

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
سبقت‌گامی

شماره: ۹۶/۲۹۰۹۱۱
تاریخ: ۱۳۹۶/۰۹/۱۴
پست: دارد

جهت اطلاع مدیران عامل محترم بانک‌های دولتی، غیردولتی، شرکت دولتی پست‌بانک، موسسات اعتباری غیربانکی و بانک مشترک ایران – ونزوئلا ارسال می‌شود.

با سلام؛

احتراماً، همانگونه که مستحضرنند در سنوات اخیر مجموعه بخشنامه‌های ابلاغی مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به شبکه بانکی کشور به صورت یکپارچه در قالب کتاب یا لوح فشرده در دسترس شبکه بانکی کشور و به طور کلی عموم جامعه قرار گرفته است. در همین راستا و به روال سالیان گذشته، به پیوست مجموعه بخشنامه‌های ابلاغی به شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۹۵ در قالب فایل الکترونیکی/ لوح فشرده جهت استحضار و بهره‌برداری ایفاد می‌شود.

با امید به این که این اقدام موجب آگاهی بیشتر عموم جامعه از حقوق و تکالیف خود شده و همچنین زمینه سهولت دسترسی و اجرای مطلوب‌تر ضوابط و مقررات حاکم بر شبکه بانکی را فراهم سازد، خاطرنشان می‌گردد فایل الکترونیکی مذکور در قسمت بخشنامه‌های نظارت در پایگاه اطلاع‌رسانی بانک مرکزی به نشانی www.cbi.ir نیز قابل دسترس می‌باشد. /۳۵۳۵۷۷۸

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

مجموعه بخشنامه‌های

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی

و مبارزه با پولشویی

سال ۱۳۹۵

به نام خدا

پیش‌گفتار

امروزه تسهیل دسترسی عموم جامعه به قوانین و مقررات در حوزه‌های مختلف از حیث ارتقای شفافیت، رعایت حقوق شهروندی و آگاهی اشخاص از حقوق و تکالیف قانونی خویش و نیز تکالیف مقرر در "قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات" از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بدیهی است این مهم در حوزه بانکداری که آحاد جامعه به نحوی از انحاء با آن در تعاملند، از اهمیت افزونتری برخوردار بوده و آگاهی اشخاص از پیشرفت‌ها و تغییرات حاکم بر آن به ویژه از نظر چارچوب‌های حقوقی و قانونی می‌تواند بسیار مفید و مؤثر تلقی گردد.

بنا به ضرورت فوق، مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر آن شد تا همچون سالیان گذشته، با گردآوری و انتشار مجموعه بخشنامه‌های ابلاغی این حوزه به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور طی سال گذشته - در قالب مجموعه‌ای واحد - گامی هر چند کوچک در زمینه تسهیل دسترسی عموم مردم و علاقه‌مندان این حوزه بردارد. در پایان ضمن قدردانی از زحمات تمامی همکارانم در این حوزه؛ امیدوارم مجموعه پیش‌رو مورد بهره‌برداری مقتضی عموم جامعه به ویژه پژوهشگران و دست‌اندرکاران نظام پولی و بانکی کشور واقع شود.

عبدالمهدی ارجمندنژاد

مدیر کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

پاییز ۱۳۹۶

فهرست مطالب

بخش اول: بخشنامه‌های مطالعات و مقررات بانکی ۶

- بخشنامه شماره ۹۵/۲۲۹۸۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۱/۲۹؛ ایجاد سرفصل حساب در دفاتر کل بانک‌ها و موسسات اعتباری
غیربانکی به منظور امکان افتتاح حساب ریالی برای بانک‌های خارجی ۷
- بخشنامه شماره ۹۵/۷۹۸۰۵ مورخ ۱۳۹۵/۰۳/۱۳؛ ترجمه گزارش صندوق بین‌المللی پول تحت عنوان فواید و هزینه‌های
سرمایه بانک ۸
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۰۷۰۱۶ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۰۶؛ ابلاغ آیین‌نامه مدت و طرز نگهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر
موسسات اعتباری ۵۴
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۰۸۳۹۱ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۰۸؛ ابلاغ مصوبه شورای پول و اعتبار با موضوع تاکید بر سپرده‌گذاری
بانک‌ها و موسسات اعتباری نزد یکدیگر در چارچوب بازار بین‌بانکی ریالی و عدم شمول سپرده قانونی به سپرده‌های بین
بانکی که صرفاً در چارچوب بازار بین بانکی تودیع می‌شوند ۶۹
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۰۹۹۲۶ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۰۹؛ ابلاغ اصلاحیه دستورالعمل حساب جاری ۷۰
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۱۶۵۹۵ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۱۴؛ ابلاغ نرخ‌های جدید سود تسهیلات ۸۶
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۲۸۶۶۹ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۲۶؛ ابلاغ اصلاح "دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و
انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران" ۸۷
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۳۵۸۰۰ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۰۲؛ ابلاغ ترجمه مقررات مربوط به سیستم‌های داخلی و کنترل داخلی
بانک‌ها در کشور ترکیه ۹۴
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۵۱۷۰۰ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۱۶؛ ابلاغ بخش دوم ترجمه سند بال ۱۵۲
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۶۲۲۳۳ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۲۳؛ ابلاغ "قانون اصلاح ماده (۲۴۱) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از
قانون تجارت" به شبکه بانکی کشور ۲۷۴
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۶۲۲۵۳ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۲۳؛ ابلاغ ترجمه سند اصول ۲۳ گانه ارایه شده در "رهنمود مدیریت
ریسک نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی" ۲۷۶
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۶۸۸۱۱ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۲۸؛ ابلاغ سقف اعتبار در قالب کارت اعتباری مراتبه در سه طبقه ... ۴۰۲
- بخشنامه شماره ۹۵/۱۹۴۳۲۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۱۸؛ ابلاغ "دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری" ۴۰۴

- بخشنامه شماره ۹۵/۲۰۶۹۷۳ مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۳۱؛ ابلاغ اصلاحیه "دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران" - کاهش حداقل سرمایه مورد نیاز برای تأسیس بانک برون مرزی در مناطق آزاد (نسخه اصلاح شده) ۴۱۶
- بخشنامه شماره ۹۵/۲۰۷۰۳۶ مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۳۱؛ ابلاغ "دستورالعمل حسابداری کارت اعتباری مربحه (کام)" - تعیین "کارمزد صدور و اعتبارسنجی مشتری" و "آبونمان سالانه کارت اعتباری" ۴۲۳
- بخشنامه شماره ۹۵/۲۰۷۱۰۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۳۱؛ ابلاغ اصلاحیه "دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز (ریالی - ارزی)" (ویرایش شده طی بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۱۸۳۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸) ۴۳۹
- بخشنامه شماره ۹۵/۲۱۶۱۲۲ مورخ ۱۳۹۵/۰۷/۰۸؛ ابلاغ "دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن" ۴۴۵
- بخشنامه شماره ۹۵/۲۶۴۳۱۱ مورخ ۱۳۹۵/۰۸/۱۹؛ ابلاغ ترجمه سند اصول حاکمیت شرکتی برای بانک‌ها (کمیت به بال ۲۰۱۵) ۴۵۲
- بخشنامه شماره ۹۴/۳۱۳۲۳۸ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۰۵؛ تأکید بر لزوم استفاده از فرم‌های یکنواخت قراردادهای تسهیلات و همچنین آگاهی کامل مشتری، ضامن و وثیقه‌گذار از مفاد قراردادهای منعقد تسهیلات ۵۱۲
- بخشنامه شماره ۹۵/۳۲۵۱۷۶ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۳؛ افزایش سقف مبالغ مندرج در ماده یک ضوابط اجرایی تبصره یک ماده (۱۸۶) قانون مالیات‌های مستقیم و اصلاحات بعدی آن ۵۱۳
- بخشنامه شماره ۹۵/۳۲۸۱۸۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۵؛ ابلاغ عمومی به کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی دست‌اندرکار تولید، توسعه و تعبیر در برنامه‌های کاربردی بانکداری ۵۱۴
- بخشنامه شماره ۹۵/۳۲۹۱۳۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۶؛ ابلاغ بخش سوم ترجمه سند بال ۲ ۵۱۶
- بخشنامه شماره ۹۵/۳۳۰۴۱۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۸؛ ابلاغ سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی موضوع ماده (۴۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور ۵۷۶
- بخشنامه شماره ۹۵/۳۳۰۴۲۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۸؛ لغو بخشنامه شماره ۳۱۶۱۴/۹۴ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۰۲ با موضوع حساب‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار شامل حساب‌های دومنظوره توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی برای دانشگاه‌های دولتی ۵۷۷
- بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۱۸۰۰ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸؛ ابلاغ دستورالعمل اجرایی تأسیس، نحوه فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ (واسپاری) ۵۷۸
- بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۱۸۳۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸؛ افزایش سقف جوایز قرعه‌کشی حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز (به انضمام یک نسخه از آخرین ویرایش دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز ریالی - ارزی) ۵۹۳
- بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۱۶۹۰ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸؛ ابلاغ دستورالعمل حسابداری اعتبار اسنادی داخلی - ریالی ۵۹۹

بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۳۱۵۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸؛ در خصوص لحاظ نمودن شرکت‌های با مشارکت ایرانی - خارجی به عنوان یک ذی‌نفع واحد ۶۸۷

بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۴۳۹۶ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۳۰؛ ابلاغ دستورالعمل نحوه صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مؤسسات اعتباری ۶۸۸

بخشنامه شماره ۹۵/۳۷۶۲۹۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۲۴؛ ابلاغ دستورالعمل اجرایی افتتاح حساب سپرده ریالی برای اشخاص خارجی (اصلاح‌شده طی بخشنامه شماره ۹۶/۱۸۰۹۵۳ مورخ ۱۳۹۶/۶/۱۱) ۶۹۵

بخشنامه شماره ۹۵/۴۰۸۳۹۳ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۸؛ ابلاغ اصلاحیه دستورالعمل نحوه احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسات اعتباری ۶۹۹

بخش دوم: بخشنامه‌های مجوزهای بانکی ۷۱۶

بخشنامه شماره ۹۵/۱۵۸۱۲۶ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۱۹؛ لزوم معرفی اعضای هیأت مدیره بانک‌ها برای تمدید دوره هیأت مدیره ۷۱۷

بخشنامه شماره ۹۵/۳۲۱۸۹۳ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۱؛ اخذ اطلاعات شعب و فهرست نمایندگی‌های شرکت‌های واسپاری (لیزینگ) ۷۱۸

بخشنامه شماره ۹۵/۴۱۲۲۴۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۲۱؛ لزوم ارسال دو نسخه اصل از صورتجلسه مجامع کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری جهت ارسال به مرجع ثبتی ۷۱۹

بخش سوم: بخشنامه‌های مبارزه با پولشویی ۷۲۰

بخشنامه شماره ۹۵/۴۲۹۳۰ مورخ ۱۳۹۵/۰۲/۱۳؛ ابلاغ "قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم" ۷۲۱

بخش اول:

بخشنامه‌های مطالعات و مقررات بانکی

بخشنامه شماره ۹۵/۲۲۹۸۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۱/۲۹؛ ایجاد سرفصل حساب در دفاتر کل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به منظور امکان افتتاح حساب ریالی برای بانک‌های خارجی

باسلام؛

احتراماً، با عنایت به وصول استعلام‌های مشابه از سوی بانک‌ها مبنی بر چگونگی افتتاح حساب ریالی برای بانک‌های خارجی، کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی در سال گذشته با هدف ایجاد وحدت رویه و تسهیل و تمهید شرایط لازم برای تعاملات و همکاری‌های شبکه بانکی کشور با هم‌تایان خود در سایر کشورها مقرر نمود:

«بانک‌های عامل مجاز می‌باشند به منظور تسهیل مبادلات مالی بین بانک‌ها و تأمین نیاز ریالی بانک‌های خارجی منتخب، سرفصل حسابی تحت عنوان «حساب ریالی بانک‌ها و مؤسسات خارجی نزد ما» در دفترکل بانک ایجاد و در معین آن به تفکیک هر بانک خارجی حساب جداگانه در نظر بگیرند. مانده این حساب مشمول سپرده قانونی متعلق به سپرده‌های جاری ریالی می‌گردد. برداشت و واریز به این سرفصل با صدور سند حسابداری به دستور بانک خارجی ذی‌ربط انجام می‌شود.»

خواهشمند است دستور فرمایند، مراتب به قید تسریع به کلیه واحدهای ذی‌ربط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۷۹۸۰۵ مورخ ۱۳/۰۳/۱۳۹۵؛ ترجمه گزارش صندوق بین‌المللی پول تحت عنوان فواید و هزینه‌های سرمایه بانک

با سلام؛

احتراماً، همان‌گونه که استحضار دارند سرمایه یکی از مهمترین معیارهای سنجش سلامت و ثبات بانک‌ها به شمار می‌آید. چرا که سرمایه نقشی کلیدی در پوشش ریسک‌ها داشته و در کمک به حداقل‌سازی انحرافات از نظم بازار، جذب هرگونه زیان احتمالی و مراقبت از عدم انتقال آسیب‌های وارده به سپرده‌گذاران، حفظ اعتماد عمومی به شبکه بانکی، تضمین ثبات و پایداری فعالیت‌های بانک‌ها و افزایش ظرفیت اعتباری بانک‌ها بسیار مؤثر و تعیین‌کننده می‌باشد. همچنین نیک مستحضرند مهم‌ترین دلیل شکل‌گیری بیانییه‌ها و استانداردهای نظارت بانکی بین‌المللی در زمینه الزامات سرمایه‌ای، اقدامات پیشگیرانه در مقابله با بحران‌های مالی است. با توجه به مشکلات و هزینه‌های ناشی از درگیری بانک‌ها در بحران‌های بزرگ مالی، توسعه و تکامل چارچوب‌های مناسب مقرراتی و نظارت بانکی از جمله مقررات الزام‌آور برای بانک‌ها در زمینه نگهداری حداقل سرمایه، به مقابله با نابسامانی‌های مالی بین‌المللی کمک شایانی نموده است. ضمن این که مشکلات پدیدآمده در بازپرداخت وام‌های بانکی در طی سال‌های اخیر، اهمیت برخورداری بانک‌ها از سرمایه کافی در مواجهه با خطرهای ناشی از عدم ایفای تعهدات از سوی وام‌گیرندگان را آشکارتر ساخته است. لذا سطح مطلوب الزامات سرمایه‌ای (کمیت و کیفیت سرمایه) برای مقابله با این تجربه ناخوشایند همواره مورد توجه مراجع نظارت بانکی و نهادهای بین‌المللی ذی‌ربط قرار داشته است. با عنایت به این که لزوم نگهداری سطح مناسب سرمایه بانکی یکی از پرمناقشه‌ترین مسایل در دوران پس از بحران است، دیدگاه‌های فراوانی نیز در این باره مطرح شده است. در همین راستا، صندوق بین‌المللی پول مقاله‌ای را در فوریه سال ۲۰۱۶ تحت عنوان "فواید و هزینه‌های نگهداری سرمایه بانک (Benefits and Costs of Bank Capital)" منتشر نموده است. این مقاله موضوع مزبور را از دو دیدگاه طرفداران و مخالفان الزامات سرمایه‌ای بالا و سخت‌گیرانه مورد توجه قرار داده است. از یک طرف حامیان مقررات سخت‌گیرانه، به خطرهای و ناکارآمدی‌های ناشی از درجه بالای اهرمی و هزینه‌های سرسام‌آور بحران مالی اشاره می‌کنند و از سوی دیگر، مخالفان الزامات سرمایه‌ای بالا و سخت‌گیرانه اعتقاد دارند این امر می‌تواند به افزایش هزینه اعتباردهی بانک‌ها منجر شود.

مقاله مورد اشاره، پس از تحلیل فواید (منافع) و هزینه‌های نگهداری سرمایه برای بانک‌ها و عواقب سیستمی موضوع (از حیث تسری مشکلات، آسیب‌ها و مخاطرات به سایر بانک‌ها)، به تحلیل میزان سرمایه کافی از دو جنبه «مقدار سرمایه کافی در بحران‌های بانکی گذشته» و «سرمایه کافی برای اجتناب از تجدید سرمایه بانک‌ها با منابع عمومی» پرداخته است و نهایتاً با طبقه‌بندی هزینه‌های الزامات سرمایه‌ای بالاتر به «هزینه‌های با ثبات سرمایه» و «هزینه‌های گذار به سرمایه بالاتر»، به طور کامل موضوع را مورد بحث و ارزیابی قرار داده است. در بررسی مذکور، روش‌های مختلف تحلیل ظرفیت جذب زیان، نتایج مشابهی را در پی داشته است که اهم آن‌ها به شرح زیر است:

❖ در بسیاری از بحران‌های بانکی گذشته، حداقل در اقتصادهای پیشرفته، سرمایه‌ای با دامنه ۱۵ الی ۲۳ درصد دارایی‌های موزون شده به ریسک برای جذب زیان‌ها کافی بوده است. به عبارت دیگر به طور متوسط، این سطح از سرمایه برای جذب زیان در اقتصادهای پیشرفته مناسب بوده است. ضمن این که باید توجه داشت سایر ابزارهای نجات در درون بانک نیز می‌تواند توانایی جذب زیان را افزایش دهد.

❖ عوامل سازمانی و منطقه‌ای از عوامل تأثیرگذار بر سطوح مناسب سرمایه و توانایی جذب زیان در کشورهای مختلف به شمار می‌آیند. به عنوان مثال بازارهای نوظهور به طور میانگین زیان‌های بانکی بیشتری را در طول بحران‌ها متحمل شده‌اند. نتیجه این که، استانداردهای سخت‌گیرانه‌تر سرمایه و جذب زیان را باید با بهبود محیط نهادی (مقررات، نظارت، انحلال و حاکمیت شرکتی) تکمیل کرد تا زیان‌های احتمالی در نظام بانکی به ویژه در بازارهای نوظهور کاهش یابد.

❖ هزینه‌های کوتاه‌مدت گذار به استانداردهای سرمایه‌ای بالاتر می‌تواند از هزینه‌های بلندمدت آن بسیار بیشتر باشد. مطالعات مشابه در این زمینه نشان می‌دهد هنگامی که انطباق سرمایه به آرامی یا هم‌سو با افزایش چرخه اعتبارات اتفاق می‌افتد، هزینه‌های گذار کمتر خواهند بود. در اصل می‌توان هزینه‌های دوران گذار را با زمان دادن به بانک‌ها برای تعدیل تدریجی ترازنامه‌هایشان کاهش داد. از سوی دیگر، حداقل‌های مقرراتی باید به تدریج، با توجه به شرایط و در یک دوره زمانی معقول اعمال شوند. علاوه بر این، ناظران باید بانک‌ها را تشویق کنند به جای کوچک نمودن حجم دارایی‌های خود که منجر به کاهش ظرفیت‌های

اعتباردهی نیز می‌شود، با انتشار سهام جدید و یا حفظ درآمدها (از جمله عدم توزیع سود سهام)، ظرفیت جذب زیان بانک را بالا ببرند.

❖ با عنایت به مراتب فوق، گرچه نگهداری سرمایه کافی برای بانک‌ها به دلایلی که در مطلع بحث بیان گردید ضروری است، لیکن الزامات سرمایه‌ای بسیار بالا نیز می‌تواند هزینه بالایی به همراه داشته باشد. لذا باید حد میانی مطلوبی را برای نسبت سرمایه بانک‌ها پیدا نمود.

هر چند درعمل برآورد سطح مطلوب سرمایه بانک کاری مشکل بوده و برای جلوگیری از بروز بحران یا مقابله با آثار آن، علاوه بر بهبود سپرده‌های سرمایه‌ای، می‌بایست از ابزارها و روش‌های دیگری نیز استفاده نمود، اما نباید فراموش کرد که بر اساس تجارب به دست آمده، برآورد سپرده‌های سرمایه‌ای برای جذب زیان‌ها درطول بحران‌های بانکی بسیار اثربخش و مفید خواهد بود.

با عنایت به این که اخیراً، مباحث مختلفی پیرامون موضوع افزایش سرمایه بانک‌ها مطرح شده است، ضمن ایفاد نسخه‌ای از سند مذکور، امید آن می‌رود با نظرداشت به دیدگاه‌های مجامع بین‌المللی نظارت بانکی و بسط ادبیات نظری موضوع همگام با بومی‌سازی استانداردهای بین‌المللی در حوزه افزایش کیفیت سرمایه بانک‌ها و همچنین تحلیل نکات مورد اشاره در گزارش مزبور، بتوان در تدوین سیاست‌های آتی از این استانداردها و تجربیات به نحو مقتضی بهره جست. پر واضح است، همخوانی رویه‌های مقرراتی با یافته‌ها و استانداردهای بین‌المللی و البته مد نظر قرار دادن شرایط حاکم بر صنعت بانکداری و وضعیت اقتصادی کشور، می‌تواند در کاهش احتمال بروز هرگونه تنش و بحران مالی راهگشا و بیش از پیش، منجر به تقویت ثبات مالی شود.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

گزارش مباحثات IMF

فواید و هزینه‌های سرمایه بانکی

جهاد داهر، جیوانی دلاریسیا، لوک لاون، لورانتوسکی و هوی تانگ

فوریه ۲۰۱۶

خلاصه اجرایی

سطح الزامات سرمایه‌ای همواره یکی از پرمنافشه‌ترین مباحث بوده است. طرفداران مقررات سخت‌گیرانه به ریسک‌های مربوط به درجه اهرمی بالای بانک‌ها و هزینه‌های سرسام‌آور بحران مالی جهانی اشاره می‌کنند. مخالفان الزامات سرمایه‌ای بالا استدلال می‌کنند که این الزامات ممکن است هزینه اعتبارات بانک‌ها را به میزان شدیدی افزایش دهد و مانع فعالیت‌های اقتصادی شود.

این مقاله با بررسی فواید سرمایه بانک از دیدگاه توانایی جذب ضررها به این موضوع می‌پردازد. یافته‌های آن از دامنه جذب ضرر که توسط هیات ثبات مالی (FSB) و کمیته بال در مورد بانک‌های دارای اهمیت سیستمی پیشنهاد شده است پشتیبانی می‌کند. ما این فواید را با استفاده از این معیار بررسی می‌کنیم که چه مقدار سرمایه لازم بود تا بتوان از تحمیل ضرر بر بستانکاران بانکی و یا پناه بردن به تجدید سرمایه از منابع عمومی در زمان‌های بحران‌های بانکی گذشته اجتناب کرد. همچنین این مقاله با بررسی شواهد مربوط به تاثیر بالقوه مقررات سخت‌تر سرمایه‌ای بر اعتباران بانکی و نرخ وام‌دهی، به

هزینه‌های رفاهی می‌پردازد. تحلیل ما در زمینه دیگر منافع سرمایه و همچنین این‌که چگونه سرمایه می‌تواند ظرفیت جذب ضرر توسط بانک‌ها را افزایش دهد با چندین نکته احتیاطی همراه است. ابتدا این‌که تحلیل ما براساس رویکردی کلان است چرا که داده‌های بانکی در مورد ضررها در زمان بحران قابل دسترسی نیستند. دوم، این تحلیل بر مبنای آن قرار دارد که داده‌های موجود کشوری درباره وام‌های معوق و نسبت‌های ضرر در صورت نکول^۱ دقیق و قابل مقایسه هستند و از سایر پارامترهای ترازنامه‌ای برای تبدیل ضرر به نیازهای سرمایه‌ای بهره می‌گیرد. خوشبختانه روش‌های مختلف ما را به نتایج مشابه می‌رسانند. با توجه به چنین موارد احتیاطی، مقاله کنونی به نتایج زیر دست یافته است.

اول، روش تحقیق ما نشان می‌دهد سرمایه‌ای با دامنه ۲۳-۱۵ درصد از دارایی‌های موزون به ریسک در بسیاری از بحران‌های بانکی گذشته (حداقل در اقتصادهای پیشرفته) برای جذب ضررها کافی بوده است. هرگونه افزایش بیشتر سرمایه فقط تاثیراتی حاشیه‌ای بر پیش‌گیری از بحران‌های مالی بیشتر داشته است، بدان معنا که این سطح از سرمایه برای جذب ضرر به طور متوسط برای اقتصادهای پیشرفته مناسب است. با توجه به این موضوع، از دیدگاه مقرراتی، الزامات سرمایه‌ای مناسب می‌تواند پایین‌تر از این دامنه باشد چرا که بانک‌ها تمایل دارند سرمایه‌ای بیش از مقدار حداقل را حفظ کنند. ضمن این‌که سایر ابزارهای نجات در درون بانک می‌توانند توانایی جذب ضرر را افزایش دهند.

دوم، عوامل نهادی و منطقه‌ای می‌توانند باعث شوند سطوح مناسب سرمایه و توانایی جذب ضرر در حوزه‌های قانونی مختلف با یکدیگر تفاوت داشته باشند. به عنوان مثال بازارهای نوظهور بطور میانگین ضررهای بانکی بیشتری را در طول بحران‌ها متحمل شدند (البته به نسبت دارایی‌های بانک و نه به نسبت GDP) و لذا الزامات سخت‌گیرانه‌تری اعمال کردند. میزان این‌که اصلاحات مقرراتی، نظارتی، انحلال و حاکمیت در موسسات تا چه اندازه می‌تواند سطوح سرمایه مورد نیاز برای جذب ضرر را کاهش دهد خود به تحقیق بیشتری نیازمند است.

سوم، هزینه‌های کوتاه‌مدت جهت‌گیری به سمت استانداردهای سرمایه‌ای بالاتر می‌تواند از هزینه‌های درازمدت آن بسیار بیشتر باشد. بنابراین حداقل‌های مقرراتی باید به تدریج، با توجه به شرایط و در یک دوره زمانی طولانی اعمال شوند. با این وجود تجربه نشان می‌دهد هنگامی که مقررات‌گذاران براساس مبانی محکم مالی و اقتصادی حداقل الزامات سرمایه‌ای را تعیین می‌کنند بازارها حتی قبل از پایان

¹ - Loss Given Default

مراحل اولیه با استانداردهای جدید هماهنگ می‌شوند. علاوه بر این ناظران باید بانک‌ها را تشویق کنند تا از طریق افزایش سهام با انتشار آن و یا با درآمدهای حفظ شده ظرفیت جذب ضرر را بالا ببرند به جای این که دارایی‌های خود را کوچکتر سازند. به این ترتیب می‌توان از کاهش دسترسی به اعتبارات اجتناب کرد.

I. مقدمه

سطح مناسب سرمایه بانکی یکی از پرمناقشه‌ترین مسائل در سیاست‌های پس از دوران بحران است که نظرات و دیدگاه‌های فراوانی درباره آن مطرح شده است. از یک طرف حامیان مقررات سخت‌گیرانه بر خطرات و ناکارآمدی‌های مرتبط با درجه بالای اهرمی و هزینه‌های گزاف بحران اشاره می‌کنند (آدما^۲ و هلویگ^۳ ۲۰۱۴)، از سوی دیگر، مخالفان الزامات سرمایه‌ای بالا اعتقاد دارند این کار هزینه واسطه‌گری مالی را به شدت افزایش می‌دهد و مانع فعالیت‌های اقتصادی می‌شود (موسسه امور بین‌الملل، ۲۰۱۵). همچنین آنها استدلال می‌کنند که مقررات سخت‌گیرانه می‌تواند واسطه‌گری را به خارج از نظام بانکی و به شرکت‌های بدون مقررات بکشاند که این خود ریسک سیستمی را بالا می‌برد.

برطبق دیدگاه رایج، در قبل از بحران نسبت‌های ثابت سرمایه مقرراتی بانک باعث می‌شد ریسک‌های فزاینده ناشی از فعالیت‌های خارج از ترازنامه، تبدیل به اوراق بهادار، و اعتبارات بخش مسکن پنهان بماند. در پاسخ به این مسئله بال^۳ در هنگامی که تمام هزینه‌ها یا پرداخت‌های اضافه^۴ فعال باشند حداقل الزام سرمایه‌ای بانک‌ها را از ۸ به ۱۵/۵ درصد دارایی‌های موزون به ریسک بالا برد (جدول ۱). بال^۳ همچنین الزام نسبت اهرمی را معرفی کرد و از طریق الزام کردن بخش بزرگتری از سرمایه برای سهام عادی ملموس و تشدید الزامات شایستگی برای ابزارهایی که سرمایه محسوب می‌شوند کیفیت سرمایه را افزایش داد. برخی حوزه‌های قانونی خواستار استانداردهای بالاتری بودند. به عنوان مثال کشور سوییس نسبت سرمایه‌ای ۱۹ درصد را برای بانک‌های بزرگ خود اعمال می‌کند. تاثیر این تحولات را می‌توان در دگرگونی نسبت‌های سرمایه بانک‌های بزرگ در اقتصادهای پیشرفته آمریکا، اروپا و آسیا مشاهده کرد (نمودار ۱)

² - Admati

³ - Hellwig

⁴ - Surcharge

با این پیش‌زمینه، سوال سیاستی کلیدی برای مقررات بانکی آن است که آیا این اصلاحات به اندازه کافی پیش رفته‌اند یا خیر؟ به عبارت دیگر، سطح سرمایه بانکی که از نظر اجتماعی مطلوب باشد چیست؟ پاسخ این سؤال نیازمند تعریف یک تابع رفاه اجتماعی است که تاثیر سرمایه بانک بر هزینه و دسترسی به اعتبارات، احتمال و شدت بحران‌های بانکی، و تاثیر بحران‌های بانکی بر تولید و تلاطم را برآورد می‌کند. نتایج این کار (که در بخش IV توضیح داده می‌شود) می‌تواند دقیق باشد اما به شدت به الگوها و پارامترهای انتخاب شده وابسته است.

این مقاله وظیفه ساده‌تری را دنبال می‌کند: برآورد این که چه سپرده‌های سرمایه‌ای برای پیش‌گیری از ضرر مالی گذشته کافی بوده است. به عبارت دیگر، چه مقدار سرمایه لازم بود تا ضررهای بانک در سهام را جذب کند؟ این دیدگاه ناقص این مزیت را دارد که تعداد فرضیه‌ها را به نسبت الگوهای تعادل عمومی کاهش می‌دهد و به این ترتیب اعتبار و قدرتمندی یافته‌ها را بالا می‌برد.

با استفاده از رویکردهای جایگزین متوجه می‌شویم که در اقتصادهای پیشرفته فواید حاشیه‌ای افزایش سرمایه در ابتدا زیاد است اما به سرعت و پس از آن که نسبت سرمایه موزون به ریسک بانک‌ها به سطح ۲۳-۱۵ درصد برسد کاهش می‌یابد. دلیل این امر آن است که سطوح سرمایه‌ای در این دامنه برای جذب ضررها در بسیاری از بحران‌های بانکی اقتصادهای پیشرفته کافی بود. محافظت در مقابل بحران‌های وخیم به سرمایه بسیار بالا نیاز دارد در حالی که چنین بحران‌هایی در اقتصادهای پیشرفته نادر هستند. عدم تجانس معنادار نیست و فقط در سطوح بالای سرمایه‌ای و در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه روی می‌دهد. جایی که بانک‌های بزرگ بیشتر در بحران‌های بانکی متضرر می‌شوند. این عدم تقارن تعجب‌آور نیست چرا که تفاوت‌های ساختاری بزرگی بین این دو گروه از کشورها وجود دارد. این امر ثابت می‌کند سرمایه و بهبود موسسات (از نظر مقررات، نظارت، انحلال) یکدیگر را تکمیل می‌کنند تا بتوانند در بحران احتمالی بانکی ضررهای مورد انتظار را کاهش دهند. علاوه بر این، عدم تقارن، یادآور بحث‌های مرتبط با پایداری بدهی‌های حکومتی است و بر رابطه همبستگی بین شدت و تناسب تکانه‌های اقتصاد کلان و اندازه سپرده‌های لازم برای مقابله با آن‌ها تاکید دارد.

جدول ۱: الزامات سرمایه‌ای بال ۱، بال ۲ و بال ۳

بال ۳ (۱)	بال ۲	بال ۱	
کمیت سرمایه			
۸	۸	۸	حداقل سرمایه کل
۲/۵	n/a	n/a (۳)	سپر حفظ سرمایه (۲)
۱۰/۵	n/a	n/a	حداقل سرمایه کل به اضافه سپر حفظ سرمایه
۰-۲/۵	n/a	n/a	سپر ضد حلقه‌ای (۲)
۱-۲/۵	n/a	n/a	هزینه اضافی بانک‌های دارای اهمیت سیستمی جهانی (۲)
۱۱/۵-۱۵/۵	۸	۸	حداقل سرمایه کل + سپر حفظ سرمایه + سپر ضد حلقه‌ای + هزینه بانک‌های دارای اهمیت سیستمی جهانی (G-SIB)
۳	n/a	n/a	نسبت اهرمی (۴)
کیفیت سرمایه			
۴/۵	n/a	n/a	حداقل سرمایه سهام مشترک (۵)
۶	۴	۴	حداقل سرمایه لایه اول
واجد شرایط	واجد شرایط	واجد شرایط	ابزارهای سرمایه ترکیبی با انگیزه بازخرید (۶)

منبع: BIS، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۳

(۱) قابل اجرا از سال ۲۰۱۹، تا آن زمان که چندین ترتیبات مرحله‌ای اجرا می‌شوند.

(۲) شامل سهام مشترک ملموس

(۳) غیر کاربردی

(۴) نسبت سرمایه لایه اول به کل دارایی‌ها

(۵) سرقفلی و دارایی‌هایی با مالیات معوق باید از محاسبه سرمایه لایه اول سهام مشترک کسر شوند.

(۶) ابزارهای سرمایه ترکیبی با انگیزه بازخرید از طریق ویژگی‌هایی مانند سندهای گام به جلو که قبلاً تحت بال ۲ به عنوان سرمایه لایه دوم محسوب می‌شدند و تا ۱۵ درصد از سرمایه پایه لایه اول را تشکیل می‌دادند دیگر به عنوان سرمایه محسوب نمی‌شوند. در بال ۳ فقط بدهی فرعی تاریخ‌دار را می‌توان سرمایه لایه دوم قلمداد کرد.

لازم است ارتباط یافته‌های تجربی ما با مقررات سرمایه‌ای واقعی به دقت تفسیر شود. ابتدا، نتایج

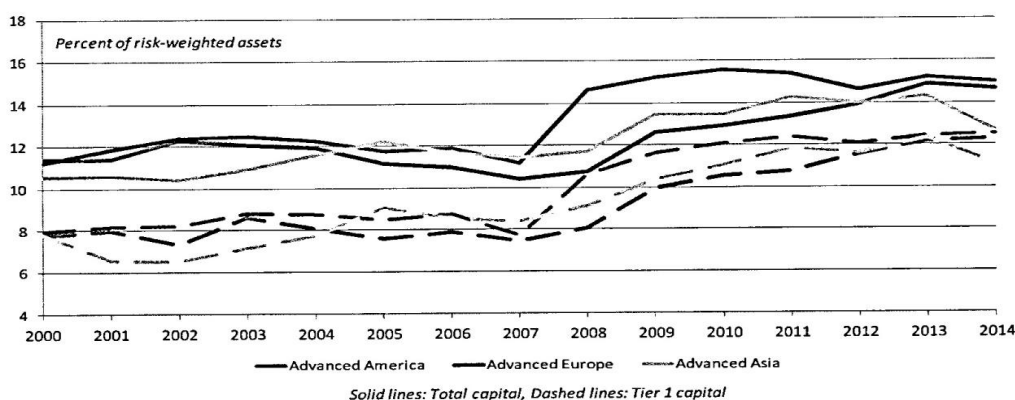
ما به سطوح سرمایه بانک مربوط می‌شوند نه الزامات حداقل سرمایه. بانک‌ها تمایل دارند سپرهایی بزرگتر از حداقل الزامات سرمایه‌ای داشته باشند و می‌توانند در دوران بحران روی آن سپرها حساب کنند. بنابراین الزامات سرمایه‌ای می‌تواند کمتر از دامنه شناسایی شده در تحلیل ما باشد. دوم، با وجود این‌که این مقاله بر سرمایه بانک به عنوان ابزار جذب ضررها تاکید دارد سایر ابزارهای نجات داخلی می‌توانند ظرفیت جذب ضرر را بالا برند. بنابراین از دیدگاه مقرراتی، الزامات سرمایه‌ای مناسب می‌تواند از دامنه سرمایه‌ای برآورد شده کمتر باشد.

پیشنهادهای اخیر در مورد ظرفیت کل جذب ضرر (TLAC) بیان می‌کنند سرمایه بانک می‌تواند با سایر ابزارهای نجات داخلی مانند اوراق قرضه فرعی که در اختیار سایر بانک‌ها یا موسسات سیستمی نباشند تکمیل شود (FSB, ۲۰۱۴). منافع و هزینه‌های نسبی ابزارهای نجات داخلی در مقایسه با سهام بانک در ایجاد ظرفیت جذب ضرر به بحث‌های بیشتری نیاز دارد (به ژو^۵ و دیگران ۲۰۱۲ و فلانری^۶ مراجعه شود). این مقاله به این موضوع که کدام ابزارها می‌توانند ظرفیت جذب ضرر ایجاد کنند کاری ندارد. اگرچه تمرکز بر سرمایه بانک محافظه‌کارانه‌ترین رویکرد است، نتایج را می‌توان در مورد سایر ابزارهای ظرفیت کل جذب ضرر (TLAC) بکار برد.

این مقاله همچنین شواهد تجربی موجود در زمینه هزینه‌های الزامات سرمایه‌ای بالاتر را بررسی می‌کند. در این راستا، مشخص می‌شود که در شرایط باثبات (دراز مدت) احتمال دارد مجموع هزینه‌های الزام سرمایه‌ای بالاتر اندک باشد. اما مقاله همچنین بیان می‌کند که احتمال دارد هزینه‌ها در دوران گذار بسیار بالاتر باشند و در این برآوردها میزان ابهامات بسیار زیاد است.

این مقاله به صورت زیر می‌آید: بخش II به بررسی منافع و هزینه‌های سرمایه بانک می‌پردازد. بخش III با استفاده از رویکردهای جایگزین نسبت‌های سرمایه‌ای کافی برای جذب ضررها در بحران‌های گذشته را برآورد می‌کند. بخش IV شواهد مربوط به هزینه‌های سرمایه بانک را بررسی می‌کند و بخش V به نتیجه‌گیری می‌پردازد.

نمودار ۱: نسبت‌های سرمایه کل و سرمایه لایه اول برای بانک‌های بزرگ جهانی از سال ۲۰۰۰.

منبع: بانک اسکوپ و محاسبات کارکنان

^۵ - Zhou

^۶ - Flannery

II. پیش زمینه تئوریک: منافع و هزینه‌های سرمایه بانک

از دیدگاه ثبات مالی، الزامات بالاتر سرمایه بانکی چندین فایده دارند اما ممکن است هزینه‌هایی را نیز بر بانک‌ها و بر جامعه تحمیل نمایند.

در جهان ایده‌آل مودیگلیانی-میلر^۷ (۱۹۵۸- که از این پس آن را MM می‌نامیم) و در آن هزینه‌های نرخ بهره، هزینه ورشکستگی یا مشکلات عاملیت قابلیت کسر از مالیات را ندارند، درجه اهرمی بانک بر رفاه اجتماعی (یا سود بانک) تاثیر نمی‌گذارد. در این جهان الزامات سرمایه‌ای بدون هزینه ولی بی‌ربط هستند. اما در عمل، وجود اختلافات نشان می‌دهد که پارادایم MM (حداقل در مورد بانک‌ها) کاربرد ندارد و سرمایه ممکن است بر روش رفتار بانک‌ها و سودآوری آنان تاثیرگذار باشد به ویژه، اطلاعات نامتقارن مشکلات بزرگ عاملیتی را به همراه دارند و عواقب بیرونی هزینه اجتماعی ورشکستگی بانک را بسیار بزرگتر جلوه می‌دهند. بنابراین سرمایه می‌تواند نقش مهمی در هماهنگ‌سازی انگیزه بانک‌ها با رفاه اجتماعی داشته باشند.

الف) فواید (منافع)

اول، سرمایه به عنوان یک سپر عمل می‌کند که ضررها را جذب کرده و احتمال ورشکستگی بانک را کاهش می‌دهد. این وضعیت از بستانکاران بانک‌ها و - در نظام‌هایی که ضمانت‌های عمومی پنهان و آشکار دارند- از مالیات‌دهندگان محافظت می‌کند. دوم، سرمایه از طریق بهبود انگیزه برای مدیریت بهتر ریسک نقشی بازدارنده دارد. هرگاه اطلاعات نامتقارن باعث شود بستانکاران ریسک‌پذیری بانک را در حاشیه قیمت‌گذاری کنند بانک‌هایی که تحت حمایت تعهدات محدود کار می‌کنند تمایل خواهند داشت ریسک بیش از حد بپذیرند. سرمایه می‌تواند از طریق افزایش مشارکت سهامداران و میزان سرمایه مورد ریسک در صورت ورشکستگی بانک، از این زیاده‌روی‌ها پیش‌گیری کند. «میر^۸ و مجلوف^۹ ۱۹۸۴، مارکوس^{۱۰} ۱۹۸۴، کیلی^{۱۱} ۱۹۹۰، استی^{۱۲} ۱۹۹۸، ماتوتس^{۱۳} و وایوز^{۱۴} ۲۰۰۰، هلمن^{۱۵}، مورداک^{۱۶} و استیگلیتز^{۱۷}

⁷ - Modigliani-Miller

⁸ - Myers

⁹ - Majluf

¹⁰ - Marcus

¹¹ - Keeley

¹² - Esty

۲۰۰۰، رپولو^{۱۸} ۲۰۰۴). هم‌چنین سرمایه بانک در کمک به حداقل‌سازی انحرافات از نظم بازار که با بیمه سپرده‌ها و ضمانت دولتی «خیلی بزرگ برای ورشکستگی^{۱۹}» مرتبط هستند نقشی مهم ایفا می‌کند.

نیروهای بازار بانک را وادار می‌سازند تا سطح مثبتی از سرمایه را حفظ کنند. به عنوان مثال سرمایه بیشتر به بانک‌ها در جذب منابع کمک می‌کنند (هولمستروم^{۲۰} و تیروول^{۲۱} ۱۹۹۷)، روابط درازمدت با مشتری را حفظ می‌کنند (آلن^{۲۲}، کارلتی^{۲۳} و مارکیز^{۲۴} ۲۰۱۱)، و ریسک‌هایی که برای وام‌دهی ضروری هستند را بر دوش می‌گیرند (کالم^{۲۵} و راب^{۲۶} ۱۹۹۹، پروتی^{۲۷}، راتنوسکی^{۲۸} و والهو^{۲۹} ۲۰۱۱). با این وجود همگان پذیرفته‌اند که این نیروها آنقدر کافی نیستند تا اطمینان دهند سطوح تعادلی سرمایه بانک می‌تواند تخصیص برای رفاه را به حداکثر برساند. این امر توجیهی ایجاد می‌کند تا مقررات برای افزایش سرمایه بانک‌ها در مقایسه با حالت تعادلی تدوین شوند (این مقررات معمولاً به شکل حداقلی الزامات سرمایه‌ای موزون به ریسک و اخیراً به شکل سقف برای نسبت‌های اهرمی ظاهر می‌شوند).

ب) هزینه‌ها

هنگام تخمین هزینه‌های سرمایه بانک لازم است بین تاثیر دوران گذار و تاثیر حالت باثبات الزامات سرمایه‌ای بالاتر تمایز قائل شد. این هزینه‌ها از افزایش سهام خارجی و یا کاهش رشد دارایی‌ها ناشی می‌شوند. هزینه تعهد پذیرهنویسی سهام معمولاً ۵ تا ۷ درصد است. علاوه بر این هزینه‌های دیگری نیز آشکار می‌شوند. به عنوان مثال انتشار سهام ممکن است در زمانی که سرمایه‌گذاران و مدیران

13 - Matutes

14 - Vives

15 - Hellaman

16 - Murdock

17 - Stiglitz

18 - Repullo

19 - too-big-to-fail

20 - Holmstrom

21 - Tirole

22 - Allen

23 - Carletti

24 - Marquez

25 - Callem

26 - Rob

27 - Perotti

28 - Ratnovski

29 - Valhu

قدیم به اطلاعاتی دسترسی دارند که سایر سرمایه‌گذاران سهام از آن بی‌بهره هستند مستلزم این باشد که تخفیف‌هایی بزرگ داده شود. (میر و مجلوف، ۱۹۸۴). بنابراین باید انتظار داشت که هرگونه افزایش سریع و اجباری در نسبت‌های سرمایه در صورتی اتفاق می‌افتد که حداقل تعدیلاتی در دارایی‌های بانک صورت گیرد. این امر تأثیرات بالقوه و منفی بر اعتبارات و عملکرد اقتصاد کلان خواهد داشت.

در اصل این هزینه‌های دوران گذار را می‌توان از طریق زمان دادن به بانک‌ها برای تعدیل تدریجی ترازنامه‌هایشان کاهش داد. این کار ممکن است بانک‌ها را قادر سازد تا سرمایه خود را با استفاده از درآمدهای حفظ شده و یا انتشار بیرونی اوراق در زمان سودآوری بازار افزایش دهند. اما این امر ممکن است در عمل دشوار باشد و فشار بازار بانک را مجبور سازد تا به سرعت خود را با استانداردهای جدید سرمایه منطبق سازد.

هزینه‌های حالت باثبات الزامات سرمایه‌ای بالاتر آنهایی هستند که پس از یک تغییر دائمی در ترکیب منابع بانک‌ها ایجاد می‌شوند. برخی از هزینه‌های مرتبط با اتکای شدید به سهام برای بانک‌ها و بنگاه‌های غیر مالی مشابه هستند. به عنوان مثال در بسیاری از حوزه‌های قانونی اگر به خاطر تفاوت‌های گوناگون کاهش درجه اهرمی نتوان بازگشت لازم در سهام را پایین آورد با بدهی‌ها در مقایسه با سهام از نظر مالیاتی برخورد مناسب‌تری صورت می‌گیرد (دی‌موجی^{۳۰}، ۲۰۱۱).

علاوه بر این، برخی از هزینه‌های مرتبط با سهام صرفاً مختص به نظام بانکی هستند. مهمترین هزینه‌ها از این حقیقت ناشی می‌شوند که سپرده‌ها و سایر تعهدات بدهی اغلب مشمول حمایت شبکه ایمنی از جمله بیمه سپرده‌ها و یارانه «بسیار بزرگ برای ورشکستگی» می‌شوند و این خود باعث می‌شود بدهی بانکی بیشتر از سهام بانکی یارانه دریافت کند (کین^{۳۱}، ۱۹۸۹). دارندگان بدهی‌های درجه دوم و سپرده‌گذاران بدون بیمه در طول بحران اخیر ضررهای کوچکی را در مقایسه با سهامداران متحمل شدند. در نتیجه هزینه‌های کلی تامین منابع بانک‌ها ممکن است با تامین مالی از طریق سرمایه افزایش یابد. با این وجود باید توجه داشت این افزایش در اصل یک هزینه شخصی برای بانک است و اگر بر هزینه‌ها و دسترسی به اعتبارات تأثیر بگذارد می‌تواند آثاری در زمینه رفاه به همراه داشته باشد.

³⁰ - De Mooji

³¹ - Kane

سایر هزینه‌های قابل توجه در این حقیقت ریشه دارند که در حالی که اهرم برای یک بنگاه غیر مالی تصمیمی برای تامین منابع به شمار می‌رود برای بانک‌ها بدهی نوعی برون‌داد است. تحقیقات نشان می‌دهد که برخی عاملان اقتصادی - که به سرمایه‌گذاران نقدی مشهورند - برای بدهی بانکی ارزش بیشتری قائلند چرا که نقدشوندگی و امنیت آن بالا است. هرگاه بانک‌ها بدهی را با سهام جایگزین سازند این امر ارزش اقتصادی ذاتی بدهی بانکی را از بین می‌برد. (سانگ^{۳۲} و تاکور^{۳۳}، ۲۰۰۷، دی آنجلو^{۳۴} و استولتز^{۳۵}، ۲۰۱۳، آلن^{۳۶} و دیگران ۲۰۱۴). این امر مازاد سرمایه‌گذاران و سود بانک‌ها را کاهش می‌دهد و می‌تواند با ایجاد هزینه بالاتر برای اعتبارات به وام‌گیرندگان بانکی آسیب بزند.

مطالبات موجود دلایل زیادی ارائه می‌دهند که چرا برخی سرمایه‌گذاران دارایی‌های ایمن و نقد شونده‌ای مانند بدهی بانکی را ترجیح می‌دهند. از آن میان می‌توان به سهولت و تضمین نقدشوندگی (بریانت^{۳۷}، ۱۹۸۰، دیاموند^{۳۸} و دیویگ^{۳۹}، ۱۹۸۳، گورتن^{۴۰} و پناچی^{۴۱}، ۱۹۹۰، کابالرو^{۴۲} و کریشنا مورتی^{۴۳}، ۲۰۰۸)، هزینه‌های عاملیت در مدیریت پول شرکت‌ها و حکومت‌ها که باعث می‌شود آن‌ها از خطرات سرمایه‌گذاری اجتناب کنند (کابالرو کریشنا مورتی ۲۰۰۹) و یا مفید بودن مطالبات پر ریسک به عنوان یک واسطه معاملاتی (دانگ^{۴۴} و دیگران ۲۰۱۴) اشاره کرد. مطالبات تجربی بیان گر تقاضا برای دارایی‌های ایمن و نقد شونده هستند (گورتن، لولن^{۴۵} و متریک^{۴۶}، ۲۰۱۲) که گواهی بر حضور سرمایه‌گذاران نقدی در بازارهای مالی است. گرین وود^{۴۷}، هانسون^{۴۸} و استین^{۴۹} (۲۰۱۰) و کریشنا مورتی و ویسینگ جورجنسن^{۵۰}

32 - Song
 33 - Thakor
 34 - De Angelo
 35 - Stulz
 36 - Allen
 37 - Bryant
 38 - Diamont
 39 - Dybvig
 40 - Gorton
 41 - Pennacchi
 42 - Caballero
 43 - Krishnamurthy
 44 - Dang
 45 - Lewellen
 46 - Metrick
 47 - Greenwood
 48 - Hanson
 49 - Stein

(۲۰۱۲) برآورد می‌کنند که حق‌العمل موزون به ریسک اوراق خزانه در مقابل سایر اوراق منفی ۵۰ تا ۷۰ نقطه پایه^{۵۱} است. این امر خود می‌تواند برآوردی از مزیت هزینه تامین منابع باشد که در ذات بدهی‌های بانکی ایمن و نقدشونده قرار دارد.

سرانجام، موضوع دیگر مرتبط اما جداگانه، نقشی است که بدهی کوتاه‌مدت در نظم دادن به بانک‌ها ایفا می‌کند (کالومیریس^{۵۲} و کاهن^{۵۳} ۱۹۹۱، دیاموند و راجان^{۵۴} ۲۰۰۰، کاشیاپ^{۵۵}، راجان و استین^{۵۶} ۲۰۰۸). این موضوع بیشتر با ترکیب بدهی بانک ارتباط دارد تا با اهرم آن. استدلال بر آن است که بدون وجود بدهی‌های پر تقاضایی که باعث می‌شوند بستانکاران به سمت بانک‌های ضعیف هجوم آورند بانک‌ها به رفتارهای پرخطر دست خواهند زد. با این وجود، وقوع بحران نقش بدهی کوتاه مدت در محافظت از ثبات مالی را زیر سؤال برد. قبل از بحران، بدهی کوتاه مدت اندکی انضباط برقرار کرد اما در طول بحران باعث شد هجوم بانک‌ها به شکل وسیع‌تری اتفاق بیفتد (کریشنا مورتی^{۵۷} ۲۰۱۰، هوانگ^{۵۶} و راتنوسکی^{۵۷} ۲۰۱۱، گورتن و متریک ۲۰۱۲). علاوه بر این، مشخص نیست چرا نمی‌توان انضباط بازار را از طریق مقادیر اندک بدهی بانکی کوتاه مدت برقرار کرد.

ج) عواقب سیستمی

هنگامی که قانون توجه از ثبات تک‌تک موسسات به ثبات کل نظام مالی تغییر می‌کند تحلیل هزینه و فایده سرمایه بانک ابعاد بیشتری پیدا می‌کند. آشفتگی در یک بانک ممکن است از طریق سطح ریسک‌های مستقیم بین بانکی، فروش‌های آتشین^{۵۸} و سرایت نگرانی‌ها به بانک‌های دیگر انتقال یابد (آلن

⁵⁰ - Vissing-Jorgenson

⁵¹ - Basis point

⁵² - Calomiris

⁵³ - Kahn

⁵⁴ - Rajan

⁵⁵ - Kashyap

⁵⁶ - Huang

⁵⁷ - Ratnovski

^{۵۸} - فروش اموال به جا مانده پس از بروز خسارت

و گیل^{۵۹} ۲۰۰۰، گیل و ازگور^{۶۰} ۲۰۰۵، آدماتی و دیگران^{۶۱} ۲۰۱۰، آدماتی و هلویگ^{۶۲} ۲۰۱۴). بنابراین بیشتر بانک احتمال بروز آشفتگی در آن را کاهش می‌دهد و به اجتناب از سرزیر سیستمی آن کمک می‌کند. علاوه بر این، فشارهای رقابتی ممکن است به عنوان ضریب فزاینده سیستمی تأثیرات مثبت سرمایه بانک‌ها عمل کنند. بانک‌های ضعیف یا زامبی ممکن است ریسک‌های بیش از حد بپذیرند و با کاهش استانداردهای وام‌دهی و حاشیه‌های واسطه‌گری بانک‌های سالم را مجبور کنند که به اقدامات مشابه دست بزنند تا سهم خود در بازار را حفظ کنند و تا زمانی که سهامداران و بستانکاران بانک نتوانند بطور کامل عملکرد سازگار با ریسک بانک را ارزیابی نمایند فشارهای مشابه همچنان ادامه می‌یابند چرا که مدیران بانک‌های سالم سعی می‌کنند به همان سطح سودآوری بانک‌های پرخطر برسند (کابالرو، هوشی^{۶۱} و کاشیاپ^{۶۰} ۲۰۰۸).

سطح و توزیع سرمایه در یک نظام بانکی نیز اهمیت دارد. وجود سرمایه تجمیعی کافی ممکن است بانک‌های قدرتمند را قادر سازد تا موسسات ضعیف‌تر را تملیک کنند (آچاریا^{۶۲}، انگل^{۶۳} و ریچاردسون^{۶۴} ۲۰۱۲). با این وجود، با حضور عوامل بیرونی و عدم تقارن اطلاعاتی که از تخصیص اعتبارات جلوگیری می‌کند توزیع سرمایه در بانک‌ها امری حیاتی است. به عنوان نمونه، اگر بانک‌های سالم متوجه شوند که به خاطر کاهش عرضه اعتبارات در نتیجه ضعف سایر بانک‌ها ممکن است شرایط اقتصاد کلان تحت تأثیر منفی قرار گیرد آنگاه وام‌دهی خود را محدود می‌سازند. سپس عملکرد نسبتاً ضعیف بخش واقعی در نتیجه محدود شدن اعتبارات باعث می‌شود فرضیه آن‌ها تایید و راهبرد آن‌ها مناسب تشخیص داده شود (بب چاک^{۶۵} و گلداستاین^{۶۶} ۲۰۱۱).

در همین ارتباط، ریسک سرایت از یک بانک سیستمی ممکن است انگیزه بانک‌هایی که با احتیاط عمل می‌کنند را کاهش دهد (دل آریسیا^{۶۷} و راتنوسکی^{۶۸} ۲۰۱۳).

⁵⁹ - Gale

⁶⁰ - Ozgur

⁶¹ - Hoshi

⁶² - Acharya

⁶³ - Engle

⁶⁴ - Richardson

⁶⁵ - Beb chuck

⁶⁶ - Goldstein

⁶⁷ - Dell Ariccia

از جانب هزینه باید گفت الزامات سرمایه‌ای بالاتر ممکن است تخصیص فعالیت‌ها در میان واسطه‌گران مالی مختلف را تحت تاثیر قرار دهد. به ویژه الزامات سرمایه‌ای «بسیار بالا» ممکن است مهاجرت فعالیت‌ها از بانک‌ها به سمت بخش‌هایی که کمتر تحت مقررات قرار دارند را به همراه داشته باشد و به این ترتیب ریسک سیستمی بالا برود (گودهارت^{۶۸}، مارتین^{۶۹} و پاريجی^{۷۰} ۲۰۱۳ و پلانتین^{۷۱} ۲۰۱۴).

بنابراین در مجموع باید گفت که اگرچه لازم است بانک‌ها سرمایه کافی داشته باشند الزامات بسیار بالا نیز می‌توانند پرهزینه باشند. باید حد میانی مطلوبی برای نسبت‌های سرمایه بانک‌ها وجود داشته باشد. بخش بعدی به روش‌هایی می‌پردازد که قصد دارند حد مطلوب را اندازه‌گیری نمایند. این کار از طریق اندازه‌گیری میزان سرمایه‌ای که لازم بود تا از بحران‌های بانکی گذشته اجتناب شود صورت می‌گیرد.

III. چه اندازه از سرمایه بانک کافی است؟

تحلیل بخش II نشان می‌دهد که سطوح سرمایه بانکی یک نظام بانکی را در وضعیت بده-بستان بین ثبات مالی و هزینه واسطه‌گری مالی قرار می‌دهد. آنچه در این بده-بستان بطور ضمنی مطرح می‌شود آن است که یک سطح مطلوبی از سرمایه وجود دارد که تابع رفاه تجمیعی را به حداکثر می‌رساند. تابعی که در آن رشد تولید و تلاطمات به عنوان استدلال و اهداف نهایی و ثابت بانکی و دسترسی به اعتبارات به عنوان اهداف واسطه‌ای مطرح می‌شوند.

اما در عمل برآورد سطح مطلوب سرمایه بانک کاری غیر ممکن و مبتنی بر فرضیات است. این کار مستلزم امور زیر است: تعریف تابع رفاه و برآورد اثر سرمایه بانک بر هزینه و دسترسی به اعتبارات؛ احتمال و قدرت بحران بانکی؛ و تاثیر دسترسی به اعتبارات و بحران‌های بانکی بر تولید و تلاطم تولید (برون داد). این اقدام به ساده‌سازی و شاید هم فرضیه‌های نامطلوب نیاز دارد و نتایج آن ممکن است تا حد

⁶⁸ - Goodhart

⁶⁹ - Martin

⁷⁰ - Parigi

⁷¹ - Plantin

زیادی مختص به الگو، بانک و نمونه تحقیق باشد و نتوان از آن‌ها برای تدوین یک دستورالعمل سیاستی قانع‌کننده استفاده کرد.

با این پیش زمینه، این بخش وظیفه ساده‌تری را برعهده می‌گیرد و تلاش دارد برآورد کند چه سپرده‌های سرمایه‌ای برای جذب ضررها در طول بحران بانکی کافی بودند. ما به سایر اقدامات نجات درونی که می‌توانند نقش بالقوه‌ای در جذب ضررها داشته باشند نمی‌پردازیم. با این وجود همان گونه که قبلاً بحث شد یافته‌های این بخش را می‌توان از دیدگاه TLAC (ظرفیت کامل جذب ضرر) دوباره تفسیر کرد. علاوه بر این، تحلیل ما به وضوح هزینه‌های سرمایه بانکی و تاثیر آن بر وام‌دهی بانک‌ها را در نظر نمی‌گیرد. این موارد در بخش IV بررسی خواهند شد. همچنین ما تاثیر سرمایه بانک بر انگیزه‌های سهامداران و مدیران را بررسی نمی‌کنیم (لاون^{۷۲} و راتنوسکی ۲۰۱۴). هرگاه سرمایه بالاتر باعث شود انگیزه‌های ریسک‌پذیری بانک‌ها کاهش یابد مزایای سرمایه بانک در مقایسه با آنچه ما در تحلیل خود پیدا کرده‌ایم بیشتر می‌شود. به عبارت دیگر، برآوردهای ما از فواید حاشیه‌ای سرمایه بانکی محافظه‌کارانه است چرا که آنها تاثیرات انگیزشی ندارند.

با این ملاحظات، ما متوجه می‌شویم که در اقتصادهای پیشرفته فواید حاشیه‌ای افزایش سرمایه بانکی پس از رسیدن آن به دامنه ۲۳-۱۵ درصد از دارایی‌های موزون به ریسک به میزان قابل ملاحظه‌ای پایین می‌آید. یعنی ظرفیت جذب ضرری معادل ۲۳-۱۵ درصد از دارایی‌های موزون به ریسک (RWA) برای بسیاری از بحران‌های بانکی کافی بوده است اما بحران‌های شدید سمت چپ منحنی به سطوح بسیار بالاتر سرمایه نیاز داشتند. همان گونه که قبلاً اشاره شد این برآوردها نقش برقراری انضباط توسط سرمایه بالاتر و پیش‌گیری از بحران‌ها از طریق دخالت دادن بازیگران عمده را دربر نمی‌گیرند. بنابراین مقدار واقعی سرمایه بانکی که برای جذب ضرر لازم است می‌تواند از این برآوردها کمتر باشد.

الف) مقدار کافی سرمایه در بحران‌های بانکی گذشته

اولین رویکرد ظرفیت بانک‌ها برای جذب ضررهای وامی را در نظر می‌گیرد. ما ضررهای وامی در طول بحران‌های گذشته را بررسی می‌کنیم و این سؤال را می‌پرسیم که بانک‌ها برای جذب ضررهای وامی

⁷² - Laeven

و حفظ سهام و دارایی مثبت به چه اندازه سرمایه نیاز داشتند تا ضرری متوجه بستانکاران نمی‌شد (لاتنوسکی ۲۰۱۲). ما همچنان از سایر ظرفیت‌های جذب ضرر که توسط تعهدات نجات درونی ایجاد می‌شوند اجتناب می‌کنیم و تفاوت‌های بالقوه در الزامات احتیاطی و حسابداری مربوط به وام‌های معوق در کشورها و زمان‌های مختلف را نادیده می‌گیریم هرچند این کار بسیار دشوار است.

رویکرد ما چهار مرحله دارد. اول، ما داده‌های مربوط به نسبت‌های وام‌های معوق در طول بحران‌های مالی را گردآوری می‌کنیم. نمودار ۲ اوج نسبت‌های وام‌های معوق را در طول بحران‌ها نشان می‌دهد. گروه A برای کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD) و گروه B برای تمام بحران‌های بانکی از سال ۱۹۷۰ است که بر مبنای داده‌های لاون و والنسیا (۲۰۱۳) قرار دارد. از دیدگاه لاون و والنسیا یک بحران بانکی رویدادی است که دو شرط داشته باشد. (۱) نشانه‌های قابل توجهی از آشفتگی مالی در نظام بانکی مانند هجوم به بانک‌ها، ضرر در نظام بانکی و یا انحلال دارایی‌های بانک و (۲) اقدامات بزرگ مداخله‌جویانه سیاستی که در پاسخ به ضررهای قابل توجه در نظام بانکی اجرا می‌شوند.

دوم، ما وام‌های معوق را به ضررهای وامی تعدیل می‌کنیم. به منظور دستیابی به ضررهای وامی باید نسبت‌های وام‌های معوق با ضرر در صورت نکول (LGD) سازگار شوند. متأسفانه اطلاعات مربوط به ضرر در صورت نکول در کشورهای مختلف ناچیز است. ما از برآوردهای مربوط به ایالات متحده به عنوان نماینده داده‌ها استفاده می‌کنیم بدان معنا که میانه LGD در طول سال‌های ۲۰۰۳-۱۹۷۰ در زمان‌های عادی ۵۰ درصد در دوران نامساعد ۷۵ درصد بوده است (شورمان^{۷۳} ۲۰۰۴، شیبوت^{۷۴} و سینگر^{۷۵} ۲۰۱۴، جانستون راس^{۷۶} و شیبوت ۲۰۱۵). بخشی از این ضررها را می‌توان با ذخایر اولیه جذب کرد. در ایالات متحده از قدیم میانگین ذخایر برای ضررهای وامی حدود ۱/۵ درصد بوده است. در اسپانیا هم تا قبل از بحران سال ۲۰۰۸ ذخایر وامی سپرده‌های مشابهی ایجاد می‌کردند (سورینا^{۷۷} ۲۰۰۹). بنابراین ذخیره ضرر وام به میزان ۱/۵ درصد منطقی به نظر می‌رسد. ستون اصلی در جدول ۲ محاسبات ما از سرمایه لازم برای پوشش مقدار خاصی از وام‌های معوق در کل دارایی‌های بانک را فراهم می‌سازد. این جدول ۱۸

⁷³ - Schuerman

⁷⁴ - Shibut

⁷⁵ - Singer

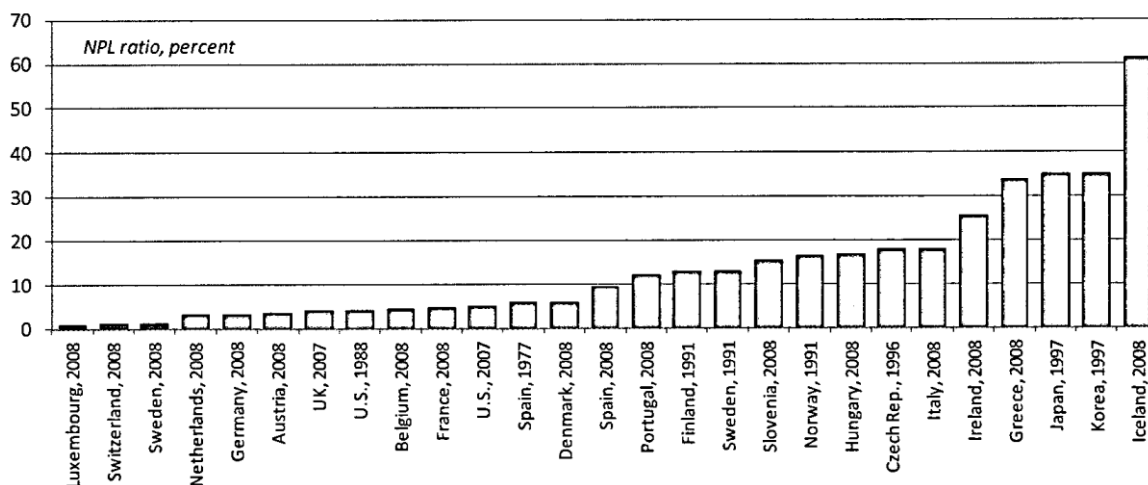
⁷⁶ - Johnston Ross

⁷⁷ - Saurina

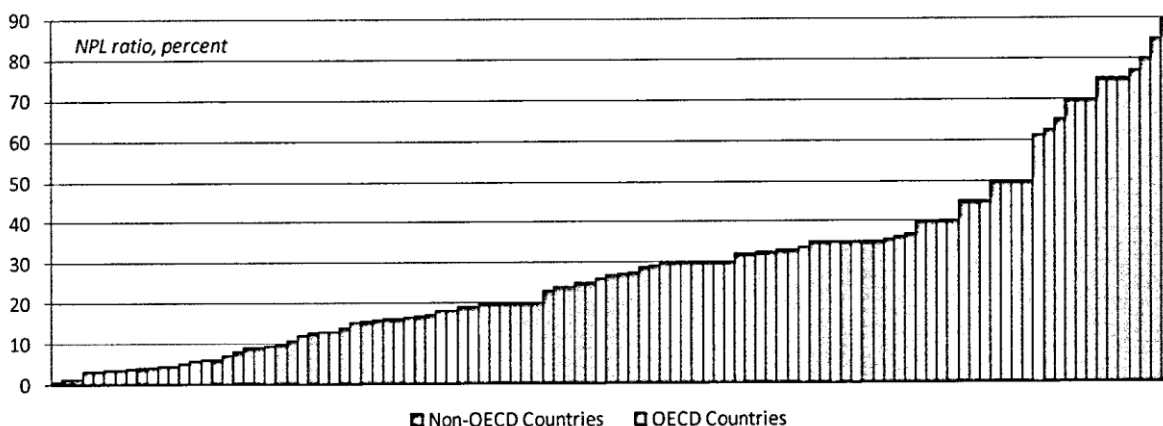
درصد نسبت وام معوق، ۹ درصد ضرر وامی و ۷/۵ درصد از کل دارایی را به عنوان ضرر تهیه ذخایر نشان می‌دهد.

نمودار ۲: اوج نسبت‌های وام‌های معوق در بحران‌های بانکی.

گروه A: اوج نسبت‌های وام‌های معوق در کشورهای OECD

گروه B: اوج نسبت‌های وام‌های معوق در کل کشورها

نکته: در گروه A سال‌ها نشان‌دهنده زمان آغاز بحران هستند و وام‌های معوق برای سال اوج بحران آمده‌اند.

سوم، ما آن نسبت‌های سرمایه‌ای را محاسبه می‌کنیم که بانک‌ها را قادر می‌سازد تا ضررهای تخمینی را جذب کنند و سهام را مثبت نگه دارند. به این منظور ما سرمایه بانک را معادل ذخایر برای ضررهای وامی می‌گیریم و یک درصد از سرمایه را به عنوان حاشیه ایمنی به آن اضافه می‌کنیم. دلیل افزودن حاشیه ایمنی آن است که ضررها ممکن است بصورت نامتقارن بین بانک‌ها توزیع شده باشند و

برخی بانک‌ها ضرری بیشتر از آنچه میانگین وام‌های معوق نشان می‌دهد متحمل شده باشند. ما نتایج سرمایه‌ای موزون نشده را با استفاده از نسبت $1/75$ کل دارایی‌ها به دارایی‌های موزون به ریسک به سرمایه موزون به ریسک تبدیل می‌کنیم. این نسبت همان میانگین در بانک‌های آمریکایی است (لالسلی^{۷۸} و آورامووا^{۷۹} ۲۰۱۲). در مثال جدول ۲، یک بانک برای پوشش با حاشیه ایمنی $7/5$ درصد ذخایر ضرر وام به $8/5$ درصد نسبت اهرمی نیاز دارد که معادل حدود 15 درصد نسبت سرمایه موزون به ریسک است.

جدول ۲: مثال - سرمایه لازم برای جذب وام‌های معوق معادل 18 درصد دارایی‌ها.

پارامترها	خط پایه	LGD بالا ارزش به %	کل دارایی به دارایی موزون به ریسک ارزش به %	حاشیه ایمنی بالاتر ارزش به %
۱- وام‌های معوق در طول بحران بانکی	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸
۲- ضرر در صورت نکول (LED)	۵۰	۷۵	۵۰	۵۰
۳- ضررهای وامی (1×2) (نقطه میانی)	۹	$13/5$	۹	۹
۴- جذب شده توسط ذخایر قبلی	$1/5$	$1/5$	$1/5$	$1/5$
۵- خالص ضررهای وامی از ذخایر (۳-۴)	$7/5$	۱۲	$7/5$	$7/5$
۶- حاشیه ایمنی (سرمایه باقی‌مانده)	۱	۱	۱	۳
۷- نسبت سرمایه به دارایی‌ها یا نسبت اهرمی (۵+۶)	$8/5$	۱۳	$8/5$	$10/5$
۸- کل دارایی تقسیم بر دارایی‌های موزون به ریسک	175	175	۲۵	175
۹- نسبت سرمایه (درصد دارایی‌های موزون به ریسک) (7×8)	$14/9$	$22/8$	$21/3$	$18/4$

منبع: محاسبات کارکنان IMF

در مجموع فرمول پایه‌ای که ضررهای وامی در یک بحران بانکی را به نسبت‌های سرمایه موزون به ریسک لازم برای جذب ضررها تبدیل می‌کند به صورت زیر است:

$$(\text{دارایی‌های موزون به ریسک} / \text{کل دارایی‌ها}) \times (1\% + \text{ذخایر} - \text{LED} \times \text{NPL}) = \text{سرمایه بانک}$$

⁷⁸ - La Lesle

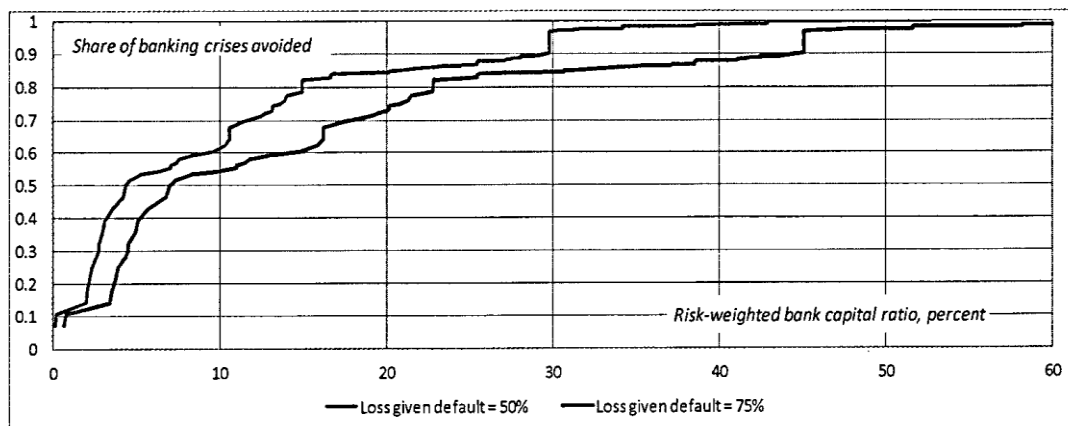
⁷⁹ - Avramova

سرانجام، ما از توزیع نسبت‌های وام‌های معوق در بحران‌های مالی گذشته برای تعیین یک نسبت سرمایه بانکی استفاده می‌کنیم که بتواند بطور کامل ضررها را جذب کند. شکل ۳ سهم بحران‌های بانکی اقتصاد پیشرفته‌ای را نشان می‌دهد که در آن بانک‌ها می‌توانستند سهام مثبتی را به عنوان تابعی از نسبت‌های فرضی سرمایه موزون به ریسک بانک حفظ نمایند. ما این تابع را برای ارزش میانه LGD (۵۰٪) و LGD در طول بحران (۷۵٪) ترسیم می‌کنیم.

خط زمانی پایه (رنگ آبی) نشان می‌دهد که در کشورهای OECD فایده حاشیه‌ای سرمایه اضافی از جنبه جذب ضرر نسبتاً بالا است تا زمانی که نسبت سرمایه موزون به ریسک ۱۵ درصدی برسد (که با فرض نسبت ۵۰٪ LGD می‌تواند ضررها را در ۸۵٪ از بحران‌های بانکی جذب کند). پس از آن فایده حاشیه‌ای سرمایه اضافی به سرعت کاهش می‌یابد. این بدان معنا است که در بحران‌های بسیار شدید برای جذب ضررهای بانکی به سرمایه بسیار زیاد نیاز است. این نتیجه به برآوردهای سال ۲۰۱۰ بانک تسویه بین‌الملل (BIS) نزدیک است. بر طبق آن برآورد، سرمایه ۱۵ درصدی باعث می‌شود در ۹۰ درصد از بحران‌های بانکی ضرری متوجه بستانکاران نباشد.

هنگام تفسیر این برآوردها لازم است به ابهامات قابل توجه پیرامون شدت برخی از ضرایب توجه شود. بدان معنا که سرمایه کافی برای جذب ضرر را بهتر است به صورت واحد تعریف کرد تا برآوردهای نقطه‌ای. به عنوان مثال نرخ‌های ۷۵ درصدی ضرر در صورت نکول بهتر از نرخ‌های ۵۰ درصدی هستند و ممکن است در زمان بحران‌های سیستمی کاربردی‌تر باشند. همچنین باید توجه داشت که نرخ‌های ضرر در صورت نکول ممکن است وابسته به میزان ضررها به صورت غیر خطی تغییر کنند. با داشتن چنین پارامترهایی مقدار سرمایه موزون به ریسک لازم برای جذب ضررها در ۸۵ درصد از بحران‌های گذشته در کشورهای OECD (خط قرمز در نمودار ۳) از ۱۵٪ به ۲۳٪ افزایش می‌یابد که این مطلب در ستون دوم جدول ۲ آمده است. در خط زمانی نقاطی هستند که پس از آن‌ها فایده حاشیه‌ای کاهش سرمایه بالاتر می‌رود آشکار است که نرخ بازبایی بالاتر از میانگین باعث می‌شود برآوردها کمتر باشند.

نمودار ۳: سهم بحران‌های بانکی بدون ضرر بستانکاران (کشورهای OECD)، براساس ظرفیت جذب ضرر سرمایه بانک

نکته: براساس ۲۸ بحران بانکی در کشورهای OECD

نکته مهم دیگر تبدیل نسبت‌های اهرمی خام به نسبت‌های سرمایه موزن به ریسک است که در کشورهای مختلف متفاوت است (لالسلی و اورامووا ۲۰۱۲). در برآورد پایه ما از نسبت تبدیل ۱/۷۵ استفاده شده است که از داده‌های برآورد LGD آمریکا بدست آمده است. آشکار است که نرخ تبدیل بالاتر به نیاز سرمایه‌ای بیشتر منجر می‌شود. ستون سوم جدول ۲ مثالی را نشان می‌دهد که در آن نرخ تبدیل ۲/۵ بکار رفته است و نسبت سرمایه‌ای ۲۱٪ بدست می‌آید. با این وجود، تا میزانی که نسبت‌های بزرگ تبدیل به پورتهوهای ایمن تر بانک ارتباط دارند باید آن را با برآوردهای پایین تر LGD تطبیق داد تا بخشی از تاثیر مستقیم آن جبران شود. به همین ترتیب بانک‌هایی که در وزن‌دهی راهبردی ریسک مشارکت دارند نیز بر نسبت تبدیل واقعی تاثیر می‌گذارند (انریچ^{۸۰} و کلچستر^{۸۱} ۲۰۱۲، ماریاتاسان^{۸۲} و مروچ^{۸۳} ۲۰۱۴). هم‌چنین ما می‌پذیریم که انتخاب حاشیه ایمنی بنا به مصلحت بوده است اما تغییرات در محدوده‌های منطقی (ستون چهارم جدول ۲) تاثیر معناداری بر دامنه سرمایه لازم بانک ندارد.

علاوه بر این همانگونه که قبلاً ذکر شد، در تحلیل ما ضررهای بانک با ضررهای وامی برابر هستند. یعنی ما فرض می‌کنیم که بانک‌ها در دارایی‌های مختلف ترازنامه خود ضررهای یکسانی تجمع می‌کنند.

⁸⁰ - Enrich

⁸¹ - Colchester

⁸² - Mariathasan

⁸³ - Merrouche

این نشان می‌دهد که ما در زمانی که ضررها بر وام‌ها متمرکز هستند آن‌ها را بیش‌تر از زمان تمرکز آن‌ها بر اوراق بهادار برآورد می‌کنیم. (این وضعیت برای بسیاری از اقتصادهای پیشرفته در جریان بحران مالی جهانی پیش آمد). با این وجود، پارامترهای محک ما برای ضررهای وامی از ضررهای اوراق بهادار در ایالات متحده در جریان بحران مالی جهانی فراتر می‌روند (بروسپاید^{۸۴} ۲۰۱۳) و ضررها به عنوان بخشی از آزمون‌های استرس داد-فرانک تحت سناریویی به شدت معکوس فرض می‌شوند. هم‌چنین، بخشی از ضررهای ثبت شده از بحران‌های گذشته به خاطر سطوح ریسک بین بانکی بود و لذا در روش ما ممکن است برخی نیازهای سپر سرمایه‌ای بیش از حد برآورد شده باشند. در مقابل، هنگامی که ضرایب فزاینده غیر خطی در محیط‌های آسیب‌پذیر مالی وجود داشته باشند لازم است سپرهای سرمایه‌ای بیشتر باشند (ما در این مقاله موارد غیر خطی را لحاظ نمی‌کنیم).

علاوه بر این، ما تحلیل خود را بر مبنای میانگین نسبت‌های وام‌های معوق در نظام بانکی قرار می‌دهیم. در عمل ضررهای تک‌تک بانک‌ها ممکن است با میانگین کشوری تفاوت زیادی داشته باشند و بنابراین در روش ما سطح سرمایه لازم برای حفظ مثبت سهام در کل نظام کمتر برآورد می‌شود. ما در بخش بعد به این موضوع می‌پردازیم. با این شرایط، میانگین سرمایه لازم برای حفظ سهام در حالت مثبت تا زمانی معنادار خواهد بود که ظرفیت کلی نظام بانکی در جذب ضررها را مشخص کند و بر توانایی مقامات در مقابله با بحران‌ها - از جمله از طریق تسهیل تملیک بانک‌های ضعیف توسط بانک‌های بزرگ- تاثیر بگذارد.

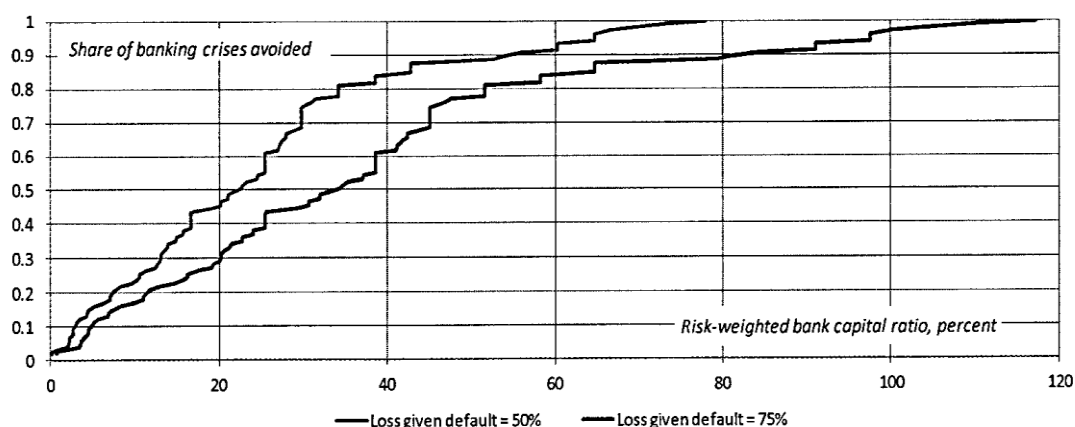
برای کاهش برخی نگرانی‌های مربوط به ابهامات پارامترها در تحلیل، ما در بخش بعدی این نتایج را با نتایج روش‌های جایگزین که بر تزریق پول به بانک‌ها در طول بحران سال ۲۰۰۸ متمرکز شده‌اند مقایسه می‌کنیم. این روش‌های جایگزین هم نتایج مشابهی را داشتند و یافته‌های ما در این بخش را تایید می‌کنند.

تفاوت بین برآوردهای سرمایه مورد نیاز در کشورهای عضو و غیر عضو OECD به خاطر نسبت‌های بالاتر وام‌های معوق در زمان بحران‌های بانکی در کشورهای غیر عضو است (نمودار ۲ گروه B). در اصل با وجود شرایط برابر، سطوح بالاتر وام‌های معوق به سطوح بالاتر سرمایه نیاز دارند. این موضوع در نمودار ۴ دیده می‌شود که بیان می‌دارد نسبت‌های سرمایه‌ای که در دامنه ۲۳-۱۵ درصد قرار

⁸⁴ - Berrospide

دارند فقط برای جذب ضررها در نیمی از بحران‌های مالی در کشورهای غیر عضو OECD کافی هستند. این عدم تقارن نشان‌دهنده این حقیقت است که در جریان بحران‌های بانکی ضررها بیشتر در بازارهای نوظهور و کشورهای کم‌درآمد پدیدار می‌شوند. این امر تعجب‌آور نیست چرا که مشاهده می‌کنیم در این کشورها تکانه‌های اقتصاد کلان شدیدتر هستند، اعتبارات تنوع کمتری دارند و عوامل نهادی به نسبت‌های بالاتر LGD منجر می‌شوند.

نمودار ۴: سهم بحران‌های بانکی بدون ضرر بستانکاران (تمام کشورها)، براساس ظرفیت جذب ضرر توسط سرمایه بانک

نکته: براساس ۱۰۵ بحران بانکی در تمام کشورهای نمونه

در ارتباط با همین دیدگاه، کشورهای غیر عضو OECD بطور میانگین الزامات سرمایه‌ای بیشتری را برای بانک‌ها در نظر می‌گیرند. در سال ۲۰۱۰ حداقل نسبت‌های سرمایه‌ای در کشورهای OECD تقریباً بطور یکسان معادل ۸ درصد بود. در مقابل، میانه حداقل نسبت سرمایه در کشورهای غیر عضو ۱۰ درصد بود. علاوه بر این، در بیش از یک چهارم از کشورهای غیر عضو حداقل نسبت سرمایه ۱۵-۱۲ درصد یا ۵۰٪ بالاتر از میزان رایج در کشورهای عضو OECD بود (بارث^{۸۵} و دیگران ۲۰۱۳).

با توجه به آنچه گفته شده ملاحظاتی چند دیده می‌شود:

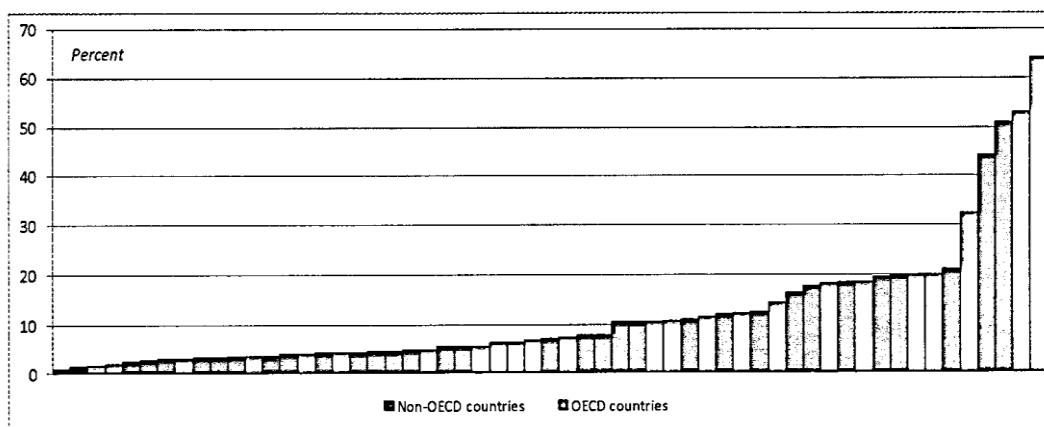
اول، به نظر می‌رسد بانک‌های کشورهای غیر عضو در مقایسه با بانک‌های کشورهای عضو OECD تمایل کمتری دارند که اوراق بهادار پرخطر را در ترازنامه خود نگه دارند. به عنوان مثال این

⁸⁵ - Barth

وضعیت در طول بحران ۲۰۰۸ اتفاق افتاد. بنابراین ضررهای وام‌های معوق آمارهای جامع‌تری هستند و برآوردهای سرمایه مورد نیاز برای کشورهای غیر عضو در مقایسه با کشورهای عضو ملاحظه‌کارانه‌تر است. دوم، تمام پارامترهای تخمین (ضرر در صورت نکول، ذخایر، نرخ‌های تبدیل) برای کشورهای غیر عضو در مقایسه با کشورهای عضو مبهم‌تر و ناهمگون‌تر هستند. امکان دارد طبقه‌بندی‌های حسابداری و رژیم‌های ذخایر نیز ناهمگونی بیشتری داشته باشند.

سوم، در کشورهای غیر عضو در مقایسه با کشورهای عضو، نظام بانکی به نسبت GDP کوچکتر است و در نتیجه نسبت وام‌های معوق به GDP آن‌ها پایین می‌آید (نمودار ۵). این بدان معنا است که هنگامی که ضررهای بانک از ظرفیت جذب سرمایه فراتر می‌روند تاثیر آن‌ها بر اقتصاد و حساب‌های مالی کمتر است. در شرایط برابر، این امر نشان می‌دهد که عملیات بهبود و پاکسازی در کشورهای غیر عضو آسان‌تر از کشورهایی است که نظام‌های بانکی بزرگتری دارند. به عنوان نمونه، به خاطر کوچک بودن اندازه نظام بانکی، اگر کشورهای غیر عضو نسبت سرمایه بانکی را در دامنه ۲۳-۱۵ درصد حفظ کرده بودند در ۸۰ درصد از بحران‌های بانکی ضررهایی که از ظرفیت جذب سرمایه فراتر می‌رفت فقط ۳ درصد تولید ناخالص داخلی می‌شد. از دیدگاه ثبات مالی، این عامل می‌تواند تا حدی تلاطم‌های اقتصاد کلان در کشورهای نوظهور را جبران کند.

نمودار ۵: وام‌های معوق به عنوان بخشی از GDP در کشورهای عضو و غیر عضو OECD

ذکر دو نکته احتیاطی ضروری است. اول، هزینه مالی بالقوه پاکسازی بانکی در اقتصادهای نوظهور قطعاً از این برآورد بیشتر خواهند شد چرا که بیشتر آن‌ها هم‌اکنون رشد اقتصادی پُرسرعتی را تجربه

کرده‌اند و نسبت کنونی اعتبارات به GDP آنها از میانگین گذشته بیشتر شده است. دوم، این برآورد نباید باعث افزایش خودشیفتگی شود چرا که ضررهای بانکی در ۲۰ درصد باقیمانده بحران‌های بانکی (اغلب بحران‌های دوقلو) بسیار قابل ملاحظه می‌بود.

سرانجام، حتی اگر ما نیازهای سرمایه‌ای بالاتری را در کشورهای غیر عضو در نظر بگیریم راهبرد مکمل آن است که با استفاده از اصلاحات نهادی (در مقررات، نظارت و انحلال) مقدار بالقوه وام‌های معوق کاهش پیدا کند. بنابراین، در مجموع سطوح مطلوب سرمایه بانک در کشورهای عضو و غیر عضو OECD بیشتر از آنچه تحلیل ما نشان می‌دهد به یکدیگر نزدیک می‌شوند.

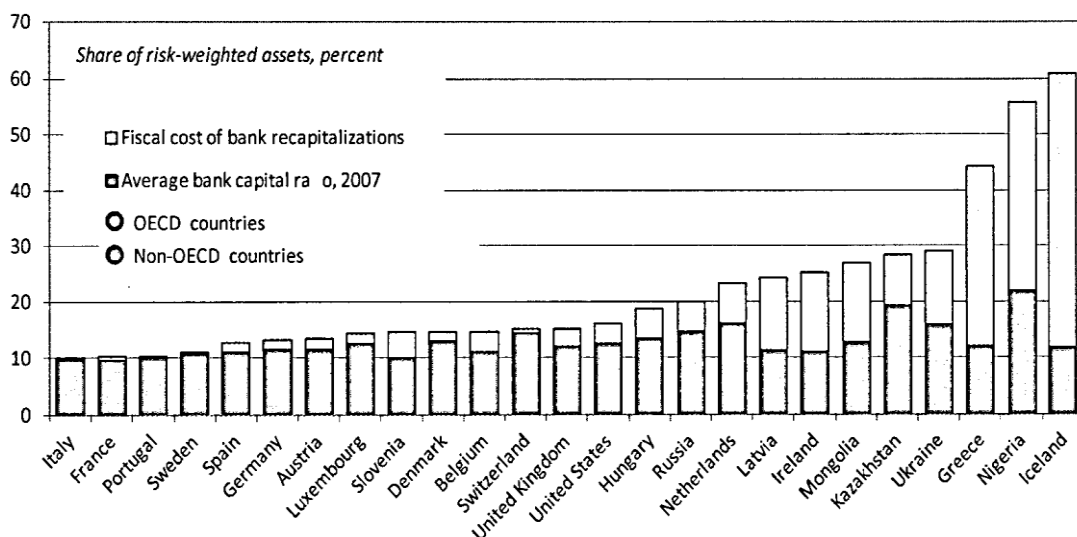
(ب) سرمایه کافی برای اجتناب از تجدید سرمایه بانک‌ها با منابع عمومی

رویکرد دوم بررسی می‌کند که برای اجتناب از تجدید سرمایه منابع عمومی در طول بحران‌های گذشته بانک‌ها به چه مقدار سرمایه نیاز داشتند. از دیدگاه تاریخی فرض بر آن است که تجدید سرمایه بانک‌ها پس از بحران آن‌ها را به حداقل سطوح سرمایه لازم برای حفظ کارایی بازمی‌گرداند. اگر این فرض درست باشد و اگر قبل از بحران بانک‌ها سرمایه‌ای معادل مجموع سرمایه واقعی قبل از بحران و سرمایه تزریق شده بعد از بحران می‌داشتند آنگاه، به شرط برابر بودن سایر عوامل، به تجدید سرمایه از منابع عمومی نیازی نبود. تحت این فرضیه‌های ساده است که ما اندازه تجربی خود را از سطح سرمایه کافی برای اجتناب از تجدید سرمایه را بدست می‌آوریم.

ما داده‌های پایگاه بنک اسکوپ^{۸۶} در مورد میانگین نسبت‌های سرمایه در سال ۲۰۰۷ برای کشورهایی که نظام بانکی آنها را در فاصله ۱۳-۲۰۰۷ دچار بحران شدند را با داده‌های لاون و والنسیا (۲۰۱۳) در مورد نتایج مالی تجدید سرمایه ترکیب می‌کنیم. (هر دو متغیرها به عنوان درصدی از کل دارایی‌های موزون به ریسک نظام بانکی هر کشور بیان می‌شوند). مجموع سطوح سرمایه بانکی قبل از بحران و سرمایه تزریق شده از منابع مالی در نمودار ۶ نشان داده شده‌اند.

⁸⁶ - Bank scope

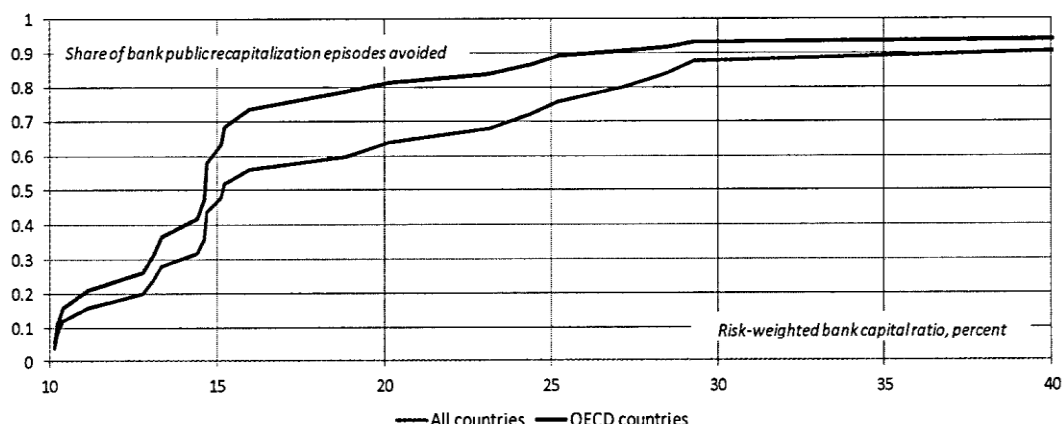
نمودار ۷: سرمایه بانکی قبل از بحران و هزینه مالی تجدید سرمایه در بحران‌های بانکی در سال ۲۰۰۷ به بعد

منبع: بانک اسکوپ، لاون و والنسیا (۲۰۱۳) و محاسبات نویسندگان

نمودار ۷ با استفاده از چکیده داده‌های نمودار ۶ سطوح سرمایه بانکی پیش از بحران را با سهم تجدید ساختار از منابع عمومی - که به اجتناب از بحران کمک می‌کرد- مرتبط می‌سازد. همانند یافته‌های گذشته ما، آشکار می‌شود که فایده حاشیه‌ای سرمایه اضافی در اجتناب از تجدید سرمایه توسط منابع عمومی تا دامنه ۱۵-۱۷ درصد نسبت‌های سرمایه موزون به ریسک نسبتاً بالا است. دامنه ۱۵-۱۷ درصدی در ۷۵٪ از بحران‌های بانکی به اجتناب از تجدید سرمایه از منابع عمومی کمک می‌کند. پس از آن فایده حاشیه‌ای سرمایه بانک به سرعت کاهش می‌یابد. همانند روش قبلی که بر مبنای وام‌های معوق انجام گرفت در این روش نیز ظرفیت سرمایه بانک برای اجتناب از تجدید سرمایه با منابع عمومی در کشورهای غیر عضو OECD پایین‌تر است.

نمودار ۷: سهم میزان اجتناب شده از تجدید سرمایه از منابع عمومی، وابسته به نسبت‌های فرضی سرمایه بانک در قبل از بحران.

همان گونه که قبلاً بحث شد، یکی از نقایص تحلیل ما از این حقیقت ناشی می‌شود که میانگین‌های کشوری می‌تواند تغییرات بزرگ در سطح بانک را پنهان سازد. به این منظور، ما تزریق سرمایه دولتی به چند بانک بزرگ اروپایی و آمریکایی در طول بحران (که داده‌های آن در دسترس است) را بررسی می‌کنیم. با استفاده از رویکرد این بخش نمودار ۸ مجموع سرمایه قبل از بحران و سرمایه تزریقی در طول بحران را در سطح بانک و با ذکر درصد دارایی‌های موزون به ریسک نشان می‌دهد. این شکل بیان می‌کند که نسبت سرمایه‌ای ۱۵ درصدی در سال ۲۰۰۷ می‌توانست از نیاز به تزریق سرمایه در حدود ۵۵ درصد از موارد در ایالات متحده و ۷۵ درصد از موارد در اروپا پیش‌گیری کند. در حالی که نسبت سرمایه ۲۳ درصدی نیاز به تزریق سرمایه را تقریباً در کلیه موارد از بین می‌برد. با وجود این که رقم ۵۵ درصد ممکن است در مورد ایالات متحده کوچک به نظر برسد باید توجه داشت این رقم بر اساس رقم پایین دامنه ما است. علاوه بر این، برنامه خرید سرمایه^{۸۷} به اندازه کافی جذاب بود تا نتوان بانک‌های گروه نمونه را به عنوان بانک‌های ضعیف قلمداد کرد. (سواگل^{۸۸}، ۲۰۰۹).

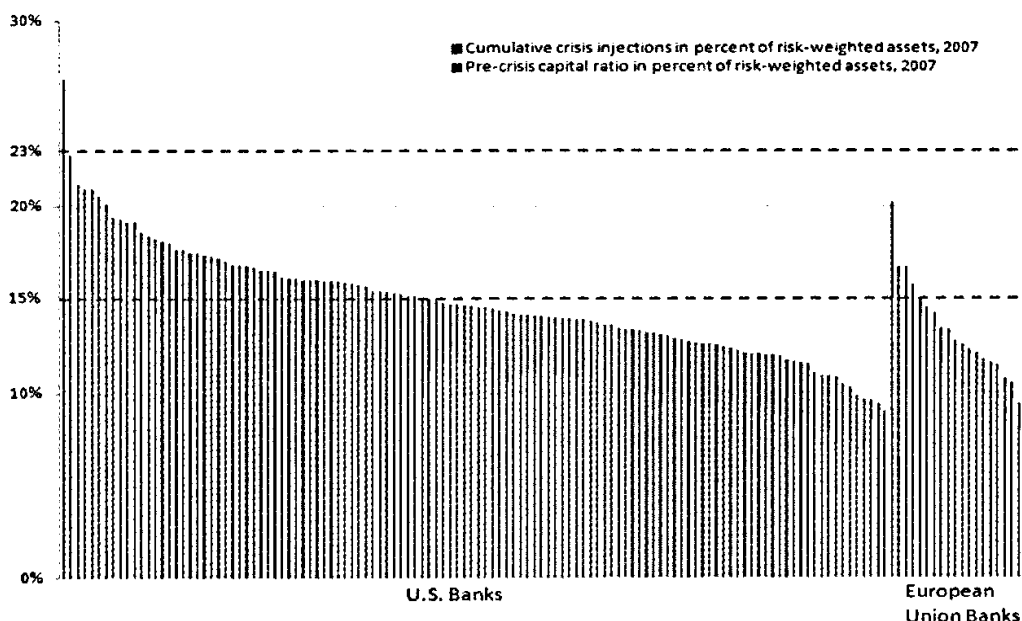
به عنوان نتیجه‌گیری، تحلیل ما نشان می‌دهد که در اقتصادهای پیشرفته فواید حاشیه‌ای سرمایه بانکی پس از ۲۳-۱۵ درصد نسبت سرمایه موزون به ریسک رو به کاهش می‌گذارد. سرمایه اضافی در اجتناب از بحران‌های بانکی (بر مبنای جذب وام‌های معوق) و تجدید سرمایه از منابع عمومی تأثیری ندارد.

⁸⁷ - Capital Purchase Program

⁸⁸ - Swagel

همان‌گونه که قبلاً گفته شد این بحث هزینه‌های مرتبط با الزامات سرمایه‌ای بالاتر را دربر نمی‌گیرد و در ادامه به آن پرداخته خواهد شد.

نمودار ۸: سرمایه بانکی قبل از بحران و تزریق سرمایه در طول بحران

IV. الزامات سرمایه‌ای بالاتر چه اندازه پرهزینه هستند؟

در بخش قبل ما منافع سرمایه بیشتر بانک را از دیدگاه افزایش ثبات مالی و کاهش هزینه‌های مالی مرتبط با بحران بررسی کردیم. اما نگفتیم که تحلیل الزامات سرمایه‌ای بالاتر از جانب نهاد مقرراتی چه تاثیری بر دسترسی و هزینه اعتبارات بانکی و در نهایت بر عملکرد اقتصاد کلان خواهد گذاشت. این مباحث در این بخش مطرح می‌شوند.

همانگونه که در بخش تئوری‌ها مطرح گردید بهتر است تاثیرات دوران گذار افزایش الزامات سرمایه‌ای را از عواقب باثبات آن جدا کرد. در این راستا، شواهد مرتبط با هزینه‌های بالای گذار با برآوردهای پایین تاثیرات باثبات نسبت‌های سرمایه‌ای بالاتر در تضاد آشکار هستند.

مطالعات مربوط به هزینه‌های باثبات سرمایه نسبتاً اندک هستند که از دشواری برآورد چنین هزینه‌هایی حکایت دارد. به ویژه، به خاطر ثبات نسبی مقررات در طی چند دهه گذشته، داده‌های کافی در مورد تاثیر برون‌زای تغییرات در الزامات سرمایه‌ای وجود ندارد. بیشتر مطالعات به الگوهای تعادل عمومی کالبره شده متکی هستند و یا در یک چارچوب مقرراتی خاص از تغییرات سری‌های زمانی سرمایه بانک‌ها استفاده کرده‌اند. اما از آنجایی که این تغییرات بیانگر گزینه‌های درون‌زای بانک‌ها هستند می‌توان انتظار داشت که تاثیر افزایش اجباری سرمایه از آنچه برآوردهای این مطالعات نشان می‌دهند بیشتر باشد.

مطالعات گسترده‌تری که معمولاً از راهبردهای شناسایی دقیق‌تری استفاده می‌کنند هزینه‌های گذار تغییر در سرمایه بانک‌ها را مستندسازی کرده‌اند. این مطالعات از تکانه‌های سطح بانکی در سرمایه که از ضررها یا اقدامات مقرراتی خاص ناشی می‌شوند نیز برای شناسایی اثرات مقررات شدیدتر سرمایه‌ای بر دسترسی و هزینه اعتبارات بانکی استفاده می‌کنند. مشکل این برآوردها آن است که بر تغییرات ناگهانی در سرمایه بانک تکیه دارند، رویدادی که اکثراً در بانک‌های دچار شرایط آشفته اتفاق می‌افتد. بسیاری از چالش‌های مرتبط با افزایش سرمایه تحت این شرایط برای ارزیابی تغییرات تدریجی در مقررات سرمایه‌ای و تاثیر آن‌ها بر کل نظام بانکی کاربرد ندارند. به عنوان مثال، در کوتاه مدت ممکن است بانک‌های دارای وضعیت آشفته الزامات مقرراتی شدیدتری را اجرا کنند و سمت دارایی پورتفوی خود را بیشتر از زمانی که سالم هستند و می‌توانند سرمایه را به تدریج گردآوری کنند کاهش دهند. به همین ترتیب نشانه‌های بانکی که تلاش می‌کند به تنهایی سرمایه جذب کند در محیط اصلاحات مقرراتی کل نظام کاربردی ندارند. بنابراین، برآوردهای مبتنی بر تکانه‌های کوتاه مدت سطح بانکی هزینه‌های باثبات الزامات سرمایه‌ای بالا را بیش از حد تخمین می‌زنند. هم‌چنین مطالعات ما را راهنمایی نمی‌کنند که چگونه این هزینه‌های دوران گذار با توجه به شرایط اقتصاد کلان و در بین بازارهای نوظهور و اقتصادهای پیشرفته متفاوت خواهند بود.

الف) هزینه باثبات سرمایه

در نگاه اول، شواهد خام مربوط به داده‌های ایالات متحده فقط رابطه ضعیفی بین سرمایه بانک و نرخ وام‌دهی نشان می‌دهند. رگرسیون‌های پانلی با استفاده از داده‌های وامی از بانک‌های آمریکا در دوره ۲۰۱۱-۱۹۹۶ نشان می‌دهند که یک واحد درصد افزایش در نسبت سرمایه لایه اول به معنای افزایش

نرخ‌های وام به میزان ۲/۵ نقطه پایه^{۸۹} است (جدول ۳). اما این رگرسیون‌ها مسیر علت‌ها را در این روابط شناسایی نمی‌کنند. از آن مهم‌تر، نتایج عمدتاً توسط تحولات نسبتاً کوچک در سرمایه بانکی بدست می‌آیند که با اقدامات مقرراتی ارتباطی ندارند. به عبارت دیگر، آن‌ها تأثیرات بهینه‌سازی ساختار ترازنامه‌های بانکی در داخل مجموعه پارامترهای مقرراتی را منعکس می‌سازند به جای آن‌که بیانگر تغییرات خاص در مقررات باشند.

با این وجود سؤال کلیدی آن است که افزایش سیاستی الزامات سرمایه‌ای تا چه اندازه هزینه‌های تامین منابع بانک‌ها را افزایش می‌دهد. اگر واقعاً سرمایه از بدهی پرهزینه‌تر باشد آنگاه افزایش اتکا به سرمایه هزینه کلی تامین مالی را بالا می‌برد. اما این گفتار فرض کلیدی MM^{۹۰} را نادیده می‌گیرد که نشان‌گر آن است که تحت یک سری فرضیه‌های ایده‌آل، افزایش سرمایه بنگاه خطرات و هزینه وام‌گرفتن آن را کاهش می‌دهد. تحت فرضیه MM، این تأثیر باعث می‌شود هرگونه افزایش در هزینه کلی تامین منابع با تغییر ساختار تامین منابع خنثی شود. بنابراین افزایش سرمایه عملاً برای بانک بدون هزینه خواهد بود و نرخ وام‌دهی تحت تأثیر قرار نمی‌گیرد. بنابراین میزان کاربرد MM در اینجا موضوعی مهم است.

جدول ۳: تأثیر سرمایه بالاتر بر نرخ‌های وام: شواهدی از وام‌های تجاری و صنعتی در ایالات متحده.

(۲)	(۱)	
۴/۶۴۶ ** [۲/۲۵۸]	۲/۳۹۹ * [۱/۲۷۰]	نسبت سرمایه لایه اول
-۱/۳۹۲ *** [۰/۲۲۳]		نسبت سرمایه لایه اول × نرخ هدف تامین مالی فدرال
۱/۹۶۰ *** [۰/۰۲۶]	۰/۹۶۹ *** [۰/۱۴۰]	نرخ هدف تامین مالی فدرال
۰/۰۰۶ [۰/۰۰۵]	۰/۰۰۶ [۰/۰۰۶]	رشد GDP
-۰/۰۰۰ *** [۰/۰۶۱]	-۰/۰۰۰ *** [۰/۰۰۰]	متغیر ساختگی دفتر ملی تحقیقات اقتصادی رکود
-۰/۰۰۰ *** [۰/۰۰۰]	۰/۰۰۰ ** [۰/۰۰۰]	درآمد فردی ایالت

^{۸۹} - Basic point یک درصد: یک صدم یک درصد

^{۹۰} - Modigliani and Miller

تغییر در شاخص بهای مصرف‌کننده منطقه‌ای	**-۰/۰۳۸ [۰/۰۱۴]	**۰/۰۳۷ [۰/۰۱۵]
نرخ بیکاری ایالتی	***۰/۱۰۱ [۰/۰۱۳]	***۰/۱۰۴ [۰/۰۱۳۰]
تغییر در بهای مسکن ایالتی	-۰/۰۰۷ [۰/۰۰۶]	-۰/۰۰۸ [۰/۰۰۶]
کنترل‌های بانکی و وامی	بله	بله
تأثیرات ثابت بانکی و ایالتی	بله	بله
مشاهدات	۱۰۴۵۱۵۳	۱۰۴۵۱۵۳
R ²	۰/۷۴۰	۰/۷۴۱
تعداد بانک‌ها	۶۳۹	۶۳۹

نکته: *** معناداری در سطح یک درصد

** معناداری در سطح ۵ درصد

* معناداری در سطح ۱۰ درصد

برخی مطالعات تلاش کردند تا میزان خنثی‌سازی MM را با استفاده از مدل‌سازی، کالیبراسیون و روش‌های تجربی تعیین کنند. در مجموع علی‌رغم تغییر داده‌ها و روش‌های مورد استفاده در برآورد تأثیر افزایش سرمایه بر نرخ وام‌دهی، مطالعات تأثیرات بسیار اندکی را پیدا کرده‌اند. تأثیر یک واحد درصد افزایش در الزامات سرمایه‌ای بر نرخ وام‌دهی در دامنه ۲ تا ۲۰ نقطه پایه قرار می‌گیرد (جدول ۴ الف). اندازه کوچک این برآوردها به خاطر شواهد بدیهی گذشته است و نشان می‌دهد که شکاف بین نرخ‌های مرجع و وام‌دهی در زمان‌هایی که بانک‌ها سرمایه زیادی داشتند بیشتر نبوده است (میلز^{۹۱}، یانگ^{۹۲} و مارچه جیانو^{۹۳} ۲۰۱۲).

براساس این برآوردها، می‌توان به آسانی استدلال کرد که نسبت‌های سرمایه بانک‌ها باید بالاتر از دامنه ۲۳-۱۵ درصد باشد که در بخش قبل پیشنهاد شد. اما سه موضوع را باید مدنظر داشت: اول، همانطور که قبلاً بحث شد بسیاری از این برآوردها بر تغییرات نسبتاً کوچک سرمایه بانک متکی هستند که از حداقل‌های مقرراتی فراتر می‌روند. تا میزانی که این تغییرات انعکاس‌دهنده ساختارهای تعهدی با انتخاب داخلی باشند می‌توان انتظار داشت که تأثیر تغییرات خارجی در مقررات می‌تواند بسیار بزرگ باشد. دوم، هزینه‌های سرمایه بانک ممکن است به صورت غیر خطی در سطح سرمایه افزایش یابند. این امر

⁹¹ - Miles

⁹² - Yang

⁹³ - Marcheggiano

باعث می‌شود هنگام تعمیم دادن هزینه‌های اندک سرمایه به هزینه‌های سرمایه در سطوح بالاتر احتیاط بیشتری مبذول گردد. سرانجام، باید اعتراف کرد که برخی تاثیرات ناخواسته الزامات سرمایه بالاتر وجود دارند که اندازه‌گیری آن‌ها دشوار است و می‌توانند بر رفاه تاثیر گذارند. از میان این تاثیرات ناخواسته می‌توان به نقش بدهی بانکی به عنوان یک دارایی ایمن در اقتصاد، و مهاجرت بالقوه وام‌دهی به سمت بانکداری سایه اشاره کرد. این‌ها مسائلی هستند که به تاثیرات تعادل عمومی مربوط می‌شوند و بعدها در بخش V به آن می‌پردازیم.

جدول ۴ الف: برآورد تاثیر باثبات الزامات سرمایه‌ای بالاتر بر هزینه اعتبارات بانکی.

پژوهش	داده‌ها و روش	هزینه سرمایه
Elliot (2009)	بانک‌های آمریکا، کالیبراسیون	افزایش ۴ واحد درصدی نسبت سهام به دارایی‌های غیر موزون باعث می‌شود نرخ وام‌دهی ۸۰ نقطه پایه بالا برود.
کمیته نظارت بانکی بال (۲۰۱۰)	داده‌های ۱۳ بانک OECD، ۱۹۹۳-۲۰۰۷، کالیبراسیون، با فرض عدم وجود تاثیر MM و انتقال هزینه تامین مالی به نرخ وام‌دهی	افزایش یک واحد درصدی الزامات سرمایه به افزایش ۱۳ نقطه پایه نرخ وام‌دهی منجر می‌شود.
بانک انگلستان (۲۰۱۰)	بانک‌های بریتانیا، کالیبراسیون	افزایش یک واحد درصدی الزامات سرمایه به افزایش ۹ نقطه پایه نرخ وام‌دهی منجر می‌شود.
Kashyap, Stein and Hanson (2010)	بانک‌های آمریکا ۲۰۰۸-۱۹۷۶، کالیبراسیون با فرض وجود اثر MM	افزایش ۱۰ واحد درصد در الزامات سرمایه نرخ وام‌دهی را تا ۳۵-۲۵ نقطه پایه بالا می‌برد.
King (2010)	داده‌های ۱۳ بانک OECD، ۱۹۹۳-۲۰۰۷، کالیبراسیون، با فرض عدم وجود تاثیر MM و انتقال هزینه تامین مالی به نرخ وام‌دهی	افزایش یک واحد درصد الزامات سرمایه نرخ وام‌دهی را تا ۱۵ نقطه پایه افزایش می‌دهد.
De Resende, Dib, and Perevalov (2010)	بانک‌های کانادا، مدل تعادل عمومی، کالیبراسیون	افزایش ۶ درصدی الزامات سرمایه‌ای به افزایش حدود ۷/۵ نقطه پایه، کاهش وام‌دهی تا ۰/۲۴ درصد و کاهش GDP تا ۰/۰۷ درصد منجر می‌شود.
Slovik and Cournede (2011)	داده‌های کشورهای OECD، ۲۰۰۴-۰۶، کالیبراسیون، با فرض عدم خنثی‌سازی MM و ۱۰۰ درصد انتقال	افزایش یک واحد درصد الزامات سرمایه به افزایش نرخ وام‌دهی تا ۱۶ نقطه پایه منجر می‌گردد.
Baker and Wurgler (2013)	بانک‌های آمریکا، ۲۰۱۱-۱۹۷۱، شواهد تجربی نشان می‌دهد ریسک سیستمی	افزایش ۱۰ واحد درصدی در نسبت سهام به دارایی‌های غیر موزون به

کمتر ناشی از سرمایه بالا به کاهش هزینه سهام منجر نمی‌شود. پایه منجر می‌شود.	افزایش هزینه سرمایه تا ۹۰-۶۰ نقطه	
بانک‌های سوئیس، ۱۹۹۹-۲۰۱۰، کالیبراسیون با برآورد تاثیر MM حدود ۶۴٪	نصف کردن درجه اهرمی باعث افزایش هزینه سرمایه تا ۱۴/۱ نقطه پایه و کاهش GDP تا ۰/۴۵ درصد می‌شود با فرض ۱۰۰ درصد انتقال	Junge and Kugler (2013)
بانک‌های بریتانیا، ۱۹۹۷-۲۰۱۰، کالیبراسیون با برآورد تاثیر MM بین ۴۵ و ۷۵ درصد	نصف کردن درجه اهرمی باعث افزایش شکاف وام‌دهی تا ۶ نقطه پایه می‌شود در صورتی که MM ۴۵ و انتقال ۳۳ درصد باشد و GDP را تا ۰/۱۵ درصد پایین می‌آورد.	Miles, Yang and Marcheggiano
مدل تعادلی پویای صنعت بانکی کالیبره با داده‌های آمریکا	افزایش ۲ واحد درصدی الزامات سرمایه باعث کاهش نرخ وام‌دهی و محدودیت اعتبارات تا ۱۵ نقطه پایه می‌شود.	Carbae and D'Erasmus (2014)
بانک‌های آمریکا، ۲۰۰۲-۲۰۰۷، شواهد تجربی با استفاده از خلا مقرراتی قبل از سال ۲۰۰۸	افزایش یک واحد درصدی در الزامات سرمایه به افزایش ۰/۳ نقطه پایه در نرخ وام‌دهی و کاهش وام‌دهی تا ۰/۱۵ درصد منجر می‌شود.	Kisin and Manela (2015)

ب) هزینه‌های گذار به سرمایه بالاتر

مطالعات نسبتاً زیادی با اتکا به دوره‌های تکانه در سرمایه بانک‌ها تلاش دارند تاثیرات بیرونی افزایش الزام سرمایه بر عرضه اعتبارات را شناسایی کنند. در مجموع این مطالعات نشان می‌دهند گذار به سمت الزامات سرمایه‌ای بالاتر با هزینه‌های زیادی همراه است (جدول ۴ب). این یافته با برآوردهای هزینه اثبات که در بالا گزارش شده بود تضادی آشکار دارد.

یک واحد درصد تکانه منفی در سرمایه (یا افزایش الزامات سرمایه‌ای) ۸-۵ واحد درصد انقباض در حجم وام‌دهی را در کوتاه‌مدت به همراه دارد (پیک^{۹۴} و روزنگرن^{۹۵} ۲۰۰۰، بران^{۹۶}، فراسه^{۹۷} و تسمار^{۹۸} ۲۰۱۳، آیار^{۹۹}، کالومیریس^{۱۰۰} و ویلادیک^{۱۰۱} ۲۰۱۴، ابر^{۱۰۲} و مینوی^{۱۰۳} ۲۰۱۵)

⁹⁴ - Peek

⁹⁵ - Rosengren

⁹⁶ - Brun

⁹⁷ - Fraisse

⁹⁸ - Thesmar

⁹⁹ - Aiyar

¹⁰⁰ - Colomiris

جدول ۴ ب: برآورد تاثیر دوران گذار الزامات سرمایه‌ای بالاتر بر هزینه و حجم اعتبارات بانکی

پژوهش	داده‌ها و روش	هزینه سرمایه
Furfine (2000)	بانک‌های آمریکا، ۱۹۹۷-۱۹۸۹، مدل ساختاری پویا، این مدل کاهش یکباره را در طول فصل نشان می‌دهد.	افزایش یک واحد درصد الزام سرمایه به کاهش نرخ رشد وام‌دهی تا ۵ درصد در فصل اول منجر می‌شود.
Francis and Osborne (2009)	بانک‌های بریتانیا، ۲۰۰۷-۱۹۹۶ تجربی	افزایش ۳ واحد درصدی الزام سرمایه در ۳ مرحله در طول ۲۰۰۷-۱۹۹۶ به کاهش وام‌دهی تا حدود ۷ درصد در مقایسه با خط پایه منجر می‌شود.
گروه ارزیابی اقتصاد کلان (۲۰۱۰)	کشورهای عضو با استفاده از رویکرد FSA، محاسبه نسبت‌های هدف سرمایه و مطالعه تاثیر فاصله تا هدف بر وام‌دهی	افزایش یک واحد درصدی الزام سرمایه در طول ۸ سال در ۳۵مین فصل به افزایش ۱۷ نقطه پایه در شکاف وام‌دهی، کاهش ۱/۵ درصدی GDP منجر می‌شود.
De Resende, Dib and Perevalov (2010)	بانک‌های کانادا، مدل تعادل عمومی، کالبراسیون	افزایش ۶ واحد درصد الزام سرمایه در یک مرحله ۴ ساله باعث افزایش شکاف وام‌دهی به میزان ۲ نقطه پایه، کاهش وام‌دهی تا ۲٪ کاهش سرمایه‌گذاری تا ۲/۷ درصد و کاهش GDP تا ۰/۳۸ درصد می‌شود.
موسسه امور مالی بین‌الملل (۲۰۱۰)	کالبراسیون در آمریکا، منطقه یورو و ژاپن، براساس یک سری تغییرات مقرراتی شامل افزایش الزام سرمایه	افزایش ۲ واحد درصدی الزام سرمایه به همراه سایر اقدامات در ۵ سال اول به افزایش ۱۳۲ نقطه پایه در میانگین شکاف وام‌دهی و کاهش رشد تا متوسط ۰/۶ نقطه پایه در سال منجر می‌گردد.
Maurin and Toivanen (2012)	بانک‌های اروپایی، برآورد سرمایه هدف و تاثیر آن بر وام‌دهی و رشد دارایی	یک واحد درصد شکاف سرمایه رشد وام‌دهی را ۲-۲/۳ نقطه پایه در میان مدت پایین می‌آورد.
Choen (2013)	داده‌های ۸۳ بانک بزرگ جهانی ۲۰۰۹-۱۲	یک واحد درصد نسبت سرمایه بالاتر در شروع دوره انطباق ۳ نقطه پایه نرخ بالاتر رشد دارایی‌ها در طول ۳ سال تطبیق را به همراه دارد.
Brun and others (2013)	فرانسه، ۲۰۱۲-۲۰۰۶، دوران گذار از بال ۱ به بال ۲، تجربی	کاهش یک واحد درصدی در الزامات سرمایه به افزایش ۵ درصدی اندازه وام بنگاه در کوتاه‌مدت منجر می‌شود.
Aiyar, Calomiris and Wieladek (2014)	بانک‌های بریتانیا، ۲۰۰۷-۱۹۹۸ تجربی، کاربرد تغییرات بانکی و زمانی در الزامات سرمایه‌ای	افزایش یک واحد درصدی الزام سرمایه به کاهش تجمیعی نرخ رشد وام‌دهی به میزان ۸-۵/۷ نقطه پایه در سه فصل اول منجر می‌شود.
Noss and Toffano (2014)	بانک‌های بریتانیا، ۲۰۱۰-۱۹۸۶ تجربی	افزایش یک واحد درصدی در الزام سرمایه به کاهش ۴/۵ درصدی حجم وام‌دهی در طول ۳

101 - Weiladk

102 - Eber

103 - Minioiu

سال منجر می‌شود.		
افزایش یک واحد درصدی الزام سرمایه به کاهش رشد سالانه وام به میزان $1/6 - 1/2$ درصد ظرف ۹ ماه منجر می‌شود.	بانک‌های اروپایی، ۲۰۱۲-۲۰۱۱، تجربی، مطالعه تاثیر دستورالعمل سرمایه‌ای EBA بر وام‌دهی	Mesonnier and Monks (2014)
افزایش یک واحد درصدی در الزام سرمایه به کاهش نرخ رشد وام‌دهی وثیقه‌ای به خانوارها به میزان ۱ نقطه پایه و رشد وام CRE به میزان ۸ نقطه پایه در سال اول منجر می‌شود. تاثیر اول ظرف ۳ سال از بین رفت اما شواهد نشان می‌دهد که تاثیر بر وام CRE همچنان ادامه دارد.	بانک‌های بریتانیا، ۲۰۱۱-۱۹۹۰، تجربی	Bridges and others (2015)

نکته: FSA = اداره خدمات مالی

EBA = اداره بانکداری اروپا

CRE = املاک تجاری

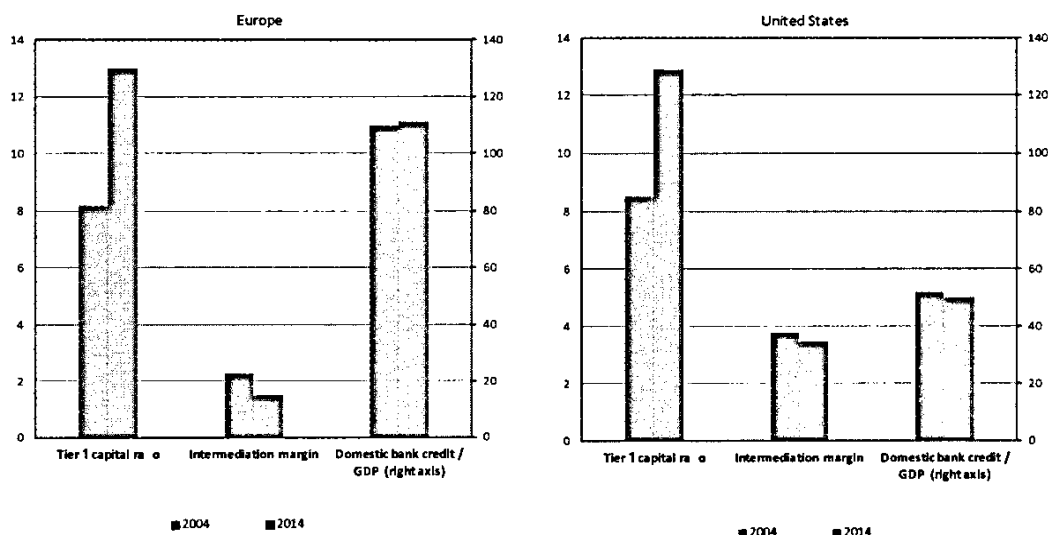
همچنین شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد اگر به بانک‌ها اجازه داده شود به تدریج خود را با رژیم جدید منطبق کنند هزینه‌ها کمتر خواهد شد. به عنوان مثال، مدل‌های کالیبره شده برای چندین کشور OECD نشان می‌دهد که بطور متوسط در طول ۸ سال، گذار به سمت یک واحد درصد الزام سرمایه‌ای بالاتر ۱۷ نقطه پایه افزایش وام‌دهی، $1/5$ درصد کاهش حجم وام‌دهی و $1/16$ درصد کاهش در GDP را در مقایسه با خط پایه به همراه دارد (گروه ارزیابی اقتصاد کلان، ۲۰۱۰).

همانند مورد هزینه‌های باثبات، باید هنگام بررسی ارزش ظاهری این برآوردها احتیاط به خرج داد حتی هنگامی که برای ارزیابی هزینه‌های گذار اصلاحات مقرراتی تلاش می‌شود. استفاده از پاسخ‌های خاص بانکی باعث می‌شود راهبردی مناسب برای تاثیرات بیرونی تکان‌ها بر الزامات سرمایه‌ای یک بانک خاص بدست آید. باوجود این، این برآوردها هزینه‌های مرتبط با اصلاحات مقرراتی را نشان نمی‌دهند. اول، آنها معمولاً بر مبنای آزمایش‌های طبیعی در محیط بانک آشفته (یعنی ضررهای بزرگ یا مداخله‌های مقرراتی اختیاری) قرار دارند. احتمالاً تاثیرات برای بانک‌های سالمی که به بازارهای سهام دسترسی دارند کمتر است. دوم، همان‌گونه که در بالا بحث شد، نشانه‌های مربوط به هر بانکی که برای جمع‌آوری سهام تلاش می‌کند احتمالاً تحت شرایط مورد نظر این مطالعات تشدید می‌شوند و احتمالاً این تاثیر در محیط اصلاحات گسترده مقرراتی وجود نخواهد داشت.

در راستای این ملاحظات، تحلیل افزایش الزامات سرمایه‌ای در آستانه بحران مالی جهانی نشان می‌دهد که تاثیرات مقررات سخت‌گیرانه‌تر برای حاشیه‌های واسطه‌گری و عرضه کلی اعتبارات بانکی

محدود بوده است (سجّتی^{۱۰۴}، ۲۰۱۴). به عنوان مثال، بین سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۱۴ میانگین نسبت‌های سرمایه موزون به ریسک در بانک‌های آمریکایی و اروپایی نسبت سرمایه موزون به ریسک تقریباً ۵ نقطه پایه افزایش یافت. اما نسبت‌های اعتبارات GDP و حاشیه‌های واسطه‌گری تقریباً بدون تغییر باقی ماند (نمودار ۹).

نمودار ۹: نسبت‌های سرمایه بانک و ذخایر اعتباری، قبل و پس از بحران.

ج) درس‌هایی از مدل‌های تعادل عمومی

مقایسه دامنه ۲۳-۱۵ درصدی نسبت سرمایه بانک که در بخش III الف و ب بحث شد با نتایج مدل‌های تعادل عمومی پویای کالیبره شده می‌تواند مفید باشد. مطالعات تعادل عمومی که تلاش دارند تاثیر سرمایه بانک بر رفاه اجتماعی را کمی‌سازی کنند اندک اما رو به رشد هستند. مقالات عمدتاً شامل نظرات مخالفی می‌شوند که در بخش II مورد بحث قرار گرفتند و در یک مدل تعادل عمومی پویا قرار می‌گیرند. نوعی بده-بستان در این مدل‌ها دیده می‌شود و بدین صورت که سرمایه ریسک‌پذیری بانک و ریسک بروز بحران و در نتیجه تلاطم مصرف را کاهش می‌دهد اما با بیرون کردن سپرده‌ها، هزینه‌هایی را

104 - Secchetti

به شکل کاهش اعتبارات و برون‌داد تحمیل می‌کند چرا که سرمایه‌گذاران نقدی به دنبال قابلیت نقدشوندگی هستند.

در مجموع این مطالعات نشان می‌دهند که دامنه مطلوب برای سرمایه بانکی ۲۰-۸ درصد است. (وان دن هاول^{۱۰۰} ۲۰۰۸، نگوین^{۱۰۶} ۲۰۱۳، بگنو^{۱۰۷} ۲۰۱۴، مارتینز میرا^{۱۰۸} و سوارز^{۱۰۹} ۲۰۱۴، مندی چینو^{۱۱۰} و دیگران ۲۰۱۵). تاثیرات کالبره شده رفاهی تغییرات سرمایه بانک در این دامنه به شکل افزایش نرخ‌های وام‌دهی و کم شدن مصرف نسبتاً کوچک هستند. دامنه نسبتاً بزرگ برآوردها برای سطح مطلوب سرمایه نشان می‌دهد درجه آزادی زیادی در طراحی مدل و کالیبراسیون پارامتر وجود دارد. نسبت سرمایه ۲۳-۱۵ درصدی که در بخش III الف و ب پیشنهاد شد تقریباً در راس دامنه سطوح مطلوب سرمایه‌ای قرار دارد که در مدل‌های تعادل عمومی شناسایی شده است. اما با پیش‌بینی‌های آن‌ها در یک راستا قرار می‌گیرد.

۷. نتیجه‌گیری

این مقاله بررسی می‌کند سطوح مختلف سرمایه بانکی در بحران‌های بانکی گذشته چگونه عمل می‌کرده‌اند. با استفاده از رویکردهای جایگزین، مقاله به این نتیجه می‌رسد که در اقتصادهای پیشرفته فواید حاشیه‌ای سرمایه بالاتر بانک از جنبه جذب ضررها در طی بحران بانکی، ابتدا بسیار چشمگیر هستند اما پس از آن که سرمایه به ۲۳-۱۵ درصد از دارایی‌های موزون به ریسک می‌رسد این فواید به شدت کاهش می‌یابند. دلیل این امر آن است که محافظت در برابر بحران‌های بسیار شدید ظرفیت جذب ضرر بسیار بالایی نیاز دارد اما همزمان چنین بحران‌هایی نادر هستند. برآورد دامنه ۲۳-۱۵ درصدی را باید به عنوان یک آزمایش مفید و اندکی با احتیاط نگریست. به ویژه این که این برآورد میزان کاهش بالقوه ریسک‌پذیری به خاطر افزایش سرمایه از طریق مشارکت دادن بازیگران را نادیده می‌گیرد. این مقاله

¹⁰⁵ - Van den Heuvel

¹⁰⁶ - Nguyen

¹⁰⁷ - Begneau

¹⁰⁸ - Martinez-Miera

¹⁰⁹ - Suarez

¹¹⁰ - Mendicino

منحصراً بر سرمایه تمرکز دارد و ظرفیت‌های جذب سرمایه ناشی از سایر اوراق بهادار نجات‌بخش داخلی را لحاظ نمی‌کند. بنابراین، این یافته‌ها را می‌توان برحسب TLAC (ظرفیت کلی جذب ضرر) تفسیر کرد. دامنه ۲۳-۱۵ درصدی به دامنه ۱۸-۱۶ درصدی که FSB برای بانک‌های سیستمی جهانی توصیه کرده است شباهت زیادی دارد. همچنین این دامنه با پیشنهاد اخیر فدرال رزرو برای ظرفیت کلی جذب ضرر به میزان بیشتر از ۱۸ درصد از دارایی‌های موزون به ریسک و ۹/۵ درصد از کل سطوح ریسک اهرمی در یک راستا قرار می‌گیرد. پیشنهاد اخیر برای بانک‌های جهانی دارای اهمیت سیستمی مطرح شده بود^{۱۱۱}. نتایج مربوط به بازارهای نوظهور و کشورهای کم درآمد تفاوتی اندک دارند. از یک طرف، از قدیم بحران‌های بانکی در این کشورها با ضررهای بانکی بزرگ همراه بوده است. از طرف دیگر، به خاطر این که نظام‌های بانکی این کشورها کوچک‌تر از نظام‌های بانکی کشورهای پیشرفته هستند ضررها بخش کوچک‌تری از GDP را تشکیل می‌دهند و بنابراین ممکن است اثرات کمتری بر اقتصاد کلان داشته باشند. در این زمینه، نقش نسبی ظرفیت بالای جذب ضرر و بهبود حاکمیت و نهادها به منظور کاهش ضررهای بحران می‌تواند موضوع پژوهش‌های آینده قرار گیرد.

علاوه بر این، مقاله شواهد تجربی در مورد هزینه‌های سرمایه بالاتر را بررسی می‌کند. مطالعات موجود نشان می‌دهند که هزینه‌های گذار به سرمایه بانکی بالاتر می‌تواند چشمگیر باشد. هنگامی که بانک‌ها نیاز داشته باشند نسبت‌های سرمایه خود را به سرعت انطباق دهند ممکن است عرضه اعتبارات را محدود سازند (همان‌گونه که در اروپا اتفاق افتاد). هنگامی که انطباق سرمایه به آرامی و یا هم‌سو با افزایش چرخه اعتبارات اتفاق می‌افتد هزینه‌های گذار کمتر خواهند بود. در مقابل، شواهد نشان می‌دهند که هزینه‌های اجتماعی با ثبات (درازمدت) الزامات بالاتر سرمایه‌ای در دامنه برآوردی ما می‌تواند اندک باشد. نیازهای برآورد شده جذب ضرر را می‌توان به گونه‌ای پالایش کرد که ناهمگونی در سطح بانک‌ها در طول زمان را امکان‌پذیر سازد. به بانک‌هایی که از نظر سیستمی اهمیت ندارند (یعنی بانک‌هایی که بدون اثرات سرریز می‌توانند ورشکسته شوند) می‌توان اجازه داد تا سرمایه و ظرفیت جذب ضرر کمتری داشته باشند. به همین ترتیب، اکثر بحران‌های بانکی به دنبال دوره‌های رشد سریع اعتبارات می‌آیند که این خود اهمیت سپرهای ضد حلقه‌ای را برجسته می‌سازد (بورئو^{۱۱۲} ۲۰۱۴، کلاسنس^{۱۱۳} ۲۰۱۴).

¹¹¹ - <http://www.federalreserve.gov/newsevents/press/bcreg/20151030a.htm>

¹¹² - Borio

¹¹³ - Claessens

در مجموع تحلیل ما به نتایج احتیاط‌آمیز زیر می‌رسد:

اول، سرمایه بانکی در دامنه ۲۳-۱۵ درصدی می‌توانست از ضرر بستانکاران در بسیاری از بحران‌های بانکی گذشته حداقل در اقتصادهای پیشرفته جلوگیری نماید. افزایش ظرفیت جذب ضرر بیش از این مقدار منافع بیشتری فراهم نمی‌کند. بنابراین با توجه به ابهامات مربوط به هزینه‌های رفاهی درازمدت سرمایه بانک (و سایر ابزارهای نجات درونی)، به نظر می‌رسد ظرفیت جذب ضرر در دامنه ۲۳-۱۵ درصد برای بانک‌های اقتصادهای پیشرفته مناسب باشد. استفاده از این یافته‌ها در توصیه‌های مقرراتی نیازمند آن است که توجه شود بانک‌ها معمولاً سرمایه‌ای بیشتر از حداقل مقرراتی نگه می‌دارند و سایر ابزارهای نجات درونی ممکن است در افزایش ظرفیت ضرر مشارکت کنند. بنابراین، الزام سرمایه‌ای مناسب ممکن است از این دامنه کمتر باشد.

دوم، از آنجایی که هزینه‌های گذار به سرمایه بالاتر ممکن است بسیار زیاد باشد هرگونه حداقل مقرراتی باید به تدریج و در طول یک دوره زمانی درازمدت اعمال شود. علاوه بر این، ناظران باید بانک‌ها را تشویق کنند تا نسبت‌های سرمایه را از طریق افزایش سهام (انتشار سهام جدید یا حفظ درآمدها) بالا ببرند به جای این که به کوچک‌سازی دارایی‌ها فکر کنند. به این ترتیب از کاهش دسترسی به اعتبارات جلوگیری خواهد شد.

سوم، استانداردهای سخت‌گیرانه‌تر سرمایه و جذب ضرر را باید با بهبود محیط نهادی (مقررات، نظارت، انحلال و حاکمیت) تکمیل کرد تا ضررهای احتمالی در نظام بانکی به ویژه در بازارهای نوظهور کاهش یابد.

چهارم، الزامات سرمایه‌ای بالاتر ممکن است انگیزه‌های قوی‌تری برای مداخله مقرراتی ایجاد کند و ریسک انتقال فعالیت‌ها به سمت واسطه‌گران مالی که کمتر تحت مقررات قرار دارند و یا خارج از نظارت هستند (مانند شرکت‌های بیمه یا کارگزاران سهام) سوق دهد. در این شرایط بهتر است الزامات شدیدتر سرمایه و جذب ضرر با اقداماتی تکمیل گردد که محیط مقررات احتیاطی و احتیاطی کلان را گسترده‌تر می‌سازند.

سرانجام، جلوگیری از بحران صرفاً از طریق بهبود سپرهای سرمایه‌ای نیست. این مقاله بر سرمایه بانک و ظرفیت جذب ضرر تمرکز دارد اما اقدامات مقرراتی دیگری نیز می‌توانند ثبات مالی را تقویت کنند. این اقدامات شامل استانداردهای بهتر برای کیفیت سرمایه بانک و نقدشوندگی دارایی‌ها و هم‌چنین

رویکردی بهتر برای نظارت می باشند که مواردی همچون وظایف مشخص تر مقررات گذاران، رژیم‌های احتیاطی که از دخالت بیش از حد مقرراتی و یا انگیزه‌های ریسک پذیری بیش از حد جلوگیری کند، و سازوکارهای کارآمدتر انحلال را دربر گیرد.

منابع

- 1- Achary, V., R. Engle, and M. Richardson. 2012 "Capital shortfall: A New Approach to Ranking and Regulating Systemic Risks." *American Economic Review* 102 (3): 59-64.
- 2- Admati, A. R., P. M. DeMarzo, M. F. Hellwig, and P. C. Pfleiderer. 2010. "Fallacies, Irrelevant Facts, and Myths in the Discussion of Capital Regulation: Why Bank Equity Is Not Expensive." MPI Collective Goods Preprint 2010/42.
- 3- Admati, A., and M. Hellwig. 2014. *The Banker's New Clothes: What's Wrong with Banking and What to Do about It*. Princeton University Press?
- 4- Aiyar, S., C. Calomiris, and T. Wieladek. 2014. "Dose Macro-prudential Regulation Leak? Evidence from a UK Policy Experiment." *Journal of Money, Credit and Banking* 46 (S1): 181-214.
- 5- Allen, F., and D. Gale. 2000. "Financial Contagion" *Journal of Political Economy* 108(1): 1-33. Barth, j. R., C. Lin, Y. Ma, J. Seade, and F. M. Song. 2013. "Do Bank Regulation, Supervision and Monitoring Enhance or Impede Bank Efficiency?" *Journal of Banking & Finance* 37 (8): 2879-92.
,E. Carletti, and R. Marquez, 2011, "Credit Market Competition and Capital Regulation", *Review of Financial Studies*, 24(4): 983-1018.
- 6- Basel Committee on Banking and Supervision. 2010. "An Assessment of the Long-Term Economic Impact of Stronger Capital and Liquidity Requirements." Interim Report Bank for International Settlements. Basel, Switzerland.
- 7- Bank of International Settlements. 2010. "An Assessment of the Long-Term Economic Impact of Stronger Capital and Liquidity Requirements." Basel, August. <http://www.bis.org/publ/bcvs> 173.pdf.
2011. "Badel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems." Revised version. Basel, June. <http://www.bis.org/publ/bcbs> 189.pdf.
(2013). "Global Systemically Important Banks: Updated Assessment Methodology and the Higher Loss Absorvency Requirement." Basel, July. <http://www.bis.org/publ/bcbs> 255.pdf
- 8- Bebchuk, L. A., and I. Goldstein. 2011. "Self-Fulfilling Credit Market Freezes." *Review of Financial Studies* 24 (11): 3519-55.
- 9- Begneau, J. 2014. "Capital Requirements, Risk Choice, and Liquidity Provision in a Business Cycle Model." Working Paper, Harvard Business School, Boston.

- 10-Berrospied, J. 2013. "Bank Liquidity Hoarding and the Financial Crisis: An Empirical Evaluation." Finance and Economics Discussion Series, Federal Reserve Board, Washington D.C.
- 11-Board of Governors of the Federal Reserve System (FRB). 2015. Dodd-Frank Act Stress Test 2015: Supervisory Stress Test Methodology and Results. Washington D.C.
- 12-Borio, Claudio, 2014. "Macroprudential Frameworks: (Too) Great Expectations?" *Macroprudentialism*. VoxEU eBook, CEPR, London 29-45.
- 13-Body, J., and G. De Nicolo, 2005. "The Theory of Bank Risk Taking and Competition Revisited." *Journal of Finance* 60 (3): 1329-43.
- 14-Bridges, J., D. Gregory, M. Nielsen, S. Pezzini, A. Radia, and M. Spaltro. "The Impact of Capital Requirements on Bank Lending." Bank of England, *Working Paper* no 486.
- 15-Brun, M., H. Fraisse, and D. Thesmar. 2013. "The Real Effects of Bank Capital Requirements." *Debats Economiques et Financiers* 8:3-26.
- 16-Bryant, J. 1980. "A Model of Reserves, Bank Runs, and Deposit insurance." *Journal of Banking and Finance* 4 (4): 335-44. Caballero, R. J., T. Hoshi, and A. K. Kashayp 2008. "Zombie Lending and Depressed Restructuring in Japan." *American Economic Review* 98 (5): 1943-77.
- 17-Caballero, R. J., and A. Krishnamuthy. 2008. "Collective Risk Management in a Flight to Quality Episode." *Journal of Finance* 63 (5): 2195-230.
2009. "Global Imbalances and Financial Fragility." *American Economic Review*, 1199 (May): 58488. Calem, P., and R. Rob. 1999. "The impact of Capital-Based Regulation on Bank Risk-Taking." *Journal of Financial Intermediation* 8 (4): 317-52.
- 18-Calomiris, C.W., and C. M. Kahn. 1991. "The Role of Demandable Debt in Structuring Optimal Banking Arrangements." *American Economic Review* 81,3, (June), 497-513.
- 19-Carlson, M., H. Shan, and M. Warusawitharana. 2013. "Capital Ratios and Bank Lending: A Matched Bank Approach." *Journal of Financial Intermediation* 22 (4): 663-87.
- 20- Cecchetti, S. 2014. "The Jury Is In." Policy Insight 76, The Centre for Economic Policy Research (CEPR), Washington D.C.
- 21- Claessens, S. 2014. "An Overview of Macro-prudential Policy Tools." *Annual Review of Financial Economics* 7 (1): 397-422.
- 22- Claessens, S., S. R. Ghosh, and Mihet. 2013. "Macro-prudential Policies to Mitigate Financial System Vulnerabilities." *Journal of International Money and Finance* 39: 153-85.
- 23- Corbae, D., and P. D'Erasmus. 2014. "Capital Requirements in a Quantitative Model of Banking Industry Dynamics." Working Papers 1413, Federal Reserve Bank of Philadelphia, Philadelphia.

- 24-Dang, T. V., G. Gorton, B. Holmström, and G. Ordonez. 2014. "Banks as Secret Keepers." NBER Working Paper 20255, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Massachusetts
- 25-DeAngelo, H., and R. M. Stulz. 2013. "Why High Leverage Is Optimal for Banks." NBER Working Paper No. 19139 (June), National Bureau of Economic Research, Cambridge, Massachusetts.
- 26-Dell'Aticcia, G., L. Leaven, and G. Suarez. 2014. "Bank Leverage and Monetary Policy's Risk-Taking Channel; Evidence from the United States." Unpublished, International Monetary Fund, Washington.
- 27-Dell'Ariccia, G., and L. Ratnovski. 2013. "Bailouts and Systemic Insurance." Working Paper 13/233, International Monetary Fund, Washington. De Mooji, R. 2011. "Tax Biases in Debt Finance: Assessing the Problem, Finding Solutions." Staff Discussion Note 11/11, International Monetary Fund, Washington.
- 28-De Resende, C., A. Dib, and N. Prevalov. 2010. "The Macroeconomic Implications of Changes in Bank Capital and Liquidity Requirements in Canada: Insights from the BoC-GEM-FIN." Discussion Paper 10-16, Bank of Canada, Ottawa.
- 29-Diamond, D. W., and P.H. Dybvig 1983. "Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity," *Journal of Political Economy* 91 (3): 401-19.
- 30-Diamond, D. W., and R. G. Rajan. 2000. "A Theory of Bank Capital." *Journal of Finance* 55 (6): 2431-65. Eber, M., and C. Minoiu. 2015. "How Do Banks Adjust to Stricter Supervision?" Working Paper.
- 31-Elliot, D., and M. Colchester. 2012. "EU Banks' Risk in Eyes of Beholder." *Wall Street Journal*, June 22, 2012.
- 32-Esty, B. 1998. "The Impact of Contingent Liability on Commercial Bank Risk Taking." *Journal of Financial Economics* 47 (2): 189-218.
- 33-European Banking Authority (EBA). 2014. "Adequacy of Loss-Absorbing Capacity of Global Systemically Important Banks in Resolution," Consultative Document, FSB, Basel, November 10.
- 34-Flannery, M. 2014. "Contingent Capital Instruments of Large Financial Institutions: A Review of the Literature." *Annual Review of Financial Economics* 6:225-40.
- 35-Francis, W., and M. Osborne. 2009. Bank Regulation, Capital, and Credit Supply: Measuring the Impact of Prudential Standards, FSA Occasional Paper no. 36.
- 36-Fratianni, M., and F. Marchionne. 2013. "The Fading Stock Market Response to Announcements of Bank Bailouts." *Journal of Financial Stability* 9:69-89.
- 37-Furfine, C. 2000. "Evidence on the Response of U.S Banks to Changes in Capital Requirements." BIS Working Papers, No. 88, June 2000.
- 38-Gale, D., and O. Özgür. 2005. "Are Bank Capital Ratios Too High Too Low? Incomplete Markets and Optimal Capital Structure." *Journal of the European Economic Association* 3 (2-3): 690-700.
- 39-Gennaioli, N., A. Shleifer, and R. Vishny. 2012. "Neglected Risks, Financial Innovation, and Financial Fragility." *Journal of Financial Economics* 104 (3): 452-68.

- 40-Gennaioli, N., A. Shleifer, and R.W. Vishny. 2013. "A Model of Shadow Banking." *Journal of Finance* 68 (4): 133-63.
- 41-Goodhart, C. 2010. "How Should We Regulate Bank Capital and Financial Products? What Role for 'Living Wills'?" *The Future of Finance: the LSE report*. London Schools of Economics and Political Science. London.
- 42-Gornal, W., and I. A. Strebulaev. 2013. "Financing as a Supply Chain: The Capital Structure of Banks and Borrowers." NBER Working paper 19633, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Massachusetts.
- 43-Gorton, G., S. Lewellen, and A. Metrick. 2012. "The Safe-Asset Share." *American Economic Review* 102 (3): 101-06.
- 44-Gorton, G., and A. Metrick. 2012. "Securitized Banking and the Run of Repo." *Journal of Financial Economics* 104 (3): 425-51.
- 45-Gorton, G., and G. Pennacchi. 1990. "Financial Intermediaries and Liquidity Creation." *Journal of Finance* 45(1): 49-71. Greenwood, R. M., S. G. Hanson, and J. C. Stein. 2010. "A Comparative –Advantage Approach to Government Debt Maturity." Working Paper, Harvard Business School, Boston.
- 46-Hakenes, H., and I. Schnabel. 2011. "Capital Regulation, Bank Competition, and Financial Stability." *Economic Letters* 113 (3): 256-58.
- 47-Hellmann, T. F., K. C. Murdock, and J. E. Stiglitz. 2000. "Liberalization, Moral Hazard in Banking, and Prudential Regulation: Are Capital Requirements Enough?" *American Economic Review* 90,1 (March): 147-65.
- 48- Hellwig, Martin F. 2014. "Liquidity Provision and Equity Funding of Banks. Working Paper, Max Planck Institute for Research, Bonn.
- 49-Hollwig, B., and J. Tiorole. 1997. "Financial Intermediation, Loanable Funds, and the Real Sector." *Quarterly Journal of Economics* 112(3): 663-91.
- 50-Huang, R., and L. Ratnovski, 2011. "The Dark Side of Bank Wholesale Funding." *Journal of Financial Intermediation* 20 (2): 248-63.
- 51-Institute of International Finance. 2010. "Interim Report on the Cumulative Impact on the Global Economy of Proposed Changes in the Banking Regulatory Framework." Washington D.C., June. <https://www.iif.com/file/7097/download?token=sN16fvgy>
- 52- Johnstone Ross, E. B., and L. Shibut. 2015. "What Drives Loss Given Default? Evidence from Commercial Real Estate Loans at Failed Banks." Working Paper 2015-03, FDIC Center for Financial Research, Washington D.C.
- 53-Junge, G. and P. Kugler. 2013. "Quantifying the Impact of Higher Capital Requirements the Swiss Economy." *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 149 (3): 313-356.
- 54-Kane, E.J. 1989. *The S & L Insurance Mess: How Did It Happen?* [city]: Urban Institute Press.
- 55-Kashyap, A. K., J. C. Rajan, and J. C. Stein. 2008. "Rethinking Capital Regulation." In *Proceedings- Economic Policy Symposium-Jackson Hole*. Federal Reserve Bank of Kansas City.

- 56-Kashyap, A. K., J. C. Stein, and S. Hanson. 2010. "An Analysis of the Impact of Substantially Heightened Capital Requirements on Large Financial Institutions." Working Paper, Harvard University, Boston.
- 57-Keeley, M. C. 1990. "Deposit Insurance, Risk, and Market Power in Banking." *American Economic Review* 80 (5): 1183-200.
- 58-King, M. 2010. "Mapping Capital and liquidity Requirements to Bank Lending Spreads." Working Paper324, Bank of International Settlements, Base.
- 59- Kisin, R., and A. Manela. 2015. The Shadow Cost of Bank Capital Requirements. Working Paper.
- 60-Krishnamurthy, Arvidnd. 2010. "How Debt Markets have malfunctioned in the Crisis." *Journal of Economic perspectives*, 24(1): 3-28.
- 61-Krishnamurthy, A., and A. Vissing-Jorgensen. 2012. "The Aggregate Demand for Treasury Debt." *Journal of Political Economy* 120 (2): 233-67.
- 62-Leaven, L., and R. Ratnovski. 2014. Corporate Governance of Banks and Financial Stability VOXEU. <http://www.voxeu.org/article/corproate-governance-banks-and-financial-stability>.
- 63-Leaven, L., and F. Valencia. 2013. "Systemic Banking Crises Database." *IMF Economic Review*61:225-70.
- 64-Macroeconomic Assessment Group. 2010. Assessing the Macroeconomic Impact of the Transition to Stronger Capital and Liquidity Requirements. Bank for International Settlements. <http://www.bis.org/publ/othp12.pdf>
- 65-Marcus, A. J, 1984, "Deregulation and Bank Financial Policy." *Journal of Banking and Finance* 8 (4): 557-65. Messonier, J.S., and A. Monks. 2014. "Did the EBA Capital Exercise Cause a Credit Crunch in the Euro Area?" Banque de Frabce, Working Paper no. 491.
- 66-Mariathasan, M., and O. Merrouche. 2014. "The Manipulation of Basel Risk-Weights." *Journal of Financial Intermediation*23: 300-21. Martin, A., and B. M. Parigi. 2013. "Bank Capital Regulation and Structured Finance." *Journal of Money, Credit and Banking* 435 (1): 87-119.
- 67-Martinez-Miera, D., and J. Syarez. 2014. "Banks' Endogenous Systemic Risk Taking." Unpulished, Center for Monetary and Financial Studies, [City].
- 68-Matutes, C., and X. Vives. 2000. "Imperfect Competition, Risk Taking, and Regulation in Banking." *European Economic Review* 44 (1): 1-34.
- 69-Mendicino C., K. Nikolov, J. Suarez, and D. Supera. 2015. "Welfare Analysis of Implement able Macro prudential Policy Rules: Heterogeneity and Trade Offs." Unpublished: European Central Bank (ECB) and Center for Monetary and Financial Studies (CEMFI), Frankfurt.
- 70-Miles, D., J. Yang, and G. Marcheggiano. 2012. "Optimal Bank Capital." *Economic journal* 123 (March): 1-37.
- 71-Modigliani, F., and M. Miller. 1958. "The Cost of Capital Corporation Finance and the Theory of Investment." *American Economic Review*48,3 (June): 261-97.

- 72-Myers, S. C., and N. S. Majluf. 1984. "Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information that Investors Do Not Have." *Journal of Financial Economics* 13 (2): 187-3221.
- 73-Nguyen, T.T. 2013. "Bank Capital Requirements: A Quantitative Analysis." Working Paper, Ohio State University, Columbus.
- 74-Noss, J., and P. Toffano. 2014. "Estimating the Impact of Changes in Aggregate Capital Requirements during an Upswing." Bank of England, *Working Paper* No. 494.
- 75-Peek, J., and E. Rosengren. 2000. "Collateral Damage: Effects of the Japanese Bank Crisis on Real Activity in the United States." *American Economic Review* 90:30-45.
- 76-Perotti, E., L. Ratnovski, and R. Vlahu. 2011. "Capital Regulation and Tail Risk." *International Journal of Central Banking* 7 (4): 123-63.
- 77-Planitin, G. 2014. "Shadow Banking and Bank Capital Regulation." *Review of Financial Studies* 28(1): 146-175.
- 78-Ratnovski, L. "How Much Capital Should Banks Have?" *VOX CEPR's Policy Portal*, 28 July 2013, www.voxwu.org.
- 79-Repullo, R. 2004. "Capital Requirements, Market Power, and Risk-Taking in Banking." *Journal of Financial Intermediation* 13 (2): 156-82.
- 80-Sabtos, J.A.C., and A. Winton. 2010. "Bank Capital, Borrower Power, and Loan Rates." AFA 2010 Atlanta Meetings Paper.
- 81-Saurina, J. 2009. "Loan Loss Provisions in Spain: A Working Macro prudential Tool." *Revista de Estabilidad Financiera* 17: 11-26.
- 82-Schuermann, T. 2004. "What Do We Know about Loss Given Default?" Unpublished, Federal Reserve Bank of New York, New York.
- 83-Shibut, L., and R. Singer. 2014. "Loss Given Default for Commercial Loans at Failed Banks." Unpublished, Federal Deposit Insurance Corporation, Washington D.C.
- 84-Slovik, P., and B. Courneade 2011. "Macroeconomic Impact of Basel III." OECD Economics. Department Working Papers no. 844.
- 85-Song, F., and A. V. Thakor. 2007. "Relationship Banking, Fragility, and the Asset-Liability Matching problem." *Review of Financial Studies* 20 (6): 2129-77.
- 86-Swagel, Philip. 2009. "The financial Crisis. An Inside View." *Brookings Papers on Economic Activity* (spring): 1-63.
- 87-Van den Heuvel, S. J. 2008. "The Welfare Cost of Bank Capital Requirements." *Journal of Monetary Economics* 55 (2): 298-320.
- 88-Zhou, J., V. Rutledge, W. Bossu, M. Dovler, N. Jassaud, and M. Moore. 2012. "From Bail-Out to Bail-In: Mandatory Debt Restructuring of Systemic Financial Institutions." Staff Discussion Note 12/03, International Monetary Fund, Washington.

بخشنامه شماره ۱۶/۷۰۱۰/۹۵ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۰۶؛ ابلاغ آیین‌نامه مدت و طرز نگاهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر موسسات اعتباری

با سلام؛

احتراماً، همانگونه که استحضار دارند؛ به موجب بند «و» ماده (۳۳) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۸ تیرماه ۱۳۵۱، «مدت و طرز نگاهداری اوراق بازرگانی و اسناد و دفاتر بانک‌ها به صورت عین و همچنین طرز تبدیل آن‌ها به عکس یا فیلم یا نظایر آن به موجب آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید تعیین خواهد شد و این قبیل عکس‌ها و فیلم‌ها و نظایر آن در دادگاه‌ها پس از گذشتن مدت‌های مقرر در آیین‌نامه، حکم اصول اسناد را خواهند داشت.» بر همین اساس «آیین‌نامه مدت و طرز نگاهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر بانک‌ها» اولین بار در سال ۱۳۵۳ تدوین و پس از تصویب در جلسه مورخ ۱۳۵۳/۱۲/۶ شورای پول و اعتبار به شبکه بانکی کشور ابلاغ شد. سپس آیین‌نامه مذکور در سال ۱۳۸۹ و با توجه به تغییر و تحولات فراوان محیطی به ویژه در زمینه فناوری‌های نوین اطلاعاتی و مشکلات نگهداری حجم انبوه اسناد فیزیکی و تأمین مکان نگهداری آن‌ها، مورد بازنگری قرار گرفت و در یک‌هزار و یک‌صد و چهاردهمین جلسه مورخ ۱۳۸۹/۳/۲۵ شورای پول و اعتبار تصویب شد و نسخه اصلاحی جایگزین ویرایش قبلی آیین‌نامه گردید و طی بخشنامه شماره ۸۹/۸۰۲۲۳ مورخ ۱۳۸۹/۴/۱۵ به شبکه بانکی کشور ابلاغ شد. متعاقباً، با عنایت به بازخوردهای واصله از سوی شبکه بانکی کشور در خصوص مشکلات نگهداری حجم انبوه اسناد فیزیکی و نیز هزینه‌های سنگین تهیه میکروفیلم و لزوم پیش‌بینی روش‌های جدید نگهداری اسناد با بهره‌گیری از فن‌آوری‌های نوین، اصلاح آیین‌نامه مذکور با رویکرد تهیه تصاویر دیجیتالی از اسناد کاغذی با امضای دیجیتالی با استفاده از توکن نماد (نظام مدیریت امنیت داده‌ها) و ملحوظ نظر داشتن تدابیر و ملاحظات امنیتی کافی در دستور کار قرار گرفت و نسخه جدید آیین‌نامه مزبور تدوین گردید. اصلاحیه آیین‌نامه یاد شده متضمن هفت فصل و ۱۸ ماده و ۱۰ تبصره در یک‌هزار و دویست و هجدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۳/۱۱ شورای پول و اعتبار مطرح و مورد تصویب قرار گرفت که نسخه‌ای از آن به جهت استحضار به پیوست تقدیم است:

اهم وجوه افتراق نسخه جدید «آیین‌نامه مدت و طرز نگاهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر مؤسسات اعتباری» با ویرایش قبلی آن، به شرح زیر می‌باشد:

۱. اضافه نمودن روش نگهداری اسناد به صورت «سوابق الکترونیکی مطمئن» بر اساس سازوکار مندرج در قانون تجارت الکترونیک، در جهت کاهش هزینه نگهداری فیزیکی اسناد و اوراق مذکور توسط مؤسسات اعتباری؛
 ۲. کاهش حداقل مدت زمان نگهداری عین اسناد سطوح دوم، سوم، چهارم به ترتیب از ۱۰، ۵ و ۳ سال به ۵، ۳ و ۲ سال؛
 ۳. منوط نمودن امحاء عین اسناد سطوح دوم، سوم، چهارم و پنجم، به تبدیل این اسناد به میکروفیلم و یا سوابق الکترونیکی مطمئن؛
 ۴. افزایش مدت زمان نگهداری عین اسناد سطوح دوم، سوم، چهارم و پنجم، به ترتیب به مدت ۱۰، ۱۲، ۱۵ و ۸ سال در صورت عدم تبدیل اسناد به میکروفیلم و یا سوابق الکترونیکی مطمئن؛
 ۵. مجاز بودن امحاء میکروفیلم‌ها و سوابق الکترونیکی مطمئن پس از گذشت ۲۰ سال از مدت‌های مقرر در آیین‌نامه.
- با عنایت به موارد مذکور، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع به کلیه واحدهای ذی‌ربط آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای آن تأکید و نظارت کافی به عمل آید. همچنین مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری این بانک ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

آیین‌نامه مدت و طرز نگاهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر مؤسسات اعتباری

به استناد بند «و» ماده ۳۳ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۸ تیرماه ۱۳۵۱ و در چارچوب «قانون تجارت الکترونیک» مصوب ۱۷ دی‌ماه ۱۳۸۲ و با هدف ایجاد وحدت رویه در مؤسسات اعتباری، «آیین‌نامه مدت و طرز نگاهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر مؤسسات اعتباری» که از این پس به اختصار «آیین‌نامه» نامیده می‌شود، تدوین می‌گردد:

فصل اول - تعاریف

- ماده ۱- تعاریف ذیل، منحصراً محدود به این آیین‌نامه است:
- ۱-۱- **بانک مرکزی:** بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- ۲-۱- **مؤسسه اعتباری:** بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت بانک مرکزی می‌باشد.
- ۳-۱- **شرکت کاشف:** شرکت مدیریت امن الکترونیکی کاشف.
- ۴-۱- **اسناد:** اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر مؤسسات اعتباری.
- ۵-۱- **میکروفیلم:** فیلمی است برای ذخیره اطلاعات نوشتاری در اندازه بسیار کوچک با قابلیت بزرگ‌نمایی و چاپ.
- ۶-۱- **رول میکروفیلم:** رول فیلم ۱۶ میلی‌متری ۲۱۵ فوتی یک حلقه میکروفیلم، که در صورت نگارش توسط باریکه لیزر بر روی آن امکان ذخیره ۱۲۰۰۰ تا ۲۴۰۰۰ فریم را در خود دارد.
- ۷-۱- **داده پیام (Data Message):** هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری و یا فناوری‌های جدید اطلاعات، تولید، ارسال، دریافت، ذخیره و یا پردازش می‌شود.
- ۸-۱- **سیستم اطلاعاتی (Information System):** سیستمی برای تولید (اصل‌سازی)، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش «داده پیام» است.

- ۹-۱- سابقه الکترونیکی مطمئن: عبارت از «داده پیام»ی است که با رعایت شرایط یک «سیستم اطلاعاتی مطمئن» ذخیره شده و به هنگام لزوم در دسترس و قابل درک است.
- ۱۰-۱- سیستم اطلاعاتی مطمئن (Secure Information System): سیستم اطلاعاتی است که:
- ۱-۱۰-۱- به نحوی معقول در برابر سوء استفاده و نفوذ محفوظ باشد.
- ۲-۱۰-۱- سطح معقولی از قابلیت دسترسی و تصدی صحیح را دارا باشد.
- ۳-۱۰-۱- به نحوی معقول متناسب با اهمیت کاری که انجام می‌دهد پیکربندی و سازماندهی شده باشد.
- ۴-۱۰-۱- موافق با رویه ایمن باشد.
- ۵-۱۰-۱- موافق با الزامات اعلام شده از سوی شرکت کاشف باشد.
- ۱۱-۱- رویه ایمن (Secure Method): رویه‌ای است برای تطبیق صحت ثبت «داده پیام»، منشأ و مقصد آن با تعیین تاریخ و برای یافتن هرگونه خطا یا تغییر در مبادله، محتوا و یا ذخیره‌سازی «داده پیام» از یک زمان خاص. یک رویه ایمن ممکن است با استفاده از الگوریتم‌ها یا کدها، کلمات یا ارقام شناسایی، رمزنگاری، روش‌های تصدیق یا پاسخ برگشت و یا طرق ایمنی مشابه انجام شود.
- ۱۲-۱- امضای الکترونیکی (Electronic Signature): عبارت از هر نوع علامت منضم‌شده یا به نحو منطقی متصل‌شده به «داده پیام» است که برای شناسایی امضاکننده «داده پیام» مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- ۱۳-۱- امضای الکترونیکی مطمئن (Secure/Enhanced/Advanced Electronic Signature): امضای الکترونیکی مطمئن باید دارای شرایط زیر باشد:
- ۱-۱۳-۱- نسبت به امضاءکننده منحصر به فرد باشد.
- ۲-۱۳-۱- هویت امضاءکننده «داده پیام» را معلوم نماید.
- ۳-۱۳-۱- به وسیله امضاءکننده و یا تحت اراده انحصاری وی صادر شده باشد.
- ۴-۱۳-۱- به نحوی به یک «داده پیام» متصل شود که هر تغییری در آن «داده پیام» قابل تشخیص و کشف باشد.
- ۵-۱۳-۱- به تأیید بانک مرکزی رسیده باشد.

۱-۱۴- معقول (سنجش عقلانی)، (Reasonableness Test): با توجه به اوضاع و احوال مبادله «داده پیام» از جمله: طبیعت مبادله، مهارت و موقعیت طرفین، حجم مبادلات طرفین در موارد مشابه، در دسترس بودن گزینه‌های پیشنهادی و رد آن گزینه‌ها از جانب هر یک از طرفین، هزینه گزینه‌های پیشنهادی، عرف و روشهای معمول و مورداستفاده در این نوع مبادلات، ارزیابی می‌شود.

فصل دوم- مصادیق اسناد

ماده ۲- اسناد، در پنج سطح به شرح ذیل تعیین می‌شود:

۲-۱- اسناد سطح اول شامل:

- ۲-۱-۱- اسناد و مدارک مالکیت اموال منقول و غیرمنقول مؤسسه اعتباری؛
- ۲-۱-۲- اساسنامه، سوابق و مدارک مربوط به تأسیس مؤسسه اعتباری؛
- ۲-۱-۳- دفاتر سهام مؤسسه اعتباری؛
- ۲-۱-۴- صورت‌جلسات مجامع و هیأت‌مدیره مؤسسه اعتباری؛
- ۲-۱-۵- نسخ اصلی ترازنامه مؤسسه اعتباری و ضمایم مربوطه مصوب مجمع عمومی و گزارش عملکرد هیأت مدیره و گزارش‌های حسابرس مستقل.

۲-۲- اسناد سطح دوم شامل:

- ۲-۲-۱- دفترکل؛
- ۲-۲-۲- دفتر روزنامه؛
- ۲-۲-۳- دفاتر تسلیم دسته چک به مشتریان.

۲-۳- اسناد سطح سوم شامل:

- ۲-۳-۱- مدارک احراز هویت و افتتاح انواع حساب‌های ارزی و ریالی و نمونه امضای مشتریان و فرم‌های پاسخ استعلام افتتاح حساب جاری از سامانه بانک مرکزی؛

- ۲-۳-۲- لاشه انواع چک‌ها از جمله چک عادی اشخاص، چک پول، ایران چک، چک بانکی و غیره، سفته‌ها و بروات واگذاری و سایر اسناد اعم از خریداری یا وصولی ارزی و ریالی؛
- ۲-۳-۳- گواهی‌نامه‌های عدم پرداخت چک‌های برگشتی و مدارک رفع سوء اثر چک‌های برگشتی؛
- ۲-۳-۴- کلیه قراردادهای منعقد و موافقت‌نامه‌های بین مؤسسه اعتباری و اشخاص و قراردادها، اوراق و اسناد مربوط به تسهیلات اعطایی و اعتبارات استفاده‌شده مشتریان؛
- ۲-۳-۵- اوراق و مدارک مربوط به اسناد تجاری تنزیل‌شده؛
- ۲-۳-۶- اسناد مربوط به عملیات حساب‌های معاملات داخلی مؤسسه اعتباری که از طریق مناقصه یا مزایده انجام شده؛
- ۲-۳-۷- لاشه ضمانت‌نامه‌ها و اسناد ذی‌ربط؛
- ۲-۳-۸- مدارک نقل و انتقال سهام؛
- ۲-۳-۹- نسخ دوم گواهی‌نامه‌های سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار و همچنین انواع اوراق گواهی سپرده مؤسسه اعتباری؛
- ۲-۳-۱۰- کلیه اوراق و اسناد مربوط به خرید و فروش ارزهای خارجی، حوالجات ارزی، کارت‌های اعتباری ارزی و پیمان‌نامه‌های ارزی؛
- ۲-۳-۱۱- کلیه اوراق و اسناد مربوط به حوالجات، اتاق پایاپای، صندوق امانات و اوراق مشارکت؛
- ۲-۳-۱۲- اوراق و اسناد مربوط به اعتبارات اسنادی وارداتی و صادراتی؛
- ۲-۳-۱۳- کلیه اسناد حسابداری اعم از ارزی و ریالی، نقدی و انتقالی؛
- ۲-۳-۱۴- دفتر خزانه؛
- ۲-۳-۱۵- دفاتر ثبت نامه‌های صادره و وارده؛
- ۲-۳-۱۶- ترازنامه اسفندماه هر سال شعب مؤسسه اعتباری به انضمام گزارش‌های ویژه حسابرس مستقل شعب.

۴-۲- اسناد سطح چهارم شامل:

- ۲-۴-۱- اوراق مربوط به فروش اثاث و وسایل فرسوده و مستعمل و اسقاط شده؛
- ۲-۴-۲- اوراق مربوط به خرید ملزومات و اموال منقول و غیرمنقول مؤسسه اعتباری؛
- ۲-۴-۳- دفاتر (و یا رسید) تحویل کارت‌های الکترونیک مؤسسه اعتباری به مشتریان؛
- ۲-۴-۴- پرونده‌های ملاحظات بازرسی شعب مؤسسه اعتباری با ضمایم مربوطه.

۲-۵- اسناد سطح پنجم شامل:

- ۲-۵-۱- دفاتر ارسال مراسلات؛
 - ۲-۵-۲- تچک‌های صادره ادارات و واحدهای مؤسسه اعتباری؛
 - ۲-۵-۳- صورت موجودی‌های روزانه صندوق شعب (سیتواسیون)؛
 - ۲-۵-۴- لیست‌های عملیات به‌روزرسانی پایان کار روزانه شعب؛
- تبصره- تعیین سطح سایر اسناد حسب مورد بنا به پیشنهاد مؤسسه اعتباری و تأیید بانک مرکزی انجام می‌شود.

فصل سوم- مدت و نحوه نگهداری اسناد

ماده ۳- مؤسسه اعتباری موظف است، اسناد موضوع آیین‌نامه را به شرح ذیل نگهداری نماید:

- ۳-۱- عین اسناد سطح اول را برای همیشه نگهداری نماید.
- ۳-۲- عین اسناد سطح دوم را حداقل به مدت ۵ سال پس از زمان‌های مقرر در جدول ضمیمه (۱) آیین‌نامه نگهداری نماید.
- ۳-۳- عین اسناد سطح سوم را حداقل به مدت ۳ سال پس از زمان‌های مقرر در جدول ضمیمه (۱) آیین‌نامه نگهداری نماید.
- ۳-۴- عین اسناد سطح چهارم را حداقل به مدت ۲ سال پس از زمان‌های مقرر در جدول ضمیمه (۱) آیین‌نامه نگهداری نماید.
- ۳-۵- عین اسناد سطح پنجم را حداقل به مدت ۱ سال پس از زمان‌های مقرر در جدول ضمیمه (۱) آیین‌نامه نگهداری نماید.

تبصره ۱- نگهداری اسناد به موجب سایر قوانین موضوعه، برای مدت زمان معین شده در قوانین مزبور، الزامی است.

تبصره ۲- مؤسسه اعتباری موظف است هریک از اسنادی را که قبل از اتمام مدت نگهداری آن‌ها، دعوی نسبت به آن‌ها اقامه شده حداقل تا مختومه شدن دعوی و تعیین تکلیف نهایی نگهداری نماید.

تبصره ۳- شرایط و ضوابط نگهداری عین اسناد باید متناسب با شرایط استاندارد از قبیل قفسه‌بندی کافی، عاری از خاک و رطوبت، تجهیز با وسایل اخطار و اطفای حریق و وجود سیستم ایمنی و حفاظتی، مطلوب باشد، به نحوی که عین اسناد در هنگام تبدیل به میکروفیلم و سوابق الکترونیکی مطمئن، از حیث وضوح تصویر و خوانا بودن مطالب انتقال یافته، از کیفیت لازم برخوردار باشند.

ماده ۴- مؤسسه اعتباری موظف است با اتخاذ تدابیر و تمهیدات مقتضی، دسترسی به عین اسناد را حداکثر ظرف مدت چهار روز کاری فراهم نماید.

فصل چهارم - امحاء اسناد

ماده ۵- مؤسسه اعتباری می‌تواند، اسناد سطوح دوم، سوم، چهارم و پنجم را پس از سپری شدن مدت‌های مقرر در ماده (۳) و منوط به تهیه میکروفیلم یا سوابق الکترونیکی مطمئن براساس مراحل مقرر در مواد (۸) و یا (۹) آیین‌نامه، در چارچوب مقررات داخلی خود امحاء نماید. در غیر این صورت نگهداری عین اسناد پس از سپری شدن ۱۵، ۱۲، ۱۰ و ۸ سال از مدت‌های مقرر در ماده (۳) همچنان الزامی است و امحاء آن‌ها پس از گذشت زمان مذکور، بلامانع است.

ماده ۶- امحاء میکروفیلم‌ها و سوابق الکترونیکی مطمئن تهیه شده از اسناد سطوح دوم، سوم، چهارم و پنجم، به ترتیب پس از سپری شدن ۱۵، ۱۲، ۱۰ و ۸ سال از مدت‌های مقرر در ماده (۳) آیین‌نامه بلامانع است.

ماده ۷- مؤسسه اعتباری موظف است، دستورالعمل‌های اجرایی فرآیندهای داخلی امحاء اسناد، میکروفیلم و سوابق الکترونیکی مطمئن را تدوین و به تصویب هیأت مدیره/عامل مؤسسه برساند و مراتب را نیز به بانک مرکزی اعلام نماید.

تبصره- مؤسسه اعتباری موظف است ترتیبات امحاء عین اسناد، میکروفیلم‌ها و سوابق الکترونیکی مطمئن را به نحوی اتخاذ نماید که امکان بازیابی مجدد آن‌ها وجود نداشته باشد.

فصل پنجم- فرآیند تبدیل اسناد به میکروفیلم یا سوابق الکترونیکی مطمئن

ماده ۸- مؤسسه اعتباری مکلف است، مراحل زیر را جهت تبدیل اسناد به میکروفیلم طی نماید:

۸-۱- تعیین یک واحد سازمانی برای انجام فرآیند تبدیل اسناد به میکروفیلم به «روش تلفیقی دیجیتال و میکروفیلم».

۸-۲- اختصاص مکان مناسب برای اجرای کلیه مراحل مربوط به «روش تلفیقی دیجیتال و میکروفیلم».

۸-۳- انتقال کلیه اسناد مورد نظر به مکان مذکور در بند (۸-۲).

۸-۴- آماده‌سازی اسناد مورد نظر برای انجام عملیات تصویربرداری دیجیتالی از آن‌ها.

۸-۵- تهیه تصاویر دیجیتالی از اسناد.

۸-۶- کنترل و استاندارد نمودن تصاویر دیجیتالی تهیه‌شده به نحوی که امکان بازیابی، دسته‌بندی یا تجزیه و تحلیل اطلاعات آن‌ها به سهولت امکان‌پذیر باشد.

۸-۷- فیلم‌برداری از تصاویر دیجیتالی بر روی رول‌های میکروفیلم توسط دستگاه‌های آرشیو رایتر (Archive writer).

۸-۸- کنترل دقیق میکروفیلم تهیه‌شده از حیث وضوح تصویر و خوانا بودن مطالب انتقال‌یافته. در صورتی که مندرجات میکروفیلم خوانا نباشد، لازم است از نسخه مربوط مجدداً تصویر دیجیتالی تهیه شده و پس از فیلم‌برداری به انتهای رول میکروفیلم اضافه گردد.

۸-۹- تهیه صورت‌جلسه انطباق اسناد با میکروفیلم و امضاء آن توسط هیأتی که حداقل حضور تمامی افراد ذیل در آن الزامی می‌باشد:

۸-۹-۱- رئیس یا معاون واحد سازمانی بایگانی کل به عنوان رئیس هیأت؛

۸-۹-۲- رئیس یا معاون واحد سازمانی متولی ذی‌ربط؛

۸-۹-۳- نماینده اداره بازرسی؛

۸-۹-۴- نماینده اداره مبارزه با پولشویی؛

۸-۹-۵- نماینده اداره حقوقی؛

۸-۹-۶- نماینده اداره حراست؛

۸-۹-۷- نماینده واحد انفورماتیک یا فناوری اطلاعات.

۸-۱۰- تهیه تصویر دیجیتالی از صورت جلسه ذکر شده در بند (۸-۹) و فیلم برداری از آن تصویر در ابتدا و انتهای هر رول میکروفیلم.

تبصره ۱- در صورت وجود مطلب یا نوشته‌ای ظهر اسناد، باید از آن مندرجات نیز میکروفیلم تهیه شود.

تبصره ۲- امحاء عین صورت جلسات مذکور در بند (۸-۹)، پس از گذشت ۱۵ سال از زمان تولید آن‌ها، بلامانع است.

تبصره ۳- در تبدیل اسناد سطوح چهارم و پنجم، نمایندگان رییس یا معاون واحد سازمانی بایگانی کل و رییس یا معاون واحد سازمانی مسئول انجام فرآیند تبدیل اسناد، می‌توانند به جای افراد مذکور در بندهای (۸-۹-۱) و (۸-۹-۲)، در جلسات هیأت موضوع بند (۸-۹) آیین نامه حضور یابند.

تبصره ۴- چنانچه در نمودار سازمانی مؤسسه اعتباری، اشخاص یا واحدهای مذکور در بند (۸-۹) وجود نداشته باشند، هیأت مدیره/عامل آن مؤسسه موظف است اشخاص یا ادارات جایگزین را تعیین کند.

تبصره ۵- تعیین میزان و حدود اختیارات و صلاحیت‌های هیأت مذکور در بند (۸-۹) بر عهده هیأت مدیره/عامل مؤسسه اعتباری می‌باشد.

ماده ۹- مؤسسه اعتباری مکلف است برای تبدیل اسناد به سوابق الکترونیکی مطمئن و نگهداری از آن‌ها، سیستم اطلاعاتی مطمئنی را با رعایت الزامات تعیین شده برای مراحل تولید، ذخیره سازی، دسترسی و به اشتراک گذاری استفاده نماید.

۹-۱-۱- در مرحله تولید سوابق الکترونیکی:

۹-۱-۱- کنترل دقیقی از حیث وضوح و خوانا بودن مطالب انتقال یافته روی سوابق تهیه شده صورت پذیرد.

۹-۱-۲- چنانچه عین سند، چند رنگ بوده و خوانایی، تشخیص اصالت و استخراج اطلاعات معنی‌دار، وابسته به چند رنگ بودن تصویر سند باشد، سابقه الکترونیکی تهیه شده نیز لازم است رنگی باشد.

۹-۱-۳- تراکم پیکسلی تصاویر دیجیتال حداقل ۳۰۰ dpi باشد.

۹-۱-۴- تطابق سوابق الکترونیکی تهیه شده با عین اسناد توسط سمتی که به عنوان تأیید کننده، از طرف هیأت مدیره/عامل مؤسسه اعتباری تعیین می‌شود، تأیید گردد.

۹-۱-۵- امضای الکترونیکی مطمئن افراد تهیه کننده و تأییدکننده، به همراه زمان‌های تهیه و تأیید، به سابقه الکترونیکی مطمئن تولید شده ضمیمه گردند.

۹-۲- در مرحله ذخیره سازی سوابق الکترونیکی:

۹-۲-۱- از رسانه ذخیره ساز غیر قابل بازنویسی (Non-Rewritable) استفاده شود.

۹-۲-۲- از رسانه ذخیره ساز غیرقابل پاک کردن (Non-Erasable) استفاده شود.

۹-۲-۳- سازوکاری مطمئن برای تصدیق کیفیت و صحت فرآیند ضبط وجود داشته باشد.

۹-۲-۴- یک نسخه رونوشت (Copy) از نسخه اصلی سابقه الکترونیکی، تهیه شود و تا زمان الزام شده در ماده (۴)، مجزا از نسخه اصلی نگهداری شود.

۹-۲-۵- تمامی اطلاعات نگهداری شده روی رسانه‌های اصلی و رونوشت، سازماندهی و فهرست‌گذاری گردند.

۹-۲-۶- از فهرست‌های تهیه شده موضوع بند (۹-۲-۵)، یک نسخه رونوشت ایجاد شده و مجزا از فهرست‌های اصلی نگهداری شوند.

۹-۲-۷- فهرست و رونوشت سوابق الکترونیکی، حداقل تا زمان امحاء سوابق الکترونیکی مربوطه نگهداری شوند.

۹-۳- دسترسی و به اشتراک گذاری:

۹-۳-۱- تمامی سوابق مرتبط با تولید، ذخیره سازی، دسترسی و امحاء سوابق الکترونیکی، به عنوان سوابق ممیزی ثبت و نگهداری شود.

۹-۳-۲- نحوه نگهداری از سوابق ممیزی به گونه‌ای باشد که در زمان مورد نیاز در دسترس افراد مجاز قرار گیرد.

۹-۳-۳- مؤسسه اعتباری موظف است امکانات لازم برای بازتولید و مشاهده اسناد را در اختیار افراد مجاز قرار دهد.

ماده ۱۰- به منظور اطمینان از حفظ کیفیت و دسترس‌پذیری اطلاعات مندرج در اسناد، توصیه می‌شود اسناد در کوتاه‌ترین زمان پس از ایجاد، به سوابق الکترونیکی مطمئن تبدیل شوند.

ماده ۱۱- میکروفیلم‌های تهیه‌شده مطابق با ماده (۸) و سوابق الکترونیکی مطمئن تهیه‌شده مطابق با ماده (۹) آیین‌نامه پس از مدت‌های مقرر در ماده (۳) آیین‌نامه، در حکم اصول اسناد مربوط تلقی می‌گردند و در کلیه دادگاه‌ها قابل استناد می‌باشند.

فصل ششم - اسناد الکترونیکی

ماده ۱۲- اسنادی که مطابق با ماده (۲) قانون تجارت الکترونیکی؛ با وسایل الکترونیکی، نوری و یا فناوری‌های جدید اطلاعات، تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می‌شوند، مشمول احکام خاص خود بوده و منوط به رعایت ماده (۸) قانون مذکور در حکم اصول اسناد می‌باشند.

ماده ۱۳- مؤسسه اعتباری ملزم به تهیه نسخه پشتیبان از تمامی اسناد الکترونیکی می‌باشد به گونه‌ای که در صورت هرگونه آسیب، خدشه و اختلال برای یک نسخه، نسخه دیگر مصون بماند.

فصل هفتم - سایر

ماده ۱۴- مؤسسه اعتباری مکلف است اسناد و مدارکی را که براساس مقررات موضوعه ارزش تاریخی دارند، مطابق با قانون تأسیس سازمان اسناد ملی ایران نگهداری نماید.

ماده ۱۵- حداقل مدت زمان، طرز نگهداری و امحاء هریک از مصادیق اسناد معرفی شده در ذیل ماده (۲) در صورتی که بدو به صورت الکترونیکی تولید شوند، تابع احکام خاص خود بوده و در صورت مسکوت بودن تابع ضوابط این آیین‌نامه می‌باشد.

ماده ۱۶- مدت‌های مقرر در مواد (۳)، (۵) و (۶)، در صورت لزوم توسط بانک مرکزی مورد تجدیدنظر قرار می‌گیرد.

ماده ۱۷- مسئولیت نهایی هرگونه دخل و تصرف در میکروفیلم‌ها و سوابق الکترونیکی مطمئن موضوع مواد (۸) و (۹) آیین‌نامه، بر عهده هیأت مدیره/عامل مؤسسه اعتباری می‌باشد.

ماده ۱۸- مؤسسه اعتباری موظف است با ایجاد سازوکارهای لازم از انطباق کامل فرآیندهای مؤسسه اعتباری با این آیین‌نامه حصول اطمینان نماید.

«آیین‌نامه مدت و طرز نگهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر مؤسسات اعتباری» در (۱۸) ماده و (۱۰) تبصره، در یک‌هزار و دویست و هجدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۰۳/۱۱ شورای پول و اعتبار به تصویب رسید و از تاریخ ابلاغ لازم‌الاجرا می‌باشد. «آیین‌نامه مدت و طرز نگهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر بانک‌ها» مصوب یک‌هزار و یک‌صد و چهاردهمین جلسه مورخ ۱۳۸۹/۳/۲۵ شورای پول و اعتبار از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه، منسوخ می‌باشد.

ضمیمه شماره (۱)

ردیف	نام سند	زمان پایه
اسناد سطح دوم		
۱-۲-۲	دفتر کل	از پایان سال مالی
۲-۲-۲	دفتر خزانه	از پایان سال مالی
۳-۲-۲	دفاتر تسلیم دسته چک به مشتریان	از تاریخ بسته شدن دفتر
اسناد سطح سوم		
۱-۳-۲	کارت‌های نمونه امضاء، مدارک احراز هویت و افتتاح انواع حساب‌های ارزی و ریالی مشتریان	از تاریخ بسته شدن حساب یا تغییر دارندگان حق امضا یا تغییر امضا
۲-۳-۲	لاشه انواع چک‌ها از جمله چک عادی اشخاص، چک پول، ایران چک، چک بانکی و غیره، سفته‌ها و بروات واگذاری و سایر اسناد اعم از خریداری یا وصولی ارزی و ریالی	از تاریخ تسویه
۳-۳-۲	گواهی‌نامه‌های عدم پرداخت چک‌های برگشتی و مدارک رفع سوء اثر چک‌های برگشتی	از تاریخ صدور
۴-۳-۲	کلیه قراردادهای منعقد و موافقت‌نامه‌های بین مؤسسه اعتباری و اشخاص / قراردادهای، اوراق و اسناد مربوط به تسهیلات اعطایی و اعتبارات استفاده شده مشتریان؛	از تاریخ انقضاء قرارداد و تسویه حساب / از تاریخ تسویه حساب و فک رهن از وثایق
۵-۳-۲	اوراق و مدارک مربوط به اسناد تجاری تنزیل شده	از تاریخ خاتمه عملیات
۶-۳-۲	اسناد مربوط به عملیات حساب‌های معاملات داخلی مؤسسه اعتباری که از طریق مناقصه یا مزایده انجام شده	از تاریخ انجام معامله
۷-۳-۲	لاشه ضمانت‌نامه‌ها و اسناد ذی‌ربط	از تاریخ انقضاء یا تسویه حساب
۸-۳-۲	مدارک نقل و انتقال سهام	از تاریخ نقل و انتقال
۹-۳-۲	نسخ دوم گواهی‌نامه‌های سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار و همچنین انواع اوراق گواهی سپرده بانک‌ها	از تاریخ بسته شدن حساب
۱۰-۳-۲	کلیه اوراق و اسناد مربوط به خرید و فروش ارزهای خارجی، حوالات ارزی، کارت‌های اعتباری ارزی و پیمان‌نامه‌های ارزی	از تاریخ خاتمه عملیات

از تاریخ خاتمه عملیات	کلیه اوراق و اسناد مربوط به حوالجات، اتاق پایاپای، صندوق امانات و اوراق مشارکت	۱۱-۳-۲
از تاریخ خاتمه عملیات	اوراق و اسناد مربوط به اعتبارات اسنادی وارداتی و صادراتی	۱۲-۳-۲
از تاریخ خاتمه عملیات	کلیه اسناد حسابداری اعم از ارزی و ریالی، نقدی و انتقالی	۱۳-۳-۲
زمان پایه	نام سند	ردیف
از تاریخ بسته شدن دفتر	دفتر خزانه	۱۴-۳-۲
از تاریخ بسته شدن دفتر	دفاتر ثبت نامه‌های صادره و وارده	۱۵-۳-۲
از تاریخ تنظیم گزارش حسابرسی	ترازنامه اسفندماه هر سال شعب مؤسسه اعتباری به انضمام گزارش‌های حسابرس مستقل	۱۶-۳-۲
اسناد سطح چهارم		
از تاریخ فروش	اوراق مربوط به فروش اثاث و وسایل فرسوده و مستعمل و اسقاط شده	۱-۴-۲
از تاریخ خرید	اوراق مربوط به خرید ملزومات و اموال غیرمنقول مؤسسه اعتباری	۲-۴-۲
از تاریخ بسته شدن دفتر و یا از تاریخ رسید تحویل	دفاتر (و یا رسید) تحویل کارت‌های الکترونیک مؤسسه اعتباری به مشتریان	۳-۴-۲
از تاریخ اتمام بازرسی و تهیه گزارش مربوط	پرونده‌های ملاحظات بازرسی شعب مؤسسه اعتباری با ضمایم مربوطه	۴-۴-۲
اسناد سطح پنجم		
از تاریخ بسته شدن دفتر	دفاتر ارسال مراسلات	۱-۵-۲
از تاریخ اتمام دسته چک‌ها	ته‌چک‌های صادره ادارات و واحدهای مؤسسه اعتباری	۲-۵-۲
از تاریخ خاتمه عملیات	صورت موجودی‌های روزانه صندوق شعب (سیتواسیون)	۳-۵-۲
از تاریخ خاتمه عملیات	لیست‌های عملیات به‌روزرسانی پایان کار روزانه شعب	۴-۵-۲

بخشنامه شماره ۹۵/۱۰۸۳۹۱ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۰۸؛ ابلاغ مصوبه شورای پول و اعتبار با موضوع تأکید بر سپرده‌گذاری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نزد یکدیگر در چارچوب بازار بین‌بانکی ریالی و عدم شمول سپرده قانونی به سپرده‌های بین بانکی که صرفاً در چارچوب بازار بین بانکی تودیع می‌شوند

با سلام؛

احتراماً، به استحضار می‌رساند؛ شورای محترم پول و اعتبار در یک هزار و دویست و هجدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۳/۱۱، ضمن تأکید بر مفاد بخشنامه شماره ۹۳/۷۵۱۱۰ مورخ ۱۳۹۳/۰۳/۲۲ این بانک مبنی بر لزوم سپرده‌گذاری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نزد یکدیگر در چارچوب بازار بین بانکی ریالی، مقرر نمود:

«سپرده‌های بین بانکی که صرفاً در چارچوب بازار بین بانکی تودیع می‌شوند، مشمول تودیع سپرده قانونی نزد بانک مرکزی نمی‌گردند. ضمناً، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به هیچ وجه مجاز به سپرده‌گذاری نزد یکدیگر خارج از چارچوب بازار بین بانکی نمی‌باشند».

خواهشمند است دستور فرمایند، مراتب به قید تسریع به کلیه واحدهای ذی ربط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۱۰۹۹۳۶ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۰۹؛ ابلاغ اصلاحیه دستورالعمل حساب جاری

باسلام؛

احتراماً، به استحضار می‌رساند؛ بنا به رأی شماره (۵۵) مورخ ۱۳۹۵/۲/۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مبنی بر مغایرت برخی از بندهای "دستورالعمل حساب جاری"، موضوع بخشنامه شماره ۹۱/۵۹۹۱۲ مورخ ۱۳۹۱/۳/۸ و اصلاحیه‌های پس از آن با قانون صدور چک، بند (۶) ماده (۱۸) و ماده (۲۹) دستورالعمل یاد شده، ملغی می‌شود. بر این اساس؛

- ۱- از این پس رفع سوءاثر از سوابق چک‌های برگشتی صرفاً از طریق شیوه‌های موضوع بندهای (۱-۱۸) الی (۵-۱۸) و همچنین بند (۷-۱۸) ماده (۱۸) دستورالعمل یاد شده امکان‌پذیر می‌باشد.
- ۲- با ابلاغ این بخشنامه، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در مورد مشتریان دارای سابقه چک برگشتی، تکلیفی مبنی بر خودداری از ارایه خدمات مذکور در ماده (۲۹) یاد شده به آن‌ها ندارند و اتخاذ تصمیم در خصوص ارایه یا عدم ارایه خدمات مزبور به این قبیل مشتریان، با رعایت قوانین و مقررات مربوط از جمله ماده ۲۱ قانون صدور چک اصلاحی سال ۱۳۸۲ و با در نظر گرفتن صرفه و صلاح و همچنین میزان ریسک مترتب بر موضوع بر مبنای بررسی‌ها و اعتبارسنجی بعمل آمده، رأساً برعهده بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی مربوط می‌باشد.

در پایان ضمن ایفاد نسخه‌ای از اصلاحیه دستورالعمل حساب جاری، خواهشمند است دستور فرمایند، مراتب به قید تسریع به کلیه واحدها و شعب ذی‌ربط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

دستورالعمل حساب جاری

فصل اول: کلیات

ماده ۱- در اجرای بند ۸ از ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی کشور و با رعایت بند "الف" از ماده ۳ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، ماده ۴۴ قانون پولی و بانکی کشور، قانون صدور چک و ماده ۷ از قانون مبارزه با پولشویی و به منظور ساماندهی نحوه بکارگیری حساب جاری و کاهش صدور چک‌های بلامحل، "دستورالعمل حساب جاری" که از این پس به اختصار "دستورالعمل" نامیده می‌شود، تصویب می‌گردد.

ماده ۲- در این دستورالعمل عبارات ذیل در معانی مشروح بکار می‌روند.

۱-۱- **بانک مرکزی:** بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛

۲-۲- **بانک:** مؤسسه اعتباری است که به موجب قانون تحت عنوان "بانک" فعالیت می‌نماید و یا تحت عنوان "بانک"، از بانک مرکزی مجوز تأسیس یا فعالیت دریافت کرده است و تحت نظارت بانک مرکزی فعالیت می‌نماید؛

۳-۲- **حساب جاری:** حسابی است که بانک براساس قرارداد منعقدۀ با متقاضی، به منظور قبول سپرده قرض الحسنه جاری افتتاح می‌نماید. برداشت و یا انتقال از این حساب می‌تواند از طریق چک، دفترچه، کارتهای الکترونیکی و یا سایر ابزارهای مجاز انجام پذیرد؛

۴-۲- **حساب جاری مشترک:** حساب جاری است که بنا به درخواست دو یا چند شخص افتتاح می‌شود؛

۵-۲- **حساب جاری موقت:** حساب جاری است که به منظور واریز سرمایه نقدی لازم برای ثبت شرکت، توسط مؤسسين "شرکت در شرف تأسیس"، افتتاح می‌گردد؛

۶-۲- **متقاضی:** شخص حقیقی یا حقوقی است که درخواست وی مبنی بر افتتاح حساب جاری به بانک ارائه می‌شود؛

۷-۲- **مشتری:** به شخص حقیقی یا حقوقی دارنده حساب جاری اطلاق می‌گردد؛

- ۲-۸- شخص خاص: شخص حقیقی دارای حداقل ۱۸ سال تمام شمسی که به تشخیص بانک بنا به دلایلی نظیر؛ عدم توانایی در خواندن و نوشتن و یا نقص عضو، نمی‌تواند به تنهایی نسبت به صدور چک، ظهرنویسی و ارائه آن جهت وصول اقدام نماید؛
- ۲-۹- سابقه چک برگشتی: اطلاعات مربوط به چک برگشتی رفع سوءاثر نشده‌ای است که در سامانه اطلاعاتی بانک مرکزی موجود می‌باشد؛
- ۲-۱۰- بدهی غیرجاری: بدهی اشخاص به بانک‌ها و یا مؤسسات اعتباری غیربانکی که تعیین تکلیف نشده و کماکان در طبقه مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول قرار گرفته است؛
- ۲-۱۱- چک عمومی (omnibus): سند برداشتی است که توسط بانک جهت برداشت از حساب جاری مشتری، طبق شرایط خاص مقرر در این دستورالعمل، ارائه می‌گردد و قابلیت ظهرنویسی ندارد.

فصل دوم: شرایط افتتاح حساب جاری برای شخص حقیقی

- ماده ۳- بانک می‌تواند با رعایت موارد زیر مبادرت به افتتاح حساب جاری برای شخص حقیقی نماید:
- ۳-۱- داشتن حداقل ۱۸ سال تمام شمسی یا صدور حکم رشد از دادگاه صالحه؛
- ۳-۲- نداشتن سابقه چک برگشتی (مطابق بند ۲-۹ این دستورالعمل)؛
- ۳-۳- حصول اطمینان از رعایت مفاد ماده ۲۱ قانون صدور چک؛
- ۳-۴- نداشتن بدهی غیرجاری؛
- ۳-۵- معرفی فردی به عنوان وکیل برای شخص خاص.
- تبصره - برای شخص حقیقی خارجی علاوه بر موارد فوق، داشتن گذرنامه معتبر به همراه اجازه (پروانه) اقامت دائم و یا اشتغال الزامی است.
- ماده ۴- بانک موظف است هنگام افتتاح حساب جاری برای شخص خاص ترتیبی اتخاذ نماید که موقع افتتاح حساب، مهر شخص خاص با امضای وکیلی که مجاز به امضای چک از طرف وی است، به بانک معرفی شود. در این صورت چک‌های صادره از طرف شخص خاص، علاوه بر مهر وی مشتمل بر امضای معرفی شده طبق نمونه نیز خواهد بود.

تبصره - چنانچه متقاضی که به تشخیص بانک، شخص خاص محسوب می‌شود ادعا نماید که شخص خاص محسوب نشده و توانایی ارائه نمونه امضاء و صدور چک را دارد، می‌تواند با پذیرش مسئولیت‌های ناشی از صدور چک و تنظیم تعهدنامه رسمی، رأساً و بدون معرفی وکیل، اقدام به افتتاح حساب جاری و دریافت دسته چک نماید.

فصل سوم: شرایط افتتاح حساب جاری برای شخص حقوقی

ماده ۵ - بانک می‌تواند با رعایت موارد زیر مبادرت به افتتاح حساب جاری برای شخص حقوقی نماید:

۵-۱- دارا بودن شرایط افتتاح حساب جاری برای اشخاص حقیقی عضو هیأت مدیره و اشخاص حقیقی که به نمایندگی از سایر اشخاص حقوقی در هیأت مدیره عضو می‌باشند و همچنین اشخاص حقیقی که به نمایندگی از شخص حقوقی مجاز به امضاء می‌باشند، به شرح مذکور در فصل دوم؛

۵-۲- شخص حقوقی باید در داخل کشور و در مرجع ثبت شرکت‌ها به ثبت رسیده و یا "شرکت در شرف تأسیس" باشد؛

۵-۳- ارائه مستندات مثبت، در خصوص تأسیس و همچنین اختیارات و وظایف قانونی صاحبان امضای مجاز شخص حقوقی که به موجب قوانین خاص ایجاد شده و نیاز به ثبت در مرجع ثبت شرکت‌ها ندارد؛

۵-۴- ارائه تأییدیه از وزارت امور خارجه برای سفارت‌خانه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی؛

۵-۵- نداشتن سابقه چک برگشتی (مطابق بند ۲-۹ این دستورالعمل)؛

۵-۶- حصول اطمینان از رعایت مفاد ماده ۲۱ قانون صدور چک؛

۵-۷- نداشتن بدهی غیرجاری.

ماده ۶ - افتتاح حساب جاری برای شخص حقوقی دولتی، شهرداری‌ها و برای آن بخش از منابع نهادهای عمومی غیردولتی که از طریق بودجه عمومی کشور تأمین می‌شود، در چارچوب مفاد این دستورالعمل و با رعایت مقررات مربوط به نگهداری حساب‌های آن‌ها، امکان‌پذیر می‌باشد.

ماده ۷ - افتتاح حساب جاری برای شخص حقوقی خارجی صرفاً برای شعبه و یا نمایندگی آن که در مرجع ثبت شرکت‌ها به ثبت رسیده است، مجاز می‌باشد.

ماده ۸ - افتتاح حساب جاری برای شعب شرکت‌ها باید توسط دفتر مرکزی آن‌ها انجام شود. متقاضی می‌تواند حق برداشت از حساب را به نماینده/نمایندگان خود در شعب شرکت خود، در صورت تجویز اساسنامه شرکت، تفویض نماید.

تبصره - افتتاح حساب جاری به نام نمایندگی شرکت‌ها باید با توجه به شخصیت نمایندگی (از نظر حقیقی یا حقوقی بودن) در چارچوب ضوابط تعیین شده در این دستورالعمل، انجام شود.

ماده ۹ - افتتاح حساب جاری برای مؤسسات و نهادهایی که در مرجع ثبت شرکت‌ها به ثبت نرسیده‌اند، به استثنای مشمولین بندهای ۳-۵ و ۴-۵، مجاز نمی‌باشد.

فصل چهارم: نحوه شناسایی متقاضی افتتاح حساب جاری

ماده ۱۰ - نحوه شناسایی متقاضی افتتاح حساب جاری مطابق با مفاد قانون، آیین‌نامه و دستورالعمل‌های مبارزه با پولشویی می‌باشد.

فصل پنجم: فرآیند طبقه‌بندی، چاپ و توزیع دسته چک به بانک‌ها و نحوه تحویل آن به مشتری

ماده ۱۱ - طبقه‌بندی چک‌ها بر اساس هر یک از سطوح مشتریان، شیوه درخواست صدور دسته چک، نحوه استقرار و برقراری ارتباط با سامانه متمرکز بانک مرکزی به منظور هویت سنجی، ثبت اطلاعات و شخصی سازی، چاپ و ارسال دسته چک، مطابق با شیوه‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این دستورالعمل، به تصویب هیأت عامل بانک مرکزی خواهد رسید.

تبصره - کلیه مراحل گردش چک در شبکه بانکی کشور، اعلام چک‌های مفقودی، کنترل چک‌های در گردش و واگذاری چک به بانک‌ها باید از طریق سامانه موضوع این ماده صورت پذیرد.

ماده ۱۲ - تحویل دسته چک به مشتری منوط به رعایت الزامات ذیل می‌باشد:

۱-۱۲ - دریافت درخواست کتبی یا الکترونیکی مشتری یا وکیل وی برای صدور و تحویل دسته چک؛

۲-۱۲ - حصول اطمینان از واجد شرایط بودن مشتری برای دریافت اولیه یا مجدد دسته چک

صرفاً از طریق سامانه متمرکز موضوع ماده ۱۱ این دستورالعمل؛

۱۲-۳- ارسال دعوت‌نامه رسمی دارای شماره، تاریخ، امضاء مجاز و مهر مبنی بر دریافت دسته چک، به نشانی پستی مشتری، به منظور حصول اطمینان از صحت نشانی پستی ارائه شده توسط وی؛

۱۲-۴- تحویل دسته چک به مشتری یا وکیل وی توسط بانک، پس از اخذ دعوت‌نامه ارسالی و احراز هویت وی.

تبصره - بانک می‌تواند بر اساس ضوابطی که مفاد آن را قبلاً به تأیید بانک مرکزی می‌رساند، برخی مشتریان معتبر خود را از رعایت کامل مفاد بندهای ۱۲-۳ و ۱۲-۴ مستثنی نماید. در ضوابط مورد اشاره باید ویژگی‌های "مشتری معتبر" به طور کامل تبیین گردد.

ماده ۱۳ - اعطای دسته چک برای "حساب جاری موقت" مجاز نمی‌باشد.

ماده ۱۴ - تحویل دسته چک به مشتری دارای سابقه چک برگشتی (مطابق بند ۲-۹ این دستورالعمل)، بدهی غیر جاری و یا مشمولین موضوع ماده ۷ قانون صدور چک، ممنوع است.

ماده ۱۵ - تحویل دسته چک به مشتری که حساب جاری وی به موجب دستور مرجع قضایی مسدود شده، مجاز نمی‌باشد.

ماده ۱۶ - تحویل دسته چک جدید منوط به بازگشت حداقل $\frac{4}{5}$ از برگه‌های آخرین دسته چک مشتری، اعم از صادر شده یا ابطال شده، به بانک خواهد بود. کنترل‌های مربوط به این موضوع صرفاً از طریق سامانه متمرکز موضوع ماده ۱۱ این دستورالعمل امکان‌پذیر می‌باشد.

فصل ششم: شرایط عدم پرداخت وجه چک و صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت

ماده ۱۷ - بانک در موارد ذیل، مجاز به پرداخت وجه چک نبوده و با درخواست دارنده چک موظف به صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت می‌باشد:

۱۷-۱- عدم کفایت موجودی حساب جاری

۱۷-۲- عدم انطباق امضای مندرج در چک با امضای معرفی شده توسط مشتری یا وکیل وی؛

۱۷-۳- تشخیص هرگونه مغایرت در مندرجات چک در چارچوب قوانین و مقررات مربوط؛

۱۷-۴- صدور دستور عدم پرداخت توسط مشتری یا ذینفع یا قائم مقام قانونی وی، در

چارچوب ماده ۱۴ قانون صدور چک؛

۱۷-۵- بسته بودن حساب جاری یا انسداد بخشی از/تمامی موجودی آن (به گونه‌ای که امکان

پرداخت وجه چک بطور کامل میسر نباشد) به موجب قانون، دستور مرجع قضایی یا به

دستور مشتری؛

۱۷-۶- قلم خوردگی در متن چک (در صورت فقدان ظهرنویسی مرتبط با تصحیح قلم خوردگی)؛

۱۷-۷- سایر موارد به موجب قوانین و مقررات موضوعه.

تبصره - چنانچه حساب جاری که عهده آن چک صادر شده است دارای موجودی کافی و یا قابل

برداشت نباشد، بانک موظف است در صورت درخواست دارنده چک، اقدام به پرداخت

موجودی قابل برداشت نموده و برای باقی مانده آن، گواهی نامه عدم پرداخت صادر نماید.

چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده، بی محل محسوب و گواهی نامه عدم

پرداخت بانک در این مورد برای دارنده چک، جانشین اصل چک خواهد بود.

فصل هفتم: نحوه رفع سوءاثر از سوابق چک‌های برگشتی

ماده ۱۸ - نحوه رفع سوءاثر از سوابق چک‌های برگشتی به یکی از طرق زیر صورت می‌پذیرد:

۱۸-۱- **تأمین موجودی:** مشتری مبلغ کسری موجودی را به حساب جاری خود واریز و پس از

دریافت مبلغ مزبور توسط ذی نفع چک، بانک نسبت به رفع سوءاثر از سابقه چک

برگشتی (مطابق بند ۲-۹ این دستورالعمل) اقدام می‌نماید؛

۱۸-۲- **ارائه لاشه چک برگشتی:** مشتری لاشه چک برگشتی را به بانک ارائه و بانک در قبال آن

به وی رسید تحویل می‌نماید؛

۱۸-۳- **ارایه رضایت نامه محضری ذی نفع چک به بانک:** در صورت عدم امکان ارایه لاشه چک

برگشتی به بانک بنا به دلایلی نظیر مفقود شدن، به سرقت رفتن و سوختن، ذی نفع

چک (شخصی که گواهی نامه عدم پرداخت وجه چک به نام او صادر شده است)،

می‌تواند با حضور در دفترخانه اسناد رسمی، ضمن اذعان به عدم واگذاری چک به

ثالث، رضایت خود را نسبت به مشتری اعلام نماید. در این صورت، بانک با دریافت

رضایت‌نامه مزبور، نسبت به رفع سوءاثر از چک موردنظر اقدام می‌نماید.^{۱۱۴}

تبصره: چنانچه ذی‌نفع چک، شخص حقوقی دولتی و یا نهاد عمومی غیردولتی باشد، می‌تواند با ارائه

نامه رسمی، رضایت خود را اعلام نموده و بانک با دریافت رضایت‌نامه مزبور، نسبت به رفع

سوءاثر از چک موردنظر اقدام می‌نماید.^{۱۱۵}

۱۸-۴- واریز مبلغ چک به حساب جاری و مسدود نمودن آن به مدت ۲۴ ماه: چنانچه ارائه لاشه چک

و یا رضایت‌نامه محضری ذی‌نفع به بانک امکان‌پذیر نباشد، مشروط به آن‌که

حساب جاری مشتری نزد شعبه مفتوح و توسط مراجع قضایی مسدود نشده باشد،

مشتری می‌تواند با واریز معادل کسری موجودی به حساب جاری خود، درخواست

مسدود شدن وجه مزبور را برای پرداخت چک برگشتی ذی‌ربط تا زمان تعیین تکلیف

قطعی چک برگشتی و یا حداکثر به مدت ۲۴ ماه، به بانک ارائه و سپس بانک نسبت به

رفع سوءاثر از سابقه چک برگشتی (مطابق بند ۲-۹ این دستورالعمل) اقدام می‌نماید.

در این شرایط بانک موظف است ظرف پنج روز کاری، طی نامه‌ای تأمین وجه چک را به

اطلاع شخصی که گواهی‌نامه عدم پرداخت به نام وی صادر شده است، برای مراجعه

به بانک و دریافت وجه چک، برساند؛

۱۸-۵- ارائه حکم قضایی مبنی بر رفع سوءاثر از سوابق چک برگشتی؛

تبصره - مقررات مذکور در این بند، به تمامی چک‌های برگشتی موجود در سامانه اطلاعاتی

بانک مرکزی تسری می‌یابد.

۱۸-۶- ارائه نامه از مرجع ثبتی ذی‌صلاح موضوع ماده ۱۸۳ "آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی

لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی" مبنی بر اجرای چک (با ذکر مشخصات

اصلی چک) و لزوم رفع سوءاثر از آن.^{۱۱۶}

۱۱۴- اصلاح‌شده بر اساس بند ۵ از یک‌هزار و یکصد و هشتاد و دومین صورتجلسه مورخ ۱۳۹۳/۴/۲۴ شورای پول و اعتبار.

۱۱۵- اصلاح‌شده بر اساس بند ۵ از یک‌هزار و یکصد و هشتاد و دومین صورتجلسه مورخ ۱۳۹۳/۴/۲۴ شورای پول و اعتبار.

۱۱۶- اصلاح‌شده بر اساس بند ۵ از یک‌هزار و یکصد و هشتاد و دومین صورتجلسه مورخ ۱۳۹۳/۴/۲۴ شورای پول و اعتبار.

ماده ۱۹ - در صورتی که مشتری ظرف مدت ده روز کاری پس از برگشت خوردن چک، اقدام به تأمین کسری موجودی حساب جاری یا ارائه لاشه چک یا رضایت‌نامه محضری از ذی‌نفع چک ننماید، بانک موظف است اقدام به ارسال اطلاعات مربوط به گواهی‌نامه عدم پرداخت به سامانه اطلاعاتی بانک مرکزی نماید.

ماده ۲۰ - بانک مکلف است بنا به درخواست مشتری و به منظور آگاهی وی از سوابق چک‌های برگشتی خود در سامانه اطلاعاتی بانک مرکزی، اقدام به ارائه صورت کامل تعداد و مشخصات چک‌های برگشتی وی نماید.

فصل هشتم: موارد خاص در برداشت و انتقال از حساب جاری

ماده ۲۱ - برداشت و انتقال از "حساب جاری موقت" با هیچ‌یک از ابزارهای پرداخت امکان‌پذیر نمی‌باشد. پس از ثبت شرکت و ارائه روزنامه رسمی حاکی از ثبت شرکت، بانک موظف به پرداخت وجوه حساب مزبور به صاحبان امضای مجاز شرکت ثبت شده و بستن حساب جاری موقت می‌باشد.

تبصره - در صورت عدم ثبت شرکت، استرداد وجوه به مؤسسين و پذیره‌نویسان با رعایت مفاد ماده ۱۹ لایحه اصلاحی قانون تجارت امکان‌پذیر است.

ماده ۲۲ - برداشت از حساب جاری با استفاده از "چک عمومی" صرفاً در صورت تحقق تمامی شرایط ذیل و حداکثر به تعداد یک دفعه در طول مدت یک سال مجاز است:

۲۲-۱- مشتری، دسته چک خود را همراه نداشته باشد و استفاده از دیگر ابزارهای برداشت مجاز نیز امکان‌پذیر نباشد؛

۲۲-۲- منع قانونی جهت برداشت از حساب جاری وجود نداشته باشد؛

۲۲-۳- تقاضای برداشت از حساب جاری صرفاً توسط مشتری یا وکیل وی و به صورت حضوری ارائه شود؛

۲۲-۴- شناسایی مشتری به طور دقیق و در چارچوب مقررات مربوط انجام شود؛

ماده ۲۳ - در موارد قهری و اضطراری، برداشت و انتقال از حساب جاری به موجب قوانین و مقررات موضوعه انجام می‌شود.

فصل نهم: نکات لازم‌الرعایه در قرارداد حساب جاری

ماده ۲۴ - قرارداد حساب جاری باید حداقل، موارد زیر را در برگرد:

۲۴-۱- مسئولیت‌های صاحب/صاحبان حساب در خصوص به هنگام نمودن اطلاعات ضروری (از جمله اطلاعات لازم برای شناسایی کافی و دسترسی به وی/آن‌ها مانند تغییر نشانی و شماره تلفن)؛

تبصره - آدرس و کدپستی مشتری، موجود در سازمان ثبت احوال کشور (پایگاه اطلاعات جمعیتی کشور) یا سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، ملاک بانک برای ارسال ابلاغیه‌ها، مکاتبات و نیز گواهی‌نامه عدم پرداخت چک خواهد بود.

۲۴-۲- مسئولیت‌های صاحب/صاحبان حساب در قبال حفظ و نگهداری از دسته چک دریافتی و اقداماتی که در صورت مفقود شدن یا به سرقت رفتن آن، به عهده صاحب/صاحبان حساب و یا وکیل وی/آن‌ها می‌باشد؛

۲۴-۳- شرایط لازم برای صدور دسته چک، مندرج در مواد ۱۳ الی ۱۶ این دستورالعمل؛

۲۴-۴- وظایف بانک در مورد تشخیص اصالت چک و شناسایی دارنده آن (در چارچوب مقررات جاری)، هنگام پرداخت وجه چک؛

۲۴-۵- بانک ملزم به پرداخت وجه چک، حداکثر تا میزان موجودی حساب جاری می‌باشد. مشتری به موجب این قرارداد بانک را موظف نمود، در صورت نبود وجه کافی در حساب جاری وی، از موجودی قابل برداشت مشتری در سایر حساب‌های وی (به استثنای حساب‌های مشترک با سایر اشخاص) به ترتیب اولویت از سپرده جاری (برای اشخاص حقوقی)، قرض‌الحسنه پس‌انداز، سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و سرمایه‌گذاری بلندمدت، در همان بانک برداشت و نسبت به تأمین وجه مورد نیاز برای پرداخت تمامی مبلغ چک و در صورت عدم کفایت، قسمتی از وجه آن، اقدام نماید.

تبصره ۱ - در صورت نبود وجه کافی در حساب جاری مشترک، بانک موظف است از موجودی قابل برداشت حساب‌های شخصی هر یک از صاحبان حساب مشترک (مطابق با مفاد قرارداد

- حساب جاری مشترک و در صورتی که در قرارداد اشاره نشده باشد به صورت متناصفاً) در همان بانک برداشت و نسبت به تأمین وجه مورد نیاز برای پرداخت مبلغ چک اقدام نماید.
- تبصره ۲- بانک می‌تواند بابت ارائه خدمات موضوع این بند، کارمزد جداگانه‌ای از مشتری اخذ نماید.
- ۲۴-۶- شرایط ذکر شده در فصل ششم این دستورالعمل که به موجب آن بانک باید از پرداخت بخشی از / تمامی وجه چک خودداری نماید؛
- ۲۴-۷- اخذ رضایت از مشتری مبنی بر این که بانک مرکزی، در چارچوب بند ۲۷-۷ این دستورالعمل، مجاز است اطلاعات مربوط به سابقه چک برگشتی (مطابق بند ۲-۹ این دستورالعمل) مشتری را در اختیار دیگران قرار دهد و مشتری حق هرگونه اعتراضی را در این خصوص از خود سلب می‌کند؛
- ۲۴-۸- شرایط انسداد بخشی از/تمامی موجودی حساب، غیرفعال نمودن و همچنین بستن حساب؛
- ۲۴-۹- شرایط ناظر بر چگونگی برداشت و انتقال از حساب جاری، موارد خاص در برداشت، برداشت و انتقال از حساب جاری مشترک، بستن و تقسیم موجودی حساب بین صاحبان آن در صورت مسدود شدن حساب به موجب دستور مراجع قضایی، فوت، حجر یا ورشکستگی هر یک از آنها؛
- ۲۴-۱۰- شرایطی که به موجب آن، بانک مجاز به افشای اطلاعات هویتی فرد یا افرادی است که چک را ظهورنویسی نموده‌اند؛
- ۲۴-۱۱- تبیین مقررات خاص حاکم بر حساب جاری ارزی؛
- ۲۴-۱۲- شیوه ارائه یا ارسال صورت حساب برای مشتری و مقاطع زمانی آن؛
- ۲۴-۱۳- نحوه رفع مغایرت‌های احتمالی موجود در صورت حساب؛
- ۲۴-۱۴- شیوه اطلاع‌رسانی مشتری به بانک در خصوص تغییرات اعضای هیأت مدیره و صاحبان امضای مجاز و یا عزل یا استعفای وکیل و نیز اعمال هرگونه تغییر در حدود اختیارات وی؛
- ۲۴-۱۵- نحوه اطلاع رسانی به مشتری در صورت هرگونه اشتباه بانک در انتقال وجوه به حساب وی و تعیین مهلت زمانی، که در هر صورت کمتر از سه روز کاری نخواهد بود،

برای تأدیه این وجوه و همچنین شیوه استرداد وجوه مزبور در صورت استتکاف مشتری از تأدیه آن؛

- ۲۴-۱۶- تبیین این موضوع که در صورت ورشکستگی یا انحلال بانک، بازپرداخت مانده حساب جاری مشتری مطابق با مقررات صندوق ضمانت سپرده‌ها خواهد بود؛
- ۲۴-۱۷- ضرورت آگاهی متقاضی از مفاد قانون صدور چک و اصلاحیه‌های پس از آن؛
- ۲۴-۱۸- مسئولیت مشتری در قبال چک‌های در گردش در صورتی که مشتری اقدام به بستن حساب جاری خود نماید؛
- ۲۴-۱۹- قرارداد منعقد، در هر زمان از قوانین و مقررات جاری آن زمان تبعیت می‌نماید.

فصل دهم: نحوه بستن حساب جاری و نکات مربوط به آن

- ماده ۲۵- بانک ملزم است در موارد ذیل نسبت به بستن حساب جاری مشتری اقدام نماید:
- ۲۵-۱- تحقق مفاد ماده ۲۱ قانون صدور چک؛
- ۲۵-۲- دریافت درخواست مکتوب مشتری یا وکیل وی مبنی بر بستن حساب جاری.
- تبصره - مسئولیت ناشی از وجود چک‌های در گردش مشتری بر عهده وی می‌باشد.
- ماده ۲۶- در صورت بسته شدن حساب جاری مشتری، بانک موظف است بنا به درخواست وی، مبالغ احتمالی واریزی به این حساب را به حساب معرفی شده دیگری در همان بانک واریز نماید.

فصل یازدهم: سایر الزامات ناظر بر حساب جاری

- ماده ۲۷- بانک موظف است الزامات ذیل را در خصوص حساب جاری رعایت نماید:
- ۲۷-۱- به منظور مدیریت مؤثر مخاطراتی که ممکن است از ناحیه حساب جاری متوجه بانک شود، بانک مکلف است الزامات مذکور در قانون و آیین نامه مبارزه با پولشویی، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های مرتبط با آن و همچنین موارد مربوط به "آئین نامه مدت و طرز نگهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر بانک‌ها" و "مدیریت ریسک" را به طور دقیق رعایت نماید؛

- ۲۷-۲- شرایط قرارداد و کارت نمونه امضاء باید در حضور متصدی افتتاح حساب جاری به امضای متقاضی یا وکیل وی رسانده شود؛
- ۲۷-۳- خسارات ناشی از عملکرد اشتباه بانک در خصوص واریز وجوه به حساب مشتری، از زمان واریز تا هنگام ابلاغ واقعی به وی، مطابق قانون آیین دادرسی مدنی، با احتساب مهلت مقرر در متن ابلاغیه برای برگشت وجوه، متوجه بانک می‌باشد؛
- ۲۷-۴- کارمزد صدور دسته چک و چک عمومی، انسداد حساب، صدور گواهی نامه عدم پرداخت چک، رفع سوءاثر و موضوع تبصره ۲ بند ۲۴-۵ این دستورالعمل، به موجب مقررات صادره از سوی بانک مرکزی تعیین می‌شود؛
- ۲۷-۵- سایر ابزارهای برداشت از حساب جاری باید به تصویب بانک مرکزی برسد؛
- ۲۷-۶- بانک مرکزی موظف به استقرار سامانه اطلاعاتی برای ثبت اطلاعات چک برگشتی می‌باشد و بانک ملزم است که اطلاعات گواهی نامه عدم پرداخت چک برگشتی را مطابق با ضوابط اعلام شده توسط بانک مرکزی، به سامانه اطلاعاتی فوق ارسال کند؛
- تبصره - در صورت صدور گواهی نامه عدم پرداخت برای اشخاص حقوقی، بانک موظف است علاوه بر ارسال اطلاعات مربوط به شخص حقوقی به سامانه اطلاعاتی بانک مرکزی، اطلاعات مربوط به امضاءکنندگان چک برگشتی را نیز به سامانه مذکور ارسال نماید.
- ۲۷-۷- بانک مرکزی ظرف مدت یک سال از تاریخ لازم الاجرا شدن این دستورالعمل، شیوه نامه اجرایی برقراری نظام استعلام همگانی در خصوص سابقه چک برگشتی (مطابق بند ۲-۹ این دستورالعمل) را تدوین و ترتیبات موردنیاز برای اجرای این نظام را فراهم می‌سازد؛
- ۲۷-۸- حداقل موجودی برای افتتاح حساب جاری توسط هیأت مدیره هر بانک و حداکثر برای هر دو سال یکبار، تعیین می‌گردد؛
- ۲۷-۹- بانک هنگام پرداخت وجه چک، ملزم به رعایت مقررات مبارزه با پولشویی در خصوص احراز هویت ارائه دهنده چک می‌باشد و باید شماره ملی، شناسه ملی یا شماره اختصاصی اتباع خارجی ارائه دهنده چک را در سامانه‌های اطلاعاتی خود ثبت نماید؛

۲۷-۱۰- بانک مجاز به افتتاح و نگهداری بیش از یک حساب جاری ریالی برای هر شخص حقیقی نمی‌باشد؛

تبصره - بانک موظف است ظرف یک سال از لازم‌الاجراء شدن این دستورالعمل، تمامی حساب‌های جاری موضوع این بند را شناسایی و پس از اطلاع مکتوب به مشتری، تا زمان تعیین تکلیف حساب‌های جاری مازاد، در مرحله اول از اعطای دسته چک جدید به حساب‌های جاری مازاد، خودداری کرده و در مرحله بعد، نسبت به انسداد حساب‌های جاری مازاد اقدام نماید. مشتری موظف به تعیین حساب‌های جاری مازاد خود در هر بانک می‌باشد و در صورت استتکاف از انجام مقررات این تبصره، بانک مکلف است رأساً اقدام به تعیین حساب‌های جاری مازاد مشتری نماید.

۲۷-۱۱- بانک موظف است به منظور رعایت مفاد این دستورالعمل، نسبت به طراحی و ایجاد کنترل‌های داخلی لازم اقدام نماید.

۲۷-۱۲- از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این دستورالعمل، بانک باید هنگام ارائه دسته چک به مشتری، مفاد این دستورالعمل را به اطلاع وی رسانده و قرارداد جدید منعقد و یا به قرارداد قبلی الحاقیه منضم نماید. در صورت استتکاف مشتری در پذیرش انعقاد قرارداد جدید، بانک موظف است از اعطای دسته چک به مشتری خودداری کند.

۲۷-۱۳- بانک‌ها موظفند ظرف مدت شش ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این دستورالعمل، حساب‌های جاری غیرمتمرکز (سنتی) خود را به طور کامل غیرفعال نمایند و صرفاً حساب‌های جاری متمرکز مورد استفاده مشتریان قرار گیرد.

فصل دوازدهم: حداقل الزامات ناظر بر طراحی چک توسط بانک

ماده ۲۸- در طراحی برگه‌های چک، رعایت نکات زیر الزامی می‌باشد:

۲۸-۱- قید کلمه «چک» بر روی برگه چک؛

۲۸-۲- درنظر گرفتن محلی بر روی برگه چک برای درج تاریخ صدور؛

۲۸-۳- درج نام بانک محال‌علیه؛

۲۸-۴- درج نام شعبه بانک محال‌علیه و کد شعبه؛

۲۸-۵- درج شماره سریال برگه چک؛

۲۸-۶- درنظر گرفتن محلی بر روی برگه چک جهت درج مبلغ چک (به حروف)؛

۲۸-۷- درنظر گرفتن محلی بر روی برگه چک جهت درج مبلغ چک (به عدد)؛

۲۸-۸- درج عبارت "در وجه .. به شماره ملی به شناسه ملی " بر روی برگه چک؛
به شماره اختصاصی اتباع خارجی

۲۸-۹- درج عبارت "به حواله کرد"؛

۲۸-۱۰- درج شماره حساب و شناسه حساب بانکی ایران (شبا)؛

۲۸-۱۱- درج نام و نام خانوادگی و شماره ملی برای شخص حقیقی؛

۲۸-۱۲- درج نام و شناسه ملی برای شخص حقوقی؛

۲۸-۱۳- درج عبارت "امضای مشتری یا وکیل وی"؛

۲۸-۱۴- نقش تمبر مالیاتی هر برگه چک.

تیمبره - نحوه طراحی موارد فوق و مشخصات فنی چک‌ها، مطابق با شیوه‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف سه ماه از ابلاغ این دستورالعمل به تصویب هیأت عامل بانک مرکزی می‌رسد.

فصل سیزدهم: محرومیت‌ها و مجازات‌های انتظامی

ماده ۲۹ - بانک موظف به رعایت کامل مفاد این دستورالعمل بوده و در صورت تخلف، مشمول مجازات‌های انتظامی موضوع ماده ۴۴ قانون پولی و بانکی کشور می‌گردد. در هر صورت مسئولیت عدم رعایت یا تخطی از مقررات این دستورالعمل با هیأت مدیره هر بانک است.

فصل چهاردهم: سایر موارد

ماده ۳۰ - بانک‌ها موظف هستند طی یک سال پس از لازم‌الاجرا شدن این دستورالعمل، هر شش ماه یک‌بار، گزارش عملکرد خود در اجرای این دستورالعمل را به‌طور مشروح به بانک مرکزی ارسال نمایند. بانک مرکزی نیز موظف است یک سال پس از لازم‌الاجرا شدن این دستورالعمل، گزارش عملکرد بانک‌ها در اجرای این دستورالعمل را به شورای پول و اعتبار ارائه دهد.

ماده ۳۱ - از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این دستورالعمل، مقررات مغایر با آن از جمله بخشنامه‌های ذیل

منسوخ اعلام می‌گردد:

- ۱- بخشنامه شماره نب/۵۲۳۴ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۱
- ۲- بخشنامه شماره ۳۵/۱۰۹۷ مورخ ۱۳۷۳/۵/۲۲
- ۳- بخشنامه شماره ۵۲۹۱ مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۶
- ۴- بخشنامه شماره طب/۲۰۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۵/۲۵
- ۵- بخشنامه شماره نت/۲۳۲۰ مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۲
- ۶- بخشنامه شماره ۹۰۵۹ مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۱۲
- ۷- بخشنامه شماره ۴۷۰۴ مورخ ۱۳۷۹/۸/۳۰
- ۸- بخشنامه شماره ۴۰۳۷ مورخ ۱۳۷۹/۷/۱۹
- ۹- بخشنامه شماره ۸۷۲۹ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۱
- ۱۰- بخشنامه شماره ۹۳۲۳ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۳۰
- ۱۱- بخشنامه شماره ۳۵/۱۰۳۱ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۳
- ۱۲- بخشنامه شماره ۳۵/۱۶۱۳ مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۳
- ۱۳- بخشنامه شماره ۳۵/۱۶۰۰ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱
- ۱۴- بخشنامه شماره ۳۵/۱۸۵۹ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۳
- ۱۵- بخشنامه شماره نب/۴۶۰۴ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۷
- ۱۶- بخشنامه شماره نب/۱۹۲۵ مورخ ۱۳۶۷/۵/۱۵
- ۱۷- بخشنامه شماره ۳۱۸۷/۲۵ مورخ ۱۳۶۳/۷/۱۷
- ۱۸- بخشنامه شماره نب/۸۵۳ مورخ ۱۳۸۴/۲/۲۹
- ۱۹- بخشنامه شماره نب/۴۲۵ مورخ ۱۳۸۴/۲/۵
- ۲۰- بخشنامه شماره نب/۲۷۱۷ مورخ ۱۳۸۵/۵/۴
- ۲۱- بخشنامه شماره طب/۶۰۹ مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۴
- ۲۲- بخشنامه شماره طب/۴۲۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۷
- ۲۳- بخشنامه شماره طب/۹۹۹ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۱

بخشنامه شماره ۹۵/۱۱۶۵۹۵ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۱۴؛ ابلاغ نرخ‌های جدید سود تسهیلات

با سلام،

احتراماً؛ بدین وسیله به استحضار می‌رساند شورای پول و اعتبار در یکهزار و دویست و بیستمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۴/۸، ضمن تأیید و حمایت کامل از اقدامات و تدابیر بانک مرکزی در فراهم نمودن و تمهید شرایط برای کاهش نرخ‌های سود بانکی همسو و متناسب با اقتضای اقتصاد کلان و به ویژه نرخ تورم و استقبال از تفاهم و توافق اخیر شبکه بانکی کشور در خصوص تعدیل نرخ‌های سود علی‌الحساب سپرده‌های بانکی و تأیید و تصویب نرخ حداکثر ۱۵ درصد برای سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار یک‌ساله مقرر نمود:

"نرخ سود تسهیلات عقود غیر مشارکتی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و همچنین نرخ سود مورد انتظار عقود مشارکتی قابل درج در قرارداد میان بانک یا مؤسسات اعتباری و مشتری، حداکثر معادل ۱۸ درصد تعیین می‌شود. همچنین نرخ سود تسهیلات بانک کشاورزی برای تسهیلات سرمایه‌گذاری معادل ۱۵ درصد و برای سایر تسهیلات معادل ۱۸ درصد تعیین شد."

ضمن تأکید بر این که مصوبه یاد شده از تاریخ ۱۳۹۵/۴/۱۶ لازم‌الاجرا است، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع به تمامی واحدهای ذی‌ربط آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای آن تأکید و نظارت دقیق شود. همچنین مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری این بانک ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۱۲۸۶۶۹ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۲۶؛ ابلاغ اصلاح "دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران"

با سلام،

احتراماً؛ پیرو بخشنامه شماره ۹۴/۱۲۷۴۲۸ مورخ ۱۳۹۴/۵/۱۸، موضوع ابلاغ «دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران» به شبکه بانکی کشور، بدین وسیله به استحضار می‌رساند؛ شورای پول و اعتبار در یک‌هزار و دویست و بیستمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۴/۸، با رویکرد تمهید شرایط حضور و فعالیت بانک‌هایی معتبر، برخوردار از سرمایه مکفی و توانمند برای انجام عملیات بانکداری برون مرزی در مناطق آزاد که قادر به جبران زیان‌های احتمالی وارده، پوشش ریسک‌ها، تضمین ثبات و پایداری و دارای ظرفیت اعتباری و تسهیلات‌دهی کافی باشند، مقرر نمود؛ حداقل سرمایه مورد نیاز برای تأسیس بانک برون مرزی در مناطق آزاد از ۲۵ میلیون یورو به ۱۵۰ میلیون یورو افزایش یابد. همچنین در همین راستا، مقرر گردید؛ انجام عملیات بانکی برون مرزی از طریق یک واحد مستقل صرفاً معطوف به تأسیس بانک باشد و ایجاد مؤسسه اعتباری غیربانکی در خصوص چنین عملیاتی منتفی شود.

با عنایت به مراتب مذکور، به پیوست یک نسخه از اصلاحیه دستورالعمل یاد شده جهت استحضار ایفاد می‌شود.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

«دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد

تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران»

شورای پول و اعتبار در چارچوب قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۷۲ و اصلاحیه‌های پس از آن و به استناد ماده ۳۵ آیین‌نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۷۸ هیأت وزیران و اصلاحات و الحاقات بعدی آن، «دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران» را که از این پس به اختصار دستورالعمل نامیده می‌شود، به شرح ذیل تصویب نمود:

فصل اول - تعاریف

ماده ۱- در این دستورالعمل، عناوین ذیل به جای عبارت‌های مربوط بکار می‌روند:

- ۱-۱- **بانک مرکزی:** بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۲-۱- **سازمان:** سازمان هر یک از مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۳-۱- **منطقه:** هر یک از مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۴-۱- **دبیرخانه:** دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد تجاری، صنعتی و ویژه اقتصادی؛
- ۵-۱- **مؤسسه اعتباری خارجی:** بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که در خارج از ایران تأسیس شده و تحت نظارت مرجع نظارت بانکی کشور متبوع خویش به عملیات بانکی اشتغال دارد و متقاضی ایجاد واحد بانکی برون مرزی در منطقه می‌باشد.
- ۶-۱- **واحد بانکی برون مرزی:** مشتمل بر بانک برون مرزی و شعبه برون مرزی می‌باشد.
- ۷-۱- **بانک برون مرزی:** بانکی است که با مجوز بانک مرکزی در منطقه تأسیس شده و در چارچوب این دستورالعمل به بانکداری برون مرزی اشتغال دارد.
- ۸-۱- **شعبه برون مرزی:** واحد عملیاتی از مؤسسه اعتباری خارجی است که با مجوز بانک مرکزی و در چارچوب این دستورالعمل به بانکداری برون مرزی در منطقه اشتغال دارد.
- ۹-۱- **بانکداری برون مرزی:** انجام عملیات بانکی منحصراً با پولی غیر از ریال ایران؛

۱-۱۰- سمت مدیریتی: مشتمل بر عضو هیأت مدیره، مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل بانک برون مرزی و رئیس و معاون رئیس شعبه برون مرزی می‌باشد.

۱-۱۱- اشخاص مقیم: مشتمل بر: الف- اتباع ایرانی که در قلمرو تحت حاکمیت جمهوری اسلامی ایران سکونت دارند. ب- اتباع غیرایرانی که دارای پروانه اقامت در ایران می‌باشند. ج- اشخاص حقوقی که در ایران به ثبت رسیده باشد.

۱-۱۲- اشخاص حقوقی خارجی: اشخاص حقوقی که در خارج از ایران به ثبت رسیده‌اند.

۱-۱۳- سرمایه اعطایی: وجوهی که مؤسسه اعتباری خارجی برای شروع فعالیت شعبه برون مرزی در منطقه، به عنوان سرمایه به آن تخصیص داده و پرداخت می‌نماید.

۱-۱۴- مرجع نظارتی: مقام مسئول ناظر بر مؤسسات اعتباری در کشور متبوع مؤسسه اعتباری خارجی؛

فصل دوم - شرایط ایجاد واحد بانکی برون مرزی

ماده ۲- ایجاد واحد بانکی برون مرزی و اشتغال به بانکداری برون مرزی در منطقه منوط به تسلیم تقاضا به سازمان توسط متقاضی، موافقت سازمان با آن تقاضا و صدور مجوز توسط بانک مرکزی و ثبت واحد بانکی مزبور در منطقه می‌باشد.

ماده ۳- صرفاً تقاضاهایی در خصوص واحد بانکی برون مرزی توسط بانک مرکزی قابل رسیدگی خواهد بود که به پیشنهاد سازمان و از طریق دبیرخانه به بانک مرکزی ارایه شود.

ماده ۴- تأسیس بانک برون مرزی در منطقه در قالب شرکت سهامی عام یا خاص با سهام بانام امکان پذیر می‌باشد.

ماده ۵- اساسنامه بانک برون مرزی و هرگونه تغییرات بعدی آن باید پس از پیشنهاد سازمان به تصویب شورای پول و اعتبار برسد.

ماده ۶- بانک برون مرزی که در منطقه به ثبت برسد و مرکز اصلی آن در همان منطقه باشد، بانک برون مرزی ایرانی محسوب می‌شود.

ماده ۷- تملک سهام بانک برون مرزی توسط اشخاص خارجی در زمان تأسیس و یا فعالیت آن موکول به موافقت بانک مرکزی خواهد بود.

ماده ۸- تملک بیش از ده درصد سهام بانک برون مرزی توسط اشخاص، منوط به موافقت بانک مرکزی، امکان پذیر است.

ماده ۹- ایجاد شعبه برون مرزی در منطقه، صرفاً توسط مؤسسه اعتباری خارجی امکان‌پذیر است.

فصل سوم - سرمایه مورد نیاز برای ایجاد و فعالیت واحد بانکی برون مرزی

ماده ۱۰- حداقل سرمایه و سرمایه اعطایی مورد نیاز برای ایجاد واحد بانکی برون مرزی در منطقه به شرح زیر می‌باشد:

۱-۱۰- بانک: حداقل یکصد و پنجاه میلیون (۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰) یورو* یا معادل آن به سایر ارزهای معتبر مورد قبول بانک مرکزی؛

۲-۱۰- شعبه مؤسسه اعتباری خارجی: حداقل ۵ میلیون (۵,۰۰۰,۰۰۰) یورو یا معادل آن به سایر ارزهای معتبر مورد قبول بانک مرکزی؛

تبصره ۱- صدور مجوز توسط بانک مرکزی منوط به تودیع کامل سرمایه به ارز نزد آن بانک خواهد بود.
تبصره ۲- در مورد شعبه برون مرزی، خروج سرمایه اعطایی فقط در زمان تعطیلی شعبه امکان‌پذیر می‌باشد.

تبصره ۳- حداقل سرمایه تعیین شده واحد بانکی برون مرزی بنا به تشخیص بانک مرکزی قابل تجدیدنظر خواهد بود. در هر حال، حداقل سرمایه واحد بانکی برون مرزی نباید از ارقام تعیین شده در آیین‌نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۰۹/۰۹ هیأت وزیران، کمتر باشد.

فصل چهارم - مقررات ناظر بر فعالیت واحد بانکی برون مرزی

ماده ۱۱- واحد بانکی برون مرزی مجاز به انجام عملیات و معاملات به ریال ایران نمی‌باشد و باید معاملات و عملیات خود را منحصراً به پول‌های خارجی انجام دهد.

ماده ۱۲- اخذ سپرده و اعطا/ ایجاد تسهیلات و اعتبار توسط واحد بانکی برون مرزی در چارچوب رویه‌های بانکداری بین‌المللی انجام می‌شود.

ماده ۱۳- اخذ سپرده از اشخاص اعم از مقیم یا غیرمقیم توسط واحد بانکی برون مرزی مجاز می‌باشد.

* اصلاح شده بر اساس بند ۲ از یک‌هزار و دویست و بیستمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۴/۸ شورای پول و اعتبار.

تبصره - اخذ سپرده از اشخاص مقیم صرفاً به صورت حواله‌ای و از محل ارز متعلق به اشخاص مزبور، امکان‌پذیر است.

ماده ۱۴ - حداقل مبلغ سپرده‌پذیری از اشخاص، پنجاه هزار یورو یا معادل آن به سایر ارزهای معتبر می‌باشد.

ماده ۱۵ - افتتاح حساب سپرده جاری یا هر گونه حساب مشابه که امکان برداشت از آن از طریق چک فراهم باشد، توسط واحد بانکی برون‌مرزی ممنوع است.

ماده ۱۶ - اعطا/ایجاد تسهیلات و اعتبار به اشخاص اعم از مقیم و غیرمقیم توسط واحد بانکی برون‌مرزی مجاز است.

ماده ۱۷ - واحد بانکی برون‌مرزی موظف است شرح کاملی از زمینه فعالیت، محصولات و خدمات بانکی قابل ارایه، بازار هدف، نرخ‌های سود و کارمزدها، تضمین سپرده‌ها و نظایر آن را به طور شفاف برای عموم اطلاع‌رسانی نماید.

ماده ۱۸ - واحد بانکی برون‌مرزی مکلف است عبارت "برون‌مرزی" را همواره پس از نام خود به کار ببرد.

ماده ۱۹ - واحد بانکی برون‌مرزی می‌تواند در چارچوب رویه‌ها و استانداردهای بانکی بین‌المللی و در چارچوب اساسنامه و اجازه‌نامه دریافتی خود به انواع عملیات و خدمات بانکی به ارز مبادرت ورزد.

ماده ۲۰ - واحد بانکی برون‌مرزی باید معادل پنج درصد سپرده‌های دریافتی را به نوع ارزی که بانک مرکزی تعیین می‌کند، به عنوان سپرده قانونی نزد آن بانک تودیع نماید.

تبصره - بانک مرکزی مجاز است به تشخیص خود نسبت به سپرده‌های قانونی تودیع شده به ارز، سود ارزی متناسب با بازارهای بین‌المللی به واحد بانکی برون‌مرزی پرداخت نماید.

ماده ۲۱ - نرخ سود سپرده‌ها، تسهیلات و کارمزد انواع خدمات بانکی واحد بانکی برون‌مرزی و همچنین نرخ خرید و فروش ارز بر اساس شرایط عرضه و تقاضا در بازار، تعیین می‌شود.

ماده ۲۲ - نقل و انتقال کلیه ارزها از خارج از کشور به منطقه و از هر منطقه به سایر مناطق و خارج از کشور توسط واحد بانکی برون‌مرزی آزاد است.

ماده ۲۳ - نقل و انتقال ارز به هر شکلی از منطقه به سایر نقاط کشور و بالعکس توسط واحد بانکی برون‌مرزی تابع ضوابط و مقررات ارزی کشور خواهد بود.

ماده ۲۴ - واحد بانکی برون‌مرزی باید در تابلوی خود عبارت "با مجوز رسمی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران" را ذکر نموده و در تمامی سربرگ‌های خود، شماره و تاریخ اجازه‌نامه فعالیت خود را درج نماید.

ماده ۲۵ - ساعت کار واحد بانکی برون‌مرزی توسط سازمان تعیین می‌گردد.

فصل پنجم - نظارت بر واحد بانکی برون مرزی

ماده ۲۶- واحد بانکی برون مرزی موظف به رعایت تمامی قوانین و مقررات پولی و بانکی ناظر بر مناطق آزاد، مفاد اساسنامه مصوب و بخشنامه‌ها و دستورهای بانک مرکزی که در چارچوب قوانین و مقررات صادر می‌شود، می‌باشد.

ماده ۲۷- تشخیص موارد تخلف از مفاد این دستورالعمل و سایر قوانین و مقررات پولی و بانکی با بانک مرکزی است. با متخلفین مطابق قوانین و مقررات از جمله اعمال موارد ذیل رفتار می‌شود.

۲۷-۱- اخطار کتبی؛

۲۷-۲- دستور کتبی برای توقف و یا رفع موارد تخلف و انجام اقدامات اصلاحی در چارچوب برنامه زمانی مورد تأیید بانک مرکزی؛

۲۷-۳- دستور تهیه صورت‌های مالی در مقاطع زمانی مورد نظر بانک مرکزی و تهیه گزارش حسابرسی؛

۲۷-۴- تشدید الزامات احتیاطی؛

۲۷-۵- سلب صلاحیت حرفه‌ای دارندگان سمت مدیریتی در واحد بانکی برون مرزی؛

۲۷-۶- ممنوع کردن یا ایجاد محدودیت برای واحد بانکی برون مرزی در انجام بعضی از فعالیت‌ها و عملیات بانکی؛

۲۷-۷- انتصاب مدیر موقت یا ناظر مقیم برای حصول اطمینان از حسن اجرای اقدامات اصلاحی مقرر از سوی بانک مرکزی؛

۲۷-۸- لغو اجازه‌نامه تأسیس؛

تبصره ۱- بانک مرکزی می‌تواند برحسب میزان اهمیت تخلف و دفعات تکرار، یک یا چند مورد از اقدامات نظارتی فوق را پس از طی مراحل قانونی به مورد اجرا گذارد.

تبصره ۲- در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای دارندگان سمت مدیریتی در واحد بانکی برون مرزی، فرد ذی‌ربط عزل شده تلقی می‌گردد. ادامه تصدی این افراد در حکم دخل و تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می‌شود.

تبصره ۳- حقوق و مزایای مدیر موقت یا ناظر مقیم، با نظر بانک مرکزی تعیین و توسط واحد بانکی برون مرزی پرداخت خواهد شد.

تبصره ۴- حیطه وظایف و مسئولیت‌ها و اختیارات مدیر موقت و ناظر مقیم، توسط بانک مرکزی تعیین خواهد شد.

تبصره ۵- واحد بانکی برون مرزی که اجازه‌نامه تأسیس آن لغو می‌شود، از تاریخ الغاء اجازه تأسیس، منحل شده و تا خاتمه تصفیه و آگهی آن، طبق دستور بانک مرکزی عمل می‌نماید.

فصل ششم - سایر

ماده ۲۸- واحد بانکی برون مرزی در مواردی که در این دستورالعمل ذکر نشده است از جمله در خصوص مقولاتی چون انحلال، ورشکستگی و تصفیه، تابع قوانین و مقررات جاری از جمله قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران، قانون پولی و بانکی کشور، قانون تجارت، قانون مبارزه با پولشویی، قانون برنامه‌های پنج ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی، دستورالعمل اجرایی نحوه تأسیس، فعالیت، نظارت و تعطیلی شعب بانک‌های خارجی در ایران و سایر قوانین و مقررات مربوط و همچنین اساسنامه مصوب خود می‌باشد. کلیه مقررات و مصوبات قبلی شورای پول و اعتبار ناظر بر بانکداری برون مرزی مغایر با این دستورالعمل، از تاریخ اجرای این دستورالعمل ملغی‌الآثر می‌شود.

"اصلاحیه دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران" در ۲۸ ماده و ۱۰ تبصره در یک‌هزار و دویست و بیستمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۴/۸ شورای پول و اعتبار تصویب شد و از تاریخ ابلاغ، لازم‌الاجرا است.

بخشنامه شماره ۹۵/۱۳۵۸۰۰ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۰۲؛ ابلاغ ترجمه مقررات مربوط به سیستم‌های داخلی و کنترل داخلی بانک‌ها در کشور ترکیه

باسلام؛

احتراماً، همان‌گونه که مستحضرنند، نظام بانکی در کنار آثار و پیامدهای مثبتی که داشته و دارد به دلایل متعدد در معرض انواع مختلف ریسک، وقوع بی‌ثباتی و نهایتاً بروز بحران قرار دارد. نگاهی به تحولات دهه اخیر و به ویژه بعد از وقوع بحران مالی سال ۲۰۰۸ میلادی، ضرورت اتخاذ رویکردهای پیش‌گیرانه و احتیاطی در خصوص بانک‌ها را با توجه به وجوه و درجه ریسک‌پذیری آن‌ها، بیش از پیش نمایان ساخته است. از جمله رویکردهای مؤثر در راستای حفظ ثبات و سلامت عملکرد بانک‌ها سیستم کنترل داخلی بانک‌ها محسوب می‌شود. سیستم کنترل داخلی که ناظر بر فرآیندهایی نظیر ساختارهای سازمانی، رویه‌های حسابداری، کنترل فیزیکی دارایی‌ها و مدیریت ریسک است، در صورت عملکرد صحیح و مؤثر می‌تواند ضمن کاهش انواع مخاطراتی که بانک‌ها ذاتاً با آن‌ها مواجه‌اند، به بهبود عملیات و افزایش سودآوری بانک‌ها منجر گردد. بر اساس تعریفی که از سوی کمیته کوزو (COSO) انجام گرفته است، کنترل داخلی به معنای فرآیندی است که توسط هیأت مدیره، مدیریت و دیگر کارکنان یک مؤسسه اجرا می‌شود و هدف از آن کسب اطمینان از دستیابی به اهدافی نظیر، اثربخشی و کارایی عملیات مؤسسه، قابلیت اعتماد به گزارش‌گری مالی و نیز پایبندی به قوانین و مقررات می‌باشد.

بر این اساس، سیستم کنترل داخلی با اثرگذاری بر عملیات بانک و حفاظت از دارایی‌های بانک که البته به طور غیرمستقیم متعلق به سهام‌داران و سپرده‌گذاران است، باعث افزایش سلامت و ثبات سیستم مالی گردیده و در صورت رعایت توسط کلیه بانک‌ها به کاهش ریسک سیستمی و در نتیجه افزایش سطح اعتماد عمومی که رکن اساسی عملکرد سالم سیستم بانکی است، منجر خواهد شد. به دلیل اهمیت قابل توجه سیستم‌های کنترل داخلی بر عملکرد با ثبات بانک‌ها، کمیته نظارت بانکداری بال نیز در نظارت مؤثر بانکی، تأکیدات بسیاری بر نظام کنترل داخلی داشته، به طوری که استقرار یک نظام توانمند کنترل داخلی را لازمه مدیریت اثربخش و کارای بانک‌ها می‌داند.

سیستم‌های کنترل داخلی به لحاظ گستردگی مفهوم در بردارنده وجوه و حوزه‌های مختلف مدیریت بانکی از جمله مقوله مدیریت ریسک، حاکمیت شرکتی و حسابرسی داخلی است و لذا به طور دقیق

نمی‌توان بین مفاهیم مذکور در تبیین چارچوب مفهومی و عملیاتی سیستم‌های کنترل داخلی مرزهای مشخصی را متصور شد. از سوی دیگر، سیستم کنترل داخلی را باید سیستمی پویا دانست که فرآیندهای عملیاتی آن باید به طور مستمر از سوی اعضای هیأت مدیره و مدیران ارشد و نیز مدیران ناظر بر نظام‌های کنترل داخلی مورد بررسی و اجرا قرار گیرد و با تغییر شرایط و ساختار قوانین و مقررات مربوط، انعطاف لازم را برای تطبیق با شرایط جدید دارا باشد. به بیان دیگر، اطمینان از وجود سیستم کنترل داخلی مؤثر و کارآمد را باید یکی از وظایف اصلی هیأت مدیره بانک در نظر گرفت. در صورت خلأ وجود چنین سیستمی، نه تنها نمی‌توان از ارزیابی و کنترل ریسک‌هایی که بانک با آن مواجه است اطمینان حاصل نمود، بلکه عدم وجود سیستم کنترل داخلی اثرگذار، این تهدید را می‌تواند متوجه بانک نماید که با عدم اجرای صحیح عملیات بانکی، عدم توجه به حفاظت از دارایی‌ها و اموال بانک و افزایش ریسک شهرت، بانک را با مخاطرات و بحران‌های جدی مواجه سازد.

با ذکر این مقدمه، به استحضار می‌رساند، با توجه به اهمیت و لزوم توجه بیشتر به موضوع کنترل داخلی در شبکه بانکی کشور، «مقررات مربوط به سیستم‌های داخلی و کنترل داخلی بانک‌ها در کشور ترکیه» مورد ترجمه قرار گرفته که نسخه‌ای از آن به پیوست ایفاد می‌گردد. چارچوب کلی این مقررات که در چهار فصل تدوین گردیده، بدین گونه است که در فصل اول، مبانی قانونی و استقرار سیستم‌های داخلی و مسئولیت‌های مدیریت ارشد بیان می‌گردد. در فصل دوم به هدف و محدوده سیستم کنترل داخلی و معرفی واحد کنترل داخلی در بانک‌ها پرداخته شده است. فصل سوم با محوریت سیستم حسابرسی داخلی، به هدف و دامنه فعالیت‌های حسابرسی داخلی و اصول حرفه‌ای مربوط به عملکرد واحد حسابرسی داخلی می‌پردازد. در فصل آخر نیز، سیستم مدیریت ریسک، اندازه‌گیری و پایش و گزارش انواع ریسک به همراه بیان مسئولیت‌های واحد مدیریت ریسک مورد اشاره قرار می‌گیرد.

در پایان، ضمن اعلام این که ترجمه سند مزبور در پایگاه اطلاع‌رسانی بانک مرکزی زیربخش نظارت بانکی در دسترس است، خواهشمند است دستور فرمایند سند پیوست جهت مطالعه و هرگونه بهره‌برداری در اختیار واحدهای ذیربط قرار گرفته و در صورت وجود هرگونه نظر و پیشنهاد اصلاحی و تکمیلی، این بانک را از نظرات خود بهره‌مند فرمایند.

امید است انتشار چنین آثاری به بسط و تعمیق ادبیات نظارت بانکی نوین و افزایش سطح شناخت از اهمیت و مفاهیم اجرایی سیستم‌های کنترل داخلی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، بیانجامد. انشاءا...

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

«مقررات مربوط به سیستم‌های داخلی و کنترل داخلی بانک‌ها^{۱۱۷} در ترکیه»

ارائه شده توسط «مؤسسه نظارت و مقررات بانکی»^{۱۱۸} ترکیه :

ترجمه: دکتر منصور ملکی

تحت نظر: الهام چیت‌سازان

فصل اول

مقررات اولیه

بخش اول

هدف و دامنه، مبنای قانونی و تعاریف

هدف و دامنه

ماده ۱- (۱) هدف از این مقررات، وضع رویه‌ها و اصول مربوط به سیستم‌های کنترل داخلی، حسابرسی داخلی و مدیریت ریسک است که باید توسط بانک‌ها پیاده‌سازی و اعمال گردد.

مبنای قانونی

ماده ۲- (۱) این مقررات بر مبنای مواد ۲۳ (بند ۳)، ۲۴، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲ و ۹۳ قانون بانکداری مورخ ۱۹ اکتبر ۲۰۰۵ به شماره ۵۴۱۱، تدوین شده است.

^{۱۱۷} . این مقررات بر اساس «مقررات مربوط به اصلاح مقررات سیستم‌های داخلی بانک‌ها» منتشر شده در روزنامه رسمی به تاریخ ۱۴ ژوئن ۲۰۰۷، شماره ۲۶۵۵۲ و «مقررات مربوط به اصلاح مقررات سیستم‌های داخلی بانک‌ها» منتشر شده در روزنامه رسمی به تاریخ ۳۰ نوامبر ۲۰۰۸، شماره ۲۷۰۷۰ و «مقررات مربوط به اصلاح مقررات سیستم‌های داخلی بانک‌ها» منتشر شده در روزنامه رسمی به تاریخ ۰۱ ژوئن ۲۰۱۰، شماره ۲۷۵۹۸، مورد بازنگری قرار گرفته است.

^{۱۱۸} . Banking Regulation and Supervision Agency

تعاریف

ماده ۳- (۱) اصطلاحات و عبارات استفاده شده در این مقررات به صورت زیر تعریف می‌گردد:

۱-۱. **برنامه فوری و احتیاطی:** برنامه‌ای که در واقع بخشی از یک برنامه مستمر کسب و کار است که اقدامات لازم جهت مدیریت ریسک و رفع مشکلاتی که می‌تواند منجر به وقوع وقفه ناگهانی و غیر منتظره، زیان شغلی و یا وقوع بحران در فعالیت‌ها گردد به همراه اقدامات لازم‌الاجرای اولیه در آن تعیین شده است،

۱-۲. **بانک:** بانک‌های تعریف شده در ماده ۳ قانون بانکداری به شماره ۵۴۱۱،

۱-۳. **برنامه احتیاطی سیستم‌های اطلاعاتی:** برنامه‌ای که در واقع بخشی از یک برنامه مستمر کسب و کار است و به منظور خدمات‌دهی سیستم‌های اطلاعاتی به صورت مستمر جهت حصول اطمینان از پایداری فعالیت‌ها در صورت مواجهه با وقفه تدوین می‌شود،

۱-۴. **سیستم‌های اولیه:** تمامی اجزای یک سیستم، شامل زیرساخت، سخت‌افزار، نرم‌افزار و داده است که از انجام فعالیت‌های بانکی و نیز ثبت و استفاده از کلیه اطلاعات مورد نیاز در سیستم تبادل اطلاعات به صورت الکترونیکی و نیز در دسترس بودن اینگونه اطلاعات در زمان مورد نیاز، جهت انجام مسئولیت‌های تعریف شده در قانون، مقررات تدوین شده بر اساس قانون و دیگر قوانین ذی‌ربط، اطمینان لازم را ایجاد نماید،

۱-۵. **رخداد نامطلوب:** رخدادی که توسط عوامل انسانی، غیرانسانی یا دیگر عوامل در سطحی شکل گرفته که می‌تواند منجر به ایجاد یک وقفه بلندمدت در فعالیت‌ها یا سیستم‌ها گردد،

۱-۶. **عضو هیأت مدیره که وظیفه اجرایی ندارد:** عضوی از هیأت مدیره که مسئولیت واحدی از سازمان که متضمن فعالیت‌های اجرایی است را بر عهده ندارد،

۷-۱. واحد سازمانی که عملکرد آن ماهیت اجرایی دارد: واحدی که مستقیماً در فعالیتهای درآمدزای سازمان ایفای نقش می‌کند،

۸-۱. سیستم‌های داخلی: سیستم‌های حسابرسی داخلی، کنترل داخلی و مدیریت ریسک،

۹-۱. سیستم‌های ثانویه: جایگزین سیستم‌های اولیه که سیستم‌های اولیه را به هنگام ایجاد وقفه در فعالیت‌ها، در طول دوره‌های زمانی همراه با وقفه که در برنامه مستمر کسب و کار پذیرفته شده‌اند، به صورت پایداری قادر به انجام فعالیت می‌نمایند. در سیستم‌های ثانویه، در صورت ایجاد وقفه در انجام فعالیت‌ها، تمامی اطلاعات مورد نیاز برای انجام مسئولیت‌های تعریف شده برای بانک‌ها در قانون، مقررات زیرمجموعه قانون و دیگر مقررات ذی‌ربط بدون وقفه قابل دسترس می‌باشد،

۱۰-۱. تجزیه و تحلیل تأثیر کار: جریان تجزیه و تحلیل فرآیندهای کاری و اثرات وقفه در فعالیت که می‌تواند در طی فرآیندهای کاری ایجاد گردد،

۱۱-۱. برنامه مستمر کسب و کار: تمامی برنامه‌های مکتوب یا برنامه‌هایی که در واقع بخشی از مدیریت مستمر کسب و کار است که شامل سیاست‌ها، استانداردها و رویه‌هایی برای انجام فعالیت‌ها در شرایط ایجاد وقفه، بر اساس اولویت‌های بانک و همراستا با مقررات می‌باشد،

۱۲-۱. مدیریت مستمر کسب و کار: فرآیند مدیریت یکپارچه، شامل سیاست‌ها، استانداردها و شیوه‌ها، برای انجام اقدامات کارآمد به هنگام وقوع رخداد نامطلوب، بحران یا وقفه؛ که از استمرار در اقدامات حمایتی در دوره زمانی هدف، برای مراقبت یا محافظت از شهرت، ارزش برند، فعالیت‌های ایجادکننده ارزش و منفعت برای سهامداران و نیز بازگشت به شرایط قبل از بحران، اطمینان حاصل نماید. همچنین این فرآیند دربرگیرنده تعیین ریسک‌های بالقوه نیز خواهد بود،

۱۳-۱. قانون: قانون بانکداری به شماره ۵۴۱۱،

۱۴-۱. وقفه: ایجاد وقفه در فعالیت‌های مستمر یک بانک یا کارکردهای یک سیستم در نتیجه علل غیر مترقبه به استثنای تحولات برنامه‌ریزی شده،

۱۵-۱. اعتبار: رویدادها و تراکنش‌هایی که در ماده ۴۸ قانون بیان شده است،

۱۶-۱. ریسک اعتباری: زیان احتمالی که بانک در نتیجه قصور مشتری در رعایت مفاد قرارداد منعقد و ایفای تمام یا بخشی از تعهداتش در زمان مقرر متحمل می‌شود،

۱۷-۱. هیأت: هیأت مقررات و نظارت بانکی،

۱۸-۱. مؤسسه: مؤسسه مقررات و نظارت بانکی،

۱۹-۱. ریسک نقدینگی: ریسکی که در نتیجه آن ممکن است بانک به واسطه عدم تعادل در جریان نقدی ورودی و خروجی و نداشتن سطح مناسبی از دارایی‌های نقد با کیفیت، قادر به ایفای به موقع تعهدات پرداخت خود نباشد،

۲۰-۱. ریسک عملیاتی: ریسک عملیاتی طبق تعریف ارائه شده در ماده (۳) «مقررات مربوط به سنجش و ارزیابی کفایت سرمایه بانک‌ها»، منتشر شده در روزنامه رسمی به تاریخ ۰۱ نوامبر ۲۰۰۶ شماره ۲۶۳۳۳،

۲۱-۱. ریسک بازار: ریسک بازار طبق تعریف ارائه شده در ماده (۳) «مقررات مربوط به سنجش و ارزیابی کفایت سرمایه بانک‌ها»،

۲۲-۱. ریسک: احتمال کاهش منفعت اقتصادی در نتیجه وقوع زیان پولی یا هزینه و یا زبانی که مرتبط با عملیات و فعالیت‌های بانک است،

۲۳-۱. مدیریت ارشد: هیأت مدیره و مدیریت ارشدی بانک،

۲۴-۱. مدیران سطح بالا: مدیر عامل و معاونین مدیر عامل یک بانک، مدیران واحدهایی که در محدوده سیستم‌های داخلی قرار دارند و مدیران واحدهای غیر مشاوره‌ای که بر حسب میزان اختیارات و وظایف در پست‌های سازمانی هم‌سطح یا بالاتر از پست سازمانی معاون مدیر عامل خدمت می‌کنند، حتی در صورتی که قبلاً با عناوین دیگری استخدام شده باشند،

بخش دوم

استقرار سیستم‌های داخلی و مسئولیت‌های مدیریت ارشد

استقرار سیستم‌های داخلی

ماده ۴- (۱) بانک‌ها باید با هدف نظارت و کنترل ریسک‌هایی که در معرض آن قرار دارند، سیستم‌های داخلی مؤثر و کافی بر اساس محدوده و ماهیت فعالیت‌هایشان و در چارچوب اصول و رویه‌های مصرح در این مقررات، پیاده‌سازی و اجرا نمایند. این سیستم‌ها باید توانایی تطبیق با تغییر شرایط، و پوشش فعالیت همه شعب و واحدها، اعم از واحدهای تابعه مشمول تلفیق، طبق مقررات تبیین‌شده در قسمت مبانی قانونی را در بانک‌ها فراهم آورند.

(۲) واحدهایی که در محدوده سیستم‌های داخلی قرار دارند باید در ساختار سازمانی بانک، زیر مجموعه هیأت مدیره باشند. هیأت مدیره، می‌تواند تمام یا بخشی از وظایف و مسئولیت‌های خود در ارتباط با سیستم‌های داخلی را به کارمندان مسئول در این سیستم‌ها تفویض نماید. کارمندان مسئول در سیستم‌های داخلی می‌توانند در شرایطی که وظایف و مسئولیت‌های آنها بر مبنای واحدهای موجود در محدوده سیستم‌های داخلی تفکیک شده است، منصوب شوند. مسئولیت سیستم‌های داخلی می‌تواند تنها

به یکی از مدیران غیر اجرایی یا کمیته‌هایی مرکب از آن مدیران یا کمیته حسابرسی واگذار گردد. در صورتی که، مدیر مسئول سیستم‌های داخلی و یا عضوی از کمیته مسئول سیستم‌های داخلی استعفا دهد، یا عزل شود، به گونه‌ای که تعداد اعضا کمتر از دو نفر شود، یا در مواردی که فرد مذکور صلاحیت‌های مورد نیاز را از دست داده است، لازم است که ظرف مدت پانزده روز، مدیری با صلاحیت به‌جای وی منصوب گردد.

(۳) به منظور اعمال بند دوم، لازم به ذکر است، در صورتی که مشاور مدیر عامل یا مدیر اجرایی هم‌سطحی که ارتباط سلسله مراتبی با مدیر عامل در ساختار سازمانی بانک نداشته و سنجش عملکرد و حقوق فردی و مالی وی بوسیله هیأت مدیره یا کمیته حسابرسی انجام می‌شود، سمت مدیر اجرایی واحدهای فعال در محدوده سیستم‌های داخلی را برعهده داشته باشند، این واحدها همچنان مستقیماً تحت نظر هیأت مدیره می‌باشند.

(۴) بانک‌ها ملزم به تعیین رویه‌ها و اصول مربوط به ساختار سازمانی و کارکرد سیستم‌های داخلی خود با توجه به محدوده و ماهیت فعالیت‌هایشان می‌باشند، مشروط بر آنکه رویه‌ها و اصول مربوطه در تضاد با شرایط مقرر در این مقررات نباشد.

مسئولیت‌های هیأت مدیره

ماده ۵- (۱) مسئولیت نهایی پیاده‌سازی سیستم‌های داخلی منطبق بر رویه‌ها و اصول بیان‌شده در این مقررات، اجرای مؤثر، کافی و مناسب سیستم‌ها، اطمینان از تهیه و ارائه اطلاعات توسط سیستم گزارش‌گیری مالی و حسابداری و نیز تعیین سطح اختیارات و مسئولیت‌های درون بانک برعهده هیأت مدیره می‌باشد.

(۲) در چارچوب ماده (۵)، اختیارات و مسئولیت‌های هیأت مدیره بانک به شرح زیر می‌باشد:

۱-۲. پایه‌ریزی ساختار سازمانی و تعیین سیاست منابع انسانی بانک و نیز تعیین معیار انتصاب مدیران ارشد؛

۲-۲. تعیین صریح وظایف و مسئولیت‌های کارمندان مسئول در هر یک از سیستم‌های داخلی به صورت مکتوب و نیز نظارت بر فعالیت‌های وی؛

۳-۲. تعیین استراتژی‌ها، سیاست‌ها و رویه‌های مرتبط با فعالیت واحدها به صورت مکتوب شامل تعیین محدوده سیستم‌های داخلی، اطمینان از اجراء، پشتیبانی و هماهنگی مؤثر واحدها با یکدیگر؛

۴-۲. تعیین وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های واحدهای موجود در محدوده سیستم‌های داخلی و نیز مدیران آنها، به صورت شفاف و بدون موازی‌کاری، به منظور تأیید رویه‌های کاری و اصول تعیین شده برای کارمندان شاغل در این واحدها و نیز حصول اطمینان از تخصیص منابع مورد نیاز؛

۵-۲. رسیدگی به موقع و انجام اقدامات مورد نیاز برای حذف هر نوع اشتباه یا عدم کارآمدی در رابطه با فعالیت‌های مربوط به سیستم‌های داخلی به جهت ارزیابی اشتباهات و یا عدم کارآمدی‌های تشخیص داده شده، که توسط مؤسسه یا حسابرسان مستقل تشخیص داده می‌شود و یا توسط کمیته حسابرسی بانک به استحضار هیأت مدیره می‌رسد، حصول اطمینان از سوق دادن فرآیند کنترل داخلی و فعالیت‌های حسابری داخلی به سمتی که اشتباهات یا عدم کارآمدی‌های مشابه ممکن است اتفاق افتد؛

۶-۲. تصمیم‌گیری در خصوص انتخاب و یا برکناری مدیران واحدهایی که در محدوده سیستم‌های داخلی قرار دارند؛

۷-۲. حصول اطمینان از شرکت کارمندان استخدام شده در واحدهای موجود در محدوده سیستم‌های داخلی در برنامه‌های آموزشی فراهم‌شده در سطح ملی یا بین‌المللی، جهت دریافت گواهی در زمینه‌های مربوط و اطمینان از رشد و صلاحیت حرفه‌ای آنها؛

۸-۲. شناخت ریسک‌هایی که بانک در معرض آن قرار دارد، روش‌های اندازه‌گیری ریسک‌های مختلف و مدیریت آنها؛

۹-۲. تعیین سیاست‌ها و راهبردهای مدیریت تمامی ریسک‌ها به صورت کلی و نیز هر کدام از ریسک‌ها به تفکیک به صورت مکتوب، سطح ریسکی که بانک با آن مواجه می‌شود، رویه‌های مرتبط و تعیین حداکثر حدود ریسک برای واحدها و مدیران آنها یا کارمندانی که در این واحدها استخدام شده‌اند؛

۱۰-۲. تصویب سیاست‌های مربوط به ریسک‌پذیری، نظارت، مدیریت و گزارش‌گیری انواع ریسک‌هایی که به طور قابل ملاحظه‌ای می‌تواند بر سطح درآمدها یا هزینه‌های بانک اثرگذار باشد، تغییرات مربوط به این سیاست‌ها و همچنین کنترل و نظارت بر استقرار آنها؛

۱۱-۲. حصول اطمینان از آن که بانک، فرآیند مشخصی برای تعیین میزان سرمایه مرتبط با سطح ریسکی که بوسیله بانک، مفروض در نظر گرفته شده است دارد و نیز راهبردهای مدیریت سرمایه؛

۱۲-۲. حصول اطمینان از اینکه مدیریت ارشد، گزارشات قابل اتکاء در ارتباط با ریسک‌های مهمی که بانک در معرض آنها قرار دارد را به موقع ارائه می‌نماید؛

۱۳-۲. نظارت بر کارآمدی سیستم‌های مدیریت ریسک؛

۱۴-۲. حصول اطمینان از اینکه سیستمی به منظور رسیدگی به شکایت مشتریان شکل گرفته و نتیجه شکایت به افرادی که مرتبط با موضوع هستند پاسخ داده می‌شود و نیز چنین شکایت‌هایی به صورت منظم به هیأت مدیره به همراه موضوعاتی که باید مشخص گردند گزارش می‌شود.

شرایط لازم برای عضویت در کمیته حسابرسی

ماده ۶- (۱) هیأت مدیره باید در راستای انجام فعالیت‌های نظارتی و حسابرسی، دو نفر از مدیران غیر اجرایی از میان اعضای خود را به عنوان اعضای کمیته حسابرسی بانک منصوب نماید. این اعضا باید:

۱-۱. در دو سال اخیر قبل از انتصاب شرایط زیر را داشته باشند:

۱-۱-۱. جزء مدیران اجرایی بانک نباشند؛

۱-۱-۲. جزء کارمندان بانک یا واحدهای تابعه مشمول تلفیق نباشند، به استثنای کارمندان شاغل در سیستم‌های داخلی و یا در واحدهای حسابداری و کنترل مالی؛

۱-۱-۳. جزء شرکاء و کارمندان نهادهایی که حسابرسی مستقل یا رتبه‌بندی یا ارزیابی بانک یا واحدهای تابعه مشمول تلفیق بانک را انجام می‌دهند و نیز از کارمندان مؤسسات مستقل در خارج که به صورت قانونی وابسته یا مرتبط با نهادهای ذکر شده باشند نبوده و در فرآیند حسابرسی مستقل، رتبه‌بندی یا ارزیابی مشارکت نداشته‌اند؛

۱-۱-۴. عدم همکاری و یا استخدام در نهادهای ارایه‌دهنده خدمات مشاوره‌ای یا پشتیبانی به بانک یا واحدهای تابعه مشمول تلفیق بانک و یا جزء افرادی که چنین خدماتی را ارائه می‌دهند نیز نباشد؛

۱-۲. نداشتن منافع ویژه در بانک یا واحدهای تابعه مشمول تلفیق بانک؛

۱-۳. نداشتن نسبت همسر، یا وابستگی نسبی یا سببی تا (و شامل بودن) دو درجه، با شریک ناظر، مدیران اجرایی و یا مدیر عامل؛

۱-۴. در کمیته حسابرسی بانک مشابیه برای یک دوره زمانی بیش از ۹ سال با یا بدون وقفه مشغول به خدمت نباشد؛

۱-۵. هرگونه پاداش یا درآمد مشابه تحت هر عنوانی بر اساس سود آوری بانک، از بانک یا واحدهای تابعه مشمول تلفیق بانک دریافت ننموده باشد، به استثنای مبالغ پرداختی که بر اساس اساسنامه شرکت یا مصوبه‌ی مجمع عمومی بانک از محل سود بانک به همه کارکنان تعلق می‌گیرد؛

۱-۶. حداقل دارای مدرک تحصیلی در سطح لیسانس باشد و حداقل به مدت ده سال تجربه کاری در عرصه بانکداری و تامین مالی داشته باشد؛ و

۱-۷. عدم اشتغال در مؤسسات تجاری دیگر به جز موارد ذیل؛

۱-۷-۱. واحدهای تابعه بانک مشمول حسابرسی تلفیقی مشروط بر اینکه عضو هیأت مدیره باشد،

۱-۷-۲. سهام‌داران حقوقی داخلی یا خارجی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم سهامدار بانک هستند،

۱-۷-۳. مؤسسات مالی و اعتباری داخلی یا خارجی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم، مشترکاً یا به تنهایی بوسیله سهام‌داران حقیقی یا سهام‌داران حقوقی مذکور در بند ۱-۸-۲ کنترل می‌شوند یا در آن زمینه با مسئولیت نامحدود مشارکت می‌کنند،

(۲) صلاحیت‌های لازم جهت انتخاب اعضای کمیته حسابرسی برای دوران تصدی سمت نیز مورد نیاز می‌باشد. حداقل یکی از اعضای کمیته حسابرسی باید دارای مدرک لیسانس در یکی از رشته‌های حقوق، اقتصاد، مالی، بانکداری، مدیریت بازرگانی، مدیریت دولتی یا رشته‌ای معادل باشد؛ یا در صورتی که دارای مدرک لیسانس در یکی از رشته‌های شاخه فنی و مهندسی باشد، باید تحصیل کرده در یکی از رشته‌های مذکور در سطح فوق لیسانس بوده و همچنین حداقل یکی از اعضای کمیته نیز باید در کشور سکونت داشته باشد.

(۳) در صورتی که بانکی در ترکیه به صورت تک شعبه‌ای فعالیت داشته باشد، یکی از اعضای غیر موظف هیأت مدیره در کمیته حسابرسی منصوب می‌گردد. این عضو باید از صلاحیت‌های لازم وفق تبصره (۳) الی

(۷) بند (۱) برخوردار باشد. همسر و فرزند وی نباید عضو غیر موظف هیأت مدیره بانک باشد یا در سمت مدیر، معاون مدیر شعبه مرکزی یا سمت‌های مشابه فعالیت نماید. همچنین عضو مذکور طی دو سال اخیر قبل از تاریخ انتصاب، نباید شریک یا کارمند مؤسسات ارایه دهنده خدمات حسابرسی، رتبه‌بندی، ارزیابی، مشاوره یا پشتیبانی به بانک بوده و یا در فرآیند ارایه خدمات فوق‌الذکر شرکت داشته باشند.

(۴) در شرایطی که به هر دلیلی تعداد اعضای کمیته حسابرسی به کمتر از دو نفر تقلیل یابد، هیأت مدیره باید ظرف مدت پانزده روز تعداد کافی از اعضای خود که واجد صلاحیت‌های لازم در این مقررات هستند را در کمیته حسابرسی منصوب نماید. چنانچه، هیچ‌کدام از اعضای هیأت مدیره واجد صلاحیت‌های لازم نباشند، مدیران غیر اجرایی می‌توانند موقتاً به عضویت در کمیته حسابرسی منصوب شوند. برای این انتصاب، لازم است که مدیر مورد نظر از زمان انتصاب خود یکی از مدیران غیر اجرایی بوده باشد. هیأت مدیره باید ظرف مدت یک ماه اقدامات مورد نیاز را به منظور جایگزین نمودن عضو هیأت مدیره با صلاحیت‌های مورد نیاز اشاره شده در این مقررات، با عضوی که به صورت موقتی در کمیته حسابرسی منصوب شده است، انجام دهد. از جمله این اقدامات، دعوت به جلسه فوق‌العاده مجمع عمومی جهت انتخاب عضو جدید هیأت مدیره می‌باشد.

اختیارات و مسئولیت‌های اعضای کمیته حسابرسی

ماده ۷- (۱) کمیته حسابرسی، به نیابت از هیأت مدیره وظیفه و مسئولیت نظارت بر کارایی و کفایت سیستم‌های داخلی بانک، کارکرد این سیستم‌ها و سیستم‌های حسابداری و گزارش‌گری طبق قانون و مقررات ذیربط و با حفظ یکپارچگی اطلاعات ارایه شده را بر عهده دارد. همچنین این کمیته وظیفه دارد، ارزیابی‌های اولیه برای انتخاب حسابرسی مستقل و مؤسسات رتبه‌بندی را نیز انجام داده و به صورت منظم، فعالیت‌های نهادهایی که توسط هیأت مدیره انتخاب شده و با آنها قراردادهایی به امضا رسیده است را مورد بررسی و نظارت قرار دهد و علاوه بر این، حصول اطمینان از تطابق، تداوم و هماهنگی فعالیت‌های حسابرسی داخلی واحدهای تابعه مشمول تلفیق با مقرراتی که ذیل قانون بیان شده‌اند نیز جزء مسئولیت‌های این کمیته می‌باشد.

(۲) طبق بند اول فوق‌الاشاره، وظایف و اختیارات کمیته حسابرسی به شرح ذیل می‌باشد:

۱-۲. نظارت بر نحوه تطبیق با مقررات مربوط به کنترل داخلی و سیاست‌های داخلی و نیز شیوه‌های اجرایی که توسط هیأت مدیره تصویب شده و ارائه طرح‌های پیشنهادی به هیأت مدیره در خصوص اقداماتی که بر حسب نیاز اتخاذ می‌گردد؛

۲-۲. نظارت بر اینکه آیا واحد حسابرسی دخیل به تعهدات خود همانطور که در این مقررات و نیز در سیاست‌های داخلی تعیین شده، عمل می‌نماید؛

۳-۲. پیاده‌سازی شبکه‌های ارتباطی به گونه‌ای که واحدهای موجود در محدوده سیستم‌های داخلی را قادر سازد مستقیماً به کمیته حسابرسی دسترسی داشته باشند؛

۴-۲. نظارت بر اینکه آیا سیستم حسابرسی داخلی فعالیت‌های کنونی و برنامه‌ریزی شده بانک و ریسک‌هایی که در نتیجه این فعالیت‌ها حاصل می‌شود را پوشش می‌دهد و نیز بررسی مقررات داخلی مربوط به کنترل داخلی که پس از تصویب هیأت مدیره نافذ خواهد بود؛

۵-۲. تهیه و ارائه طرح‌های پیشنهادی به هیأت مدیره در ارتباط با انتخاب مدیران واحدهایی که در محدوده سیستم‌های داخلی قرار داشته و مرتبط با کمیته حسابرسی هستند و نیز اعلام رأی در زمان برکناری مدیران مذکور بوسیله هیأت مدیره؛

۶-۲. دریافت نظرات و پیشنهادات مدیران ارشد در خصوص سیستم‌های داخلی و نیز ارزیابی آنها؛

۷-۲. حصول اطمینان از پایه‌ریزی شبکه‌های ارتباطی جهت گزارش‌گری مستقیم موارد مربوط به قانون‌گریزی در بانک به کمیته حسابرسی یا واحد حسابرسی داخلی و یا بازرسان؛

۲-۸. پایش این که آیا بازرسان وظایف خود را به طور مستقل و بیطرفانه انجام می‌دهند؛

۲-۹. بررسی طرح‌های حسابرسی داخلی؛

۲-۱۰. ارائه پیشنهادات به هیأت مدیره در خصوص صلاحیت‌های مورد نیاز نیروهایی که باید در واحدهای موجود در سیستم‌های داخلی استخدام شوند؛

۲-۱۱. پایش اقدامات تعیین شده بوسیله مدیریت ارشد و واحدهای تحت مدیریت آنها در خصوص موضوعاتی که در گزارش‌های حسابرسی داخلی مشخص شده‌اند؛

۲-۱۲. ارزیابی سطوح آموزش حرفه‌ای مدیران و کارکنان استخدام شده در واحدهایی که در محدوده سیستم‌های داخلی قرار می‌گیرند؛

۲-۱۳. ارزیابی میزان دسترسی به روش‌ها، ابزارها و شیوه‌های اجرایی جهت تشخیص، اندازه‌گیری، نظارت و کنترل انواع ریسک‌هایی که بانک با آن مواجه است؛

۲-۱۴. مذاکره با بازرسان و حسابرسان مستقل مؤسسه حسابرسی مستقل که حسابرسی بانک را بر عهده دارد، در فواصل زمانی منظم و حداقل چهار بار در سال، بر اساس برنامه‌ها و دستورالعمل‌های تعیین شده؛

۲-۱۵. اطلاع‌رسانی به هیأت مدیره در خصوص نظرات و ارزیابی‌های صورت گرفته از مدیریت ارشد مربوطه، کارکنان حسابرسی و کنترل داخلی و حسابرس مستقل در ارتباط با اقدامات مورد نیاز در خصوص فعالیت‌هایی که در محدوده وظایف و مسئولیت‌های لازم‌الاجرای وی قرار دارد و حصول اطمینان از کارایی و بهبود این فعالیت‌ها؛

۲-۱۶. بررسی ارزیابی‌های صورت گرفته توسط حسابرس مستقل در خصوص مطابقت عملیات حسابداری بانک با قانون و دیگر مقررات مربوط و دریافت توضیحات لازم از مدیریت ارشد ذی‌ربط در ارتباط با موارد نقض قانون شناسایی شده؛

۲-۱۷. ارزیابی نتایج حسابرسی مستقل، صورت‌های مالی سالانه و فصلی و دیگر مستندات مرتبط و گزارش حسابرسی مستقل، همراه با مدیریت ارشد و حسابرسان مستقل و نیز حل و فصل دیگر موضوعاتی که ممکن است در آنها حسابرس مستقل ابهام داشته باشد؛

۲-۱۸. ارزیابی سطح استقلال مؤسسات رتبه‌بندی، مؤسسات حسابرسی که حسابرسی مستقل بانک را بر عهده دارد، شامل مؤسساتی که حسابرسی سیستم‌های اطلاعاتی را انجام می‌دهند و مؤسسات ارزیابی که بانک با آنها قراردادهایی امضا خواهد کرد و نیز رؤسا، مدیران ارشد، حسابرسان، مدیران و کارمندان مؤسسات مذکور که فعالیت آنها مرتبط با بانک است، بررسی کفایت منابعی که تخصیص داده شده است، ارائه گزارش ارزیابی‌ها به هیأت مدیره و واحدهایی که خدمات نهادهای مذکور را دریافت می‌کنند و تکرار این اقدامات به طور منظم طی دوره قرارداد در مقاطع سه ماهه؛

۲-۱۹. ارزیابی ریسک در خصوص خدمات پشتیبانی که توسط بانک دریافت خواهد شد، ارائه نتایج ارزیابی در قالب گزارش به هیأت مدیره و واحدهایی که این خدمات را دریافت می‌کنند، تکرار این اقدامات طی دوره قرارداد در مقاطع سه ماهه و همچنین نظارت بر کفایت خدمات ارائه شده توسط مؤسسات خدمات پشتیبانی؛

۲-۲۰. نظارت بر اینکه آیا گزارشات مالی بانک به درستی و به طور کامل، دربرگیرنده اطلاعات مورد نیاز می‌باشد و اینکه آیا این گزارشات بر طبق قانون و دیگر مقررات ذیربط تهیه شده‌اند، و نیز مشخص کردن ایرادات مربوطه یا موارد نقض قانون که باید اصلاح گردد؛

۲-۲۱. انجام مذاکره با حسابرسان مستقل در خصوص این که آیا گزارشات مالی به درستی منعکس کننده شرایط مالی، نتایج فعالیت‌ها و جریان‌ات نقد بانک می‌باشد و آیا این گزارشات طبق شیوه‌ها و اصول تصریح شده در قانون و دیگر مقررات ذیربط تهیه شده است؛

۲-۲۲. تهیه گزارش از فعالیت‌های انجام شده در یک بازه زمانی مشخص - مشروط بر آن که این بازه از شش ماه تجاوز نکند - و گزارش نتایج فعالیت‌های مزبور به هیأت مدیره مشتمل بر نظرات ایشان در خصوص اقداماتی که انجام آنها در بانک مورد نیاز است، اقداماتی که توجه به آنها ضروری تشخیص داده می‌شود و دیگر موضوعاتی که از دیدگاه هیأت مدیره برای انجام فعالیت‌های بانک به نحو صحیح و ایمن مهم تلقی می‌شوند؛ و

۲-۲۳. نظارت بر اینکه آیا افراد صاحب اختیار و مجاز برای ارایه وام به خودشان یا همسرشان یا فرزندان صغیر خود یا دیگر افراد حقیقی یا حقوقی که همراه با آنها یک گروه ریسکی را تشکیل می‌دهند، در مراحل ارزیابی و تصمیم‌گیری مربوط به هر رویداد اعتباری که در آن مشارکت دارند، دخالت دارند یا نه؛ و پیاده‌سازی شبکه‌های ارتباطی به منظور حصول اطمینان از این که افراد مذکور در خصوص این موضوعات اطلاع یافته‌اند.

وظایف و مسئولیت‌های مدیریت سطح بالا

ماده ۸- (۱) وظیفه و مسئولیت مدیریت سطح بالا به شرح ذیل می‌باشد:

۱-۱. توسعه طرح‌های پیشنهادی مربوط به اقداماتی که جهت انجام فعالیت‌های محوله در محدوده وظایف و مسئولیت‌های ایشان ضروری بوده و حصول اطمینان از کارایی این فعالیت‌ها و توسعه آنها؛

۱-۲. ایجاد هماهنگی بین کارکنان استخدام شده در واحدهای تحت مسئولیت، تقسیم بندی وظایف میان کارمندان بر اساس سطح شایستگی‌ها و نظارت بر این که آیا کارکنان به نحو مؤثر و کارآمد وظایف و مسئولیت‌های محوله را انجام می‌دهند؛

۳-۱. تجزیه و تحلیل عدم کارایی‌ها و یا اشتباهات رخ داده در واحدهای تحت مسئولیت و گزارش این موارد یا اقداماتی که ضروری شناخته می‌شوند به متصدی مربوطه در سیستم‌های داخلی؛

۴-۱. به کارگیری ابتکار عمل بر اساس اختیاراتشان هنگامی که شرایط پیش‌بینی نشده‌ای رخ دهد؛

۵-۱. تهیه گزارشات قبل اتکاء و به موقع برای هیأت مدیره درباره ریسک‌های مهمی که بانک در معرض آنها قرار دارند؛

۶-۱. انجام دیگر وظایفی که بوسیله هیأت مدیره به آنها محول می‌گردد.

(۲) مدیران ارشد واحدهایی که در محدوده سیستم‌های داخلی قرار می‌گیرند وظیفه و مسئولیت اجرای استراتژی‌ها و سیاست‌های ارائه شده توسط هیأت مدیره بانک تحت ماده ۵ (بند ۲-۳) در خصوص واحدهای ذیربط و نیز ایفای مسئولیت‌های تعیین شده بوسیله مسئول مربوطه در سیستم‌های داخلی، را بر عهده خواهند داشت.

فصل دوم

سیستم کنترل داخلی

بخش اول

هدف و محدوده سیستم کنترل داخلی

هدف و محدوده سیستم کنترل داخلی

ماده ۹- (۱) هدف سیستم کنترل داخلی حصول اطمینان از موارد ذیل است:

- حفاظت از دارایی‌های بانک،
- فعالیت‌های بانک به طور کارا، مؤثر و طبق قانون و دیگر مقررات مربوط، سیاست‌ها و قواعد داخلی بانک و نیز بر اساس فرآیندهای اجرایی بانکداری، انجام می‌گیرد،
- قابلیت اتکاء و یکپارچگی سیستم گزارش‌گری حسابداری و گزارش‌گری مالی حفظ شود، و
- اطلاعات به موقع در دسترس قرار دارد.

(۲) به منظور دستیابی به اهداف تبیین شده برای سیستم کنترل داخلی، اقدامات زیر انجام می‌شود:

- ۱-۲. وظایف باید بر اساس کارکردها از یکدیگر تفکیک و مسئولیت‌ها درون بانک تقسیم گردند؛
 - ۲-۲. سیستم گزارش‌گری مالی و حسابداری، سیستم اطلاعات و شبکه‌های ارتباط داخلی باید به نحوی پیاده‌سازی شوند که به طور کارا ایفای نقش کنند؛
 - ۳-۲. برنامه مستمر کسب و کار و نیز دیگر برنامه‌های مرتبط باید تهیه شود؛
 - ۴-۲. فعالیت‌های کنترل داخلی باید شکل گیرد؛ و
 - ۵-۲. فلوچارت‌های مربوط به گردش کار باید به گونه‌ای باشد که در آن گام‌ها و مراحل مختلف امور و کنترل‌های لازم مربوط به فرآیندهای کاری در بانک نشان داده شود.
- (۳) ساختار سیستم کنترل داخلی باید به گونه‌ای باشد که تمامی شعبه‌های داخلی و خارجی بانک، دفاتر مرکزی، واحدهای تابعه مشمول تلفیق، و نیز تمامی فعالیت‌های بانک را پوشش دهد.

تفکیک وظایف بر اساس کارکردها

ماده ۱۰- (۱) به منظور جلوگیری از بروز خطا، تقلب، تضاد منافع، دست‌کاری اطلاعات و استفاده نامطلوب از منابع در بانک، باید اختیارات و مسئولیت‌های تمامی واحدها، کارکنان و کمیته‌ها در بانک به طور شفاف و

مکتوب به همراه شرح وظایف مربوط به فعالیت‌های با موضوع یکسان، تعیین گردد. فعالیت‌هایی که در آن امکان بروز تضاد منافع وجود دارد باید شناسایی شده و به حداقل برسد و کارکردهای مربوط به تصمیم‌گیری در خصوص انجام رویدادی که متضمن ریسک است، حسابداری مربوط به رویداد مذکور و مدیریت ریسک آن باید به کارکنان مختلف بانک با مسئولیت جداگانه واگذار می‌گردد.

پیاده‌سازی سیستم‌های اطلاعاتی

ماده ۱۱- (۱) ساختار سیستم‌های اطلاعاتی باید متناسب با اندازه بانک و همچنین ماهیت و پیچیدگی محصولاتی که توسط بانک ارائه می‌شود ایجاد شود.

(۲) سیستم‌های اطلاعاتی ایجاد شده باید دستیابی به موارد زیر را امکان‌پذیر نماید:

۱-۲. تمامی اطلاعات بانک به نحوی نگهداری شده و از آن سند پشتیبان (بک‌آپ) گرفته شود و مورد استفاده قرار گیرند که دسترسی ایمن و به هنگام نیاز به آنها از طریق اینترنت داخلی فراهم باشد؛

۲-۲. ریسک‌های مختلف با استفاده از روش‌ها یا مدل‌های مدیریت ریسک اندازه‌گیری شده، به موقع و به شیوه‌ای مؤثر گزارش شود؛

۳-۲. جمع‌آوری داده بر اساس محصولات ارائه شده، انواع فعالیت‌ها، نواحی جغرافیایی، یا گروه‌های ریسکی؛ صورت پذیرد،

۴-۲. انحرافات از بودجه و اهداف سالیانه مشخص شود؛

۵-۲. اطلاعات هشداردهنده در صورت نزدیک شدن به حدود ریسک‌هایی که از قبل تعیین شده‌اند، تهیه گردد؛

۲-۶. مواردی که ریسک از سطح حداکثر مشخص شده تجاوز کرده و نیز موارد استثناء به موقع گزارش شود؛

۲-۷. سرمایه مورد نیاز درخصوص خدمات ارائه شده و فعالیت‌ها بر اساس سطح ریسک‌پذیری تخصیص داده شود؛

۲-۸. آزمون‌های بحران و تحلیل سناریو انجام گیرد؛

۲-۹. اسناد حسابداری، مستقیماً بر اساس عملکرد، بدون اقتباس از سیستم حسابداری دیگری تهیه شده و همچنین باید به طور هم‌زمان در سیستم‌های اولیه مورد نیاز موضوع بند ۴ مقررات مربوط به "ساختار هماهنگ طرح حساب و استانداردهای حسابداری ترکیه"^{۱۱۹} نگهداری شود.

(۳) قابلیت اتکای سیستم‌های اطلاعاتی باید تضمین گردد. لازم است سیستم‌های مذکور مرتباً به روزرسانی شده و تغییرات مورد نیاز در آنها اعمال گردد.

(۴) بانک‌ها موظفند که خود سیستم‌های اولیه و ثانویه را به طور داخلی ایجاد نمایند.

(۵) هیأت باید اختیار تعیین عناصر سیستم‌های اطلاعاتی بانک‌ها و نیز حداقل اصول و رویه‌های مرتبط با کنترل آنها را داشته باشد.

(۶) بدون در نظر گرفتن اینکه خدمات پشتیبانی در محدوده سیستم‌های اولیه و ثانویه دریافت می‌گردد یا خیر؟ لازم است کارمندان از درون سازمان به تعداد لازم و با توجه به صلاحیت‌های مورد نیاز به منظور رسیدن به استمرار سیستم‌های مذکور استخدام شوند.

¹¹⁹ . Uniform Chart of account Plan and Turkey Accounting Standards.

(۷) در مورد اجرای بند ۲-۹ که به منظور رعایت مفاد مقررات مربوط به دفاتر قانونی و نیز تمامی شرایط دیگر مورد نیاز در بند مربوطه تهیه شده است، بانک‌ها می‌توانند تراکنش‌های خود را به روش تلفیقی در حساب‌ها منظور کنند. در چنین مواردی لازم است؛ تراکنش‌های ثبت شده در هر یک از اسناد حسابداری تلفیقی به صورتی در سیستم اطلاعاتی نگهداری شود که نشان‌دهنده فرآیند حسابداری مبتنی بر مبنای تراکنش بوده و بررسی فرآیند حسابداری به جزئیات امکان‌پذیر باشد.

استقرار ساختار ارتباطی و شبکه‌های ارتباطی

ماده ۱۲- (۱) به منظور دستیابی سطوح مدیریتی ذی‌ربط و کارکنان مسئول به اطلاعات و آگاهی کامل مدیران سطوح پایین و نیز کارکنان واحدهای عملیاتی نسبت به استراتژی‌ها، سیاست‌ها، رویه‌های اجرایی و انتظارات باید از جریان اطلاعات به صورت افقی و عمودی در ساختار سازمانی بانک اطمینان حاصل شود. همچنین باید از آگاهی کارکنان بانک نسبت به ضوابط حاکم بر وظایف و مسئولیت‌هایشان و نیز انتقال سریع اطلاعات به کارکنان مورد نظر نیز اطمینان حاصل نمود.

(۲) در طول جریان افقی اطلاعات باید از اشتراک اطلاعات میان یک واحد بانک یا یک نهاد مستقل تحت کنترل بانک با دیگر واحدها که به آن اطلاعات نیاز دارند، اطمینان حاصل نمود.

(۳) به منظور حصول اطمینان از این موضوع که مشکلات کارکنان بانک به سطوح مدیریتی در واحدهای خود و نیز به واحد کنترل داخلی گزارش می‌شود، باید شبکه‌های ارتباطی مناسبی پیاده‌سازی و برقرار شود. همچنین اطمینان حاصل شود که موضوعاتی که در مقایسه با رویه‌های عادی، کارکنان در مورد آنها مردد یا مشکوک هستند به واحد حسابرسی داخلی و نیز به سطوح مدیریتی و واحدی که با آن مشکلات مواجه شده گزارش می‌گردد.

(۴) به منظور حصول اطمینان از عدم نقض الزام ویژگی قابل اعتماد بودن موضوع ماده ۷۳(۳) قانون، توسط شبکه‌های ارتباطی که پیاده‌سازی می‌شود، باید کلیه اقدامات لازم صورت پذیرد.

مدیریت و برنامه مستمر کسب و کار

ماده ۱۳- (۱) بانک‌ها باید به منظور تضمین استمرار فعالیت‌ها در هنگام بروز وقفه و یا محافظت از بانک‌ها در زمان مورد نیاز در راستای حداقل کردن اثرات منفی عملیاتی، مالی، قانونی و سپرده‌ای، یک ساختار مدیریت مستمر کسب و کار پس از تصویب هیأت مدیره بانک پیاده‌سازی نمایند.

(۲) در چارچوب مدیریت مستمر کسب و کار، به منظور تأمین شرایط لازم برای استمرار تجاری، فرآیندهای مورد نیاز اجرا و اقدامات ضروری اتخاذ می‌شود.

(۳) تحقیق و مطالعه بر روی تحلیل تأثیر تجاری مرتبط با برنامه‌ریزی مستمر کسب و کار انجام می‌گیرد و نیز استراتژی‌های بهبود تعیین می‌شود. با توجه به رهنمودهایی که این مطالعات به دنبال خواهد داشت، یک برنامه مستمر کسب و کار شکل گرفته و این طرح بوسیله هیأت مدیره به تصویب می‌رسد.

(۴) در چارچوب تحلیل تأثیر تجاری، وابستگی‌های داخلی و خارجی با مشارکت کارکنان مرتبط تعیین می‌شود و انواع مختلف عملیات بر اساس سطح اهمیت آنها به منظور تعیین سطح فعالیت مورد نیاز در شرایط محتمل وقوع وقفه، طبقه‌بندی می‌گردد. ریسک‌های محتمل که ممکن است در فعالیت‌های وابسته به سناریوهای وقفه مختلف رخ دهد و نیز اثرات بالقوه آنها ارزیابی می‌شود.

(۵) یک استراتژی نجات بر اساس تحلیل تأثیر کار به عنوان پایه و بیان‌کننده اولویت‌های نجات و اهداف، تبیین می‌شود. جزئیات مربوط به اجرای استراتژی نجات در برنامه مستمر کسب و کار بیان می‌گردد.

(۶) موضوع اساسی آن است که برنامه مستمر کسب و کار مطابق با اهداف و اولویت‌های بانک باشد. در این طرح انواع مختلف ریسک به صورت واضح و شفاف تعریف می‌شود و به منظور مدیریت تضارب فعالیت‌ها، استمرار در ساختار تصمیم‌گیری و اجرایی منطبق بر طرح در شرایطی که کارکنان مربوطه در دسترس نبوده و طرح باید اجرا گردد، وظایف و مسئولیت‌ها تعیین می‌شود. کارکنان در زمینه برنامه مستمر کسب و کار در محدوده روابطشان و آموزش‌های مربوط به وظایف و مسئولیت‌هایشان مطلع می‌شوند.

(۷) جهت تعیین فعالیت‌هایی که در شرایط پیش‌بینی نشده و اضطراری باید انجام شود و نیز اقداماتی که سریع‌تر باید صورت گیرد، یک طرح وضعیت پیش‌بینی نشده و اضطراری به عنوان قسمتی از برنامه مستمر کسب و کار تدوین می‌شود. چنانچه نتوان وضعیت حادث شده را در محدوده این طرح مرتفع نمود، دیگر بخش‌های برنامه مستمر کسب و کار مورد استفاده قرار می‌گیرد.

(۸) در چارچوب طرح وضعیت پیش‌بینی نشده و اضطراری، اقدامات ضروری جهت رفع مشکلات یا بحران به وقوع پیوسته انجام می‌گیرد، همچنین در طرح وضعیت پیش‌بینی نشده و اضطراری یک محیط کاری و مدیریتی جهت پیاده‌سازی در زمان مواجهه با ریسک‌هایی که در شرایط عادی به وجود نمی‌آیند، ترسیم می‌شود که بر اساس آن:

۸-۱. در زمان بروز وضعیت پیش‌بینی نشده و اضطراری، یک رتبه‌بندی از اولویت‌ها، انتقال اختیارات، مقررات مورد نیاز مربوط به کارکنان، ترتیبات ارتباط بین مدیریت و کارکنان و همچنین دستورات و روش‌های مربوطه به طور شفاف برای هر قسمت عملیاتی بانک تعیین می‌شود.

۸-۲. برای وضعیت پیش‌بینی نشده و اضطراری در زمینه سیستم‌های پرداخت و مورد توافق، یک ساختار ارتباطی ممکن بین مقامات اجرایی بانک مرکزی ترکیه، افراد مسئول در سیستم پرداخت‌های بین بانکی، سیستم‌های تسویه و مورد توافق و نیز مؤسسه؛ و همچنین یک شبکه یا کانال ارتباطی که برای همه قابل دسترسی باشد برای عموم و مشتریان پایه‌ریزی می‌شود.

۸-۳. به منظور حصول اطمینان از دریافت اخبار به صورت دقیق و به موقع توسط مشتریان و ارگان‌های رسانه‌ای با استفاده از روش‌های ارتباطی، باید یک استراتژی ارتباطی تدوین شود.

۸-۴. استفاده از روش‌های ارتباطی چندگانه بوسیله بهره‌گیری از خطوط شخصی بین مدیرکل و شعب، و همچنین بین مرکز پردازش اطلاعات و شعبه‌ها صورت می‌پذیرد.

۵-۸. تمام منابعی که بانک ممکن است جهت حفظ فعالیت‌های بانکداری نیاز داشته باشد باید مورد توجه قرار گیرد، اقدامات مربوط به نگهداری دارایی‌ها و شیوه‌های مربوط به ارزیابی دارایی‌های آسیب‌دیده تعیین خواهد شد.

۶-۸. بیشترین سطح اهمیت معطوف به امنیت مشتریان و کارکنان خواهد بود.

(۹) طرح استمرار کار و دیگر طرح‌ها در محدوده این طرح، به صورت مکتوب به همراه محدوده وظایف و مسئولیت‌های تعیین شده برای واحدها، به تمامی آنها ارسال می‌شود. این زمینه فراهم خواهد شد که کارکنان بر اساس مسئولیتی که برای آنها در محدوده این طرح در نظر گرفته می‌شود، اطلاعات مربوط به شبکه‌های ارتباطی جایگزین را در اختیار داشته باشند. یک واحد مربوطه نیز برای هماهنگی روابط در طرح تعیین خواهد شد.

(۱۰) در وضعیت اضطراری و پیش‌بینی نشده، تداوم سیستم‌های اطلاعاتی در برنامه مستمر سیستم‌های اطلاعاتی که بوسیله هیأت مدیره تصویب و در محدوده برنامه مستمر کار تهیه شده است، در نظر گرفته خواهد شد. همانطور که طرح‌های در محدوده برنامه مستمر کاری می‌توانند به صورت مجزا تهیه شوند، همچنین می‌توانند به عنوان جزئی از طرح نیز در نظر گرفته شوند.

(۱۱) سیستمی جهت بررسی طرح‌ها در محدوده برنامه مستمر کار تهیه می‌گردد. این طرح‌ها بعد از تغییر با انجام یک بررسی به روزرسانی شده و بر سیستم‌های اطلاعاتی اثر خواهد گذاشت. طرح‌ها حداقل یکبار در سال در سطح مدیر کل در شعب منتخب و در دیگر واحدها با در نظر گرفتن وقفه‌های محتمل کوتاه‌مدت یا بلندمدت در فرآیندهایی که به طور خودکار یا به طور دستی اجرا می‌شوند، مورد آزمون قرار می‌گیرند. نهادهای پشتیبانی خدمات، در صورت وجود، که در اعلام هشدار در زمینه فرآیندهای کاری حیاتی مربوط به پشتیبانی سیستم‌های تکنولوژی اطلاعاتی ایفای نقش می‌نمایند نیز در این آزمون‌ها شامل می‌شوند. نتایج

آزمون همراه با یک ارزیابی مناسب به مدیر ارشد گزارش و در شرایطی که نیاز به بروزرسانی طرح وجود داشته باشد مورد استفاده قرار می‌گیرند.

فعالیت‌های کنترل داخلی

ماده ۱۴- (۱) فعالیت‌های کنترل داخلی حداقل شامل کنترل‌های زیر خواهد بود:

۱-۱. کنترل اقدامات در فعالیت‌های اجرایی؛

۲-۱. کنترل شبکه‌های ارتباطی و سیستم‌های اطلاعاتی و نیز سیستم گزارش‌گری مالی؛ و

۳-۱. کنترل‌های مربوط به تبعیت از مقررات.

(۲) فعالیت‌های کنترل داخلی به عنوان جزئی از فعالیت‌های روزانه بانک می‌باشد. سیاست‌های مکتوب و شیوه‌های اجرای مربوط به کنترل داخلی به نحوی توسعه خواهند یافت که در ابتدا بوسیله کارکنانی شاغل در بانک و سپس بوسیله کارمند بخش کنترل داخلی قابلیت اجرا داشته باشد. کلیه کارکنان بانک از سیاست‌ها و شیوه‌های اجرایی مربوط به فعالیت‌های کنترل داخلی مرتبط با حوزه کاری آنها اطلاع خواهد یافت.

بخش دوم

کنترل‌ها در محدوده فعالیت‌های کنترل داخلی

کنترل اقدامات مربوط به فعالیت‌های اجرایی

ماده ۱۵- (۱) اقدامات مربوط به اجرای فعالیت‌های بانک‌ها، فعالیت‌های عملیاتی را شکل می‌دهند. هدف کنترل‌های مربوط به فعالیت‌های عملیاتی آن است که در زمینه کارایی و اثربخشی عملیات انجام شده اطمینان حاصل شود.

(۲) بانک‌ها ملزم هستند که فعالیت‌های کنترلی زیر را در ارتباط با فعالیت‌های عملیاتی اجرا نمایند:

۱-۲. گزارش‌گری: تهیه گزارش به صورت روزانه، هفتگی یا ماهانه در خصوص رویدادهای غیرعادی، تراکنش‌های مشکوک، عدم مطابقت‌ها، و عملکرد کلی، جهت ارائه به مدیر ارشد.

۲-۲. کنترل‌های فیزیکی: اعمال قواعد و محدودیت‌ها جهت دسترسی، استفاده و نگهداری دارایی‌های عینی، شامل دارایی‌های مالی مانند دارایی نقد و اوراق بهادار متعلق به بانک یا به امانت نگهداری شده به نام مشتریان یا دیگر اشخاص و گرفتن موجودی از کلیه دارایی‌های عینی در فواصل زمانی منظم؛

۳-۲. تأیید و اختیار: پیاده‌سازی شیوه‌های تأیید دوطرفه، متقابل و امضاء، و اخذ تأییدیه یا مجوز برای تراکنش‌های بیشتر از حدود مشخص شده.

۴-۲. بازرسی و تطبیق: بازرسی مربوط به صحت جزئیات تراکنش‌ها، فعالیت‌ها و محصولات مرتبط با الگوهای مدیریت ریسک، مقایسه حساب‌ها و تطبیق آنها در فواصل زمانی منظم.

۵-۲. کنترل مربوط به مطابق بودن با حدود و نظارت بر موارد تخطی و عدم مطابقت: کنترل مربوط به مطابق بودن با حدود ریسک جزئی و کلی و نظارت بر تخطی از حدود.

کنترل شبکه‌های ارتباطی و سیستم‌های اطلاعاتی

ماده ۱۶- (۱) شبکه‌های ارتباطی و سیستم‌های اطلاعاتی بانک به نحوی باید کنترل شود که اطمینان حاصل گردد، اطلاعات به دست آمده قابل اطمینان، کامل، قابل ردیابی، سازگار و در ساختار و قالبی مناسب همراه با رعایت الزامات بوده و نیز برای واحدها و کارکنان مرتبط در زمان مورد نیاز قابل دسترسی باشند.

(۲) کنترل‌های مربوط به شبکه‌های ارتباطی شامل فعالیت‌های کنترلی در موارد زیر خواهد بود:

۱-۲. اینکه آیا محدودیت‌هایی در خصوص اطلاعات تولید شده در بانک یا واحدهای تابعه مشمول تلفیق وجود دارد، در صورتی که اطلاعات بوسیله واحد و کارکنان مربوطه قابل دسترسی باشد لازم است این محدودیت‌ها مشروط به محدودیت‌های ذیل قانون و نیز دیگر مقررات قابل کاربرد یا ذیل سیاست‌ها و استراتژی‌های تصویب شده بوسیله هیأت مدیره بانک باشند؛

۲-۲. اینکه آیا کارکنان به طور منظم از بانک، واحدهای مربوطه آنها و عملکردشان اطلاع می‌یابند؛

۳-۲. اینکه آیا کارکنان از تغییرات صورت گرفته در قانون و دیگر مقررات ذی‌ربط و نیز از محصولات و خدمات جدید بانک اطلاع می‌یابند و

۴-۲. اطلاع از تناوب گزارش کارکنان به سطوح مدیریتی در واحدهای آنها و نیز به واحد کنترل داخلی در زمینه مشکلات مواجه شده و یا موضوعاتی که در مورد آنها در مقایسه با فعالیت‌های عادی تأمل یا تردید وجود دارد.

(۳) کنترل‌های مرتبط با سیستم‌های اطلاعاتی شامل کنترل‌های سیستم اطلاعاتی در سطح کل و کنترل‌های اجرایی می‌باشد. کنترل‌های سیستم اطلاعات در سطح کل شامل کنترل‌های مربوط به فعالیت‌های مرتبط با سیستم اطلاعاتی و مدیریت آن و نیز فرآیندهای مرتبط با این فعالیت‌ها است. کنترل‌های اجرایی شامل کنترل‌های داخلی خواهد بود که لازم است در تمام فرآیندهای کاری که داده‌های مالی موجود در سیستم‌های اطلاعاتی جهت انجام یا پشتیبانی فعالیت‌های بانکداری را تعریف، تولید و استفاده می‌کند، به کار گرفته شده و صحت و قابلیت اطمینان این داده‌ها را تضمین و دسترسی به آنها را مجاز نماید. کنترل‌های مربوط به تولید داده‌ها و مجوز دسترسی به آنها، کنترل داده‌های ورودی، کنترل داده‌های خروجی و نیز کنترل مربوط به حدود در محدوده کنترل‌های اجرایی صورت خواهد گرفت. هیأت، مسئول تعیین و تشخیص شیوه‌ها و اصول مربوط به حداقل کنترل‌ها که باید در چارچوب کنترل‌های سیستم اطلاعاتی در سطح کل و نیز کنترل‌های اجرایی پیاده‌سازی شوند، می‌باشد.

کنترل سیستم گزارش‌گری مالی

ماده ۱۷- (۱) هدف کنترل سیستم گزارش‌گری مالی آن است که صحت و قابل اطمینان بودن سیستم‌های گزارش‌گری و حسابداری تضمین گردد. حداقل کنترل‌هایی که در این زمینه به اجرا گذاشته خواهد شود شامل موارد زیر خواهد بود:

۱-۱. کنترل دقیق اطلاعات موجود در گزارش‌های مالی و کنترل اقدامات پایه تولیدکننده اطلاعات؛ اطلاعاتی که چنانچه در صورت‌های مالی گزارش نشود یا به نادرستی در آن بیان گردد، می‌تواند به طور قابل توجهی بر تصمیم‌های اقتصادی متخذه توسط استفاده‌کنندگان بر مبنای اطلاعات مندرج در صورت‌های مالی تأثیرگذار باشد.

۲-۱. کنترل به منظور تعیین اشتباهات و موارد از قلم افتاده محتمل در طول فرآیند بین ثبت تراکنش‌ها، دارایی‌ها و بدهی‌ها و انعکاس آن در گزارش‌های مالی؛

۳-۱. کنترل به منظور تأیید این موضوع که آیا گزارش‌های مالی طبق مفاد قانون و مقررات تهیه شده‌اند.

کنترل‌های مربوط به تبعیت از مقررات

ماده ۱۸- (۱) کنترل‌های مربوط به تبعیت از مقررات به منظور تضمین این موضوع که کلیه فعالیت‌هایی که بوسیله بانک صورت می‌گیرد یا طرح‌هایی که به اجرا گذاشته می‌شود، و نیز تراکنش‌ها و محصولات جدید، مطابق با قانون و دیگر مقررات مربوط، سیاست‌ها و قواعد داخلی بانک و نیز مطابق با فعالیت‌های بانکداری می‌باشند. از این موضوع نیز اطمینان حاصل شود که کارکنان بانک به سرعت از هر تغییر در قانون و دیگر مقررات مربوطه یا از سیاست‌ها و قواعد داخلی بانک اطلاع می‌یابند.

(۲) کنترل مربوط به تبعیت از مقررات بدون وقفه و بوسیله واحد کنترل داخلی یا واحدی که وظیفه کنترل مربوط به تبعیت از مقررات بر عهده آن گذاشته می‌شود صورت خواهد گرفت، واحد مذکور تحت نظر مدیر

سیستم‌های داخلی همانند واحد کنترل داخلی عمل نموده و این واحد مستقل از دیگر فعالیت‌های بانک سازماندهی می‌شود.

(۳) قبل از آنکه برای محصولات جدید، تراکنش یا فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده مجوزی از سوی هیأت مدیره صادر گردد، از واحدی که طبق بند دوم فوق‌الذکر شکل می‌گیرد، نظرخواهی می‌شود.

(۴) در شعبه‌های خارج از کشور و نیز در واحدهای تابعه مشمول تلفیق، حداقل یک نفر از کارکنان هر کدام به عنوان مسئول کنترل تطابق با مقررات کشور خارجی تعیین می‌شود که باید به واحد مربوط به کنترل تبعیت از مقررات تحت بند دوم بالا نیز گزارش دهد.

بخش سوم

واحد کنترل داخلی و کارکنان کنترل داخلی

واحد کنترل داخلی

ماده ۱۹- (۱) سیستم کنترل داخلی، فعالیت‌های کنترل داخلی و چگونگی انجام آنها بوسیله واحد کنترل داخلی به همراه مدیران ارشد دیگر واحدهای مرتبط با ملاحظه ویژگی‌های تمامی فعالیت‌های انجام شده بوسیله بانک را طراحی می‌نماید.

(۲) ساختار نیروی انسانی واحد کنترل داخلی شامل یک مدیر به همراه با کارکنان صلاحیت‌های حرفه‌ای به تعداد کافی می‌باشد. تعداد کارکنان بر اساس اندازه، ماهیت و پیچیدگی فعالیت‌های بانک تعیین می‌شود. مکان فیزیکی واحد کنترل داخلی در دفتر مرکزی بانک می‌باشد. چنانچه بانکی در خارج از کشور تاسیس شده و در ترکیه از طریق دفاتر شعب خود فعالیت می‌کند، واحد کنترل داخلی بانک مذکور در دفتر شعبه مرکزی قرار خواهد گرفت.

(۳) این موضوع که آیا فعالیت‌های مربوط به کنترل داخلی به درستی در حال انجام است، آیا مقررات و حدود مشخص شده رعایت می‌شود و نیز اینکه آیا بانک به اهداف مورد نظر خود دست یافته است یا خیر؟ باید در سطوح مختلف مدیریتی و در مراحل کنترلی مرتبط مورد بررسی قرار گرفته و نتیجه این بررسی‌ها همراه با یافته‌های بررسی از طریق کارکنان کنترل داخلی به صورت دوره‌ای و یا با قید فوریت به واحد کنترل داخلی گزارش شود.

(۴) شیوه‌ها و اصول مربوط به نحوه تقسیم فعالیت‌های کنترل داخلی بین کارکنان واحد کنترل داخلی و کارکنان واحدهای عملیاتی، تعداد کارکنان واحد کنترل داخلی اختصاص یافته برای هر فعالیت کنترل داخلی و سازوکارها و روش‌های کنترلی مورد استفاده، مشترکاً توسط مدیر واحد کنترل داخلی و مدیریت سطح بالا مرتبط تعیین می‌شود. واحد کنترل داخلی نسبت به هماهنگی و همراهی کارکنان این واحد با کارکنان دیگر واحدهای بانک اطمینان حاصل می‌نماید.

(۵) گزارشات مربوط به فعالیت‌های کنترلی تولید شده توسط کارکنان واحد کنترل داخلی و واحدهای عملیاتی بانک در واحد کنترل داخلی نگهداری خواهد شد. گزارش‌های مذکور به تفکیک تهیه کنندگان آنها اعم از کارکنان واحدهای عملیاتی و کارکنان واحد کنترل داخلی و بر اساس محتوای آنها طبقه‌بندی خواهد شد. گزارش‌هایی که بدین گونه طبقه‌بندی شده‌اند توسط مدیر واحد کنترل داخلی و نیز مدیریت سطح بالا مربوطه ارزیابی شده و اقدامات ضروری به منظور بهبود سیستم کنترل داخلی یا جهت انجام بدون وقفه فعالیت‌های کنترل داخلی بدون هیچ وقفه‌ای انجام می‌گیرد.

(۶) کمیته حسابرسی در بازه‌های زمانی حداکثر سه ماهه در خصوص اقدامات مربوط به بند پنجم اطلاع کسب خواهد کرد.

(۷) مدیر واحد کنترل داخلی لازم است حداقل هفت سال سابقه کار در عرصه بانکداری داشته باشد. مدیر واحد کنترل داخلی این موضوع را که آیا کارکنان کنترل داخلی واجد صلاحیت‌های لازم برای انجام وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات می‌باشند را ارزیابی کرده و دوره‌های آموزشی جهت ارتقای دانش حرفه‌ای،

مهارت‌ها و توانایی‌های آنها فراهم خواهد نمود و بر انجام وظایف کارکنان واحد کنترل داخلی به صورت بی‌طرفانه و بدون تأثیر پذیرفتن از واحدهای اجرایی نظارت می‌کند.

(۸) چنانچه فعالیت‌های واحد کنترل داخلی در بانک توسط یک کارمند انجام گیرد، وظیفه، اختیارات و مسئولیت‌های رئیس واحد کنترل داخلی نیز بر عهده وی می‌باشد.

وظایف و اختیارات کارکنان کنترل داخلی

ماده ۲۰- (۱) کارکنان واحد کنترل داخلی، به منظور انجام وظایف خود در واحدها یا شعبی که فعالیت‌های عملیاتی در آن انجام می‌گیرد و نیز در دفتر مرکزی مستقر خواهند شد. بانک‌ها می‌توانند با ملاحظه سهم فعالیت‌های شعبه در کل حجم تجاری بانک، ریسک‌های عملیاتی مترتب بر شعب مزبور، اثر آنها بر کل ریسک ارزیابی شده توسط بانک، تعداد کارکنان آنها، امکان کنترل فعالیت‌های روزمره آنها از مرکز، کارکنان واحد کنترل داخلی را به طور دائمی در شعب مشخص حایز شرایط مذکور مستقر نمایند. محل استقرار کارکنان واحد کنترل داخلی در بازه‌های زمانی مقتضی توسط مدیر واحد کنترل داخلی تغییر می‌کند. کارکنان واحد کنترل داخلی در هیچ‌گونه فعالیتی به جز فعالیت‌های کنترل داخلی به کار گرفته نخواهند شد.

(۲) کارکنان واحد کنترل داخلی در جهت نظارت، بررسی و کنترل عملکرد مطمئن کلیه فعالیت‌های بانک، اطلاعاتی را مبتنی بر گزارشات واصله از واحدهای مربوطه درخواست کرده، بر اساس مشاهدات کلی یا مشخص، نظارت، کنترل و بررسی‌های لازم را از طریق ابزارها و اسناد کنترلی مختلف انجام و یافته‌های خود را در قالب گزارش ارائه و همچنین پیام‌های هشداردهنده را تهیه و به واحدهای مربوطه ارسال می‌نمایند. کارکنان واحد کنترل داخلی مجازند در خصوص موضوعات تحت بررسی، نظارت و کنترل از کارکنان مربوطه بانک توضیحات اضافی را دریافت کرده و نظر آنها را در خصوص موضوعات مذکور جویا شوند.

(۳) مقررات واحد کنترل داخلی مشتمل بر موارد مربوط به برنامه‌های آموزشی مورد نیاز، تجربه، سطح دانش و مهارت و نیز دیگر صلاحیت‌های مورد نیاز کارکنان کنترل داخلی، توسط واحد کنترل داخلی تدوین و پس از تأیید مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه به تصویب هیأت مدیره بانک خواهد رسید.

فصل سوم

سیستم حسابرسی داخلی

بخش اول

هدف، دامنه فعالیت، سازمان حسابرسی داخلی و رفتار حرفه‌ای

هدف و دامنه فعالیت سیستم حسابرسی داخلی

ماده ۲۱- (۱) هدف سیستم حسابرسی داخلی؛ حصول اطمینان مدیریت سطح بالا از انجام تمامی فعالیت‌های بانک مطابق قانون، دیگر مقررات مربوطه، استراتژی‌های داخلی، سیاست‌ها، اصول و اهداف بانک به گونه‌ای است که کنترل داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک از اثربخشی و کفایت لازم برخوردار باشند.

(۲) به منظور دستیابی به هدف سیستم حسابرسی داخلی به شرح فوق، تمامی فعالیت‌ها و واحدهای بانک شامل واحدهای داخلی، شعب خارجی و دفتر مرکزی باید بدون هیچ محدودیتی و به صورت ادواری، بر مبنای ریسک مورد بررسی و حسابرسی قرار گیرند؛ و بر این اساس هرگونه ناکارآمدی، خطا و استفاده نادرست از منابع، شناسایی شده، دیدگاه‌ها و طرح‌های پیشنهادی جهت جلوگیری از مواجهه با این مشکلات و حصول اطمینان از استفاده مؤثر و کارآمد از منابع بانک ارائه شود و نیز صحت و قابل اعتماد بودن اطلاعات و گزارشات ارسالی به مؤسسه و مدیر ارشد بانک از طریق فعالیت‌های کنترل داخلی مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد.

(۳) در حسابرسی‌های ادواری مبتنی بر ریسک:

۳-۱. کفایت و اثربخشی سیستم‌های کنترل داخلی و مدیریت ریسک مورد ارزیابی قرار می‌گیرد؛

۳-۲. سیستم‌های اطلاعاتی، شامل سیستم اطلاعاتی الکترونیک و خدمات بانکداری الکترونیک، باید مطابق با شیوه‌ها و اصول مندرج در بخش پنجم از مقررات مربوط به سیستم‌های اطلاعاتی و حسابرسی فرآیندهای بانکداری با عنوان «اصول حسابرسی فرآیندهای بانکداری و سیستم‌های اطلاعاتی» منتشر شده در دفتر روزنامه رسمی به تاریخ ۱۳ ژانویه ۲۰۱۰، شماره ۲۷۴۶۱، توسط مؤسسات حسابرسی مستقل مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرند.

۳-۳. صحت و قابلیت اتکاء بودن اسناد حسابداری و گزارشات مالی باید مورد بررسی قرار گیرد.

۳-۴. تطابق فعالیت‌های عملیاتی با رویه‌های تعیین شده و کارکرد رویه‌های اجرایی کنترل داخلی مربوطه، باید مورد آزمون قرار گیرد.

۳-۵. مطابقت عملیات با قانون، مقررات ذی‌ربط، استراتژی‌های داخلی، سیاست‌ها، رویه‌های اجرایی و دیگر ضوابط داخلی بانک باید مورد حسابرسی قرار گیرد.

۳-۶. صحت و قابلیت اتکای گزارشات حقوقی و گزارشات تهیه شده طبق مقررات داخلی بانک برای هیأت مدیره و کمیته حسابرسی و ارایه گزارشات مذکور در مهلت زمانی مقرر باید مورد حسابرسی قرار گیرد.

(۴) در صورت استفاده بانک از مدل‌های اندازه‌گیری ریسک، نکات زیر در خصوص مدل‌های مذکور باید مورد حسابرسی قرار گیرد:

۴-۱. ثبت نتایج حاصل از مدل‌ها و روش‌های اندازه‌گیری ریسک به منظور مدیریت ریسک به صورت روزانه؛

۴-۲. مدل‌های قیمت‌گذاری و سیستم‌های ارزیابی مورد استفاده بانک؛

۴-۳. ریسک‌های پوشش داده‌شده از طریق مدل‌های اندازه‌گیری ریسک مورد استفاده بانک؛

۴-۴. صحت و مناسب بودن داده‌ها و فروض مورد استفاده در مدل‌های اندازه‌گیری ریسک؛

۴-۵. قابلیت اتکا، یکپارچگی و دسترسی به موقع به منابع داده‌های مورد استفاده در مدل‌های اندازه‌گیری ریسک؛

۴-۶. صحت آزمون‌های گذشته‌نگر در مدل‌های اندازه‌گیری ریسک.

(۵) واحدهای مشمول تلفیق بانک نیز مشمول حسابرسی داخلی می‌باشند.

واحد حسابرسی و بازرسی داخلی

ماده ۲۲- (۱) وظیفه حسابرسی داخلی در بانک‌ها، با هدف انجام خدمات حسابرسی پیش‌بینی شده در قانون، مقررات ذی‌ربط و مقررات داخلی بانک، به طور منظم و در سطح مورد نیاز برعهده واحد حسابرسی داخلی می‌باشد. بازرسان و کارمندان واحد حسابرسی داخلی باتوجه به اندازه، میزان پیچیدگی، حجم، وسعت و سطح ریسک فعالیت‌های بانک، به تعداد کافی استخدام می‌شوند.

(۲) مدیر واحد حسابرسی داخلی باید حداقل هفت سال تجربه فعالیت بانکی داشته باشد. مدیر واحد حسابرسی داخلی باید وظایف خود را مطابق با سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مربوط به فعالیت‌های حسابرسی و برنامه‌های حسابرسی داخلی انجام دهد.

(۳) وظایف مدیر واحد حسابرسی داخلی عبارتند از:

۳-۱. تعیین سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مربوط به فعالیت‌های حسابرسی داخلی، دریافت نقطه نظرات کمیته حسابرسی و اعمال آنها به محض تصویب توسط هیأت مدیره؛

۳-۲. بررسی فعالیت‌های حسابرسی داخلی و نظارت و هدایت سیاست‌ها، برنامه‌ها، رویه‌ها و اقدامات حسابرسی؛

۳-۳. ارزیابی صلاحیت‌های بازرسان متناسب با اختیارات و مسئولیت‌های محوله، فراهم کردن برنامه‌های آموزشی جهت ارتقای دانش حرفه‌ای، مهارت‌ها و توانایی‌های آنها، و نظارت بر حسن اجرای وظایف بازرسان به صورت مستقل و بی‌طرفانه با رعایت آیین رفتار حرفه‌ای.

(۴) چنانچه فعالیت‌های حسابرسی داخلی در بانک توسط یک بازرس انجام گیرد، وظیفه، اختیارات و مسئولیت‌های مدیر واحد حسابرسی داخلی نیز بر عهده وی می‌باشد.

(۵) علاوه بر حسابرسی‌های دوره‌ای و مبتنی بر ریسک، حسابرسی‌ها و بازرسی‌های خاص حسب درخواست هیأت مدیره یا کمیته حسابرسی نیز توسط واحد حسابرسی داخلی مطابق با هدف حسابرسی داخلی انجام می‌گیرد.

صلاحیت‌ها و اختیارات بازرسان

ماده ۲۳- (۱) بازرسان، وظایف و مسئولیت‌های خود را به صورت بی‌طرفانه و مستقل انجام می‌دهند. برای این مقصود، آنها در بانک جز به مدیر واحد حسابرسی داخلی، مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه و هیأت مدیره، به هیچ‌کدام از مدیران پاسخگو نیستند و در راستای اجرای وظایفشان، باید از هرگونه قرار گرفتن

در شرایط تضاد منافع بواسطه دلایلی چون روابط شخصی یا فامیلی یا موقعیت شغلی در بانک، اجتناب ورزند.

(۲) در صورت بروز شرایطی که نافی استقلال و بی‌طرفی بازرسان باشد، بازرسان باید قبل از انجام فرآیند حسابرسی و یا صرف‌نظر کردن از وظیفه، مراتب را به مدیر واحد حسابرسی داخلی و نیز کمیته حسابرسی اطلاع دهند. بازرسان نباید در فرآیند حسابرسی و بازرسی مربوط به هر رویدادی که به‌واسطه موقعیت شغلی در گذشته، مسئولیتی در آن بر عهده داشته‌اند، شرکت نمایند.

(۳) هیأت مدیره باید از برخورداری بازرسان از اختیارات لازم جهت داشتن ابتکار عمل در تمامی واحدهای بانک به منظور دستیابی به اطلاعات از کارکنان، دسترسی به کلیه اسناد، فایل‌ها و داده‌های بانک اطمینان حاصل نمایند. در این صورت بازرسان وظایف و مسئولیت‌های خود را به صورت مؤثر به انجام خواهند رساند.

(۴) مقررات حسابرسی داخلی شامل مقررات مربوط به وضعیت آموزشی، تجربه کاری، دانش و مهارت‌های لازم برای بازرسان توسط واحد حسابرسی داخلی تهیه و پس از تأیید مدیر سیستم‌های داخلی مربوط به تصویب هیأت مدیره می‌رسد. بازرسانی که مسئولیت حسابرسی فناوری‌های اطلاعات بانک را بر عهده دارند لازم است حداقل دانش و مهارت‌های لازم در این حوزه و تکنیک‌های حسابرسی مبتنی بر فناوری اطلاعات را داشته باشند که این مهم بر اساس رشته تحصیلی یا گواهی‌های آموزشی دریافت شده، قابل تأیید است. همچنین این شرایط برای بازرسانی که در بانک ذیل بند چهارم از ماده (۲۲) فوق‌الذکر استخدام می‌شوند نیز موضوعیت خواهد داشت.

رفتار حرفه‌ای در حسابرسی و بازرسی داخلی

ماده ۲۴- (۱) بازرسان باید وظایف خود را همراه با رعایت رفتار حرفه‌ای و داشتن دقت کافی انجام دهند. در این زمینه لازم است حداقل توانایی برای تشخیص موضوعات ذیل را داشته باشند:

۱-۱. دامنه کاری مرتبط با وظایف شغلی؛

۲-۱. قوانین ذی‌ربط، مقررات داخلی و رویه‌های اجرایی، مرتبط با حوزه تحت بازرسی و میزان کار مورد نیاز؛

۳-۱. اثربخشی و کفایت سیستم‌های مدیریت ریسک و کنترل داخلی مرتبط با فعالیت‌های تحت بازرسی؛

۴-۱. احتمال بروز خطاهای غیرانسانی، اختلالات یا عدم انطباق‌های تعمدی در فعالیت‌ها و رویدادهایی که مورد حسابرسی قرار می‌گیرند؛

۵-۱. تکنیک‌های حسابرسی رایانه‌ای و تحلیل داده‌های مورد استفاده؛

۶-۱. ریسک‌هایی ناشی از فعالیت یا رویداد مورد حسابرسی؛

۷-۱. نیازها و انتظارات افراد منتفع از خدمات مشاوره‌ای، شامل دوره زمانی مورد نیاز برای انجام خدمت، گزارش‌گری نتایج و وسعت و پیچیدگی خدمت مزبور.

بخش دوم

فعالیت‌های حسابرسی و بازرسی داخلی و اصول کاری

فعالیت‌های حسابرسی و بازرسی داخلی

ماده ۲۵- (۱) فعالیت‌های ادواری و مبتنی بر ریسک حسابرسی داخلی مشتمل بر تهیه طرح حسابرسی داخلی، اجرای مؤثر آن از طریق برنامه‌های کاری و گزارش‌گری نتایج؛ به مدیر واحد حسابرسی داخلی،

مدیر واحد مربوطه، مدیر سیستم داخلی مربوطه، کمیته حسابرسی و از طریق این کمیته به هیأت مدیره و نیز نظارت بر اقدامات انجام شده توسط مدیران واحدهای مربوطه در چارچوب گزارشات حسابرسی می‌باشد.

حسابرسی مبتنی بر ریسک

ماده ۲۶- (۱) سیستم حسابرسی داخلی مؤثر بر پایه ارزیابی ریسک توسط واحد حسابرسی داخلی اجرا می‌گردد. ارزیابی ریسک حسابرسی داخلی بیانگر فعالیت صورت گرفته توسط واحد حسابرسی داخلی با فرض وجود ریسک‌های مختلف مترتب بر بانک و نیز کنترل ریسک‌های مزبور است که شامل؛ اولویت‌های فعالیت‌های حسابرسی، جزئیاتی که باید مورد ملاحظه قرار گیرد و تناوب انجام حسابرسی می‌باشد.

(۲) برای آنکه ارزیابی ریسک در هر سال امکان‌پذیر باشد:

۱-۲. تمامی رویدادها، انواع محصولات، خدمات ارائه شده و وظایف باید تعریف گردد؛

۲-۲. فعالیت‌های انجام شده در محدوده رویدادها، انواع محصولات، خدمات و دیگر وظایف، و نیز مفاد مطرح در قانون و شرایط و ضوابط مربوط به فعالیت‌های مذکور در قوانین و مقررات باید شناسایی شود؛

۳-۲. محصولات و واحدهای عملیاتی مهم بانک و نیز فعالیت و ریسک‌های کنترل مربوطه باید مورد شناسایی قرار گرفته و اسناد مربوط به ساختار مدیریت ریسک و سیستم‌های کنترل داخلی تعیین شوند؛

۴-۲. به منظور ارزیابی ریسک‌های فعالیت و کنترل مربوط به محصولات و واحدهای عملیاتی مهم و تعیین درجه اهمیت آنها باید از سیستم‌های اندازه‌گیری ریسک و رتبه‌بندی استفاده نمود.

(۳) ارزیابی ریسک‌های فعالیت و کنترل مربوط به محصولات و واحدهای عملیاتی مهم اعم از واحدهای مشمول تلفیق و شناسایی درجه اهمیت آنها به کمک ماتریس معرفی شده در پیوست ۱ انجام می‌شود. در

ارزیابی ریسک انجام شده توسط واحد حسابرسی داخلی، باید ترکیب ریسک‌های مترتب بر بانک بر حسب محدوده‌هایی که در ماتریس پیوست ۱ بیان شده است مورد نظارت و ارزیابی قرار گیرد.

(۴) ارزیابی ریسک‌های مربوط به واحدها و عملکردها باید به طور مشترک توسط مدیران واحدها انجام شود. نظرات واحدهای مدیریت ریسک و کنترل داخلی نیز طی دوره ارزیابی ریسک اخذ می‌شود. تصمیم‌گیری نهایی در خصوص ارزیابی‌های ریسک صورت گرفته جزء مسئولیت‌های واحد حسابرسی داخلی خواهد بود.

(۵) ارزیابی‌های صورت گرفته در مورد ریسک باید به طور منظم مورد بازبینی قرار گیرد. رویدادهای مؤثر بر ارزیابی‌های ریسک مانند محصولات جدید، سیستم‌های جدید، تغییرات در قانون و دیگر مقررات ذی‌ربط و تغییرات سازمانی یا نیروی انسانی در پست‌های شغلی مهم، به منظور بازبینی ارزیابی‌های ریسک با در نظر گرفتن چنین تغییراتی توسط مدیران واحدها به واحد حسابرسی داخلی منعکس می‌شود.

(۶) مدیر واحد حسابرسی داخلی، ارزیابی‌های ریسک و تغییرات را مورد بررسی قرار داده و مطابقت آن را تأیید می‌کند.

طرح حسابرسی داخلی

ماده ۲۷- (۱) طرح حسابرسی داخلی بر پایه ارزیابی‌های ریسک انجام شده طبق ماده ۲۶ تدوین می‌شود. همچنین نظرات مدیریت ارشد در خصوص طرح نیز باید دریافت گردد. طرح مذکور پس از تأیید توسط مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه و تصویب هیأت مدیره مبنای عمل خواهد بود.

(۲) واحد حسابرسی داخلی، در صورت نیاز، باید طرح حسابرسی را طبق سیاست‌های اتخاذ شده به روزرسانی و طرح مذکور را به مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه ارائه نماید. تغییرات مهم و موارد به روزرسانی شده در طرح حسابرسی بعد از دریافت نظرات موافق مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه و به محض تصویب توسط هیأت مدیره لازم‌الاجرا خواهد بود. طرح به روزرسانی شده شامل اطلاعات مربوط

به فعالیت‌های حسابرسی انجام شده تا تاریخ به روزرسانی، مدت زمان اختصاص یافته برای به روزرسانی و نیز دلایل تغییرات مهم اعمال شده، می‌باشد.

(۳) طرح حسابرسی داخلی همچنین با ملاحظه هرگونه بررسی‌های موردی که باید انجام شود و نیز خدمات مشاوره‌ای و آموزشی که باید در طی دوره دریافت گردد، تهیه می‌شود. طرح حسابرسی داخلی شامل موارد زیر خواهد بود:

۳-۱. موضوعاتی که باید در طی دوره مورد حسابرسی قرار گیرد، مشتمل بر درجه‌بندی اهمیت و اولویت منتج از ارزیابی‌های مبتنی بر ریسک؛

۳-۲. هدف حسابرسی؛

۳-۳. خلاصه ارزیابی‌های ریسک مربوط به هر موضوع یا فعالیت حسابرسی شده و نیز مفاد مربوطه در قانون و دیگر مقررات ذی‌ربط؛

۳-۴. زمان و دوره حسابرسی که فعالیت حسابرسی برنامه‌ریزی شده باید در طی آن دوره انجام شود؛

۳-۵. منابع مورد نیاز برای انجام فعالیت‌های حسابرسی و اثرات احتمالی هرگونه محدودیت در منابع.

دوره حسابرسی

ماده ۲۸- (۱) دوره حسابرسی به معنی تناوب انجام عملیات حسابرسی می‌باشد. تحت شرایط عادی، دوره حسابرسی بر اساس فعالیت‌ها و موضوعات مورد حسابرسی، بازرسان و زمان مورد نیاز برای حسابرسی تعیین می‌گردد. موضوعاتی که بر اساس ارزیابی‌های ریسک، حائز ریسک بالاتر می‌باشند با تناوب بیشتری نسبت به دیگر موضوعات مورد حسابرسی قرار می‌گیرند.

برنامه‌های کاری

ماده ۲۹- (۱) برای هر وظیفه حسابرسی در محدوده موضوعات حسابرسی شناسایی شده در طرح حسابرسی داخلی، یک برنامه کاری تهیه می‌شود. برنامه کاری مزبور حاوی تمامی رویدادهای مالی در دامنه حسابرسی بانک، تکنیک‌های حسابرسی مورد، شیوه‌های اخذ اطلاعات و رویه‌های اجرایی مستندسازی، ارائه نتایج و گزارش حسابرسی می‌باشد. همچنین برنامه کاری یادشده به تفصیل، هدف حسابرسی و فعالیت‌هایی که به منظور رسیدن به این هدف باید انجام شود را نیز دربر می‌گیرد.

(۲) رویه‌های حسابرسی مورد استفاده در فرم کاربرگ مربوطه مستند می‌شود. این کاربرگ‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که نشان دهنده نحوه تکمیل فرآیند کاری حسابرسی مطابق با برنامه کاری پیش‌بینی شده و روش انجام وظیفه مربوطه باشد. این کاربرگ‌ها باید بوسیله بازرس ذی‌ربط با قید نام و نام خانوگی امضاء گردد.

(۳) تحت شرایط عادی، برنامه کاری حداقل شامل اقدامات زیر خواهد بود:

۳-۱. انجام حسابرسی‌های برنامه‌ریزی نشده حسب ضرورت؛

۳-۲. کنترل سوابق مورد حسابرسی؛

۳-۳. بررسی و ارزیابی سیستم‌های کنترل داخلی، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی؛

۳-۴. ارزیابی انواع ریسک؛

۳-۵. بررسی مواد مرتبط در قانون یا سایر قوانین، مقررات و قواعد ذی‌ربط؛

۳-۶. به کارگیری تکنیک‌ها و روش‌های نمونه‌برداری؛

۷-۳. تأیید رویدادهای مالی و مانده‌های حساب نمونه‌گیری شده بعد از انجام اقدامات زیر:

۱-۷-۳. بررسی انطباق بین حساب‌های معین، ثبت‌های دفتر کل و کنترل اسناد با یکدیگر؛

۲-۷-۳. بررسی مستندات اسناد حسابداری؛

۳-۷-۳. بازرسی مستقیم فعالیت‌های خاص، و اقدامات نظارتی مناسب؛

۴-۷-۳. کنترل فیزیکی.

تکنیک‌ها و روش‌های نمونه‌برداری

ماده ۳۰- (۱) در فرآیندهای حسابرسی، تکنیک‌ها و روش‌های نمونه‌برداری جهت انتخاب و تأیید مانده حساب‌ها و تراکنش‌ها در دوره زمانی مربوط و آزمون اقدامات کنترل داخلی مرتبط با آنها مورد استفاده قرار می‌گیرد. برنامه کاری شامل اهداف آزمون، انجام اقدامات لازم برای رسیدن به این اهداف و تعداد تراکنش‌ها و حساب‌های که باید مورد بررسی قرار گیرند، می‌باشد.

(۲) تکنیک‌ها و روش‌های نمونه‌گیری مورد استفاده با توجه به نکاتی همچون ویژگی‌های جامعه آماری، تعداد تراکنش‌ها و حساب‌ها نمونه آماری، اثربخشی کنترل‌های داخلی مرتبط با جامعه آماری و محدودیت هزینه‌های نمونه‌برداری تعیین می‌شوند. در شرایطی که ویژگی‌های جامعه آماری به نمونه آماری شباهت داشته یا در صورتی که جامعه آماری شامل تعداد زیادی از تراکنش‌ها یا اقلام باشد، استفاده از روش‌های آماری ترجیح دارد، و در سایر شرایط چنانچه روش‌های آماری از روش‌های غیر آماری هزینه‌بردارتر باشد، ترجیح با استفاده از روش‌های غیر آماری خواهد بود.

(۳) در انتخاب و اجرای روش‌ها و تکنیک‌های نمونه‌برداری، لازم است بازرسان نکات زیر را در کاربرگ‌های خود ذکر کنند:

۱-۳. هدف نمونه‌برداری؛

۲-۳. اندازه جامعه آماری نمونه از آن انتخاب شود و ویژگی‌های آن جامعه مزبور؛

۳-۳. تعیین اندازه نمونه؛

۴-۳. انتخاب روش نمونه‌گیری.

گزارشات حسابرسی داخلی

ماده ۳۱- (۱) گزارشات حسابرسی داخلی به منظور ارائه اطلاعاتی به مدیر ارشد در زمینه تطابق یک واحد یا فعالیت مشخص با قانون و دیگر مقررات ذی‌ربط، سیاست‌های داخلی و رویه‌های اجرایی بانک، اثربخشی فرآیندهای اجرایی و کنترل‌های داخلی و اقدامات اصلاحی که در صورت ضرورت باید اتخاذ شود، منتشر می‌گردد. بازرسان باید یافته‌ها و طرح‌های پیشنهادی خود را با بخش‌های مرتبط به اشتراک گذاشته و گزارشات حسابرسی خود را به محض کامل شدن کار حسابرسی از طریق واحد حسابرسی داخلی به کمیته حسابرسی و هیأت مدیره ارسال نمایند. کاربرگ‌های تکمیل شده توسط بازرسان باید به عنوان اسناد پشتیبان گزارشات نگهداری شود. کاربرگ‌ها به همراه گزارش حسابرسی به واحد حسابرسی داخلی ارائه می‌شود.

(۲) گزارشات حسابرسی داخلی طبق الزامات حسابرسی داخلی و موضوعات مورد حسابرسی تهیه می‌گردد. این گزارشات شامل موارد زیر خواهد بود:

۱-۲. خلاصه‌ای از مشکلات شناسایی شده و جمع‌بندی آن‌ها؛

۲-۲. دامنه و اهداف حسابرسی؛

۳-۲. نتایج تفصیلی حسابرسی (درجه اهمیت بر اساس موضوع حسابرسی در چارچوب موارد تعیین شده، و دلایل تفصیلی آن)؛

۴-۲. طرح‌های پیشنهادی و منافع آن (در صورت وجود)؛

۵-۲. سایر اطلاعات مورد درخواست مدیریت ارشد.

(۳) بعد از اتمام فرآیند حسابرسی، بازرسان جلسه‌ای با مدیر واحد به منظور بررسی گزارش حسابرسی، حصول اطمینان از اصلاح اطلاعات نادرست و اخذ نظرات مدیریت واحد مربوطه در زمینه تصمیمات و اقداماتی که باید اتخاذ شود برگزار می‌کنند. بعد از این جلسه، ویرایش نهایی گزارش حسابرسی، شامل نظرات اصلاحی مدیر واحد مربوطه، به واحد حسابرسی داخلی ارائه و سپس جهت اتخاذ اقدامات اصلاحی برای مدیران ذی‌ربط ارسال می‌شود.

(۴) مدیر واحد حسابرسی داخلی، حداقل در بازه‌های زمانی سه‌ماهه، گزارش فعالیت‌های انجام شده بوسیله واحد حسابرسی داخلی را به کمیته حسابرسی ارائه می‌دهد. فعالیت‌های مذکور به صورت مشترک با کمیته حسابرسی مورد بررسی قرار گرفته و کمیته حسابرسی گزارش را به همراه نظرات خود، حداکثر ظرف مدت ده روز کاری به هیأت مدیره ارائه می‌دهد. گزارش مذکور باید حداقل شامل نکات زیر باشد:

۴-۱. فعالیت‌های حسابرسی به تفکیک کامل شده، در حال انجام، به تأخیر افتاده و متوقف‌شده و نیز سطح تطابق آنها با طرح حسابرسی سالیانه؛

۴-۲. هرگونه دوره آموزشی برای بازرسان در طی دوره مورد گزارش؛

۳-۴. اشکالات مهم حسابداری، هر نوع ابهام مربوط به گزارش تهیه شده برای مؤسسه و یافته‌های حسابرسی؛

۴-۴. خلاصه‌ای از حسابرسی‌های صورت گرفته در ارتباط با سیستم‌های اطلاعاتی؛

۵-۴. ارزیابی انواع ریسک و خلاصه آن؛

۶-۴. گزارش اشتباهات حسابرسی و کنترل‌های داخلی؛

۷-۴. نظرات درخصوص حذف نقطه ضعف‌های مهم جهت ارسال به مدیران ذی‌ربط به منظور اتخاذ اقدامات اصلاحی؛

۸-۴. هر نکته دیگر به تشخیص کمیته حسابرسی و واحد کنترل داخلی برای ذکر در گزارش.

فعالیت‌های نظارتی

ماده ۳۲- (۱) بازرسان بر اقدامات پیشنهادی خود در خصوص موضوعات مطروحه در گزارشات حسابرسی داخلی ارسال شده برای مدیران ذی‌ربط جهت اتخاذ اقدامات اصلاحی، نظارت خواهند داشت.

(۲) بازرسان نتایج فعالیت‌های نظارتی موضوع بند فوق و نیز نظرات خود را به واحد حسابرسی داخلی گزارش نموده و این گزارش برای کمیته حسابرسی ارسال می‌شود. گزارشات جهت استفاده در طرح‌های حسابرسی داخلی در دوره زمانی آتی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد.

خدمات مشاوره‌ای

ماده ۳۳- (۱) بانک‌ها می‌توانند در خصوص محصولات و خدمات جدید، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی از واحد حسابرسی داخلی خدمات مشاوره‌ای دریافت کنند. اگرچه، ارائه چنین خدمات مشاوره‌ای به منزله تأیید موضوعات مورد مشاوره نمی‌باشد.

حسابرسی واحدهای تابعه مشمول تلفیق

ماده ۳۴- (۱) بانک‌ها باید به منظور حصول اطمینان از بازرسی تمامی فعالیت‌های واحدهای تابعه مشمول تلفیق توسط واحدهای حسابرسی داخلی بدون هیچ‌گونه محدودیت، تمامی اقدامات ضروری را اتخاذ نمایند.

فصل چهارم

سیستم مدیریت ریسک و سایر موارد

بخش اول

هدف و دامنه سیستم مدیریت ریسک

هدف مدیریت ریسک

ماده ۳۵- (۱) هدف سیستم مدیریت ریسک حصول اطمینان از تعریف، اندازه‌گیری، نظارت و کنترل ریسک‌هایی که بانک در معرض آن قرار دارد از طریق سیاست‌ها، رویه‌های اجرایی، و محدودیت‌ها می‌باشد. این سیستم، ساختار ریسک-بازده جریان‌های نقدی آتی بانک را تحت کنترل قرار داده و حسب ضرورت ساختار مزبور، ماهیت و سطح فعالیت‌های سیستم را تغییر می‌دهد.

(۲) جهت استقرار سیستم مدیریت ریسک مکفی و مناسب در بانک لازم است:

۱-۲. اتخاذ سیاست‌ها، رویه‌های اجرایی و محدودیت‌های کافی به منظور مدیریت انواع مختلف ریسک که از فعالیت‌های بانک نشأت می‌گیرد؛

۲-۲. تعریف فعالیت‌های مدیریت ریسک به طور شفاف، مطابق با شیوه‌ها و اصول مندرج در این فصل.

سیاست‌های مدیریت ریسک و رویه‌های اجرایی

ماده ۳۶- (۱) بانک‌ها به منظور مدیریت انواع ریسک‌هایی که از فعالیت‌هایشان منتج می‌شود باید سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مکتوب بر پایه روش یکپارچه و یا مجزا را تعیین نمایند.

(۲) در تعیین سیاست‌ها و رویه‌های اجرای مدیریت ریسک، حداقل، نکات زیر باید مورد ملاحظه قرار گیرد:

۱-۲. استراتژی‌ها، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مرتبط با فعالیت‌های بانک؛

۲-۲. تطابق با حجم، ماهیت و میزان پیچیدگی فعالیت‌های بانک؛

۳-۲. سطح ریسکی که بانک در معرض آن قرار گیرد؛

۴-۲. توانمندی بانک در مدیریت و نظارت بر ریسک؛

۵-۲. عملکرد و تجربه گذشته بانک؛

۶-۲. سطوح تخصص مدیران واحدها؛

۷-۲. تعهدات و وظایف تصریح شده در قانون و دیگر مقررات ذی‌ربط.

(۳) سیاست‌ها و رویه‌های مدیریت ریسک باید متناسب با شرایط تغییر یابد. هیأت مدیره یا مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه باید به طور منظم کفایت آنها را ارزیابی و تغییرات لازم را اعمال نمایند.

(۴) سیاست‌ها و شیوه‌های اجرایی مدیریت ریسک باید شامل تکنیک‌های کاهش سطح ریسک از جمله پوشش ریسک^{۱۲۰}، بیمه و اوراق مشتقه اعتباری^{۱۲۱} نیز باشند.

محدودیت‌های ریسک

ماده ۳۷- (۱) برای ریسک‌های قابل کمی‌سازی ناشی از فعالیت‌های بانک از قبیل ریسک‌های اعتباری، بازار، نرخ بهره و نقدینگی باید محدودیت‌هایی به طور مکتوب تدوین شود. این محدودیت‌ها باید به تصویب هیأت مدیره بانک برسد. محدودیت‌های ریسک به طور مشترک توسط مدیران ارشد ذی‌ربط، شامل مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه، مدیر واحد مدیریت ریسک و مدیرعامل بانک تعیین می‌گردد.

(۲) محدودیت‌های ریسک با توجه به ملاحظات زیر تعیین می‌شوند:

۱-۲. سطح پذیرش ریسک توسط بانک، فعالیت‌ها، اندازه و میزان پیچیدگی محصولات و خدمات بانک؛

۲-۲. کارکنان، واحدها، کل بانک یا گروهی که بانک به آن گروه تعلق دارد.

محدودیت‌های ریسک باید به طور منظم متناسب با تغییرات در شرایط بازار و استراتژی بانک مورد بازنگری قرار گیرد.

(۳) این اطمینان باید حاصل شود که محدودیت‌های ریسک به واحدهای مربوطه ارسال و کارکنان ذی‌ربط درخصوص آنها تفهیم شده‌اند.

(۴) نحوه به کارگیری محدودیت‌ها به طور دقیق مورد نظارت قرار می‌گیرد و هرگونه تخطی از آن به منظور اتخاذ اقدامات ضروری در اسرع وقت به مدیریت ارشد اطلاع داده می‌شود.

¹²⁰ . hedging

¹²¹ . credit derivatives

خدمات و محصولات جدید

ماده ۳۸- (۱) ارایه خدمات و محصولات جدید توسط بانک مشروط به ارزیابی دقیق می‌باشد. باید این اطمینان حاصل شود که کارکنان، تکنولوژی و منابع مالی ضروری برای ارایه خدمات و محصولات جدید وجود داشته و نیز مدیریت ارشد بانک به طور کامل از ریسک‌های مترتب بر خدمات و محصولات جدید آگاهی دارد.

(۲) طرح‌های پیشنهادی برای ارائه خدمات و محصولات جدید باید نکات زیر را شامل گردد:

۱-۲. تعریف خدمات و محصولات؛

۲-۲. ارزیابی انواع ریسک‌های مترتب بر خدمات و محصولات جدید با جزئیات؛

۳-۲. تحلیل هزینه - فایده خدمات و محصولات جدید؛

۴-۲. تعیین منابع لازم برای ارزیابی فعالیت‌های مدیریت ریسک و مدیریت مؤثر ریسک‌های مترتب بر خدمات و محصولات جدید؛

۵-۲. تجزیه و تحلیل ارتباط فعالیت‌های مربوط به خدمات و محصولات جدید با ساختار مالی و سرمایه بانک؛

۶-۲. رویه‌های اجرایی اندازه‌گیری، نظارت و کنترل ریسک‌های مترتب بر خدمات و محصولات جدید.

(۳) نظرات کلیه واحدهای مرتبط با ارائه خدمات و محصولات جدید دریافت می‌گردد.

(۴) پس از ارایه خدمت یا کالای جدید، بانک باید ارزیابی‌های لازم را انجام دهد. نتایج این ارزیابی در صورت ارایه خدمات یا محصولات مشابه در آینده مورد ملاحظه قرار می‌گیرد.

بخش دوم

اندازه‌گیری، پایش و گزارش‌گری انواع ریسک‌ها و مسئولیت‌های واحد مدیریت ریسک

فعالیت‌های مدیریت ریسک

ماده ۳۹- (۱) فعالیت‌های مدیریت ریسک بوسیله واحد مدیریت ریسک و کارکنان آن انجام می‌شود.

(۲) فعالیت‌های مدیریت ریسک شامل موارد زیر می‌باشد:

۱-۲. اندازه‌گیری انواع ریسک؛

۲-۲. پایش انواع ریسک؛

۳-۲. کنترل و گزارش‌گری ریسک‌ها.

واحد مدیریت ریسک و کارکنان آن

ماده ۴۰- (۱) واحد مدیریت ریسک حداقل، مسئولیت‌های زیر را بر عهده دارد:

۱-۱. طراحی و اجرای سیستم مدیریت ریسک؛

۲-۱. تعیین سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مدیریت ریسک مبتنی بر استراتژی‌های مدیریت ریسک؛

- ۱-۳. حصول اطمینان از اجرا و رعایت سیاست‌ها و رویه‌های مدیریت ریسک؛
 - ۱-۴. حصول اطمینان از شناسایی و ارزیابی مکفی انواع ریسک‌های مربوط به هر رویداد قبل از وقوع آن؛
 - ۱-۵. مشارکت در فرآیند طراحی، انتخاب، به کارگیری مدل‌های مدیریت ریسک، تأیید اولیه آنها و نیز بررسی منظم انواع مدل‌ها و اعمال تغییرات مورد نیاز؛
 - ۱-۶. تهیه گزارشات روزانه از مدل‌های اندازه‌گیری ریسک مورد استفاده بانک و تحلیل این گزارشات؛
 - ۱-۷. حصول اطمینان از رعایت حدود تعیین شده برای ریسک‌های قابل سنجش و پایش آنها؛
 - ۱-۸. پایش تطابق میزان هر کدام از انواع ریسک با حدود تعیین شده در سطح کل بانک از طریق تجمیع حدود تعیین شده؛
 - ۱-۹. حصول اطمینان از گزارش‌گری نتایج اندازه‌گیری و پایش ریسک به طور منظم و به موقع به هیأت مدیره یا مدیر سیستم‌های داخلی مربوط و مدیریت ارشد.
- (۲) مقررات واحد مدیریت ریسک توسط واحد مدیریت ریسک تهیه شده و پس از تأیید مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه به تصویب هیأت مدیره رسانده شود. همچنین مقررات مزبور شامل موارد مربوط به آموزش‌های مورد نیاز، تجارب، سطح دانش و مهارت کارکنان واحد مدیریت ریسک می‌باشد.
- (۳) مدیر واحد مدیریت ریسک باید حداقل دارای هفت سال تجربه در عرصه بانکداری باشد. مدیر واحد مدیریت ریسک بررسی واجد صلاحیت بودن کارکنان آن واحد جهت انجام وظایف، اختیارات و مسئولیت‌هایشان و تمهید برنامه‌های آموزشی به منظور بهبود دانش حرفه‌ای، مهارت‌ها و توانایی‌های آنها

را بر عهده دارد. همچنین، وی بر انجام وظایف کارکنان واحد مدیریت ریسک به صورت بی‌طرفانه و بدون تأثیر پذیرفتن از واحدهای اجرایی نظارت می‌نماید.

(۴) در بانک‌هایی که فعالیت‌های واحد مدیریت ریسک توسط یک نفر از کارکنان انجام می‌شود، اجرای تمامی فعالیت‌های واحد مدیریت ریسک و انجام وظیفه، اختیار و مسئولیت‌های رئیس واحد مدیریت ریسک نیز بر عهده وی می‌باشد.

روش‌های اندازه‌گیری ریسک

ماده ۴۱- (۱) بانک‌ها باید سیستم‌های مؤثری را به منظور اندازه‌گیری ریسک‌های قابل سنجش و ارزیابی ریسک‌های غیر قابل سنجش ایجاد نمایند.

(۲) به منظور اندازه‌گیری و ارزیابی ریسک‌های مختلف، بانک می‌تواند از روش‌ها و مدل‌های اندازه‌گیری متفاوت استفاده نماید. در تعیین مدل‌ها و روش‌های مورد استفاده برای اندازه‌گیری ریسک، بانک‌ها، حداقل، باید موارد زیر را در نظر داشته باشند:

۱-۲. ساختار، حجم و میزان پیچیدگی فعالیت‌ها؛

۲-۲. دلیل نیاز به مدل یا روشی خاص؛

۳-۲. فروض مربوط به روش یا مدل؛

۴-۲. میزان در دسترس بودن داده‌های مورد استفاده؛

۵-۲. مناسب بودن سیستم‌های اطلاعاتی؛

۲-۶. سطح تجربه کارکنان.

(۳) هیأت مدیره یا مدیر سیستم‌های داخلی مربوطه باید فروض و محدودیت‌های مربوط به مدل استفاده شده، فروض پایه‌ای مورد استفاده برای اندازه‌گیری ریسک و کفایت و مناسب بودن منابع داده‌ها و رویه‌های اجرایی را ارزیابی نماید.

(۴) صحت و قابل اتکا بودن مدل یا روش اندازه‌گیری ریسک از طریق آزمون‌های گذشته‌نگر با استفاده از نتایج واقعی تعیین می‌شود. مدل‌ها و روش‌های اندازه‌گیری ریسک به منظور انعکاس شرایط متغیر بازار، به صورت دوره‌ای به روزرسانی خواهد شد.

(۵) سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مکتوب به وسیله بانک در خصوص کارکرد سیستم‌های اندازه‌گیری ریسک تدوین می‌شود. روش‌هایی به منظور پایش تطابق با سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی مذکور طراحی می‌گردد.

تحلیل سناریو و آزمون بحران

ماده ۴۲- (۱) بانک‌ها باید ظرفیت اندازه‌گیری اثر هرگونه تغییر در عوامل ریسک بر هزینه‌ها و درآمدهایشان را داشته باشند.

(۲) بانک‌ها باید در جهت ارزیابی اثر شرایط پیش‌بینی نشده بازار بر موضوعات اصلی فعالیت‌های آنها سیستمی را به منظور انجام منظم آزمون بحران و تحلیل سناریو ایجاد نمایند.

(۳) نتایج مربوط به تحلیل سناریو و آزمون بحران باید به صورت منظم توسط هیأت مدیره یا مدیریت ارشد مورد بررسی قرار گرفته و در سیاست‌ها و محدودیت‌ها اثرگذار باشد.

بخش سوم

سایر موارد

تعهد به اطلاع‌رسانی

ماده ۴۳- (۱) بانک‌ها ملزم هستند که هرگونه انتصاب یا عزل مدیر سیستم‌های داخلی، اعضای کمیته حسابرسی و مدیران ارشد واحدهای زیرمجموعه این سیستم‌ها را طی مدت هفت روز کاری از تاریخ تصمیم مربوطه به صورت مکتوب به مؤسسه اطلاع دهند.

(۲) بانک‌ها باید مقررات داخلی خود را در ارتباط با وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی و مدیر سیستم‌های داخلی و نیز ساختار سازمانی، وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های واحد حسابرسی داخلی، واحد مدیریت ریسک و واحد کنترل داخلی را ظرف مدت سه ماه از تاریخ انتشار این مقررات، به مؤسسه گزارش دهند. هرگونه تغییر در این مقررات داخلی باید طی مدت ده روز به مؤسسه اطلاع داده شود.

(۳) بانک‌ها باید طی سه ماه از زمان انتشار این مقررات، سیاست‌های مدیریت ریسک و نیز رویه‌های اجرایی تصویب شده خود را به مؤسسه گزارش نمایند.

(۴) طرح‌های حسابرسی داخلی تهیه شده بر اساس ماده (۲۷) و نیز ارزیابی ریسک انجام شده بر اساس ماده (۲۶) که در طرح‌های مذکور مورد استفاده قرار گرفته، لازم است طی مدت ده روز پس از تصویب این طرح‌ها به مؤسسه ارسال شود.

(۵) از میان گزارشات واحد حسابرسی داخلی موضوع بند چهارم از ماده (۳۱) ارایه شده به هیأت مدیره، گزارش منتهی به پایان سال طی مدت ۱۰ روز از تاریخ ارائه به هیأت مدیره برای مؤسسه ارسال می‌گردد. این گزارش بر اساس دوره زمانی یک‌ساله تدوین می‌شود.

مواردی که باید به زبان ترکی تهیه شود

ماده ۴۴ - (۱) در چارچوب این مقررات، بانک‌ها کلیه موارد زیر را به زبان ترکی تهیه خواهند کرد؛

۱-۱. گزارشات تهیه شده توسط واحدهای زیرمجموعه سیستم‌های داخلی، کارکنان این واحدها برای ارائه به مدیریت ارشد و نیز به هیأت اجرایی کمیته حسابرسی و نیز گزارشات تهیه شده در خصوص فعالیت‌های کنترلی مربوط به فعالیت‌های عملیاتی جهت ارایه به مدیریت ارشد،

۲-۱. مقررات داخلی از جمله استراتژی، سیاست، روش‌های اجرایی تحت هر عنوان،

۳-۱. مکاتبات داخلی.

لازم‌الاجرا بودن

ماده ۴۵ - (۱) مواد مطرح شده در این مقررات از تاریخ انتشار به مرحله اجرا در خواهد آمد، به استثنای بنده (۲) ماده ۹ که از ۱ آوریل ۲۰۰۷ رسمیت خواهد یافت.

ابلاغ مقررات جهت اجرا

ماده ۴۶ - (۱) این مقررات بوسیله رئیس مؤسسه نظارت و مقررات بانکی جهت اجرا ابلاغ می‌گردد.

بخشنامه‌های مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی سال ۱۳۹۵

متوسط سطح ریسک ترکیبی	سیستم‌های مدیریت ریسک				ریسک مربوط به فعالیت‌های عملیاتی							حجم یا وزن نسبی	فعالیت‌های عملیاتی بانک
	کنترل‌های داخلی	مدیریت ریسک، پایش و سیستم اطلاعاتی مدیریت	سیاست‌ها، رویه‌های اجرایی و حدود	نظارت توسط مدیریت ارشد	دیگر ریسک‌ها	ریسک اعتباری	ریسک مقرراتی	ریسک عملیاتی	ریسک نقدینگی	ریسک بازار	ریسک اعتباری		
													اعطای وام (می‌تواند براساس انواع آن گزارش شود)
													عملیات بانکداری اختصاصی
													سپرده‌پذیری و محصولات سرمایه‌گذاری
													مدیریت وجوه (شامل مبادلات بالا و زیر خط ترازنامه)
													سرمایه‌گذاری مالی و عرضه اوراق مالی
													مدیریت و حفاظت از وجوه مالی مشتری
													ادغام و تصاحب
													خدمات بیمه
													سیستم‌های پرداخت
													سیستم‌های اطلاعاتی
													منابع انسانی
													رویدادهای قانونی
													تکنولوژی‌های جدید
													دیگر فعالیت‌ها
													سطح نهایی ریسک:

پیوست: ماتریس ارزیابی ریسک

بخشنامه شماره ۹۵/۱۵۱۷۰۰ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۱۶؛ ابلاغ بخش دوم ترجمه سند بال

با سلام؛

احتراماً، پیرو بخشنامه شماره ۹۴/۲۹۶۳۴۸ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵، به پیوست بخش دوم ترجمه سند بال II جهت استحضار و بهره‌برداری ایفاد می‌گردد. همان‌گونه که استحضار دارند، به واسطه نقش بسیار مهم سرمایه بانک‌ها به عنوان سپر حفاظتی در برابر شوک‌های اقتصادی و مالی در جذب زیان و حفظ منافع و منابع سپرده‌گذاران و همچنین جلوگیری از وقوع بحران سیستماتیک در نظام بانکی و به دنبال آن در نظام مالی هر کشور، کمیته نظارت بانکی بال اسناد سه‌گانه‌ای موسوم به "اسناد بال برای محاسبه سرمایه بانک‌ها" را منتشر ساخته است. هدف اصلی اسناد مذکور آرایه رهنمودی همگرا در تمام دنیا جهت محاسبه صحیح سرمایه احتیاطی (مقرراتی) توسط بانک‌ها و اعمال نظارت توسط مقام ناظر نظام بانکی بر مبنای اصول مطرح شده در این اسناد می‌باشد تا بدینوسیله بانک‌ها سرمایه احتیاطی لازم را جهت جذب زیان‌های غیرمنتظره و جلوگیری از تسری این نوع زیان‌ها به سپرده‌گذاران در اختیار داشته باشند. نتیجه نهایی چنین رویکردی آرایه نسبت احتیاطی به منظور حفظ ثبات نظام بانکی هر کشور تحت عنوان نسبت کفایت سرمایه می‌باشد که مطابق با سند بال II نسبت مذکور، با رعایت شرایط محاسباتی در آن سند، باید حداقل ۸ درصد باشد. مزیت اتخاذ چنین رویکردی برای افزایش مقاومت بانک‌ها در برابر شرایط بحرانی، این است که محاسبه استاندارد سرمایه احتیاطی بر مبنای اصول و مقررات مطروح در اسناد بال، امکان مقایسه و بررسی وضعیت مالی بانک‌های مختلف را فراهم می‌آورد و بنابراین قضاوت صحیحی را در خصوص ثبات و سلامت یک بانک یا یک نظام بانکی در مقایسه با بانک‌ها یا نظام بانکی دیگر امکان‌پذیر می‌سازد.

در حال حاضر که بسیاری از کشورها استانداردهای سند بال II را پیاده‌سازی نموده‌اند و دوره گذار برای اجرای مقررات و شاخص‌های احتیاطی سند بال III در برخی از کشورها در حال سپری شدن می‌باشد، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نیز با توجه به اهمیت رویکرد نظارت مبتنی بر ریسک در چارچوب سیاست‌های احتیاطی خود، به این مهم باور داشته و در همین راستا ترجمه سند بال II که مهمترین گام در آرایه و تعمیق مفاهیم و استانداردهای سند مذکور می‌باشد را سرلوحه برنامه نظارتی خود قرار داده است. شایان ذکر است که انتشار و پیاده‌سازی سند بال III به معنای انقضای دوره استفاده از

اصول و استانداردهای سند بال II نمی‌باشد، چراکه سند بال II بر محاسبه دارایی‌های موزون به ریسک مرتبط با ریسک‌های اعتباری، عملیاتی و بازار تمرکز نموده و بر آن اساس سرمایه پوششی لازم برای جذب زیان از محل ریسک‌های مذکور را تعیین می‌نماید. این در حالی است که بعد از وقوع بحران مالی سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸، کمیته بال با هدف افزایش کیفیت مؤلفه‌های سرمایه‌ای و در نظر گرفتن و معرفی شاخص‌های ریسک نقدینگی در بانک‌ها به منظور تقویت مقاومت بانک‌ها در برابر بحران‌های آتی، سند بال III را منتشر ساخت. بنابراین، این امر به معنای جایگزین شدن سند مذکور با سند بال II نمی‌باشد. همان‌گونه که فوقاً اشاره شد، در کشور ما نیز، در اجرای سیاست نظارت بانکی مبتنی بر ریسک، ترجمه بخش نخست سند بال II طی بخشنامه‌ای به نظام بانکی کشور ابلاغ گردید. در ادامه روند مذکور، بخش دوم ترجمه سند بال II که مشتمل بر مباحث باقی مانده در خصوص محاسبه سرمایه پوششی ریسک اعتباری از جمله حداقل الزامات استفاده از رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی (IRB) و چارچوب اوراق بهادارسازی و محاسبه سرمایه پوششی این بخش و همچنین نحوه محاسبه سرمایه پوششی برای ریسک عملیاتی می‌باشد؛ تکمیل شده است که جهت بهره‌برداری به پیوست ایفاد است.

در خاتمه، امید است با ترجمه اسناد بین‌المللی نظارت بانکی و به اشتراک گذاردن آن‌ها با بانک‌ها، گام مؤثری در تعمیق و پیاده‌سازی مفاهیم مذکور در نظام بانکی کشور برداشته و مراحل اجرای چنین استانداردهایی در کشور تسهیل گردد. انتظار می‌رود که آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی محترم نیز توجه کافی و وافی به اهمیت ترجمه حاضر داشته و آن را در ادامه بخش نخست ترجمه مورد استفاده قرار دهد. همچنین، چنانچه پیشنهاد سازنده در خصوص تکمیل، تسهیل و غنی‌تر نمودن فرایند انجام کار متصور است، مراتب را به بانک مرکزی منعکس نماید. به یاری خداوند متعال، بخش‌های بعدی ترجمه سند بال II نیز تکمیل گردیده و در اولین فرصت در اختیار نظام بانکی کشور قرار داده می‌شود.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

همگرایی بین‌المللی

در زمینه استانداردها و اندازه‌گیری سرمایه بانک‌ها

(توافقنامه بال ۲)

چهارچوب بازبینی شده

(نسخه جامع: ژوئن ۲۰۰۶)

از انتشارات کمیته نظارت بانکی بال

بانک تسویه بین‌المللی

جلد دوم

گروه مترجمین (به ترتیب حروف الفبا):

دکتر حسین صدقی

مهدی کاظمیان

حمیدرضا محزونیه

فردوس زارع قاجاری

علی قیصری گودرزی

مریم کشتکار

H. حداقل الزامات رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی

۳۸۷. بخش ح.۳، ارائه کننده حداقل الزامات برای استفاده مقدماتی و مستمر از رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی است. حداقل الزامات در ۱۲ بخش جداگانه تقسیم شده است که عبارتند از: (الف) ترکیب حداقل الزامات، (ب) تطبیق با حداقل الزامات، (ج) طراحی سیستم رتبه بندی، (د) فعالیت های سیستم رتبه بندی ریسک، (ه) حاکمیت شرکتی و نظارت، (و) استفاده از رتبه بندی داخلی، (ز) کمی کردن ریسک، (ح) تایید برآوردهای داخلی، (ط) برآوردهای نظارتی زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول، (ی) الزامات شناسایی اجاره، (ک) محاسبه هزینه های سرمایه ای برای مشارکت حقوقی و سرمایه گذاری، و (ل) الزامات افشا. ممکن است ذکر این نکته مفید باشد که حداقل

الزامات ممکن است در خصوص طبقات مختلف دارایی‌ها اعمال گردد. بنابراین، بیشتر از یک طبقه از دارایی می‌تواند در خلال مفاد حداقل الزامات، مورد بحث قرار گیرد.

۱. ترکیب حداقل الزامات

۳۸۸. برای اینکه بانکی واجد شرایط رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی باشد، باید به ناظران اثبات کند که از همان ابتدا و همچنین به‌طور مستمر دارای حداقل الزامات موردنظر می‌باشد. بسیاری از این الزامات به شکل اهدافی هستند که سیستم‌های واجد شرایط رتبه بندی ریسک بانک باید آن را دارا باشند. تمرکز بر توانایی‌های بانک برای دسته بندی و کمی کردن ریسک باید به نحوی سازگار، قابل اعتماد و معتبر باشد.

۳۸۹. اصل فراگیر در پس این الزامات، سیستم‌های رتبه بندی و برآورد ریسک و فراهم نمودن فرآیندها برای ارزیابی معنادار قرض گیرنده و خصوصیات تراکنش؛ یک تفکیک معنادار ریسک و برآوردهای کمی دقیق و سازگار ریسک است. علاوه بر آن، سیستم‌ها و فرایندها می‌بایست همسو با استفاده داخلی این برآوردها باشد. کمیته تایید می‌کند که تفاوت در بازارها، روش‌های رتبه بندی، محصولات بانکی و شیوه‌ها؛ بانک‌ها و ناظران را ملزم به سفارشی سازی رویه‌های عملیاتی شان می‌نماید. قصد کمیته دیکته کردن شکل یا جزئیات عملیاتی شیوه‌ها و سیاست‌های مدیریت ریسک بانک نیست. هر ناظر جزئیات رویه‌های بازبینی را توسعه می‌دهد تا اطمینان حاصل کند از اینکه سیستم‌ها و کنترل‌های بانک‌ها برای به کار گیری بر مبنای رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی کافی باشند.

۳۹۰. حداقل الزامات تشریح شده در این سند، به تمام طبقه‌های دارایی اعمال می‌شود مگر آنها که مشخصاً استثنا آن ذکر شود. استانداردهای مربوط به فرایند تخصیص منابع در معرض ریسک به رتبه قرض گیرنده یا رتبه تسهیلات (و نظارت مربوطه، اعتباردهی و غیره) به طور یکسان در خصوص فرایند تعیین تسهیلات و تعهدات خرد در معرض ریسک گروهی از تسهیلات و تعهدات همگن اعمال می‌شود، مگر مواردی که به طور مشخص ذکر شوند.

۳۹۱. حداقل الزامات تشریح شده در این سند، به هر دو رویکرد پایه و پیشرفته اعمال می‌شوند مگر غیر از این ذکر شده باشد. به طور کلی، همه بانک‌های مبتنی بر رتبه بندی داخلی باید برآوردهای

احتمال نکول^{۱۲۲} خود را تهیه کنند و باید با الزامات کلی برای طراحی سیستم رتبه دهی، عملیات، کنترل و حاکمیت شرکتی پایبند باشند؛ همانند الزامات لازم برای برآورد و تایید معیارهای احتمال نکول. بانک‌های علاقمند به استفاده از برآوردهای خود از زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول باید همچنین حداقل الزامات فزاینده برای این عوامل ریسک ذکر شده در پاراگراف‌های ۴۶۸ تا ۴۸۹ را نیز در اختیار داشته باشند.

۲. تطبیق با حداقل الزامات

۳۹۲. به منظور واجد شرایط شدن برای اعمال رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی، یک بانک باید به ناظر خود نشان دهد که الزامات مبتنی بر رتبه بندی داخلی در این سند را در ابتدا و به طور مداوم دارا می باشد. شیوه‌های مدیریت ریسک اعتباری جامع بانک‌ها باید همسو با رهنمودهای در حال تکامل منتشر شده توسط کمیته و ناظران ملی باشد.

۳۹۳. ممکن است موقعیت‌هایی پیش آید که بانک کاملاً منطبق با همه حداقل الزامات نباشد. در این حالت، بانک باید نقشه‌ای برای بازگشت به موقع به حالت انطباق تهیه کند، به دنبال تایید ناظر خود باشد یا بانک باید نشان دهد که تاثیر آن عدم تطبیق اهمیت زیادی در مورد ریسک‌های فراروی موسسه ندارد. شکست در تهیه یک برنامه قابل قبول یا پیاده سازی رضایت بخش برنامه یا نشان دادن کم اهمیت بودن آن، ناظران را به تجدید نظر در مورد واجد شرایط بودن بانک برای رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی وا می دارد. علاوه بر این، در دوره عدم تطبیق، ناظران نیاز بانک برای نگهداری سرمایه اضافی تحت رکن ۲ یا انجام اقدام نظارتی مناسب دیگر را در نظر می گیرند.

۳. طراحی سیستم رتبه بندی

۳۹۴. عبارت "سیستم رتبه بندی" در بردارنده همه روش‌ها، فرایندها، کنترل‌ها و جمع‌آوری داده و سیستم‌های فناوری اطلاعاتی است که از ارزیابی ریسک اعتباری، تخصیص رتبه بندی‌های داخلی ریسک و کمی سازی برآوردهای نکول و زیان پشتیبانی کند.

^{۱۲۲} بانک‌ها ملزم به ارائه برآوردهای خود از احتمال نکول را برای مشارکت حقوقی و سرمایه گذاری خاص و تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک خاص که در طبقه فرعی تسهیلات ویژه قرار می گیرند، نمی باشند.

۳۹۵. در هر طبقه از دارایی، یک بانک ممکن است از چندین سیستم/روش رتبه بندی استفاده کند. به عنوان مثال، یک بانک ممکن است سیستم رتبه بندی ویژه ای برای صنایع یا بخش هایی از بازار خاصی (به عنوان مثال: بازار متوسط و شرکت بزرگ) داشته باشد. اگر بانک استفاده از چندین سیستم را انتخاب کند، مبنای منطقی اختصاص یک سیستم رتبه بندی به قرض گیرنده باید مستند سازی شده و به شکلی به کار گرفته شود که به بهترین نحو بازتاب دهنده سطح ریسک قرض گیرنده باشد. بانک ها نباید قرض گیرنده را بین سیستم های رتبه بندی نامناسب قرار دهند تا بدین وسیله الزامات سرمایه نظارتی را به حداقل برسانند (به عبارت دیگر، دست چین نمودن از طریق انتخاب سیستم رتبه بندی). بانک ها باید نشان دهند که هر سیستم استفاده شده برای اهداف مبتنی بر رتبه بندی داخلی، در ابتدا و به طور مداوم منطبق با حداقل الزامات است.

(i) ابعاد رتبه بندی

استانداردهایی برای تسهیلات و تعهدات شرکتی، دولتی و بانکی

۳۹۶. یک سیستم رتبه بندی مبتنی بر رتبه بندی داخلی واجد شرایط، باید دو بعد مجزا و متمایز داشته باشد:

(i) ریسک نکول قرض گیرنده و (ii) عوامل خاص معاملات.

۳۹۷. بعد اول باید در جهت ریسک نکول قرض گیرنده باشد. تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک جداگانه به قرض گیرنده مشابه باید به همان رتبه مشابه قرض گیرنده تخصیص داده شود؛ البته صرف نظر از هر تفاوت در ماهیت هر معامله خاص. دو مورد استثنا در این خصوص وجود دارد. اول، در مورد ریسک انتقال کشور؛ جایی که بانک مجاز است رتبه های قرض گیرنده متفاوتی را بسته به این که تسهیلات بر اساس پول محلی باشد یا ارز خارجی، تخصیص دهد. دوم، هنگامی که نحوه عمل تضامین مرتبط به یک تسهیلات ممکن است در رتبه تعدیل شده برای قرض گیرنده، بازتاب پیدا کند. در هر دو حالت، تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک جداگانه ممکن است منجر به چندین رتبه به یک قرض گیرنده شود. بانک باید در سیاست اعتباری خود به تفصیل به رابطه بین

رتبه های قرض گیرنده بر حسب سطح ریسکی که هر رتبه نشان می دهد، پیردازد. ریسک برآورد شده و ریسک اندازه گیری شده باید همزمان با کاهش کیفیت اعتبار از یک رتبه به رتبه بعدی، افزایش یابد. سیاست مورد اشاره باید ریسک هر رتبه را به شکل تفصیلی، هم از نظر توصیف احتمال ریسک نکول قرض گیرندگان نوعی تخصیص داده شده به هر رتبه و هم از لحاظ معیارها استفاده شده برای تمایز سطح ریسک اعتباری؛ توضیح دهد.

۳۹۸. بعد دوم باید بازتاب دهنده عوامل مختص یک معامله باشد؛ مانند: وثیقه، اولویت، نوع محصول و غیره. برای بانک های استفاده کننده از رتبه بندی داخلی پایه، این الزام می تواند با وجود یک بعد تسهیلاتی پاسخ داده شود که بازتاب دهنده عوامل قرض گیرنده و هم مختص یک معامله باشد. به عنوان مثال، یک بعد رتبه بندی که بازتاب دهنده زیان مورد انتظار با ترکیب توانایی هم قرض گیرنده (احتمال نکول) و هم ملاحظات شدت زیان (زیان با فرض نکول) باشد، خواهد بود. به همین صورت یک سیستم رتبه بندی که منحصرآ بازتاب دهنده زیان با فرض نکول باشد نیز واجد شرایط می باشد. در جایی که یک بعد رتبه بندی بازتاب دهنده زیان مورد انتظار بوده و به طور جداگانه کمی کننده زیان با فرض نکول نباشد، برآوردهای نظارتی زیان با فرض نکول باید مورد استفاده قرار گیرد.

۳۹۹. برای بانک هایی که از رویکرد پیشرفته استفاده می کنند، رتبه های تسهیلات باید منحصرآ بازتاب دهنده زیان با فرض نکول باشد. این رتبه ها می توانند بازتاب دهنده هر یک و یا همه عوامل تاثیر گذار بر زیان با فرض نکول باشند که مشتمل و البته نه محدود به مواردی نظیر: انواع وثیقه، محصول، صنعت و هدف می باشد. خصوصیات قرض گیرنده ممکن است در معیارهای رتبه بندی زیان با فرض نکول فقط تا حدی که آن ها در پیش بینی زیان با فرض نکول دخالت داده شوند، لحاظ گردد. بانک ها مجاز هستند، عوامل تاثیر گذار بر رتبه تسهیلات را در بین بخش های سبد دارایی تغییر دهند؛ البته تا زمانی که بتوانند ناظر را متقاعد کنند که این تغییر، مرتبط بودن و دقت برآوردهایشان را ارتقا می دهد.

۴۰۰. بانک های استفاده کننده از معیارهای دسته بندی نظارتی برای طبقه فرعی تسهیلات ویژه از این الزام دو بعدی برای تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک خود معاف هستند. با توجه به وابستگی متقابل بین خصوصیات قرض گیرنده/معامله در تسهیلات ویژه، بانک ها می توانند الزامات تحت

این سرفصل را از طریق تنها یک بُعد از رتبه بندی که نشان دهنده زیان مورد انتظار با در نظر گرفتن ملاحظات توانایی قرض گیرنده (احتمال نکول) و شدت زیان (زیان با فرض نکول) می باشد را برآورده سازند. این معافیت در خصوص بانک هایی که از رویکرد پایه شرکتی عمومی یا رویکرد پیشرفته طبقه فرعی تسهیلات ویژه استفاده می کنند، اعمال نمی شود.

استانداردها برای تسهیلات و تعهدات خرد

۴۰۱. سیستم های رتبه بندی برای تسهیلات و تعهدات خرد باید مبتنی بر ریسک قرض گیرنده و ریسک معامله باشد و باید همه خصوصیات مربوط به قرض گیرنده و معامله را در برگیرد. بانک ها باید هر تسهیلات و تعهداتی که در ذیل منابع در معرض ریسک خرد برای اهداف مبتنی بر رتبه بندی داخلی قرار می گیرد را به یک مجموعه ای خاص از ابزارهای مالی مرتبط، اختصاص دهند. بانک ها باید مشخص کنند که این فرایند یک تفکیک معنادار از ریسک و گروه بندی تسهیلات و تعهدات همگن فراهم می نماید و به برآوردهای دقیق و سازگار خصوصیات زیان در سطح مجموعه منابع در معرض ریسک می انجامد.

۴۰۲. برای هر مجموعه از ، بانک باید احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول را برآورد کند. مجموعه های متعددی از می توانند برآوردهای یکسانی از احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول را داشته باشند. حداقل، بانک ها باید عوامل ایجاد کننده ریسک زیر را به هنگام تخصیص تسهیلات و تعهدات به یک مجموعه از منابع در معرض ریسک، در نظر داشته باشند:

- خصوصیات ریسک قرض گیرنده (مانند نوع قرض گیرنده، جمعیت شناختی نظیر سن/شغل)؛
- خصوصیات ریسک معامله، شامل محصول یا/و انواع وثیقه (به عنوان مثال: تسهیلات به ارزش دارایی های تامین مالی شده، تغییرات انتظاری ریسک، تضامین؛ و اولویت در تصرف (اولین در مقابل دومین حق تصرف)). بانک ها باید به طور صریح شرایط وثایق متقابل در صورت وجود را مشخص کنند؛
- تاخیر در بازپرداخت تسهیلات و تعهدات: از بانک ها انتظار می رود که به صورت جداگانه تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک که چه دچار تاخیر در بازپرداخت شده یا نشده اند را شناسایی کنند.

(ii) ساختار رتبه بندی

استانداردها برای تسهیلات و تعهدات شرکتی، دولتی و بانکی

۴۰۳. بانک باید توزیع معناداری از تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک بین رتبه ها بدون تمرکز بیش از حد، در هر دو مقیاس رتبه بندی قرض گیرنده و مقیاس های رتبه بندی تسهیلات داشته باشد.

۴۰۴. برای رسیدن به این هدف، یک بانک باید حداقل هفت رتبه قرض گیرنده را برای قرض گیرنده نکول نشده داشته باشد و یکی برای آنها که نکول شده اند. بانک هایی با فعالیت تسهیلات دهی متمرکز بر یک بخش خاص بازار، مجاز هستند این الزام را با حداقل تعداد رتبه ها پاسخ دهند؛ ناظران ممکن است از بانک ها که به قرض گیرنده با کیفیت اعتباری متنوع تسهیلات می دهند، بخواهند که تعداد بیشتری رتبه در خصوص قرض گیرنده داشته باشند.

۴۰۵. رتبه قرض گیرنده به عنوان ارزیابی ریسک قرض گیرنده بر اساس مجموعه ای مجزا و خاص از معیارهای رتبه بندی تعریف می شود که از آن برآوردهای احتمال نکول استخراج می شود. تعریف رتبه باید شامل توصیفی از درجه ریسک نکول نوعی قرض گیرنده مختص یک رتبه و معیارهای استفاده شده برای تمایز سطح ریسک اعتباری باشد. علاوه بر آن، تغییرات "+" یا "-" به رتبه های آلفا یا عددی فقط در صورتی تعیین کننده یک رتبه متمایز هستند که بانک شرحی کامل از رتبه بندی و معیارهایی برای تخصیص آنها تهیه کرده باشد و به صورت جداگانه احتمال نکول را برای این رتبه های تعدیل شده، کمی کرده باشد.

۴۰۶. بانک های دارای پرتفویهای تسهیلات متمرکز بر یک بخش خاص بازار و طیف معینی از ریسک نکول، باید به منظور پرهیز از تمرکز بی مورد بر قرض گیرنده در یک رتبه خاص، رتبه های کافی در آن طیف داشته باشند. تمرکزهای بااهمیت در یک یا چند رتبه باید مبتنی بر شواهد تجربی قانع کننده ای باشد که رتبه یا رتبه ها به طور منطقی پهنای احتمال نکول را محدود نموده و ریسک نکول به وجود آمده توسط قرض گیرنده در یک رتبه از آن پهنای قرار گیرد.

۴۰۷. هیچ کمینهای مشخصی از تعداد رتبه های تسهیلات برای بانک های استفاده کننده از رویکرد پیشرفته برای برآورد زیان با فرض نکول وجود ندارد. بانک باید برای پرهیز از دسته بندی تسهیلاتی که زیان با فرض نکول بسیار متفاوتی در یک رتبه دارند؛ به تعداد کافی رتبه های

تسهیلات داشته باشد. معیارهای استفاده شده برای تعریف رتبه های تسهیلات می بایست ریشه در شواهد تجربی داشته باشد.

۴۰۸. بانک های استفاده کننده از رویکرد دسته بندی نظارتی برای طبقه های دارایی تسهیلات ویژه، باید حداقل چهار رتبه برای قرض گیرنده نکول نشده و یکی برای قرض گیرنده نکول شده داشته باشند. الزامات برای منابع در معرض ریسک در قالب تسهیلات ویژه که واجد شرایط رویکرد پایه و رویکردهای پیشرفته شرکتی هستند، مشابه الزامات ناظر بر منابع در معرض ریسک شرکتی عمومی هستند.

استانداردهایی برای تسهیلات و تعهدات خرد

۴۰۹. برای هر مجموعه از تسهیلات و تعهدات شناسایی شده، بانک باید قادر به تهیه شاخص های کمی زیان (احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول) برای آن باشد. سطح تفکیک برای اهداف مبتنی بر رتبه بندی داخلی باید اطمینان دهد که تعداد تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک در یک مجموعه ی فرضی برای کمی سازی معنادار و تایید اعتبار خصوصیات زیان در سطح این مجموعه کافی باشد. لازم است توزیع معناداری از قرض گیرنده و تعهدات در معرض ریسک در سطح مجموعه ها وجود داشته باشد. یک مجموعه منفرد نباید شامل تمرکز بی مورد کل تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک خرد بانک باشد.

(iii) معیار رتبه بندی

۴۱۰. بانک باید دارای تعاریف، فرایندها و معیارهای رتبه بندی خاص برای تخصیص تسهیلات و تعهدات در معرض ریسک به هر رتبه در یک سیستم رتبه بندی باشد. تعاریف و معیارهای رتبه بندی باید قابل قبول و مبتنی بر ادراک بوده و منجر به تفکیک معنادار ریسک شوند.

- توصیفات و معیارهای رتبه باید به اندازه کافی تفصیلی باشد تا امکان تخصیص سازگار رتبه های یکسان به قرض گیرنده یا تسهیلات دارای ریسک مشابه را فراهم نماید. این سازگاری می بایست در میان خطوط کسب و کار، واحدها و موقعیت های جغرافیایی وجود داشته باشد. اگر

معیار رتبه بندی و رویه ها به دلیل تفاوت نوع وام گیرندگان و یا تسهیلات متفاوت باشد، بانک باید امکان ناسازگاری را پایش نموده و معیارها رتبه بندی را در صورت نیاز، به منظور ارتقای سازگاری اصلاح نماید.

- تعاریف مکتوب رتبه بندی باید به اندازه کافی شفاف و دقیق باشند تا به اشخاص ثالث، از قبیل حسابرسی داخلی یا عملیات مستقل مشابه و ناظران؛ اجازه درک تخصیص رتبه ها، برای بررسی نحوه تخصیص رتبه ها و ارزیابی میزان تناسب رتبه /مجموعه تخصیص یافته را بدهد.
- معیارها باید همسو با استانداردهای تسهیلات دهی داخلی بانک و سیاست های آن برای رسیدگی به وام گیرندگان و تسهیلات مشکل دار باشد.

۴۱۱. برای اطمینان از اینکه بانک ها اطلاعات در دسترس را دائماً در نظر بگیرند؛ آنها باید از همه اطلاعات مربوط و اساسی در تخصیص رتبه به قرض گیرنده و تسهیلات استفاده کنند. اطلاعات باید موجود و روز آمد باشد. هرچه اطلاعات یک بانک کمتر باشد، محافظه کاری بیشتری باید در مورد تخصیص منابع در معرض ریسک به رتبه ها و مجموعه های قرض گیرنده و تسهیلات به عمل آید. یک رتبه بندی بیرونی می تواند عامل اولیه تعیین کننده تخصیص رتبه بندی داخلی باشد؛ با این حال، بانک باید اطمینان حاصل کند که سایر اطلاعات مربوط را نیز در نظر گرفته است.

انواع تسهیلات ویژه در طبقه دارایی شرکتی

۴۱۲. بانک های استفاده کننده از رویکرد مبتنی بر معیارهای نظارتی برای منابع در معرض ریسک تسهیلات ویژه باید منابع در معرض ریسک را بر اساس معیارها، سیستم ها و فرایندهای خودشان، با هدف انطباق با حداقل الزامات به رتبه های ناشی از رتبه بندی داخلی خود تخصیص دهند. بانک ها سپس باید این رتبه های داخلی را در قالب ۵ دسته رتبه بندی نظارتی ترسیم کنند. جدول ۱ تا ۴ که در پیوست ۶ آمده است، برای هر طبقه فرعی از منابع در معرض ریسک تسهیلات ویژه، عوامل ارزیابی کلی و خصوصیات نشان داده شده توسط منابع در معرض ریسکی که زیر هر دسته نظارتی قرار می گیرد را تهیه نموده است. هر فعالیت تسهیلات دهی، یک جدول منحصر به فردی دارد که تشریح کننده عوامل ارزیابی و خصوصیات است.

۴۱۳. کمیته این را تصدیق می کند، معیارهایی که بانک برای تخصیص منابع در معرض ریسک به رتبه های داخلی استفاده می کند، کاملاً منطبق با معیارهای تعیین کننده دسته بندی های نظارتی نخواهد بود؛ با این حال، بانک باید نشان دهد که فرایند ترسیم آن ها منجر به هم ترازى رتبه هایی شده که سازگار با اکثر خصوصیات در دسته بندی نظارتی مربوط است. بانک ها باید توجه ویژه ای نمایند تا اطمینان حاصل کنند که اغماض های ناشی از استفاده معیارهای داخلی آن ها، فرایند ترسیم را بی اثر نکند.

(iv) افق تخصیص رتبه بندی

۴۱۴. هر چند افق زمانی استفاده شده در برآورد احتمال نکول یک ساله است (همانگونه که در پاراگراف ۴۴۷ توضیح داده شد)؛ با این حال، از بانک ها انتظار می رود که از افق زمانی طولانی تری در تخصیص رتبه بندی ها استفاده کنند.

۴۱۵. رتبه قرض گیرنده باید نمایش دهنده ارزیابی بانک از توانایی و اشتیاق قرض گیرنده برای عمل کردن وفق قرارداد با وجود شرایط بد اقتصادی یا حادث شدن حوادث غیرمترقبه باشد. به عنوان مثال، بانک مجاز است ارزیابی های رتبه بندی را بر اساس سناریوهای مناسب و مشخص بحران انجام دهد. به طور جایگزین، بانک باید خصوصیات قرض گیرنده را که بازتابی از آسیب پذیری قرض گیرنده در شرایط بد اقتصادی یا حوادث غیرمترقبه است را بدون به کارگیری سناریوی خاص بحران در نظر گیرد. طیف شرایط اقتصادی که هنگام ارزیابی در نظر گرفته می شود باید همسو با شرایط فعلی و آنهایی باشد که احتمال رخداد آنها در یک چرخه اقتصادی مربوط به منطقه صنعت/جغرافیا زیاد است.

۴۱۶. با در نظر داشتن مشکلات پیش بینی رویدادهای آینده و تاثیری که آنها بر شرایط مالی قرض گیرنده خاص خواهند داشت، بانک باید یک دیدگاه محافظه کارانه در مورد اطلاعات پیش بینی شده اتخاذ کند. افزون بر این، در جایی که داده های محدود در دسترس قرار دارند؛ بانک باید دامنه خطای محافظه کارانه ای را در خصوص تجزیه و تحلیلش لحاظ نماید.

(v) استفاده از مدل ها

۴۱۷. الزامات این بخش، به مدل های آماری و دیگر روش های دستی مورد استفاده برای تخصیص رتبه بندی به فرض گیرنده یا تسهیلات یا برآورد احتمال نکول، زیان با فرض نکول یا منابع در معرض نکول، اعمال می شود. به طور کلی، مدل های امتیازدهی اعتباری و دیگر رویه های رتبه بندی ماشینی تنها از یک زیر مجموعه اطلاعات در دسترس استفاده می کنند. هر چند رویه های رتبه بندی ماشینی ممکن است گاهی از برخی خطاهای منحصر به فرد ایجاد شده توسط سیستم های رتبه بندی که در آنها قضاوت انسانی نقشی مهمی را ایفا می کند، پرهیز نماید؛ لیکن استفاده دستی از اطلاعات محدود نیز خود منبع خطاهای رتبه بندی است. مدل های امتیازدهی اعتباری و دیگر رویه های ماشینی به عنوان مبنای نیمه کامل یا نخستین تخصیص های رتبه بندی مجاز هستند و نقشی را در برآورد خصوصیات زیان ایفا می کنند. قضاوت انسانی کافی و نظارت انسانی ضروری است تا اطمینان حاصل شود که همه اطلاعات مرتبط و اساسی، شامل آنهایی که خارج از قلمرو مدل هستند نیز در نظر گرفته شده و این که مدل نیز به خوبی مورد استفاده قرار می گیرد.

- بانک باید ناظر خود را متقاعد کند که یک مدل یا رویه، قدرت پیش بینی خوبی دارد و این که الزامات سرمایه مقرراتی به عنوان نتیجه استفاده اش تحریف نخواهد شد. متغیرهایی که ورودی مدل هستند می بایست یک مجموعه منطقی از پیش بینی کننده ها را شکل دهند. مدل باید به طور میانگین نسبت به طیف قرض گیرنده یا تسهیلاتی که بانک در معرض آن است از صحت عمل برخوردار باشد و هیچ گونه دامنه خطای بااهمیت شناخته شده ای نباید وجود داشته باشد.
- بانک باید فرایندی برای بررسی داده های ورودی به مدل آماری پیش بینی نکول یا زیان داشته باشد که شامل ارزیابی دقت، کامل بودن و تناسب داده مرتبط با تخصیص رتبه مورد تایید است.
- بانک باید نشان دهد که داده استفاده شده برای ساخت مدل، نماینده جامعه قرض گیرندگان یا تسهیلات واقعی بانک است.
- هنگام ترکیب نتایج با قضاوت انسانی، قضاوت باید همه اطلاعات مرتبط و اساسی در نظر گرفته نشده توسط مدل را لحاظ نماید. بانک باید راهنمای مشروح چگونگی ترکیب قضاوت انسانی و نتایج مدل را مستند کرده باشد.

- بانک باید رویه‌هایی برای بازنگری انسانی تخصیص رتبه مبتنی بر مدل را دارا باشد. چنین رویه‌هایی باید تمرکز بر یافتن و محدود سازی خطاهای مرتبط با ضعف‌های شناخته شده مدل داشته و همچنین باید دربرگیرنده تلاش‌های مستمر معتبر برای بهبود عملکرد مدل باشد.
- بانک باید از چرخه منظم اعتبارسنجی مدل برخوردار باشد که شامل پایش پایداری و عملکرد مدل؛ بازنگری روابط مدل؛ و آزمون خروجی‌های مدل در مقابل پیامدها است.

(vi) مستند سازی طراحی سیستم رتبه بندی

۴۱۸. بانک‌ها باید طراحی سیستم‌های رتبه بندی و جزئیات عملیاتی خود را به صورت کتبی مستند سازی کنند. مستندسازی باید گواهی بر تطبیق بانک با حداقل استانداردها باشد و باید موضوعاتی چون تفکیک پرتفوی، معیار رتبه بندی، مسئولیت‌های طرف‌هایی که قرض‌گیرنده و تسهیلات را رتبه بندی می‌کنند، تعریف اجزای تشکیل دهنده استثناء رتبه بندی، طرف‌هایی که صلاحیت تایید استثنائات را دارند، تواتر بازنگری‌ها و مدیریت نظارت فرایند‌های رتبه بندی در آن ذکر شده باشد. بانک باید منطق انتخاب معیار رتبه بندی داخلی خود را مستند نموده و همچنین باید قادر به فراهم‌آوری تحلیل‌هایی باشد که نشان دهد معیار رتبه بندی و رویه‌ها، منجر به رتبه بندی‌هایی می‌شوند که به صورت معناداری ریسک را تفکیک می‌کنند. معیار رتبه بندی و رویه‌ها می‌بایست به صورت دوره‌ای مورد بازبینی قرار گیرند تا تعیین کنند که آیا آن‌ها کاملاً قابل اعمال به پرتفوی فعلی و شرایط خارجی هستند یا نه. بعلاوه، بانک باید سابقه تغییرات عمده در فرایندهای رتبه بندی ریسک را مستند نموده و چنین مستندسازی‌ای باید شناسایی تغییرات انجام شده در فرایندهای رتبه بندی ریسک، متعاقب آخرین بازنگری نظارتی را پشتیبانی کند. ساختار تخصیص رتبه بندی، از جمله ساختار کنترل داخلی نیز باید مستند گردد.

۴۱۹. بانک‌ها باید تعاریف خاص نکول و زیان مورد استفاده داخلی را مستند نموده و همچنین سازگاری با تعاریف مرجع مندرج در پاراگراف‌های ۴۵۲ تا ۴۶۰ را نشان دهند.

۴۲۰. اگر بانک مدل‌های آماری را در فرایندهای رتبه بندی به کار گیرد، می‌بایست روش‌های آنها را نیز مستند کند. این مواد باید:

- طرح تفصیلی نظریه، مفروضات و/یا مبانی ریاضی و تجربی تخصیص برآوردها به رتبه‌ها، هر یک از متعهدین، منابع در معرض ریسک، یا مجموعه آن‌ها و منبع(منابع) داده مورد استفاده برای برآورد مدل را فراهم نماید؛
 - یک فرایند آماری خیلی دقیق (شامل آزمون‌های عملکرد "خارج از نمونه" و "خارج از زمان") برای اعتبار دهی به مدل را ایجاد کند؛ و
 - هر شرایطی که تحت آن مدل به طور موثر عمل نکند را نشان دهد.
۴۲۱. استفاده از مدل خریداری شده از فروشنده ثالث که حق مالکیت فناوری دارد، توجیهی برای معافیت از مستند سازی یا هر الزام دیگری برای سیستم‌های رتبه بندی داخلی نیست. مسئولیت متقاعد کردن ناظران بر عهده فروشنده مدل و بانک است.

۴. عملیات سیستم رتبه بندی ریسک

(i) پوشش رتبه‌ها

۴۲۲. برای منابع در معرض ریسک شرکتی، دولتی و بانکی باید به هر یک از قرض گیرنده‌ها و تمامی ضامن‌های واجد شرایط رتبه تخصیص داده شود و هر یک از منابع در معرض ریسک به عنوان بخشی از فرآیند تصویب تسهیلات، باید به یک رتبه وام مرتبط شود. به طور مشابه، در خصوص تسهیلات خرد؛ هر یک از منابع در معرض ریسک باید به عنوان بخشی از فرآیند تصویب تسهیلات، به یکی از مجموعه‌ها تخصیص داده شود.
۴۲۳. هر شخص حقوقی مستقلی که از بابت آن بانک در معرض ریسک قرار گرفته باید به طور جداگانه رتبه بندی شود. بانک باید دارای سیاست‌های قابل قبولی برای ناظر خود در خصوص نحوه تعامل با هر موسسه در درون گروه مرتبط؛ مشتمل بر موقعیت‌هایی باشد که بر اساس آن، رتبه‌های یکسانی جهت همه یا برخی از موسسات وابسته می‌تواند تخصیص داده شود یا خیر.

(ii) یکپارچگی فرایند رتبه بندی

استانداردهای لازم برای منابع در معرض ریسک شرکتی، دولتی و بانکی

۴۲۴. تخصیص و بررسی دوره ای رتبه ها باید به نحوی تکمیل یا مورد تایید گروهی قرار گیرد که به طور مستقیم از تمدید رتبه اعتباری منتفع نمی باشند. استقلال فرآیند تخصیص رتبه بندی را می توان از طریق طیف وسیعی از روش ها بدست آورد که به دقت توسط ناظرین مورد بررسی قرار خواهد گرفت. این فرایندهای عملیاتی باید در رویه های بانک مستند و در سیاست های بانک گنجانده شود. سیاست های اعتباری و رویه های ایجاد تعهد باید استقلال فرایند رتبه بندی را تقویت و تکمیل نماید.

۴۲۵. باید رتبه های قرض گیرندگان و تسهیلات حداقل به صورت سالانه تجدید نظر شود. اعتبارات خاص، به خصوص قرض گیرندگان دارای ریسک بالا و یا منابع در معرض ریسک مشکل دار باید با تناوب بیشتری مورد بررسی قرار گیرد. علاوه بر این، در صورتی که اطلاعات مهم در مورد قرض گیرنده یا تسهیلات بدست آید، بانک ها باید رتبه های جدیدی به کار گیرند.

۴۲۶. بانک باید دارای فرآیند موثر در به دست آوردن و به روز رسانی اطلاعات مربوطه و اساسی در مورد شرایط مالی قرض گیرنده و همچنین خصوصیات تسهیلاتی که بر زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول (مانند شرط وثیقه) تاثیر گذار است؛ باشد. تحت چنین شرایطی، بانک باید رویکردی برای به روز رسانی به موقع رتبه بندی قرض گیرنده داشته باشد.

استانداردهای لازم برای منابع در معرض ریسک خرد

۴۲۷. بانک باید مشخصات زیان و وضعیت تأخیر در بازپرداخت هر مجموعه ای از ریسک را که شناسایی شده، حداقل به صورت سالانه مورد بررسی مجدد قرار دهد. همچنین باید وضعیت هر یک از قرض گیرندگان درون هر مجموعه را به عنوان وسیله ای برای تضمین این که همواره تخصیص منابع در معرض ریسک به مجموعه ای صحیح صورت می گیرد، حتما مورد بازبینی قرار دهد. رعایت این الزام می تواند با بررسی نمونه معرف منابع در معرض ریسک مجموعه، محقق شود.

(iii) اغماضها

۴۲۸. در تخصیص رتبه بندی بر اساس قضاوت حرفه ای، بانک ها باید به وضوح شرایطی که احتمال می رود کارمندان از خروجی روند رتبه بندی اغماض نمایند را تبیین کنند؛ از جمله: چگونه و تا چه حد و

توسط چه کسی این اگماض ها می تواند مورد استفاده قرار گیرد. برای رتبه بندی مبتنی بر مدل، بانک باید در جایی که قضاوت انسانی رتبه بندی مدل را نادیده می گیرد، متغیرها مستثنی می شوند یا ورودی ها تغییر می یابند؛ رهنمودها و فرآیندهایی را برای پایش این گونه موارد در نظر بگیرد. این رهنمودها باید شامل شناسایی کارکنانی باشد که مسئول تایید این اگماض ها هستند. بانک ها باید این اگماض ها را شناسایی کنند و به طور جداگانه تاثیرات آن ها را دنبال کنند.

(iv) نگهداری داده‌ها

۴۲۹. بانک باید داده های مربوط به قرض گیرندگان اصلی و مشخصات وام ها را برای ارائه پشتیبانی موثر به منظور فرایند داخلی اندازه گیری و مدیریت ریسک اعتباری، توانا ساختن بانک برای رعایت الزامات دیگر در این سند، و به کارگیری آن ها به عنوان اصولی برای گزارش دهی نظارتی، جمع آوری و ذخیره سازی کند. این داده ها باید به اندازه کافی تفصیلی باشند تا اجازه عطف به گذشته برای تخصیص مجدد متعهدین و تسهیلات به رتبه ها را بدهند؛ به عنوان مثال، پیچیدگی فزاینده سیستم رتبه بندی داخلی نشان دهد که تفکیک ظریفی از پرتفوی می تواند امکان پذیر باشد. علاوه بر این، بانک ها باید داده های مربوط به ابعاد رتبه بندی های داخلی خود را زمانی که تحت رکن ۳ از این چارچوب الزامی شده است را جمع آوری و نگهداری نمایند.

منابع در معرض ریسک شرکتی، دولتی و بانکی

۴۳۰. بانک باید سابقه رتبه بندی قرض گیرندگان و ضامن های شناخته شده را نگهداری کند که مشتمل است بر: رتبه بندی از زمانی که درجه داخلی به قرض گیرنده / ضامن تخصیص یافته است، زمان تخصیص رتبه، روش ها و داده های کلیدی مورد استفاده برای استخراج رتبه و شخص / مدل مسئول. هویت قرض گیرندگان و تسهیلاتی که نکول شده و همچنین زمان و شرایط چنین نکولی باید نگهداری شود. بانک ها همچنین باید داده ها در مورد احتمال نکول و نرخ نکول محقق شده مربوط به درجات رتبه بندی شده و تغییر رتبه ها را به منظور بررسی قدرت پیش بینی سیستم رتبه بندی قرض گیرنده را نگهداری کنند.

۴۳۱. بانک‌های استفاده‌کننده از رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی پیشرفته نیز باید سابقه کامل داده‌ها را در مورد تخمین‌های زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول در ارتباط با هر یک از تسهیلات و داده‌های کلیدی به منظور به دست آوردن تخمین‌ها و شخص / مدل مسئول، جمع‌آوری و ذخیره کنند. بانک‌ها همچنین باید داده‌های مربوط به زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول برآورد شده و تحقق یافته را در ارتباط با هر یک از تسهیلات نکول شده، جمع‌آوری کنند. بانک‌هایی که منعکس‌کننده اثرات کاهشی ریسک اعتباری تضمین‌ها/ابزارهای مشتقه اعتباری از طریق زیان با فرض نکول هستند، باید داده‌های زیان با فرض نکول تسهیلات را قبل و پس از ارزیابی اثرات تضمین‌ها/ابزار مشتقه اعتباری نگه‌داری کنند. اطلاعات در مورد مولفه‌های زیان یا بازبایی هر یک از تسهیلات و تعهدات نکول شده؛ از قبیل میزان مبالغ وصولی، منبع وصول (به عنوان مثال وثیقه، درآمد حاصل از انحلال و تضمین‌ها)، دوره زمانی لازم و هزینه‌های اداری برای وصول، باید نگهداری گردد.

۴۳۲. بانک‌های تحت رویکرد پایه که از برآوردهای نظارتی بهره می‌برند، برای نگهداری داده‌های مربوطه ترغیب می‌شوند (به عبارتی دیگر، داده‌ها در مورد تجربه زیان و وصول در مواجهه با منابع در معرض ریسک شرکتی تحت رویکرد پایه، داده‌ها در مورد زیان تحقق یافته در بانک‌هایی که از معیارهای نظارتی برای تسهیلات ویژه استفاده می‌کنند).

منابع در معرض ریسک خرد

۴۳۳. بانک‌ها باید داده‌های به کار رفته در فرایند تخصیص منابع در معرض ریسک را برای مجموعه‌ها از جمله داده‌های مربوط به ویژگی‌های ریسک معامله و قرض‌گیرنده به طور مستقیم و یا از طریق استفاده از مدل به کار برده می‌شود و همچنین داده‌های مرتبط با تأخیر بازپرداخت را نگهداری کنند. بانک‌ها همچنین باید داده‌های برآورد شده از احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول که مرتبط با مجموعه‌ای از منابع در معرض ریسک می‌باشد را نگهداری کنند. برای منبع در معرض ریسک نکول شده، بانک‌ها باید داده‌های مربوط به مجموعه‌ای که منبع در معرض ریسک در طی سال پیش از نکول به آن تخصیص یافته و همچنین تغییرات محقق شده در مورد زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول را نگهداری کنند.

(V) آزمون بحران در ارزیابی کفایت سرمایه

۴۳۴. بانک استفاده کننده از رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی باید دارای فرآیندهای آزمون بحران صحیح برای استفاده در ارزیابی کفایت سرمایه باشد. آزمون بحران باید قادر به شناسایی رویدادهای محتمل یا تغییرات آتی در شرایط اقتصادی باشد که می تواند اثرات نامطلوبی بر منابع در معرض ریسک اعتباری بانک و ارزیابی توانایی بانک در مقابله با چنین تغییراتی به جای گذارد. سناریوهایی که می تواند به عنوان نمونه مورد استفاده قرار گیرد، عبارتند از: (i) رکود اقتصادی یا صنعتی، (ii) رویدادهای مرتبط با ریسک بازار (iii) شرایط نقدینگی.

۴۳۵. علاوه بر آزمون های کلی مشروح فوق، بانک باید آزمون بحران ریسک اعتباری را به منظور بررسی تاثیرات شرایط معین بر الزامات سرمایه نظارتی مبتنی بر رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی، انجام دهد. بانک می تواند مشروط به تایید ناظر، آزمون بحران انتخابی خود را مورد استفاده قرار دهد. آزمون مورد استفاده باید معنادار و به صورت منطقی محافظه کارانه باشد. هر بانکی می تواند با توجه به شرایط خود، رویکردهای متفاوتی را برای انجام الزامات آزمون بحران به کار برد. برای این منظور، هدف، الزام بانک ها به در نظر گرفتن بدترین سناریوها نیست. با این حال، آزمون بحران در این زمینه حداقل باید اثر سناریو رکود خفیف را در نظر بگیرد. در این مورد، یکی از نمونه ها می تواند استفاده از دو فصل متوالی رشد اقتصادی صفر برای بررسی اثر احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول بر مبنایی محافظه کارانه و با در نظر گرفتن تنوع پرتفوی بین المللی بانک باشد.

۴۳۵ (i) بانک های استفاده کننده از چارچوب نکول مضاعف باید به عنوان بخشی از چارچوب آزمون بحران، تاثیر وخامت در کیفیت اعتباری ضامین، به ویژه تاثیر وضعیت ضامینی که معیارهای واجد شرایط را به علت تغییرات رتبه از دست می دهند در نظر بگیرند. همچنین، بانک ها باید تاثیر نکول متعهد یا ضامن و نه هر دو و نیز افزایش تبعی در ریسک و الزامات سرمایه ای در زمان نکول را در نظر بگیرند.

۴۳۶. هر روشی که استفاده شود، بانک باید ملاحظات منابع اطلاعاتی زیر را در نظر گیرد. اول، داده های بانک باید امکان تخمین تغییر رتبه ها حداقل در مورد برخی از منابع در معرض ریسک را فراهم نماید. دوم، بانک ها باید اطلاعات مربوط به تاثیر کاهش اندک در وضعیت اعتباری بر رتبه های

بانک را همراه با ارائه برخی اطلاعات در خصوص تاثیرات احتمالی کاهش های بیشتر و شرایط بحرانی، در نظر گیرند. سوم، بانک ها باید دلایل تغییرات رتبه بندی های بیرونی را مورد ارزیابی قرار دهند. این امر، شامل انطباق گسترده دسته های رتبه های اعتباری بانک با گروه های رتبه بندی است.

۴۳۷. ناظران ملی با در نظر گرفتن شرایط کشورشان ممکن است مایل به صدور رهنمود برای بانکهای خود در مورد چگونگی طراحی آزمون های بکار رفته بدین منظور باشند. اگر بانک قبلا از چنین رویکردی برای مقاصد رتبه بندی داخلی استفاده می کرده است؛ در چنین حالتی، نتایج حاصل از آزمون بحران ممکن است تفاوتی در محاسبه سرمایه تحت مقررات رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی که در این بخش از این چارچوب شرح داده شد، نشان ندهد. در جایی که بانک در بازارهای مختلف فعالیت دارد، نیازی به آزمون برای چنین شرایطی در تمام این بازارها نیست اما بانک باید پرتفوهایی که شامل اکثریت کل منابع در معرض ریسک خود است را در آزمون بحران لحاظ نماید.

۵. حاکمیت شرکتی و کنترل

(i) حاکمیت شرکتی

۴۳۸. تمام جنبه های مهم رتبه بندی و تخمین فرآیندها باید توسط هیات مدیره بانک یا کمیته منتخب ایشان و مدیریت ارشد، تصویب شود.^{۱۲۳} این اشخاص باید فهم کلی از سیستم رتبه بندی ریسک بانک و درک دقیق تری از گزارش های مدیریت مرتبط با آن داشته باشند. مدیریت ارشد باید به هیات مدیره یا کمیته تعیین شده وابسته با آن، اطلاعاتی از تغییرات یا استثنائات مهم از

^{۱۲۳} این استاندارد به ساختار مدیریتی اشاره دارد که متشکل از هیات مدیره و مدیریت ارشد است. کمیته می داند که تفاوت های قابل توجهی در چارچوب قانونی و نظارتی در میان کشورها با توجه به عملکردهای هیات مدیره و مدیریت ارشد وجود دارد. در برخی از کشورها، هیات مدیره دارای وظیفه اصلی - حتی اگر کاملا انحصاری نباشد - نظارت بر رکن اجرایی (مدیریت ارشد، مدیریت اجرایی) می باشد؛ به طوری که اطمینان حاصل می کند که زبردست وظایف خود را ایفا می نماید. به همین دلیل، در برخی موارد، این به عنوان هیات نظارتی شناخته می شود. این بدین معنی است که هیات مدیره وظایف اجرایی ندارد. در کشورهای دیگر، در مقابل، هیات مدیره دارای صلاحیت گسترده تری است که چارچوب کلی برای مدیریت بانک تنظیم می کند. با توجه به این تفاوت ها، مفاهیم هیات مدیره و مدیریت ارشد که در این سند بکار رفته، برای تبیین ساختار حقوقی نیست بلکه برای مشخص نمودن دو کارکرد تصمیم گیری در بانک به کار می رود.

سیاست‌های بنا گذاشته شده که اساساً عملیات سیستم رتبه بندی بانک را تحت تاثیر قرار می دهد، ارائه نماید.

۴۳۹. مدیریت ارشد همچنین باید درک خوبی از عملیات و طراحی سیستم رتبه بندی داشته باشد و باید تفاوت عمده بین رویه ایجاد شده و شیوه واقعی را تایید کند. مدیریت همچنین باید به صورت مستمر اطمینان حاصل کند که سیستم رتبه بندی به درستی عمل می نماید. مدیریت و کارکنان در وظیفه کنترلی اعتباری باید به طور منظم عملکرد فرایند رتبه بندی، نقاطی که نیاز به بهبود دارند و وضعیت تلاش برای بهبود کاستی هایی که قبلاً شناسایی شده اند را مورد بحث و تبادل نظر قرار دهند.

۴۴۰. رتبه بندی های داخلی باید بخش ضروری گزارش دهی به این اشخاص باشد. گزارش دهی باید حاوی مشخصه های ریسک از طریق رتبه، تغییرات در میان رتبه ها، تخمین پارامترهای مربوطه در هر رتبه و مقایسه نرخ های نکول تحقق یافته (و زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول برای بانک ها بر مبنای رویکردهای پیشرفته) در برابر انتظارات باشد. دفعات گزارش دهی ممکن است بسته به اهمیت و نوع اطلاعات و سطح گیرنده، متفاوت باشد.

(ii) کنترل ریسک اعتباری

۴۴۱. بانک ها باید واحد های کنترل ریسک اعتباری مستقلی داشته باشند که مسئول طراحی یا انتخاب، پیاده سازی و اجرای سیستم رتبه بندی داخلی خود هستند. واحد(ها) باید از لحاظ کارکردی، از کارکنان و مدیریت مسئول ایجاد منابع در معرض ریسک؛ مستقل باشند. حیطه مسئولیت باید شامل موارد زیر باشد:

- آزمون و پایش رتبه های داخلی؛
- تولید و تجزیه و تحلیل خلاصه گزارش ها از سیستم رتبه بندی بانک، در بر دارنده دسته بندی داده های تاریخی نکول مرتب شده بر اساس رتبه در زمان نکول و یک سال قبل از نکول، تجزیه و تحلیل انتقال رتبه و پایش روندها در معیار کلیه رتبه بندی؛
- پیاده سازی رویه ها به منظور تایید اعمال سازگار تعاریف رتبه در تمامی واحدها و مناطق جغرافیایی؛
- بررسی و مستند سازی هر گونه تغییر در روند رتبه بندی، از جمله دلایل این تغییرات؛ و

• بازنگری معیارهای رتبه بندی برای ارزیابی این که آن ها همچنان قدرت پیش بینی ریسک را دارا می‌باشند. تغییرات در فرایند رتبه بندی، معیارها یا پارامترهای هر رتبه باید مستند سازی شده و برای ناظران به منظور بررسی نگه داری شود.

۴۴۲. واحد کنترل ریسک اعتباری باید به طور فعال در ایجاد و توسعه، انتخاب، پیاده سازی و اعتبار سنجی مدل های رتبه بندی مشارکت داشته باشد. این واحد باید مسئولیت های کنترل و نظارت برای هر مدل به کار رفته در فرایند رتبه بندی و مسئولیت نهایی در بررسی در حال انجام و تغییرات موجود در مدل های رتبه بندی را به عهده گیرد.

(iii) حسابرسی داخلی و حسابرسی مستقل

۴۴۳. حسابرسی داخلی یا عملکرد مستقل نظیر آن باید حداقل به صورت سالانه سیستم رتبه بندی بانک و عملیات آن را از جمله عملیات واحد اعتباری و تخمین احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول را مورد بررسی قرار دهد. حیطه های بررسی شامل پایبندی به تمام حداقل الزامات قابل اجرا است. حسابرسی داخلی باید یافته های خود را مستند کند. برخی از ناظران ملی ممکن است حسابرسی مستقل را به منظور فرایند تخصیص رتبه بانک و تخمین مشخصه های زیان ضروری نمایند.

۶. استفاده از رتبه بندی های داخلی

۴۴۴. رتبه بندی داخلی و تخمین های نکول و زیان باید نقش اساسی در تصویب اعتبار، مدیریت ریسک، تخصیص های داخلی سرمایه و کارکردهای حاکمیت شرکتی بانک هایی که از رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی استفاده می نمایند، ایفا کند. سیستم های رتبه بندی و تخمینهایی که به طور ویژه با هدف واجد شرایط شدن جهت رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی طراحی و اجرا شده و همچنین صرفاً برای فراهم نمودن داده های رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی به کار گرفته شده اند، قابل قبول نمی باشند. این امر به رسمیت شناخته شده است که بانک ها لزوماً از تخمین یکسانی برای رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی و تمامی اهداف داخلی استفاده نخواهند کرد. به عنوان مثال، مدل های قیمت گذاری به احتمال زیاد از احتمال نکول و زیان با فرض نکول مربوط به طول عمر دارایی استفاده

می‌کنند. در جایی که چنین تفاوت‌هایی وجود دارد، بانک باید آنها را مستند نموده و موجه بودن آن‌ها را به ناظر نشان دهد.

۴۴۵. بانک باید سابقه معتبر در استفاده از اطلاعات رتبه‌بندی‌های داخلی داشته باشد. بنابراین، بانک باید نشان دهد که از سیستم رتبه‌بندی‌ای استفاده کرده است که به طور گسترده هم‌راستا با حداقل الزامات بیان شده در این سند برای حداقل سه سال پیش از واجد صلاحیت شدن برای استفاده از رویکرد مورد اشاره، بوده است. بانک استفاده‌کننده از رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی پیشرفته باید نشان دهد که زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول را به شیوه‌ای تخمین و به کار برده است که به طور گسترده سازگار با حداقل الزامات مورد نیاز برای استفاده از تخمین‌های خود از زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول به مدت حداقل سه سال قبل از واجد صلاحیت شدن، می‌باشد. ارتقاء در سیستم رتبه‌بندی، به بانک غیر منطبق با الزامات سه ساله ارائه نخواهد شد.

۷. کمی‌سازی ریسک

(i) الزامات کلی برای تخمین

ساختار و مفاد

۴۴۶. این بخش به استانداردهای گسترده‌ای برای تخمین داخلی از احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول می‌پردازد. به طور کلی، تمام بانک‌هایی که از رویکردهای مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی استفاده می‌کنند باید احتمال نکول^{۱۲۴} را برای هر یک از رتبه‌های داخلی مرتبط با قرض‌گیرنده تسهیلات و تعهدات شرکتی، دولتی و بانکی یا برای هر مجموعه از منابع در معرض ریسک خرد تخمین بزنند.

۴۴۷. تخمین احتمال نکول باید میانگین بلندمدتی از نرخ‌های نکول یک ساله برای قرض‌گیرندگان در هر رتبه باشد؛ البته به استثنای منابع در معرض ریسک خرد (به بخش زیرین توجه کنید). الزامات

^{۱۲۴} بانک‌ها ملزم نیستند که ارزیابی خودشان را از احتمال نکول برای مشارکت‌های حقوقی و سرمایه‌گذاری و منابع در معرض ریسک خاص که در طبقات فرعی تسهیلات ویژه قرار می‌گیرند، انجام دهند.

خاص برای تخمین احتمال نکول از پاراگراف ۴۶۱ تا ۴۶۷ ارائه شده است. بانک‌ها در مورد رویکردهای پیشرفته باید تخمین مناسبی از زیان با فرض نکول (همان طور که از پاراگراف ۴۶۸ تا ۴۷۳ تبیین شده) برای هر یک از تسهیلات (یا مجموعه‌های خرد) داشته باشند. بانک‌ها بر مبنای رویکرد پیشرفته نیز باید میانگین بلند مدت موزون به نکول منابع در معرض نکول برای هر یک از تسهیلات، همان طور که در پاراگراف‌های ۴۷۴ و ۴۷۵ تبیین شده را تخمین بزنند. الزامات خاص برای تخمین منابع در معرض نکول در خلال پاراگراف‌های ۴۷۴ تا ۴۷۹ ارائه می‌شود. برای منابع در معرض ریسک بانکی، شرکتی و دولتی، بانک‌هایی که الزامات بالا برای تخمین داخلی از منابع در معرض نکول یا زیان با فرض نکول را تخمین نمی‌زنند، باید از تخمینهای نظارتی این پارامترها استفاده کنند. استانداردهای لازم برای استفاده از چنین تخمین‌هایی در پاراگراف‌های ۵۰۶ تا ۵۲۴ مقرر شده است.

۴۴۸. تخمینهای داخلی احتمال نکول، زیان با فرض نکول، و منابع در معرض نکول باید تمام داده‌های مربوط، مهم و قابل دسترس، اطلاعات و روش‌ها را با هم ترکیب نماید. بانک مجاز است از داده‌های داخلی و داده‌های حاصل از منابع خارجی (از جمله داده‌های تجمیع شده) بهره‌برد. در جایی که داده‌های داخلی و خارجی مورد استفاده قرار می‌گیرد، بانک باید نشان دهد که تخمین‌هایش نشان‌گر تجربه دراز مدت است.

۴۴۹. تخمین‌ها باید مبتنی بر تجربه تاریخی و شواهد تجربی باشد و صرفاً بر اساس ملاحظات ذهنی و یا قضاوتی نباشند. هر گونه تغییری در شیوه‌وام دهی یا فرآیند پی‌گیری وصولی‌ها در طی دوره مشاهده، باید در نظر گرفته شود. تخمینهای بانک همان طور که در دسترس قرار می‌گیرند؛ باید به سرعت منعکس‌کننده کاربرد پیشرفت‌های فنی و داده‌های جدید و اطلاعات دیگر نیز باشند. بانک‌ها باید تخمینهای خود را به صورت سالانه و یا با توالی بیشتری مورد بررسی قرار دهند.

۴۵۰. جامعه آماری منابع در معرض ریسک معرف داده‌های به کار رفته در تخمین، و استانداردهای وام دهی مورد استفاده در زمان تولید داده‌ها و دیگر ویژگی‌های مرتبط باید از سازگاری نزدیک یا حداقل قابلیت مقایسه با منابع در معرض ریسک بانک و استانداردها برخوردار باشند. بانک همچنین باید نشان دهد که شرایط اقتصادی یا بازار که زمینه داده‌ها محسوب می‌شوند، مرتبط با شرایط فعلی بوده و قابل پیش‌بینی هستند. برای تخمین زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول، بانک‌ها

باید پاراگراف های ۴۶۸ تا ۴۷۹ را در نظر گیرند. تعداد منابع در معرض ریسک در نمونه و دوره زمانی داده های مورد استفاده برای کمی سازی باید به گونه ای قانع کننده باشد که این اطمینان را برای بانک در دقت و استحکام تخمین هایش به وجود آورد. روش تخمین باید در آزمون های خارج از نمونه عملکرد خوبی داشته باشد.

۴۵۱. به طور کلی؛ تخمین احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول، به احتمال زیاد شامل خطاهای غیر قابل پیش بینی می باشند. به منظور اجتناب از خوش بینی بیش از حد، بانک باید به تخمین های خود حاشیه محافظه کارانه ای اضافه کند که مربوط به محدوده احتمالی خطاها می باشد. در جایی که روش ها و داده ها کمتر رضایت بخش هستند و احتمال محدوده خطاها بزرگ تر است، حاشیه محافظه کارانه نیز باید بزرگ تر باشد. ناظران می توانند اجازه انعطاف پذیری هایی را در استفاده از استانداردهای الزامی برای داده هایی دهند که پیش از تاریخ اجرای این چارچوب جمع آوری شده اند. با این حال، در چنین مواردی بانک ها باید به ناظران خود نشان دهند که تعدیلات مناسبی برای دست یابی به هم طرازی وسیع داده ها بدون چنین انعطاف پذیری هایی اتخاذ شده است. داده های جمع آوری شده فراتر از تاریخ اجرا باید با حداقل استانداردها مطابقت داشته باشند؛ مگر آن که بر خلاف این مورد، بیان شده باشد.

(ii) تعریف نکول

۴۵۲. نکول هنگامی رخ می دهد که در ارتباط با یک متعهد خاص، یک یا دو مورد از حوادث زیر روی دهد:

- بانک این را در نظر می گیرد که احتمال عدم پرداخت کامل تعهدات اعتباری متعهد به گروه بانکی، بدون رجوع بانک برای اقداماتی نظیر به اجرا گذاردن وثیقه (در صورتی که آن را در اختیار داشته باشد) وجود دارد.

- تاخیر متعهد بیش از ۹۰ روز در خصوص ایفای تعهد اعتباری با اهمیت در قبال گروه بانکی، آن را در وضعیت سررسید گذشته قرار می‌دهد.^{۱۲۵} اعتبار در حساب‌ها هنگامی به عنوان سررسید گذشته در نظر گرفته می‌شود که مشتری حد توصیه شده را نقض نموده یا به حدی کمتر از معوقات جاری توصیه شده باشد.

۴۵۳. عواملی که به عنوان شاخص احتمال عدم پرداخت در نظر گرفته می‌شوند، عبارتند از:

- بانک تعهد اعتباری را در وضعیت غیر قابل وصول قرار دهد.
 - بانک اقدام به شناسایی هزینه یا ذخیره اختصاصی ناشی از کاهش قابل توجه در کیفیت اعتباری پس از ایجاد منابع در معرض ریسک نماید.^{۱۲۶}
 - بانک تعهد اعتباری را با زیان اقتصادی با اهمیت بفروشد.
 - بانک به تجدید ساختار اضطراری تعهد اعتباری در جایی که احتمال می‌رود منجر به کاهش تعهد مالی ناشی از بخشودگی با اهمیت یا تعویق اصل، بهره یا هزینه (در جایی که مربوط است) می‌شود، رضایت دهد.^{۱۲۷}
 - بانک برای ورشکستگی متعهد یا ترتیبی مشابه در خصوص تعهد اعتباری متعهد به گروه بانکی طرح دعوی نموده است.
 - متعهد در صدد اعلام ورشکستگی است یا ورشکست شده و یا در موقعیت حمایتی مشابهی قرار گرفته است که این امر موجب عدم یا تاخیر بازپرداخت تعهد اعتباری به گروه بانکی می‌گردد.
۴۵۴. ناظران ملی رهنمودهای مناسب به منظور تشریح چگونگی اجرا و پایش این عوامل، تهیه خواهند نمود.

^{۱۲۵} - در مورد تعهدات نهاد عمومی غیردولتی و خرد برای حد ۹۰ روز، ناظر مجاز است که حد ۱۸۰ روز که مناسب شرایط کشور است را برای محصولات بانکی متفاوت جایگزین کند. در یک کشور عضو، شرایط داخلی امکان استفاده از حد ۱۸۰ روز را همچنین برای وام دهی بانک‌هایش به شرکتها می‌دهد؛ این موضوع برای دوره زمانی ۵ ساله گذار اعمال می‌شود.

^{۱۲۶} - در برخی کشورها، ذخایر اختصاصی برای سرمایه‌گذاری در سهام به قصد انتفاع از فروش جهت ریسک قیمت در نظر گرفته می‌شود اما این ذخایر علامتی برای نکول نمی‌باشند.

^{۱۲۷} - در مورد منافع و حقوق مالکانه ارزیابی شده بر مبنای رویکرد احتمال نکول / زیان با فرض نکول نیز چنین تجدید ساختار اضطراری از حقوق صاحبان سهام خود را شامل می‌شود.

۴۵۵. برای منابع در معرض ریسک خرد، تعریف نکول می‌تواند بر مبنای تسهیلات و نه بر مبنای متعهد، اعمال شود. از این رو، نکول قرض گیرنده در قبال یک تعهد؛ بانک را ملزم نمی‌کند که سایر تعهدات وی به گروه بانکی را به عنوان نکول شده در نظر گیرد.

۴۵۶. بانک باید سابقه نکول‌های واقعی را در طبقات منابع در معرض ریسک رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی و با استفاده از این تعریف مرجع، نگهداری نماید. همچنین بانک باید از تعریف مرجع برای برآورد نکول و (در جای مرتبط) زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول استفاده کند. جهت رسیدن به این برآوردها، بانک مجاز است از داده‌های بیرونی در دسترسی استفاده کند که خود با آن تعریف سازگار نمی‌باشد؛ البته مشروط به الزامات مقرر شده در پاراگراف ۴۶۲. به هر حال، در چنین موردی، بانک باید به ناظران خود نشان دهد که تعدیلات مناسبی را در خصوص داده‌ها و به منظور حصول انطباق وسیع با تعریف مرجع اعمال نموده است. مشابه این شرایط، برای هر داده داخلی که این چارچوب را اجرا می‌نماید نیز اعمال می‌گردد. داده‌های داخلی (مشمول بر مواردی که توسط بانک‌ها جمع‌آوری می‌شود) که در چنین برآوردهایی استفاده می‌شود، فراتر از داده‌های اجرای این چارچوب می‌بایست با تعریف مرجع سازگار باشد.

۴۵۷. اگر بانک متوجه شود که وضعیت منابع در معرض ریسک نکول شده پیشین به گونه‌ای است که دیگر هیچ یک از عوامل تعریف مرجع موضوعیت نداشته باشد، در این صورت بانک می‌بایست قرض گیرنده را رتبه‌بندی و زیان با فرض نکول را برآورد نماید؛ چنان که آن‌ها برای وام غیر نکول شده نیز خواهند بود. در صورتی که تعریف مرجع مجدداً موضوعیت پیدا نماید، نکول دوم باید حادث شده تلقی گردد.

(iii) امهال

۴۵۸. بانک می‌بایست سیاست‌های خود را در رابطه با تعداد روزهای سر رسید گذشته به ویژه در ارتباط با تمدید کردن، تعویق، تجدید و بازنویسی حساب‌های موجود؛ به طور شفاف بیان نموده و مستند سازی کند. سیاست امهال حداقل می‌بایست مشتمل بر این موارد باشد: الف) تایید مقامات و الزامات گزارش دهی؛ ب) حداقل مدت تسهیلات پیش از واجد صلاحیت شدن برای امهال؛ پ) سطوح زمانی تاخیر باز پرداخت تسهیلاتی که واجد امهال می‌باشند؛ ت) حداکثر تعداد امهال در

هر تسهیلات؛ و ث) ارزیابی مجدد از ظرفیت بازپرداخت قرض گیرنده. این سیاست‌ها می‌بایست به طور سازگار در طول زمان به کار گرفته شود و لازم است "آزمون کاربرد" را پشتیبانی نماید (به این معنی که اگر بانکی با منبع در معرض ریسک امهال شده به طرز مشابه سایر منابع معوقات که از حد زمانی سر رسید گذشته تجاوز نموده‌اند، رفتار می‌کند؛ سابقه این منبع در معرض ریسک می‌بایست برای اهداف رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی به عنوان نکول نگه داری شود). بعضی ناظران ممکن است الزامات خاص بیشتری را جهت امهال بانک‌ها در کشورهاشان انتخاب نمایند.

(iv) مدیریت اضافه برداشت‌ها

۴۵۹. اضافه برداشت‌های مجاز می‌بایست مشروط به یک حد اعتباری تعیین شده از سوی بانک بوده و تبلور شناسایی مشتری باشد و هر گونه نقض این حد می‌بایست پایش شود؛ اگر حساب پس از ۹۰ تا ۱۸۰ روز به پایین حد نیاید (مشروط به قابل اجرا بودن عامل سر رسید گذشته)، باید آن را به عنوان نکول شده در نظر گرفت. حد صفر برای اضافه برداشت غیر مجاز جهت اهداف رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی در نظر گرفته می‌شود. از این رو، دوره سررسید گذشته زمانی آغاز می‌گردد که هر نوع اعتبار به یک مشتری که اضافه برداشت غیر مجاز داشته، اعطا شود؛ اگر چنین اعتباری در خلال ۹۰ تا ۱۸۰ روز بازپرداخت نشود، منابع در معرض ریسک به عنوان نکول در نظر گرفته خواهند شد. بانک‌ها باید سیاست‌های داخلی دقیقی برای اعتبار سنجی مشتریانی که مجاز به اضافه برداشت هستند، داشته باشند.

(v) تعریف زیان برای تمامی طبقات دارایی

۴۶۰. تعریف زیان استفاده شده در برآورد زیان با فرض نکول، همان زیان اقتصادی است. به هنگام محاسبه زیان اقتصادی، تمامی عوامل مرتبط می‌بایست در نظر گرفته شود که باید مشتمل بر تاثیرات با اهمیت تنزیل و هزینه‌های با اهمیت مستقیم و غیر مستقیم مرتبط با وصول منابع در معرض ریسک باشد. بانک‌ها نباید به سادگی زیان ثبت شده از لحاظ حسابداری را محاسبه

نمایند، بلکه آن‌ها باید توانایی مقایسه زیان‌های اقتصادی و حسابداری را داشته باشند. محاسبات و تخصص خود بانک در وصول، به طور قابل توجهی نرخ‌های بازگشت را تحت تاثیر قرار داده که می‌بایست در تخمین‌های زیان با فرض نکول خود منعکس شود اما تعدیل تخمین‌های چنین تخصصی باید تا زمانی که بانک شواهد تجربی داخلی و کافی از تاثیر تخصص خود دارد، محافظه کارانه باشد.

(vi) الزامات خاص برای تخمین احتمال نکول

منابع در معرض ریسک شرکتی، دولتی و بانکی

۴۶۱. بانک‌ها باید از اطلاعات و تکنیک‌هایی استفاده کنند که به هنگام تخمین میانگین احتمال نکول هر رتبه، تجربه بلند مدت را به شکلی مناسب لحاظ نماید. برای نمونه، بانک‌ها مجاز به استفاده از یک یا چند مورد از سه تکنیک خاص مورد اشاره در ادامه می‌باشند: تجربه نکول داخلی، ترسیم داده‌های بیرونی و مدل‌های آماری نکول.

۴۶۲. بانک‌ها مجاز هستند که تکنیک اولیه‌ای داشته باشند و از سایر تکنیک‌ها به عنوان نقطه مقایسه و تعدیل بالقوه استفاده نمایند. رضایت ناظران با کاربرد صرف از تکنیک بدون پشتوانه تحلیلی آن متقاعد نمی‌شوند. بانک‌ها می‌بایست واقف به اهمیت ملاحظات قضاوتی در ترکیب نتایج تکنیک‌ها و ایجاد تعدیلات برای محدودیت تکنیک‌ها و اطلاعات باشند.

• بانک می‌تواند از داده‌های حاصل از تجربیات نکول خود برای تخمین احتمال نکول استفاده کند. بانک باید در تحلیل‌های خود نشان دهد که تخمین‌ها بازتابی از استانداردهای لازم الاجرا و هر نوع تفاوت میان سیستم رتبه‌بندی‌ای است که داده‌ها و سیستم رتبه‌بندی موجود را ایجاد نموده است. در جایی که تنها داده‌های محدودی در دسترس هستند یا استانداردهای لازم الاجرا یا سیستم‌های رتبه‌بندی تغییر پیدا کرده است، بانک می‌بایست در تخمین احتمال نکول خود محافظه کارانه تر باشد. همچنین استفاده از داده‌های تجمیع شده در میان موسسات نیز می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. بانک باید نشان دهد که سیستم‌های رتبه‌بندی داخلی و معیارهای سایر بانک‌ها در حالت تجمیعی قابلیت مقایسه با سیستم خود را دارا می‌باشند.

• بانک‌ها می‌توانند رتبه‌های داخلی خود بر مقیاسی که توسط موسسه ارزیابی اعتباری مستقل یا موسسه مشابهی به کار گرفته شده است را مرتبط یا ترسیم نمایند؛ سپس نرخ نکول مشاهده شده برای رتبه‌های موسسه مستقل را به رتبه‌های بانک ارتباط دهند. ترسیم‌ها می‌بایست بر مبنای مقایسه معیارهای رتبه‌بندی داخلی با معیارهای مورد استفاده موسسه مستقل و همچنین بر مبنای مقایسه رتبه‌بندی‌های داخلی و مستقل قرض‌گیرندگان یکسان باشند. باید از تورش‌ها یا ناسازگاری‌ها در رویکرد ترسیم یا داده‌های پایه اجتناب شود. معیارهای موسسه مستقل که داده‌های استفاده شده برای کمی‌سازی را مبنا قرار می‌دهند؛ می‌بایست بر ریسک وام‌گیرنده متمرکز بوده و خصوصیات معاملات را منعکس ننماید. تجزیه و تحلیل بانک باید مشتمل بر تعاریف مورد استفاده نکول بر اساس الزامات پاراگراف ۴۵۲ تا ۴۵۷ باشد. بانک لازم است که مبنای ترسیم را مستندسازی نماید.

• بانک می‌تواند از میانگین ساده تخمین‌های احتمال نکول برای هر قرض‌گیرنده در یک رتبه مشخص استفاده کند؛ البته در جایی که چنین تخمین‌هایی بر گرفته از مدل‌های پیش‌بینی آماری نکول باشند. استفاده بانک از مدل‌های احتمال نکول برای این هدف می‌بایست همراه با رعایت استانداردهای مشخص شده در پاراگراف ۴۱۷ باشد.

۴۶۳. صرف نظر از این که بانک از منابع بیرونی، داخلی یا مجموعه داده‌ها یا ترکیبی از هر سه مورد جهت تخمین احتمال نکول استفاده می‌نماید، طول دوره مشاهده تاریخی پایه به کار گرفته شده می‌بایست حداقل ۵ سال و برای حداقل یک منبع داده باشد. اگر دوره مشاهده در دسترس، دوره طولانی‌تری را برای هر منبع داده پوشش دهد و این داده‌ها مرتبط و با اهمیت باشند؛ دوره طولانی‌تر می‌بایست مورد استفاده قرار گیرد.

منابع در معرض ریسک خرد

۴۶۴. با فرض وجود مبنای مختص بانک در تخصیص منابع در معرض ریسک به کل، بانک باید داده‌های داخلی را به عنوان منبع اولیه اطلاعات برای تخمین خصوصیات زیان در نظر بگیرد. بانک‌ها مجازند از داده‌های بیرونی یا مدل‌های آماری برای کمی‌سازی استفاده کنند مشروط بر این که بتواند رابطه نیرومندی بین این موارد را نشان دهد: الف) فرایند تخصیص منابع در معرض ریسک

بانک به کل و فرایند مورد استفاده توسط منبع داده بیرونی و ب) بین مشخصات ریسک داخلی بانک و ترکیب داده‌های بیرونی. در تمامی موارد، بانک باید از همه منابع داده با اهمیت و مرتبط به عنوان نقاط مقایسه استفاده نماید.

۴۶۵. یک روش برای استخراج تخمین میانگین بلند مدت احتمال نکول و میانگین موزون به نکول نرخ زیان با فرض وقوع نکول (چنان که در پاراگراف ۴۶۸ تشریح شده) برای منابع خرد در معرض ریسک بر مبنای تخمین نرخ زیان بلند مدت مورد انتظار خواهد بود. بانک می‌تواند (i) از تخمین احتمال نکول مناسب برای استنتاج میانگین بلند مدت موزون به نکول زیان با فرض نکول استفاده کند، یا (ii) از میانگین بلند مدت موزون به نکول زیان با فرض نکول برای استنتاج احتمال نکول مناسب استفاده نماید. در هر حالت، این اهمیت دارد که زیان با فرض نکول مورد استفاده در محاسبه سرمایه رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی نمی‌تواند کمتر از میانگین بلند مدت موزون به نکول زیان با فرض نکول باشد و می‌بایست سازگار با مفاهیم تشریح شده در پاراگراف ۴۶۸ باشد.

۴۶۶. صرف نظر از این که بانک‌ها خواه از منابع داده‌های تجمیع شده، داخلی و بیرونی یا از ترکیب هر سه برای تخمین خصوصیات زیان استفاده می‌کنند، طول دوره مشاهده تاریخی پایه مورد استفاده می‌بایست حداقل ۵ سال باشد. اگر مشاهده در دسترس دوره طولانی‌تری را برای هر منبع پوشش می‌دهد و این داده‌ها نیز مرتبط هستند، دوره طولانی‌تر می‌بایست استفاده گردد. در شرایطی که بانک می‌تواند ناظر را متقاعد کند که داده‌های جدید بیشتر و پیش‌بینی‌کننده‌های بهتری از نرخ‌های زیان وجود دارند؛ در این صورت بانک نیازی به دادن اهمیت یکسان به داده‌های تاریخی ندارد.

۴۶۷. کمیته این را به رسمیت می‌شناسد که تغییرات انتظاری ریسک می‌تواند کاملاً با اهمیت برای برخی تسهیلات خرد بلند مدت مشخص شده توسط تغییرات انتظاری ریسک باشد که چندین سال پس از ایجاد به بالاترین نقطه اوج خود رسیده‌اند. بانک‌ها باید کاربردهای رشد سریع منابع در معرض ریسک را پیش‌بینی نموده و گام‌هایی را به منظور اطمینان از صحت تکنیک‌های تخمین و کافی بودن سطح فعلی سرمایه و دورنمای تامین منابع مالی به منظور پوشش نیازهای سرمایه ای آتی، اتخاذ نمایند. به منظور اجتناب از گردش در وضعیت سرمایه الزامی ناشی از افق‌های احتمال نکول کوتاه مدت، بانک‌ها همچنین جهت تعدیل تخمین احتمال نکول رو به بالا برای

پیش‌بینی تغییرات انتظاری ریسک تشویق می‌شوند مشروط بر این که چنین تعدیلاتی در مدلی سازگار در طول زمان به کار گرفته می‌شود. در بعضی کشورها، این تعدیلات ممکن است منوط به صلاحدید نظارتی، الزامی باشد.

(vii) الزامات خاص تخمین‌های داخلی زیان با فرض نکول

استانداردهایی برای تمامی طبقات دارایی

۴۶۸. بانک می‌بایست به منظور انعکاس شرایط رکود اقتصادی، در هر کجا ضرورت ایجاب کرد؛ اقدام به تخمین زیان با فرض نکول برای هر تسهیلات به منظور کنترل ریسک‌های مرتبط نماید. این زیان با فرض نکول نمی‌تواند کمتر از میانگین بلند مدت موزون به نکول نرخ زیان با فرض وقوع نکول باشد که بر مبنای میانگین زیان اقتصادی تمامی نکول‌های مشاهده شده در میان منابع داده‌ها برای آن نوع از تسهیلات، محاسبه شده است؛ به علاوه این که، بانک لازم است این را در نظر بگیرد که پتانسیل زیان با فرض نکول هر تسهیلات بیشتر از میانگین موزون به نکول در طول یک دوره می‌باشد؛ البته در زمانی که زیان‌های اعتباری اساساً بیشتر از میانگین باشند. برای انواع معینی از منابع در معرض ریسک، امکان ندارد که شدت زیان چنین تغییرات ادواری را نشان دهد و تخمین‌های زیان با فرض نکول نیز ممکن نیست تفاوت با اهمیتی (یا احتمالاً در تمام موارد) از میانگین بلند مدت موزون به نکول داشته باشد لیکن برای سایر منابع در معرض ریسک، ممکن است این تغییرات ادواری در شدت زیان مهم بوده و بانک‌ها ملزم به وارد نمودن آن به تخمین‌های زیان با فرض نکول خویش خواهند بود. برای این هدف، بانک‌ها مجاز به استفاده از میانگین شدت زیان مشاهده شده در طول دوره‌های زیان‌های اعتباری بالا، پیش‌بینی‌های مبتنی بر فرضیات محافظه کارانه مناسب یا سایر روش‌های مشابه می‌باشند. تخمین‌های مناسب زیان با فرض نکول در طول دوره‌های زیان‌های اعتباری بالا ممکن است با استفاده از داده‌های داخلی و/یا خارجی تشکیل شده باشد. ناظران به پایش و ترغیب توسعه رویکردهای مناسب این موضوع ادامه خواهند داد.

۴۶۹. بانک در تحلیل‌های خود می‌بایست میزان هر نوع وابستگی میان ریسک قرض گیرنده و ریسک وثیقه یا تامین کننده وثیقه را در نظر گیرد. مواردی که درجه قابل توجهی از وابستگی وجود دارد

می‌بایست به شیوه ای محافظ کارانه در نظر گرفته شود. هر نوع عدم تطابق ارزی میان تعهد پایه و وثیقه می‌بایست در نظر گرفته شده و در ارزیابی بانک از زیان با فرض نکول به شکلی محافظه کارانه با آن رفتار شود.

۴۷۰. تخمین‌های زیان با فرض نکول می‌بایست بر مبنای نسبت‌های تاریخی وصول مطالبات استوار گردد و هنگامی که قابل اجرا است، نباید تنها مبتنی بر ارزش بازاری تخمینی وثیقه باشد. این الزام ناتوانی بالقوه بانک‌ها در به دست آوردن کنترل وثایق‌شان و نقد نمودن آن در اسرع وقت را شناسایی می‌نماید. تا حدی که آن تخمین‌ها وثیقه موجود را در نظر می‌گیرد، بانک‌ها می‌بایست الزامات داخلی برای مدیریت وثیقه، رویه‌های عملیاتی، تضمین اجرای قانونی و فرایند مدیریت ریسک ایجاد نمایند که به طور کلی سازگار با آن الزامات برای رویکرد استاندارد باشد.

۴۷۱. به رسمیت شناختن این اصل که زیان‌های تحقق یافته می‌تواند در زمان‌هایی به صورت سیستمی از سطوح پیش‌بینی شده تجاوز نماید، باعث می‌شود که زیان با فرض نکول تخصیص یافته به دارایی نکول شده باید این احتمال را نشان دهد که بانک در اثر آن مجبور به شناسایی زیان‌های پیش‌بینی نشده اضافی در طول دوره وصول شده است. همچنین برای هر دارایی نکول شده، بانک باید بهترین تخمین خود را از زیان پیش‌بینی شده همان دارایی بر مبنای شرایط اقتصادی فعلی و موقعیت تسهیلات ایجاد نماید. مقدار زیان با فرض نکول بر روی دارایی نکول شده متجاوز از بهترین تخمین بانک از زیان پیش‌بینی شده بر دارایی، بیان‌گر الزام سرمایه‌ای برای همان دارایی است و می‌بایست توسط بانک بر مبنای حساسیت ریسک در تطابق با پاراگراف‌های ۲۷۲ و ۳۲۸ تا ۳۳۰ قرار گیرد. نقطه مقابل جایی است که بهترین تخمین از زیان پیش‌بینی شده بر روی دارایی نکول شده از مجموع ذخایر خاص کمتر بوده و شناسایی بخشی هزینه‌ها بر آن دارایی دقت مقام نظارتی را به خود جلب نموده و می‌بایست توسط بانک نیز توجیه شود.

استانداردهای بیشتر برای منابع در معرض ریسک شرکتی، دولتی و بانکی

۴۷۲. تخمین‌های زیان با فرض نکول می‌بایست بر مبنای حداقل دوره مشاهده داده‌ها باشد که در حالت مطلوب حداقل یک چرخه کامل اقتصادی را پوشش دهد اما در هر مورد نباید کمتر از دوره هفت ساله برای دست کم یک منبع اطلاعاتی باشد. اگر دوره مشاهده در دسترس، دوره طولانی تری را

برای هر منبع پوشش می‌دهد و داده‌ها نیز مرتبط هستند؛ همین دوره طولانی تر می‌بایست استفاده گردد.

استانداردهای بیشتر برای منابع در معرض ریسک خرد

۴۷۳. حداقل دوره مشاهده داده‌ها برای تخمین‌های زیان با فرض نکول منابع در معرض ریسک خرد، پنج سال می‌باشد. هر چقدر داده‌های بانک کمتر باشد، محافظه کاری بیشتری در تخمین‌ها باید به کار رود. در صورتی که بانک بتواند به ناظر خود نشان دهد که داده‌های جدیدتر از قدرت پیش‌بینی بیشتری جهت نرخ‌های زیان برخوردارند؛ در این صورت، نیازی نیست که بانک اهمیت یکسانی به داده‌های تاریخی بدهد.

(viii) الزامات خاص تخمین‌های داخلی منابع در معرض نکول

استانداردهایی برای تمامی طبقات دارایی

۴۷۴. منابع در معرض نکول برای ارقام بالا و زیر خط ترازنامه به عنوان منابع در معرض ریسک ناخالص پیش‌بینی شده تسهیلات در مقابل نکول متعهد تعریف شده است. برای ارقام بالای خط ترازنامه، تخمین‌های منابع در معرض نکول نباید کمتر از مقادیر به دست آمده فعلی باشد؛ البته مشروط به شناسایی تأثیرات خالص سازی بالای خط ترازنامه که در رویکرد پایه مشخص شده است. الزامات حداقلی برای خالص سازی، مشابه همان موارد در رویکرد پایه است. از این رو، الزامات حداقلی بیشتر برای تخمین داخلی منابع در معرض نکول بر مبنای رویکرد پیشرفته، متمرکز بر تخمین منابع در معرض نکول ارقام زیر خط ترازنامه می‌باشد (به استثنای معاملاتی که بانک‌ها را در معرض ریسک اعتباری طرف مقابل قرار می‌دهد که در ضمیمه ۴ مقرر شده است). بانک‌های استفاده کننده از رویکرد پیشرفته باید رویه‌هایی برای تخمین منابع در معرض نکول ارقام زیر خط ترازنامه داشته باشند. این رویه‌ها باید تخمین‌های منابع در معرض نکول که برای هر نوع تسهیلات به کار می‌رود را مشخص نماید. تخمین‌های بانک از منابع در معرض نکول باید احتمال برداشت اضافی توسط تسهیلات گیرنده را که تا رویداد نکول و پس از آن موضوعیت پیدا

می‌کند را منعکس نماید. در جایی که تخمین‌های منابع در معرض نکول با نوع تسهیلات متمایز گشته، تفکیک چنین تسهیلاتی می‌بایست شفاف و بدون ابهام باشد.

۴۷۵. بانک‌های مبتنی بر رویکرد پیشرفته باید تخمینی از منابع در معرض نکول به هر تسهیلات اختصاص دهند. این تخمین باید با میانگین بلند مدت موزون به نکول منابع در معرض نکول برای تسهیلات و قرض گیرندگان مشابه در طول یک دوره بلند مدت متناسب باشد؛ اما با یک حاشیه محافظه کارانه‌ای که مناسب با احتمال دامنه خطاها در تخمین باشد. اگر همبستگی مثبت به طور منطقی از میان فراوانی نکول و حجم منابع در معرض نکول قابل پیش‌بینی باشد، تخمین این منابع در معرض نکول می‌بایست حاشیه بزرگ‌تری از محافظه‌کاری را وارد نماید. علاوه بر این، برای تخمین‌های منابع در معرض نکول که در طول نوسان چرخه اقتصادی می‌باشد، بانک باید در صورتی که تخمین‌ها از میانگین بلند مدت محافظه کارانه تر هستند؛ از تخمین‌های متناسب با رکود اقتصادی استفاده نماید. در بانک‌هایی که قادر به توسعه مدل‌های منابع در معرض نکول خود می‌باشند، این امر از طریق در نظر گرفتن ماهیت ادواری مولفه‌های تعیین‌کننده چنین مدل‌هایی به دست می‌آید. سایر بانک‌ها ممکن است داده‌های داخلی کافی برای آزمون تاثیر رکود(های) پیشین داشته باشند. به هر حال، برخی بانک‌ها ممکن است تنها انتخاب ایجاد استفاده محافظه کارانه از داده‌های بیرونی را داشته باشند.

۴۷۶. معیاری که به واسطه آن تخمین منابع در معرض نکول به دست می‌آید باید قابل قبول و قابل درک باشد و همچنین باید نگرش بانک را به مولفه‌های با اهمیت تعیین‌کننده مدل منابع در معرض نکول نشان دهد. انتخاب‌ها می‌بایست با تحلیل داخلی و معتبر بانک حمایت شود. بانک باید قادر به ارائه تفصیلی از تجربه خود در زمینه منابع در معرض نکول از طریق عواملی به عنوان مولفه‌های تعیین‌کننده منابع در معرض نکول باشد. همچنین بانک لازم است از تمامی اطلاعات مرتبط و بااهمیت در استخراج تخمین‌های تسهیلات و تعهدات در معرض نکول استفاده نماید. بانک باید در مورد تمام انواع تسهیلات، تخمین‌های خود را با توجه به اطلاعات جدید و با اهمیتی که به دست می‌آید و یا حداقل بر مبنای سالیانه بازنگری نماید.

۴۷۷. توجه بانک باید معطوف به سیاست‌ها و راهبردهای خاص اتخاذ شده در رابطه با پایش حساب و فرایند پرداخت باشد. همچنین بانک باید توانایی و تمایل خود را برای جلوگیری از برداشت‌های

اضافی در موقعیت‌های نکول ناشی از نقصان پرداخت، نظیر نقض قرار داد یا نکول ناشی از سایر رویدادهای فنی در نظر بگیرد. بانک می‌بایست سیستم‌ها و رویه‌های مناسبی جهت پایش میزان تسهیلات، عدم پرداختی‌های جاری در مقابل خطوط تعهد و تغییرات در مانده در مقابل هر قرض گیرنده و هر رتبه داشته باشد. همچنین لازم است بانک قادر به پایش تراز مانده تعهدات به صورت روزانه باشد.

(i) ۴۷۷. برای معاملاتی که بانک را در معرض ریسک اعتباری طرف مقابل قرار می‌دهد، تخمین‌های منابع در معرض نکول باید الزامات تعیین شده در ضمیمه ۴ این چارچوب را تحقق بخشد.

سایر استانداردها برای منابع در معرض ریسک شرکتی، دولتی و بانکی

۴۷۸. تخمین‌های منابع در معرض نکول می‌بایست مبتنی بر دوره زمانی باشد که به شکلی مطلوب یک چرخه کامل اقتصادی را پوشش دهد اما در هر صورت نباید کمتر از دوره زمانی هفت ساله باشد. در صورتی که دوره مشاهده در دسترس، دوره طولانی تری را برای هر منبع پوشش دهد و داده‌ها نیز مرتبط باشند؛ دوره طولانی تر می‌بایست به کار گرفته شود. این تخمین‌ها باید از میانگین موزون به نکول استفاده نماید نه میانگین موزون به زمان.

سایر استانداردها برای منابع در معرض ریسک خرد

۴۷۹. حداقل دوره مشاهده داده‌ها برای تخمین‌های منابع در معرض نکول خرد، ۵ سال می‌باشد. هر چقدر بانک داده‌های کمتری داشته باشد، محافظه کاری بیشتری باید در تخمین‌هایش به کار گیرد. اگر بانک بتواند به ناظر خود نشان دهد که اطلاعات جدیدتر از توان پیش‌بینی‌کنندگی بیشتری جهت برداشت‌ها برخوردارند؛ دیگر لازم نیست بانک اهمیت یکسانی به داده‌های تاریخی بدهد.

(ix) حداقل الزامات برای ارزیابی تاثیر تضامین و ابزارهای مشتقه اعتباری

استانداردهایی برای منابع در معرض ریسک بانکی، دولتی و شرکتی در جایی که تخمین‌های خود از زیان با فرض نکول استفاده می‌گردد و استانداردهایی برای منابع در معرض ریسک خرد

تضامین

۴۸۰. هنگامی که بانک از تخمین خود جهت زیان با فرض نکول استفاده می‌کند، ممکن است تاثیر تضامین را در کاهش ریسک از طریق تعدیل تخمین‌های زیان با فرض نکول یا احتمال نکول منعکس نماید. بانک‌هایی اختیار تعدیل زیان با فرض نکول را دارند که استفاده از تخمین داخلی زیان با فرض نکول ایشان ثابت شده باشد. برای منابع در معرض ریسک خرد و در جایی که تضمین چه در پشتیبانی از یک متعهد یا مجموعه‌ای از منابع در معرض ریسک وجود دارد، بانک مجاز به انعکاس تاثیر کاهش ریسک از طریق تخمین‌های خود از احتمال نکول یا زیان با فرض نکول مشروط بر این که به صورت سازگار انجام شود. به منظور استفاده از یک یا چند تکنیک، بانک باید رویکردی سازگار در ارتباط با دو مقوله انواع تضامین و دوره زمانی را اتخاذ نماید.

۴۸۱. در تمامی موارد، هم قرض گیرنده و هم تمامی ضامنین تایید شده می‌بایست در ابتدا و به صورت مستمر به رتبه‌بندی قرض گیرنده اختصاص یابند. بانک باید تمام حداقل الزامات برای تخصیص رتبه قرض گیرنده مندرج در این سند، مشتمل بر پایش منظم شرایط ضامن و توانایی و تمایل به ایفاء تعهدات را دنبال نماید. همسو با الزامات پاراگراف‌های ۴۳۰ و ۴۳۱، بانک باید همه اطلاعات مرتبط با قرض گیرنده فاقد تضمین و ضامن را نگهداری نماید. در مورد تضامین خرد، این الزامات همچنین جهت تخصیص منابع در معرض ریسک به یک مجموعه از منابع در معرض ریسک و تخمین احتمال نکول اعمال می‌شود.

۴۸۲. در هیچ موردی بانک نمی‌تواند به منابع در معرض ریسک تضمین شده، احتمال نکول یا زیان با فرض نکول تعدیل شده را تخصیص دهد به گونه‌ای که وزن ریسک تعدیل شده کمتر از منابع در معرض ریسک قابل مقایسه و مستقیم مربوط به ضامن خواهد بود. نه معیارها و نه فرایندهای رتبه‌بندی، مجاز به در نظر گرفتن تاثیرات دلخواه احتمالی ناشی از همبستگی غیر کامل پیش‌بینی شده میان رویدادهای نکول برای قرض گیرنده و ضامن برای اهداف حداقل الزامات سرمایه‌نظارتی نمی‌باشند. با همین مفهوم، وزن ریسک تعدیل شده نباید کاهش ریسک "نکول مضاعف" را منعکس نماید.

تضامین و ضامنین واجد شرایط

۴۸۳. در خصوص انواع ضامنین واجد شرایط، محدودیتی وجود ندارد. به هر حال، بانک باید به طور شفاف معیارهایی برای انواع ضامنین داشته باشد که برای اهداف سرمایه نظارتی تعیین خواهد نمود.

۴۸۴. تضمین می‌بایست به صورت سندی مکتوب، غیر قابل فسخ از ناحیه ضامن، دارای اعتبار تا ایفای کامل بدهی (به میزان و مفاد تضمین) و به طور قانونی قابل اجرا در قبال ضامن در جایی باشد که ضامن در آن دارایی‌هایی جهت ضبط و اجرای یک رای دارد. به هر حال، در مقابل رویکرد پایه جهت منابع در معرض ریسک دولتی، بانکی و شرکتی، شرایط تعیین تضامین که تحت آن ضامن نمی‌تواند متعهد به اجرا شود (تضامین مشروط)؛ ممکن است تحت شرایط خاصی به رسمیت شناخته شود. به طور ویژه، این مسئولیت بر عهده بانک است تا نشان دهد که تخصیص معیارها به طور کافی به هر گونه احتمال کاهش تاثیر کاهنده ریسک می‌پردازد.

معیارهای تعدیل

۴۸۵. بانک باید به وضوح معیارهایی برای تعدیل رتبه قرض گیرنده یا تخمین‌های زیان با فرض نکول داشته باشد (یا در مورد اسناد دریافتنی خریداری شده واجد شرایط و خرد، فرایند تخصیص منابع در معرض ریسک به مجموعه) تا تاثیر تضامین برای اهداف سرمایه نظارتی را منعکس نماید. این معیارها می‌بایست به طور تفصیلی مشابه با معیارهای تخصیص رتبه‌ها به منابع در معرض ریسک، سازگار با پاراگراف‌های ۴۱۰ و ۴۱۱ بوده و همچنین از تمامی حداقل الزامات تخصیص جهت رتبه بندی تسهیلات یا قرض گیرنده که در این سند مشخص شده است، تبعیت نماید.

۴۸۶. معیارها باید قابل قبول و قابل درک بوده و می‌بایست توانایی و تمایل ضامن جهت اجرای شرایط تضمین را لحاظ نماید. معیارها می‌بایست همچنین زمان بندی احتمالی هر نوع پرداخت و میزان وابستگی توانایی ضامن جهت اجرای شرایط تضمین با توانایی بازپرداخت قرض گیرنده را مورد نظر قرار دهد. معیارهای بانک باید میزانی از ریسک باقیمانده قرض گیرنده را در نظر گیرد؛ برای مثال عدم تطابق ارزی میان تضمین و منابع در معرض ریسک پایه.

۴۸۷. در تعدیل رتبه قرض گیرنده یا تخمین‌های زیان با فرض نکول (یا در مورد اسناد دریافتنی خریداری شده واجد شرایط یا خرد، فرایند جایگذاری منابع در معرض ریسک در مجموعه‌های مختلف)، بانک‌ها می‌بایست تمامی اطلاعات مرتبط موجود را در نظر بگیرند.

ابزارهای مشتقه اعتباری

۴۸۸. حداقل الزامات برای تضامین نیز مرتبط با ابزارهای مشتقه اعتباری متکی بر یک دارایی هستند. ملاحظات بیشتر از عدم تطابق دارایی ناشی می‌شود. معیارهای مورد استفاده برای تخصیص رتبه‌های تعدیل شده قرض گیرنده یا تخمین‌های زیان با فرض نکول (یا مجموعه‌ها) برای منابع در معرض ریسک پوشش داده شده با ابزارهای مشتقه اعتباری مستلزم آن است که دارایی مبنای پوشش (دارایی مرجع) متفاوت از دارایی پایه نباشد، مگر این که شرایط تعیین شده در رویکرد پایه رعایت شود.

۴۸۹. مضافاً این که، معیارها می‌بایست به ساختار پرداخت ابزار مشتقه اعتباری پردازد و به شکلی محافظ کارانه تاثیر آن را بر میزان و زمان بندی وصولی‌ها ارزیابی نماید. بانک همچنین باید در نظر بگیرد که تا چه حد سایر اشکال ریسک باقی مانده همچنان پوشش داده نشده است.

برای بانک‌های استفاده کننده از تخمین‌های زیان با فرض نکول پایه

۴۹۰. حداقل الزامات تعیین شده در پاراگراف های ۴۸۰ تا ۴۸۹ برای بانک‌هایی که از تخمین‌های زیان با فرض نکول پایه استفاده می‌کنند، با استثنائات زیر اعمال می‌شود:

۱- بانک قادر به استفاده از گزینه "تعدیل زیان با فرض نکول" نمی‌باشد؛ و

۲- دامنه ضامنین و تضامین واجد شرایط محدود به موارد تعیین شده در پاراگراف ۳۰۲ می‌گردد.
(X) الزامات خاص تخمین احتمال نکول و زیان با فرض نکول (یا زیان مورد انتظار) برای اسناد دریافتنی خریداری شده واجد شرایط

۴۹۱. حداقل الزامات زیر برای کمی سازی ریسک می‌بایست برای هر یک از اسناد دریافتنی خریداری شده (شرکتی یا خرد) که موجب استفاده از نحوه رفتار بالا - پایین ریسک نکول و / یا نحوه رفتارهای رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی ریسک ترقیق می‌گردد، برآورده شود.

۴۹۲. بانک خریدار ملزم به دسته بندی نمودن اسناد دریافتنی به مجموعه‌های که به صورت کافی همگن شده اند؛ به نحوی که تخمین‌های دقیق و سازگار از احتمال نکول و زیان با فرض نکول (یا زیان مورد انتظار) برای زیان های نکول و زیان پیش بینی شده از زیان های ترقیق بتواند تعیین شود. به طور کلی، فرایند دسته بندی ریسک منعکس کننده شیوه های تعهد فروشنده و غیرهمگن مشتریان خواهد بود. مضافاً این که، روش‌ها و داده‌ها برای تخمین احتمال نکول، زیان با فرض

نکول و زیان مورد انتظار می‌بایست منطبق با استانداردهای موجود کمی سازی ریسک برای منابع خرد در معرض ریسک باشد. به ویژه این که، کمی‌سازی باید تمامی اطلاعات موجود را به بانک خریدار و با توجه به کیفیت اسناد دریافتی پایه منعکس نماید؛ از جمله داده‌های مربوط به مجموعه‌های مشابه تهیه شده توسط فروشنده، توسط بانک خریدار یا توسط منابع بیرونی. بانک خریدار باید تعیین کند که آیا داده‌های تهیه شده توسط فروشنده با انتظارات مورد توافق طرفین به عنوان مثال در خصوص نوع، حجم و کیفیت ثابت اسناد دریافتنی خریداری شده؛ سازگار می‌باشد. در جایی که چنین امکانی فراهم نباشد، از بانک خریدار انتظار می‌رود که داده‌های مرتبط‌تر را به دست آورده و بر آن‌ها تکیه نماید.

حداقل الزامات عملیاتی

۴۹۳. اسناد دریافتنی خریداری شده بانک باید این اعتماد را ایجاد کند که پرداخت فعلی و آتی می‌تواند از طریق تسویه (یا در مقابل وصولی‌ها) مجموعه اسناد دریافتنی بازپرداخت شود. برای واجد شرایط شدن ترتیبات بالا- پایین ریسک نکول، مجموعه اسناد دریافتنی و ارتباطات جامع قرض دهی می‌بایست به دقت مورد پایش و کنترل قرار گیرد؛ مخصوصاً، بانک باید موارد زیر را نشان دهد:

ضمانت اجرای قانونی

۴۹۴. ساختار تسهیلات باید این اطمینان را به وجود آورد که بر مبنای تمامی مقتضیات قابل پیش‌بینی، بانک مالکیت و کنترل موثر پرداخت نقدی اسناد دریافتنی را در اختیار دارد؛ از جمله: ورشکستگی یا اضطراب فروشنده یا ارائه دهنده خدمات. هنگامی که متعهد به طور مستقیم به فروشنده یا ارائه دهنده خدمات پرداخت می‌کند، بانک باید به طور منظم تایید کند که پرداخت‌ها به طور کامل و در چهارچوب قرار داد توافق شده انجام گرفته است. همچنین، مالکیت بر اسناد دریافتنی و رسیدهای نقدی می‌بایست در مقابل "توقف ناشی از حکم قضایی" در ارتباط با ورشکستگی یا چالش‌های حقوقی پوشش داده شود چرا که این موارد می‌تواند به شکلی با اهمیت توان قرض گیرنده را جهت تصفیه / واگذاری اسناد دریافتنی یا کنترل داشتن بر رسیدهای نقدی به تاخیر اندازد.

اثر بخشی سیستم های پایش

۴۹۵. بانک باید قادر به پایش کیفیت اسناد دریافتی و شرایط مالی فروشنده و ارائه دهنده خدمات

باشد. به طور خاص:

- بانک باید الف) همبستگی میان کیفیت اسناد دریافتی و شرایط مالی فروشنده و ارائه دهنده خدمات را ارزیابی نماید و ب) دارای سیاست‌ها و رویه‌های داخلی مناسب به منظور پوشش کافی در قبال چنین احتمالاتی باشد که مشتمل بر رتبه بندی داخلی ریسک برای هر فروشنده و ارائه دهنده خدمات می‌باشد.
- بانک باید سیاست‌ها و رویه‌های موثر و شفاف برای تعیین واجد شرایط بودن فروشنده و ارائه دهنده خدمات داشته باشد. بانک یا نماینده آن باید بررسی‌های دوره‌ای فروشنده و ارائه دهنده خدمات را به منظور تایید صحت گزارش فروشنده/ ارائه دهنده خدمات، ردیابی تقلب یا ضعف عملیاتی و تایید کیفیت سیاست‌ها و رویه‌های اعتباری فروشنده و ارائه دهنده خدمات را راهبری نماید. نتایج این بررسی‌ها می‌بایست به خوبی مستند سازی شود.
- بانک باید قادر به ارزیابی خصوصیات مجموعه اسناد دریافتی باشد که مشتمل است بر:
 - الف) پرداخت‌های مازاد؛ ب) سابقه معوقات فروشنده، مطالبات غیر قابل وصول و هزینه مطالبات غیرقابل وصول؛ پ) شرایط پرداخت و ت) پتانسیل حساب‌های دو جانبه.
- بانک باید دارای سیاست‌ها و رویه‌های موثر برای پایش تمرکز متعهد واحد بر مبنای جمعی در هر مجموعه اسناد دریافتی و در بین همه آن‌ها باشد.
- بانک باید گزارش تفصیلی از دسته بندی زمانی و ترقیق اسناد دریافتی را به موقع و کافی داشته باشد تا الف) از تطبیق معیارهای بانک با سیاست‌های پرداخت ناظر بر اسناد دریافتی خریداری شده اطمینان حاصل نماید و ب) ابزارهای موثری فراهم آورد تا بتواند شرایط فروش فروشنده(به طور مثال: دسته بندی زمانی سیاهه) و ترقیق را پایش و تایید نماید.

اثر بخشی سیستم‌های عملیاتی

۴۹۶. یک برنامه موثر مستلزم وجود سیستم‌ها و رویه‌هایی نه تنها برای تشخیص وخامت شرایط مالی فروشنده و وخامت کیفیت اسناد دریافتی در مرحله اولیه، بلکه جهت پاسخ گویی فعال به مشکلات فوری نیز باشد.

- بانک باید سیاست‌ها و رویه‌های شفاف و موثر و همچنین سیستم‌های اطلاعاتی جهت پایش تطبیق با: الف) تمام شرایط قراردادی تسهیلات (از جمله: موافقت‌ها، فرمول‌های پرداخت، حدود تمرکز، تسویه پیش از موعد و غیره) داشته باشد؛ همچنین ب) سیاست‌های داخلی بانک که نرخ پرداخت و واجد شرایط بودن اسناد دریافتی را تعیین می‌کند. سیستم‌های بانک باید چشم پوشی و تخلف از مفاد قرارداد و نیز استثناها در خصوص سیاست‌ها و رویه‌های مقرر را دنبال نمایند.
- بانک برای محدود سازی برداشت‌های نامناسب باید از سیاست‌ها و رویه‌های موثری برای تشخیص، تایید، پایش و اصلاح مازاد پرداخت‌ها برخوردار باشد.
- بانک باید سیاست‌ها و رویه‌های موثری برای مواجهه با ضعف مالی فروشنده یا ارائه دهنده خدمات و / یا وخامت کیفیت مجموعه اسناد دریافتی داشته باشد. این امر که البته صرفاً هم به این موارد محدود نمی‌شود عبارتست از: شروط خاتمه پیش از موعد تسهیلات گردان و سایر حمایت‌های قراردادی، رویکرد منضبط و ساختار یافته جهت مواجهه با نقض قرارداد و سیاست‌ها و رویه‌های شفاف و موثر برای آغاز اقدامات قانونی و مواجهه با مشکلات اسناد دریافتی.

اثر بخشی سیستم‌ها برای کنترل وثایق، دسترسی اعتباری و وجه نقد

۴۹۷. بانک باید به طور خاص، سیاست‌ها و رویه‌های شفاف و موثری برای کنترل اسناد دریافتی، اعتبار و وجه نقد داشته باشد.

- سیاست‌های مکتوب داخلی می‌بایست تمامی عناصر اصلی برنامه خرید اسناد دریافتی را مشخص کند که عبارتست از: نرخ‌های پرداخت، وثایق واجد شرایط، مستندسازی لازم، حدود تمرکز و چگونگی اداره وجوه دریافتی. این عناصر می‌بایست کلیه عوامل با

اهمیت و مرتبط را در نظر گیرد؛ از جمله: شرایط مالی فروشنده / ارائه دهنده خدمت،

تمرکز ریسک و روندها در کیفیت اسناد دریافتی و مشتری اصلی فروشنده.

- سیستم های داخلی باید اطمینان ایجاد کند که پرداخت وجوه صرفاً در مقابل پوشش وثایق و مستندسازی بوده است (نظیر تاییدیه ارائه دهنده خدمات، سیاهه ها، اسناد حمل و غیره).

تطبیق با سیاست ها و رویه های داخلی بانک

۴۹۸. با فرض بر اتکا به سیستم های پایش و کنترل جهت محدود سازی ریسک اعتباری، بانک باید فرایند داخلی موثری برای ارزیابی تطبیق با تمامی سیاست ها و رویه های بحرانی داشته باشد که عبارتند از:

- حسابرسی منظم داخلی و / یا مستقل از تمامی فازهای اصلی برنامه خرید اسناد دریافتی بانک.
 - تایید تفکیک وظایف الف) بین ارزیابی فروشنده / ارائه دهنده خدمت و ارزیابی متعهد و ب) میان ارزیابی فروشنده / ارائه دهنده خدمت و زمینه حسابرسی فروشنده / ارائه دهنده خدمت.
۴۹۹. همچنین فرایند داخلی موثر بانک جهت ارزیابی انطباق با تمامی سیاست ها و رویه های اصلی می بایست در برگیرنده ارزیابی عملیات واحد ستادی با تمرکز خاص بر صلاحیت ها، تجربیات، سطوح سازمانی و سیستم های پشتیبان باشد.

۸. تایید تخمین های داخلی

۵۰۰. بانک باید سیستمی قوی برای تایید دقت و سازگاری سیستم های رتبه بندی، فرایندها و تخمین تمامی اجزای مرتبط ریسک داشته باشد. بانک باید به ناظر خود نشان دهد که فرایند تایید داخلی، بانک را قادر می سازد تا عملکرد رتبه بندی داخلی و سیستم های تخمین ریسک را به شکلی معنادار و سازگار ارزیابی نماید.

۵۰۱. بانک ها باید به طور منظم نرخ های نکول محقق شده را با احتمال نکول تخمینی برای هر رتبه مقایسه نموده و قادر باشد تا نشان دهد که این نرخ ها در میان دامنه پیش بینی شده برای آن رتبه می باشد. بانک هایی که از رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی پیشرفته استفاده می کنند باید چنین

تحلیل‌هایی برای تخمین زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول را کامل نماید. چنین مقایسه‌هایی باید از داده‌های تاریخی مربوط به دوره زمانی طولانی‌تر (تا حد امکان) تشکیل شده باشد. روش‌ها و داده‌های مورد استفاده در این مقایسه باید به طور شفاف توسط بانک مستند سازی شود. این تحلیل و مستند سازی باید حداقل به صورت سالیانه به روز شود.

۵۰۲. همچنین بانک باید دارای سایر ابزارهای تایید کمی و مقایسه‌ای میان منابع داده‌ای بیرونی مرتبط باشد. تحلیل باید مبتنی بر داده‌هایی باشد که مناسب پرتفوی بوده، به طور منظم به روز می‌شوند و دوره مشاهده مربوطه را پوشش می‌دهند. ارزیابی داخلی عملکرد بانک از سیستم‌های رتبه‌بندی می‌بایست مبتنی بر داده‌های تاریخی بلند مدت، در برگیرنده دامنه‌ای از شرایط اقتصادی و به شکلی مطلوب یک یا تعداد بیشتری از چرخه‌های کامل کسب و کار باشد.

۵۰۳. بانک لازم است نشان دهد که روش‌های آزمون کمی و سایر روش‌های تایید، اختلاف سیستمی با چرخه اقتصادی ندارد. تغییر در روش‌ها و داده‌ها (هم منابع داده و هم دوره‌های پوشش داده شده) باید به طور کامل و شفاف مستند سازی شود.

۵۰۴. بانک‌ها باید استانداردهای داخلی صریحی برای موقعیت‌هایی داشته باشند که به انحرافات در احتمال نکول، زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول تحقق یافته از مورد انتظار به طور کافی توجه نموده و بتواند اعتبار تخمین‌ها را مورد ارزیابی قرار دهد. این استانداردها می‌بایست چرخه کسب و کار و تغییر پذیری سیستمی مشابه تجربه‌های نکول را در نظر گیرد. در جایی که مقادیر محقق شده همچنان بالاتر از مقادیر مورد انتظار باشد، بانک‌ها باید تخمین‌ها را به سمت بالا بازنگری کنند تا تجربه زیان و نکول‌شان را منعکس نماید.

۵۰۵. در جایی که بانک‌ها به جای تخمین‌های داخلی، به تخمین‌های نظارتی از پارامترهای ریسک اتکا می‌نمایند، آن‌ها ترغیب می‌شوند که زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول محقق شده را با مواردی که ناظران تعیین کرده‌اند، مقایسه کنند. اطلاعات مبتنی بر این موارد می‌بایست بخشی از ارزیابی بانک از سرمایه اقتصادی را تشکیل دهد.

۹. تخمین‌های نظارتی منابع در معرض نکول و زیان با فرض نکول

۵۰۶. بانک‌ها بر مبنای رویکرد پایه رتبه‌بندی داخلی که الزامات تخمین داخلی زیان با فرض نکول و منابع در معرض نکول را برآورده نمی‌کنند می‌بایست حداقل الزامات تشریح شده در رویکرد

استاندارد را جهت دریافت تاییدیه وثیقه مالی قابل قبول رعایت نمایند(به شرح مندرج در بخش II.D تحت عنوان رویکرد استاندارد - کاهش ریسک اعتباری). آن ها باید حداقل الزامات بیشتر زیر را جهت دریافت تاییدیه انواع بیشتری از وثایق رعایت کنند.

(i) شرایط املاک تجاری و مسکونی به عنوان وثیقه

۵۰۷. واجد شرایط شدن املاک تجاری و مسکونی به عنوان وثیقه برای منابع در معرض ریسک شرکتی، دولتی و بانکی به شرح زیر تعیین می گردد:

- وثیقه در جایی که ریسک قرض گیرنده وابستگی قابل توجهی به عملکرد دارایی یا پروژه پایه ندارد، بلکه بستگی به ظرفیت پایه قرض گیرنده جهت بازپرداخت بدهی از منابع دیگر دارد. بر این اساس، باز پرداخت تسهیلات وابستگی قابل توجهی به هر نوع جریان نقدی ندارد که از املاک تجاری / مسکونی پایه به عنوان وثیقه ناشی می شود^{۱۲۸}؛
- مضافاً این که، ارزش وثیقه نباید وابستگی با اهمیتی به عملکرد قرض گیرنده داشته باشد. این الزام به دنبال این نیست که مانع از موقعیت هایی شود که عوامل محض اقتصاد کلان به طور همزمان بر ارزش وثیقه و عملکرد قرض گیرنده تاثیر می گذارد.

۵۰۸. بر اساس شرح فوق و تعریف منابع در معرض ریسک شرکتی، مستغلات درآمدزایی که در طبقه تسهیلات ویژه قرار می گیرد، به طور خاص از وثیقه قرار گرفتن برای منابع در معرض ریسک شرکتی مستثنی می شوند.^{۱۲۹}

(ii) الزامات عملیاتی برای حصول شرایط املاک تجاری / مسکونی

۵۰۹. با توجه به تعریف فوق، املاک تجاری و مسکونی در صورتی شرایط پذیرش به عنوان وثیقه برای مطالبات شرکتی را دارا می باشند که تمامی الزامات عملیاتی زیر را برآورده سازند:

۱۲۸- کمیته این را به رسمیت می شناسد که در برخی کشورها که مسکن چند خانواری بخش مهمی از بازار مسکن را تشکیل می دهد و سیاست عمومی نیز از این بخش حمایت می کند و در برگیرنده شرکت های بخش عمومی به عنوان تامین کنندگان اصلی است، خصوصیات ریسک اعطا وام از طریق رهن چنین مستغلات مسکونی مشابه با منابع در معرض ریسک شرکتی متعارف پوشش داده می شود. ناظران ملی ممکن است در چنین شرایطی رهن بر روی مستغلات مسکونی به عنوان وثایق قابل قبول برای منابع در معرض ریسک شرکتی را به رسمیت بشناسند.

۱۲۹- چنان که در پاورقی ۷۳ اشاره شده، در شرایط استثنایی برای بازارهای توسعه یافته و دارای سابقه طولانی^{۱۰} رهن بر محل کار و / یا مستغلات تجاری چند منظوره و/یا مستغلات تجاری چند مستاجر قابلیت پذیرش بالقوه در پرتفوی شرکتی را دارا می باشند. لطفاً به پاورقی ۲۹ پاراگراف ۷۴ مراجعه کنید.

- ضمانت اجرای قانونی: هر نوع مطالبه مبتنی بر وثایق می بایست از تضمین اجرا در تمامی کشورهای مرتبط برخوردار بوده و باید قابلیت طرح دعوی به موقع داشته باشد. منافع وثیقه باید حق تصرف را به طور کامل منعکس نماید (یعنی تمامی الزامات حقوقی برای طرح دعوی به طور کامل ایفا شده باشد). علاوه بر این، توافق نامه وثیقه و فرایند حقوقی زیر بنای آن می بایست شرایطی را برای بانک فراهم آورد که به ارزش وثیقه در خلال بازه زمانی معقول تحقق بخشد.
- ارزش عینی بازار وثایق: وثایق باید بر مبنایی برابر یا کمتر از ارزش منصفانه فعلی ارزش گذاری شود که دارایی در آن می تواند تحت قراردادی خصوصی میان فروشنده و خریدار مستقل در تاریخ ارزش گذاری فروخته شود.
- ارزش گذاری مجدد مستمر: از بانک انتظار می رود که ارزش وثایق را بر مبنایی مستمر و حداقل سالی یکبار پایش نماید. البته پایش بیشتر در وضعیت تغییرات با اهمیت بازار پیشنهاد می شود. روش های آماری ارزش گذاری (نظیر: مرجع شاخص های قیمت مسکن و نمونه گیری) را می توان برای به روز رساندن تخمین ها یا شناسایی وثایقی که ارزش آنها کاسته شده و نیازمند ارزش گذاری مجدد است، به کار برد. یک کارشناس خبره می بایست دارایی را هنگامی ارزیابی کند که اطلاعات نشان دهد که ارزش وثایق به طور قابل توجهی در ارتباط با قیمت بازار یا رویداد اعتباری نظیر نکول کاهش پیدا نماید.
- وام های رهنی تبعی: در برخی کشورهای عضو، وثایق قابل قبول محدود به شرایطی است که قرض دهنده اولین ادعا را نسبت به دارایی دارد^{۱۳۰}. وام های رهنی تبعی جایی در نظر گرفته می شود که هیچ شکی نسبت به مطالبه برای وثایقی که قابل اجرا بوده و متشکل از کاهنده موثر ریسک اعتباری است، وجود نداشته باشد. هنگامی که این تایید شد، وام های رهنی تبعی از آستانه C^{**}/C^{*} استفاده می نماید که جهت وام های رهنی دارای اولویت نیز به کار می رود. در این موارد، C^{*} و C^{**} با احتساب مجموع وام های رهنی تبعی و دارای اولویت محاسبه می گردد.

۵۱۰. الزامات بیشتر مدیریت وثایق به شرح زیر می باشند:

۱۳۰- در برخی این کشورها، مطالبات ترجیحی نظیر مالیات و دستمزد کارکنان مقدم بر مطالبات ناشی از وام های رهنی دارای اولویت می باشند.

- انواع وثایق مستغلات تجاری و مسکونی هنگامی مورد پذیرش بانک و سیاست‌های وام دهی است (نرخ‌های پرداخت) که نوع وثیقه به طور شفاف مستند شده باشد.
- بانک باید گام‌هایی بردارد تا اطمینان ایجاد کند که دارایی در نظر گرفته شده به عنوان وثیقه در برابر خسارت یا زوال، بیمه شده است.
- بانک باید بر مبنایی مستمر هر نوع مطالبات دارای اولویت مجاز (مثل مالیات) نسبت به دارایی را پایش نماید.
- بانک باید به طور مناسب ریسک زیست محیطی مانند: وجود مواد سمی در یک دارایی را در ارتباط با وثیقه، پایش نماید.

iii) الزامات شناسایی اسناد دریافتنی مالی

تعریف اسناد دریافتنی واجد شرایط

۵۱۱. اسناد دریافتنی مالی واجد شرایط، مطالباتی هستند با سررسید اولیه کمتر یا برابر با یک سال؛ در جایی که بازپرداخت در خلال جریانات مالی یا تجاری مرتبط با دارایی‌های پایه قرض گیرنده صورت می‌گیرد. این هم شامل بدهی خود نقد شونده ناشی از فروش کالاها یا خدمات مرتبط با مبادلات تجاری می‌شود و هم کل مبالغ بدهی وام گیرندگان، عرضه کنندگان، اجاره دهندگان، مقامات ملی و محلی و سایر طرف‌های غیر وابسته که ارتباطی با فروش کالاها یا خدمات مرتبط با مبادلات تجاری ندارند را در بر دارد. اسناد دریافتنی واجد شرایط، موارد مرتبط با تبدیل به اوراق بهادار کردن، مشارکت‌های فرعی یا اوراق مشتقه اعتباری را در بر نمی‌گیرد.

الزامات عملیاتی

ضمانت اجرای قانونی

۵۱۲. سازکار قانونی که به موجب آن وثیقه اخذ می‌شود باید محکم بوده و این اطمینان را ایجاد کند که وام دهنده حقوق آشکار نسبت به عواید حاصل از وثیقه دارا می‌باشد.

۵۱۳. لازم است بانک تمامی مراحل لازم برای انجام کامل الزامات محلی در ارتباط با تضمین منافع حاصل از وثایق را انجام دهد؛ برای مثال از طریق ثبت منافع آن در یک مرجع ثبتی. باید چهارچوبی وجود داشته باشد که این امکان را به قرض دهنده بدهد تا حق نخستین اولویت ترجیحی مطالبه نسبت به وثایق را داشته باشد.

۵۱۴. تمامی مستندات استفاده شده در معاملات به پشتوانه وثایق می‌بایست برای تمامی طرف‌ها لازم الاجرا بوده و از ضمانت اجرای قانونی در تمامی کشورهای مرتبط برخوردار باشد. بانک‌ها باید بررسی‌های حقوقی کافی در این خصوص انجام داده و مبنای حقوقی مناسبی نیز جهت دست یابی به این استنتاج داشته باشند و چنین بررسی‌های بیشتر را در صورت ضرورت و به منظور اطمینان از ضمانت اجرای مستمر بر عهده گیرند.

۵۱۵. ترتیبات وثایق می‌بایست به خوبی همراه با رویه شفاف و قوی برای جمع‌آوری به موقع عایدات وثایق مستند شود. رویه‌های بانک‌ها باید این اطمینان را ایجاد کند که هر نوع شرایط حقوقی مورد نیاز برای اعلام نکول مشتری و وصول به موقع وثایق ملاحظه شده است. در مواقع اضطرار مالی یا نکول متعهد، بانک باید حتی اختیار قانونی فروش یا واگذاری اسناد دریافتنی به سایر طرف‌ها بدون رضایت متعهد را داشته باشد.

مدیریت ریسک

۵۱۶. بانک باید فرایند صحیحی برای تعیین ریسک اعتباری در اسناد دریافتنی داشته باشد. چنین فرایندی علاوه بر موارد دیگر، باید مشتمل بر تحلیل کسب و کار و نوع صنعت قرض‌گیرنده (مثال: تأثیرات چرخه کسب و کار) و انواع مشتریانی باشد که قرض‌گیرنده با آن‌ها رابطه کسب و کار دارد. در جایی که بانک به منظور تعیین ریسک اعتباری مشتریان به قرض‌گیرنده متکی است، بانک باید سیاست اعتباری قرض‌گیرنده را جهت تعیین صحت و اعتبار آن تعیین نماید.

۵۱۷. تفاوت میان میزان منابع در معرض ریسک و ارزش اسناد دریافتنی می‌بایست تمامی عوامل لازم را منعکس نماید که عبارتند از: هزینه وصولی‌ها، تمرکز بر مجموعه اسناد دریافتنی تهرینی توسط یک قرض‌گیرنده و ریسک تمرکز بالقوه بر کل منابع در معرض ریسک بانک.

۵۱۸. بانک باید فرایند پایش مستمر برای منابع در معرض ریسک خاص (فوری یا تصادفی) داشته باشد که قابل استناد به وثیقه‌ای باشد که به عنوان کاهنده ریسک استفاده می‌شود. این فرایند مشتمل است بر: گزارش‌های دسته بندی زمانی، کنترل اسناد تجاری، گواهی‌های پایه وام‌گیری، حسابرسی دوره‌ای وثایق، تایید حساب‌ها، کنترل عواید ناشی از حساب‌های پرداخت شده، تجزیه و تحلیل ترقیق (اعتبار داده شده توسط قرض گیرنده به عرضه کننده) و تجزیه و تحلیل منظم مالی وام‌گیرنده و عرضه‌کننده اسناد دریافتنی، به ویژه در حالتی که تعداد اندک اسناد دریافتنی با حجم بالا به عنوان وثیقه در نظر گرفته شده است. رعایت حدود کلی تمرکز بانک می‌بایست پایش شود. مضافاً این که، تطبیق با مفاد قرارداد وام، محدودیت‌های محیطی و سایر الزامات می‌بایست به صورت منظم مورد ارزیابی قرار گیرد.

۵۱۹. اسناد دریافتنی تهرینی توسط قرض گیرنده می‌بایست متنوع گشته و نباید بی جهت با قرض گیرنده همبسته شود. در جایی که همبستگی بالاست، به طور مثال: موردی که حیات بعضی ناشران اسناد دریافتنی متکی به قرض گیرنده بوده یا قرض گیرنده و ناشر به یک صنعت مشترک تعلق دارند؛ لازم است ریسک‌های مرتبط با آن به منظور تعیین حاشیه برای مجموعه وثایق به صورت کل در نظر گرفته شود. اسناد دریافتنی از طرف‌های وابسته قرض گیرنده (مشتمل بر شرکت‌های تابعه و کارکنان) به عنوان کاهنده ریسک شناسایی نمی‌شوند.

۵۲۰. بانک باید فرایند مستند برای وصول اسناد دریافتنی در شرایط اضطرار داشته باشد. تسهیلات لازم برای وصولی‌ها می‌بایست در جای خود در نظر گرفته شود، حتی زمانی که بانک به طور معمول به دنبال قرض گیرنده جهت وصولی‌هاست.

۹. الزامات شناسایی سایر وثایق

۵۲۱. ناظران ممکن است نسبت به شناسایی سایر وثایق فیزیکی مشخص به دلیل اثر کاهشی ریسک اعتباری اجازه دهند. هر ناظر، نوع وثایق در هر کشوری را می‌بایست با توجه به رعایت دو استاندارد زیر تعیین نماید:

- وجود بازارهای نقدینه برای فروش وثایق به روشی سریع و موثر اقتصادی.

- وجود مبنایی مناسب برای دسترسی عموم به قیمت‌های بازاری وثایق. ناظران به دنبال این هستند که اطمینان حاصل نمایند، مبلغ دریافتی های بانک ناشی از فروش وثیقه، انحراف معناداری از این قیمت‌ها نداشته باشد.

۵۲۲. به منظور شناسایی وثایق فیزیکی اضافی برای یک بانک، تمامی استانداردهای پاراگراف‌های ۵۰۹ و ۵۱۰ با اصلاحات زیر باید رعایت شود:

- مطالبه نخست: با در نظر گرفتن تنها استثنای مطالبات دارای اولویت مجاز مشخص شده در پانویس ۹۴، فقط وام‌های رهنی دارای اولویت یا ادعا نسبت به وثایق مجاز می‌باشد. بدین ترتیب، بانک باید در میان تمامی وام‌دهندگان نسبت به عواید محقق شده وثیقه دارای اولویت باشد.
- قرارداد وام باید مشتمل بر شرح جزئیات وثیقه به همراه مشخصات تفصیلی روش و تواتر ارزش‌گذاری مجدد باشد.
- انواع وثایق فیزیکی مورد پذیرش بانک و سیاست‌ها و شیوه‌ها در رابطه با میزان مناسب هر یک از وثایق نسبت به میزان منابع در معرض ریسک می‌بایست به طور شفاف در سیاست‌ها و رویه‌های اعتباری داخلی مستند شده و در دسترس جهت بازرسی و / یا حسابرسی قرار داشته باشد.
- سیاست‌های اعتباری بانک با توجه به ساختار معاملات می‌بایست پاسخ‌گوی الزامات وثایق مناسب مرتبط با میزان منابع در معرض ریسک، توانایی نقد شوندگی آسان وثایق، توانایی ایجاد قیمت یا ارزش عینی بازار، تواتری که در آن ارزش به سادگی به دست می‌آید (مشتمل بر ارزش‌گذاری یا ارزیابی حرفه‌ای) و همچنین نوسانات ارزش وثایق باشد. فرایند دوره‌ای ارزش‌گذاری مجدد باید توجه ویژه‌ای به "حساس به مد" وثایق داشته باشد تا اطمینان حاصل کند که ارزش‌گذاری به شکل مناسبی بر اساس از مد افتادن یا مدل سال، از رده خارج شدن مدل همانند از رده خارج شدن یا زوال فیزیکی تنظیم شده است.

- در خصوص موجودی‌ها (مثل مواد خام، کار در جریان، کالای ساخته شده، موجودی فروشندگان از خودرو) و تجهیزات، فرایند ارزش گذاری دوره‌ای می‌بایست مشتمل بر بازرسی فیزیکی از وثایق باشد.

۱۰. الزامات به رسمیت شناختن اجاره

۵۲۳. اجاره‌ها به غیر از مواردی که بانک را در معرض ریسک ارزش باقیمانده (پاراگراف ۵۲۴ را ملاحظه کنید) قرار می‌دهند، باعث رفتار مشابه منابع در معرض ریسک دارای وثیقه به وسیله همان وثیقه خواهند شد. حداقل الزامات برای نوع وثایق می‌بایست رعایت گردد (مستغلات تجاری / مسکونی یا سایر وثایق). علاوه بر این، بانک باید استانداردهای زیر را رعایت نماید:
- مدیریت ریسک نیرومند به عنوان طرف موجه با توجه به موقعیت دارایی، مورد استفاده، سن آن و از رده خارج شدن برنامه ریزی شده.
 - ساختار حقوقی نیرومند که مالکیت حقوقی موجه بر دارایی و همچنین امکان به اجرا گذاردن حقش به عنوان مالک را به موقع ایجاد نماید.
 - اختلاف میان نرخ استهلاک دارایی فیزیکی و نرخ تسویه پرداخت‌های اجاره نباید به حدی زیاد باشد که برآورد کاهنده ریسک اعتباری مرتبط با دارایی‌های اجاره شده به شکلی اغراق‌آمیز باشد.
۵۲۴. با اجاره‌هایی که بانک را در معرض ریسک ارزش باقیمانده قرار می‌دهند، به صورت زیر رفتار خواهد شد. ریسک ارزش باقیمانده عبارتست از منابع در معرض زیان بالقوه بانک ناشی از کاهش ارزش منصفانه تجهیزات به نحوی که کمتر از باقیمانده برآورد اولیه اجاره باشد.
- جریان پرداختی تنزیل شده اجاره، وزن ریسکی متناسب با توان مالی مستاجر (احتمال نکول) و تخمین‌های داخلی یا نظارتی زیان با فرض نکول (هر کدام که مناسب باشد) دریافت خواهد کرد.
 - وزن ریسک ارزش باقیمانده ۱۰۰٪ خواهد بود.

۱۱. محاسبه پوشش سرمایه ای برای سرمایه گذاری در سهام به قصد انتفاع از فروش

(i) رویکرد بازار محور مدل‌های داخلی

۵۲۵. برای واجد شرایط شدن رویکرد بازار محور مدل‌های داخلی، بانک می‌بایست به ناظر خود نشان دهد که حداقل الزامات کمی و کیفی را در ابتدا و همچنین بر مبنایی مستمر رعایت می‌نماید. بانکی که نتواند تطبیق مستمر خود را با حداقل الزامات نشان دهد، می‌بایست برنامه ای برای بازگشت سریع به تطبیق، کسب تایید برنامه توسط ناظر و اجرای آن به موقع آن برنامه طرح ریزی نماید. در این فاصله، از بانک‌ها انتظار می‌رود که پوشش سرمایه‌ای را با استفاده از رویکرد ساده وزن ریسک محاسبه نمایند.

۵۲۶. کمیته این را به رسمیت می‌شناسد که تفاوت میان بازارها، روش‌های اندازه گیری، ابزارهای مبتنی بر سرمایه گذاری مالکانه و شیوه‌های مدیریتی؛ بانک‌ها و ناظران را ملزم به بومی کردن رویه‌های عملیاتی شان می‌نماید. قصد کمیته این نیست که قالب یا جزییات عملیاتی سیاست‌های مدیریت ریسک و شیوه‌های مدیریتی را برای منافع و حقوق مالکانه دفاتر بانکی دیکته نماید. به هر حال، برخی از حداقل الزامات به طور خاص تعیین می‌شوند. هر ناظر رویه‌های بازرسی مفصلی را توسعه می‌دهد تا از کافی بودن سیستم‌های اندازه گیری ریسک بانک و کنترل‌های مدیریتی به عنوان مبنایی برای رویکرد مدل‌های داخلی اطمینان حاصل نماید.

(ii) کمی سازی ریسک و پوشش سرمایه‌ای

۵۲۷. حداقل استانداردهای کمی زیر به منظور محاسبه حداقل پوشش سرمایه ای تحت رویکرد مدل‌های داخلی اعمال می‌گردد.

(a) پوشش سرمایه ای برابر است با زیان بالقوه پرتفوی سهام موسسه ناشی از شوک لحظه‌ای مفروض تا صدک نود و نهم، فاصله اطمینان یک دنباله از تفاوت میان بازده فصلی و نرخ بازده بدون ریسک مناسب در یک نمونه طولانی مدت محاسبه شده است.

(b) زیان‌های تخمینی باید به میزان کافی محافظه کارانه باشد تا حرکات بازار در ارتباط با ویژگی‌های ریسک بلند مدت پرتفوی خاص موسسه را پوشش دهد. داده‌های مورد استفاده جهت

توزیع بازده باید منعکس کننده طولانی ترین دوره نمونه برای داده‌های در دسترس و معناداری باشد که بیان گر ویژگی‌های ریسک پرتفوی خاص سهام بانک می باشند. داده‌های استفاده شده باید کافی باشد تا تخمین‌های قوی و به لحاظ آماری قابل اتکا و محافظه کارانه امکان پذیر نموده و صرفاً بر مبنای ملاحظات ذهنی یا قضاوتی نباشد. موسسات باید به ناظران نشان دهند شوک مفروض، تخمینی محافظه کارانه از زیان‌های بالقوه در خلال چرخه بلند مدت بازار مربوط یا کسب و کار فراهم می کند. مدل‌های تخمین زده شده با استفاده از داده‌هایی که دامنه‌های واقع گرایانه تجربه بلند مدت را منعکس نمی نماید و مشتمل بر دوره منطقی کاهش شدید ارزش بازار سهام مربوط به دارایی‌های بانک می باشد؛ فرض می شود که نتایج خوش بینانه‌ای را ایجاد می کنند مگر این که شواهد معتبری از تعدیلات مناسب در مدل وجود داشته باشد. در غیاب تعدیلات درون‌زای مدل، بانک باید تحلیل تجربی داده‌های موجود با تعدیلات مبتنی بر عوامل متنوع را ترکیب کند تا به خروجی مدلی برسد که از سطح مناسب محافظه کاری و واقع گرایی برخوردار است. در طراحی مدل‌های ارزش در معرض ریسک که زیان‌های فصلی بالقوه را تخمین می زنند، موسسات مجاز هستند که داده‌های فصلی را استفاده نمایند یا داده‌های مربوط به دوره‌های زمانی کوتاهتر را با استفاده از روش‌های پشتیبانی شده توسط شواهد تجربی به دوره فصلی تبدیل نمایند. چنین تعدیلاتی باید از طریق فرایند و تحلیلی که به خوبی ایجاد و مستند شده اند، اعمال گردد. به طور کلی، تعدیلات باید به شکلی محافظه کارانه و سازگار در طول زمان اعمال گردد. علاوه بر این، در مواردی که فقط داده‌های محدودی در دسترس هستند یا محدودیت‌های فنی به گونه‌ای هستند که این قبیل تخمین‌های حاصل از یک روش واحد از کیفیتی نامطمئن برخوردارند؛ بانک‌ها باید حاشیه‌های مناسبی از محافظه کاری را به منظور پرهیز از خوش بینی بیش از حد لحاظ نمایند.

(c) هیچ نوع خاصی از مدل ارزش در معرض خطر(به طور مثال: واریانس - کو واریانس، شبیه سازی تاریخی یا مونت کارلو) تجویز نمی شود. به هر حال، مدل مورد استفاده باید قادر به انعکاس کافی تمامی ریسک‌های با اهمیت در بازده سهام مشتمل بر ریسک‌های کلی بازار و هم منابع در معرض ریسک خاص پرتفوی سهام موسسه باشد. مدل‌های داخلی باید شرح کافی از تغییرات تاریخی قیمت، انعکاس اندازه و تغییرات در ترکیب تمرکزهای بالقوه ارائه داده و جهت پوشش شرایط بازار مستحکم باشند. جامعه آماری منابع در معرض ریسک ارائه شده در داده‌های

مورد استفاده در تخمین می‌بایست تطابق نزدیک یا حداقل قابل مقایسه‌ای با موقعیت‌های سرمایه‌گذاری در سهام به قصد انتفاع از فروش داشته باشد.

(d) بانک‌ها همچنین مجاز به استفاده از تکنیک‌های مدل سازی نظیر تحلیل سناریوی تاریخی می‌باشند تا حداقل الزامات سرمایه برای پرتفوی سهام موجود در دفاتر بانکی را تعیین نمایند. استفاده از چنین مدل‌هایی مشروط به آن است که موسسه بتواند به ناظر نشان دهد که روش و خروجی آن به صورت درصد زیان مشخص شده بر اساس بند (a) فوق کمی سازی می‌شود.

(e) موسسه باید از مدل داخلی استفاده کند که مناسب برای مشخصه‌های ریسک و پیچیدگی پرتفوی سهام، موسسات با دارایی‌های با اهمیت همراه با ارزشی که به طور ذاتی به شدت غیر خطی می‌باشند (مثل: ابزار مشتقه مبتنی بر ابزارهای مالکانه، اوراق قابل تبدیل)، باید از مدل داخلی استفاده نمایند که به شکلی مناسب ریسک‌های مرتبط با چنین ابزاری را منعکس می‌نماید.

(f) مشروط به بررسی نظارتی، همبستگی پرتفوی سهام می‌تواند با معیارهای داخلی ریسک بانک یکپارچه شود. استفاده از همبستگی‌های صریح (نظیر استفاده از مدل واریانس/ کوواریانس ارزش در معرض خطر) باید به طور کامل مستند شده و با استفاده از تحلیل تجربی پشتیبانی شود. تناسب مفروضات همبستگی صریح، توسط ناظران در بررسی مستند سازی مدل و تکنیک‌های تخمین مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

(g) تطبیق هر موقعیت به یک نماد، شاخص‌های بازار و عوامل بازار باید قابل قبول، شهودی و از لحاظ مفهومی صحیح باشد. تکنیک‌ها و فرایندهای تطبیق باید به طور کامل مستند شده و از طریق شواهد تجربی و تئوری نشان داده شود که مناسب دارایی‌های خاص است. در جایی که قضاوت‌های حرفه‌ای با تکنیک‌های کمی در تخمین نوسان بازده دارایی ترکیب می‌شود، قضاوت باید به گونه‌ای باشد که اطلاعات با اهمیت و مرتبط لحاظ نشده در سایر تکنیک‌های مورد استفاده را به حساب آورد.

(h) در جایی که مدل‌های عاملی به کار می‌رود، مدل‌های تک یا چند عاملی بسته به ماهیت دارایی‌های موسسه قابل قبول می‌باشد. از بانک‌ها انتظار می‌رود که اطمینان حاصل کنند عوامل جهت انعکاس ریسک‌های ذاتی در پرتفوی سهام کافی می‌باشند. عوامل ریسک باید مرتبط با

خصوصیات بازار سهام متناسب باشد (مثل: بخش عمومی، خصوصی، بازار سرمایه و زیر بخش‌ها، خصوصیات عملیاتی) که بانک در آن‌ها موقعیت‌های بااهمیت دارد. در حالی که بانک‌ها اختیار در انتخاب عوامل دارند؛ آن‌ها باید در خلال تحلیل‌های تجربی، تناسب عوامل را نشان دهند که مشتمل است بر توانایی پوشش ریسک عام و خاص.

(i) تخمین‌های نوسان بازده سرمایه‌گذاری مبتنی بر ابزارهای مالکانه باید در بر گیرنده داده‌های با اهمیت و مرتبط موجود، اطلاعات و روش‌ها باشد. بانک مجاز است به طور مستقل از داده‌های داخلی بررسی شده یا داده‌های منابع بیرونی استفاده نماید (مشتمل بر داده‌های تجمیعی). تعداد منابع در معرض ریسک در نمونه و دوره مورد استفاده داده‌ها برای کمی‌سازی می‌بایست به اندازه‌ای کافی باشد که سطح اطمینانی از دقت و قدرت تخمین را ایجاد نماید. موسسات باید تدابیر مناسبی را به منظور محدود نمودن احتمال تورش نمونه‌گیری و تورش پایداری در تخمین نوسانات بازده در نظر بگیرند.

(j) یک برنامه جامع و دقیق آزمون بحران باید در نظر گرفته شود. از بانک‌ها انتظار می‌رود که مدل داخلی و رویه‌های تخمین خود مشتمل بر محاسبات نوسان با توجه به سناریوهای تاریخی یا فرضی که منعکس‌کننده بدترین موقعیت زیان با فرض موقعیت‌های پایه در سهام دولتی و خصوصی است را در نظر بگیرند. آزمون بحران حداقل باید به منظور فراهم نمودن اطلاعات در خصوص تاثیر داده‌های دنباله فراتر از سطح اطمینان مفروض در رویکرد مدل‌های داخلی به کار گرفته شود.

(iii) کنترل‌ها و فرایندهای مدیریت ریسک

۵۲۸. از شیوه‌های مدیریت ریسک جامع بانک که جهت مدیریت دفاتر بانکی ابزار مبتنی بر سرمایه‌گذاری مالکانه استفاده می‌شود، این انتظار می‌رود که سازگار با رهنمودهای در حال تحول شیوه صحیح منتشره توسط کمیته و ناظران ملی باشند. با توجه به توسعه و کاربرد مدل‌های داخلی برای اهداف سرمایه‌ای، موسسات باید سیاست‌ها، رویه‌ها و کنترل‌هایی به منظور اطمینان از یکپارچه‌گی مدل و فرایند مدل‌سازی مورد استفاده جهت استخراج استانداردهای سرمایه‌گذاری ایجاد نمایند. این سیاست‌ها، رویه‌ها و کنترل‌ها می‌بایست مشتمل بر موارد زیر باشند:

(a) یکپارچه‌گی کامل مدل داخلی با سیستم‌های اطلاعات مدیریت جامع موسسه و مدیریت دفاتر بانکی پرتفوی سهام. مدل‌های داخلی باید به طور کامل با زیر ساخت مدیریت ریسک موسسه یکپارچه باشد که خود مشتمل است بر: (i) تعیین حداقل نرخ‌های بازده مورد انتظار و ارزیابی سرمایه‌گذاری‌های جایگزین؛ (ii) ارزیابی و اندازه‌گیری عملکرد پرتفوی سهام (مشتمل بر عملکرد تعدیل شده ریسک)؛ (iii) تخصیص سرمایه اقتصادی به منافع و حقوق مالکانه و ارزیابی کفایت سرمایه جامع بر اساس الزام رکن (۲). موسسه باید قادر باشد تا نشان دهد که به طور مثال در خلال صورت جلسات کمیته سرمایه‌گذاری، خروجی مدل داخلی نقشی اساسی در فرایند مدیریت ریسک ایفا می‌نماید.

(b) سیستم‌ها و رویه‌های مدیریتی مستقر و عملیات کنترل برای اطمینان از بررسی مستقل و دوره‌ای تمام عناصر فرایند مدل سازی داخلی مشتمل بر تایید بازنگری‌های مدل، بررسی دقیق ورودی‌های مدل و بررسی نتایج مدل، نظیر تایید مستقیم محاسبات ریسک. باید به نمادها و تکنیک‌های تعیین آن‌ها و نیز سایر اجزای مهم مدل توجه ویژه‌ای شود. این بررسی باید دقت، کامل بودن و تناسب ورودی‌ها و نتایج مدل را ارزیابی نموده و بر یافتن و محدود نمودن خطاهای احتمالی مرتبط با نقاط ضعف شناخته شده و شناسایی نقاط ضعف شناسایی نشده تمرکز داشته باشد. چنین بررسی‌هایی می‌تواند به عنوان جزیی از برنامه‌های حسابرسی مستقل یا داخلی توسط واحد کنترل ریسک مستقل یا شخص ثالث مستقل انجام شود.

(c) سیستم‌ها و رویه‌های کافی برای پایش محدودیت‌های سرمایه‌گذاری و منابع در معرض ریسک سرمایه‌گذاری مالکانه.

(d) واحدهای مسئول طراحی و به کارگیری مدل باید از لحاظ کارکرد مستقل از واحدهای مسئول هر سرمایه‌گذاری باشد.

(e) طرف‌های مسئول برای هر جنبه‌ای از فرایند مدل سازی باید به طور کافی واجد شرایط شده باشند. مدیریت باید منابع انسانی دارای مهارت کافی و صلاحیت را به واحد مدل‌سازی اختصاص دهد.

(iv) تصدیق/اعتبار و مستند سازی

۵۲۹. از موسساتی که مدل‌های داخلی را برای اهداف سرمایه‌گذاری به کار می‌برند، انتظار می‌رود که سیستم نیرومندی برای تصدیق دقت و سازگاری مدل با خروجی‌های آن داشته باشد. همچنین آن‌ها باید تمامی اجزای مهم مدل‌های داخلی و فرایند مدل سازی را مستند کنند. فرایند مدل سازی به خودی خود و نیز سیستم‌های استفاده شده جهت تصدیق اعتبار مدل‌های داخلی مشتمل بر تمامی مستندسازی‌های پشتیبان، نتایج تصدیق اعتبار و نتایج بررسی‌های داخلی و خارجی، منوط به بررسی و کنترل ناظر بانک می‌باشد.

تصدیق/اعتبار

۵۳۰. بانک‌ها باید سیستم نیرومندی جهت تصدیق دقت و سازگاری مدل‌های داخلی و فرایند مدل سازی داشته باشند. بانک ملزم است به ناظر خود نشان دهد که فرایند تصدیق اعتبار داخلی او را قادر می‌سازد تا عملکرد مدل داخلی و فرایندها را به صورت معنادار و سازگار ارزیابی نماید.

۵۳۱. بانک‌ها باید به طور منظم بازده واقعی را (محاسبه شده با استفاده از سود و زیان تحقق یافته و تحقق نیافته) با تخمین‌های حاصل از مدل‌سازی مقایسه نمایند و قادر باشند تا نشان دهند که چنین بازده‌ای در دامنه مورد انتظار هر یک از دارایی‌ها و همچنین پرتفوی دارایی‌ها قرار دارد. چنین مقایسه‌ای باید از داده‌های تاریخی‌ای استفاده نماید که تا حد امکان از دوره بلند مدتی تشکیل شده باشد. روش‌ها و داده‌های مورد استفاده در چنین مقایسه‌ای باید به طور شفاف توسط بانک مستند شده باشد. این تحلیل و مستند سازی باید حداقل به صورت سالانه به روز رسانی شود.

۵۳۲. بانک‌ها باید از سایر ابزار کمی تصدیق اعتبار استفاده نمایند و مقایسه‌ای با منابع داده بیرونی انجام دهند. تحلیل باید مبتنی بر داده‌هایی باشد که متناسب پرتفوی باشند، به طور منظم به روز رسانی شوند و دوره مشاهده مربوطه را پوشش دهند. ارزیابی‌های داخلی بانک از عملکرد مدل داخلی خود باید مبتنی بر داده‌های تاریخی بلند مدتی باشد که دامنه‌ای از شرایط اقتصادی است و به طور مطلوب یک یا چند چرخه کامل کسب و کار را نیز پوشش می‌دهد.

۵۳۳. بانک‌ها باید نشان دهند که روش‌های کمی تصدیق اعتبار و داده‌ها در طول زمان سازگار می‌باشند. تغییرات در روش‌های تخمین و داده‌ها (مشمول بر منابع داده‌ها و دوره‌های تحت پوشش) می‌بایست شفاف بوده و کاملاً مستند شده باشد.

۵۳۴. از آن جایی که ارزش‌یابی عملکرد واقعی به نسبت عملکرد مورد انتظار در طول زمان، مبنایی را برای بانک‌ها جهت اصلاح و تنظیم مدل‌های داخلی به صورت مستمر فراهم می‌نماید؛ این انتظار می‌رود، بانک‌هایی که از مدل داخلی استفاده می‌نمایند، استانداردهای بازنگری مدل را که به خوبی تبیین شده است را مقرر نمایند. این استانداردها به خصوص برای موقعیت‌هایی مهم می‌باشند که نتایج واقعی به طور معناداری از انتظارات انحراف داشته و اعتبار مدل داخلی زیر سوال رفته باشد. این استانداردها باید چرخه کسب و کار و تغییرات سیستمی مشابه در بازده سهام را در نظر گیرد. تمام تعدیلات مدل داخلی در پاسخ به بازنگری‌های مدل می‌بایست به خوبی مستند شده و سازگار با استانداردهای بررسی مدل بانک باشد.

۵۳۵. به منظور تسهیل در تصدیق اعتبار از طریق آزمون گذشته نگر به طور مستمر، موسسات استفاده کننده از رویکرد مدل داخلی می‌بایست پایگاه داده مناسبی را بر اساس عملکرد واقعی سه ماهه سرمایه گذاری مالکانه و همچنین بر مبنای تخمین‌های منتج از مدل‌های داخلی خود ایجاد و نگهداری نمایند. موسسات همچنین باید آزمون گذشته نگر نسبت به تخمین نوسانات مورد استفاده در مدل‌های داخلی و تناسب نمادهای مورد استفاده در مدل داشته باشند. ناظران می‌توانند که از بانک‌ها بخواهند تا پیش‌بینی‌های فصلی را به افق زمانی کوتاهتری تبدیل نموده و داده‌های عملکرد را برای این افق زمانی ذخیره کرده و آزمون گذشته نگر را نیز بر همین مبنا انجام دهند.

مستند سازی

۵۳۶. مسئولیت بر عهده بانک است تا ناظر خود را متقاعد کند که مدل از قدرت پیش‌بینی خوبی برخوردار بوده و الزامات سرمایه‌گذاری نیز به عنوان نتیجه‌ای از این استفاده، تحریف نخواهد شد. بر این اساس، تمامی عناصر حیاتی مدل داخلی و فرایند مدل سازی می‌بایست به طور کامل و کافی مستند شود. بانک‌ها باید طراحی و جزییات عملیاتی مدل داخلی خود را مستند نمایند. مستند سازی باید تطبیق بانک را با حداقل استانداردهای کمی و کیفی نشان داده و همچنین

پاسخ گوی موضوعاتی نظیر کاربرد مدل نسبت به اجزای مختلف پرتفوی، روش‌های تخمین، مسئولیت طرف‌های درگیر در مدل سازی و فرایند بررسی و تایید مدل باشد. به طور خاص، در فرایند مستند سازی باید موارد زیر لحاظ شود:

(a) بانک باید منطق انتخاب روش مدل سازی داخلی خود را مستند نموده و قادر به تحلیلی باشد که نشان دهد مدل و رویه‌های مدل سازی به احتمال زیاد منجر به تخمین‌های معناداری می‌شود که ریسک ابزار مالکانه بانک را شناسایی می‌نماید. رویه‌ها و مدل‌های داخلی می‌بایست به تناوب مورد بررسی قرار گیرند تا مشخص شود که آیا آن‌ها همچنان قابلیت اجرای کامل نسبت به پرتفوی فعلی و شرایط خارجی را دارا می‌باشند. مضافاً این که، بانک باید تاریخچه‌ای از تغییرات عمده مدل در طول زمان و همچنین تغییرات به وجود آمده در فرایند مدل سازی به دنبال آخرین بررسی نظارتی را مستند نماید. اگر تغییرات در پاسخ به استانداردهای بازنگری داخلی بانک انجام گرفته باشد، بانک باید مستند نماید که این تغییرات سازگار با استانداردهای مورد اشاره بوده است.

(b) در مستند سازی مدل‌های داخلی، بانک‌ها باید:

- طرح تفصیلی از تئوری، فرضیات و/یا مبنای ریاضی و تجربی پارامترها، متغیرها و منابع داده‌ای مورد استفاده در تخمین مدل را تهیه نمایند؛
- فرایند آماری دقیق (مشمول بر آزمون‌های عملکرد خارج از زمان و خارج از نمونه) برای تصدیق اعتبار انتخاب متغیرهای توصیفی را ایجاد کنند؛ و
- شرایطی که مدل تحت آن به طور موثر کار نمی‌کند را نشان دهند.

(c) در جایی که نمادها و طرح ریزی به کار می‌رود، موسسات باید تجزیه و تحلیل دقیقی را اجرا نموده و آن را مستند سازی کنند؛ به طوری که نشان دهد تمامی نمادها و طراحی‌های انتخاب شده به اندازه کافی بیان گر ریسک ابزار مالکانه مرتبط با آن، می‌باشد. مستند سازی باید به عنوان نمونه، عوامل مرتبط و با اهمیتی را نشان دهد (مثل: رشته‌های فعالیت، ویژگی‌های ترازنامه، موقعیت جغرافیایی، سن شرکت، بخش و زیر بخش صنعت، ویژگی‌های عملیاتی) که در طراحی هر سرمایه گذاری نسبت به نمادها به

کار می‌رود. به طور خلاصه، موسسات باید نشان دهند که نمادها و تطبیق به کار رفته این گونه می‌باشند:

- به طور کافی از قابلیت مقایسه با پرتفوی یا دارایی پایه برخوردار می‌باشند؛
- با استفاده از شرایط تاریخی اقتصاد و بازار منتج می‌شوند که مرتبط و با اهمیت نسبت به دارایی پایه بوده یا اگر این طور هم نباشد، تعدیل مناسبی حتماً اعمال شده است؛ و
- دارای تخمین‌های قوی از ریسک بالقوه دارایی پایه می‌باشند.

۱۲. الزامات افشا

۵۳۷. به منظور واجد شرایط شدن رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی، بانک‌ها باید الزامات تعیین شده افشا در رکن سوم را رعایت نمایند. این‌ها حداقل الزامات برای استفاده از این رویکرد می‌باشند. عدم رعایت این موارد باعث عدم داشتن صلاحیت بانک برای استفاده از رویکرد رتبه بندی داخلی مربوطه می‌گردد.

(IV) ریسک اعتباری – چارچوب اوراق بهادار سازی

A – گستره و تعاریف معاملات تحت پوشش چارچوب تبدیل دارایی به اوراق بهادار

۵۳۸. بانک‌ها باید چارچوب اوراق بهادار سازی را به منظور تعیین الزامات سرمایه نظارتی برای منابع در معرض ریسک ناشی از اوراق بهادار سازی به شکل متعارف و ترکیبی یا ساختارهای مشابهی که حاوی ویژگی‌های مشترک هر دو شیوه است به کار گیرند. از آنجایی که اوراق بهادار سازی می‌تواند به شیوه‌های مختلف انجام شود، ترتیبات سرمایه‌ای مربوط به منابع در معرض ریسک ناشی از اوراق بهادار سازی، به جای قالب حقوقی باید بر مبنای ماهیت اقتصادی آن تعیین شود. به همین ترتیب ناظران در تعیین سرمایه نظارتی به منظور مشخص کردن اینکه یک معامله مشمول چارچوب اوراق بهادار سازی می‌شود، به ماهیت اقتصادی معامله نگاه خواهند کرد. زمانی که در مورد یک معامله این نا اطمینانی وجود دارد که آیا به عنوان اوراق بهادار سازی مورد نظر

قرار گیرد یا نه؟ در این موارد به بانک‌ها توصیه می‌شود با ناظران ملی مشورت کنند. برای مثال، این امکان وجود دارد که معاملات در بردارنده جریان‌های نقدی مربوط به مستغلات (برای مثال اجاره بها) در صورت تضمین پرداخت، به عنوان تسهیلات ویژه در نظر گرفته شوند.

۵۳۹. ساختار اوراق بهادارسازی متعارف، به گونه‌ای است که جریان‌های نقدی مجموعه‌ای از منابع پایه در معرض ریسک، برای حداقل دو طبقه یا موقعیت ریسک طبقه‌بندی شده متفاوت که منعکس کننده درجات مختلفی از ریسک اعتباری است، مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این شیوه، پرداخت‌ها به سرمایه‌گذاران به جای بستگی داشتن به تعهد موسسه‌ای که منابع در معرض ریسک را ایجاد کرده است، بستگی به عملکرد منابع پایه در معرض ریسک مشخص دارد. در ساختارهای طبقه‌بندی شده / مرتبه‌بندی شده که اوراق بهادارسازی را از ابزارهای معمول بدهی دارای اولویت / تبعی متمایز می‌کند و به موجب آن طبقات اوراق بهادارسازی بدون اولویت، می‌تواند بدون وقفه در پرداخت‌های قراردادی به طبقات دارای اولویت بیشتر، زیان‌ها را جذب کند. در حالی که ویژگی تبعی بودن در ساختار بدهی دارای اولویت / تبعی، موضوعی است که در ارتباط با اولویت حقوق و منافع نسبت به عواید حاصل از تصفیه و انحلال می‌باشد.

۵۴۰. اوراق بهادار سازی ترکیبی، ساختاری است با حداقل دو لایه یا موقعیت ریسک طبقه‌بندی شده متفاوت، که منعکس کننده درجات مختلفی از ریسک اعتباری است و ریسک اعتباری مجموعه منابع (تسهیلات) پایه (تمام یا بخشی از آن) با استفاده از ابزارهای مشتقه اعتباری دارای پشتوانه (برای مثال ابزارهای مشتقه مرتبط با قراردادهای اعتباری) یا ابزارهای مشتقه اعتباری بدون پشتوانه (برای مثال قراردادهای معاوضه اعتباری نکول) یا تضمین‌هایی که برای پوشش ریسک اعتباری پرتفوی به کار گرفته می‌شود، منتقل می‌شود. به همین ترتیب ریسک بالقوه سرمایه‌گذار بستگی به عملکرد مجموعه منبع پایه دارد.

۵۴۱. از این به بعد در این متن، منابع در معرض ریسک بانک‌ها موضوع اوراق بهادارسازی، با عنوان منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی ذکر می‌شود، این منابع شامل اقلام زیر می‌شود، اما محدود به این اقلام نیست:

اوراق بهادار با پشتوانه دارایی؛ اوراق بهادار با پشتوانه رهنه؛ ارتقاء اعتباری؛ تسهیلات نقد کننده اوراق بهادار؛ قراردادهای معاوضه ارز یا معاوضه نرخ بهره؛ ابزارهای مشتقه اعتباری؛ پوشش

طبقه‌بندی شده دارایی یا سرمایه‌گذاری، همچنان که در بند شماره ۱۹۹ شرح داده شد. حساب‌های ذخیره مانند حساب‌های وثیقه که توسط بانک بانی به عنوان دارایی ثبت می‌شوند نیز همانند منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، با آنها رفتار شود.

۵۴۲. ابزارهای پایه زیر می‌تواند تبدیل به اوراق بهادار شوند، اما محدود به ابزارهای زیر نمی‌شود: این ابزارها عبارتند از: وام‌ها، تعهدات، اوراق بهادار با پشتوانه دارایی، اوراق بهادار با پشتوانه رهنه، اوراق قرضه شرکتی، ابزارهای مالکانه و سرمایه‌گذاری‌ها در سهام شرکت‌های خصوصی.

B- تعاریف و اصطلاحات عمومی

۱- بانک بانی

۵۴۳. برای اهداف سرمایه‌مبتنی بر ریسک، در جریان اوراق بهادارسازی، بانکی را بانک بانی می‌گویند که دارای شرایط زیر باشد:

(a) بانک به طور مستقیم یا غیرمستقیم منابع در معرض ریسک در جریان اوراق بهادارسازی را تضمین کند.

(b) یا اینکه بانک در خصوص اوراق تجاری با پشتوانه دارایی یا هر برنامه مشابهی که از موسسات ثالث تسهیلات کسب می‌کند، به عنوان حامی عمل کند. در خصوص این گونه برنامه‌ها بانک عموماً به عنوان حامی محسوب می‌شود و یک موسسه به عنوان موسسه بانی برنامه را مدیریت می‌کند و اوراق را به بازار عرضه می‌کند یا نقدینگی و/یا ارتقاء اعتباری را فراهم می‌کند.

۲- برنامه انتشار اوراق تجاری با پشتوانه دارایی

۵۴۴. در یک طرح انتشار اوراق تجاری با پشتوانه دارایی معمولاً اوراق تجاری با سررسید اولیه یک سال یا کمتر منتشر می‌شود که پشتوانه این اوراق، دارایی‌ها یا سایر منابع در معرض ریسک موجود در یک نهاد واسط (با هدف خاص) است.

۳- اختیار بازخرید پیش از سررسید اوراق بهادار با پشتوانه دارایی

۵۴۵. اختیار بازخرید، اختیاری است که پیش از بازپرداخت تمام منابع پایه در معرض ریسک یا منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، اجازه بازخرید منابع در معرض ریسک اوراق

بهادارسازی (نظیر اوراق بهادار با پشتوانه دارایی) را می‌دهد. در مورد اوراق بهادارسازی متعارف، این عمل عموماً از طریق بازخرید مانده منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، در زمانی انجام می‌شود که تراز یا مانده اوراق بهادار به کمتر از سطح مشخصی کاهش یابد. در مورد معاملات مربوط به اوراق بهادارسازی ترکیبی، اختیار بازخرید می‌تواند در قالب یک شرط قراردادی باشد که پوشش اعتباری را زایل می‌کند.

۴- ارتقاء اعتباری

۵۴۶. ارتقاء اعتباری، یک ترتیب قراردادی است که به موجب آن بانک، منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی را حفظ می‌کند یا متعهد می‌شود و پوشش اضافی برای سایر طرف‌های درگیر در معامله را فراهم می‌کند.

۵- اوراق افزایش اعتبار از طریق جریان پرداخت‌های بهره

۵۴۷. این اوراق بهادار، یک نوع دارایی بالای خط ترازنامه است که: (۱) معرف ارزش جریان‌های نقد مرتبط با درآمد حاشیه‌ای آتی است و (۲) یک دارایی تبعی است.

۶- تسویه پیش از موعد

۵۴۸. شرایط مربوط به تسویه پیش از موعد، سازگاری است که به محض تحقق، قبل از سررسید اولیه اوراق بهادار منتشر شده امکان تسویه با سرمایه‌گذارها فراهم می‌شود. با نظر به اهداف سرمایه‌ای مبتنی بر ریسک، تسویه پیش از موعد می‌تواند به صورت کنترل شده یا کنترل نشده انجام گیرد. در شکل کنترل شده باید تمام شرایط زیر رعایت شود.

(a) بانک باید یک برنامه نقدینگی / سرمایه مناسب داشته باشد که بر اساس آن اطمینان حاصل شود بانک سرمایه و نقدینگی کافی برای تسویه پیش از موعد در اختیار دارد.

(b) در تمام دوره معامله از جمله دوره تسویه پیش از موعد، نسبت سهم از بهره، اصل، هزینه، زیان‌ها و وصولی‌ها بر اساس سهم نسبی سرمایه‌گذارها و بانک از مانده اسناد دریافتنی در شروع هر ماه باشد.

- (c) بانک باید دوره زمانی تسویه پیش از موعد را به گونه‌ای تنظیم کند که برای بازپرداخت حداقل ۹۰ درصد از کل مانده بدهی در شروع دوره تسویه پیش از موعد کافی باشد، یا به عنوان پیش فرض به رسمیت شناخته شود. و
- (d) سرعت بازپرداخت نباید سریع تر از دوره زمانی مشخص شده در بند (ج) مذکور در بالا برای تسویه پیش از موعد خطی باشد.
۵۴۹. در صورتی که شرایط مذکور در بالا وجود نداشته باشد، آنگاه به عنوان تسویه پیش از موعد کنترل نشده، با آنها رفتار خواهد شد.

۷- مانده حاشیه سود

۵۵۰. به طور کلی در یک موسسه امین یا موسسه با هدف خاص (مشخص شده در بند شماره ۵۵۲)، به مجموع وصولی ناخالص و سایر درآمدهای دریافت شده توسط این موسسات منهای بهره پرداختی، کارمزد خدمات و سایر هزینه های آنها گفته می شود.

۸- حمایت ضمنی

۵۵۱. حمایت ضمنی زمانی است که یک بانک فراتر از تعهدات قراردادی در خصوص اوراق بهادارسازی، فرایند فوق را پشتیبانی می کند.

۹- نهاد واسط^{۱۳۱}

۵۵۲. نهاد واسط، شامل شرکت، موسسه امین یا سایر نهادهایی است که برای هدف خاصی سازماندهی شده اند؛ فعالیت این موسسه ها محدود به فعالیت هایی می شود که برای تحقق آن هدف خاص مناسب است، ساختار این موسسه ها نیز به گونه ای است که موسسه را از ریسک اعتباری ناشر اوراق بهادار با پشتوانه دارایی یا فروشنده منابع در معرض ریسک، منفک می کند. نهاد واسط عموماً به عنوان وسیله تامین مالی هستند که منابع در معرض ریسک در مقابل پول نقد یا سایر دارایی های تامین مالی شده توسط ابزارهای بدهی منتشر شده به وسیله موسسه امین، به موسسه های امین یا نهادهای مشابه فروخته می شود.

¹³¹ Special purpose entity (SPE)

ج- الزامات عملیاتی به رسمیت شناختن انتقال ریسک

۵۵۳. الزامات عملیاتی زیر برای هر دو رویکرد استاندارد شده و رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی، چارچوب اوراق بهادارسازی قابل اجرا است.

۱- الزامات عملیاتی برای اوراق بهادارسازی متعارف

۵۵۴. فقط در صورتی که تمام شرایط زیر برآورده شود، بانک بانی می‌تواند منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی شده را در محاسبه دارایی‌های موزون به ریسک لحاظ نکند. بانک‌هایی که این شرایط را داشته باشند باید در مقابل هر یک از منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی موجود خود، سرمایه نظارتی نگاه‌دارند. این شرایط عبارتند از:

(a) ریسک اعتباری قابل توجه مربوط به منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی شده به اشخاص ثالث انتقال یافته باشد.

(b) انتقال‌دهنده، کنترل غیرمستقیم یا موثری روی منابع در معرض ریسک انتقال یافته، نداشته باشد. دارایی‌ها به لحاظ حقوقی از انتقال‌دهنده به طریقی (برای مثال از طریق فروش دارایی‌ها یا مشارکت بخشی) جدا شود که منابع در معرض ریسک حتی در صورت ورشکستگی یا واگذاری، دور از دسترس انتقال‌دهنده و طلبکاران قرار گیرد. این شرایط باید با نظر یک مشاور حقوقی واجد شرایط نیز تایید شود.

کنترل موثر انتقال‌دهنده نسبت به منابع در معرض ریسک اعتباری منتقل شده در صورتی محقق می‌شود که انتقال‌دهنده (۱) به منظور کسب منافع منابع در معرض ریسک انتقال داده شده قبلی قادر به بازخرید آنها از انتقال‌گیرنده باشد یا (۲) متعهد به حفظ ریسک منابع در معرض ریسک انتقال داده شده باشد. حفظ حقوق ارائه خدمات از جانب انتقال‌دهنده نسبت به منابع در معرض ریسک لزوماً کنترل غیرمستقیم بر منابع در معرض ریسک ایجاد نخواهد کرد.

(c) اوراق بهادار منتشره، تعهد انتقال‌دهنده نباشد. بنابراین خریداران اوراق تنها حق مطالبه نسبت به مجموعه منابع در معرض ریسک پایه را داشته باشند.

(d) انتقال‌گیرنده، یک نهاد واسط باشد و دارندگان اوراق حق داشته باشند بدون محدودیت منافع خود را معاوضه کنند یا به وثیقه بگذارند.

(e) اختیار بازخرید پیش از سررسید اوراق بهادار با پشتوانه دارایی نیز باید شرایط مقرر در بند شماره ۵۵۷ را برآورده کنند.

(f) اوراق بهادارسازی شامل بندهای زیر نمی‌شود: (۱) الزام بانک بانی به تغییر سیستماتیک منابع پایه در معرض ریسک به گونه ای که کیفیت اعتباری میانگین موزون مجموعه منابع در معرض ریسک بهبود یابد، مگر اینکه بهبود کیفیت اعتباری میانگین وزنی مجموعه منابع با فروش دارایی‌ها به قیمت بازار به اشخاص ثالث مستقل و غیر وابسته صورت گیرد. (۲) اجازه افزایش در وضعیت اولین زیان انباشته^{۱۳۲} یا ارتقاء اعتباری ارائه شده توسط بانک بانی بعد از شروع معامله یا (۳) در واکنش به افت کیفیت اعتباری مجموعه منابع پایه، بازده قابل پرداخت به طرف‌هایی غیر از بانک بانی از جمله سرمایه‌گذار و اشخاص ثالث ارائه دهنده ارتقاء اعتباری، افزایش یابد،

۲- الزامات عملیاتی برای تبدیل دارایی به اوراق بهادار ترکیبی

۵۵۵. در اوراق بهادار سازی ترکیبی به منظور پوشش منابع پایه در معرض ریسک، استفاده از روش‌های کاهش ریسک اعتباری (یعنی ابزارهای مشتقه اعتباری، ضمانت‌ها، وثیقه^{۱۳۳}) تنها در صورتی از نظر اصول سرمایه مبتنی بر ریسک می‌تواند به رسمیت شناخته شود که شرایط زیر فراهم باشد:

- (a) کاهش ریسک اعتباری باید مطابق با الزامات مندرج در بخش II.D باشد.
- (b) وثیقه واجد شرایط، محدود به وثیقه واجد شرایط مندرج در بندهای شماره ۱۴۵ و ۱۴۶ شود.
- (c) ضامن‌های واجد شرایط در بند شماره ۱۹۵ مشخص شده‌اند. در مورد اوراق بهادارسازی، بانک‌ها می‌توانند موسسات با هدف خاص را به عنوان ضامن‌های واجد شرایط به رسمیت نشانند.

¹³² - A retained first loss position.

¹³³ - Collateral.

به طور کلی منظور اوراق بهادار یا دارایی است که به منظور تبدیل دارایی به اوراق بهادار یا استقراض و وام‌گیری در وثیقه گذاشته می‌شود. در معاملات در خصوص تبدیل دارایی به اوراق بهادار نیز به معنی وثیقه گذاشتن جریان‌های نقدی حاصل از دارایی‌ها یا اوراق در وثیقه است.

(d) بانک‌ها باید ریسک اعتباری قابل توجهی که با منابع پایه در معرض ریسک همراه است را به اشخاص ثالث انتقال دهند.

(e) ابزارهای استفاده شده برای انتقال ریسک اعتباری می‌تواند در برگیرنده شرایط یا حالاتی نباشد که میزان ریسک اعتباری منتقل شده را محدود کند. از آن جمله:

○ شروطی که پوشش اعتباری یا انتقال ریسک اعتباری را به میزان قابل توجه محدود کند (برای مثال آستانه‌های اهمیتی که پایین‌تر از آن حتی در صورت وقوع رویداد اعتباری یا در مواردی که خاتمه پوشش اعتباری به علت افت کیفیت اعتباری منابع پایه در معرض ریسک مجاز است، استفاده از پوشش اعتباری امکان‌پذیر نیست)؛

○ شروطی که بانک بانی را ملزم می‌کند منابع در معرض ریسک پایه را به منظور بهبود کیفیت اعتباری میانگین موزون مجموعه منابع در معرض ریسک تغییر دهد.

○ شروطی که در واکنش به افت کیفیت مجموعه وثیقه، هزینه پوشش اعتباری بانک را افزایش دهد؛

○ شروطی که در واکنش به افت کیفیت اعتباری مجموعه منابع در معرض ریسک، بازده قابل پرداخت به اشخاصی غیر از بانک بانی از جمله سرمایه‌گذاران و اشخاص ثالث فراهم‌کننده ارتقاء اعتباری را افزایش دهد؛

○ شروطی که افزایش وضعیت اولین زیان انباشته یا ارتقاء اعتباری ارائه شده توسط بانک بانی بعد از شروع معامله را مقرر می‌کند.

(f) نظر مشاور حقوقی واجد شرایط مبنی بر تایید قابلیت اجرای قراردادها در همه کشورهای مرتبط، دریافت شود.

(g) در مورد اختیار بازخرید پیش از سررسید، باید تمام شرایط مندرج در بند شماره ۵۵۷ رعایت شود.

۵۵۶. برای اوراق بهادارسازی ترکیبی، تاثیر روش‌های کاهش ریسک اعتباری مورد استفاده به منظور پوشش منابع در معرض ریسک پایه، مطابق با بند شماره‌های ۱۰۹ تا ۲۱۰ رفتار می‌شود. در موردی که عدم تطابق سررسید وجود دارد، الزامات سرمایه‌ای مطابق با بندهای شماره ۲۰۵-۲۰۲ تعیین خواهد شد. زمانی که در مجموعه منابع پایه، منابع در معرض ریسک سررسیدهای

متفاوت دارند، طولانی‌ترین سررسید به عنوان سررسید مجموعه منبع در نظر گرفته می‌شود. عدم تطابق سررسید می‌تواند اوراق بهادارسازی ترکیبی رخ دهد، برای مثال زمانی که یک بانک برای انتقال بخش یا تمام ریسک اعتباری یک مجموعه خاص از دارایی‌ها به اشخاص ثالث از ابزارهای مشتقه اعتباری استفاده می‌کند. زمانی که ابزارهای مشتقه اعتباری تسویه می‌شوند، معامله پایان می‌یابد. این دلالت بر این دارد که سررسید موثر طبقات دارایی‌های تبدیل شده به اوراق بهادار به شیوه ترکیبی می‌تواند متفاوت از منابع پایه در معرض ریسک باشد. بانک‌های بانی اوراق بهادارسازی ترکیبی باید به روش زیر عدم تطابق سررسیدها را مدیریت کنند. بانکی که رویکرد استاندارد شده را برای اوراق بهادارسازی به کار می‌گیرد، باید تمام وضعیت‌های انباشده شده رتبه‌بندی نشده یا وضعیت‌هایی که رتبه سرمایه‌گذاری آن پایین است را کسر کند. اگر راه حل مرتبط با وضعیت، اعمال کسور موضوع بندهای شماره ۶۴۳-۶۰۹ باشد، بانکی که رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی را به کار می‌گیرد، باید وضعیت‌های انباشته شده فاقد رتبه را کسر کند. بر این اساس، وقتی کسر آن وضعیت لازم شده است، عدم تطابق‌های سررسید به حساب آورده نمی‌شود. بانک درمورد تمام منابع در معرض ریسک به اوراق بهادارسازی باید مطابق بندهای شماره ۲۰۵-۲۰۲ در خصوص عدم تطابق سررسید عمل کند.

۳- الزامات عملیاتی و ترتیبات اختیار بازخرید پیش از سررسید

۵۵۷. برای معاملات مربوط به اوراق بهادارسازی که شامل اختیار بازخرید پیش از سررسید اوراق نیز می‌شود، در صورت فراهم بودن شرایط زیر، برای خرید اختیار بازخرید پیش از سررسید نیازی به سرمایه نخواهد بود، این شرایط عبارتند از: الف) اعمال اختیار بازخرید پیش از سررسید به لحاظ شکلی و ماهوی، اجباری نباشد بلکه در اختیار بانک بانی باشد. ب) اختیار بازخرید پیش از سررسید نباید به گونه‌ای طراحی شود که هدف آن اجتناب از جبران زیان‌ها از محل ارتقاءهای اعتباری یا وضعیت‌های سرمایه‌گذاران یا به منظور فراهم کردن ارتقاء اعتباری باشد. ج) اختیار بازخرید پیش از سررسید، فقط زمانی قابل اجرا باشد که ۱۰ درصد یا کمتر از پرتفوی پایه اصلی یا اوراق منتشره باقی مانده باشد و در مورد اوراق بهادارسازی ترکیبی، ۱۰ درصد ارزش پرتفوی مرجع اصلی یا کمتر از آن باقی مانده باشد.

۵۵۸. معاملات مربوط به اوراق بهادارسازی که متضمن اختیار بازخرید پیش از سررسید بوده و تمام شرایط مذکور در بند شماره ۵۵۷ را ندارد، منجر به نگهداری سرمایه الزامی برای بانک بانی می‌شود. در اوراق بهادارسازی متعارف، نحوه رفتار با منابع پایه در معرض ریسک باید مثل این باشد که آنها اوراق بهادارسازی نشده اند. افزون بر این بانک‌ها در مورد سرمایه نظارتی نباید عایدی فروش تعریف شده در بند شماره ۵۶۲ را شناسایی کنند. برای اوراق بهادارسازی ترکیبی، بانک خریدار پوشش باید در مقابل کل منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی شده، سرمایه نگه دارد، گویی آنکه هیچ منفعتی از پوشش اعتباری نمی‌برند. اگر اوراق بهادارسازی ترکیبی دربرگیرنده حق فراخوان (غیر از اختیار بازخرید پیش از سررسید) باشد که به طور موثری معامله و پوشش اعتباری خریداری شده را در یک تاریخ مشخص فسخ کند، بانک باید مطابق با بند شماره ۵۵۶ و بندهای شماره ۲۰۵-۲۰۲ رفتار کند.

۵۵۹. اگر اعمال اختیار باز خرید پیش از سررسید اوراق بهادار، به گونه ای باشد که منجر به ارتقاء اعتباری شود، باید به عنوان یک نوع حمایت ضمنی ارائه شده توسط بانک، در نظر گرفته شود و مطابق با راهنمای نظارتی مربوط به معاملات اوراق بهادارسازی به آن رفتار شود.

D- ترتیبات منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی

۱- محاسبه سرمایه الزامی

۵۶۰. بانک‌ها ملزم هستند در مقابل تمام منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، سرمایه نظارتی نگه دارند، از جمله آنهایی که از تامین کاهنده های ریسک اعتباری برای معاملات در خصوص اوراق بهادارسازی، سرمایه گذاری در اوراق بهادار پشتوانه دارایی، حفظ یک طبقه تبعی و اعطای تسهیلات تامین نقدینگیه شرح مندرج در بخش‌های بعدی ناشی می‌شوند. منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی باز خرید شده باید به عنوان منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی انباشته، در نظر گرفته شوند.

f) کسورات سرمایه

۵۶۱. زمانی که یک بانک ملزم به کسر منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی از سرمایه نظارتی می‌شود، ۵۰ درصد آن باید از سرمایه لایه یک و ۵۰ درصد از سرمایه لایه دو، با لحاظ استثنای

مذکور در بند شماره ۵۶۲ کسر شود. پنجاه درصد از درآمدهای بهره ای ارتقاء دهنده اعتباری (خالص میزانی که باید مطابق با بند شماره ۵۶۲ از سرمایه لایه یک کسر شود) از سرمایه لایه یک و پنجاه درصد از سرمایه لایه دو کسر می‌شود. کسورات از سرمایه می‌تواند به صورت خالص پس از کسر ذخایر خاص منظور شده در مقابل منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی محاسبه شود.

۵۶۲. بانک‌ها باید هر نوع افزایش در سرمایه ناشی از معاملات اوراق بهادار سازی، از جمله اقلام مرتبط با درآمد حاشیه‌ای آتی مورد انتظار ناشی از عایدی فروش که در سرمایه نظارتی به رسمیت شناخته می‌شود را از سرمایه اصلی کسر کنند. چنین افزایش در سرمایه از منظر چارچوب اوراق بهادار سازی به عنوان "عایدی فروش" شناخته می‌شود.

۵۶۳. از منظر محاسبه ذخیره زیان مورد انتظار، همچنان که در بخش III.G مشخص شده، منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی در میزان زیان مورد انتظار دخیل نیستند. به طور مشابه هر ذخایر خاصی در برابر منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی نباید در اندازه گیری ذخایر واجد شرایط، به حساب آورده شوند.

ii) حمایت ضمنی

۵۶۴. زمانی که یک بانک برای اوراق بهادار سازی حمایت ضمنی فراهم می‌کند، آن بانک باید حداقل، در مقابل تمام منابع در معرض ریسک در ارتباط با معاملات اوراق بهادار سازی، سرمایه نگه دارد، مثل اینکه منابع در معرض ریسک تبدیل به اوراق بهادار نشده باشند، افزون بر این همچنان که در بند شماره ۵۶۲ مشخص شده است بانک‌ها مجاز نخواهند بود در سرمایه نظارتی هر عایدی فروش را لحاظ کنند. همچنین بانک موظف به افشای عمومی موارد زیر است: الف) حمایت غیرقراردادی^{۱۳۴} فراهم شده توسط بانک ب) چگونگی تاثیر سرمایه از این حمایت.

^{۱۳۴} - non-contractual support.

۲- الزامات عملی برای استفاده از ارزیابی‌های اعتباری مستقل

۵۶۵. در چارچوب اوراق بهادارسازی، در هر دو رویکرد استاندارد شده و رویکرد مبتنی بر رتبه‌های داخلی، در صورت رعایت معیارهای عملیاتی زیر، می‌توان از ارزیابی‌های اعتباری مستقل استفاده کرد:

الف) به منظور واجد شرایط بودن برای موزون به ریسک کردن، ارزیابی اعتباری مستقل باید تمام منابع در معرض ریسک اعتباری که بانک که متعهد به پرداخت است را منعکس کرده و به حساب بیاورد. برای مثال اگر بانک متعهد به پرداخت اصل و بهره باشد، ارزیابی باید به طور کامل ریسک اعتباری مرتبط با پرداخت به موقع اصل و بهره را به حساب آورده و منعکس کند.

ب) ارزیابی‌های اعتباری مستقل باید توسط یک موسسه ارزیابی اعتباری مستقل واجد شرایط، به رسمیت شناخته شده توسط مقام ناظر هر کشور، مطابق با بندهای شماره ۹۰ تا ۱۰۸ به استثنای مورد زیر صورت گرفته باشد. بر خلاف نکته سوم از بند شماره ۹۱، ارزیابی اعتباری واجد شرایط باید قابل دسترس عموم باشد. به عبارت دیگر رتبه باید به شکل قابل دسترس و از جمله در ماتریس گذار^{۱۳۵} موسسه ارزیابی اعتباری مستقل منتشر شده باشد. در نتیجه رتبه‌هایی که تنها برای طرف‌های دخیل در معامله قابل دسترس است، این الزام را تامین نمی‌کند.

ج) موسسه‌های اعتبار سنجی مستقل واجد شرایط باید از تخصص کافی در خصوص ارزیابی اوراق بهادارسازی برخوردار باشند، به گونه ای که از جانب بازارها به اندازه کافی مورد قبول واقع شود.

د) بانک باید در مورد منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، به طور مرتب ارزیابی‌های اعتباری توسط موسسات اعتبارسنجی مستقل واجد شرایطی را به کارگیرد. افزون بر این یک بانک نمی‌تواند از ارزیابی‌های اعتباری منتشر شده توسط یک موسسه مستقل اعتبار سنجی، برای یک یا بیش تر از یک طبقه استفاده کند، همچنین بانک نمی‌تواند از ارزیابی اعتباری سایر موسسات مستقل اعتبارسنجی برای وضعیت‌های دیگر (وضعیت‌های خریداری شده یا انباشته شده) درون همان ساختار اوراق بهادارسازی که ممکن است توسط موسسه اول اعتبارسنجی،

¹³⁵ - transition matrix.

رتبه بندی شده باشد یا خیر، استفاده کند. در جایی که بتوان از دو موسسه مستقل اعتبار سنجی مستقل یا بیشتر از آن، استفاده کرد و این موسسات ریسک اعتباری همان منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی را به طور متفاوتی بررسی کنند، بند های شماره ۹۶ تا ۹۸ اعمال خواهد شد.

(ذ) در جایی که کاهش ریسک اعتباری برای یک موسسه با هدف خاص به طور مستقیم توسط یک ضامن واجد شرایط، مشخص شده در بند شماره ۱۹۵ فراهم شده و این کاهش ریسک اعتباری در ارزیابی اعتباری مستقل تعیین شده برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی منعکس شده باشد، وزن ریسک مربوط به ارزیابی اعتباری مستقل باید مورد استفاده قرار گیرد. برای اجتناب از احتساب مضاعف، شناسایی سرمایه اضافی مجاز نیست. اگر فراهم کننده کاهش ریسک اعتباری به عنوان یک ضمانت کننده واجد شرایط در بند شماره ۱۹۵ شناخته نشود، منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی پوشش داده شده باید همانند منابع فاقد رتبه لحاظ شود.

(ر) در موقعیتی که کاهش ریسک اعتباری توسط یک موسسه با هدف خاص حاصل نشود، اما منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی به شکل خاصی درون یک ساختار مفروض (برای مثال در یک طبقه اوراق بهادار با پشتوانه دارایی) به کارگرفته شود، در این صورت رفتار بانک نسبت به منابع در معرض ریسک باید همانند منابع فاقد رتبه باشد و سپس ترتیبات مربوط به کاهش ریسک اعتباری، مشخص شده در بخش ii.D را به کار گیرد، یا بر اساس رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی پایه پوشش ریسک را به رسمیت شناسد.

۳- رویکرد استاندارد برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی

i) گستره

۵۶۶. بانک‌هایی که برای ریسک اعتباری، رویکرد استاندارد را برای انواع منابع پایه در معرض ریسک اوراق بهادارسازی شده به کار می‌گیرند، باید رویکرد استاندارد تحت چارچوب اوراق بهادارسازی را به کار گیرند.

ii) وزن های ریسک

۵۶۷. میزان دارایی موزون به ریسک از منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، از طریق حاصل ضرب میزان وضعیت در وزن ریسک مناسب، تعیین شده مطابق با جداول زیر، محاسبه می‌شود. در مورد منابع در معرض ریسک زیر خط ترازنامه، بانک‌ها باید یک ضریب تبدیل اعتباری را به کارگیرند و سپس معادل اعتباری حاصل را در وزن ریسک ضرب کنند. اگر این منابع در معرض ریسک رتبه بندی شده باشند، ضریب تبدیل اعتباری ۱۰۰ درصد باید به کارگرفته شود. در مورد وضعیت‌هایی با رتبه‌های بلندمدت B^+ و پایین تر و رتبه‌های کوتاه مدت غیر از رتبه‌های $A-1/P-$ 1, $A-2/P-2$, $A-3/P-3$ ، همچنان که در بند شماره ۵۶۱ تعریف شده، کسر از سرمایه لازم است. همچنین برای وضعیت‌های رتبه بندی نشده به استثنای شرایط شرح داده شده در بندهای شماره ۵۷۱ تا ۵۷۵ کسر از سرمایه لازم است.

طبقه بندی رتبه‌های بلند مدت^{۱۳۶}

ارزیابی اعتباری مستقل	AAA تا AA ⁺	A ⁺ تا A ⁻	BBB ⁺ تا BBB ⁻	BB ⁺ تا BB ⁻	B ⁺ و پایین تر و فاقد رتبه
وزن ریسک	20%	50%	100%	350%	کسر از سرمایه
طبقه بندی رتبه‌های کوتاه مدت					
ارزیابی اعتباری مستقل	A-1/P-1	A-2/P-2	A-3/P-3	سایر رتبه ها و فاقد رتبه	
وزن ریسک	20%	50%	100%	کسر از سرمایه	

۵۶۸. ترتیبات سرمایه در مورد وضعیت‌های انباشته شده توسط موسسات بانی، تسهیلات نقدی، کاهنده های یسک اعتباری و اوراق بهادارسازی منابع در معرض ریسک گردان به تفکیک مشخص شده. ترتیبات اختیار بازخرید پیش از سررسید، در بند شماره‌های ۵۵۷ تا ۵۵۹ مشخص شده است.

۱۳۶ - رتبه‌های استفاده شده در جداول به منظور درک بیشتر است و مصداق ترجیح سیستم اعتبارسنجی مستقل خاصی نیست.

امکان به رسمیت شناختن رتبه‌های منابع در معرض ریسک با درجه پایین تر از طبقه سرمایه‌گذاری توسط سرمایه‌گذاران

۵۶۹. بر خلاف بانک‌ها که به عنوان موسسه بانی خدمات ارائه می‌دهند، فقط سرمایه‌گذاران شخص ثالث می‌توانند ارزیابی‌های اعتباری مستقل معادل رتبه‌های BB^+ تا BB^- را با هدف موزون به ریسک کردن منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی به رسمیت شناسند.

موسسه‌های بانی باید منابع در معرض ریسک درجه پایین تر از طبقه سرمایه‌گذاری را کسر می‌کنند
۵۷۰. بانک‌های بانی همچنان که در بند شماره ۵۴۳ تعریف شدند، باید تمام منابع در معرض ریسک رتبه‌بندی شده با درجه پایین تر از طبقه سرمایه‌گذاری (برای مثال رتبه BBB^-) که انباشته شده است را کسر کنند.

iii) استثنایی برای ترتیبات عمومی در خصوص منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی فاقد رتبه

۵۷۱. همانطور که در جدول بالا ذکر شد، منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی فاقد رتبه باید کسر شوند، به استثنای موارد زیر: ۱) منابع در معرض ریسک با بالاترین الویت در اوراق بهادارسازی ۲) منابع در معرض ریسک که در دومین وضعیت زیان یا وضعیتی بهتر در برنامه‌های اوراق تجاری با پشتوانه دارایی هستند و الزامات مشخص شده در بند شماره ۵۷۴ را برآورده می‌سازند.
۳) تسهیلات تامین نقدینگی واجد شرایط.

ترتیبات در خصوص منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی فاقد رتبه دارای بالاترین الویت

۵۷۲. اگر منابع در معرض ریسک دارای بالاترین الویت در اوراق بهادارسازی به شیوه متعارف یا شیوه ترکیبی، فاقد رتبه باشند، بانکی که چنین منابعی را نگهداری یا ضمانت می‌کند می‌تواند وزن ریسک را با به کارگیری رویکرد "کلی نگر" تعیین کند، مشروط بر آن که تمام منابع پایه یا مجموعه منابع پایه همیشه شناخته شده باشند. بانک‌ها زمانی که می‌خواهند تعیین کنند آیا منبع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، با هدف اعمال رویکرد "کلی نگر"، دارای بالاترین الویت است، در این صورت ملزم نیستند قراردادهای معاوضه نرخ بهره یا ارز را در نظر بگیرند.

۵۷۳. در رویکرد "کلی نگر"، مشروط بر بررسی نظارتی، وضعیت فاقد رتبه دارای بالاترین اولویت میانگین وزن ریسک منابع در معرض ریسک پایه را دریافت می‌کند. در جایی که بانک قادر به

تعیین وزن‌های ریسک تخصیص داده شده برای منابع در معرض ریسک اعتباری پایه نیست، وضعیت فاقد رتبه باید کسر شود.

ترتیبات منابع در معرض ریسک در دومین وضعیت زیان یا وضعیتی بهتر در برنامه‌های اوراق تجاری با پشتوانه دارایی

۵۷۴. در مورد منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی فاقد رتبه ارائه شده توسط بانک‌های پشتیبان برنامه‌های اوراق تجاری با پشتوانه دارایی واجد الزامات زیر، کسر از سرمایه لازم نیست.

الف) منبع در معرض ریسک که از نظر اقتصادی در دومین وضعیت زیان یا وضعیتی بهتر و اولین وضعیت زیان که حمایت اعتباری قابل توجهی را برای دومین وضعیت زیان فراهم می‌کند،

ب) ریسک اعتباری مربوط، معادل رتبه طبقه سرمایه گذاری یا بهتر از آن باشد.

ج) بانک دارنده منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی فاقد رتبه در اولین وضعیت زیان نباشد.

۵۷۵. در جایی که شرایط فوق برآورد نشود، وزن ریسک بزرگتر از ۱۰۰ درصد یا بیشترین وزن ریسک برای هر یک از منابع پایه منفرد در معرض ریسکپوشش داده شده توسط تسهیلات، تعیین می‌شود.

وزن‌های ریسک برای تسهیلات تامین نقدینگی

۵۷۶. در مورد تسهیلات تامین نقدینگی، همچنان که در بند شماره ۵۷۸ مشخص شده و جایی که شرایط برای استفاده از ارزیابی‌های اعتباری مستقل در بند شماره ۵۶۵ رعایت نشده است، وزن ریسک اعمال شده برای میزان معادل اعتباری منابع در معرض ریسک برابر است با بالاترین وزن ریسک تخصیص داده شده برای هر یک از منابع پایه منفرد در معرض ریسک که توسط تسهیلات فوق پوشش داده شده است.

iv) ضرائب تبدیل اعتباری در مورد منابع در معرض ریسک زیر خط ترازنامه

۵۷۷. از نظر سرمایه مبتنی بر ریسک، بانک‌ها باید تعیین کنند آیا بر اساس معیارهای فهرست شده زیر، منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی زیر خط ترازنامه به عنوان تسهیلات تامین نقدینگی یا به عنوان تسهیلات پیش پرداخت نقدی، واجد شرایط شناخته می‌شوند یا خیر. سایر

منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی زیر خط ترازنامه، ضریب تبدیل اعتباری ۱۰۰ درصد خواهند داشت.

تسهیلات تامین نقدینگی واجد شرایط

۵۷۸. بانک‌ها مجاز هستند، در صورتی که حداقل الزامات زیر برآورده شود، منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی زیر خط ترازنامه را به عنوان تسهیلات تامین نقدینگی واجد شرایط در نظر بگیرند:

الف) مستندات تسهیلات باید به وضوح شرایط برداشت تسهیلات فوق را مشخص و محدود کند. دریافتی‌های تحت تسهیلات فوق باید محدود به میزانی شود که محتمل است به طور کامل از تسویه منابع پایه در معرض ریسک و ارتقاء اعتباری فروشنده وصول شود. افزون بر این، تسهیلات فوق نباید هر زیان رخ داده در مجموعه منابع پایه در معرض ریسک قبل از برداشت را پوشش داده یا به نحوی ساختار بندی شود که چنین برداشتی (به نحو مشخص در خصوص برداشت‌های مستمر و منظم) قطعی باشد.

ب) تسهیلات باید مشروط به سنجش کیفیت دارایی باشد تا همچنان که در بندهای شماره ۴۵۲ تا ۴۵۹ مشخص شده است، از دریافت این تسهیلات برای پوشش ریسک اعتباری منابع در معرض ریسک نکول شده جلوگیری شود. افزون بر این اگر منابع در معرض ریسک که تسهیلات تامین نقدینگی برای تامین وجوه آن لازم باشد، اوراق بهاداری باشند که دارای رتبه بندی مستقل هستند، تسهیلات فوق می‌تواند فقط برای تامین وجوه اوراق بهاداری استفاده شود که دارای رتبه مستقل طبقه سرمایه‌گذاری در زمان تامین وجوه باشند.

ج) تسهیلات تامین نقدینگی نمی‌تواند بعد از انقضاء تمام ارتقاءهای اعتباری قابل اجرا (برای مثال ارتقاء اعتباری خاص معاملات و در سطح کل برنامه) که نقدینگی از محل آنها حاصل می‌شود، برداشت شود.

د) باز پرداخت مبالغ برداشتی از تسهیلات (یعنی دارایی‌های حاصل تحت یک توافق خرید یا وام‌های دریافت شده تحت یک توافقنامه وام) نباید نسبت به منافع دارنده اوراق تجاری به

پشتوانه دارایی (منظور برنامه انتشار اوراق تجاری با پشتوانه دارایی) در الویت بعدی (تبعی)

قرار گیرد یا مشروط به تاخیر در پرداخت یا ابطال شود.

۵۷۹. هنگامی که این شرایط تحقق یابد، بانک می‌تواند ضریب تبدیل اعتباری، ۲۰ درصد را برای میزانی از تسهیلات تامین نقدینگی واجد شرایط با سررسید اولیه یک سال یا کمتر اعمال کند یا در صورتی که سررسید اولیه تسهیلات فوق بیش از یک سال باشد، ضریب تبدیل اعتباری، ۵۰ درصد اعمال شود. به هر حال اگر رتبه مستقل تسهیلات برای هدف موزون به ریسک کردن به کارگرفته شود، ضریب تبدیل اعتباری، ۱۰۰ درصد باید اعمال شود.

تسهیلات نقدی واجد شرایط تنها در صورت افول بازار

۵۸۰. بانک‌ها می‌توانند برای تسهیلات تامین نقدینگی واجد شرایط که در صورت افول عمومی بازار (که در نتیجه آن بیش از یک موسسه با هدف خاص در تمام معاملات مختلف قادر نیست سررسید اوراق تجاری را به تعویق اندازد و این ناتوانی ناشی از نقصان کیفیت اعتباری موسسه با هدف خاص یا نقصان در کیفیت اعتباری منابع پایه در معرض ریسک نیست) ارائه می‌شود، ضریب تبدیل اعتباری صفر درصد را به کارگیرند. برای واجد شرایط شدن ترتیبات فوق، باید شرایط منظور شده در بند ۵۷۸ تحقق یابد. افزون بر این زمانی که افول عمومی بازار رخ دهد، وجوه پیش پرداخت شده توسط بانک برای پرداخت به دارندگان ابزارهای بازار سرمایه (برای مثال اوراق تجاری) باید توسط دارایی‌های پایه تضمین شوند و باید حداقل متناسب با مطالبات دارندگان ابزارهای بازار سرمایه رتبه بندی شوند.

ترتیبات منابع در معرض ریسک هم‌پوشان^{۱۳۷}

۵۸۱. بانک می‌تواند انواع مختلفی تسهیلات تامین نقدینگی ارائه دهد. این تسهیلات تحت شرایط مختلفی می‌تواند اخذ شود. آن بانک می‌تواند دو نوع یا بیشتر از دو نوع تسهیلات فراهم کند. با فرض وجود عوامل واجد شرایط در تسهیلات نقدی، این امکان وجود دارد که بانک برای منابع پایه در معرض ریسک، پوشش مضاعف فراهم کند. به عبارت دیگر تسهیلات تامین نقدینگی ارائه شده توسط یک بانک می‌تواند همپوشان شود، چون اخذ یک نوع تسهیلات می‌تواند مانع از

¹³⁷ - overlapping exposures.

اخذ تسهیلات دیگر شود. در صورتی که تسهیلات همپوشان توسط همان بانک فراهم شود، آن بانک لازم نیست سرمایه اضافی برای این همپوشانی نگه دارد. به جای آن لازم است تنها برای وضعیت پوشش داده شده توسط تسهیلات همپوشان (چه به صورت تسهیلات تامین نقدینگی یا ارتقاءهای اعتباری) سرمایه نگه دارد. جایی که تسهیلات همپوشان مشروط به ضرائب تبدیل مختلف هستند، بانک باید به بخش همپوشان بالاترین ضریب تبدیل اعتباری تسهیلات تامین نقدینگی را اختصاص دهد. در صورتی تسهیلات همپوشان توسط بانک‌های مختلف فراهم شده باشد، هر بانک باید برای حداکثر میزان تسهیلات نقدی، سرمایه نگه دارد.

تسهیلات پیش‌پرداخت نقدی ارائه دهنده واجد شرایط خدمات واسطه^{۱۳۸}

۵۸۲. مشروط به صلاحدید ملی، مطابق با مفاد قرارداد، تا زمانی که عرضه‌کننده مشمول پوشش کامل شود و این حق نسبت به سایر مطالبات جریان‌های نقدی مجموعه منابع در معرض ریسک پایه اولویت داشته باشد، ارائه دهنده خدمات تسهیلات نقدی می‌تواند وجوه نقد را برای اطمینان از جریان بی‌وقفه پرداخت‌ها به سرمایه‌گذاران پیش‌پرداخت کنند. بنا به صلاحدید ملی این قبیل پیش‌پرداخت‌ها یا تسهیلات تامین نقدینگی برداشت نشده عرضه‌کننده که اطلاع قبلی یا هر گونه پیش‌شرطی قابل فسخ باشد، می‌تواند واجد شرایط ضریب تبدیل اعتباری صفر درصد شود.

۷/ ترتیبات کاهش ریسک اعتباری منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی

۵۸۳. ترتیبات زیر درمورد بانکی که کاهنده ریسک اعتباری در خصوص منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی حاصل کرده، اعمال می‌شود. کاهنده‌های ریسک اعتباری شامل تضامین، ابزارهای مشتقه اعتباری، وثیقه و خالص‌سازی اقلام بالای خط ترزنامه است. در این متن، وثیقه اشاره بر ابزارهایی دارد که به جای منابع پایه در معرض ریسک ناشی از معاملات اوراق بهادارسازی برای پوشش ریسک اعتباری منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی به کارگرفته می‌شود.

۵۸۴. زمانی که یک بانک غیر از بانک بانی پوشش اعتباری برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی فراهم کند، آن بانک باید سرمایه الزامی برای منابع در معرض ریسک پوشش داده شده منظور کند، مثل اینکه آن بانک در اوراق بهادارسازی سرمایه‌گذار بوده است. اگر بانکی

^{۱۳۸} - Eligible servicer cash advance facilities.

پوشش دهنده ارتقاء اعتباری فاقد رتبه باشد، رفتار بانک در مورد حمایت اعتباری ارائه شده باید مثل این باشد که آن بانک به طور مستقیم دارنده ارتقاء اعتباری فاقد رتبه است.

وثیقه

۵۸۵. وثیقه واجد شرایط به آنچه تحت رویکرد استاندارد کاهش ریسک اعتباری (بند شماره‌های ۱۴۵ و ۱۴۶) به رسمیت شناخته شده است، محدود می شود. وثیقه ترهین شده توسط موسسات با هدف خاص می تواند به رسمیت شناخته شود.

تضمین و ابزارهای مشتقه اعتباری

۵۸۶. پوشش اعتباری فراهم شده توسط موسسه‌های فهرست شده در بند شماره ۱۹۵ می تواند به رسمیت شناخته شود. موسسه‌های با اهداف خاص نمی توانند به عنوان ضامن‌های واجد شرایط به رسمیت شناخته شوند.

۵۸۷. همچنان که در بندهای شماره ۱۸۹ تا ۱۹۴ مشخص شده، در جایی که تضمین‌ها یا ابزارهای مشتقه اعتباری، حداقل شرایط عملیاتی را برآورده می سازند، بانک‌ها می توانند در محاسبه الزامات سرمایه‌ای برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، این گونه پوشش اعتباری را به حساب آورند.

۵۸۸. الزامات سرمایه‌ای برای بخش حمایت شده / تضمین شده همچنان که در بندهای شماره ۱۹۶ تا ۲۰۱ مشخص شده، بر مبنای روش کاهش ریسک اعتباری در رویکرد استاندارد محاسبه خواهد شد.

عدم تطابق سررسید

۵۸۹. به منظور محاسبه سرمایه نظارتی در مقابل عدم تطابق سررسید، سرمایه الزامی مطابق با بندهای شماره ۲۰۲ تا ۲۰۵ تعیین خواهد شد. زمانی که منابع در معرض ریسک پوشش داده شده در مقابل ریسک، سررسیدهای مختلفی دارند، طولانی ترین سررسید باید مورد استفاده قرار گیرد.

vi) سرمایه الزامی برای ذخایر تسویه پیش از موعد

گستره تسویه پیش از موعد

۵۹۰. در موارد زیر بانک بانی ملزم است در مقابل تمام یا بخشی از منافع سرمایه‌گذاران (یعنی در مقابل مانده‌های استفاده شده و استفاده نشده در ارتباط با منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی)، سرمایه نگه دارد:

الف) بانک منابع در معرض ریسک را در قالبی می‌فروشد که واجد ویژگی تسویه پیش از موعد شود.

ب) منابع در معرض ریسک فروخته شده، ماهیت گردان دارند. این منابع شامل منابع در معرض ریسک در جایی می‌شوند که قرض‌کننده مجاز به برداشت و بازپرداخت‌های متفاوت در یک محدوده توافقی در یک خط اعتباری (برای مثال وجوه دریافتی کارت اعتباری و تعهدات وام شرکتی) است.

۵۹۱. الزامات سرمایه‌ای باید سازگاری که از طریق آن تسویه پیش از موعد آغاز می‌شود را منعکس کنند.

۵۹۲. برای ساختارهای اوراق بهادارسازی در جایی که مجموعه منبع پایه شامل منابع در معرض ریسک مدت دار و گردان می‌شود، بانک برای آن بخش از مجموعه منابع در معرض ریسک پایه که شامل منابع گردان می‌شود، باید مانند تسویه پیش از موعد مربوطه رفتار کند (مشخص شده در بندهای ۵۹۴ تا ۶۰۵).

۵۹۳. بانک‌ها برای تسویه پیش از موعد، در موارد زیر لازم نیست سرمایه الزامی منظور کنند:

الف) ساختارهایی که در آن منابع در معرض ریسک پایه، منابع گردان نیستند و تسویه پیش از موعد مانع از ایجاد منابع در معرض ریسک جدید توسط بانک می‌شود؛

ب) معاملات دارایی‌های گردان در بردارنده ویژگی‌های تسویه پیش از موعد که از ساختارهای زمانی تبعیت می‌کنند (یعنی جایی که ریسک تسهیلات پایه به بانک بانی برنمی‌گردد)؛

ج) ساختارهایی که بانک یک یا چند خط اعتباری را تبدیل به اوراق بهادار کند و در جایی که سرمایه‌گذاران به دلیل برداشت‌های آتی توسط قرض‌کنندگان حتی بعد از رخداد تسویه پیش از موعد، به طور کامل در معرض ریسک قرار گیرند؛

د) شرط تسویه پیش از موعد فقط به واسطه بروز وقایع غیر مرتبط با عملکرد بانک فروشنده یا دارایی‌های تبدیل به اوراق بهادار شده، از جمله تغییرات مهم در قوانین و مقررات مالیاتی اعمال شود.

حداکثر سرمایه الزامی

۵۹۴. در مورد بانک مشمول ترتیبات تسویه پیش از موعد، کل پوشش سرمایه برای تمام وضعیت‌ها، تابع حداکثر سرمایه الزامی (یعنی سقف سرمایه) خواهد شد که برابر است با مقدار بزرگتر ۱ و ۲ به شرح زیر: ۱) سرمایه الزامی برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی، انباشته شده ۲) سرمایه الزامی قابل اعمال در مقابل منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی نشده. افزون بر این بانک‌ها باید تمام مبلغ هر عایدی فروش و درآمدهای بهره‌ای ارتقاء دهنده اعتباری ناشی از معاملات اوراق بهادارسازی را مطابق با بندهای شماره ۵۶۱ تا ۵۶۳ کسر کنند.

روش انجام کار

۵۹۵. سرمایه پوششی بانک یا موسسه بانی در خصوص منافع سرمایه‌گذاران از حاصل ضرب اقسام زیر بدست می‌آید الف) منافع سرمایه‌گذاران ب) ضریب تبدیل اعتباری مناسب (به شرح زیر) و ج) وزن مناسب ریسک برای نوع منابع در معرض ریسک پایه، به مثابه اینکه منابع مذکور اوراق بهادارسازی نشده باشند. همچنان که در زیر بحث شده است، ضرائب تبدیل اعتباری بستگی به این دارد که آیا تسویه پیش از موعد از طریق سازوکارهای کنترل شده و کنترل نشده، وجوهی را به سرمایه‌گذاران می‌پردازد یا خیر. همچنین بر اساس اینکه آیا منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی شده، خطوط اعتباری خرد تعهد نشده (برای مثال وجوه دریافتی کارت اعتباری) یا سایر خطوط اعتباری (برای مثال تسهیلات شرکتی گردان)، هستند یا خیر، ضرائب تبدیل اعتباری متفاوت است. خط اعتباری تعهد نشده خط اعتباری است که بدون اطلاع قبلی و بدون قید و شرط قابل فسخ است.

vii) تعیین ضرائب تبدیل اعتباری برای انواع مختلف تسویه پیش از موعد کنترل شده

۵۹۶. تسویه پیش از موعد زمانی کنترل شده تلقی می‌شود که با تعریف مندرج در بند شماره ۵۴۸ منطبق باشد.

منابع خرد تعهد نشده در معرض ریسک

۵۹۷. برای خطوط اعتباری خرد تعهد نشده (برای مثال وصولی‌ها یا وجوه دریافتی کارت اعتباری) در اوراق بهادارسازی، شامل انواع تسویه پیش از موعد کنترل شده، بانک‌ها باید متوسط سه ماهه مانده حاشیه سود، تعریف شده در بند شماره ۵۵۰ را با نقطه‌ای از حاشیه سود که بانک بر اساس آنچه ساختار از لحاظ اقتصادی اقتضاء می‌کند، موظف به حفظ آن است، مقایسه کنند (یعنی نقطه نگه داشت مانده حاشیه سود).

۵۹۸. در مواردی که چنین معامله‌ای، مستلزم نگه داشت مانده حاشیه سود نیست. نقطه نگه داشت سود فوق، ۴/۵ درصد فرض می‌شود.

۵۹۹. همچنان که در جدول زیر مشخص است بانک برای تعیین طبقات مناسب و اعمال ضرائب تبدیل مربوطه، باید سطح مانده حاشیه سود را به نقطه نگه داشت مانده حاشیه سود معامله فوق تقسیم کند.

انواع مختلف تسویه پیش از موعد کنترل شده

تعهد شده	تعهد نشده	
CCF ۹۰٪	متوسط مانده حاشیه سود سه ماهه ضریب تبدیل اعتباری (CCF) برای ۱۳۳/۳۳٪ نقطه نگه داشت سود یا بیشتر، CCF ۰٪ کمتر از ۱۳۳/۳۳٪ تا ۱۰۰٪ نقطه نگه داشت سود CCF ۱٪ کمتر از ۱۰۰٪ تا ۷۵٪ نقطه نگه داشت سود CCF ۲٪ کمتر از ۷۵٪ تا ۵۰٪ نقطه نگه داشت سود CCF ۱۰٪ کمتر از ۵۰٪ تا ۲۵٪ نقطه نگه داشت سود CCF ۲۰٪ کمتر از ۲۵٪ نقطه نگه داشت سود CCF ۴۰٪	خطوط اعتباری خرد
CCF ۹۰٪	CCF ۹۰٪	خطوط اعتباری غیر خرد

۶۰۰. بانک‌ها موظف هستند، در مورد سازو کارهای کنترل شده مرتبط با منافع سرمایه گذار به شرح مندرج در بند شماره ۵۹۵، ضرائب تبدیل مذکور در جدول بالا را اعمال کنند.

سایر منابع در معرض ریسک

۶۰۱. سایر منابع در معرض ریسک گردان اوراق بهادارسازی شده (یعنی آنهایی که تعهد شده هستند و تمام منابع در معرض ریسک غیر خرد) واجد ویژگی های تسویه پیش از موعد کنترل شده مربوط به منابع در معرض ریسک زیر خط ترازنامه، مشمول ضریب تبدیل اعتباری ۹۰٪ خواهند بود.

viii) تعیین ضرائب تبدیل اعتباری برای تسویه پیش از موعد کنترل نشده

۶۰۲. صورت‌های مختلف تسویه پیش از موعد که تعریف لحاظ شده در بند شماره ۵۴۸ در مورد تسویه پیش از موعد کنترل شده را برآورده ن سازند، به عنوان تسویه پیش از موعد کنترل نشده در نظر قرار خواهند گرفت و به شرح زیر به آنها رفتار میشود.

منابع خرد در معرض ریسک تعهد نشده

۶۰۳. برای خطوط اعتباری خرد تعهد نشده (برای مثال وصولی ها یا وجوه دریافتی کارت اعتباری) در اوراق بهادارسازی، شامل انواع تسویه پیش از موعد کنترل نشده، بانک‌ها باید مقایسه مندرج در بندهای ۵۹۸ و ۵۹۷ را انجام دهند.

۶۰۴. همچنان که در جدول زیر مشخص شده است بانک برای تعیین طبقات مناسب و اعمال ضرائب تبدیل مربوطه، باید سطح مانده حاشیه سود را به نقطه نگه داشت مانده حاشیه سود معامله تقسیم کند.

صورت‌های مختلف تسویه پیش از موعد کنترل نشده

تعهد شده	تعهد نشده	
CCF ۱۰۰٪	متوسط مانده حاشیه سود سه ماهه ضریب تبدیل اعتباری (CCF) برای ۱۳۳/۳۳٪ نقطه نگه داشت سود و بیشتر، CCF ٪ + کمتر از ۱۳۳/۳۳٪ تا ۱۰۰٪ نقطه نگه داشت سود CCF ٪ ۵ کمتر از ۱۰۰٪ تا ۷۵٪ نقطه نگه داشت سود CCF ٪ ۱۵ کمتر از ۷۵٪ تا ۵۰٪ نقطه نگه داشت سود CCF ٪ ۵۰ کمتر از ۵۰٪ نقطه نگه داشت سود CCF ٪ ۱۰۰	خطوط اعتباری خرد
CCF ۱۰۰٪	CCF ۱۰۰٪	خطوط اعتباری غیر خرد

سایر منابع در معرض ریسک

۶۰۵. سایر منابع در معرض ریسک گردان اوراق بهادارسازی شده (یعنی آنهایی که تعهد شده هستند و تمام منابع در معرض ریسک غیر خرد) واجد ویژگی های تسویه پیش از موعد کنترل نشده مربوط به منابع در معرض ریسک زیر خط ترازنامه، مشمول ضریب تبدیل اعتباری ۱۰۰٪ خواهند بود.

۴- رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی

الف) گستره

۶۰۶. بانک‌هایی که برای منابع پایه در معرض ریسک اوراق بهادار سازی شده (برای مثال برای پرتفوی خرد یا پرتفوی شرکتی شان)، تاییدیه استفاده از رویکرد مبتنی بر رتبه‌های داخلی را دریافت کرده‌اند، باید رویکرد فوق را برای اوراق بهادارسازی به کارگیرند. برعکس، بانک‌ها

نمی‌توانند رویکرد فوق را برای اوراق بهادارسازی به کارگیرند، مگر اینکه آنها از ناظران ملی شان، تاییدیه استفاده از رویکرد فوق را برای منابع در معرض ریسک، پایه دریافت کنند.

۶۰۷. اگر بانکی برای برخی از منابع در معرض ریسک، رویکرد مبتنی بر رتبه‌های داخلی و برای سایر منابع در معرض ریسک در مجموعه‌ی منابع پایه، رویکرد استاندارد را به کار گیرد، آن بانک باید به طور کلی رویکرد مربوط به بخش غالب منابع در معرض ریسک درون مجموعه را به کارگیرد. بانک باید با ناظران ملی در مورد اینکه چه رویکردی را برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی اعمال کند، مشورت کند. برای اطمینان از مناسب بودن سطوح سرمایه، در مواردی ممکن است ناظر ترتیب دیگری غیر از این قاعده کلی را الزام کند.

۶۰۸. درجایی که برای نوع دارایی پایه^{۱۳۹}، هیچ ترتیب مشخص رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی وجود ندارد، بانک‌های بانی که تاییدیه استفاده از رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی را دریافت کرده‌اند، باید سرمایه پوششی روی منابع در معرض ریسک اوراق بهادار را با استفاده از رویکرد استاندارد شده در چارچوب اوراق بهادارسازی محاسبه کنند و بانک‌های سرمایه‌گذار با داشتن تاییدیه استفاده از رویکرد مبتنی بر رتبه‌های داخلی باید رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی را اعمال کنند.

(ii) سلسله مراتب رویکردها

۶۰۹. برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی که رتبه بندی شده‌اند یا در جایی که بر اساس شرح بند ۶۱۷ رتبه استنباط می‌شود، باید رویکرد مبتنی بر رتبه به کار گرفته شود. جایی که رتبه تخمینی یا رتبه مستقل موجود نیست، باید فرمول نظارتی یا رویکرد ارزیابی داخلی^{۱۴۰} اعمال شود. رویکرد ارزیابی داخلی فقط برای منابع در معرض ریسکی قابل دسترس است (برای مثال تسهیلات تامین نقدینگیو ارتقاءهای اعتباری) که بانک‌ها (از جمله بانک‌های ثالث) برای برنامه‌های اوراق تجاری پشتوانه دارایی ایجاد می‌کنند. این منابع در معرض ریسک باید شرایط مندرج در بندهای ۶۱۹ و ۶۲۰ را برآورده سازند. برای تسهیلات نقدی که هیچکدام از این رویکردها نمی‌تواند در مورد آنها اعمال شود، بانک‌ها می‌توانند ترتیبات مشخص در بند شماره

¹³⁹ - the underlying asset.

¹⁴⁰ - the Internal Assessment Approach (IAA).

۶۳۹ را به کارگیرند. استثنایا برای ارائه دهنده تسهیلات پیش پرداخت نقدی واجد شرایط در بند شماره ۶۴۱ مشخص شده است. منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی که هیچکدام از این رویکردها برای آنها نمی‌تواند اعمال شود باید کسر شوند.

iii) حداکثر سرمایه الزامی

۶۱۰. بانکی که رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی را برای اوراق بهادارسازی به کارمی‌گیرد، حداکثر سرمایه الزامی برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی که آن بانک نگه می‌دارد برابر است با سرمایه الزامی در رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی در خصوص منابع پایه در معرض ریسک اوراق بهادارسازی نشده محاسبه خواهد شد و نحوه رفتار در مورد آنها بر اساس بخش هایی از چارچوب رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی، بخش iii.G باشد. افزون بر این بانک‌ها باید تمام مبلغ عایدی فروش و درآمد بهره ای ارتقاء دهنده اعتباری ناشی از معاملات اوراق بهادارسازی را مطابق با بندهای ۵۶۱ تا ۵۶۳ کسر کنند.

iv) رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی

۶۱۱. تحت رویکرد مبتنی بر رتبه بندی، دارایی‌های موزون به ریسک از حاصل ضرب میزان منابع در معرض ریسک در وزن ریسک مناسب مندرج در جداول زیر مشخص می‌شوند.

۶۱۲. وزن ریسک بستگی دارد به: (۱) رتبه اعتبارسنجی مستقل یا رتبه استنباطی موجود، (۲) کوتاه مدت یا بلند مدت بودن رتبه اعتباری (رتبه مستقل یا استنباطی داخلی) (۳) تعدد اجزای در مجموعه منابع پایه و (۴) اولویت وضعیت.

۶۱۳. از منظر رویکرد مبتنی بر رتبه، در صورتی یک منبع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی به عنوان طبقه دارای اولویت به آن رفتار می‌شود که در مجموعه منابع پایه اوراق بهادار سازی شده به طور موثری به پشتوانه حق مطالبه دارای اولویت نسبت به کل دارایی‌ها بوده با توسط آن تضمین شود. در حالی که این عموماً تنها شامل در اولویت ترین وضعیت در یک معامله اوراق بهادارسازی می‌شود، در اینجا در برخی موارد مطالبات دیگری می‌تواند باشد که از نظر فنی در سلسله مراتب

اولویت می‌تواند برتر باشد (برای مثال مطالبه روی قرارداد معاوضه) اما ممکن است برای تعیین اینکه کدام وضعیت‌ها مشمول ستون طبقات در اولویت می‌شود، این نادیده گرفته شود.

مثال‌ها:

الف) در اوراق بهادارسازی ترکیبی نوعی، در صورتی که تمام شرایط برای استنتاج رتبه از یک طبقه پایین‌تر برآورده شده باشد، با طبقه ممتاز^{۱۴۱} مثل طبقه برتر رفتار خواهد شد.

ب) در اوراق بهادارسازی متعارف، جایی که تمام طبقه‌ها بالای اولین بخش زیان رتبه بندی شده‌اند، وضعیتی که دارای بالاترین رتبه است به عنوان طبقه برتر به آن رفتار می‌شود. با این وجود زمانی که چند طبقه وجود دارد که رتبه مشترک دارند، فقط طبقه‌ای که در سلسه مراتب اولویت، برترین است به عنوان طبقه برتر به آن رفتار خواهد شد.

ج) در برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی، معمولاً تسهیلات تامین نقدینگی که پشتیبان برنامه هستند در وضعیت بالاترین اولویت نخواهند بود. به طور معمول اوراق تجاری که از حمایت نقدینگی منتفع می‌شوند، نوعاً در وضعیت بالاترین اولویت خواهند بود. اما اگر تسهیلات تامین نقدینگی برای پوشش کل مانده اوراق تجاری رده بندی شدند، این تسهیلات می‌تواند به عنوان پوشش تمام زیان‌های مجموعه مطالبات پایه که فراتر از میزان ذخایر/ وثایق ارائه شده توسط فروشنده است، به عنوان بالاترین اولویت مورد نظر قرار گیرد. در نتیجه در رویکرد مبتنی بررتبه، وزن‌های ریسک، لحاظ شده در اولین ستون سمت راست جدول زیر می‌تواند برای چنین وضعیت‌هایی به کار گرفته شود. از طرف دیگر اگر تسهیلات تامین نقدینگی تسهیلات ارتقاء اعتباری به جای یک وضعیت برتر در مجموعه پایه یک وضعیت میانی از نظر اقتصادی را تشکیل دهد، در این صورت ستون "وزن‌های ریسک پایه" جدول زیر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۶۱۴. وزن‌های ریسک تعیین شده در نخستین جدول زیر، زمانی به کار گرفته می‌شود که ارزیابی مستقل بیانگر یک رتبه اعتباری بلندمدت است و نیز زمانی که رتبه استنباطی مبتنی بر رتبه بندی بلند مدت، وجود داشته باشد.

¹⁴¹- The "super-senior" tranche.

۶۱۵. بانک‌ها می‌توانند وزن‌های ریسک را برای وضعیت‌های دراولویت به کارگیرند در صورتی که تعداد موثر منابع در معرض ریسک پایه (N، تعریف شده در بند شماره ۶۳۳) شش یا بیشتر باشد و وضعیت همچنان که در بالا مشخص شده است، دارای اولویت باشد، زمانی که N کمتر از شش باشد، وزن‌های ریسک در ستون چهارم از جدول اول به کار گرفته می‌شود. در تمام موارد دیگر، وزن‌های ریسک در ستون سوم از جدول اول به کار گرفته می‌شود.

وزن‌های ریسک در رویکرد مبتنی بر رتبه زمانی که ارزیابی مستقل بیانگر یک رتبه اعتباری بلند مدت است و یا یک رتبه استنباطی از ارزیابی بلند مدت حاصل شده است

رتبه مستقل (تشریحی)	وزن‌های ریسک برای وضعیت‌های برتر و منابع درمعرض ریسک واجد شرایط برتر در رویکرد ارزیابی داخلی	وزن‌های ریسک پایه	وزن‌های ریسک برای طبقات ضمانت شده توسط مجموعه هایی از منابع متمرکز
AAA	۷٪	۱۲٪	۲۰٪
AA	۸٪	۱۵٪	۲۵٪
A+	۱۰٪	۱۸٪	۳۵٪
A	۱۲٪	۲۰٪	
A-	۲۰٪	۳۵٪	
BBB+	۳۵٪	۵۰٪	
BBB	۶۰٪	۷۵٪	
BBB-	۱۰۰٪		
BB+	۲۵۰٪		
BB	۴۲۵٪		
BB-	۶۵۰٪		
کمتر از BB- و فاقد رتبه	کسر کردن از سرمایه		

۶۱۶. وزن‌های ریسک در جدول زیر زمانی به کار گرفته می‌شود که ارزیابی مستقل بیانگر رتبه اعتباری کوتاه مدت است و نیز زمانی که رتبه استنباطی بر اساس رتبه کوتاه موجود است. قواعد تصمیم‌گیری مشخص شده در بند شماره ۶۱۵، برای رتبه‌های اعتباری کوتاه مدت نیز به کار گرفته می‌شود.

وزن‌های ریسک در رویکرد مبتنی بر رتبه زمانی که ارزیابی مستقل بیانگر یک رتبه اعتباری کوتاه مدت است و یا یک رتبه استنباطی از ارزیابی کوتاه مدت حاصل شده است.

رتبه مستقل (تشریحی)	وزن‌های ریسک برای وضعیت‌های دارای اولویت و منابع در معرض ریسک واجد شرایط دارای اولویت در رویکرد ارزیابی داخلی	وزن‌های ریسک پایه	وزن‌های ریسک برای طبقات ضمانت شده توسط مجموعه‌هایی از منابع متمرکز
A-1/P-1	۷٪	۱۲٪	۲۰٪
A-2/P-2	۱۲٪	۲۰٪	۳۵٪
A-3/P-3	۶۰٪	۷۵٪	۷۵٪
سایر رتبه‌ها/ فاقد رتبه	کسر از سرمایه	کسر از سرمایه	کسر از سرمایه

استفاده از رتبه‌های استنباطی

۶۱۷. زمانی که حداقل الزامات عملیاتی زیر برآورده شود، بانک باید به یک وضعیت فاقد رتبه، یک رتبه استنباطی را نسبت دهد. این الزامات برای حصول اطمینان از این که وضعیت فاقد رتبه از هر جهت برای منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی رتبه‌بندی شده مستقل، تحت عنوان "منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی مرجع"، در اولویت می‌باشد، در نظر گرفته می‌شود.

الزامات عملیاتی برای رتبه‌های استنباطی

۶۱۸. برای به رسمیت شناختن رتبه‌های استنباطی، الزامات عملیاتی زیر باید برآورده شود.
الف) منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی مرجع (برای مثال اوراق بهادار با پشتوانه دارایی) باید از هر نظر نسبت به منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی فاقد رتبه تبعی باشد. ارتقاءهای اعتباری، در صورت وجود باید در زمان ارزیابی تبعیت نسبی منابع در معرض ریسک فاقد رتبه و منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی مرجع، مورد نظر قرار گیرند. برای مثال اگر منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی مرجع از هر نوع ضمانت شخص

- ثالث یا ارتقاء های اعتباری دیگر که برای منابع در معرض ریسک فاقد رتبه قابل دسترس نیست منتفع شوند، بنابراین منابع در معرض ریسک فاقد رتبه نمی‌توانند بر اساس منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی مرجع، واجد رتبه استنباطی شوند.
- ب) سررسید منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی مرجع باید برابر یا بزرگتر از سررسید منابع در معرض ریسک فاقد رتبه باشد.
- ج) در صورت تداوم فعالیت، هر رتبه استنباطی باید به منظور انعکاس هر تغییری در رتبه مستقل منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی مرجع، به طور مستمر به روز شود.
- د) رتبه مستقل منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی مرجع باید الزامات کلی به رسمیت شناختن رتبه‌های مستقل، مذکور در بند شماره ۵۶۵ را برآورده سازند.

۶۷ رویکرد ارزیابی داخلی

۶۱۹. یک بانک می‌تواند در صورتی که فرایند ارزیابی داخلی، الزامات عملیاتی زیر را برآورده کند، می‌تواند ارزیابی‌های داخلی در خصوص کیفیت اعتباری منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی را برای برنامه‌های اوراق تجاری پشتوانه دارایی (برای مثال تسهیلات تامین نقدینگیو ارتقاءهای اعتباری) به کارگیرد. ارزیابی‌های داخلی منابع در معرض ریسک که برای برنامه‌های اوراق تجاری پشتوانه دارایی ارائه می‌شود باید با رتبه‌های معادل موسسه اعتبارسنجی مستقل تطبیق داده شود. این رتبه‌های معادل برای تعیین وزن‌های ریسک مناسب تحت رویکرد مبتنی بر رتبه به منظور تخصیص مقادیر برآوردی منابع در معرض ریسک به کار گرفته می‌شوند.
۶۲۰. فرایند ارزیابی داخلی یک بانک باید به منظور استفاده از ارزیابی‌های داخلی در تعیین سرمایه الزامی در رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی ناشی از تسهیلات نقدی، ارتقاءهای اعتباری یا سایر منابع در معرض ریسک قابل تعمیم به یک برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی، الزامات عملیاتی زیر را برآورده کند.

- الف) برای اینکه منبع در معرض ریسک فاقد رتبه، واجد شرایط برای رویکرد ارزیابی داخلی باشد، برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی باید به طور مستقل رتبه‌بندی شده باشد. برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی خود نیز مشروط به رویکرد مبتنی بر رتبه است.

- ب) ارزیابی داخلی کیفیت اعتباری منبع در معرض اوراق بهادار سازی درخصوص برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی باید بر اساس معیار موسسه اعتبار سنجی مستقل در خصوص نوع دارایی خریداری شده و معادل حداقل درجه سرمایه‌گذاری تعیین شده اولیه برای منبع در معرض ریسک باشد. افزون بر این ارزیابی داخلی باید در فرایند مدیریت ریسک داخلی بانک شامل سیستم‌های اطلاعاتی مدیریت و سرمایه اقتصادی مورد استفاده قرار گیرد و به طور کلی باید تمام الزامات مربوط به چارچوب مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی را برآورده سازد.
- ج) برای اینکه بانک‌ها ارزیابی داخلی را به کارگیرند، باید ناظران آنها متقاعد شوند که: (۱) موسسه اعتبارسنجی مستقل دارای معیارهای واجد شرایط مندرج در بندهای ۹۰ تا ۱۰۸ (باشد. ۲) روش‌های رتبه‌بندی موسسه ارزیابی مستقل به کارگرفته شده در فرایند ارزیابی از نظر ناظران مورد قبول باشد، افزون بر این بانک‌ها برای نشان دادن رضایت ناظرانشان در مورد چگونگی تطابق ارزیابی‌های داخلی خود با استانداردهای موسسه ارزیابی مستقل ذی ربط، مسوول هستند. برای مثال زمانی که در مفهوم رویکرد ارزیابی داخلی، سطح ارتقاء اعتباری محاسبه می‌شود، ناظران در صورت موجه بودن می‌توانند هر نوع ضمانت‌های فراهم شده توسط فروشنده به صورت جزیی یا کامل، یا مانده حاشیه سود یا هر نوع ارتقاءهای اعتباری اولین سطح زیان که پوشش محدودی برای بانک فراهم می‌کند را نپذیرند.
- د) فرایند ارزیابی داخلی بانک باید درجات ریسک را تعریف کند. ارزیابی‌های داخلی باید مرتبط با رتبه‌های مستقل موسسه‌های اعتبارسنجی مستقل باشند به طوری که ناظران بتوانند تعیین کنند کدام ارزیابی داخلی مربوط به هر گروه رتبه مستقل موسسه‌های اعتبارسنجی مستقل است.
- ذ) فرایند ارزیابی داخلی بانک، به ویژه عوامل بحران برای تعیین الزامات ارتقاء اعتباری باید حداقل به اندازه معیار رتبه‌بندی قابل دسترس عمومی موسسه‌های بزرگ ارزیابی داخلی که مستقلاً اوراق تجاری مربوط به برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی را برای نوع دارایی خریداری شده توسط برنامه رتبه‌بندی می‌کنند، محافظه کارانه باشد. در هر حال بانک‌ها باید

به منظور توسعه ارزیابی‌های داخلی خود، تا حدی تمام روش‌های رتبه‌بندی قابل دسترس عمومی موسسه‌های ارزیابی مستقل را در نظر داشته باشند. از آن جمله:

▪ در مواردی که ۱) اوراق تجاری منتشر شده توسط برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی به صورت مستقل توسط دو یا چند موسسه اعتبارسنجی مستقل رتبه‌بندی شده و ۲) عوامل بحران متفاوت مورد استفاده موسسه‌های ارزیابی مستقل برای بدست آوردن معادل همان رتبه مستقل، سطوح مختلفی از ارتقاء اعتباری را ملزم می‌کند. بانک باید عوامل بحران موسسه اعتبارسنجی مستقل که استفاده از بالاترین سطح یا محافظه کارترین پوشش اعتباری را ملزم می‌نماید، اعمال کند. برای مثال اگر یک موسسه اعتبارسنجی مستقل به منظور اعطای رتبه اعتباری معادل A برای یک نوع دارایی، ارتقاء اعتباری ۲/۵ تا ۳/۵ برابر زیان‌های تاریخی را الزام کند و موسسه دیگری ارتقاء اعتباری ۲ تا ۳ برابر زیان‌های تاریخی را ملزم کند، بانک برای تعیین سطح مناسب ارتقاء اعتباری فراهم شده توسط فروشنده، دامنه بزرگتر عوامل بحران را اعمال کند.

▪ در زمان انتخاب موسسه مستقل اعتبارسنجی برای رتبه‌بندی اوراق تجاری پشتوانه دارایی، بانک نباید تنها موسساتی را انتخاب کند که عموماً روش‌های رتبه‌بندی با محدودیت کمتر دارند. افزون بر این اگر تغییراتی در روش یکی از موسسات اعتبارسنجی مستقل منتخب وجود داشته باشد از جمله عوامل بحران که به صورت معکوس رتبه مستقل اوراق تجاری برنامه را متاثر می‌کند، در این صورت در سنجش این که آیا ارزیابی‌های داخلی تعیین شده برای منابع در معرض ریسک برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی نیاز به تجدید نظر دارد، باید روش رتبه‌بندی تجدید نظر شده مورد نظر قرار گیرد.

▪ در صورتی که فرایند یا معیار رتبه‌بندی موسسه اعتبارسنجی مستقل به صورت عمومی قابل دسترس نباشد، بانک نمی‌تواند در انجام ارزیابی داخلی، روش رتبه‌بندی آن موسسه را به کارگیرد. به هر حال بانک‌ها باید روش غیر قابل دسترس برای عموم - در حدی که آنها به چنین اطلاعاتی دسترسی دارند- را در انجام ارزیابی‌های داخلی به

ویژه در صورتی که آن روش محافظه کارانه تر از معیارهای عمومی قابل دسترس را مورد نظر قرار دهند.

▪ به طور کلی اگر روش‌های رتبه‌بندی موسسه اعتبارسنجی مستقل برای یک دارایی یا منبع در معرض ریسک به صورت عمومی قابل دسترس نباشد، بنابراین رویکرد ارزیابی داخلی نمی‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. به هر حال در موارد خاص، برای مثال برای معاملات ساختار یافته منحصر به فرد یا جدید که در حال حاضر توسط معیارهای رتبه‌بندی یک موسسه اعتبارسنجی مستقل که برنامه اوراق تجاری را رتبه‌بندی می‌کند، شناسایی نشده است، بانک می‌تواند برای تعیین این که آیا امکان به کارگیری رویکرد ارزیابی داخلی برای منابع در معرض ریسک فوق وجود دارد، با ناظر خود در مورد یک معامله خاص گفتگو کند.

ر) حسابرسان داخلی یا مستقل، موسسه اعتبارسنجی مستقل یا مسوول مدیریت ریسک یا بررسی اعتباری داخلی بانک باید بررسی‌های منظمی در مورد فرایند ارزیابی داخلی و بررسی صحت ارزیابی‌های داخلی انجام دهند. اگر حسابرس داخلی، مسوول بررسی اعتباری یا مسوول مدیریت ریسک فرایند ارزیابی داخلی را مورد بازنگری قرار دهد در این صورت این مسوولیت باید مستقل از رشته فعالیت برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی و نیز روابط پایه مشتری باشد.

ز) بانک به منظور بررسی عملکرد ارزیابی‌های داخلی تعیین شده باید عملکرد ارزیابی‌های داخلی را در طول زمان پی‌گیری کند و در صورت ضرورت زمانی که عملکرد منابع در معرض ریسک به طور معمول متفاوت از ارزیابی داخلی منابع در معرض ریسک آنها است، فرایند ارزیابی خود را تعدیل کند.

ز) برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی باید دارای دستورالعمل‌های سرمایه‌گذاری و اعتباری، به عنوان مثال استانداردهای پذیره نویسی برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی، باشد. برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی (مدیر مسوول برنامه) در ملاحظات خرید دارایی باید یک طرح کلی ساختار معامله خرید را مشخص کند. عواملی که باید در این طرح کلی مطرح شود عبارتند از: نوع دارایی خریداری شده، نوع و ارزش پولی منابع در معرض ریسک

ناشی از تدارک تسهیلات تامین نقدینگیو ارتقاءهای اعتباری، ساختار آبشاری زیان و تفکیک قانونی و اقتصادی دارایی‌های منتقل شده از نهاد فروشنده دارایی‌ها.

ژ) تحلیل اعتباری مشخصات ریسک فروشنده دارایی باید انجام شود و از این طریق، باید عملکرد مالی گذشته و مورد انتظار در آینده، وضعیت جاری در بازار، رقابت آتی مورد انتظار، درجه اهرمی، جریان نقدی و پوشش بهره و رتبه بدهی، مورد نظر قرارگیرد. افزون بر این استانداردهای پذیره نویسی فروشنده، قابلیت ارائه خدمات و فرایندهای وصول وجوه نیز باید مورد بررسی قرار گیرد.

س) پسیاست پذیره نویسی برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی باید در برگیرنده حداقل معیارهای واجد شرایط بودن دارایی باشد، از جمله:

✓ مانع شدن از خرید دارایی‌هایی که عمدتاً غیرجاری یا نکول شده هستند؛

✓ محدود کردن تمرکز بیش از حد به یک منطقه جغرافیایی یا متعهد فردی؛

✓ محدودیت بر کیفیت دارایی در جریان خرید.

ش) برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی باید دارای فرایندهای مشخص جمع‌آوری یا وصول وجوه باشد که قابلیت عملیاتی و کیفیت اعتباری ارائه دهنده خدمت را مورد نظر قراردهد. برنامه باید تا حد امکان ریسک ارائه دهنده خدمت/ فروشنده را به روش‌های مختلف کاهش دهد، از جمله فعال کردن برنامه مبتنی بر کیفیت اعتباری باشد که مانع از آمیختن وجوه و ایجاد ترتیبات خدمات وصولی می‌شود، ترتیباتی که کمک می‌کند نسبت به تداوم پرداخت‌ها به برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی اطمینان حاصل شود.

ط) یک برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی که خرید را مورد نظر قرار می‌دهد، در تخمین کل زیان مجموعه دارایی برنامه فوق باید تمام منبع‌های ریسک بالقوه از آن جمله ریسک اعتباری و ریسک ترقیق را مورد نظر قرار دهد. اگر ارتقاء اعتباری ارائه شده به فروشنده، تنها بر اساس زیان‌های مرتبط با وضعیت اعتبار اندازه‌گیری شود، بنابراین یک ذخیره جداگانه باید برای ریسک ترقیق برقرار شود. اگر ریسک ترقیق در مجموعه منابع در معرض ریسک خاص حائز اهمیت باشد، افزون بر این در اندازه‌گیری سطح ارتقاء مورد نیاز بانک باید اطلاعات تاریخی چند سال ز آن جمله زیان‌ها، معوق و نرخ گردش مطالبات را مورد بررسی

قرار دهد. افزون بر این بانک باید ویژگی‌های مجموعه دارایی پایه، برای مثل رتبه اعتباری میانگین موزون، مشخص کردن هر گونه تمرکز بر متعهد فردی یا ناحیه جغرافیایی و درجه تمرکز یا تعدد اقلام در مجموعه دارایی را باید ارزیابی کند.

ظ) برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی، برای اینکه احتمال افت اعتباری پرتفوی پایه را کاهش دهد، باید ویژگی‌های ساختاری را در خرید دارایی‌ها لحاظ کند. از جمله این ویژگی‌ها می‌تواند حمایت‌های خاص در رابطه با پایان یافتن برنامه برای مجموعه منابع در معرض ریسک باشد.

۶۲۱. در برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی، میزان برآوردی منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی باید با نظر به وزن ریسک در رویکرد مبتنی بر رتبه بندی و متناسب با رتبه اعتباری معادل معین شده برای منابع در معرض ریسک بانک باشد.

۶۲۲. اگر فرایند ارزیابی داخلی بانک از کفایت لازم برخوردار نباشد، ناظر می‌تواند بانک را از اعمال رویکرد ارزیابی داخلی برای منابع در معرض ریسک برنامه اوراق تجاری پشتوانه دارایی - اعم از منابع در معرض ریسک موجود و منابع خلق شده جدید - برای تعیین ترتیبات سرمایه‌ای مناسب تا زمان رفع کاستی‌ها منع کند. برای مثال بانک باید به فرمول نظارتی، یا اگر قابل دسترس نیست، به روش شرح داده شده در بند ۶۳۹ رجوع کند.

(vi) فرمول نظارتی (SF)

۶۲۳. همانند رویکردهای مبتنی بر رتبه بندی داخلی، دارایی‌های موزون به ریسک حاصل از فرمول نظارتی از طریق حاصل ضرب سرمایه پوششی در عدد ۱۲/۵ محاسبه می‌شود. بر اساس فرمول نظارتی، سرمایه پوششی برای یک طبقه از دارایی‌های اوراق بهادار سازی شده بستگی به پنج مورد اطلاعات ورودی ارائه شده توسط بانک دارد. این اطلاعات عبارتند از: سرمایه پوششی رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی که در آن منابع پایه در معرض ریسک اوراق بهادار سازی نشده است (K_{IRB})، سطح ارتقا اعتباری طبقه (L) و حجم نسبی طبقه (T)، تعداد موثر منابع در معرض ریسک در مجموعه منابع (N) و میانگین موزون زبان با فرض نکول مجموعه منابع در معرض

ریسک (LGD). داده‌ها یا متغیرهای K_{IRB} , T , L و N در زیر تعریف شده‌اند. سرمایه پوششی به صورت زیر محاسبه می‌شود:

الف) سرمایه پوششی طبقه در رویکرد مبتنی بر رتبه = میزان منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی شده ضربدر مقادیر (الف) یا (ب) هر کدام که بزرگتر بود: الف) $0.56 \cdot T^*$ یا (ب) $(S[L+T] - S[L])$ ، جایی که تابع $S[.]$ (تحت عنوان فرمول نظارتی) در بند شماره زیر تعریف شده است. زمانی که بانک فقط در طبقه دارای منفعت نسبی است، سرمایه پوششی آن موقعیت یا وضعیت برابر با سهم نسبی سرمایه پوششی برای تمام طبقه است.

۶۲۴. فرمول نظارتی توسط عبارت زیر مفروض است :

$$S[L] = \begin{cases} L & \text{when } L \leq K_{IRB} \\ K_{IRB} + K[L] - K[K_{IRB}] + (d \cdot K_{IRB} / \omega) \left(1 - e^{\omega(K_{IRB} - L)/K_{IRB}} \right) & \text{when } K_{IRB} < L \end{cases}$$

$$h = (1 - K_{IRB}/LGD)^N$$

$$c = K_{IRB} / (1 - h)$$

$$v = \frac{(LGD - K_{IRB})K_{IRB} + 0.25(1 - LGD)K_{IRB}}{N}$$

$$f = \left(\frac{v + K_{IRB}^2}{1 - h} - c^2 \right) + \frac{(1 - K_{IRB})K_{IRB} - v}{(1 - h)\tau}$$

$$g = \frac{(1 - c)c}{f} - 1$$

$$a = g \cdot c$$

$$b = g \cdot (1 - c)$$

$$d = 1 - (1 - h) \cdot (1 - \text{Beta}[K_{IRB}; a, b])$$

$$K[L] = (1 - h) \cdot ((1 - \text{Beta}[L; a, b])L + \text{Beta}[L; a + 1, b]c).$$

۶۲۵. در این عبارات، منظور از $Beta [L; a, b]$ توزیع تجمعی بتا با پارامترهای a و b محاسبه شده در $L^{۱۴۲}$ است.

۶۲۶. پارامترهای مشخص نظارتی در عبارات بالا به شرح زیر است:

$$\tau=1000 \text{ و } \omega = 20$$

تعریف K_{IRB}

۶۲۷. K_{IRB} عبارت است از حاصل تقسیم (a) سرمایه الزامی در رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی شامل بخش زیان مورد انتظار برای منابع پایه در معرض ریسک در مجموعه (منابع در معرض ریسک) به (b) مجموع میزان منبع در معرض ریسک (برای مثال مجموع میزان برداشت‌ها مرتبط با منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی شده بعلاوه منابع در معرض نکول مرتبط با تعهدات مطالبه نشده مربوط به منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی شده). مقدار (a) باید مطابق با حداقل استانداردهای قابل اجرا در رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی محاسبه شود، مثل اینکه منابع در معرض ریسک در مجموعه مستقیماً توسط بانک نگه داشته می‌شود (همچنان که در بخش سوم متن حاضر مشخص شده است). این محاسبه باید اثرات هر نوع کاهش ریسک اعتباری اعمال شده در خصوص منابع پایه در معرض ریسک (یا به صورت انفرادی یا برای کل مجموعه) و در نتیجه مزایای تمام منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی را منعکس کند. K_{IRB} به شکل اعشاری بیان می‌شود (برای مثال سرمایه پوششی برابر با ۱۵ درصد مجموعه منابع در معرض ریسک، به صورت ۰/۱۵ بیان خواهد شد). برای ساختارهای دربردارنده موسسه با هدف خاص، تمام دارایی‌های آن موسسه که مرتبط با اوراق بهادار سازی است، به عنوان منابع در معرض ریسک در آن مجموعه به آنها رفتار می‌شود، از آن جمله دارایی‌هایی که موسسه با هدف خاص می‌تواند در یک حساب ذخیره، مانند حساب وثیقه نقدی سرمایه گذاری کرده باشد.

۶۲۸. اگر وزن ریسک حاصل از فرمول نظارتی ۱۲۵۰ درصد باشد، بانک‌ها باید منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی مشمول آن وزن ریسک را مطابق با بند شماره ۵۶۱ تا ۵۶۳ باشد کسر کنند.

^{۱۴۲} - تابع توزیع تجمعی بتا قابل دسترس است. برای مثال در نرم افزار اکسل تابع توزیع تجمعی بتا به عنوان تابع BETADIST آمده است.

۶۲۹. در مواردی که بانک ذخیره خاصی را کنار گذاشته است یا در یک مجموعه از منابع در معرض ریسک، کسر قیمت خرید غیر قابل استرداد روی یک منبع در معرض ریسک دارد، مقدار (a) و (b) تعریف شده در بالا، باید با استفاده از میزان ناخالص منابع در معرض ریسک بدون احتساب ذخیره خاص و/ یا تخفیف قیمت خرید غیر قابل استرداد حساب شود. در این مورد میزان کسر قیمت خرید غیر قابل استرداد روی یک دارایی نکول شده یا ذخیره خاص می‌تواند به منظور کاهش میزان کسر از سرمایه در ارتباط با منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی مورد استفاده قرار گیرد.

سطح ارتقاء/اعتباری (L)

۶۳۰. مقدار L (بر حسب اعشار) حاصل از تقسیم (a) مقدار کل منابع در معرض ریسک اوراق بهادار سازی تبعی نسبت به طبقه مورد نظر، به (b) مقدار منابع در معرض ریسک مجموعه، اندازه‌گیری می‌شود. بانک‌ها ملزم خواهند بود که پیش از توجه به اثرات هر ارتقاء اعتباری طبقه خاص از جمله تضمین‌های شخص ثالث که تنها به نفع بخش واحدی است، L را تعیین کنند. هیچ عایدی فروش و/یا ارتقاء اعتباری اوراق افزایش اعتبار از طریق درآمد بهره ای ارتقاء دهند اعتباری مرتبط با اوراق بهادار سازی در اندازه‌گیری L نباید لحاظ می‌شود. هنگام محاسبه سطح ارتقاء، بزرگی قرارداد معاوضه نرخ بهره و معاوضه ارز که در اولویت بعدی نسبت به طبقه مورد نظر هستند، می‌تواند بر حسب ارزش‌های جاری آنها (بدون منابع در معرض ریسک آتی احتمالی) اندازه‌گیری شود. اگر ارزش جاری ابزار مالی نتواند اندازه‌گیری شود، در محاسبه L باید از آن ابزار صرف نظر شود.

۶۳۱. اگر هر نوع حساب ذخیره تامین مالی شده توسط جریان‌های نقد انباشته از منابع پایه در معرض ریسک وجود داشته باشد که در اولویت پایین تر از طبقه مورد نظر باشد، می‌تواند در محاسبه L لحاظ شود. حساب‌های اندوخته تامین وجه نشده در صورتی که تامین وجه آنها لزوماً از دریافتی‌های آتی منابع پایه در معرض ریسک باشد، نمی‌تواند در محاسبه L لحاظ شوند.

نسبت حجمی منبع در معرض ریسک (T)

۶۳۲. مقدار T به صورت نسبت اندازه واقعی (a) طبقه مورد نظر به (b) میزان مفروض یا تخمینی کل منابع در معرض ریسک، اندازه‌گیری می‌شود. در مورد منبع در معرض ریسک ناشی از قرارداد

معاوضه ارز یا معاوضه نرخ بهره، بانک باید منبع در معرض ریسک آتی بالقوه را دخالت دهد. اگر ارزش جاری ابزار منفی نباشد، اندازه منبع در معرض ریسک باید توسط ارزش جاری بعلاوه یک مقدار اضافه تر مذکور در بخش 7 پیوست شماره ۴ اندازه گیری شود. اگر ارزش جاری منفی باشد، منبع در معرض ریسک باید تنها با استفاده از منبع در معرض ریسک آتی بالقوه اندازه گیری شود.

تعداد موثر منابع در معرض ریسک (N)

۶۳۳. تعداد موثر منابع در معرض ریسک به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$N = \frac{\left(\sum_i EAD_i \right)^2}{\sum_i EAD_i^2}$$

در این فرمول، EAD_i معرف منبع در معرض ریسک نکول مربوط به ابزار i ام موجود در مجموعه است. منابع در معرض ریسک متعدد برای یک متعهد باید تلفیق شود (یعنی به عنوان یک ابزار واحد به آن رفتار شود). در مورد اوراق بهادارسازی مجدد (تبدیل به اوراق بهادار کردن منابع در معرض ریسک ناشی از اوراق بهادارسازی)، این فرمول برای تعیین تعداد منابع در معرض ریسک ناشی از اوراق بهادارسازی در مجموعه منابع در معرض ریسک اعمال می‌شود. برای تعیین تعداد منابع پایه در معرض ریسک در مجموعه‌های اصلی، این فرمول اعمال نمی‌شود. اگر سهم پرتفوی مربوط به بزرگترین منبع در معرض ریسک، C_1 ، قابل دسترس باشد، بانک می‌تواند N را به صورت $1/C_1$ محاسبه کند.

میانگین زیان به فرض نکول (LGD) موزون به منبع در معرض ریسک

۶۳۴. میانگین LGD موزون به منبع در معرض ریسک به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$LGD = \frac{\sum_i LGD_i \cdot EAD_i}{\sum_i EAD_i}$$

در این فرمول LGD معرف میانگین LGD در ارتباط با تمام منابع در معرض ریسک برای متعهد نام است. در مورد اوراق بهادارسازی مجدد، یک LGD صد درصد باید برای منابع پایه در معرض ریسک اوراق بهادارسازی شده، در نظر گرفته شود. زمانی که به صورت تجمعی با ریسک‌های رقیق‌سازی و نکول برای مطالبات خریداری شده رفتار می‌شود (برای مثال یک ذخیره واحد یا وثیقه مازاد برای پوشش زیان از محل هر ازیک از دو منبع مذکور)، در اوراق بهادارسازی، LGD که درون فرمول گذاشته می‌شود باید به صورت میانگین موزون LGD برای ریسک نکول و LGD صد درصد برای ریسک رقیق‌سازی لحاظ شود. وزن‌ها نیز به ترتیب پوشش‌های سرمایه‌ای مستقل مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی برای ریسک نکول و ریسک رقیق‌سازی است.

روش ساده برای محاسبه LGD و N

۶۳۵. برای اوراق بهادارسازی در رابطه با منابع خرد در معرض ریسک، مشروط به انجام ارزیابی نظارتی، فرمول نظارتی می‌تواند با ساده‌سازی‌هایی از جمله با این فرض که ($h=0$, $v=0$) اعمال شود.

۶۳۶. تحت شرایط زیر، بانک‌ها می‌توانند روش ساده‌ای را برای محاسبه تعداد موثر منابع در معرض ریسک و میانگین LGD موزن به منابع در معرض ریسک به کارگیرند. در یک محاسبه ساده، C_m معرف سهم مجموعه منابع در معرض ریسک متناظر با حاصل جمع m تا از بزرگترین منابع در معرض ریسک (برای مثال سهم ۱۵٪ مربوط به ارزش ۱۵٪ است). سطح m توسط هر بانک تعیین می‌شود.

▪ اگر سهم پرتفوی مربوط به بزرگترین منبع در معرض ریسک C_1 ، بیشتر از $۳/۰$ نباشد (یا $۳٪$ مجموعه منابع پایه) بنابراین برای فرمول نظارتی، بانک می‌تواند $LGD = ۰/۵$ تعیین کند و N برابر با میزان زیر باشد:

$$N = \left(C_1 C_m + \left(\frac{C_m - C_1}{m - 1} \right) \max \{1 - m C_1, 0\} \right)^{-1}$$

- در حالت دیگر اگر تنها C_1 قابل دسترس باشد و این میزان بیش از $0/۰۳$ نباشد، در این صورت بانک می‌تواند $LGD = +/۵$ و $N=1/ C_1$ تعیین کند.

(vii) تسهیلات تامین نقدینگی

۶۳۷. تسهیلات تامین نقدینگی همانند هر منبع دیگر در معرض ریسک ناشی از اوراق بهادارسازی به آن رفتار می‌شود و ضریب تبدیل ۱۰۰% را خواهد داشت، به جز در مواردی که در بند شماره ۶۳۸ تا ۶۴۱ مشخص شده است. اگر تسهیلات توسط موسسات اعتبار سنجی مستقل رتبه بندی شده باشند، بانک می‌تواند تحت رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی بر رتبه‌بندی مستقل تکیه کند. اگر تسهیلات رتبه بندی نشده باشند و رتبه استنباطی موجود نباشد، بانک باید فرمول نظارتی را به کارگیرد، به جز در مواردی که رویکرد ارزیابی داخلی را بتوان اعمال کرد.

۶۳۸. تسهیلات تامین نقدینگی واجد شرایط که صرفاً در صورت وقوع اختلال عمومی بازار به شرح بند شماره ۵۸۰ می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، مشمول ضریب تبدیل اعتباری ۲۰% تحت فرمول نظارتی می‌شوند. به عبارتی بانکی که از رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی استفاده می‌کند، ملزم است ۲۰% از سرمایه پوششی ایجاد شده تحت فرمول نظارتی را برای تسهیلات تامین نقدینگی لحاظ کند. اگر تسهیلات تامین نقدینگی واجد شرایط توسط موسسات اعتبارسنجی مستقل رتبه بندی شوند، بانک می‌تواند تحت رویکرد مبتنی بر رتبه بندی، با تکیه بر رتبه بندی مستقل ارائه شده یک ضریب تبدیل ۱۰۰% به جای یک ضریب تبدیل ۲۰% به تسهیلات فوق اختصاص دهد.

۶۳۹. زمانی که برای بانک محاسبه K_{IRB} با استفاده از روش پایین به بالا یا روش بالا به پایین عملی نیست، بانک می‌تواند به طور استثنا و مشروط به مجوز مقام ناظر به طور موقت روش زیر را اعمال کند. اگر تسهیلات تامین نقدینگی با تعریف بند شماره ۵۷۸ یا ۵۸۰ مطابقت کند، بالاترین وزن ریسک تعیین شده تحت رویکرد استاندارد برای هر یک از منابع پایه در معرض ریسک، پوشش داده شده توسط تسهیلات تامین نقدینگی می‌تواند برای تسهیلات فوق اعمال شود. اگر تسهیلات تامین نقدینگی با تعریف بند شماره ۵۷۸ مطابقت کند، ضریب تبدیل باید برای تسهیلات با سررسید اولیه یک سال یا کمتر ۵۰% باشد و در صورتی که سررسید اولیه تسهیلات

بیش از یک سال باشد ضریب تبدیل 100% برای آنها اعمال شود. اگر تسهیلات تامین مالی نقدینگی مطابق با تعریف بند شماره ۵۸۰ باشند، ضریب تبدیل 20% باید اعمال شود. در سایر موارد میزان برآوردی تسهیلات تامین نقدینگی باید کسر شود.

viii) ترتیبات منابع در معرض ریسک هم پوشان

۶۴۰. با منابع در معرض ریسک هم پوشان، همانند آنچه که در بند شماره ۵۸۱ تشریح شده است رفتار می شود.

ix) ارائه دهندگان واجد شرایط تسهیلات پیش پرداخت نقدی

۶۴۱. با ارائه دهندگان واجد شرایط تسهیلات پیش پرداخت نقدی همانند آنچه که در بند شماره ۵۸۲ مشخص شده رفتار می شود.

x) ترتیبات کاهش ریسک اعتباری در خصوص منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی

۶۴۲. همانطور که در رویکرد مبتنی بر رتبه بندی مشخص است، بانک‌ها زمانی که فرمول نظارتی را به کار می گیرند، باید روش‌های کاهش ریسک اعتباری مشخص شده بر اساس رویکرد مبتنی بر رتبه داخلی در بخش ۳ را اعمال کنند. زمانی که کاهش ریسک اعتباری زیان‌های سطح اول یا زیان‌های نسبی را پوشش می دهد، بانک‌ها می توانند به تناسب سرمایه پوششی را کاهش دهند. برای موارد دیگر، بانک باید فرض کند که کاهنده ریسک اعتباری، بخش دارای بالاترین اولویت از منبع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی را پوشش می دهد (به این معنی که آن بخش از منبع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی که دارای پایین ترین اولویت است فاقد پوشش می باشد). مثال‌هایی در مورد تضامین و وثایق به رسمیت شناخته شده، تحت فرمول نظارتی در پیوست شماره ۷ آمده است.

xi) سرمایه الزامی برای ذخایر تسویه پیش از موعد

۶۴۳. بانک بانی برای تعیین اینکه آیا لازم است در مقابل منفعت سرمایه گذار سرمایه نگه داشت یا نه، باید ترتیبات مذکور در بندهای شماره ۵۹۰ تا ۶۰۵ را به کارگیرد. برای بانک‌هایی که برای اوراق بهادارسازی، رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی را به کارمی گیرند، منفعت سرمایه گذار تحت عنوان میزان برداشتی سرمایه گذار در ارتباط با منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی و منبع در معرض ریسک نکول در ارتباط با خطوط اعتباری برداشت نشده، تعریف می شود. برای مشخص کردن منبع در معرض ریسک نکول، مانده های برداشت نشده منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی شده بر اساس نسبت های سهم سرمایه گذار و فروشنده از مانده های برداشت شده اوراق بهادارسازی شده، به تناسب بین منافع فروشنده و سرمایه گذار تخصیص می یابد. برای اهداف رویکرد مبتنی بر رتبه بندی داخلی، سرمایه پوششی مربوط به منفعت سرمایه گذار از طریق حاصل ضرب (الف) منفعت سرمایه گذار در (ب) ضریب تبدیل اعتباری مناسب و (ج) K_{IRB} تعیین می شود.

۷. ریسک عملیاتی

A. تعریف ریسک عملیاتی

۶۴۴. ریسک عملیاتی به عنوان ریسک زیان ناشی از عدم کفایت یا ناکارآمدی فرایندهای داخلی، افراد و سیستم ها یا حوادث خارجی تعریف می شود. این تعریف ریسک حقوقی^{۱۴۳} را نیز دربرمی گیرد اما شامل ریسک شهرت و ریسک راهبردی نمی شود.

B. روش های اندازه گیری ریسک عملیاتی

۶۴۵. چارچوب کاری مشخص شده در زیر، در طیف افزایش پیچیدگی و حساسیت ریسک، سه روش برای محاسبه سرمایه های پوششی برای ریسک عملیاتی ارائه می شود: (۱) رویکرد شاخص پایه، (۲) رویکرد استاندارد و (۳) رویکرد اندازه گیری پیشرفته.

^{۱۴۳} - شامل ریسک حقوقی می شود اما به جرمه یا زیان تنبیهی ناشی از اقدامات نظارتی و تسویه های خصوصی محدود نمی شود.

۶۴۶. بانک‌ها تشویق می‌شوند که به موازات توسعه شیوه‌ها و سیستم‌های پیچیده اندازه‌گیری ریسک عملیاتی، به سمت طیفی از روش‌های قابل دسترس حرکت کنند. معیار واجد شرایط شدن برای به کارگیری رویکرد استاندارد و رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته در زیر مشخص شده است:

۶۴۷. بانک‌های فعال بین‌المللی و بانک‌هایی که در معرض ریسک عملیاتی قابل توجه هستند (برای مثال بانک‌های تخصصی) انتظار می‌رود روشی را به کارگیرند که پیچیده تر از رویکرد شاخص پایه و مناسب برای مشخصات ریسک موسسه باشد^{۱۴۴}. یک بانک مجاز خواهد بود که رویکرد استاندارد یا شاخص پایه را برای بخش‌هایی از عملیات خود و برای سایر عملیات در صورت تحقق حداقل معیارهای معین، رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته را به کارگیرد (به بند های شماره ۶۸۰ تا ۶۸۳ رجوع شود).

۶۴۸. بانکی که برای به کارگیری یک رویکرد پیشرفته تر مورد تایید قرار گرفته، بدون تایید مقام نظارتی اجازه نخواهد داشت به یک رویکرد ساده‌تر بازگشت کند. اما اگر ناظر تشخیص دهد بانک استفاده کننده از روش پیشرفته، دیگر دارای صلاحیت استفاده از این رویکرد نیست، در این صورت می‌تواند بانک را ملزم کند تا زمان کسب شرایط مشخص شده، به یک روش ساده‌تری برای برخی یا تمام عملیات خود بازگشت کند.

۱. رویکرد شاخص پایه

۶۴۹. بانک‌هایی که رویکرد شاخص پایه را به کار می‌گیرند، باید معادل درصد ثابتی (α) از متوسط درآمد ناخالص مثبت سالانه سه سال گذشته، برای ریسک عملیاتی سرمایه نگه دارند. زمانی که متوسط درآمد ناخالص را محاسبه می‌کنیم، برای هر سال که خالص درآمد سالانه منفی یا صفر است، باید ارقام از صورت و مخرج حذف شود.^{۱۴۵} سرمایه پوششی می‌تواند به صورت زیر بیان شود:

^{۱۴۴} - ناظران صحت کلی سرمایه پوششی ریسک عملیاتی حاصل از به کارگیری رویکردهای سه گانه توسط بانک (رویکرد شاخص پایه یا رویکرد استاندارد یا رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته) به ویژه در رابطه با طرف‌های همکار بانک را بررسی کرده و در صورت عدم صحت، اقدام نظارتی مناسب بر اساس رکن دو (Pillar 2) مورد نظر قرار خواهند داد.

^{۱۴۵} - اگر درآمد ناخالص منفی، سرمایه پوششی رکن یک بانک را از بین ببرد، ناظران اقدام نظارتی مناسب تحت رکن دو را مورد نظر قرار خواهند داد.

$$K_{BIA} = \left[\sum (Gl_{1..n} \times \alpha) \right] / n$$

K_{BIA} = سرمایه پوششی تحت رویکرد شاخص پایه؛

GI = درآمد ناخالص سالانه، زمانی که مثبت است، در طول سه سال گذشته؛

N = تعداد سالهایی که در سه سال گذشته، درآمد ناخالص مثبت بوده است؛

α = (برابر با ۱۵٪ است که توسط کمیته بال با توجه به سطح وسعت سرمایه مورد نیاز صنعت به سطح وسعت شاخص صنعت تعیین می شود).

۶۵۰. درآمد ناخالص به عنوان درآمد خالص بهره بعلاوه خالص درآمد غیره بهره ای تعریف می شود.^{۱۴۶}

ویژگی‌های زیر برای این شاخص در نظر گرفته شده است: (۱) باید قبل از کسر هر نوع ذخایر باشد (برای مثال ذخیره بهره پرداخت نشده)، (۲) قبل از کسر هزینه‌های عملیاتی باشد از جمله کارمزد پرداختی به عرضه کنندگان خدمات برون سپاری^{۱۴۷} (۳) سودها/ زیان‌های تحقق یافته از فروش اوراق بهادار در دفتر بانکی لحاظ نشود.^{۱۴۸} و (۴) اقلام متفرقه و درآمد حاصل از بیمه نیز لحاظ نشود.

۶۵۱. به عنوان نقطه شروع برای محاسبه سرمایه، هیچ معیار خاصی برای به کارگیری رویکرد شاخص پایه مطرح شده در این سند تعیین نشده است. با این حال بانک‌ها با استفاده از این رویکرد به تطابق با رهنمود کمیته بال در فوریه ۲۰۰۳ تحت عنوان "رویه‌های صحیح برای مدیریت و نظارت ریسک عملیاتی"، تشویق می‌شوند.

۲. رویکرد استاندارد ۱۵۰۱۴۹

^{۱۴۶} - همچنانکه توسط ناظران ملی و/یا استانداردهای حسابداری ملی تعریف شده است.

^{۱۴۷} - در مقابل کارمزدهای پرداختی به خدمات برون سپاری شده، کارمزدهای دریافتی حاصل از ارائه خدمت بانک باید در تعریف درآمد ناخالص لحاظ شود.

^{۱۴۸} - سودها/ زیان‌های تحقق یافته از اوراق بهادار گروه‌بندی شده تحت عنوان "نگهداشت تا سررسید" و "آماده برای فروش" که اساساً اقلام دفتر بانکی را تشکیل می‌دهند (برای مثال تحت استانداردهای حسابداری معین) نیز در تعریف درآمد ناخالص لحاظ نمی‌شوند.

^{۱۴۹} - کمیته بال در نظر دارد که کالیبراسیون رویکرد های شاخص پایه و استاندارد را زمانی که اطلاعات حساس تر به ریسک برای انجام این عمل در دسترس است را مورد بازبینی قرار دهد. انجام این کالیبراسیون مجدد به منظور تاثیر گذاری قابل توجه بر کالیبراسیون کلی بخش سرمایه پوششی مربوط به ریسک عملیاتی رکن یک نمی باشد.

۶۵۲. در رویکرد استاندارد فعالیت‌های بانک به هشت رشته فعالیت تقسیم می‌شود که عبارتند از: تامین مالی شرکتی، بازرگانی و فروش بانکداری خرد (خدمات بانکی عمومی) بانکداری تجاری، پرداخت و تسویه، خدمات نمایندگی، مدیریت دارایی و کارگزاری خرد. این رشته‌های فعالیت به تفصیل در پیوست شماره ۸ تعریف شده است.

۶۵۳. در هر رشته فعالیت، درآمد ناخالص، شاخص گسترده‌ای است که به عنوان نماینده برای مقیاس عملیات آن رشته فعالیت محسوب می‌شود و در نتیجه مقیاس احتمالی ریسک عملیاتی منابع در معرض ریسک هر رشته فعالیت نیز است. سرمایه پوششی برای هر رشته فعالیت از حاصل ضرب درآمد ناخالص در ضریب (بتای) مشخص شده برای آن رشته فعالیت محاسبه می‌شود. بتا به عنوان نماینده برای ارتباط تجربه زیان ناشی از ریسک عملیاتی برای رشته فعالیت مفروض و

۱۰۰ - رویکرد استاندارد جایگزین؛ ناظر بنا به صلاحدید نظارتی می‌تواند، اجازه دهد بانک از رویکرد استاندارد جایگزین استفاده کند، مشروط به این که بانک قادر باشد ناظر را متقاعد کند که رویکرد جایگزین مبنای بهتری مثلاً برای اجتناب از محاسبه مضاعف ریسک‌ها فراهم می‌کند. هنگامی که بانک اجازه استفاده از روش فوق را دارد، آن بانک مجاز نیست بدون مجوز ناظر به استفاده از روش استاندارد بازگشت کند. انتظار نمی‌رود بانک‌های بزرگ با پرتفوی متنوع در بازارهای عمده، رویکرد استاندارد جایگزین را به کارگیرند. روش / سرمایه پوششی ریسک عملیاتی تحت رویکرد استاندارد جایگزین همانند رویکرد استاندارد در نظر گرفته می‌شود، بجز برای دو رشته فعالیت (بانکداری تجاری و بانکداری خرد). برای این رشته‌های فعالیت، وام‌ها و پیش‌پرداخت‌ها - ضرب شده در ضریب ثابت m - به عنوان شاخص منابع در معرض ریسک، جایگزین درآمد ناخالص می‌شوند، بتاها نیز برای رشته‌های فعالیت بانکداری خرد و تجاری با رویکرد استاندارد تفاوتی ندارد. سرمایه پوششی ریسک عملیاتی در رویکرد استاندارد جایگزین برای بانکداری خرد (با همان فرمول پایه برای بانکداری تجاری) می‌تواند به صورت زیر بیان شود:

$$K_{RB} = \beta_{RB} \times m \times L_{ARB}$$

جایی که:

K_{RB} ، سرمایه پوششی برای رشته فعالیت بانکداری خرد (خدمات بانکی عمومی) است؛

β_{RB} ، بتای رشته فعالیت بانکداری خرد (خدمات بانکی عمومی) است؛

L_{ARB} ، مانده کل پیش‌پرداخت‌ها و وام‌های خرد (موزون نشده به ریسک و قبل از کسر ذخیره‌ها)، به طور متوسط در طول سه سال گذشته است.

m برابر با 0/035 است.

برای رویکرد استاندارد جایگزین، کل وام‌ها و پیش‌پرداخت‌ها در رشته فعالیت بانکداری خرد شامل کل میزان برداشت‌ها در پرتفوی‌های اعتباری زیر است: خرده فروشی، موسسات کوچک و متوسط که به عنوان خرده فروش با آنها رفتار می‌شود و اسناد دریافتی خرد خریداری شده. برای بانکداری تجاری، کل وام‌ها و پیش‌پرداخت‌ها شامل میزان برداشت‌ها در پرتفوی‌های اعتباری زیر است: شرکت، دولت، بانک، وام‌دهی ویژه، موسسات کوچک و متوسط که به عنوان شرکت با آنها رفتار می‌شود و اسناد دریافتی شرکتی خریداری شده. ارزش دفتری اوراق بهادار موجود در دفتر بانکی نیز باید لحاظ شود.

تحت رویکرد استاندارد جایگزین، بانک‌ها در صورت تمایل می‌توانند با استفاده از بتای ۱۵٪، بانکداری تجاری و خرد را تجمع کنند. به طور مشابه بانک‌هایی که قادر به تفکیک درآمد ناخالص خود به سایر شش رشته فعالیت نیستند، می‌توانند با استفاده از بتای ۱۸٪ کل درآمد ناخالص برای این شش رشته فعالیت را با هم جمع کنند؛ با نظر به این که در مورد درآمد ناخالص منفی نیز مطابق با بند شماره ۶۵۴ رفتار شود. همانند رویکرد استاندارد، کل سرمایه پوششی برای رویکرد استاندارد جایگزین به صورت جمع ساده سرمایه‌های پوششی نظارتی هر هشت رشته فعالیت محاسبه می‌شود.

سطح کل درآمد ناخالص آن رشته فعالیت، در سطح صنعت به کارگرفته می‌شود. لازم به ذکر است که در روش استاندارد درآمد ناخالص برای هر رشته فعالیت موسسه و نه کل موسسه اندازه‌گیری می‌شود، به این معنی که در تامین مالی شرکتی، شاخص درآمد ناخالص حاصل از رشته فعالیت تامین مالی شرکتی است.

۶۵۴. کل سرمایه پوششی از طریق میانگین سه ساله جمع ساده سرمایه پوششی نظارتی هر رشته فعالیت در هر سال محاسبه می‌شود. در هر سال مفروض، سرمایه‌های پوششی منفی (ناشی از درآمد ناخالص منفی) در هر رشته فعالیت می‌تواند با سرمایه پوششی مثبت در سایر رشته‌های فعالیت، بدون هیچ محدودیتی جبران شود^{۱۵۱}.
اما جایی که کل سرمایه پوششی تمام رشته‌های فعالیت در یک سال مفروض منفی است، بنابراین صورت کسر برای آن سال صفر خواهد بود^{۱۵۲}. کل سرمایه پوششی می‌تواند به صورت زیر بیان شود.

$$K_{TSA} = \left\{ \sum_{years\ 1-3} \max \left[\sum (GI_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0 \right] \right\} / 3$$

K_{TSA} = سرمایه پوششی تحت رویکرد استاندارد؛

GI_{1-8} = درآمد ناخالص سالانه در هر سال مفروض، همچنان که در بالا در روش شاخص پایه برای هر هشت رشته فعالیت تعریف شد؛

β_{1-8} = درصد ثابت تعیین شده توسط کمیته بال، که سطح سرمایه لازم را به سطح درآمد ناخالص برای هر یک از هشت رشته فعالیت مرتبط می‌کند؛

^{۱۵۱} - بنا به صلاحدید ملی، ناظران می‌توانند ترتیبات محافظه کارانه‌تری در خصوص درآمد ناخالص منفی اعمال کنند.
^{۱۵۲} - همانند روش شاخص پایه، اگر درآمد ناخالص منفی، سرمایه پوششی رکن ۱ بانک، تحت رویکرد استاندارد را کاهش دهد، ناظران اقدام نظارتی مناسب تحت رکن ۲ را مورد نظر قرار خواهند داد.

جزئیات مقادیر بتا به شرح زیر است:

ضریب بتا	رشته های فعالیت
٪۱۸	تامین مالی شرکتی (β1)
٪۱۸	بازرگانی و فروش (β2)
٪۱۲	خدمات بانکی عمومی یا بانکداری خرد (β3)
٪۱۵	بانکداری تجاری (β4)
٪۱۸	پرداخت و تسویه (β5)
٪۱۵	خدمات نمایندگی (β6)
٪۱۲	مدیریت دارایی (β7)
٪۱۲	کارگزاری خرد (β8)

۳. رویکردهای اندازه گیری پیشرفته (AMA)

۶۵۵. تحت رویکرد اندازه گیری پیشرفته، سرمایه الزامی نظارتی برابر است با ریسک محاسبه شده توسط سیستم داخلی اندازه گیری ریسک عملیاتی بانک با استفاده از معیار کمی و کیفی برای رویکرد فوق که در زیر بحث شده. استفاده از رویکرد فوق مشروط به تاییدیه نظارتی است.

۶۵۶. بانک پذیرنده رویکرد اندازه گیری پیشرفته با اخذ تاییدیه ناظران میزبان و حمایت ناظر کشور متبوع می تواند برای تعیین سرمایه نظارتی مورد نیاز برای واحدهای فرعی فعال در سطح بین المللی خود که در مقایسه با کل گروه بانکی کم اهمیت بوده اما مشمول بخش یک این سند می باشند، از مکانیزم تخصیص استفاده کند. تاییدیه نظارتی مشروط به جلب رضایت ناظران مربوط مبنی بر این که مکانیزم تخصیص برای واحدهای فرعی مناسب بوده و با شواهد تجربی قابل اثبات می باشد. هیات مدیره و مدیریت ارشد هر واحد فرعی، مسوول انجام ارزیابی و کنترل ریسک‌های عملیاتی واحدهای فرعی و اطمینان یافتن از کفایت سرمایه واحد فرعی بابت ریسک‌های فوق است.

۶۵۷. مشروط به تایید نظارتی مذکور در بند شماره (D) ۶۶۹، لحاظ تخمین مستدل منافع متنوع سازی، می تواند در سطح گروه یا سطح واحد فرعی بانکی، اعمال شود. به هر حال هر یک از واحدهای تابعه بانکی که ناظران میزبان، مشخص کنند که آنها باید سرمایه‌های الزامی را به طور مستقل محاسبه کنند (به بخش اول مراجعه شود) نمی توانند منافع متنوع سازی را در محاسبات رویکرد اندازه گیری پیشرفته خودشان، لحاظ کنند (به عنوان مثال واحد تابعه بانکی فعال بین المللی که حائز اهمیت است، واحد تابعه بانکی منافع متنوع سازی عملیات خود - عملیات ناشی از سطح زیر مجموعه خود - را می تواند لحاظ کند اما نمی تواند منافع متنوع سازی واحد مادر را لحاظ کند).

۶۵۸. با توجه به سطح توسعه روش‌های تخصیصی حساس به ریسک و این که تا چه اندازه روش تخصیصی منعکس کننده سطح ریسک عملیاتی در موسسات و در میان گروه بانکی است، متناسب بودن روش تخصیصی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. ناظران بانکی انتظار دارند گروه‌های بانکی که رویکردهای اندازه گیری پیشرفته را به کار می‌گیرند، بدون در نظر گرفتن تایید اولیه روش‌های تخصیصی فوق بر اساس درآمد ناخالص یا سایر نماینده های ریسک عملیاتی، به کوشش‌های خود برای توسعه روش‌های تخصیصی حساس تر به ریسک عملیاتی ادامه دهند.

۶۵۹. بانک‌هایی که رویکرد اندازه گیری پیشرفته را پذیرفته اند، ملزم خواهند بود با استفاده از این رویکرد سرمایه الزامی خود را محاسبه کنند، همانند آن چه که در توافقنامه سال ۱۹۸۸ در بند شماره ۴۶ مشخص شده است.

C. معیارهای واجد شرایط شدن

۱. رویکرد استاندارد^{۱۵۳}

۶۶۰. بانک برای واجد شرایط بودن استفاده از رویکرد استاندارد، باید نظر ناظر خود را حداقل در موارد زیر تامین کند:

^{۱۵۳} - ناظرانی که اجازه می‌دهند بانک‌ها رویکرد استاندارد جایگزین را به کارگیرند، باید در مورد معیارهای مناسب واجد شرایط شدن برای اجرای آن رویکرد، با نظر به مناسب نبودن معیارهای لحاظ شده در بندهای شماره ۶۶۲ و ۶۶۳ همین بخش، تصمیم گیری کنند.

- مشارکت هیات مدیره و مدیر ارشد بانک به نحو مقتضی و فعالانه در امر نظارت بر چارچوب مدیریت ریسک عملیاتی؛
 - وجود یک سیستم مدیریت ریسک عملیاتی که به لحاظ محتوایی صحیح و به صورت جامع نیز اجرا شود؛
 - داشتن منابع کافی برای به کارگیری رویکرد فوق در رشته های فعالیت اصلی، همچنین منابع کافی برای کنترل و حسابرسی.
۶۶۱. پیش از اینکه رویکرد استاندارد برای تعیین سرمایه نظارتی مورد استفاده قرار گیرد، ناظران حق تاکید بر اعمال یک دوره پایش اولیه رویکرد فوق را دارند.
۶۶۲. بانک باید در چارچوب رویکرد استاندارد، خط مشی خاصی را ترتیب دهد و معیارهای مستندی برای تطبیق درآمد ناخالص فعالیت و رشته‌های فعالیت جاری خود با چارچوب رویکرد استاندارد داشته باشد. معیارهای فوق باید برای رشته‌های فعالیت‌های جدید یا تغییر رشته‌های فعالیت بانک به نحو مقتضی مورد بررسی و تعدیل قرار گیرند. اصول تطبیق رشته های فعالیت در پیوست شماره ۸ لحاظ شده است.
۶۶۳. با نظر به این که برخی از بانک‌های فعال بین المللی تمایل به استفاده از روش استاندارد دارند، بسیار مهم است که این بانک‌ها سیستم‌های مدیریت ریسک عملیاتی مناسبی داشته باشند. بنابراین یک بانک فعال بین‌المللی که رویکرد استاندارد را به کار می‌گیرد باید معیارهای تکمیلی زیر را برآورده کند^{۱۵۴}:
- (a) بانک باید یک سیستم مدیریت ریسک عملیاتی با مسوولیت‌های شفاف مشخص شده برای مدیریت ریسک داشته باشد. مدیریت ریسک عملیاتی مسوول تعیین راهبردهایی برای شناسایی، ارزیابی، پایش و کاهش / کنترل ریسک عملیاتی، تدوین سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی در خصوص کنترل و مدیریت ریسک عملیاتی در سطح بانک، طراحی و اجرای روش ارزیابی ریسک عملیاتی بانک و طراحی و اجرای سیستم گزارش‌دهی ریسک عملیاتی است.
- (b) به عنوان بخشی از سیستم داخلی ارزیابی ریسک عملیاتی بانک، یک بانک باید اطلاعات مربوط به ریسک عملیاتی شامل زیان‌های با اهمیت برحسب رشته فعالیت را به صورت نظام

^{۱۵۴} - برای سایر بانک‌ها، این قبیل معیارها توصیه می‌شود، اما در صورت صلاحدید ملی می‌تواند الزام آور شود.

مند پی‌گیری کند. سیستم ارزیابی ریسک عملیاتی باید درون فرایندهای مدیریت ریسک بانک ادغام شود. خروجی سیستم ارزیابی ریسک باید بخش تفکیک ناپذیر فرایند کنترل و پایش مشخصات ریسک عملیاتی بانک باشد. برای مثال، این اطلاعات باید در گزارش‌دهی ریسک، گزارش‌دهی به مدیریت و تجزیه و تحلیل ریسک نقش عمده ای را ایفا کند. بانک باید روش‌های برای ایجاد انگیزه به منظور بهبود مدیریت ریسک عملیاتی در سطح کل بانک، داشته باشد.

(c) باید گزارش‌دهی منظمی در مورد منابع در معرض ریسک عملیاتی وجود داشته باشد، از آن جمله گزارش‌های زیان‌های عملیاتی با اهمیت به مدیریت واحد کسب و کار، مدیریت ارشد و هیات مدیره است. بانک باید براساس اطلاعات کسب شده از گزارش‌های مدیریت، رویه‌های اجرایی برای انجام اقدام مناسب داشته باشد.

(d) سیستم مدیریت ریسک عملیاتی بانک باید به خوبی مستندسازی شده باشد. بانک باید به منظور اطمینان از انطباق با مجموعه مدون خط‌مشی‌ها، کنترل‌ها و رویه‌های داخلی مربوط به سیستم مدیریت ریسک عملیاتی، یک رویه اجرایی مستقر داشته باشد که باید شامل خط‌مشی‌هایی برای ترتیبیات در خصوص موضوعات غیرمنطبق باشد.

(e) فرایندهای مدیریت ریسک عملیاتی بانک و سیستم ارزیابی باید مشمول بررسی مستقل منظم و تایید اعتبار باشد. این بررسی‌ها باید شامل بررسی فعالیت‌های واحدهای کسب و کار و کارکرد مدیریت ریسک عملیاتی باشد.

(f) سیستم ارزیابی ریسک عملیاتی بانک (شامل فرایندهای تایید اعتبار داخلی) باید مشمول بررسی منظم توسط حسابرسان مستقل و/یا ناظران باشد.

۲. رویکردهای اندازه‌گیری پیشرفته

(i) استانداردهای عمومی

۶۶۴. به منظور واجد شرایط بودن برای به کارگیری رویکرد فوق، بانک باید نظر ناظر خود را حداقل در موارد زیر تامین کند:

- مشارکت هیات مدیره و مدیر ارشد بانک به نحو مقتضی و فعالانه در امر نظارت بر چارچوب مدیریت ریسک عملیاتی؛
- وجود یک سیستم مدیریت ریسک عملیاتی که به لحاظ محتوایی صحیح و به صورت جامع نیز اجرا شود؛
- داشتن منابع کافی برای به کارگیری رویکرد فوق در رشته‌های فعالیت اصلی، همچنین منابع کافی برای کنترل و حسابرسی.

۶۶۵. به کارگیری رویکرد فوق برای اهداف نظارتی، مشروط به یک دوره پایش اولیه توسط ناظر است. دوره مذکور این امکان را برای ناظر فراهم خواهد کرد که تعیین کند رویکرد به کارگرفته شده توسط بانک مناسب و معتبر هست یا نه. همچنان که در زیر بحث می‌شود، سیستم سنجش داخلی بانک باید به طور معقول بر اساس استفاده ترکیبی از اطلاعات داخلی و خارجی مرتبط با زیان، تجزیه و تحلیل سناریو و محیط کسب و کار مختص هر بانک و اجزای کنترل داخلی، بتواند زیان‌های غیرمنتظره را تخمین بزند. سیستم سنجش بانک همچنین باید قادر به حمایت از تخصیص سرمایه اقتصادی برای ریسک عملیاتی در تمام رشته‌های فعالیت باشد، به طوری که برای بهبود مدیریت ریسک عملیاتی در هر رشته فعالیت، ایجاد انگیزه کند.

(ii) استانداردهای کیفی

۶۶۶. یک بانک پیش از اینکه مجاز به بکارگیری روش سنجش پیشرفته برای تخصیص سرمایه به منظور مدیریت ریسک عملیاتی باشد، باید استانداردهای کیفی زیر را برآورده کند.

الف) بانک باید واحد مستقل برای مدیریت ریسک عملیاتی داشته باشد، واحدی که مسوول طراحی و اجرای چارچوب مدیریت ریسک عملیاتی است. واحد فوق مسوول تدوین خط‌مشی‌ها و رویه‌های اجرایی در رابطه با کنترل و مدیریت ریسک عملیاتی: طراحی و اجرای سیستم گزارش‌گری ریسک عملیاتی و ایجاد راهبردهای برای مشخص کردن، سنجش، پایش و کاهش / کنترل ریسک عملیاتی است.

ب) سیستم داخلی سنجش ریسک عملیاتی بانک باید به دقت درون فرایندهای مدیریت ریسک روزانه بانک گنجانده شده باشد. خروجی‌های این سیستم باید بخش جدایی ناپذیر فرایند پایش و کنترل مشخصات ریسک عملیاتی بانک باشد. برای مثال این اطلاعات باید نقش مهمی در گزارش دهی ریسک، گزارش دهی به مدیریت، تخصیص سرمایه داخلی و تجزیه و تحلیل ریسک داشته باشد. بانک باید روش‌هایی در مورد تخصیص سرمایه ریسک عملیاتی برای رشته‌های فعالیت عمده و روش‌هایی برای ایجاد انگیزه به منظور بهبود مدیریت ریسک عملیاتی در تمام سطح بنگاه داشته باشد.

ج) باید گزارش دهی منظمی به مدیریت واحد کسب و کار، مدیریت ارشد و به هیات مدیره در مورد تجربه زیان و منابع در معرض ریسک عملیاتی وجود داشته باشد. بانک باید با توجه به اطلاعات موجود در گزارش مدیریت، رویه‌هایی برای انجام اقدامات مقتضی داشته باشد.

د) سیستم مدیریت ریسک عملیاتی بانک باید به خوبی مستند باشد. بانک باید به منظور اطمینان از تطابق عملیات خود با مجموعه سیاست‌های داخلی بانک و کنترل‌ها و رویه‌های مربوط به سیستم مدیریت ریسک عملیاتی که شامل خط مشی‌ها برای حل مسائل غیر منطبق است، یک رویه ثابت اجرایی نیز برای مدیریت ریسک عملیاتی داشته باشد.

ذ) حساب‌برسان مستقل و/ یا داخلی باید بررسی‌های منظمی در خصوص سیستم‌های سنجش و فرایندهای مدیریت ریسک عملیاتی انجام دهند. این بررسی‌ها باید شامل فعالیت‌های واحدهای کسب و کار و واحد مدیریت ریسک عملیاتی باشد.

ر) اعتبارسنجی سیستم سنجش ریسک عملیاتی توسط حساب‌برسان مستقل و/ یا مقامات نظارتی باید شامل موارد زیر باشد:

▪ تایید این موضوع که فرایندهای اعتبارسنجی داخلی به طرز رضایت بخشی عمل می‌کنند یا نه و

▪ اطمینان از اینکه جریان اطلاعات و فرایندهای مربوط به سیستم سنجش ریسک، شفاف و قابل دسترس هستند. به ویژه حساب‌برسان و مقامات نظارتی باید در هر جایی که لازم بدانند و با رویه‌های مناسبی به آسانی به پارامترها و مشخصات سیستم سنجش ریسک دسترسی داشته باشند.

iii) استانداردهای کمی

استاندارد صحت رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته

۶۶۷. با نظر به تداوم تکامل روش‌های تحلیلی ریسک عملیاتی، کمیته بازل رویه یا مفروضات توزیع آماری مورد استفاده برای تولید شاخص ریسک عملیاتی برای سرمایه نظارتی را مشخص نمی‌کند. با این حال یک بانک باید نشان دهد که روش تحلیلی و مدیریت ریسک عملیاتی آن بانک به طور بالقوه دربرگیرنده رخدادهای زیان‌های شدید واقع در دنباله توزیع می‌شود. به هر حال هر روشی را که بانک به کارگیرد، باید نشان دهد که شاخص ریسک عملیاتی آن بانک در قیاس با روش مبتنی بر رتبه داخلی در مورد ریسک اعتباری (یعنی در مقایسه با یک دوره یک ساله و با فاصله اطمینان ۹۹/۹ درصد)، از استاندارد صحت برخوردار است.

۶۶۸. کمیته بال تایید می‌کند که استاندارد صحت رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته، در ایجاد و توسعه سیستم مدیریت و سنجش ریسک عملیاتی، انعطاف قابل توجهی برای بانک‌ها فراهم کند. اما در توسعه این سیستم‌ها، بانک‌ها برای ایجاد مدل ریسک عملیاتی و مدل‌های اعتبار سنجی مستقل باید قبل از اجرای رویکرد، رویه‌های دقیقی داشته باشند. قبل اجرای رویکرد، کمیته بال اقدامات در حال تکامل صنعت در مورد تخمین‌های سازگار و معتبر در خصوص زیان‌های عملیاتی بالقوه را مورد بررسی قرار خواهد داد. کمیته همچنین داده‌ها و اطلاعات انباشته شده و سطح سرمایه‌های الزامی تخمین زده شده توسط رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته را بررسی خواهد کرد، در صورت مقتضی نیز کمیته می‌تواند پیشنهادات خود را اصلاح کند.

معیارهای تفصیلی

۶۶۹. در این بخش مجموعه‌ای از استانداردهای کمی به کارگرفته شده برای سنجش‌های داخلی ریسک عملیاتی به منظور محاسبه حداقل سرمایه پوششی نظارتی شرح داده می‌شود.

- (a) هر سیستم اندازه‌گیری ریسک عملیاتی داخلی باید با حوزه ریسک عملیاتی مشخص شده توسط کمیته در بند شماره ۶۴۴ و انواع رخداد زیان مشخص شده در پیوست شماره ۹ سازگار باشد.
- (b) ناظران بانک را ملزم خواهند کرد که سرمایه الزامی نظارتی را همانند مجموع زیان مورد انتظار و زیان غیر منتظره محاسبه کنند، مگر اینکه بانک بتواند نشان دهد در عملیات کسب و کار داخلی به

اندازه کافی زیان مورد انتظار را تحت کنترل و احاطه خود دارد. به این معنی که به منظور محاسبه حداقل سرمایه نظارتی مورد نیاز صرفاً بر اساس زیان‌های غیرمنتظره، بانک برای جلب رضایت ناظر ملی خود باید بتواند نشان دهد، زیان مورد انتظار ناشی از منبع در معرض ریسک را اندازه‌گیری و لحاظ کرده است.

(c) سیستم اندازه‌گیری ریسک بانک باید به اندازه کافی جزء نگر باشد تا محرک‌های عمده ریسک عملیاتی که شکل دنباله‌های تابع تخمین زیان را متاثر می‌کند، تحت کنترل آورد.

(d) به منظور محاسبه حداقل سرمایه الزامی نظارتی، لازم است برای تخمین‌های مختلف ریسک عملیاتی سنج‌های ریسک اضافه شود. به هر حال بانک می‌تواند مجاز باشد همبستگی‌ها یا روابط تعیین شده داخلی در خصوص زیان‌های ریسک عملیاتی در تمامی تخمین‌های ریسک عملیاتی منفرد را مورد استفاده قرار دهد، مشروط به این که بانک بتواند برای رضایت ناظر ملی نشان دهد سیستم بانک برای تعیین همبستگی‌ها به درستی عمل می‌کند، سیستم به صورت یک پارچه به کار گرفته شده و هر گونه عدم قطعیت در خصوص هر یک از تخمین‌های همبستگی را به حساب می‌آورد (به ویژه در دوره زمانی بحران). بانک باید با استفاده از روش‌های کمی و کیفی مناسب، درستی فرضیات همبستگی خود را تایید کند.

(e) هر سیستم ارزیابی ریسک عملیاتی برای رسیدن به استاندارد سلامت نظارتی که در این بخش مشخص شده است، باید دارای ویژگی‌های کلیدی خاص باشد. این عناصر شامل استفاده از داده‌های داخلی، داده‌های خارجی مرتبط، تجزیه و تحلیل سناریو و عواملی است که منعکس‌کننده سیستم‌های کنترل داخلی و محیط کسب و کار است.

(f) بانک در تمام سیستم اندازه‌گیری ریسک عملیاتی خود برای وزن دادن به این عناصر اساسی لازم است یک روش شفاف، مستند، قابل اعتماد و قابل تایید داشته باشد. برای مثال در اینجا ممکن است مواردی وجود داشته باشد که تخمین‌ها با فاصله اطمینان ۹۹/۹ درصدی عمدتاً مبتنی بر داده‌های رخداد زیان داخلی و خارجی برای رشته فعالیت‌های دارای تابع توزیع احتمال زیان دنباله پهن و تعداد اندک زیان‌های مشاهده شده، قابل اعتماد نباشد. در این موارد، تجزیه و تحلیل سناریو و عوامل کنترل و محیط کسب و کار می‌تواند نقش تعیین‌کننده تری در سیستم سنجش ریسک ایفا کند. بر عکس داده‌های رخداد زیان عملیاتی می‌تواند نقش تعیین‌کننده تری در

سیستم اندازه گیری ریسک برای رشته‌های فعالیتی داشته باشد که تخمین‌هایی با فاصله اطمینان ۹۹/۹ درصدی عمدتاً مبتنی بر این داده‌ها، قابل اعتماد به نظر برسد. در همه موارد، رویکرد بانک در تعیین وزن چهار عنصر اساسی فوق باید از نظر داخلی سازگار باشد و از محاسبه مضاعف ارزیابی‌های کیفی یا ابزارهای کاهش ریسک مشخص شده در سایر عناصر چارچوب خودداری شود.

داده‌های داخلی

۶۷۰. بانک‌ها باید بر اساس معیار مشخص شده در این بخش، داده‌های زیان داخلی را ردیابی کنند. ردیابی داده‌های رخداد زیان داخلی، پیش‌نیاز ضروری برای ایجاد و سازماندهی یک سیستم قابل اعتماد اندازه گیری ریسک عملیاتی است. داده‌های زیان داخلی برای ایجاد ارتباط میان تخمین‌های ریسک با تجربه زیان واقعی بانک، حیاتی است. این امر می‌تواند به طرق مختلف، از جمله استفاده از داده‌های زیان داخلی به عنوان پایه و مبنایی برای تخمین‌های تجربی ریسک یا به عنوان وسیله‌ای برای اعتبارسنجی ورودی‌ها و خروجی‌های سیستم اندازه گیری ریسک یا برای ایجاد رابطه بین تجربه زیان، مدیریت ریسک و تصمیمات کنترلی، محقق شود.

۶۷۱. زمانی داده‌های زیان داخلی مرتبط ترین محسوب می‌شوند که به وضوح به فعالیت‌های جاری بانک، فرایندهای فن آوری و رویه‌های مدیریت ریسک پیوند داده شوند. بنابراین بانک باید رویه‌های مستندی در خصوص ارزیابی استمرار ویژگی مرتبط بودن داده‌های تاریخی زیان، از جمله در موقعیت‌هایی که قضاوت حاکم است، مقیاس بندی یا سایر تعدیلاتی که می‌تواند استفاده شود، دامنه اعمال این رویه‌ها و تعیین شخص مجاز به اتخاذ این قبیل تصمیمات، داشته باشد.

۶۷۲. سنجه‌های داخلی ریسک عملیاتی که برای محاسبه سرمایه نظارتی مورد استفاده قرار می‌گیرد، باید مبتنی بر مشاهدات داده‌های زیان داخلی در یک دوره حداقل پنج ساله باشد، خواه این داده‌های زیان داخلی مستقیماً برای تعیین سنجه زیان یا اعتبار سنجی آن مورد استفاده قرار گیرد. در مواردی که بانک ابتدا به سمت اعمال رویکرد اندازه گیری پیشرفته حرکت می‌کند، داده‌های تاریخی یک دوره سه ساله قابل قبول است (این شامل محاسبات موازی در بند شماره ۴۶ می‌شود).

۶۷۳. به منظور اینکه فرایند جمع‌آوری داده‌های زیان داخلی بانک برای اهداف سرمایه نظارتی -

محاسبه سرمایه نظارتی - واجد شرایط باشد، باید از استانداردهای زیر برخوردار باشد:

- کمک کردن به فرایند تایید نظارتی؛ یک بانک باید قادر باشد داده‌های تاریخی درمورد زیان داخلی خود را در گروه‌بندی‌های نظارتی سطح یک مربوطه، مشخص شده در پیوست‌های شماره ۸ و ۹ تطبیق داده و این داده‌ها را بنا به درخواست ناظران تهیه کند. بانک باید برای تخصیص زیان به رشته‌های فعالیت مشخص خود و انواع رویدادها، معیارهای عینی را مستندسازی کرده باشد. به هر حال تصمیم‌گیری در مورد حد به کارگیری این گروه‌بندی‌ها در سیستم اندازه‌گیری ریسک عملیاتی داخلی، به عهد بانک گذاشته شده است.
- داده‌های داخلی زیان بانک باید جامع باشد، به طوری که تمام منابع در معرض ریسک و فعالیت‌های مهم در تمام موقعیت‌های جغرافیایی و زیر سیستم‌های ذی ربط را در برگیرد. بانک باید قادر به توجیه این باشد که فعالیت‌ها یا منابع در معرض ریسک مستثنی شده چه به صورت انفرادی یا جمعی تاثیر اساسی روی برآوردهای ریسک کل بانک ندارد. بانک باید به منظور جمع‌آوری داده‌های داخلی زیان، یک آستانه حداقلی مناسب در مورد زیان ناخالص - برای مثال ۱۰۰۰۰ یورو - داشته باشد. آستانه مناسب می‌تواند از بانکی به بانک دیگر و نیز در یک بانک در میان رشته‌های فعالیت و/ یا انواع رویدادها تغییر کند. به هر حال آستانه‌های خاص باید تا حد زیادی با آستانه‌های استفاده شده توسط بانک‌های همگن، سازگار باشد.
- در کنار داده‌ها در مورد میزان زیان‌های ناخالص، بانک باید اطلاعاتی نیز در مورد تاریخ وقوع زیان، هر گونه جبران زیان‌ها و اطلاعات توصیفی در مورد علل یا محرکه وقوع زیان جمع‌آوری کند. سطح جزئیات اطلاعات توصیفی در مورد زیان نیز باید متناسب با میزان زیان ناخالص باشد.
- بانک باید برای تعیین داد‌های زیان ناشی از یک رویداد در حوزه کاری متمرکز (برای مثال بخش فن‌آوری اطلاعات) یا ناشی از یک فعالیت که در بر گیرنده بیش از یک رشته فعالیت می‌باشد و ناشی از رویدادهای مرتبط دیگر در طول زمان، معیارهای مشخصی داشته باشد.
- زیان‌های ریسک عملیاتی که مرتبط با ریسک اعتباری هستند و به طور تاریخی در بانک اطلاعاتی ریسک اعتباری بانک ثبت شده‌اند (برای مثال کوتاهی و قصور در مدیریت وثیقه‌ها)، تحت این چارچوب به منظور محاسبه حداقل سرمایه‌ی نظارتی، مانند ریسک اعتباری با آنها رفتار خواهد

شد. بنابراین این زیان‌ها مشمول سرمایه پوششی ریسک عملیاتی نخواهند بود^{۱۵۵}. با این وجود به منظور مدیریت داخلی ریسک عملیاتی، بانک‌ها باید تمام زیان‌های مهم ریسک عملیاتی منطبق با دامنه تعریف ریسک عملیاتی (به شرح مندرج در بند شماره ۶۴۴ و انواع زیان‌های رخ داده مشخص شده در پیوست شماره ۹) از جمله زیان‌های مرتبط با ریسک اعتباری را مشخص کنند. این زیان‌های مهم ریسک اعتباری مرتبط با ریسک عملیاتی باید به طور جداگانه در بانک اطلاعاتی ریسک عملیاتی داخل بانک نشانه‌گذاری شوند. اهمیت این زیان‌ها می‌تواند از یک بانک به بانک دیگر و در یک بانک نیز در میان رشته‌های فعالیت و/ یا انواع رویدادها متفاوت باشد، آستانه‌های اهمیت باید به مقدار زیادی سازگار با آستانه‌های به کارگرفته توسط بانک‌های همگن باشد.

- در این چارچوب به منظور محاسبه حداقل سرمایه نظارتی، زیان‌های ریسک عملیاتی که مرتبط با ریسک بازار هستند، مانند ریسک عملیاتی به آنها رفتار می‌شود، بنابراین مشمول سرمایه پوششی ریسک عملیاتی خواهند بود.

داده‌های خارجی

۶۷۴. سیستم اندازه‌گیری ریسک عملیاتی بانک باید داده‌های خارجی مرتبط را مورد استفاده قرار دهد (داده‌های عمومی و/ یا داده‌های تجمیعی صنعت)، به ویژه زمانی که دلیلی بر این اعتقاد وجود دارد که بانک در معرض زیان‌هایی با تناوب کم و در عین حال بالقوه شدید است. این داده‌های خارجی باید دربرگیرنده داده‌ها در مورد میزان زیان واقعی، اطلاعات در مورد اندازه عملیات کسب و کار در جایی که زیان رخ داده است، اطلاعات در مورد علل و شرایط رخداد زیان‌ها یا سایر اطلاعاتی باشد که به بررسی ارتباط رخداد زیان در سایر بانک‌ها کمک می‌کند. بانک باید از فرایند نظام مند برای تعیین موقعیت‌هایی که باید داده‌های خارجی مورد استفاده قرار گیرند و روش‌های مورد استفاده برای تلفیق داده‌ها (برای مثال مقیاس‌بندی، تعدیلات کیفی یا اطلاع‌رسانی در مورد تجزیه و تحلیل سناریو بهبود یافته) برخوردار باشد. شرایط و رویه‌ها در مورد

^{۱۵۵} - این قاعده برای تمام بانک‌ها از جمله بانک‌هایی به کارگرفته می‌شود که ممکن است تنها برای ریسک عملیاتی و ریسک اعتباری خود، بانک اطلاعاتی طراحی کرده باشند.

استفاده از داده های خارجی باید به طور مرتب مورد بازنگری قرار گیرد و مستند شود و مشمول بررسی دوره‌ای مستقل باشد.

تجزیه و تحلیل سناریو

۶۷۵. بانک برای ارزیابی میزان آسیب پذیری نسبت به رویدادهای شوک آور باید از تجزیه و تحلیل سناریو مبتنی بر نظرات کارشناسان همراه با داده های بیرونی، استفاده کند. این رویکرد نیازمند دانش متخصصان مدیریت ریسک و مدیران کسب و کار با تجربه برای دستیابی به ارزیابی های مستدل زیان های شدید قابل قبول است. برای مثال بررسی های متخصصان می تواند پارامترهایی از توزیع آماری مفروض زیان را مشخص و بیان شود. علاوه بر این تجزیه و تحلیل سناریو باید برای ارزیابی اثر انحراف از فروض همبستگی لحاظ شده در چارچوب اندازه گیری ریسک عملیاتی، به ویژه برای ارزیابی زیان های احتمالی ناشی از رویدادهای متعدد همزمان زیان ریسک عملیاتی، مورد استفاده قرار گیرد. در طی این دوره برای اطمینان از مستدل بودن این ارزیابی ها لازم است که این بررسی ها از طریق مقایسه با تجربه زیان واقعی، مورد ارزیابی مجدد قرار گرفته و اعتبارسنجی شوند.

عوامل محیط کسب و کار و کنترل داخلی

۶۷۶. افزون بر به کارگیری داده های زیان، خواه این داده ها واقعی یا بر اساس سناریوسازی باشد، روش بررسی ریسک در سطح کل بانک باید در برگیرنده عوامل اصلی محیط کسب و کار و کنترل داخلی باشد که می تواند مشخصات ریسک عملیاتی را تغییر دهد. این عوامل بررسی های ریسک بانک را آینده نگرتر می کند و به شکل مستقیم تری کیفیت محیط های عملیاتی و کنترلی بانک را منعکس و به هم تراز می کند یا همخوانی بررسی سرمایه با اهداف مدیریت ریسک کمک می کند و منجر به تشخیص فوری بهبود و وخامت مشخصات ریسک عملیاتی بانک میشود. به منظور واجد شرایط بودن برای اهداف سرمایه نظارتی، استفاده از این عوامل در چارچوب یا قالب سنجش ریسک بانک باید با رعایت استانداردهای زیر باشد:

- انتخاب هر یک از این عوامل به عنوان عامل محرک معنی دار ریسک باید بر اساس تجربه و قضاوت افراد متخصص در خصوص تحت تاثیر قراردادن سطوح فعالیت، توجیه شود. عوامل فوق

باید در صورت امکان به شاخص‌های کمی، قابل بیان باشند، تا امکان راستی‌آزمایی وجود داشته باشد.

- حساسیت برآوردهای ریسک بانک به تغییرات در عوامل فوق و وزن‌های مربوطه عوامل، لازم است که به خوبی مستدل باشند. چارچوب اندازه‌گیری ریسک باید افزون بر در برداشتن تغییرات ریسک ناشی از بهبود کنترل‌های ریسک، در برگیرنده افزایش‌های احتمالی ریسک ناشی از پیچیدگی بیشتر فعالیت‌ها یا افزایش حجم کسب و کار باشد.
- چارچوب اندازه‌گیری ریسک و هر مورد کاربرد آن از جمله دلیل اعمال هر نوع تعدیلات نسبت به برآوردهای تجربی، باید مستندسازی شود و مشمول بررسی مستقل در بانک و توسط ناظران باشد.
- فرایند و نتایج اندازه‌گیری ریسک باید از طریق مقایسه با تجربه واقعی زیان داخلی، داده‌های خارجی مربوطه و تعدیلات انجام شده مناسب، تایید شوند.

۴۷۷) کاهش ریسک^{۱۵۶}

۴۷۷. تحت رویکردهای اندازه‌گیری پیشرفته، بانک مجاز است تاثیر کاهش ریسک از طریق بیمه را در شاخص‌های ریسک عملیاتی مورد استفاده در تعیین حداقل الزامات سرمایه‌نظارتی، به رسمیت بشناسد. شناسایی اثر کاهشی ریسک بواسطه بیمه، محدود به ۲۰ درصد کل سرمایه پوششی برای ریسک عملیاتی محاسبه شده در رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته می باشد.
۴۷۸. امکان انتفاع بانک از اثر کاهشی ریسک بواسطه بیمه بستگی به تطابق با معیارهای زیر دارد:
- رتبه بیمه گر به لحاظ توانایی پرداخت مطالبات، حداقل A (یا معادل آن) باشد.
 - سررسید اولیه بیمه‌نامه نباید کمتر از یک سال باشد. برای بیمه‌نامه‌هایی که مانده تا سررسید آن‌ها کمتر از یک سال است، بانک باید تعدیل مناسبی را که منعکس کننده کاهش مانده تا سررسید بیمه‌نامه است اعمال نماید و برای بیمه‌نامه‌هایی که مانده تا سررسید آنها ۹۰ روز یا کمتر باشد تعدیل کامل ۱۰۰ درصدی تعیین کند.

^{۱۵۶} - کمیته بال قصد دارد گفتگوهای خود با صنعت بانکداری در مورد استفاده از ابزارهای کاهش ریسک به منظور کاهش ریسک عملیاتی را ادامه دهد و عندالزوم، بر مبنای تجارب حاصله، معیارها و محدودیت‌های شناسایی کاهنده‌های ریسک عملیاتی را مورد بازنگری قرار دهد.

- بیمه نامه باید واجد شرط اعلان قبلی حداقل ۹۰ روز قبل از سررسید ابطال باشد.
- بیمه نامه فاقد محدودیت‌ها یا استثنای اعمالی به واسطه اقدامات نظارتی باشد یا در مورد یک بانک مشکل دار، بیمه نامه مانع از آن شود که، قییم یا مدیر تسویه، خسارت‌ها یا هزینه‌های ایجاد شده توسط بانک را جبران کند، به استثنای حوادثی که بعد از شروع فرایندهای انحلال یا قیمومت بانک رخ دهد، به شرطی که بیمه نامه بتواند هر نوع جریمه نقدی و غیرنقدی یا تنبیهات انضباطی ناشی از اقدامات نظارتی را مستثنی کند.
- محاسبات کاهش ریسک باید منعکس کننده پوشش بیمه بانک به روشی باشد که در ارتباط با احتمالات واقعی و تاثیر زیان به کارگرفته شده در تعیین سرمایه ریسک عملیاتی، شفاف و سازگار باشد.
- بیمه توسط مؤسسه ثالث ارایه شده باشد. در موردی که بیمه بانک از طریق شرکا و مؤسسات وابسته انجام می شود، ریسک مترتبه باید از طریق روش هایی از قبیل بیمه اتکایی به مؤسسه ثالث مستقل واجد شرایط منتقل گردد.
- چارچوب به رسمیت شناختن بیمه مستدل بوده و به خوبی مستندسازی شده باشد.
- بانک توضیحات خود در خصوص استفاده از بیمه به منظور کاهش ریسک عملیاتی را افشا نماید.
- ۶۷۹. روش بانک برای به رسمیت شناختن بیمه، تحت رویکرد اندازه گیری پیشرفته، نیازمند دستیابی به عناصر زیر از طریق تخفیف‌ها یا تعدیلات در میزان اعتبار بیمه است:
- همچنان که در بالا ذکر شد مدت باقی مانده بیمه نامه هنگامی که کمتر از یک سال است؛
- شرایط لغو بیمه نامه، هنگامی که کمتر از یک سال است و
- نااطمینانی از پرداخت، همچنین عدم تطابق پوشش بیمه‌نامه‌ها است.

D. استفاده بخشی

- ۶۸۰. یک بانک مجاز به استفاده از رویکرد اندازه گیری پیشرفته برای برخی از بخش‌های عملیات خود و استفاده از رویکرد استاندارد یا رویکرد شاخص پایه برای باقی مانده (استفاده بخشی) است، مشروط بر این که شرایط زیر در مورد آن بانک تحقق یابد:
- تمامی ریسک‌های عملیاتی فعالیت های تلفیقی بانک در سطح بین المللی لحاظ شود؛

- تمام عملیات بانک که توسط رویکرد اندازه گیری پیشرفته پوشش داده می‌شود، واجد شرایط معیار کیفی برای استفاده از روش فوق باشند، در عین حال بخش‌هایی از عملیات بانک که یکی از روش‌های ساده تر را به کار می‌گیرند، باید واجد شرایط معیار کیفی برای آن رویکرد باشند؛
 - در تاریخ اجرای رویکرد اندازه گیری پیشرفته، بخش مهمی از ریسک عملیاتی بانک توسط رویکرد فوق لحاظ شود و
 - بانک به ناظر خود یک برنامه متضمن جدول زمان بندی که در برگیرنده اجرای رویکرد اندازه گیری پیشرفته در خصوص تمامی فعالیت های بانک به استثنای فعالیت های غیر مهم است را ارائه دهد. اجرای برنامه فوق در طول زمان باید بر اساس عملیاتی بودن و امکان پذیری حرکت به سمت رویکرد اندازه گیری پیشرفته و نه به دلایل دیگر باشد.
۶۸۱. بانک بکار گیرنده روش استفاده بخشی، مشروط به تایید ناظر می تواند مشخص کند کدام بخش‌هایی از عملیات آن بانک بر اساس خطوط کسب و کار، ساختار حقوقی، موقعیت جغرافیایی یا سایر مبانی تعیین شده داخلی، رویکرد اندازه گیری پیشرفته را به کار خواهد گرفت.
۶۸۲. در جایی که بانک تمایل به بکارگیری رویکردی غیر از رویکرد اندازه گیری پیشرفته مبتنی بر تلفیق در سطح بین المللی دارد و شرایط سوم و چهارم مندرج در بند شماره ۶۸۰ را ندارد، مشروط به تایید ناظر می تواند در شرایط محدودی:
- استفاده بخشی از رویکرد اندازه گیری پیشرفته را به طور دائم به کار گیرد.
 - نتایج محاسبات رویکرد اندازه گیری پیشرفته در سطح واحد تابعه هنگامی که به کار گیری رویکرد فوق توسط ناظر کشور میزبان تایید و مورد پذیرش ناظر ملی باشد را در الزامات سرمایه ریسک عملیاتی تلفیقی در سطح بین المللی لحاظ کند.
۶۸۳. تاییدهای نظارتی دارای ماهیت مذکور در بند شماره ۶۸۲ باید تنها به طور استثنایی داده شود. این تاییدیه های استثنایی باید عموماً به شرایطی محدود شود که بانک بر اساس تصمیمات ناظران در خصوص عملیات واحدهای تابع بانک در کشورهای خارجی، از رعایت شرایط مربوط منع شده باشد.

بخشنامه شماره ۹۵/۱۶۲۲۳۳ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۲۳؛ ابلاغ "قانون اصلاح ماده (۲۴۱) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت" به شبکه بانکی کشور

باسلام؛

احتراماً، بدینوسیله "قانون اصلاح ماده (۲۴۱) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت" که در جلسه مورخ ۱۳۹۵/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی، تصویب و در تاریخ ۱۳۹۵/۲/۲۹ به تأیید شورای نگهبان رسیده است، به شرح ذیل جهت استحضار و اعلام مراتب به ارکان ذی‌ربط در آن بانک/مؤسسه اعتباری ایفاد می‌شود.

«ماده واحده- ماده (۲۴۱) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ به شرح زیر اصلاح و دو تبصره به آن الحاق می‌شود:

ماده ۲۴۱- با رعایت شرایط مقرر در ماده (۱۳۴) نسبت معینی از سود خالص سال مالی شرکت که ممکن است جهت پاداش هیأت مدیره در نظر گرفته شود، به هیچ وجه نباید در شرکت‌های سهامی عام از سه درصد (۳٪) و در شرکت‌های سهامی خاص از شش درصد (۶٪) سودی که در همان سال به صاحبان سهام قابل پرداخت است، تجاوز کند. در هر حال این پاداش نمی‌تواند برای هر عضو موظف از معادل یک سال حقوق پایه وی و برای هر عضو غیرموظف از حداقل پاداش اعضای موظف هیأت مدیره بیشتر باشد. مقررات اساسنامه و هرگونه تصمیمی که مخالف با مفاد این ماده باشد، باطل و بلااثر است.

تبصره ۱- شرکت‌های دولتی، مشمول مقررات این ماده در خصوص پاداش هیأت مدیره نیستند و تابع حکم مقرر در ماده (۷۸) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ می‌باشند.

تبصره ۲- هیچ فردی نمی‌تواند اصالتاً یا به نمایندگی از شخص حقوقی همزمان در بیش از یک شرکت که تمام یا بخشی از سرمایه آن متعلق به دولت یا نهادها یا مؤسسات عمومی غیردولتی است به سمت مدیرعامل یا عضو هیأت مدیره انتخاب شود. متخلف علاوه بر

**استرداد وجوه دریافتی به شرکت به پرداخت جزای نقدی معادل وجوه مذکور
محکوم می‌شود».**

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۱۶۲۲۵۳ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۲۳؛ ابلاغ ترجمه سند اصول ۲۳ گانه ارایه شده در

"رهنمود مدیریت ریسک نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی"

با سلام؛

احتراماً؛ همان‌گونه که استحضار دارند، یکی از مهمترین ریسک‌های فراروی بانک‌ها و مؤسسات سپرده‌پذیر، ریسک نقدینگی است که ناشی از عدم تطابق زمانی دارایی‌ها و بدهی‌های آن‌ها می‌باشد. این موضوع از آن‌چنان اهمیتی برخوردار است که می‌تواند بانک‌ها را تا آستانه توقف و حتی ورشکستگی پیش برد. لذا ضرورت دارد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری برای برخورداری از توان و ظرفیت مناسب نقدینگی جهت ایفای مؤثر نقش واسطه‌گری وجوه، از سازوکار مناسب مدیریت ریسک نقدینگی برخوردار باشند. به نحوی که علاوه بر انجام فعالیت‌های عادی دارای توان کافی جهت رفع مشکلات نقدینگی و گذر از شرایط حساس و بحرانی احتمالی باشند. تجربه بحران جهانی اخیر نیز نشان داد که برخی بانک‌ها با وجود سرمایه کافی با مشکلاتی روبرو شده‌اند که عمدتاً ناشی از عدم مدیریت مناسب نقدینگی بوده و در واقع، برخی از مشکلات پدید آمده برای آن‌ها ناشی از کاستی در اصول اساسی مدیریت ریسک نقدینگی بوده است.

مستحضرند که مدیریت نقدینگی به معنی توانایی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری برای ایفای تعهدات کوتاه‌مدت مالی و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت آن‌ها در طول زمان بوده و در مقاطع زمانی مختلف روزانه، هفتگی، ماهانه و ... صورت می‌پذیرد. بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به منظور ایفای تعهدات خود از قبیل اعطای تسهیلات، بازپرداخت سپرده‌ها و همچنین افزایش دارایی‌ها نیاز به نقدینگی دارند. بنابراین، نگهداری مقادیر ناکافی نقدینگی آن‌ها را با ریسک یا خطر عدم توانایی در ایفای تعهدات و در نتیجه ورشکستگی (احتمال محقق نشدن پیش‌بینی‌های آینده) مواجه می‌سازد. از طرفی، نگهداری مقادیر بیش از حد نقدینگی نیز نوع خاصی از تخصیص ناکارآمد منابع است که باعث کاهش نرخ سودآوری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و کاهش سود پرداختی به سپرده‌ها و در نتیجه از دست دادن بازار می‌شود.

با توجه به علل پیدایش ریسک نقدینگی که همانا خروج سپرده‌ها، قابلیت پایین تبدیل دارایی‌های غیرنقد به نقد، حجم سرمایه‌گذاری‌ها و شکاف زمانی دارایی‌ها و بدهی‌ها می‌باشد، متداول‌ترین روش‌های اندازه‌گیری ریسک نقدینگی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در تعیین منابع و مصارف نقدینگی را باید، محاسبه نسبت‌های ترازنامه، شاخص نقدینگی، محاسبه شکاف تأمین مالی و تخمین وجه نقد لازم برای تأمین آن و اندازه‌گیری ارزش فعلی خالص ترازنامه دانست. مدیریت ریسک در ترازنامه تابعی از مدیریت دارایی و بدهی است. لذا،

مهمترین اقدام در مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌ها، تخصیص منابع تجهیز شده بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به دارایی‌های درآمدزا به نحوی که ریسک عدم بازپرداخت به حداقل کاهش یافته و ریسک نقدینگی ناشی از خروج سپرده‌ها حداقل گردد، می‌باشد.

با عنایت به اهمیت مدیریت ریسک نقدینگی در مؤسسات اعتباری و به منظور کمک به ارتقای دانش مدیریت ریسک نقدینگی در شبکه بانکی کشور، ترجمه سند اصول ۲۳ گانه ارایه شده در «رهنمود مدیریت ریسک نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای مؤسسات بیمه اسلامی) (تکافل) و طرح‌های سرمایه‌گذاری جمعی اسلامی مارس ۲۰۱۲) که توسط هیأت خدمات مالی اسلامی (IFSB) در مارس ۲۰۱۲ تهیه شده در دستور کار قرار گرفت که به پیوست نسخه‌ای از آن جهت استحضار تقدیم است.

در پایان، ضمن اعلام این که ترجمه سند مزبور در پایگاه اطلاع رسانی بانک مرکزی زیر بخش نظارت بانکی در دسترس است، خواهشمند است دستور فرمایند سند پیوست جهت مطالعه و هرگونه بهره‌برداری در اختیار واحدهای ذیربط قرار گرفته و در صورت وجود هرگونه نظر و پیشنهاد اصلاحی و تکمیلی، این بانک را از نظرات خود بهره‌مند فرمایند.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

رهنمود مدیریت ریسک نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی

به استثنای مؤسسات بیمه اسلامی (تکافل) و طرح‌های سرمایه‌گذاری جمعی اسلامی

مارس ۲۰۱۲

بخش اول: پیشینه و مقدمه

۱-۱ پیشینه و اهداف

۱. به دلیل اهمیت چهارچوب مناسب مدیریت ریسک نقدینگی برای هر مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که از کارکرد مؤثر برخوردار می‌باشد، این موضوع در برخی از انتشارات^{۱۰۷} قبلی و اقدامات اولیه^{۱۰۸} هیأت خدمات مالی اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. به علت محدودیت‌های متعدد در اجرای مدیریت ریسک نقدینگی توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی^{۱۰۹} در کشورهای مختلف، مدیریت ریسک نقدینگی غالباً به عنوان بخش چالشی عملیات آن‌ها به حساب می‌آید. این چالش‌ها می‌تواند در تمامی سطوح و لایه‌های چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی اعم از: سطح مؤسسه، بین‌بانکی و بانک مرکزی وجود داشته باشد. بر

۱- این مقالات عبارتند از:

FSB-1: رهنمود مدیریت ریسک، منتشر شده در ماه دسامبر ۲۰۰۵؛

IFSBI-IRTI-ID : توسعه صنعت خدمات مالی اسلامی: راهبرد و چهارچوب ده ساله، منتشر شده در ماه مه سال ۲۰۰۷؛
یادداشت فنی شماره یک: مباحثی در تقویت مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی: توسعه بازارهای پول اسلامی، منتشر شده در ماه مارس ۲۰۰۸ و

IFSBI-IRTI-IDB: گزارش تأمین مالی اسلامی و ثبات مالی جهانی، منتشر شده در آوریل ۲۰۱۰. برای جزئیات بیشتر به بخش 1-4 رجوع شود.

۲- از بین سایر اقدامات، اصلی‌ترین ابتکار توسط شورای عالی سیاست‌گذاری هیأت خدمات مالی اسلامی، استقرار کارگروه ویژه مدیریت ریسک نقدینگی در ماه مارس ۲۰۰۹ است که عامل اصلی تأسیس شرکت بین‌المللی اسلامی مدیریت ریسک نقدینگی (ILM) در نوامبر سال ۲۰۱۰ می‌باشد. شرکت بین‌المللی اسلامی مدیریت نقدینگی، اوراق صکوک با کیفیت بالا، که در جهان قابل مبادله بوده و منجر به ایجاد همگرایی منطقه‌ای و جهانی در بازارهای اسلامی پول و سرمایه می‌گردد را منتشر خواهد کرد.
۳- این محدودیت‌ها عبارتند از: ناکافی بودن ابزارهای منطبق بر احکام شریعت؛ فقدان بازار پول فعال برای این ابزارها؛ کمبود سازوکارهای منطبق با احکام شریعت به منظور کاهش ریسک نقدینگی؛ کمبود ابزارهای در اختیار مقامات نظارتی به منظور فراهم‌سازی حمایت‌های نقدینگی در شرایط عادی و بحرانی بازار؛ مجاز نبودن مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از فعالیت در بازار آزاد به منظور تحقق اهداف سیاست‌های پولی و غیره.

همین اساس نحوه مدیریت برون مرزی ریسک نقدینگی توسط این مؤسسات مبهم و غیرشفاف می‌باشد.

۲. بحران‌های مالی جهانی که منجر به طیف گسترده‌ای از بحران‌های اقتصادی گردیده‌اند، تعداد زیادی از مؤسسات مالی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را تحت تأثیر قرار داده است. علیرغم این که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به طور گسترده‌ای از اثرات اولیه بحران‌های مالی به دلیل ممنوعیت سرمایه‌گذاری در محصولات مالی شدیداً اهرمی شده (مبتنی بر بدهی) و سرمایه‌گذاری بلندمدت مبتنی بر ربا، به دور بوده‌اند، ولی کاهش نقدینگی و اعتبار در بازارهای مالی جهانی، تعداد زیادی از مؤسسات مالی از جمله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را نیز تحت تأثیر قرار داد. به دلیل این که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در بسیاری از کشورها سهم بازار روبه رشدی را به خود اختصاص داده‌اند و با توجه به اهمیت بالقوه آن‌ها برای ثبات و سلامت سیستمی کل نظام مالی، نیاز به چهارچوب محکم مدیریت ریسک نقدینگی در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی موضوعی است که هنوز نیاز بیشتری به بررسی دارد. این پدیده منجر به رشد ارتباط سیستمی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و تعامل فزاینده آن‌ها با سایر مؤسسات مالی مهم در کشورها شده است.

۳. با توجه به اهمیت این موضوع، شورای سیاست‌گذاری هیأت خدمات مالی سلامی، در پانزدهمین جلسه خود در کوالالامپور، تشکیل کارگروهی به منظور ایجاد رهنمودی در خصوص مدیریت ریسک نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را (که از این پس به طور اختصار رهنمود نامیده می‌شود)، مصوب نمود. هدف این رهنمود، فراهم آوردن اصول راهنمایی برای مؤسسات درخصوص حوزه‌های کلیدی مدیریت ریسک نقدینگی آن‌ها بوده است. همچنین این رهنمود ارزیابی مقامات نظارتی از کفایت چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و سطوح نقدینگی در حوزه نظارتی آنها را تسهیل می‌نماید.

۴. این رهنمود در تلاش است تا با در نظر گرفتن ویژگی‌های مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، با لحاظ بهترین روش‌ها و شیوه عمل موجود و جدید بین‌المللی، به منظور مدیریت پایدار ریسک نقدینگی، نظارت و پایش آن توسط مقامات نظارتی، مجموعه‌ای از اصول را ارایه نماید. این سند شامل ۲۳ اصل راهنما، پیرامون مدیریت ریسک نقدینگی برای مؤسسات

ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای مؤسسات بیمه اسلامی) (تکافل) و پروژه‌های سرمایه‌گذاری تجمعی اسلامی) می‌باشد. این سند، علاوه بر تبیین رهنمودهایی در خصوص ابعاد احتیاطی مدیریت ریسک نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، اصول مهم و اساسی مدیریت ریسک نقدینگی مؤثر در صنعت خدمات مالی اسلامی را عنوان می‌نماید.

۱-۲- دامنه و کاربرد استاندارد مدیریت ریسک نقدینگی

۵. هدف اولیه این رهنمود ارایه اصول راهنما برای مؤسسات بانکی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌باشد. این مؤسسات شامل بانک‌های تجاری کاملاً اسلامی، شرکت‌ها/بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی، بانک‌های اسلامی زیرمجموعه بانک‌های متعارف، بانک‌های اسلامی که به عنوان شعبه، بخش و یا واحدی از بانک‌های سنتی فعالیت می‌کنند (که از این بعد بخش اسلامی^{۱۶۰} نامیده می‌شود) و سایر مؤسسات^{۱۶۱} تعیین شده توسط مقامات نظارتی با فعالیت‌های شرعی مرتبط با نقل و انتقال وجوه می‌شود. البته دایره شمول استاندارد مذکور صرفاً محدود به موارد فوق‌الاشاره نمی‌باشد. مقامات نظارتی، رهنمود مدیریت ریسک نقدینگی را متناسب با اندازه و پیچیدگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در بازارها به کار خواهند گرفت. همچنین اصل تناسب در خصوص اندازه صنعت بانکداری اسلامی در کشورهای مرتبط با آن نیز مصداق دارد.

۶. رهنمود مدیریت ریسک نقدینگی، هم‌راستا با اهداف هیأت خدمات مالی اسلامی به منظور تحقق اهداف زیر تهیه و تدوین شده است:

الف: ترویج و توسعه صنعت خدمات مالی اسلامی مبتنی بر رویه‌های احتیاطی و شفاف از طریق معرفی و توصیه استانداردهای جدید یا پذیرش استانداردهای بین‌المللی فعلی منطبق با احکام شریعت؛

۴-۵- IFSB بخش اسلامی را به صورت قسمتی از مؤسسات مالی سنتی تعریف می‌نماید (که ممکن است به عنوان شعبه، واحد یا بخشی از یک مؤسسه مالی سنتی)، مدیریت وجوه (حساب‌های سرمایه‌گذاری) و همچنین تامین مالی و سرمایه‌گذاری منطبق با احکام شریعت را برعهده داشته باشد. بنابراین، این بخش به طور بالقوه، چنانچه وجوه خلق شده را در دارایی‌های منطبق با احکام شریعت سرمایه‌گذاری نماید، یک واحد مستقل و واجد شرایط محسوب می‌شود.

۵- مقامات نظارتی می‌توانند حسب صلاحدید خود، بکارگیری این رهنمود را به سایر مؤسسات مالی که توسط مقامات نظارتی تحت عنوان بانک طبقه‌بندی نشده‌اند و لیکن همانند بانک‌ها، منطبق با احکام شریعت مبادرت به نقل و انتقال وجوه می‌نمایند نیز تعمیم دهند. انواع مؤسسات مالی توسعه‌ای که در کشورهای مختلف فعالیت می‌کنند، از این قبیل می‌باشند.

ب: ارایه رهنمودهایی برای نظارت مؤثر و تدوین مقررات مرتبط با مؤسسات ارایه‌دهنده محصولات خدمات مالی اسلامی و ترویج معیارهایی برای شناسایی، اندازه‌گیری، مدیریت و افشاء ریسک صنعت خدمات مالی اسلامی.

در نتیجه، این رهنمود به دنبال ایجاد مقررات جدیدی نمی‌باشد. ولی در تلاش است تا استانداردهای شناخته شده بین‌المللی موجود و بهترین روش‌ها و شیوه عمل مدیریت ریسک نقدینگی را، با لحاظ ویژگی‌های مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، تکمیل و اجرایی نماید.

۷. هیأت خدمات مالی اسلامی از تلاش‌های بین‌المللی در خصوص بازنگری مقررات در سطح گسترده‌تری از جمله حوزه‌های مرتبط با مقررات کفایت سرمایه و ریسک نقدینگی آگاه بوده و از این اقدام تقدیر می‌نماید. این رهنمود مطالب متعددی را که مرتبط با مدیریت ریسک نقدینگی بوده و بسیاری از آن‌ها پس از بحران‌های مالی تجدیدنظر شده‌اند و توسط کمیته نظارت بانکی بال، کمیته ناظران بانکی اروپا^{۱۶۲} و کمیسیون‌های سازمان اوراق بهادار بین‌المللی منتشر شده‌اند را تکمیل می‌نماید. قابل توجه است که اقدامات اولیه انجام‌شده در این زمینه توسط کمیته نظارت بانکی بال به منظور توسعه دو استاندارد نقدینگی بین‌المللی^{۱۶۳} به عنوان بخشی از یک بسته مقرراتی، یک گام مهم محسوب می‌شود. هیأت خدمات مالی اسلامی در تلاش است تا برای مؤسسات مالی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، یادداشت راهنمای جداگانه‌ای در خصوص ابزارهای کمی اندازه‌گیری و پایش ریسک نقدینگی، با لحاظ اقدامات انجام شده در صنعت بانکداری و سایر فعالیت‌های جهانی از قبیل استانداردهای نقدینگی بال III، فراهم نماید.

۸. هیأت خدمات مالی اسلامی آگاه است که شیوه‌های خاص مدیریت ریسک مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است با توجه به ماهیت، گستره فعالیت، اندازه و محصولاتی که

۶- کمیته ناظران بانکی اروپا به عنوان یک گروه مشاوره‌ای نظارت بانکی در اتحادیه اروپا، توسط مقامات بانکی اروپا از اول ژانویه ۲۰۱۱ تشکیل شده است.

۷- اولین استاندارد نقدینگی، "نسبت پوشش نقدینگی" نامیده می‌شود که هدف آن ارتقای انعطاف‌پذیری مشخصه‌های ریسک نقدینگی بانک‌ها در کوتاه‌مدت، از طریق اطمینان از وجود منابع کافی با قابلیت نقدشوندگی بالا برای گذراندن یک سناریوی بحرانی شدید طی یک دوره یک‌ماهه می‌باشد. استاندارد دوم که «نسبت خالص تأمین مالی پایدار» است ساختار باثباتی را برای سررسید دارایی‌ها و بدهی‌ها طی دوره یک ساله، ارایه می‌نماید. بر اساس نظر کمیته نظارت بانکی بال، نسبت‌های «پوشش نقدینگی» و «نسبت خالص تأمین مالی پایدار» به ترتیب از اوایل ژانویه ۲۰۱۵ و ژانویه ۲۰۱۸ اجرایی خواهند شد.

توسط مؤسسات ارایه می‌گردد و شرایط مقرراتی مؤسسات متفاوت باشد. از زمان بحران‌های مالی، برخی از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات خود را بهبود بخشیده‌اند.^{۱۶۴} با این وجود، انتظار می‌رود که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بر اساس این رهنمود ارزیابی کاملی از شیوه‌های مدیریت ریسک نقدینگی خود به عمل آورند و در صورت نیاز نسبت به اعمال تغییرات و یا اصلاحاتی در جهت بهبود روش‌های خود اقدام نمایند. همچنین انتظار می‌رود که مقامات نظارتی و مقرراتی نیز در صورت نیاز قوانین و مقررات و دستورالعمل‌های موجود در رابطه با مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را، بر اساس اصول تعیین شده در این رهنمود، مورد بررسی و بازنگری قرار دهند.

۹. همچنین مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید تشخیص دهند که ریسک نقدینگی و مدیریت دارایی - بدهی مؤسسه همانند سایر حوزه‌های مدیریت ریسک با سیستم‌های مدیریت ریسک و آزمون بحران کل مؤسسه یکپارچه باشد. برای این منظور، انتظار می‌رود که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی شیوه‌های پیشرفته مدیریت داده را که قابلیت ارایه بینش صحیحی از ریسک به مدیریت ارشد و واحدهای تجاری مختلف در سراسر مؤسسه را دارد، به کار گیرند. همچنین به عنوان بخشی از چهارچوب مدیریت ریسک مؤسسه، همزمان با ارایه به موقع گزارش برای ذی‌نفعان مختلف، باید تعامل و رابطه ریسک نقدینگی با انواع ریسک‌ها توسط مؤسسه پایش گردد. بعلاوه، کارکنان مرتبط در بخش‌های مختلف تجاری که امکان ایجاد ریسک نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را دارند، باید از تأثیر تصمیمات خود بر وضعیت نقدینگی مؤسسات مطلع باشند.

۱-۳- برنامه زمانی

۱۰. انتظار می‌رود مقامات نظارتی با استفاده از این رهنمود و با در نظر گرفتن زمان کافی برای لحاظ مفاد آن در رهنمودها و مقررات نظارتی ملی مؤسسات مالی اسلامی و همچنین اعمال آن در شیوه‌های نظارت و پایش مؤسسات مالی ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی، از سال ۲۰۱۳ نسبت

۸- بررسی انجام شده توسط هیأت خدمات مالی اسلامی همزمان با تهیه و تنظیم این دستورالعمل نشان می‌دهد که بیش از ۶۰ درصد مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی طی سه سال گذشته تغییراتی در راهبرد مدیریت ریسک نقدینگی خود اعمال نموده‌اند که شامل: متنوع‌سازی منابع تامین مالی، مشارکت فعال‌تر مدیران اجرایی، بازنگری در حدود ریسک مبادلات بین‌بانکی، افزایش سپر نقدینگی و غیره می‌باشد.

به پیاده‌سازی و به کارگیری این اصول در حوزه‌های مختلف اقدام نمایند. به کارگیری این اصول باید با لحاظ انطباق با احکام شریعت و در چهارچوب قانون و مقررات محل فعالیت مؤسسه اجرا شود. کاربرد این اصول باید متناسب با ماهیت، اندازه و پیچیدگی حوزه‌های مختلف مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باشد.

۱-۴- انتشارات پیشین و اقدامات اولیه هیأت خدمات مالی اسلامی

۱۱. IFSB-1 (اصول راهنمای مدیریت ریسک برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی)، منتشر شده در دسامبر ۲۰۰۵، مجموعه‌ای از رهنمودها و بهترین شیوه‌های عمل برای پیاده‌سازی مدیریت مؤثر ریسک را در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ارایه می‌نماید. این استاندارد ریسک نقدینگی را به عنوان یکی از شش ریسک مهمی که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با آن روبرو هستند دانسته و دو اصل را در این خصوص به طور اجمالی توضیح داده است. این مجموعه همچنین شامل اصولی برای مقامات نظارتی است تا به این ترتیب اطمینان حاصل نمایند که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از سیاست‌ها، نظام‌ها و کنترل‌های نقدینگی مناسب به منظور مدیریت ریسک‌های نقدینگی برخوردارند. به طور همزمان، این مجموعه بر نقش مقامات نظارتی در ارایه تسهیلات به عنوان آخرین مرجع وام‌دهنده (LOLR) به مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بر اساس مبانی منطبق با احکام شریعت، تأکید دارد.

۱۲. هیأت خدمات مالی اسلامی، در همکاری با بانک توسعه اسلامی (IDB) و مؤسسه آموزش و تحقیق اسلامی (IRTI)، مطالبی تحت عنوان توسعه صنعت خدمات مالی اسلامی، راهبردها و چهارچوب ده ساله را که از این پس "چهارچوب" نامیده می‌شود، در ماه مه ۲۰۰۷ منتشر نمود. هدف این چهارچوب کمک به مقامات نظارتی ملی در طراحی اقداماتی برای توسعه مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و همگرایی و یکپارچه‌سازی این اقدامات با سیاست‌های ملی توسعه‌ای بخش مالی آن‌ها بوده است. این چهارچوب، که به طور جداگانه‌ای موضوعات مرتبط با بانک‌ها، مؤسسات مالی غیربانکی، مؤسسات مالی کوچک، مؤسسات بیمه اسلامی، بازارهای سرمایه اسلامی و طراحی ساختارهای مالی اسلامی را بیان می‌کند؛ یادآوری می‌نماید که بخش بانکداری اسلامی سریعاً نیازمند ابزارهای منطبق با احکام شریعت به منظور مواجهه با برخی

نیازهای ضروری از قبیل؛ تأمین وجوه در کوتاه‌مدت، مدیریت نقدینگی و عدم تطابق سررسید دارایی‌ها و بدهی‌ها؛ مدیریت ریسک مالی و پوشش ریسک نقل و انتقال منابع با بهای رقابتی و مدیریت ترازنامه از طریق تبدیل به اوراق بهادار نمودن دارایی‌ها می‌باشد. این چهارچوب پیشنهاد می‌نماید که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به منظور معرفی ابزارهای جدید منطبق با احکام شریعت باید به میزان بیشتری در فعالیتهای تحقیق و توسعه سرمایه‌گذاری نمایند. همچنین این چهارچوب طرح کلی نیاز به توسعه بازارهای پولی اسلامی با عملکرد مطلوب را ارایه می‌دهد. این چهارچوب به منظور عملیات پولی بانک‌های مرکزی/مقامات پولی و مدیریت نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، تکرار اقدامات موفق بازارهای سرمایه متعارف در تبدیل به اوراق بهادار نمودن دارایی‌ها، به منظور ایجاد ابزارهای قابل خرید و فروش جدید و ابزارهای مالی اسلامی کوتاه‌مدت با قابلیت نقدشوندگی را به منظور عملیات بازار پولی بانک‌های مرکزی و مقامات پولی و همچنین مدیریت نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی پیشنهاد می‌نماید.

۱۳. همچنین در ماه مارس ۲۰۰۸ هیأت خدمات مالی اسلامی یادداشت فنی پیرامون یکی از موضوعات تحت عنوان مطالعه در خصوص تقویت مدیریت ریسک نقدینگی در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی: «توسعه بازارهای پول اسلامی (یادداشت فنی شماره یک)» را منتشر نمود. یادداشت فنی شماره یک، مباحث کلیدی در تقویت مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را در نظام بانکداری دوگانه اسلامی و متعارف شناسایی و مطرح می‌کند. این مباحث شامل شیوه‌های بانک‌های مرکزی در اجرای عملیات پولی با مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و اقدامات بانک مرکزی در حمایت از نقدینگی بازار پولی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و بانک‌های متعارف می‌باشد. همچنین یادداشت فنی شماره یک، برخی از حوزه‌های مهم و حساس در توسعه را مطرح نموده و یک راهبرد جامع با هدف توسعه بازارهای اوراق بهادار دولتی و بازار پولی اسلامی به عنوان مبنایی برای توسعه بیشتر بازارهای مالی اسلامی را پیشنهاد می‌دهد.

۱۴. در اکتبر ۲۰۰۸، بانک توسعه اسلامی برای بررسی عوامل کلیدی تأمین مالی اسلامی، کارگروه ویژه‌ای مرکب از هیأت خدمات مالی اسلامی، بانک توسعه اسلامی و مؤسسه آموزش و تحقیقات

اسلامی با موضوع تأمین مالی اسلامی و ثبات مالی جهانی و با هدف کمک به پایداری و انعطاف‌پذیری تأمین مالی اسلامی و بازنگری در پیشرفت مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در مواجهه با چالش‌های موجود در فضای جهانی فعلی، تشکیل داد. این کارگروه گزارشی پیرامون تأمین مالی اسلامی و ثبات مالی جهانی در آوریل ۲۰۱۰ تهیه نمود که طی آن هشت عامل اصلی برای تقویت بیشتر مبانی نظام مالی اسلامی را توصیه و عنوان نموده است. در این گزارش، سه عامل اصلی در میان این عوامل مشخص شده است که با توسعه استانداردهای احتیاطی و چهارچوب‌های نظارتی در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در ارتباط است و موضوعات مدیریت ریسک نقدینگی را مطرح می‌نماید. این سه عامل عبارتند از:

۱. توسعه استانداردهای جامع، میان بخشی و احتیاطی و همچنین چهارچوب نظارتی که بانکداری اسلامی، بیمه اسلامی و بازار سرمایه را با لحاظ ویژگی‌های مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در برگیرد.

۲. افزایش و ارتقای انعطاف‌پذیری و ثبات مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از طریق توسعه زیرساخت‌های ملی و بین‌المللی نقدینگی، که امکانات سیاست پولی و عملیات بازار پولی را شامل می‌شود؛ و

۳. تقویت مکانیزم مربوط به شبکه ایمن مالی از قبیل تسهیلات آخرین مرجع وام‌دهنده و مکانیزم‌های تأمین مالی فوری و بیمه سپرده‌ها که همه این مکانیزم‌ها باید منطبق با اصول شریعت باشد.

۱۵. - در ماه مارس ۲۰۰۹ هیأت خدمات مالی اسلامی کارگروه عالی رتبه‌ای با موضوع مدیریت نقدینگی تشکیل داد. فعالیت این کارگروه عالی‌رتبه براساس یکی از توصیه‌های کلیدی ارایه‌شده در یادداشت فنی شماره یک تحت عنوان تجربیاتی که کشورها باید مدنظر قرار دهند و برنامه‌ای عملیاتی برای بکارگیری راهبرد توسعه بازار پول در کشورهایی که باید توسعه یابند، استوار است. یکی از موضوعات تعیین شده در این خصوص، عدم وجود دارایی‌های قابل تبدیل

به اوراق بهادار به میزان کافی برای تعیین دقیق موضوعاتی که مدیریت موثر نقدینگی توسط مؤسسات ارایه کننده خدمات مالی اسلامی را محدود می‌نماید، تشخیص داده شده است.

۱۶. شرکت بین‌المللی مدیریت نقدینگی اسلامی تلاش خواهد نمود تا اهداف زیر را محقق نماید:

الف: تسهیل مدیریت نقدینگی بین‌کشوری میان مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از طریق در دسترس قرار دادن ابزارهای منطبق با احکام شریعت مختلف به منظور تأمین نیازهای نقدینگی مختلف مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی؛

ب: تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی به منظور ایجاد زیرساخت نقدینگی مستحکم در سطوح بین‌المللی و منطقه‌ای.

شرکت بین‌المللی مدیریت نقدینگی اسلامی، دارایی‌ها و اموال منطبق با احکام شریعت را از اعضای خود دریافت خواهد نمود و منبعی را به منظور کمک و تسهیل انتشار صکوک یا دیگر ابزارهای مالی منطبق با احکام شریعت که خود تسهیل‌کننده مدیریت نقدینگی توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌باشد را ایجاد می‌نماید و بازارهای داخلی و خارجی پول که در حال فعالیت می‌باشند را نیز تقویت می‌کند.

بخش دوم: ریسک نقدینگی و الزامات مورد نیاز برای مدیریت مؤثر آن در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات

مالی اسلامی

۲-۱- ریسک نقدینگی و مدیریت ریسک نقدینگی

۱۷. ریسک نقدینگی، ضرر و زیان بالقوه مؤسسات ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی به دلیل عدم توانایی آن‌ها در ایفاء تعهدات یا تأمین منابع مالی به منظور افزایش دارایی‌ها می‌باشد که بدون تحمل هزینه‌ها و زیان غیرقابل قبول، سررسید می‌شوند. ریسک نقدینگی را می‌توان به دو دسته اصلی ریسک نقدینگی تأمین مالی و ریسک نقدینگی بازار طبقه‌بندی نمود. ریسک نقدینگی تأمین مالی زمانی ایجاد می‌شود که مؤسسات ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی نتوانند نیازهای مورد انتظار و غیرمنتظره جاری و آتی و وثایق مورد نیاز را، بدون تحت تأثیر قرار گرفتن فعالیت‌های روزانه یا شرایط مالی خود، ایفاء نمایند. ریسک نقدینگی بازار، ریسکی است که

مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به دلیل عمق ناکافی یا اختلال موجود در بازار به آسانی قادر به حذف و خنثی‌سازی یک وضعیت موجود (خرید یا فروش) با قیمت بازار نمی‌باشند. ۱۸. ریسک نقدینگی می‌تواند از ریسک تأمین مالی، ریسک بازار یا سایر عواملی که مرتبط با ترکیب این دو نوع ریسک و تغییر در رفتارهای سیستمی و نهادی باشد، ناشی شود. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است به دلیل برداشت غیرمنتظره وجوه و یا انتقال پیش‌بینی نشده منابع مالی توسط صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری و سپرده‌گذاران بنا به دلایل مختلفی چون کاهش رتبه اعتباری، ریسک تجاری منتقل شده^{۱۶۰}، ریسک عدم تطبیق با احکام شریعت و یا ریسک شهرت با ریسک تأمین مالی مواجه گردند. در سمت دارایی‌ها، مؤسسات مالی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است به دلیل مسایل و مشکلات تأمین مالی و سرمایه‌گذاری خود و مشکلاتی از قبیل کاهش ارزش در دارایی‌های قابل معامله نگهداری شده برای فروش یا در دفاتر بانکی، فقدان بازارهای نقدشونده برای فروش صکوک و یا دیگر ابزارهای نگهداری شده منطبق با شریعت، کاهش در ارزش دارایی‌های مالی اسلامی به دلیل تغییر در وضعیت مشتریان و برداشت‌های نقدی کلان به موجب توافقات خطوط اعتباری تعهد شده با محدودیت نقدینگی روبرو شوند. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است به دلیل مشکلات سیستم‌های اطلاعاتی و عملیاتی طرف‌های تجاری خود یا به دلیل مشکلاتی در نظام‌های پرداخت و تسویه که منجر به تأخیر در پرداخت یا عدم پرداخت بدهی می‌گردد با ریسک نقدینگی مضاعف مواجه شوند.

۱۹. این رهنمود، با در نظر گرفتن ارتباط قوی میان ریسک نقدینگی تأمین مالی و نقدینگی بازار، دیدگاه‌های متفاوتی را در خصوص ریسک‌های مزبور و میزان وابستگی آن‌ها با یکدیگر در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ارایه می‌نماید. این رهنمود، همچنین نقش مقامات نظارتی را در ایجاد و استقرار چهارچوب‌های لازم و تکمیل آن‌ها با استفاده از رهنمودهای مقرراتی به منظور افزایش نقدینگی بازار برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با جزییات کامل تشریح می‌نماید. به منظور جبران کمبود نقدینگی، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌توانند دارایی‌های خود را در بازارهای پولی اسلامی به فروش برسانند. به این

ترتیب، ریسک نقدینگی تأمین مالی از طریق تأمین وجوه نقد از محل فروش دارایی‌ها، کاهش می‌یابد. عمق ناکافی بازار به دلیل تعداد ناکافی فعالان و نیز حجم و مقادیر ناکافی ابزارها در بازار، ایجاد وجوه نقد از محل فروش دارایی‌ها را برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی دشوار می‌نماید که این امر، ریسک نقدینگی تأمین مالی را افزایش می‌دهد. در شرایط بحرانی، وخامت اوضاع نقدینگی بازار، ممکن است نقدشوندگی نوع خاصی از ابزارها یا دامنه‌ی وسیعی از دارایی‌ها را در بازار تحت تأثیر قرار دهد.

۲۰. سایر ریسک‌های مرتبط با مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی قبل از وقوع ورشکستگی به بحران نقدینگی منتهی می‌شود. چنانچه جریانات نقدی ورودی مؤسسات مالی ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی، از محل حساب‌های سرمایه‌گذاری جدید و سپرده‌ها، تأمین مالی مجدد و فروش دارایی‌ها و انتقال وجوه جدید، نتواند تعهدات جریانات نقدی خروجی همچون ذخایر نقدی اجباری، برداشت از حساب‌های سپرده و سرمایه‌گذاری، هزینه‌های عملیاتی و پرداخت به بستانکاران را پوشش دهد، ممکن است مؤسسات مالی ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی ورشکست شوند. از منظر ریسک نقدینگی تأمین مالی، دسترسی به دو منبع اصلی ایجاد وجوه که بانک‌های متعارف به آن دسترسی دارند برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی میسر نمی‌باشد. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نمی‌توانند وام‌های مبتنی بر بهره از بازارهای بین‌بانکی و دیگر منابع دریافت کنند و همچنین در بیشتر کشورها نمی‌توانند بدهی خود را به مبلغی غیر از بهای اسمی آن واگذار نمایند. علاوه بر این مشکلات، مسأله کمبود و عدم دسترسی به اوراق بهادار منطبق بر احکام شریعت در بسیاری از کشورها وجود دارد که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را مجبور به نگهداری میزان بیشتری از وجوه نقد و دارایی‌های نقد غیردرآمدزا، در قیاس با مؤسسات غیر اسلامی می‌نماید. این عوامل عملکرد و قابلیت رقابتی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را در مقایسه با مؤسسات مالی غیر اسلامی در حوزه‌ها و بخش‌های مختلف تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۲-۲- عوامل ضروری مدیریت موثر ریسک نقدینگی در صنعت خدمات مالی اسلامی

۲۱. واژه "زیرساخت‌های نقدینگی" به مجموعه‌ای از ترتیبات عملیاتی و سازمانی کلیدی اطلاق می‌گردد که می‌تواند در هر جایی فضای مساعدی را به منظور مدیریت نقدینگی مؤسسات مالی

در شرایط عادی و بحرانی ایجاد کرده و همچنین پشتیبانی نقدینگی بازار در کل سیستم را فراهم سازد. اجزای زیرساخت‌های نقدینگی متوازن به طور وسیعی، به مؤسسه یا نهاد مربوطه بستگی دارد. ممکن است عوامل تشکیل‌دهنده این زیرساخت در حیطه اختیارات مقامات نظارتی باشد. با این وجود، مقامات نظارتی باید پیامدهای منفی واقعی و بالقوه ناشی از عدم فراهم‌سازی فضای مساعد برای مدیریت نقدینگی اثربخش و رقابتی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را به اطلاع مقامات دولتی و مؤسسات برسانند تا از ثبات و سلامت صنعت خدمات مالی اسلامی و همچنین کل بخش مالی اطمینان حاصل نمایند. همچنین، مقامات نظارتی می‌توانند با فراهم‌نمودن پشتیبانی‌های فنی ضروری و مشارکت در ارایه راه‌حل‌های دقیق به صنعت خدمات مالی اسلامی، با مقامات دولتی و نهادهای مربوطه در ارتباط باشند.

۲۲. وجود زیرساخت‌های مستحکم مدیریت نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به عنوان یک عامل اساسی توسعه بازارهای مالی اسلامی و ثبات کل نظام مالی بیش از پیش مد نظر قرار می‌گیرد. زیرساخت‌های نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از اجزاء زیر تشکیل شده است:

- نظام قوانین تجاری، مشتمل بر قوانین اوراق بهادار، بازار سرمایه، اتحادیه‌ها، بدهی دولتی، قراردادهای ورشکستگی و اصلاح ترکیب دارایی‌ها؛
- نظارت احتیاطی کلان مناسب به منظور پایش اثرات بالقوه شوک‌های کلان اقتصادی بر سلامت مالی و عنداللزوم اصلاح سیاست‌های کلان و مالی؛
- نظام پرداخت و تسویه کارا و ایمن؛
- نظام افشای اطلاعات به موقع و مربوط به ذینفعان مختلف مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از قبیل صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری^{۱۶۶} به منظور تضمین شفافیت و نظم مؤثر بازار؛
- چهارچوب گسترده حاکم بر مبادلات مالی اسلامی مشتمل بر وجود حاکمیت مناسب به منظور اطمینان از تطبیق با اصول و قوانین شریعت؛

- بازار پول اسلامی با کارکرد مناسب و تعداد کافی ابزارهای منطبق با احکام شریعت، فعالان و روش‌های انجام مبادلات؛
 - سازوکار طراحی شده با دقت مناسب به منظور تأمین امنیت سیستمی (شبکه امنیت عمومی)؛
 - دسترسی به ابزارهای سیاست پولی و سازوکارهای منطبق با اصول و قوانین شریعت؛
 - بازار اوراق بهادار و ارز فعال و به خوبی مدیریت شده برای ابزارهای منطبق با شریعت دولت و شرکت‌ها؛
 - چهارچوبی برای مدیریت ناتوانی مالی (اعسار) مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و مقررات، حقوق و تعهدات مرتبط، به منظور بهبود تأمین مالی مؤسسات و اشخاص طرف مبادله همچون سرمایه‌گذاران، تأمین‌کنندگان مالی، ذینفعان و سپرده‌گذاران؛
 - دسترسی به مبنای مناسب اسلامی برای معامله و قیمت‌گذاری محصولات مالی ارایه‌شده توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بر اساس روش‌های مختلف تأمین مالی و سرمایه‌گذاری منطبق با احکام شریعت؛
 - به‌کارگیری استانداردهای بین‌المللی حسابداری و حسابرسی به گونه‌ای که اطلاعات افشا شده به وسیله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از ویژگی‌هایی چون صحت، قابلیت اطمینان، قابلیت مقایسه و به موقع بودن برخوردار باشند؛ و
 - دسترسی به مؤسسات اعتبارسنجی خارجی (مستقل) و سایر واسطه‌گران اطلاعاتی (از قبیل مشاوران سرمایه‌گذاری، شرکت‌های تحقیقاتی سرمایه‌گذاری، شرکت‌های خصوصی اعتبارسنجی، روزنامه‌نگاران مالی و ...) به منظور تسهیل افشای مؤثر و ارتقای نظم بازار.
۳۳. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همانند دیگر هم‌تایان بین‌المللی خود (بانک‌های متعارف)، با قبول حساب‌های سپرده کوتاه‌مدت و سرمایه‌گذاری و اعطای تسهیلات میان‌مدت و بلندمدت، با انتقال زمان سررسیدها سروکار دارند. فرایند انتقال سررسید، برخی از ریسک‌ها همچون ریسک نقدینگی را در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ایجاد می‌نماید. عموماً، ریسک‌های اصلی که مؤسسات و نهادهای مالی غیراسلامی با آن‌ها مواجه هستند با استفاده از ابزارهای ذیل مدیریت می‌گردد:
- ابزارهای پوشش و انتقال ریسک؛

- بازارهای مالی که توسط سایر طرف‌های تجاری، موقعیت‌های متعدد تأمین نقدینگی را با سررسیدهای مطلوب و مورد نظر فراهم می‌کند؛
 - سامانه‌های نظام پرداخت و تسویه که شرایط مناسبی را برای تسویه و عملیاتی نمودن پرداخت‌ها میان مؤسسات مالی فراهم می‌نماید؛
- همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد، صنعت خدمات مالی اسلامی با برخی نقایص و ایراداتی در خصوص اجزای مختلف زیرساخت‌های نقدینگی در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی روبه‌رو می‌باشد. در بسیاری از کشورها، کمبود یا عدم دسترسی به زیرساخت‌های حمایت نقدینگی از قبیل فعالان بازار، ابزارهای منطبق با احکام شریعت، بازار بین بانکی، بازار پول و بازار ثانویه وجود دارد. همچنین ممکن است شرایطی برای حصول اطمینان از اثربخشی تسهیلات آخرین مرجع وام‌دهنده^{۱۶۷} و بیمه سپرده‌ها منطبق با احکام شریعت، وجود نداشته باشد. بعلاوه، عموماً نظام‌هایی کارا و مناسب برای شرایط ناتوانی مالی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی وجود ندارد.

۲۴. دسترسی به عناصر زیرساخت‌های نقدینگی در سطح کشور (که در پاراگراف ۲۲ توضیح داده شده است) نه تنها سطح جدی‌تری از فعالیت‌ها را برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی فراهم می‌نماید- یعنی آن‌ها را سالم‌تر و رقابتی‌تر نموده و در فضایی هماهنگ با قوانین و مقررات بین‌المللی قرار می‌دهد- بلکه راه‌های همکاری بین‌المللی و توسعه مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را تقویت می‌نماید. همچنین به مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی کمک می‌کند تا هزینه‌های واسطه‌گری پولی خود را کاهش داده، سطح نقدینگی خود را در نظام بانکی افزایش دهند، سودآوری خود را از طریق حذف موانع موجود برای مدیریت مؤثر ریسک نقدینگی و بکارگیری وجوه نقد بازارها بهبود بخشند. از دیدگاه ثبات احتیاطی کلان، این زیرساخت‌های ضروری، توانایی مؤسسات ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی را در مواجهه با تعهدات جریان‌ات نقدی منتظره و یا غیر منتظره افزایش خواهد داد. بنابراین احتمال کسری‌های نقدینگی و سرایت آن به‌طور سیستمی در بازارهای مالی را کاهش می‌دهد.

۳-۲- خلاصه مدیریتی رهنمود

اصول کلی

اصل ۱: مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید به منظور حفظ نقدینگی کافی برای تأمین احتیاجات نقدی روزانه خود و پوشش انحرافات پیش‌بینی شده و پیش‌بینی نشده از فعالیت‌های عادی مؤسسه طی یک دوره منطقی، از چهارچوبی جامع و دقیق برای مدیریت ریسک نقدینگی، همگرا با فرایندهای ریسک مؤسسه، برخوردار باشد. مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید به منظور شناسایی، اندازه‌گیری، پایش، گزارش‌دهی و کنترل ریسک نقدینگی بر اساس مقررات، اصول، ابزارها و بازارهای منطبق با احکام شریعت، دارای فرایندهای حاکمیتی مناسب، مشتمل بر نظارت هیأت مدیره و مدیریت ارشد باشد. مقامات نظارتی باید دارای فرایندی دقیق به منظور ارزیابی وضعیت و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و الزام آن‌ها به اقدامات اصلاحی فوری برای شرایط کمبود نقدینگی، باشند.

اصول راهنمای مربوط به مؤسسات مالی ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی

نقش هیأت مدیره

اصل ۲: هیأت مدیره مسئولیت غایی و نهایی تعیین سطوح و حد قابل پذیرش ریسک نقدینگی و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را برعهده دارد. بنابراین، دامنه نوسانات ریسک نقدینگی متناسب با توانایی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در تأمین منابع کافی منطبق با شریعت به صورت نقدینگی، برای کاهش ریسک نقدینگی باید توسط هیأت مدیره تعیین گردد. متناسب با تعیین دامنه قابل پذیرش نوسانات ریسک نقدینگی، هیأت مدیره باید سیاست‌های مهم و راهبردهای مدیریت ریسک نقدینگی را، هرچند یک‌بار، بررسی، تصویب و اعمال نماید. این موضوع باید با در نظر گرفتن الگوی تجاری، ساختارهای قانونی، خطوط کلیدی و مهم تجارت، پیچیدگی‌ها و شرایط و فضای مقرراتی و کلان اقتصادی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی انجام پذیرد.

ساختار حاکمیتی و نقش مدیریت ارشد

اصل ۳: ساختار حاکمیتی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید وظایف و اختیارات مدیران ارشد، هیأت نظارت بر شریعت و همچنین واحدهای مختلف تجاری و عملیاتی مؤسسه از قبیل اداره مدیریت ریسک را با تفکیک مناسب وظایف عملیاتی و نظارتی تعیین نماید. مدیریت ارشد مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مسئولیت اجرای راهبردها و سیاست‌های مدیریت ریسک نقدینگی مصوب هیأت مدیره را به صورت یکپارچه و هماهنگ برعهده دارد؛ به گونه‌ای که اطمینان حاصل نماید، نقدینگی مؤسسه به صورت منظم و به‌هنگام و به شکل مؤثر مدیریت شده و همچنین از اجرای سیاست‌ها و فرایندهای مناسب برای محدود نمودن و کنترل عوامل اصلی ایجادکننده ریسک نقدینگی، مطمئن شود.

شناخت ریسک نقدینگی

اصل ۴: مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشند که تمام منابع ریسک اولیه و ریسک ثانویه ایجادکننده ریسک نقدینگی در مؤسسه اعم از غیرسیستماتیک، بازاری یا بین‌المللی را شناسایی نماید. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشند ویژگی‌های رفتاری و قراردادی صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری، صاحبان حساب‌های جاری و سایر تأمین‌کنندگان وجوه خود را در شرایط عادی و بحرانی بازار، طراحی و الگوسازی نمایند. به این منظور، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اثرات رویه‌های هموارسازی در پرداخت سود به صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری و دسترسی احتمالی آن‌ها به بیمه سپرده‌ی منطبق با احکام شریعت را مد نظر قرار دهند.

تعاملات ریسک نقدینگی و پیاده‌سازی قراردادهای تأمین مالی اسلامی

اصل ۵: مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نمایند که رویه‌های مدیریت ریسک نقدینگی در سراسر مؤسسه یکسان و هماهنگ بوده و با چهارچوب مدیریت ریسک جامع که ارتباط بین ریسک نقدینگی و سایر ریسک‌ها از قبیل ریسک بازار، عملیاتی و اعتباری، ریسک تجاری انتقال یافته، ریسک شهرت و ریسک عدم انطباق با احکام شریعت را مد نظر قرار می‌دهد، همگرا باشد. این چهارچوب باید ریسک نقدینگی ناشی از قراردادهای

مختلف مالی منطبق با احکام شریعت اعم از این که مستقیماً به دلیل ماهیت و ذات اصلی قرارداد و یا به طور غیرمستقیم ناشی از سایر ریسک‌ها در هریک از مراحل انجام قرارداد ایجاد شده باشند را تعیین نماید.

اندازه‌گیری ریسک نقدینگی

اصل ۶: مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشند با استفاده از روش‌های مناسب و محاسباتی از قبیل الگوهای قطعی، آماری و رفتاری، جریانات نقدی مورد انتظار خود برای ارزش‌های مختلف را در شرایط متفاوت بازار ناشی از اقلام بالای خط و زیرخط ترازنامه برای افق‌های زمانی مختلف، شناسایی، اندازه‌گیری و پیش‌بینی نمایند. نتایج چنین محاسباتی، همگام با یک آزمون بحران مناسب و تحلیل سناریو، باید مبنایی را جهت تعیین آستانه‌ها و حدود و همچنین اعمال هرگونه تعدیل در راهبردها، سیاست‌ها و رویه‌های مدیریت ریسک نقدینگی فراهم نماید.

کنترل و کاهش ریسک نقدینگی (اصول ۷-۱۳)

تأمین مالی متنوع

اصل ۷: مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نماید که از منابع تأمین مالی متنوع، متناسب با اندازه و ماهیت اصلی فعالیت خود، محصولات ارایه شده و محیط بازاری، برخوردار است. تنوع سازی در تأمین مالی باید نشان‌دهنده تمرکز بالقوه تأمین‌کنندگان نقدینگی (خرد و عمده)، روش‌های تأمین مالی (با وثیقه و بدون وثیقه)، سررسید، مناطق جغرافیایی و ارزش‌های مختلف باشد. مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید در فواصل زمانی مشخص، توانایی خود را در تأمین وجوه از طریق هریک از منابع، بررسی نموده و اصلاحات لازم را در راهبردهای متنوع‌سازی با توجه به پیش‌بینی تغییرات در محیط خارجی و داخلی خود اعمال نماید. منابع تأمین مالی بالقوه می‌تواند در برخی موارد مشتمل بر تبدیل به اوراق بهادار نمودن دارایی‌ها منطبق بر احکام شریعت نیز باشد.

مدیریت تلفیقی ریسک نقدینگی

اصل ۸: چنانچه مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی بخشی از گروه مالی باشد (به عنوان مثال یک بانک کاملاً اسلامی شده یا بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی) یا بخشی از یک بانک متعارف (همانند بخش اسلامی یک بانک متعارف) که از چهارچوب متمرکز مدیریت ریسک نقدینگی برخوردارند، هیأت مدیره و مدیریت ارشد در سطح گروه/مؤسسه اصلی باید با مد نظر قراردادن وضعیت عملیات اسلامی در کل گروه مالی/مؤسسه اصلی و با لحاظ محدودیت‌ها، استقلال مؤسسات در انتقال نقدینگی مبتنی بر شریعت بین شرکت‌های گروه، راهبردها، سیاست‌ها و فرایندهای عملیات اسلامی را تهیه و تبیین نمایند.

نگهداری سپر نقدینگی با کیفیت بالا

اصل ۹: مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید سپر نقدینگی، مشتمل بر وجوه نقد و یا دارایی‌های با درجه نقدشوندگی بالا و منطبق با احکام شریعت را به منظور ایستادگی و مقاومت در برابر شرایط بحرانی بلندمدت بالقوه، نگهداری نماید. به این منظور باید حداقل موانع مقرراتی، اجرایی و قانونی برای فروش یا توثیق این چنین دارایی‌هایی در راستای ایجاد نقدینگی در شرایط بحرانی بازار وجود داشته باشد. اندازه و ترکیب این دارایی‌ها باید با میزان پذیرش ریسک مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی و الزامات نقدینگی برآورد شده از طریق آزمون‌های بحران، متناسب باشد.

برنامه احتیاطی تأمین وجوه

اصل ۱۰: تمامی مؤسسات مالی ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی، صرف‌نظر از ماهیت و پیچیدگی‌های خود، باید دارای برنامه احتیاطی تأمین وجوهی باشند که رویه‌ها و برنامه عملیاتی مؤسسات در مواجهه با بحران‌های نقدینگی را معین نماید. برنامه احتیاطی باید با توجه به همه کارکردهای مرتبط مؤسسه و نتایج آزمون‌های بحران مشتمل بر تحلیل سناریوهای آن تهیه گردد. این برنامه باید وظایف، مسئولیت‌ها و فعالیت‌های پشتیبان کلیدی را به همراه برنامه ارتباط داخلی و خارجی به منظور بررسی و شناخت وقایع بحرانی مختلف، به وضوح تعیین کند.

این برنامه همچنین باید پایش منظم عوامل محرک مرتبط را شامل بوده و همگام با تغییرات محیطی بازار و تجارت مورد بازنگری قرار گیرد.

مدیریت وثایق منطبق با احکام شریعت

اصل ۱۱: مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد تا نیاز خود به وثایق و تضمینات منطبق با شریعت را در افق‌های زمانی مختلف شناسایی نموده و محدودیت‌های عملیاتی، قانونی و احکام شریعت را در خصوص استفاده از این وثایق مورد بررسی قرار دهد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید فعالانه وضعیت وثایق خود را در زمان تفکیک (شناسایی) دارایی‌های آزاد از دارایی‌های غیرآزاد (در رهن) مدیریت نماید. همچنین، نظام‌های اطلاعاتی مؤسسه باید به گونه‌ای باشد که قادر به شناسایی وثایق آزاد از نظر نوع، ارز و مکان آن‌ها در شرایط عادی و بحرانی باشد.

هماهنگی و همکاری میان مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی

اصل ۱۲: با توجه به کمبود بازارهای بین بانکی اسلامی توسعه یافته در کشورهای مختلف به منظور مدیریت مؤثر ریسک نقدینگی، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید با یکدیگر همکاری نزدیک‌تر و تنگاتنگی داشته تا بتوانند، هماهنگی و توافقات منطبق با احکام شریعت، راه‌حل‌ها و سازوکارهای تجاری را به منظور مدیریت نقدینگی به خوبی توسعه بخشند. این همکاری می‌تواند مشتمل بر ارتباط و ایجاد انجمن‌هایی در صنعت بانکداری اسلامی باشد. این قبیل همکاری‌ها در کنار ترتیبات دیگر، می‌تواند به منظور ایجاد جایگاهی محکم، مطمئن و اعمال توافقاتی هماهنگ برای تجارت فعال میان مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همراه با بازارسازی برای ابزارها و سازوکارهای تجاری مختلف، به وسیله مقامات نظارتی حمایت گردد.

ایفای تعهدات مربوط به سیستم پرداخت و تسویه

اصل ۱۳: صرف‌نظر از این که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از کدامیک از سیستم‌های تسویه و پرداخت خالص یا ناخالص استفاده می‌نماید، باید قادر باشد تا نیاز کوتاه‌مدت نقدینگی خود را به منظور ایفای به موقع تعهدات مربوط به پرداخت و تسویه در تمام شرایط مدیریت کند. با لحاظ وابستگی‌های داخلی و ارتباطات درونی بین سیستم‌های پرداخت و تسویه، مؤسسه

ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید همیشه از انجام به موقع پرداخت‌های مهم و حیاتی به منظور جلوگیری و ممانعت از اختلالات سیستمی بالقوه که می‌تواند مانع از عملکرد مناسب و صحیح سایر روش‌های پرداخت در بازارهای پول گردد، اطمینان حاصل کند.

ریسک نقدینگی ارزش‌های خارجی

اصل ۱۴: مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید دارای سازوکارهای سنجش، پایش و کنترل وضعیت نقدینگی در خصوص ارزش‌هایی باشد که دارای ریسک مهم و قابل توجه هستند. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اندازه عدم تطابق جریان‌ات نقدی ناشی از ارزش‌های خارجی را در افق‌های زمانی معین به صورت کلی و جمعی و همچنین به صورت انفرادی برای هر ارز مهمی که مورد استفاده قرار می‌گیرد با توجه به ارزش پول ملی (عملیاتی) ارزیابی و پایش نماید و حتی جایی که مناسب است این عدم تطابق را محدود نماید. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید آزمون‌های بحران مناسبی را به کار گیرد و همچنین از راهبردهای پوشش ریسک منطبق با احکام شریعت در محدود نمودن و کنترل ریسک نقدینگی انواع ارزش‌ها استفاده نماید. خصوصاً این که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید کمتر خود را در معرض ریسک انواع ارزش‌هایی که از نقدشوندگی کمتری برخوردار بوده و قابلیت تبدیل پایینی دارند قرار دهد.

گزارش و افشای ریسک نقدینگی

اصل ۱۵: مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید دارای سیستم اطلاعات یکپارچه، متناسب با ماهیت، اندازه و پیچیدگی عملیات خود باشد به گونه‌ای که این سیستم بتواند به طور واضح، دقیق و به موقع گزارش‌های صحیحی در خصوص ریسک نقدینگی، برای واحدهای اجرایی مربوط و مدیریت ارشد در مؤسسه فراهم آورد. سیستم اطلاعاتی مزبور باید، در دوره‌های زمانی مناسب، منابع در معرض ریسک نقدینگی، وضعیت انطباق با سیاست‌های اتخاذ شده و محدودیت‌های تعیین شده توسط مدیریت ارشد مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و همچنین مناسب بودن راهبردهای مدیریت با توجه به نوسانات ریسک تعیین شده را، به طور قابل فهم به مدیریت ارشد و هیأت‌مدیره ارایه نماید. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی

اسلامی باید اطلاعات کمی و کیفی در خصوص وضعیت نقدینگی و اقدامات انجام شده پیرامون مدیریت ریسک نقدینگی را به طور مناسب و منظم از طریق روش‌های مناسبی افشاء نماید.

رهنمودهایی برای مقامات نظارتی

وظایف و مسئولیت‌هایی برای نظارت بر وضعیت و ریسک نقدینگی

اصل ۱۶: مقامات نظارتی باید ارزیابی منظمی از وضعیت‌های کلی نقدینگی و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه انجام دهند به گونه‌ای که اطمینان حاصل نمایند، همیشه سطح نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به میزان کافی حفظ گردیده و در صورت وجود بحران نقدینگی، سطح نقدینگی مزبور قابلیت پوشش نقدینگی مورد نیاز مؤسسه را خواهد داشت.

مقررات نظارتی مورد نیاز مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی

اصل ۱۷: مقامات نظارتی باید با توجه به ویژگی‌ها و مشخصات مرتبط با ساختار تأمین مالی، ابزارهای تأمین مالی و سرمایه‌گذاری، دسترسی به اوراق بهادار منطبق با احکام شریعت و همچنین میزان توسعه یافتگی بازارهای پولی اسلامی در حوزه‌های اجرایی خود، مقررات و رهنمودهایی را در خصوص مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تهیه نمایند.

وظایف ناظران به عنوان تأمین‌کننده کمک‌های نقدینگی

اصل ۱۸: مقامات نظارتی باید بالاترین میزان شناخت را در خصوص وظیفه و نقش خود به عنوان تأمین‌کنندگان نقدینگی در شرایط عادی و بحرانی که منطبق با احکام شریعت نیز می‌باشد، داشته و به طور همزمان به دنبال ایجاد هماهنگی و توسعه وثایق منطبق با احکام شریعت به منظور فراهم آوردن چنین حمایتی از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باشند.

نظارت بر ریسک نقدینگی در سطح تلفیقی (کلی)

اصل ۱۹: در شرایطی که بانک‌های اسلامی به عنوان بخشی از یک گروه مالی فعالیت می‌نمایند، یا چنانچه یک بانک سنتی، عملیات بانکی اسلامی را از طریق بخش اسلامی خود ارایه می‌نماید مقامات نظارتی باید چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی را هم در سطح گروه یا شرکت اصلی و هم در سطح بانک اسلامی، به دقت ارزیابی نمایند. مقامات نظارتی باید اطمینان حاصل نمایند که به منظور تأمین منابع مالی مورد نیاز در شرایط عادی و بحرانی، نقدینگی کافی در هر دو سطح فوق‌الاشاره موجود باشد. مقامات نظارتی باید اطمینان حاصل نمایند که ریسک نقدینگی و سرایت ریسک شهرت عملیات بانکی اسلامی به سایر عملیات بانکی و بالعکس، به طور صحیح و به دقت مد نظر قرار گرفته و به نحوی مناسب کاهش یافته‌است.

گردآوری اطلاعات نقدینگی و اقدامات اصلاحی

اصل ۲۰: مقامات نظارتی باید به منظور ارزیابی ویژگی‌های ریسک نقدینگی و چهارچوب ریسک نقدینگی اتخاذ شده توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در حوزه عملیاتی خود، آن‌ها را به ارایه اطلاعات کمی و کیفی دقیق و به موقع ملزم نمایند. چنانچه مقامات نظارتی از هرگونه ضعف یا کمبود عمده در وضعیت نقدینگی یا چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مطلع گردند، باید آن‌ها را به اتخاذ به موقع اقدامات اصلاحی به منظور مرتفع نمودن مشکلات و مسایل تشخیص داده شده ملزم نمایند. مقامات نظارتی مکلفند با استفاده از ابزارهای مختلف در اختیار خود به همراه رویه‌ها و فرایندهای مناسب مؤثر، از اعمال اقدامات اصلاحی مناسب توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اطمینان حاصل نمایند.

نظارت کشور میزبان - مهمان و نظارت برون مرزی بر ریسک نقدینگی

اصل ۲۱: چنانچه مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در خارج از سرزمین اصلی خود فعالیت‌های مالی داشته باشد، مقامات نظارتی کشورهای مهمان و میزبان باید با همدیگر همکاری کرده و جهت ارزیابی کلی (تلفیقی) نقدینگی و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی اتخاذ شده توسط مؤسسات مربوط با همدیگر در ارتباط بوده و توافق به عمل آورند. مقامات

نظارتی ضمن فعالیت‌های دوجانبه باید دارای شاخص‌هایی باشند که به کمک آن‌ها بتوانند سیستم‌های مالی خود را در برابر مشکلات نقدینگی ناشی از موقعیت‌های بحرانی حاصل از شرایط خاص مؤسسه یا بازار محافظت کنند. مقامات نظارتی داخلی که خطوط تجاری مختلف مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را پایش می‌نمایند باید در خصوص وضعیت نقدینگی و سطوح ریسک این مؤسسات، اقدامات هماهنگی را انجام داده و اطلاعات مربوط را به اشتراک بگذارند.

برنامه‌ریزی احتیاطی ناظران برای مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی

اصل ۲۲: مقامات نظارتی باید از برنامه‌ای جهت تشخیص و رویارویی با بحران نقدینگی در بخش خدمات مالی اسلامی به عنوان بخشی از چهارچوب احتیاطی کلان برای بخش مالی در خصوص نقدینگی برخوردار باشند. در چنین چهارچوبی الزامی است تا مقامات نظارتی با استفاده از آزمون‌های بحران در سطح کلان، منابع در معرض ریسک ترازنامه که توسط مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی ایجاد شده است را به همراه عوامل کلان اقتصادی، جغرافیایی و سیاسی مدنظر قرار دهند.

وظایف ناظران در توسعه زیرساخت‌های نقدینگی

اصل ۲۳: به منظور فراهم نمودن محیطی مساعد برای مدیریت ریسک نقدینگی به وسیله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، مقامات نظارتی باید همکاری نزدیکی با سایر مقامات رسمی یا دولتی (همچون وزارت اقتصاد و صندوق‌های ضمانت سپرده) داشته باشند تا انتشار ابزارهای صکوک منطبق با احکام شریعت توسط دولت و ارایه بیمه سپرده‌های منطبق با احکام شریعت را تسهیل نمایند. مقامات نظارتی همگام با سایر ارکان مرتبط باید بازسازی برای صکوک/ ابزارهای منطبق با احکام شریعت در کشور خود را تسهیل کنند. این موضوع بدان دلیل است که ایجاد بازارهای ثانویه برای این ابزارها تسهیل شده و میزان نقدشوندگی آن‌ها افزایش پیدا کند.

بخش سوم: اصول و رهنمودهای کلی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی

۳-۱- اصول کلی

اصل ۱

مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید به منظور حفظ نقدینگی کافی برای تأمین احتیاجات نقدی روزانه خود و پوشش انحرافات پیش‌بینی شده و پیش‌بینی نشده از فعالیت‌های عادی مؤسسه طی یک دوره منطقی، از چهارچوبی جامع و دقیق برای مدیریت ریسک نقدینگی، همگرا با فرایندهای ریسک مؤسسه، برخوردار باشد. مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید به منظور شناسایی، اندازه‌گیری، پایش، گزارش‌دهی و کنترل ریسک نقدینگی بر اساس مقررات، اصول، ابزارها و بازارهای منطبق با احکام شریعت، دارای فرایندهای حاکمیتی مناسب، مشتمل بر نظارت هیأت مدیره و مدیریت ارشد باشد. مقامات نظارتی باید دارای فرایندی دقیق به منظور ارزیابی وضعیت و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و الزام آن‌ها به اقدامات اصلاحی فوری برای شرایط کمبود نقدینگی، باشند.

۲۵. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به عنوان بخشی از فرایند ریسک خود، دارای چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی جامع و مناسب باشد. هدف اصلی این چهارچوب باید حفظ و نگهداری سطح کافی از نقدینگی به منظور برطرف کردن نیازهای نقدینگی و ایفای تعهدات در شرایط عادی کسب و کار بوده و برای مقاومت در دوره معقولی از شرایط بحران بر اساس سطح تحمل ریسک مؤسسه کمک نماید. فرایند مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید شامل برنامه‌ها و ابزارهای کافی منطبق بر اصول و احکام شریعت به منظور شناسایی، سنجش، پایش، گزارش‌دهی و کنترل ریسک نقدینگی بوده و همچنین شامل برنامه‌ای احتیاطی برای برآوردن الزامات تأمین مالی و تعیین محدودیت‌هایی بر اساس نتایج آزمون بحران و تجزیه و تحلیل سناریو باشد.

۲۶. مسئولیت نهایی تهیه و تنظیم چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی جامع و پایش سطح ریسک نقدینگی پذیرفته شده توسط مؤسسه مالی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی برعهده هیأت مدیره مؤسسه می‌باشد. این چهارچوب ضمن لحاظ ماهیت و اندازه عملیات مؤسسه، الگوهای کسب و کار، ویژگی‌های منابع مالی، ترکیب ابزارهای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی منطبق با

احکام شریعت، در دسترس بودن سازوکارها و ابزارهای نقدینگی منطبق با احکام شریعت مؤسسه در محل فعالیت آن و در نهایت میزان کمک در تأمین نقدینگی احتمالی منطبق با احکام شریعت از سوی مقامات نظارتی، باید دربرگیرنده سیاست‌های مهم و راهبردهایی برای مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه باشد. مدیریت ارشد مؤسسه، مسئولیت به‌کارگیری و اجرایی نمودن سیاست‌ها و راهبردهای مصوب و اتخاذ شده در مدیریت ریسک نقدینگی را برعهده دارد. این امر به این خاطر است که مؤسسه باید دید روشنی نسبت به تمام منابع و روابط میان ریسک‌های نقدینگی از طریق یک رویکرد کلی نسبت به مدیریت ریسک بوده و از رویه‌ها و فرایندهایی برای پایش مستمر ریسک نقدینگی و گزارش به هیأت مدیره استفاده نماید.

۲۷. راهبردها و سیاست‌های مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در مدیریت ریسک نقدینگی به‌طور صریح و واضح باید شرایط و وضعیت‌های عادی و بحرانی نقدینگی را در نظر گیرد. در خصوص بحران نقدینگی- اعم از بحران در سطح مؤسسه یا بازار- مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است در بدست آوردن وجوه نقد میان‌مدت یا بلندمدت به واسطه کاهش اعتماد فعالان بازار و سایر تأمین‌کنندگان مالی، با مشکل روبرو شود. بعلاوه، افق زمانی مربوط به تأمین مالی‌های فعلی ممکن است کاهش پیدا کند زیرا تعهدات پرداخت زودتر از روال گذشته سررسید می‌شود. در چنین مواقعی، ابزارهای منطبق با احکام شریعت نگهداری شده توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که قبلاً با مشکل عمق ناکافی بازار مواجه بودند، ممکن است قابلیت فروش نداشته باشند. بنابراین، هیأت مدیره باید در چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی خود، درجه اعتماد و اتکا بر سپرهای نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و همچنین خطوط تأمین مالی تعهد شده را به‌طور واضح مشخص نماید.^{۱۶۸} به گونه‌ای که به‌طور کامل انتخاب بین هزینه و مقاومت در برابر بحران نقدینگی را منعکس نماید. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نماید که عملیات مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه، فرصتی برای کسب سود به سبب مدیریت ریسک نقدینگی احتیاطی، فراهم نخواهد آورد. استفاده از مباحثه کالا برای تحقق اهداف مدیریت ریسک نقدینگی نمونه‌ای از این حالت

۱۶۸- در عمل خطوط تأمین مالی تعهد شده یا سایر تسهیلات تأمین مالی احتمالی در دسترس نخواهد بود. لذا هیأت مدیره بایستی به‌طور محافظه‌کارانه‌ای میزان دسترسی به منابع مالی و نقدینگی مورد نظر را در چنین شرایطی ارزیابی نماید.

می‌باشد. راهبردها و سیاست‌های مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به گونه‌ای باشد که به طور واضح و روشن، بین ابزارهای کوتاه‌مدت مرباحه کالاها در مبادلات بین‌بانکی میان نهادها و مؤسسات مالی به عنوان بخشی از مدیریت ریسک نقدینگی و استفاده بلندمدت از مرباحه کالاها به منظور کسب و حصول سود از طریق جذب سپرده‌ها و اعطای تسهیلات تمایز قایل شود. استفاده نامتناسب از چنین مبادلاتی به منظور کسب سود می‌تواند ریسک نقدینگی را تشدید نموده و مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را در معرض بدهی و وضعیت اهرمی بیشتری قرار دهد.

۲۸. سیاست‌ها و راهبردهای مدیریت ریسک نقدینگی باید نیازهای کوتاه‌مدت و بلندمدت نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و ریسک نقدینگی اقلام زیرخط ترازنامه و سایر ریسک‌های احتمالی را پوشش دهد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید در خصوص مدیریت و کاهش ریسک نقدینگی، تحلیل حساسیت منبعث از نوآوری‌ها و محصولات مصوب جدید را به عمل آورد. این تحلیل باید توسط واحدها و دپارتمان‌های حرفه‌ای ذی صلاح انجام پذیرد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید دارای کنترل‌های داخلی و سازوکارهای حسابرسی داخلی جامع و مناسب بوده تا بتواند میزان کفایت کنترل‌ها در چهارچوب مدیریت ریسک را تحت ارزیابی و آزمون قرار دهد. از آنجایی که بیشتر فعالیت‌های انجام شده توسط واحدها و ارگان‌های مختلف مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند بر سطح و ریسک نقدینگی تأثیرگذار باشد، سیاست‌ها و راهبردهای مدیریت ریسک نقدینگی باید درون سراسر مؤسسه مطرح و به اشتراک گذاشته شود. مدیریت ارشد مؤسسه باید اطمینان حاصل نماید که تمام واحدها و بخش‌های تجاری در حیطه سیاست‌های مصوب، فرایندها و محدودیت‌های تعیین شده فعالیت می‌کنند.

۲۹. هدف از پایش و نظارت ریسک نقدینگی در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید حداقل نمودن احتمال وقوع ریسک نقدینگی و اثر مسایل و مشکلات نقدینگی باشد. همانند سایر ریسک‌های اصلی، مقامات نظارتی باید به میزان کافی به ارزیابی ریسک نقدینگی مؤسسه اهمیت دهند. فرایند ارزیابی ریسک مؤسسه باید موارد و شرایط متفاوت موجود در مؤسسه را با توجه به ساختارهای متفاوت ترازنامه‌ای و ابزارهای سرمایه‌گذاری منطبق با احکام شریعت مورد

بررسی قرار دهد. مقامات نظارتی باید به منظور حداقل کردن احتمال ورشکستگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و سرایت آثار آن به سایر نهادها و مؤسسات سیستم مالی ارزیابی‌های منظمی از وضعیت نقدینگی و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، داشته باشند. به تبع چنین ارزیابی‌هایی، مقامات نظارتی باید بررسی نمایند که آیا مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از نقدینگی کافی برای رویارویی و مواجهه با مراحل مختلف بحران که در پاراگراف ۸۹ توضیح داده خواهد شد، برخوردار است و به این منظور می‌تواند اقدامات اصلاحی مناسب و به‌موقع را در صورت بروز هرگونه ناکارایی، اعمال نمایند یا خیر؟

۳۰. مقامات نظارتی همچنین باید در خصوص نقش خود به عنوان تأمین‌کنندگان نقدینگی و ارایه‌کنندگان تسهیلات منطبق با احکام شریعت به مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به عنوان آخرین منبع قابل استقراض، شفافیت بیشتری داشته باشند. برای تحقق چنین کمک‌هایی مقامات نظارتی باید، قابل استفاده بودن وثایق منتشر شده منطبق با احکام شریعت در کشورهای دیگر و بر اساس ارزشهای خارجی را همگن نموده و توسعه بخشند.^{۱۶۹} مقامات نظارتی باید با سایر مقامات نظارتی مرتبط در داخل و خارج از حوزه‌های نظارتی خود نیز تعامل نزدیک‌تری داشته باشند. این همکاری باید با توجه به ارزیابی ریسک و برنامه‌های مربوط به نظارت هماهنگ باشد. چنین همکاری‌هایی به حفظ نقدینگی و جلوگیری از تسری ریسک شهرت در میان فعالان تجاری کمک خواهد نمود و اقدامات اصلاحی به موقع از سوی مقامات نظارتی را تسهیل خواهد ساخت.

۳-۲- نقش هیأت مدیره

اصل ۲

هیأت مدیره مسئولیت غایی و نهایی تعیین سطوح و حد قابل پذیرش ریسک نقدینگی و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را برعهده دارد.

۱۳- یک راه هماهنگ سازی و توسعه وثایق واجد شرایط منطبق با احکام شریعت برای مقامات نظارتی استقرار و ایجاد فرایند "شناخت دوجانبه" در پذیرش صکوک منتشر شده در سایر حوزه‌ها و بخش‌ها می‌باشد. این چنین فرایندی باید با ارایه تسهیلات مستمر در راستای حمایت نقدینگی شروع شده و می‌تواند به شکل کمک و حمایت اضطراری به عنوان آخرین وام‌دهنده هم توسعه پیدا کند.

بنابراین، دامنه نوسانات ریسک نقدینگی متناسب با توانایی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در تأمین منابع کافی منطبق با شریعت به صورت نقدینگی، برای کاهش ریسک نقدینگی باید توسط هیأت مدیره تعیین گردد. متناسب با تعیین دامنه قابل پذیرش نوسانات ریسک نقدینگی، هیأت مدیره باید سیاست‌های مهم و راهبردهای مدیریت ریسک نقدینگی را، هرچند یک‌بار، بررسی، تصویب و اعمال نماید. این موضوع باید با در نظر گرفتن الگوی تجاری، ساختارهای قانونی، خطوط کلیدی و مهم تجارت، پیچیدگی‌ها و شرایط و فضای مقرراتی و کلان اقتصادی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی انجام پذیرد.

۳۱. مسئولیت نهایی نظارت بر مدیریت ریسک نقدینگی بر عهده هیأت مدیره مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی است. هیأت مدیره باید راهبردهای مدیریت ریسک نقدینگی و سیاست‌های کافی را به منظور تعادل میان سود و ریسک تأیید نماید. همچنین ضمن نظام‌مند نمودن سیاست‌ها و راهبردهای مدیریت ریسک، هیأت مدیره موظف است از دیدگاه مدیریت ریسک مؤسسه (ERM)، میزان ریسک‌پذیری مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را به شاخص‌های نشان‌دهنده تحمل ریسک^{۱۷۰} تبدیل کند. چنین سیاست‌ها و راهبردهایی، باید الگوهای تجاری، ساختار قانونی، پیچیدگی عملیات و محصولات، خطوط بنیادی و کلیدی تجاری و فضای مقرراتی را مورد توجه قرار دهند. هیأت مدیره باید اطمینان حاصل نماید که میزان تحمل ریسک مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی به صورت عامل‌های قابل بررسی و پیگیری بیان شده به نحوی که بیانگر واکنش بالقوه مؤسسه به طیفی از وقایع قابل قبول باشد. هیأت مدیره باید اطمینان حاصل نماید که میزان تحمل ریسک به اطلاع کلیه سطوح مدیریت رسانده شده است. به این دلیل که میزان تحمل ریسک باید در فرایندهای متفاوت مؤسسه از قبیل محصولات مصوب، مستندات، پایش مراحل اجرا و سایر مراحل مورد نظر در آینده، لحاظ شود. هیأت مدیره باید به طور منظم میزان تناسب سیاست‌ها و راهبردهای مدیریت ریسک نقدینگی را با توجه شرایط فعلی بازار، شرایط واقعی و حقیقی و انتظارات ذینفعان در زمان اتخاذ

۱۴- حد پذیرش ریسک به میزانی اطلاق می‌گردد که یک مؤسسه قادر باشد تا به منظور کسب بازده مالی میزانی از ریسک را متحمل شود. حد پذیرش ریسک بیشتر یک مؤسسه به مفهوم تحمل و پذیرش ریسک بیشتر برای دستیابی به منافع ناشی از تحقق اهداف مالی آن مؤسسه می‌باشد.

تصمیم‌های مناسب، حداقل در مقاطع سالانه، ارزیابی نماید. در خصوص شرایطی که وضعیت بازار با توجه به میزان نقدینگی به سرعت تغییر می‌نماید، هیأت مدیره می‌تواند در خصوص بازنگری مناسب با تناوب بیشتر تصمیم بگیرد. راهبرد مدیریت ریسک نقدینگی می‌تواند مشتمل بر محدودیت‌ها و پارامترهای کمی و کیفی مختلف در سطوح پیشرفته باشد.

۳۲. هیأت مدیره باید حدود مسئولیت‌ها و اختیارات را برای کمیته‌های هیأت مدیره و مدیریت ارشد به منظور مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تعیین نماید. چنانچه هیأت مدیره اختیارات مربوط به تصویب سیاست‌ها، فرایندها و حدود مقررات را به کمیته‌های خود محول نماید، هیأت مدیره موظف است وظایف، نقش‌ها، حدود و دامنه‌ی فعالیت‌های هریک از کمیته‌ها را به طور شفاف تعیین کند. همچنین هیأت مدیره موظف است اطمینان حاصل نماید که مدیریت ارشد، راهبردها و سیاست‌های مصوب هیأت مدیره در خصوص انواع ریسک‌ها را، در قالب رهنمودها، فرایندها و دستورالعمل‌های عملیاتی به صورت تفصیلی و به همراه مستندات و مکتوبات با کیفیت، که منطبق با رویکرد ریسک و بازده مؤسسه است، ارایه می‌نماید. هیأت مدیره باید سیستم جبران خدمات برای مدیریت ارشد را بررسی کرده تا در خصوص میزان ریسک تخصیص یافته به فعالیت‌های مختلف مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اطمینان حاصل نماید. همچنین هیأت مدیره باید برنامه‌های احتیاطی تأمین وجوه مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به منظور مدیریت بحران و فشار نقدینگی در سطح مؤسسه یا بازار را در راستای حصول اطمینان از توانایی تداوم تجهیز نقدینگی فعالیت‌های مهم توسط مؤسسه بدون ایجاد هزینه‌ها و زیان‌های ناخواسته، بررسی و تصویب نماید.

۳۳. هیأت مدیره باید سازوکاری برای پایش منظم و گزارش‌دهی تفصیلی از ویژگی‌های ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ایجاد نماید. هیأت مدیره موظف است به طور ادواری اطلاعات مرتبط با موارد عنوان شده و اطلاعاتی در خصوص سطوح نقدینگی را به منظور ایجاد قابلیت‌های لازم در فراهم سازی و تعیین مسیر راهبردها در زمان مناسب لحاظ نماید. هیأت مدیره موظف است پیشاپیش اطلاعاتی مرتبط با هریک از حوادث و وقایع مهم مرتبط با بازار و مؤسسه که می‌توانند به عنوان تهدیدی برای وضعیت نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به‌شمار آیند را شناسایی و بررسی نماید. وقایع و رخدادها در سطح بنگاه‌ها

ممکن است مشتمل بر، انحراف از ارزش و قابلیت عرضه در بازار مجموعه دارایی‌های نقد، تمرکز در منابع تأمین وجوه، هزینه‌های فزاینده تأمین وجوه، برداشت‌های عمده و مهم از سپرده‌ها و حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود (PSIA)، شکاف نقدینگی فزاینده، نقض مستمر و قابل توجه حدود تعیین شده، کمبودهای جریان‌ات نقدی، زیان‌های عمده عملیاتی و ... باشد. رخدادهای و وقایع بازاری یا در سطح بازار نیز می‌توانند شامل مواردی چون کاهش رتبه، نقض یا انحراف معنی‌دار در انطباق با احکام شریعت که توسط حسابرسان داخلی و مستقل اشاره شده‌اند و به طور بالقوه قابلیت انتقال و تبدیل به ریسک شهرت را دارند، مسایل و مشکلات نقدینگی و ناتوانی در پرداخت یکی از بنگاه‌ها و طرف‌های تجاری، برداشت از خطوط اعتباری به وسیله‌ی شرکای بین‌بانکی، تغییرات قوانین و مقررات از جانب مقامات نظارتی در خصوص تأمین مالی منطبق با احکام شریعت، سقوط کلی بازار و غیره باشد. هیأت مدیره باید از اقدامات اصلاحی به موقع در خصوص موضوعات و مسایل طرح شده توسط مدیریت ارشد اطمینان حاصل کند. هیأت مدیره موظف است که یک خود ارزیابی را از نحوه پایش خود از ریسک نقدینگی اعمال نماید و باید قادر به کسب اطلاعات تفصیلی و بیشتر در مواقع لزوم از واحدهای مرتبط باشد.

۳۴. بهبود اطلاعات، دانش و مهارت‌های اعضای هیأت مدیره پیرامون روش‌های کاربردی مدیریت ریسک نقدینگی و روند تکاملی مدیریت ریسک نقدینگی باید از الویت‌های مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باشد. با توجه به دانش و فراست اکثر اعضای هیأت مدیره نسبت به مسایل مالی، آن‌ها باید قادر باشند که تا حد معقول، ماهیت و پیچیدگی‌های مدیریت ریسک نقدینگی در مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی را درک نمایند. چنین اعضایی باید به طور کافی با ادبیات ریسک آشنایی داشته و قادر باشند که ریسک همراه با ابزارهای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی منطبق با احکام شریعت را درک نمایند.

۳-۳- ساختار حاکمیتی و نقش مدیریت ارشد

اصل ۳

ساختار حاکمیتی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید وظایف و اختیارات مدیران ارشد، هیأت نظارت بر شریعت و همچنین واحدهای مختلف تجاری و عملیاتی مؤسسه از

قبیل اداره مدیریت ریسک را با تفکیک مناسب وظایف عملیاتی و نظارتی تعیین نماید. مدیریت ارشد مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مسؤولیت اجرای راهبردها و سیاست‌های مدیریت ریسک نقدینگی مصوب هیأت مدیره را به صورت یکپارچه و هماهنگ برعهده دارد؛ به گونه‌ای که اطمینان حاصل نماید، نقدینگی مؤسسه به صورت منظم و به‌هنگام و به شکل مؤثر مدیریت شده و همچنین از اجرای سیاست‌ها و فرایندهای مناسب برای محدود نمودن و کنترل عوامل اصلی ایجادکننده ریسک نقدینگی، مطمئن شود.

۳۵. مشابه سایر بخش‌های مدیریت ریسک، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید ساختار حاکمیتی خود را به گونه‌ای تنظیم نماید که وظایف و مسؤولیت‌های مدیریت ارشد، همانند سایر واحدها و بخش‌های تجاری، به منظور اجرای اثربخش سیاست‌ها و راهبردهای مصوب هیأت مدیره کاملاً مشخص و معین باشد. این ساختار باید از مشارکت فعال و مستمر مدیریت ارشد به منظور مدیریت منظم و به موقع ریسک نقدینگی، اطمینان حاصل نماید. با توجه به اندازه و ماهیت عملیات مؤسسه، کمیته‌های مهم مدیریت که باید در مدیریت و پایش ریسک نقدینگی مشارکت داشته باشند، شامل؛ کمیته دارایی و بدهی (ALCO)، کمیته اجرایی ریسک و یا کمیته مدیریت ریسک و غیره می‌باشد. با این وجود، این مجموعه از رهنمودها، رویکرد (NO ONE SIZE FITS ALL) را برای ساختارهای مدیریتی مختلف که توسط هیأت مدیره مصوب گردیده است، را مد نظر دارد تا این که ساختارهای طراحی شده متناسب با اهداف، مدل‌های کسب و کار، ماهیت و اندازه عملیات هر مؤسسه باشد.

۳۶. کمیته دارایی و بدهی فوق‌الاشاره و سایر کمیته‌ها که به منظور کنترل ریسک نقدینگی مؤسسه تعیین می‌شوند باید فعالانه مشخصه‌های ریسک نقدینگی مؤسسه را کنترل نمایند و در درون مؤسسه در خصوص تأمین مالی، خزانه‌داری، مدیران ارشد، اعتبارات، سپرده‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها، تأمین مالی و مدیریت ریسک از جانب هیأت مدیره اختیار عمل کافی را داشته باشند. هیأت مدیره باید حدود اختیارات این کمیته‌ها را در خصوص؛ برنامه‌ریزی، راهبری و کنترل جریان‌ات، سطح، ترکیب، هزینه‌ها و بازدهی سرمایه‌گذاری‌ها و تأمین وجوه مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تعیین نماید.

۳۷. اعضای کمیته باید اطمینان حاصل نمایند که سیستم‌های استقرار یافته برای مدیریت ریسک نقدینگی دارای این قابلیت باشند تا به نحو مناسبی منابع در معرض ریسک مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را مشخص و اندازه‌گیری کنند. کمیته باید اطمینان حاصل نماید که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی دارای یک سیستم اطلاعاتی کاملاً انعطاف‌پذیری است که قابلیت فراهم سازی و ارایه گزارش‌های به موقع، صحیح و مربوط در خصوص وضعیت ریسک نقدینگی را جهت ارایه به مدیریت ارشد، هیأت مدیره و مقامات نظارتی مؤسسه دارا می‌باشد.

۳۸. مدیریت ارشد مسئولیت تعیین ساختار، مسئولیت‌ها و کنترل‌های ریسک نقدینگی در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را برعهده دارد. موارد عنوان شده باید در سیاست‌ها و دستورالعمل‌های ریسک نقدینگی مستند و به دقت شرح داده شوند. مدیریت ارشد باید در جایی که لازم باشد در خصوص اقدامات توسعه‌ای عمده واکنش نشان داده و گزارش‌های منظمی را به هیأت مدیره ارایه دهد. مدیریت ارشد موظف است از وجود کنترل‌های داخلی کافی و سازوکارهای حسابرسی داخلی به منظور حفظ یکپارچگی فرایندهای مدیریت ریسک نقدینگی تعبیه شده، اطمینان حاصل نماید. همچنین مدیریت ارشد مسئولیت به‌کارگیری و انتصاب اشخاص توانا و ماهری که ماهیت و ویژگی‌های قراردادهای ابزارهای منطبق با شریعت را به منظور مدیریت ریسک نقدینگی و کارکرد کنترل داخلی به‌طور کامل درک کرده‌اند را برعهده دارد. بعلاوه، مدیریت ارشد مسئولیت تعیین فرایندهایی مشخص و مصوبات مورد نیاز در خصوص موارد استثنایی سیاست‌ها و حدود تعیین‌شده از قبیل فرایندهای ارجاع به مقام بالاتر و اقدامات پیگیرانه که ممکن است در خصوص نقض حدود تعیین‌شده به‌کارگرفته شوند را برعهده دارد.

۳۹. مدیریت ارشد موظف است که تغییرات در شرایط بازار و همچنین توسعه‌های بازاری که می‌تواند چالش‌هایی را در مدیریت مناسب ریسک نقدینگی ایجاد نماید با دقت تحت نظر قرار دهد. بر اساس این رهنمود، مدیریت ارشد موظف است که به هیأت مدیره هرگونه اصلاحات و تعدیلات مورد نیاز در سیاست‌ها و راهبردهای مدیریت ریسک نقدینگی را توصیه نماید. تغییرات بازار، هم در کوتاه‌مدت و هم در سطح راهبردی (بلندمدت)، می‌تواند بر سیاست‌ها و راهبردهای

مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تاثیرگذار باشد. مدیریت ارشد به طور ویژه، باید در اعمال واکنش به تغییرات بازاری که ممکن است مدیریت ریسک نقدینگی راهبردی را در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تحت تأثیر قرار دهد با حساسیت و تأمل بیشتری برخورد نماید. ساختار مدیریتی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به گونه‌ای فراهم گردد که بتواند وظایف و مسئولیت‌ها میان بخش‌ها و واحدهای عملیاتی و نظارتی را تفکیک نماید تا به این ترتیب بتواند احتمال ایجاد هرگونه تضاد منافع را حداقل سازد.^{۱۷۱} انتظار می‌رود که مسئولیت اصلی در پایش مدیریت ریسک نقدینگی، مستقل از واحدهای تجاری که در بخش‌های سرمایه‌گذاری و تجارت که به فعالیت‌های مالی اشتغال دارند، در نظر گرفته شود. ورود فعالانه مدیریت ارشد در فرایند آزمون بحران مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بسیار حیاتی و ارزشمند می‌باشد. مدیریت ارشد حتی در زمانی که مؤسسه با حجم بالایی از منابع نقدینگی مواجه است باید از مؤسسه بخواهد که سناریوهای جدی و تشدید را در خصوص نقدینگی در نظر بگیرد.

۴۰. با توجه به اندازه، حیطه عملکرد و ساختار مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، چهارچوب متمرکز یا غیرمتمرکز مدیریت ریسک نقدینگی در سطوح نهادی قابل استفاده می‌باشد.^{۱۷۲} صرف‌نظر از ساختار به‌کارگرفته شده در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، مدیریت ارشد باید بررسی‌های لازم را در خصوص محدودیت‌های مقرراتی، قانونی، عملیاتی یا محدودیت‌های ناشی از انطباق با شریعت را در انتقال نقدینگی بین نهادهای مختلف قانونی یا حوزه‌های متفاوت به عمل آورد. مدیریت ارشد در سطح شرکت‌های اصلی باید قادر باشد که ریسک و سطح نقدینگی را در میان واحدها و بخش‌های مختلف به‌صورت مستمر پایش نماید. مدیریت ارشد

۱۵- همان‌گونه که قبلاً توضیح داده شده است، در ساختار تک لایه‌ای هیأت مدیره، تفاوت اساسی میان بخش عملیاتی (مدیران اجرایی و سایر اعضای مدیریت ارشد) و نظارتی (مدیران غیر اجرایی) وجود دارد. در ساختارهای دو لایه‌ای، در جایی که مدیریت یا هیأت مدیره اجرایی به ایفای وظایف عملیاتی می‌پردازد و "هیأت مدیره نظارتی" انجام‌دهنده وظایف کنترل و نظارت هستند، مقامات اجرایی ارشد، از اعضای مدیریت اجرایی به شمار می‌آیند.

۱۶- بررسی‌های انجام شده توسط هیأت خدمات مالی اسلامی نشان می‌دهد که بالغ بر ۹۸ درصد مؤسسات ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی از ساختار مدیریت ریسک متمرکز برخوردارند. مابقی، یا ساختاری غیر متمرکز داشته و یا در جایی که واحدهای تجاری و بخش‌های حقوقی مسئولیت نقدینگی خود را برعهده دارند، با توجه به محدودیت‌های اعمال شده توسط مدیریت ارشد، ترکیبی از این دو ساختار را برگزیده‌اند.

بانک‌های متعارف فعال در عملیات بانکی اسلامی که دارای بخش ویژه‌ای به عنوان بخش بانکداری اسلامی می‌باشند، باید از تفاوت‌ها، پیچیدگی‌ها و موانع موجود در مدیریت نقدینگی عملیات اسلامی در ارتباط با کل بانک آگاه باشند. به صورت مشابه، در حوزه‌هایی که بازارهای پول اسلامی به دلیل تعداد اندک فعالان آن، محدودیت ابزارهای منطبق با شریعت و محدود بودن سازو کارهای مبادلات تجاری میان مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، به اندازه‌ی کافی توسعه نیافته‌اند، مدیریت ارشد باید قادر به ارزیابی اثرات چنین محدودیت‌هایی بر عملیات و سودآوری مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باشد. مدیریت ارشد باید با قسمت‌ها و واحدهای مرتبط و بخش‌هایی که مسئولیت مدیریت ریسک نقدینگی را در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی برعهده دارند از قبیل اداره توسعه محصولات و هیأت نظارت بر شریعت، همکاری و تعامل بیشتری داشته باشد تا به این ترتیب بتواند به شیوه‌های جدیدی برای مدیریت بهتر ریسک نقدینگی منطبق با احکام شریعت دست‌یابد. مدیریت ارشد باید با دیگر مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در حوزه عملیاتی خود نیز همکاری داشته و بدین منظور با توجه به اهداف فوق‌الاشاره، با نهادهای نظارتی ارتباط داشته باشد.

۴۱. همان‌گونه که به تفصیل در استانداردهای حاکمیتی شریعت (IFSB-10) آمده است، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید دارای یک سیستم حاکمیت شریعت بوده تا این که از یک نظارت مستقل بر فرایندها و ساختارهای مختلف در چهارچوب سازمانی از لحاظ میزان انطباق با احکام شریعت اطمینان حاصل کند. یکی از اجزای اصلی چنین چهارچوبی وجود هیأت نظارت بر شریعت در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌باشد. با لحاظ مسایل مرتبط با احکام شریعت که ممکن است مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در طی سازماندهی، ارایه و اجرای روش‌ها و سازوکارهای مدیریت نقدینگی با آن مواجه باشد، اعضای هیأت نظارت بر شریعت باید نقش فعالی را در این خصوص ایفا نمایند. استاندارد IFSB-10 نقش هیأت نظارت بر شریعت را قبل و بعد از پیش‌بینی فرایندهای حاکمیتی از قبیل، ارتباطات نزدیک بین هیأت نظارت بر شریعت در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و ادارات و واحدهای بررسی تطبیق با احکام شریعت همانند بخش‌های بررسی و حسابرسی داخلی شریعت، مشخص و معین می‌نماید. برخی از حوزه‌های مرتبط با چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه

ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که هیأت نظارت بر شریعت می‌تواند نقشی اساسی و مهم ایفا نماید عبارتند از:

- ۱- تصویب ابزارها و سازوکارهای جدید مدیریت ریسک نقدینگی منطبق با احکام شریعت از قبیل محصولات پوشش ریسک منطبق با احکام شریعت؛
- ۲- حصول اطمینان از به‌کارگیری صحیح سازوکارها و ابزارهای مصوب از طریق همکاری با واحدهای حسابرسی داخلی منطبق با احکام شریعت؛
- ۳- تأیید، تعیین و کنترل میزان وجوه ادغام نشده بخش‌ها، شعبه‌ها و زیرمجموعه‌های فعال در بانکداری اسلامی و نهادهای اصلی متعارف؛
- ۴- تأیید و کنترل گستره سرمایه‌گذاری‌های مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همگام با نهادهای و مؤسسات مالی متعارف بر اساس مباحثه کالاها (Commodity Murabaha Transactions) و سایر ساختارها.

۴۲. مدیریت ارشد باید تغییرات مناسبی را در سلسله مراتب سازمانی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به منظور تقویت نقش و وظایف اداره مدیریت ریسک و همچنین رییس اداره ریسک، از طریق ایجاد خطوط گزارش‌دهی مستقیم‌تر، با اهمیت‌تر و پرقدرت‌تر اعمال نماید. نقش رییس اداره ریسک علاوه بر پایش، سنجش و گزارش‌دهی ریسک مشتمل بر ریسک نقدینگی، باید به‌گونه‌ای تقویت گردد که رییس اداره ریسک بتواند در خصوص تصمیم‌های چالشی تجاری و مدیریت ریسک به صورت فعالانه‌تر و مفیدتری نظرات خود را بیان کرده و ایفای وظیفه نماید. به‌علاوه، عقاید و نظرات رییس اداره ریسک باید در اجرای مبادلات مهم، ارزیابی طرف‌های تجاری اصلی، تصمیم‌گیری در خصوص مسایل مرتبط با ریسک، همراه با رویه‌های سریع حل مسأله با ارجاع به مقام بالاتر که شامل به‌کارگیری اعضای کمیته‌های مدیریت ریسک نیز شود، مدنظر قرار گرفته شود. رییس اداره ریسک باید به عنوان یکی از اعضای کمیته‌های مختلف مدیریت مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در نظر گرفته شود.

۳-۴- شناسایی ریسک نقدینگی

اصل ۴

مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشند که تمام منابع ریسک اولیه و ریسک ثانویه ایجادکننده ریسک نقدینگی در مؤسسه اعم از غیرسیستماتیک، بازاری یا بین‌المللی را شناسایی نماید. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشند ویژگی‌های رفتاری و قراردادی صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری، صاحبان حساب‌های جاری و سایر تأمین‌کنندگان وجوه خود را در شرایط عادی و بحرانی بازار، طراحی و الگوسازی نمایند. به این منظور، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اثرات رویه‌های هموارسازی در پرداخت سود به صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری و دسترسی احتمالی آن‌ها به بیمه سپرده‌ی منطبق با احکام شریعت را مد نظر قرار دهند.

۴۳. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید در بلندمدت و کوتاه‌مدت، ریسک نقدینگی ناشی از عملیات و فعالیت‌های خود، شرایط بازار یا ریسک ناشی از حوادث و وقایع برون‌مرزی را در شعب، شرکت‌های زیرمجموعه، بخش‌ها و قسمت‌های مختلف شناسایی نماید. در فرایند شناسایی، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید در شرایط عادی و در زمان‌های بحرانی، کلیه وضعیت‌های بالا و زیر خط ترازنامه را که می‌تواند بر وضعیت نقدینگی مؤسسه اثرگذار باشد را تشخیص داده و شناسایی نماید و به صورت یک محدوده و یا طیف عددی آن را نمایش دهد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی باید انواع حوادث و رخدادهایی که می‌تواند ریسک نقدینگی را ایجاد نماید در نظر بگیرد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید چهارچوب محکمی برای لحاظ بدهی‌های احتمالی و سایر تعهدات بالقوه از قبیل محاسبه اثرات ایفای تعهدات پرداخت نشده داشته باشد. فرایند تشخیص باید ماهیت منابع در معرض ریسک، ارزش اعتباری طرف‌های تجاری، همبستگی میان بخش‌های جغرافیایی و تجاری و ماهیت رابطه باطرف‌های تجاری مختلف را مد نظر قرار دهد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر به تشخیص حوادث و وقایعی که می‌توانند اثر منفی در درک سایرین از قابلیت پرداخت به موقع و ارزش اعتباری آن ایجاد کند را داشته باشد.

۴۴. اگرچه ریسک نقدینگی از انواع ریسک‌هایی است که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به دلیل ماهیت و ذات اصلی فعالیت‌های خود با آن مواجه است و لیکن می‌تواند از طریق سایر ریسک‌های مالی همچون، ریسک اعتباری، بازار و ریسک‌های عملیاتی ایجاد شود. همچنین ریسک نقدینگی می‌تواند به دلیل ضعف و شکست تصمیمات تجاری و سیاست‌های شرکتی از قبیل نقصان‌هایی در راهبردهای تجاری، فرضیه‌های الگوسازی و تعاملات و ارتباطات مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی طی دوران بحران، ایجاد شود. در فرایند تشخیص، انواع فرضیه‌های استفاده شده در پیش‌بینی زمان‌بندی و حجم جریان‌ات نقدی بسیار مهم می‌باشند. قضاوت نادرست یا نگرش مثبت مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی پیرامون زمان‌بندی و اندازه جریان‌ات نقدی ورودی و جریان‌ات نقدی خروجی می‌تواند به طور منفی کل فرایند اندازه‌گیری، پایش و کنترل ریسک نقدینگی را تحت تأثیر قرار دهد.

۴۵. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی انواع مختلفی از حساب‌ها از قبیل حساب‌های جاری، حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود محدود شده و محدودنشده (PSIA)^{۱۷۳} را به منظور فراهم نمودن نقدینگی خود ارایه می‌دهد. اخیراً، برخی از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به دنبال کسب نقدینگی از طریق حساب‌هایی بر اساس مرابحه کالا معکوس (اوراق مرابحه) از مشتریان خود که از این پس به عنوان حساب‌های مرابحه‌ای معرفی می‌شوند، هستند. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد تا ویژگی‌های رفتاری و قراردادی تأمین‌کنندگان وجوه را که با توجه به شرایط نامناسب بازار و رویه‌های هموارسازی پرداخت سود و میزان دسترسی به بیمه سپرده‌های مبتنی بر احکام شریعت تحت تأثیر قرار گیرد را، الگوسازی نماید.

۴۶. بیشتر مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ارایه‌کننده حساب‌های جاری بر اساس قرض‌الحسنه هستند که سود به آن‌ها تعلق نمی‌گیرد، چراکه صاحبان حساب‌های جاری به دنبال

۱۷۳- در بسیاری از کشورها، عباراتی چون "حساب‌های پس انداز" و "حساب‌های مدت‌دار" به عنوان انواع و اقسام مختلف حساب‌ها توسط مؤسسات ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی استفاده می‌شود. نام‌گذاری چنین حساب‌هایی به صورت فوق‌الاشاره، از عملیات متعارف بانکداری سنتی نشأت گرفته و مشتریان بانک‌ها نیز با اصطلاحات و عبارات فوق‌آشنایی دارند. به منظور مدیریت ریسک نقدینگی، انواع حساب‌های پس‌انداز و مدت‌دار ارایه‌شده توسط مؤسسات ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید به عنوان PSIA های محدود شده و محدود نشده طبقه‌بندی شوند که در بیشتر موارد هم از اصول مقرر در عقود چون مرابحه و وکالت تبعیت می‌کنند.

کسب سود از حساب خود نبوده و بنابراین این حساب‌ها نباید در معرض ریسک زیان قرار بگیرد. صاحبان حساب‌های جاری که سودی بابت این نوع از حساب‌ها دریافت نمی‌کنند، اطمینان دارند که مؤسسه مبالغ اسمی حساب‌های آن‌ها را تضمین کرده و در صورت درخواست، مبلغ کامل آن را بازپرداخت می‌کند. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان داشته باشد که نقدینگی کافی در مؤسسه به منظور پوشش هرگونه مطالبه و برداشت از سوی صاحبان حساب‌های مختلف، در دسترس می‌باشد.

۴۷. در بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، منبع اصلی خلق وجوه حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود (PSIA) می‌باشد که ممکن است به صورت محدودشده یا محدودنشده ارایه گردد. این دسته از حساب‌ها عموماً در قالب عقود مرابحه یا وکالت ارایه می‌شوند. نظر به این که صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدودنشده، تعیین نمی‌کنند که وجوه سپرده‌گذاری شده توسط آن‌ها، کجا، چگونه و در چه زمینه و هدفی سرمایه‌گذاری شود با این شرط که مبتنی بر احکام شریعت باشد، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به منظور مدیریت وجوه حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود (PSIA) محدودنشده، دارای اختیار و صلاحدید کامل در استفاده از وجوه مزبور در راستای تأمین مالی و یا سرمایه‌گذاری می‌باشد، از سوی دیگر، در خصوص حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود (PSIA) محدود شده، طبق وکالت‌نامه مقرر شده است که وجوه مزبور، صرفاً در موارد تأمین مالی و یا فعالیت‌های سرمایه‌گذاری توافق شده میان مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری، بر اساس جا و مکان، نحوه و هدف سرمایه‌گذاری گردند.

۴۸. در خصوص وجوه حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود محدود نشده، هرگونه ضرر و زیان ناشی از دارایی‌های تأمین شده از محل این‌گونه حساب‌ها، علی‌الاصول، بر اساس قرارداد به صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدودنشده (UIAH)، منتقل می‌شود و نباید بر روی میزان سرمایه مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اثری داشته باشد. با این وجود مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است تحت تأثیر واکنش‌های رفتاری صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری از طریق برداشت‌های ناگهانی آن‌ها از حساب‌های محدودنشده به دلیل ریسک نرخ بازده، ریسک انطباق با شریعت و ریسک شهرت قرار گیرد که می‌تواند بر

شرایط و وضعیت نقدینگی مؤسسه نیز اثرگذار باشد. در شرایطی که زودتر از موعد، صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدودنشده بخواهند وجوه خود را بازپس گیرند، عموماً از آن‌ها خواسته می‌شود که از دریافت سهم سود مربوط به آخرین دوره خود با توجه به اصول عقد مبارات، چشم‌پوشی نمایند. ماهیت کوتاه‌مدت بودن حساب‌های سرمایه‌گذاری محدودنشده، ریسک بازپس گرفتن وجوه توسط صاحبان حساب‌های مزبور و ریسک نقدینگی را برای مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ایجاد می‌نماید. همان گونه که به تفصیل در IFSB Gn-3 (یادداشت راهنمای رویه‌های هموارسازی پرداخت سود به صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری منتشر شده در دسامبر ۲۰۱۰) توضیح داده شده است، ریسک نرخ بازده، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را در معرض ریسک برداشت وجوه توسط صاحبان حساب‌ها قرار می‌دهد به گونه‌ای که اگر این ریسک کنترل نشود می‌تواند به بحران نقدینگی سیستمی تبدیل شود که این خود می‌تواند عاملی برای نگرانی مقامات نظارتی به شمار آید. در چنین شرایطی، بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در سطوح مختلفی ریسک ناشی از دارایی‌های مدیریت شده به وکالت از صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده و یا محدود شده را با استفاده از تکنیک‌های هموارسازی پرداخت سود که در GN-3 آمده است، به سرمایه خود انتقال می‌دهند. همچنین وجود بیمه سپرده‌های منطبق با احکام شریعت می‌تواند ویژگی‌های رفتاری صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری را تغییر دهد زیرا این نوع بیمه، سرمایه را تا میزان مشخصی تضمین می‌کند.

۴۹. اثر اعمال رویه‌های هموارسازی (خصوصاً اندوخته ریسک سرمایه‌گذاری) و دسترسی به بیمه سپرده‌های منطبق با احکام شریعت، باید به هنگام بررسی و تحلیل پروفایل‌های ریسکی صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری کاملاً مد نظر قرار گیرد. اگرچه وجود بیمه سپرده‌های منطبق با احکام شریعت بر رفتار صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری و سپرده‌گذاران تأثیر می‌گذارد ولی ماهیت و حدود پوشش ریسک و سرعت سازوکارهای پرداخت بیمه سپرده‌ها بر اساس احکام شریعت نیز، بر میزان ماندگاری و پایداری حساب‌های سرمایه‌گذاری در مؤسسه اثرگذار است. از دیدگاه مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، وجود بیمه سپرده براساس احکام شریعت و حمایت‌های نقدینگی از سوی مقامات نظارتی نباید برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات

مالی اسلامی به عنوان انگیزه‌ای تلقی گردد تا در خصوص مدیریت نقدینگی محافظه کارانه اقدام نمایند. به منظور ارزیابی اثرات عوامل فوق‌الاشاره، باید آزمون بحران مشتمل بر تحلیل سناریو، به صورت فردی و جمعی پیرامون رفتار صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری و سایر تأمین‌کنندگان وجوه در مؤسسه انجام گیرد. اطلاعات و داده‌های خود مؤسسه نیز در راستای انجام آزمون‌هایی برای ارزیابی داخلی انتظارات و انگیزه‌های صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری در شرایط عادی و بحرانی می‌تواند مثمر‌تر باشد.

۵۰. در خصوص حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود محدود شده، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به طور عادی، به دنبال سرمایه‌گذاری مبالغ مزبور به طور متناظر می‌باشد. با این وجود، در مواردی که حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود شده قبل از نقد شدن دارایی‌ها، قابل برداشت باشند، ممکن است مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نیاز به وجوهی داشته باشد تا با توجه به شکاف زمانی پیش‌آمده تا زمان تبدیل دارایی‌ها به پول نقد، استفاده نماید. چنان‌چه برداشت وجوه حساب‌های مزبور بیش از حد انتظار باشد، احتمال می‌رود که در این صورت مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با ریسک نقدینگی مواجه گردد.^{۱۷۴}

۵۱. همان‌گونه که پیش‌تر نیز به آن اشاره شده است، برخی از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی حساب‌های مباحه‌ای را به منظور تأمین نقدینگی مؤسسه خود ارایه می‌کنند. در چنین مبادلاتی، مشتری در ابتدا کالا را خریداری می‌کند و سپس همان کالا را بر اساس قیمت و حاشیه سود توافق‌شده به مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به صورت مدت‌دار می‌فروشد. از آنجایی که وجوه نقدی مورد نیاز مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در قالب مباحه کالا (CMT) تأمین شده است، این موضوع مستلزم آن است که اصل و سود توافق شده با مشتری در سررسید بازپرداخت گردد و بنابراین بر اساس دلایلی که ذیلاً توضیح داده خواهد شد، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است متحمل ریسک نقدینگی گردد.

۱۷۴- از آنجایی که عملکرد حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود شده به طور عادی بر اساس میزان بازده سرمایه‌گذاری‌ها در دارایی‌های مرتبط اندازه‌گیری می‌شود، مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی خصوصاً به دلیل ریسک‌های اعتباری و عملیاتی، متحمل ریسک نقدینگی بیشتری می‌گردد. در چنین مواردی، ریسک نقدینگی همبستگی مستقیمی با ریسک‌های مذکور خواهد داشت، برای مثال، هرگونه خطا یا قصوری در پرداخت از سوی مشتریان، در صورت عدم ترکیب وجوه مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی با وجوه مشتریان، بایستی به صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری منتقل شود. که این امر به طور بالقوه منجر به ایجاد ریسک برداشت پیش از موعد از حساب‌ها برای مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی می‌گردد.

چنانچه وجوه مبتنی بر مرابحه کالا (CMT) که دارای ماهیت کوتاه مدت می‌باشند، در تأمین مالی دارایی‌های بلندمدت توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به کارگرفته شوند، در صورت اتکا و وابستگی شدید مؤسسه به این نوع سپرده‌ها برای تأمین مالی دارایی‌های خود، عدم تطابق سررسیدهای مزبور ممکن است منجر به ایجاد مشکلات شدید و حادی گردد. بعضی اوقات، استفاده از وجوه جمع‌آوری شده از طریق مرابحه کالا (CMT) ممکن است مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را با ریسک تأمین مالی مجدد (به هنگام تجدید یا تمدید قراردادها) در شرایط بحرانی بازار مواجه نماید. چنانچه مؤسسه مالی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به منظور دسترسی دایمی به این گونه منابع نقدینگی بر تجدید و تمدید قراردادهای مرابحه کالا (CMT) با مشتریان در سررسید اتکا نماید، در شرایط نامطلوب بازارها، مشتریانی هستند که مایل به تمدید قرارداد نخواهند بود. از آنجایی که احکام شریعت مکلف می‌نماید تا مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تمدید قراردادهای خود را به زمان پایانی هر قرارداد مفتوحه، موکول نماید، در شرایط بروز بحرانهای بازاری و مسایل و مشکلاتی ناشی از شهرت، تأمین مالی و ... برای مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، مشتریان کمتر تمایل خواهند داشت تا وجوه خود را در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نگاهداری نمایند که این خود منتج به کمبود نقدینگی و احتمالاً وقوع بحران نقدینگی خواهد شد.

۵۲. با توجه به نقش دوگانه مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در ایفای تعهدات در خصوص حساب‌های جاری و مرابحه و مدیریت انتظارات صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری، الزامی است تا مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به طور ادواری تحت شرایط مختلف بازار، تجزیه و تحلیل‌های جریان نقدی خود را انجام دهد. این تحلیل‌ها باید مشتمل بر مفروضاتی در خصوص بازپرداخت وجوه سرمایه‌گذاری شده به صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری با لحاظ کاهش ارزش واقعی سرمایه بر اثر زیان‌های سرمایه‌گذاری به میزان کافی با استفاده از تکنیک IRR باشد.

۵۳. علاوه بر الگوسازی و پایش مشخصات و ویژگی‌های تأمین‌کنندگان وجوه، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان یابد که در تعیین و تشخیص ریسک نقدینگی، ریسک‌های

مختلف نقدینگی مربوط به عملیات ترازنامه‌ای مؤسسه نیز لحاظ گردیده است. مؤسسه
ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است به دلایل ذیل با مشکل تأمین نقدینگی مواجه شود:

۱- ریسک تأمین مالی مجدد (به عنوان مثال به دلیل ریسک نقدینگی سیستمی و یا کاهش اعتبارات)؛

۲- عدم کفایت زیرساخت‌های نقدینگی در حوزه فعالیت؛

۳- ناتوانی طرف تجاری خاص در تجدید و تمدید تسهیلات نقدینگی در زمان عدم وجود
بحران‌های نقدینگی کلی‌تر.

با در نظر گرفتن میزان اهمیت چنین مبادلاتی و اثرات بالقوه آن‌ها بر سودآوری و نقدینگی،
مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید زمان‌بندی مبادلات، طرف‌های تجاری و ماهیت
این مبادلات (به عنوان مثال مبادلات دارای وثیقه و بدون وثیقه) و ... را پایش نماید.

۵۴. در خصوص مبادلات بین‌بانکی، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اکثراً به مبادلاتی بر
اساس مضاربه و قراردادهای مبتنی بر مرابحه کالا (CMT) یا وکالت که اکثراً ماهیتی نامطمئن
دارند، متوسل می‌گردند. در زمان‌های بحران نقدینگی، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی
ممکن است به این نتیجه برسد که تأمین وجوه نقد از طریق بازارهای پولی اسلامی، به علت
کمبود راه‌های تأمین مالی با وثیقه از قبیل قراردادهای اسلامی جایگزین مبادلات بازخرید،
مشکل است (به پاراگراف ۱۰۱ مراجعه شود). مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید
اطلاعات مرتبط با مشتریان و بازارهای دیگر را که می‌توانند به صورت مستقیم و غیرمستقیم
مدیریت ریسک نقدینگی را تحت تأثیر قرار دهند، پیگیری کند. چنین اطلاعاتی در خصوص سایر
طرف‌های تجاری به ویژه نهادهای مالی اطلاعاتی از قبیل رتبه‌بندی نهادی، شهرت بازاری در
خصوص ظرفیت بازپرداخت، قیمت‌های سهام، سودآوری، تداوم و ظرفیت تجدید وجوه، نتایج
مالی عملیات برون مرزی، رتبه‌بندی صکوک منتشره و غیره می‌باشد. اطلاعات مرتبط با بازار
همانند تغییرات نرخ ارز و تغییرات در بازار کالاها، در سطح بازارهای داخلی و بین‌المللی،
می‌تواند مشتمل بر نرخ‌های بازار پول اسلامی، نرخ‌های سود پرداختی به صاحبان حساب‌های
سرمایه‌گذاری و تأمین‌کنندگان وجوه به وسیله رقبا، شاخص‌های بازار و جدیدترین نرخ‌های
مزایده صکوک محلی و کشوری باشد.

۳-۵- تعامل بین ریسک نقدینگی و اجرایی کردن قراردادهای مالی اسلامی

اصل ۵

مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نمایند که رویه‌های مدیریت ریسک نقدینگی در سراسر مؤسسه یکسان و هماهنگ بوده و با چهارچوب مدیریت ریسک جامع که ارتباط بین ریسک نقدینگی و سایر ریسک‌ها از قبیل ریسک بازار، عملیاتی و اعتباری، ریسک تجاری انتقال یافته، ریسک شهرت و ریسک عدم انطباق با احکام شریعت را مد نظر قرار می‌دهد، همگرا باشد. این چهارچوب باید ریسک نقدینگی ناشی از قراردادهای مختلف مالی منطبق با احکام شریعت اعم از این که مستقیماً به دلیل ماهیت و ذات اصلی قرارداد و یا به طور غیرمستقیم ناشی از سایر ریسک‌ها در هریک از مراحل انجام قرارداد ایجاد شده باشند را تعیین نماید.

۵۵. به لحاظ اهمیت بسیار زیاد ریسک نقدینگی برای مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، باید چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی با چهارچوب کلی مدیریت ریسک شرکت یکپارچه و منسجم شود. فرایند مدیریت ریسک در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به گونه‌ای طراحی شود که وقایع بالقوه تأثیرگذار بر مؤسسه را شناسایی کرده تا بتواند ریسک را در محدوده تعیین شده توسط هیأت مدیره، مدیریت کند و همچنین یک اطمینان منطقی با توجه به دستیابی به اهداف رشد، سودآوری و ثبات را فراهم آورد. با شناسایی ریسک‌ها و فرصت‌ها و از طریق بررسی پیشاپیش انواع ریسک‌ها، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند منافع ذینفعان خود مشتمل بر سهامداران، سرمایه‌گذاران، سپرده‌گذاران، مشتریان، کارمندان، قانون‌گذاران و کل مجموعه را حفظ نموده و برای آن‌ها ارزش‌آفرینی کند. چهارچوب مدیریت ریسک مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید کاملاً تعاملات میان ریسک نقدینگی و انواع ریسک‌ها را از قبیل ریسک اعتباری، بازاری، عملیاتی، ریسک تجاری انتقال یافته، ریسک شهرت و ریسک ناشی از عدم تطابق با احکام شریعت را در برگیرد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید بتواند در راستای تقویت چهارچوب یکپارچه ریسک، با لحاظ ریسک نقدینگی و سایر ریسک‌ها، گام‌های متعددی از جمله همکاری بین مسئولین ریسک‌های مختلف در سطح عملیاتی که می‌تواند در سطح کمیته‌ها هم باشد، بررسی کلیه ابعاد محصولات جدید یا طرح‌های

تجاری بر اساس یک دیدگاه جامع و کلی، مشارکت مدیران ریسک در گروه‌های بررسی بحران‌های نقدینگی، گزارش‌دهی یکپارچه ریسک برای مدیریت ارشد و هیأت مدیره و کمیته‌های آن و توجه به ریسک‌های فوق‌الاشاره در اجرای آزمون‌های بحران را مد نظر قرار دهد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید حدود را به‌گونه‌ای وضع و پایش کند که میزان پذیرش کل ریسک در خصوص ابزارها و محصولات به صورت یکپارچه ارایه و نشان داده شود.

۵۶. در مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی چه در شرایط عادی و چه در شرایط بحرانی، انواع مختلفی از ریسک از طرق مختلف در تعامل و ارتباط دوسویه با ریسک نقدینگی قرار می‌گیرند. چنانچه مؤسسه با مشکلاتی در خصوص تأمین مالی و سبد سرمایه‌گذاری خود مواجه گردد، ریسک اعتباری در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند به ریسک نقدینگی تبدیل گردد. عدم قطعیت در خصوص ارزش اعتباری و کیفیت سبد تأمین مالی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند دستیابی به وجوه نقد از بازار یا از محل فروش مجدد سبد دارایی‌های مطلوب به دیگر مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را مشکل سازد. در بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در کشورهای مختلف، حجم زیادی از پورتهوی تأمین مالی آن‌ها مشتمل بر مرابحه و دیگر رویه‌های تأمین مالی مبتنی بر بدهی می‌باشد. بنابراین، این پورتهو، نمی‌تواند با توجه به محدودیت‌های احکام شریعت در ارتباط با فروش بدهی، در بازارهای مختلف مجدداً به فروش برسد. فقدان عمق و استحکام در ابزارهای منطبق با شریعت و صکوک در بسیاری از کشورها منجر به افزایش ریسک بازار مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌گردد. در شرایط بحرانی، ممکن است این نتیجه برای مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی حاصل گردد که فروش یا توثیق این نوع دارایی‌ها برای ایجاد و خلق نقدینگی دشوار است. بعلاوه، هرگونه مشکلات شهرت که به علت انطباق با احکام شریعت یا ریسک‌های ناشی از عاملیت باشد، می‌تواند منجر به برداشت وجوه توسط سپرده‌گذاران شده و موجب افزایش ریسک نقدینگی برای مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی گردد. چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید ارتباطات و تعاملات میان ریسک نقدینگی و سایر ریسک‌ها را در زمان ایجاد و تنظیم

حدود، اجرای آزمون‌های بحران، تهیه برنامه تأمین مالی احتیاطی و اجرای سیاست‌ها و راهبردهای مدیریت ریسک در محیط عملیاتی، مد نظر قرار دهد.

۵۷. ریسک نرخ بازده، که عامل اصلی ریسک تجاری انتقال یافته به شمار می‌آید، می‌تواند باعث افزایش مشکل ریسک نقدینگی در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باشد. ریسک نرخ بازده به ریسکی اطلاق می‌گردد که از رویارویی صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده با نرخ پایینی تر از نرخ بازده دارایی‌های مورد انتظار ایجاد می‌گردد. برای مثال، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است وجوه دریافتی از صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده را در دارایی‌های بلندمدت همانند مرابحه با سررسید بلندمدت، مرابحه برای سفارش‌دهندگان خرید، اجاره یا اجاره به شرط تملیک بدون قیمت‌گذاری مجدد، سرمایه‌گذاری کرده باشد و بنابراین نرخ‌های بازده پایین تری را در مقایسه با نرخ بازده بازار بدست آورد. بر اساس قرارداد، صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده باید، هر میزان از سود را بر اساس سهم سود از قبل موافقت شده در خصوص مشارکت قبول نمایند، که البته ممکن است این میزان از سود، بیشتر یا کم‌تر از انتظارات اولیه آن‌ها باشد. همچنین به طور مشابه، از صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده انتظار می‌رود که هرگونه ضرر و زیان وارده بر دارایی‌هایی که از محل وجوه آن‌ها تأمین و سرمایه‌گذاری شده است را مشروط بر این که ناشی از قصور، کلاهبرداری، سوء رفتار یا نقضی در قراردادها از سوی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نباشد، متحمل گردند. علیرغم این ویژگی‌های قراردادی، بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده را همانند سپرده‌گذاران بانک‌های متعارف در نظر می‌گیرند که در مواردی که نرخ بازده کمتر از میزان مورد انتظار آن‌ها باشد ممکن است وجوه خود را برداشت نمایند که این امر باعث تحمیل ریسک نقدینگی به بانک می‌شود. به منظور کاهش این نوع ریسک، بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی سود پرداختی به صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری خصوصاً حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده را هموار می‌کنند. مؤسسه باید در عین حال که تعامل ریسک نقدینگی با نرخ بازده و ریسک تجاری انتقال یافته را مورد تحلیل قرار می‌دهد، عملیات، الزامات مقرراتی و اصول حسابداری مرتبط با هموارسازی سود را مد نظر قرار دهد.

۵۸. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی موظف است که ریسک نقدینگی ناشی از حالت‌های مختلف در خصوص سرمایه‌گذاری‌ها و تأمین مالی‌های منطبق با احکام شریعت را نیز بررسی نماید. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید خصوصاً به انتقالات مستقیم و غیرمستقیم ریسک این‌گونه مبادلات طی مراحل اجرایی مختلف که ممکن است بر نقدینگی این محصولات تاثیرگذار باشد توجه نماید. نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تحت تأثیر ریسک ابطال قراردادهای قابل فسخ و عدم پرداخت به موقع مشتریان قرار می‌گیرد. در قراردادهای اجاره، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است به دلیل تأخیر در پرداخت اقساط یا عدم پرداخت اقساط توسط مشتریان، ناتوانی در فروش یا اجاره این دارایی‌ها به مشتریان جدید در خاتمه زودتر از موعد قرارداد منعقد یا هرگونه قصور و کوتاهی (نکول) از سوی مشتریان، با ریسک نقدینگی روبرو گردد. در قراردادهای سلف، نقدینگی بازار کالاها و مجاز نبودن اتمام قرارداد قبل از تحویل کالا، می‌تواند ریسک نقدینگی را به مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تحمیل نماید. در روش‌های مشارکت در سود، مانند مضاربه و مشارکت، به دلیل عدم پرداخت سود و یا پرداخت سود دیرتر از موعد مقرر طی دوران قرارداد و عدم پرداخت اصل پول باقی‌مانده در پایان دوره قرارداد توسط مشتری می‌تواند ریسک نقدینگی ایجاد کند.

۵۹. به طور مشابه، در حالتی که قصور و کوتاهی (نکول) از سوی مشتری در قراردادها حادث گردد، در اغلب موارد مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند کالاها را مجدداً به تملیک خویش درآورده و آن‌ها را در بازار به فروش برساند. چنان‌چه چنین دارایی‌هایی از ارزش پولی کمتری نسبت به ارزش دفتری آن‌ها برخوردار باشند، بانک ممکن است با ریسک نقدینگی ناشی از جریان نقدی پایین‌تر از حد انتظار مواجه گردد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است در نظر بگیرد که ریسک نقدینگی می‌تواند یا به‌طور مستقیم، به دلیل ماهیت و ذات قراردادهای و یا به صورت غیر مستقیم، به عنوان نتیجه‌ای از سایر ریسک‌ها، طی دوره قرارداد، اغلب از طریق ریسک‌های اعتباری و در جایی که نقدینگی مداوم و همیشگی بازار صکوک اغلب نقدینگی مؤسسه مالی اسلامی را از طریق ریسک بازار تحت تأثیر قرار می‌دهد، ایجاد گردد. به طور کلی، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد تا پورتفوی سرمایه‌گذاری و

تأمین مالی خود را بر اساس ویژگی‌های موجود در قراردادهای منطبق با احکام شریعت که می‌تواند منجر به ریسک نقدینگی گردد و تعدیلات مناسبی را در مواقع مورد نیاز ایجاد نماید، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد. به‌طور کلی، عمدتاً ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به میزان ترکیب روش‌های سرمایه‌گذاری و تأمین مالی منطبق با احکام شریعت در پورتفوی دارایی‌ها و تمرکز بر مشتریان خاص در هر قرارداد، بستگی دارد.

۶۰. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد که تعاملات میان تجهیز منابع پولی و نقدینگی بازار را در تجزیه و تحلیل‌های ریسک نقدینگی خود، به‌طور کامل مدنظر قرار دهد. همگام با افزایش تعاملات درونی بین دو نوع نقدینگی، الزامی است که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نتایج سیستمی بالقوه ناشی از مشکلات نقدینگی را ارزیابی نماید. در دوران بحران، مسایل و مشکلات مربوط به تجهیز پولی نقدینگی می‌تواند منجر به فروش دارایی‌ها شده که قاعدتاً قیمت دارایی‌ها را کاهش می‌دهد و این خود بر نقدینگی بازاری مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تأثیر می‌گذارد. به‌طور مشابه، تلاش‌های مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی برای فروش مقدار مهمی از دارایی‌های خود، به دلیل تردید در خصوص کیفیت و عملکرد آتی آن‌ها، می‌تواند ریسک بازاری را از طریق کاهش در قیمت دارایی‌ها تحت تأثیر قرار دهد. لذا مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با مبالغی کمتر از انتظار خود مواجه خواهد شد. کاهش نقدینگی بازار در شرایطی که بازارگردان‌ها ریسک‌گریز بوده یا دارای ظرفیت جذب پایینی هستند، محتمل خواهد بود. چنانچه مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به دلیل انتظارات بدبینانه خود در خصوص شرایط آتی بازار، شروع به ذخیره و انباشت نقدینگی (به عنوان مثال دارایی‌های نقد) نماید، این‌گونه تعاملات نیز می‌تواند مهم باشد. بنابراین، اطمینان و اعتماد کلی نسبت به بازار، عامل مهمی در فهم ارتباط بین تجهیز منابع پولی و نقدینگی بازار خواهد بود. با لحاظ محدودیت‌های بازار در خصوص ابزارهای منطبق با احکام شریعت و صکوک (فقدان عمق و گستردگی) همچنین کمبود بازارگردانندگان بزرگ و مهم فعال در زمینه این ابزارها، احتمال می‌رود که در مواقع بحرانی، ریسک نقدینگی تجهیز پولی به ریسک نقدینگی بازار و یا برعکس سرایت نماید.

۳-۶- اندازه‌گیری ریسک نقدینگی

اصل ۶

مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشند با استفاده از روش‌های مناسب و محاسباتی از قبیل الگوهای قطعی، آماری و رفتاری، جریان‌ات نقدی مورد انتظار خود برای ارزش‌های مختلف را در شرایط متفاوت بازار ناشی از اقلام بالای خط و زیرخط ترازنامه برای افق‌های زمانی مختلف، شناسایی، اندازه‌گیری و پیش‌بینی نمایند. نتایج چنین محاسباتی، همگام با یک آزمون بحران مناسب و تحلیل سناریو، باید مبنایی را جهت تعیین آستانه‌ها و حدود و همچنین اعمال هرگونه تعدیل در راهبردها، سیاست‌ها و رویه‌های مدیریت ریسک نقدینگی فراهم نماید.

۶۱ مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد تا جریان‌ات نقدی آتی حاصل از همه وضعیت‌ها اعم از اقلام بالا و زیرخط ترازنامه طی یک دوره زمانی، را پیش‌بینی و اندازه‌گیری نماید. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید در دامنه‌ای از افق‌های زمانی، آسیب‌پذیری مؤسسه در برابر تغییرات در جریان‌ات نقدی و الزامات نقدینگی را با توجه به اندازه و ترکیب اجزای تشکیل دهنده ترازنامه ارزیابی نماید. این افق‌های زمانی می‌تواند در دامنه کمتر از یک روز، شبانه‌روز، هفتگی، ماهانه برای ارزیابی‌های کوتاه‌مدت، تا یک سال برای ارزیابی‌های میان مدت و بالاتر از یک سال و ارزیابی‌های بلندمدت نقدینگی در نظر گرفته شود. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید روش‌های مستندسازی شده و مناسب برای اندازه‌گیری ریسک نقدینگی را افزایش دهد و همچنین الزامی است به منظور انعکاس تغییرات شرایط بازار اقدامات اصلاحی مناسب را انجام و تجدید نماید، به گونه‌ای که اطمینان حاصل نماید که فروض و پارامترهای اصلی معنی‌دار (مرتبط) و به‌روز هستند. همچنین مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید آثار پرداخت‌های بالقوه و تعهدات ناشی از اقلام زیر خط ترازنامه همانند خطوط اعتباری تعهد شده، ضمانتنامه‌ها، اعتبارات اسنادی گشایش شده و ابزارهای مشتقه مبتنی بر احکام شریعت را مدنظر داشته باشد. مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید اهمیت ویژه‌ای برای تعهداتی که منجر به راه‌اندازی خطوط نقدینگی در جهت خاصی می‌شوند یا اجازه می‌دهند که طرف‌های تجاری آن‌ها تعهدات خود را ایفا نمایند قائل گردد. در تجزیه و تحلیل‌های

نقدینگی باید حمایت‌ها و کمک‌های غیرمستقیم به صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود شده یا هر نوع تبدیل به اوراق بهادار نمودن از سوی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (که اغلب در زیر خط ترازنامه قرار دارد) در نظر گرفته شود. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به منظور تبدیل به اوراق بهادار نمودن دارایی‌ها، باید منابع در معرض ریسک اقتضایی و رخدادهای ناگهانی برگرفته از ارتباطات توافق شده و یا توافق نشده مرتبط با شرکت‌های واسط (SPV) را در نظر داشته باشد.

۶۲ مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید بداند که ماهیت جریان‌های نقدی آن به طور قابل ملاحظه‌ای با ماهیت جریان‌های نقدی طرف‌های تجاری متعارف به دلیل ماهیت متفاوت محصولات سرمایه‌گذاری و تأمین مالی متفاوت است. همان گونه که در IFSB-1 به تفصیل آمده است، جریان‌های نقدی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند بر اساس جریان‌های نقدی شناخته شده، "جریان‌های نقدی مشروط اما قابل پیش‌بینی" و "جریان‌های نقدی مشروط اما غیرقابل پیش‌بینی" تقسیم‌بندی شود. جریان‌های نقدی شناخته شده آن‌هایی هستند که میزان سررسید آن‌ها از همان ابتدا مشخص است مانند دریافتی‌ها از مرابحه، اجاره و تأمین مالی‌های مرابحه کالایی (CMT) و اجاره به شرط تملیک (IMB). "جریان‌های نقدی مشروط اما قابل پیش‌بینی"، ناشی از مواردی از قبیل سلف، استصناع و مشارکت کاهشی، به ایفای تعهدات یا چگونگی اجرا و تعهد نسبت به شرایط قرارداد طی دوره توافق شده توسط مشتریان، بستگی دارد. "جریان‌های نقدی مشروط اما غیرقابل پیش‌بینی" با مشارکت در سهام توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مرتبط می‌شود و این موضوع زمانی است که وصول مبلغ سرمایه‌گذاری شده و سطوح احتمالی بازده سرمایه به نتایج مالی فعالیت‌هایی که وجوه مورد نظر در آن‌ها سرمایه‌گذاری شده‌اند از قبیل قراردادهای مشارکتی و مضاربه، بستگی دارد.

۶۳ به منظور اندازه‌گیری ریسک نقدینگی، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید از مجموعه‌ای از تکنیک‌های اندازه‌گیری، افق‌های زمانی و سطوح مختلف استفاده نماید. با توجه به ماهیت، اندازه و پیچیدگی عملیات مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، پیش‌بینی و برآورد جریان‌های نقدی می‌تواند در دامنه‌ای از الگوها و چارتهای محاسباتی ساده تا الگوهای پیچیده قرار گیرد. ابزاری که غالباً به طور گسترده‌ای برای اندازه‌گیری و پایش ریسک نقدینگی

مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی استفاده می‌شود شاخص عدم تطابق جریان‌ات نقدی / شکاف سررسید برای محاسبه نقدینگی خالص مورد نیاز می‌باشد که بر اساس تخمین مقدار و زمان جریان‌ات نقدی آتی با لحاظ سررسید توافق شده یا انتظاری می‌باشد. بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین نسبت‌های نقدینگی نظارتی یا داخلی و شاخص‌های مقداری را پایش می‌کنند. تعداد کمی از مؤسسات خدمات مالی اسلامی تکنیک‌های الگوسازی پیچیده‌تری همانند شبیه‌سازی ایستا، ارزش در معرض ریسک، نقدینگی در معرض ریسک و غیره را مورد استفاده قرار می‌دهند. به عنوان نقطه آغازین، صورت گردش جریان نقدی، ابزار مهمی برای اندازه‌گیری و برنامه‌ریزی مناسب ریسک نقدینگی به شمار می‌آید. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید شکاف‌های نقدینگی را بر اساس محصولات، واحدهای تجاری، اسعار به کار گرفته شده و پیش‌بینی دقیق نقدینگی مورد نیاز در آزمون سناریوهای مختلف طبقه‌بندی نماید. به منظور حصول اطمینان در خصوص قابلیت اعتماد فرایندهای پیش‌بینی، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطلاعات و داده‌های آماری مختلفی را جمع‌آوری و تجمیع نماید و اطمینان حاصل کند که داده‌ها به شکل صحیحی از طریق کانال‌های انتقال و سیستم‌های مختلف به کار گرفته شوند. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید جریان‌ات نقد پیش‌بینی شده را مورد اعتبار سنجی و ارزیابی قرار دهد و اطمینان حاصل کند که داده‌ها و اطلاعات، کامل و قابل تطبیق هستند. نتایج اعتبار سنجی و آزمون صحت باید به طور مناسب مستندسازی شده و به منظور بهره‌برداری مدیریت ارشد از اطلاعات مورد نیاز در اختیار آن‌ها قرار گیرد.

۶۴ رویکرد شکاف سررسید کمک می‌کند تا مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نقدینگی خالص مورد نیاز در افق‌های زمانی مختلف را بررسی و شناسایی نماید. تجزیه و تحلیل خالص نقدینگی مورد نیاز شامل ساختار پلکانی (زمانی) سررسید و محاسبه کسری یا مازاد تجمعی تأمین وجوه در دوره‌های زمانی مختلف است. برای محاسبه خالص نقدینگی مورد نیاز، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید جریان‌ات نقدی مورد انتظار را براساس مفروضاتی در خصوص رفتار آتی دارایی‌ها، بدهی‌ها و اقلام زیر خط ترازنامه تحلیل نماید و سپس مازاد یا کسری خالص را طی یک دوره زمانی محاسبه و مشخص کند. عموماً، مؤسسه ارایه‌دهنده

خدمات مالی اسلامی ممکن است با شکاف‌های نقدینگی در دوره‌های زمانی مواجه گردد و تلاش نماید تا از طریق مدیریت سررسید مبادلات در راستای جبران این شکاف و پرمودن آن اقدام نماید. برای مثال، چنان‌چه مقادیر قابل توجهی از نیاز نقدینگی از هم اکنون برای مدت دو ماه وجود داشته باشد، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند دارایی با سررسید همان روز را درخواست نماید یا تعهد (بدهی‌ها) را تمدید نماید. هرچه سررسیدها، نزدیکتر باشند پرمودن شکاف‌های بزرگ و تامین منابع نقدشونده به میزان بیشتر، سخت‌تر و دشوارتر خواهد بود. بنابراین مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اطلاعاتی را برای بازه زمانی مورد نظر جمع‌آوری می‌کند تا قبل از رسیدن سررسید این شکاف پوشش داده شود. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نماید که پس از تطبیق ممکن سررسیدها در خصوص نقدینگی باقی مانده، نیاز نقدینگی محدود به میزانی باشد که تطبیق ممکن سررسیدها در حیطه ظرفیت تامین وجه نقد در بازارهای بین بانکی اسلامی قرار گیرد. در شرایط عادی بازار، بر اساس ماهیت عملیات، محصولات و الگوهای تجاری مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، عموماً مؤسسه خالص نیاز نقدینگی خود را به طور فعالانه‌ای فراتر از دوره‌ی زمانی شش تا هشت هفته‌ای بررسی و مدیریت نمی‌کند. با این وجود، مدیریت ممکن است در صورت نیاز، اطلاعاتی در خصوص خالص نیاز نقدینگی در دوره‌ای گسترده‌تر از دوره مزبور را درخواست کند. برای آن دسته از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که دارای دارایی‌ها و تعهدات با سررسید میان مدت تا بلندمدت بیشتری می‌باشند، الزامی است که در دوره‌ای فراتر از دوره مورد نظر اطلاعاتی را فراهم کرده و عملاً پایش را انجام دهند.

۶۵. فروض مرتبط با رفتار تامین‌کنندگان وجوه و طبقات دارایی‌ها یا مفروضات مربوط به عوامل احتمالی برهم زننده وضعیت دارایی و بدهی اقتضایی، نقش بسیار مهمی را در اندازه‌گیری و تعیین جریانات نقدی ایفا می‌نمایند. مؤسسه مالی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نماید که مفروضات بکارگرفته شده، کاربردی و واقعی بوده و به شکل صحیح مستندسازی گردند. فروض مرتبط با رفتار و ثبات حساب‌های سرمایه‌گذاری، حساب‌های جاری و نقدینگی خلق شده از سرمایه‌گذاری‌های کلان همانند نوسانات پورتنوی دارایی‌ها بر اساس روش‌های سود مشاع همچون مضاربه و مشارکت حائز اهمیت است. مؤسسه مالی ارایه‌دهنده

خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد که سناریوهای مختلفی را در خصوص دسترسی به منابع نقدینگی مختلف، در بازارهای پول اسلامی و سرمایه را تحت شرایط بحرانی بازار مورد آزمون قرار دهد. این آزمون‌ها باید مشتمل بر کاهش کیفیت دارایی‌ها یا کفایت سرمایه نیز باشد. یک ملاحظه قابل توجه در چنین تحلیل‌هایی عبارتست از آزمون نقش اساسی و بنیادی شهرت و اعتبار مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که می‌تواند در دسترسی به وجوه نقد بازارها در شرایط منطقی و در زمان مقرر اجرا شود. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید از اطلاعاتی که می‌تواند به‌طور معکوس شهرت او را تحت تأثیر قرار دهد و یا اینکه بر تصور عموم در خصوص شهرت آن مؤثر واقع شود آگاه باشد. چراکه موارد مذکور می‌توانند بر توانایی دستیابی مؤسسه به منابع نقدینگی بازارهای بین‌بانکی اسلامی تأثیرگذار باشد. چنین اطلاعاتی می‌تواند مشتمل بر هرگونه انعکاس منفی عمومی در رسانه‌ها در خصوص وضعیت انطباق مؤسسه با احکام شریعت، کاهش رتبه اعتباری و کاهش درآمد مؤسسه باشد.

۶۶. ارزیابی وضعیت نقدینگی و ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نیازمند تجزیه و تحلیل نوع جریان‌ات نقدی مختلف در شرایط مختلف بازارها می‌باشد. این رفتار می‌تواند تحت آزمون‌های بحران مختلف و یا سناریوهای «چه می‌شد - اگر» برای تعیین عوامل تأثیرگذار بر حجم نقدینگی و جریان‌های نقدی تحلیل گردد. آزمون بحران به کمی‌سازی شکاف نقدینگی بالقوه در سناریوهای بحران تعریف شده با استفاده از جریان‌ات نقدی قطعی و محتمل می‌پردازد و بنابراین باید با فعالیت‌ها و اقدامات متقابل آن‌ها در ارتباط قرار گیرد. برای مثال، اگر، تحت نتایج آزمون بحران، انتظار رود که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در راستای کاهش شکاف نقدینگی در سررسید خاصی با مشکلات روبرو خواهد شد، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند اقدامات مختلفی از قبیل افزایش تأمین مالی بلندمدت منابع نقد جایگزین یا تغییر ترکیب دارایی‌ها یا سررسید آن‌ها را اتخاذ کند. از اقدامات معمولی که به وسیله‌ی بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به کار گرفته شده است، وجود سطوح مختلف مسایل و مشکلات در شرایط بازار که می‌تواند وضعیت و موقعیت مدیریت نقدینگی آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد می‌باشد. بنابراین گستره این سناریوها از اندازه‌گیری نیازهای نقدینگی در شرایط عادی بازار تا اندازه‌گیری اثرات ناشی از شرایط بحران ناشی در یکی دیگر از

مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و بحران کلی بازار خواهد بود. همچنین این سناریوها می‌تواند برای دوره‌های مختلف زمانی که انتظارات بحرانی در آن دوره‌ها قابل تصور باشد، تنظیم گردند. چنین تحلیل‌هایی بایستی کمک‌های نقدینگی مبتنی بر احکام شریعت از جانب مقام نظارتی در شرایط عادی و بحرانی بازارها را نیز در نظر گیرند.

۶۷. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید تجزیه و تحلیل حساسیت و سناریو را در آزمون بحران بکارگیرد. تجزیه و تحلیل آزمون حساسیت میزان وابستگی نقدینگی را نسبت به یک فاکتور یا عامل ریسکی منتخب بررسی می‌نماید. این در حالی است که تجزیه و تحلیل سناریو به طور همزمان اثرات چند عامل ریسکی را بر نقدینگی بررسی می‌نماید. نتایج آزمون‌های بحران باید به عنوان مبنایی برای تعیین حدود، تهیه برنامه تأمین مالی احتیاطی (CFP) و تجدید نظر در استراتژی‌ها، سیاست‌ها و فرایندهایی برای مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در نظر گرفته شود. رهنمودهای آزمون بحران در IFSB-13 چهارچوب جامعی از رویکردها، استراتژی‌ها و بهترین شیوه عمل آزمون بحران را در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی فراهم نموده است و جهت کسب اطلاعات بیشتر در این زمینه باید مورد بررسی قرار گیرد.

۶۸. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید از انواع مختلفی از حدود برای کنترل‌کننده ریسک نقدینگی استفاده نماید. این حدود عموماً در سطح گروه تنظیم شده و سپس به صورت نزولی در واحدهای پایین‌تر که مشتمل بر شعب، واحد یا بخش و قسمت یا باجه می‌باشد اعمال می‌گردد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید با لحاظ حدود و همچنین با لحاظ میزان پذیرش ریسک و ثبت سوابق آن از عدم وجود جریانات نقدی خروجی که امکان تأمین منابع مالی آن در بازارها وجود ندارد، اطمینان حاصل نماید. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی برای کنترل ریسک‌های نقدینگی از محدودیت‌های داخلی و بیرونی متفاوتی استفاده می‌کنند. محدودیت‌های بیرونی که عموماً به وسیله مقامات نظارتی تنظیم می‌شوند که برای کشورهای مختلف متفاوت می‌باشند. رایج‌ترین محدودیت‌هایی که به وسیله مقامات نظارتی وضع می‌شوند شامل الزامات مربوط به سپرده قانونی، نسبت‌های نقدینگی و الزامات مرتبط با عدم تطبیق سررسیدها می‌باشد. در داخل نیز، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، دامنه‌ی گسترده‌ای از

نسبت‌ها را با توجه به اندازه، ماهیت عملیات و موقعیت مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در داخل گروه و الگوی کسب و کار خود بکار می‌گیرند. همچنین بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی محدودیت‌هایی را در مورد تمرکز وجوه و نقدینگی، عدم تطبیق سررسیدها، عدم تطبیق ارزی، سپرده‌های نقدینگی، هزینه‌های تأمین نقدینگی، نسبت دارایی‌های نقد شونده، وضعیت ریسک طرف‌های تجاری در بازارهای بین‌بانکی اسلامی، خالص تأمین مالی به عنوان درصدی از حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود مشاع و سپرده‌ها، خالص تأمین مالی بین بانکی، تعهدات برداشت نشده و غیره وضع می‌کنند. به طور کلی، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ساختار حدود و محدودیت‌ها را به گونه‌ای تنظیم می‌کنند که در شرایط بحران سیستمی، بحران بازار و یا هر دو بحران قادر به ادامه فعالیت باشند.

۶۹. قیمت‌گذاری داخلی وجوه انتقال یافته (FTP)، روشی است که به وسیله‌ی بسیاری از مؤسسات بانکی متعارف بکار گرفته می‌شود. این روش ابزار مهمی برای اندازه‌گیری و تحلیل قیمت‌گذاری، سودآوری و عملکرد خطوط تجاری، محصولات و شعب بانکی مختلف می‌باشد. این روش همچنین به منظور تخصیص مخارج کلی میان واحدهای تجاری و طی فرایند تصویب ابزارهای جدید بکار گرفته می‌شود. بررسی هیأت خدمات مالی اسلامی نشان داده است که قیمت‌گذاری وجوه انتقال یافته عموماً توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به کار گرفته نمی‌شود، اما تعداد کمی از آنها در سازوکار اندازه‌گیری عملکرد و قیمت‌گذاری داخلی از این تکنیک برای منطبق کردن هزینه‌های نقدینگی با ریسک‌ها و سودهای مربوط استفاده می‌کنند. با این وجود، با توجه به رشد مورد انتظار در اندازه، پیچیدگی و همچنین گستردگی و پیچیدگی فعالیت‌های آتی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، هیأت خدمات مالی اسلامی پیش‌بینی نموده است که بیشتر مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از این تکنیک بهره خواهند گرفت.

۷۰. سازوکارهای قیمت‌گذاری وجوه انتقال یافته، بخشی از سیستم‌های مالی و حسابداری مدیریت است که به وسیله‌ی مؤسسات بانکی از جمله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در کنار برنامه‌ریزی سود، بودجه‌بندی هزینه و مدیریت دارایی و بدهی به کار گرفته می‌شود. بنابراین، این سازوکارها بر اساس طراحی سیستم‌های کنترل مالی و حسابداری مدیریت که به

عنوان یک بخش هستند، متفاوت می‌باشند. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید با در نظر گرفتن ماهیت این تکنیک‌ها، باید از بی‌طرفی واحدهای مرتبط با انجام این وظایف اطمینان حاصل کنند. از آنجایی که قیمت‌های داخلی، ارزیابی عملکرد واحدهای متفاوت، خطوط تجاری و محصولات را تحت تأثیر قرار می‌دهند، مدیریت ارشد باید چنین مسئولیت‌هایی را برای یک بخش یا واحد مستقل اعم از این که در ادارات مالی، مدیریت ریسک و سایر ادارات باشند به صورت شفاف تعیین و تنظیم نماید. قیمت گذاری داخلی بایستی بعد از یک تبادل نظر و تعاملات داخلی بین خطوط تجاری و واحدهای مسئول در قیمت‌گذاری وجوه انتقال یافته تصمیم‌گیری شود و باید تمام فعالیت‌های تجاری مهم و معنی‌دار مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از جمله اقلام زیرخط ترازنامه را پوشش دهد. نتیجه فرایند قیمت‌گذاری وجوه انتقال یافته باید قادر باشد که فرایند تصمیم‌گیری در سطح مبادلاتی و یا در صورت نیاز برای مجموعه‌ای از مبادلات با ریسک نقدینگی مشابه را تسهیل نماید. این فرایند باید عوامل متعددی را که در ارتباط با دارایی‌ها، تعهدات و اقلام زیر خط ترازنامه می‌باشد از جمله دوره‌های نگهداری مورد انتظار و تغییرات مربوط در ریسک نقدینگی، «چسبندگی» یا ثبات منابع نقدینگی و سایر عوامل مرتبط را مد نظر قرار دهند. سازوکار قیمت‌گذاری وجوه انتقال یافته باید در دوره‌های زمانی مشخصی ترجیحاً کمتر از یک سال، به منظور همگام‌سازی و لحاظ نمودن شرایط بازاری بروزرسانی گردد.

۳-۷- کنترل و کاهش ریسک نقدینگی

متنوع سازی پایه نقدینگی

اصل ۷

مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نماید که از منابع تأمین مالی متنوع، متناسب با اندازه و ماهیت اصلی فعالیت خود، محصولات ارایه شده و محیط بازاری، برخوردار است. تنوع سازی در تأمین مالی باید نشان‌دهنده تمرکز بالقوه تأمین‌کنندگان نقدینگی (خرد و عمده)، روش‌های تأمین مالی (با وثیقه و بدون وثیقه)، سررسید، مناطق جغرافیایی و ارزهای مختلف باشد. مؤسسه ارایه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید در فواصل زمانی مشخص، توانایی خود را در تأمین وجوه از طریق هریک از منابع، بررسی نموده و اصلاحات لازم را در

راهبردهای متنوع‌سازی با توجه به پیش‌بینی تغییرات در محیط خارجی و داخلی خود اعمال نماید. منابع تأمین مالی بالقوه می‌تواند در برخی موارد مشتمل بر تبدیل به اوراق بهادار نمودن دارایی‌ها منطبق بر احکام شریعت نیز باشد.

۷۱. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نماید که پایه نقدینگی خود را به خوبی متنوع نموده باشد به گونه‌ای که متناسب با ماهیت، اندازه فعالیت تجاری، محصولات ارایه‌شده و شرایط مقرراتی بازار باشد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به منظور اطمینان از متنوع‌سازی پایه نقدینگی خود به طور صحیح و مناسب، ارتباط قوی و تنگاتنگی با تأمین‌کنندگان وجوه نقد، اعم تأمین‌کنندگان خرد، شرکتی یا بین بانکی، برقرار سازد. همچنین مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد که عوامل اصلی و اساسی مؤثر بر فرایند تصمیم‌گیری تأمین‌کنندگان نقدینگی مختلف را شناسایی نماید و شاخص‌هایی را برای نظارت و پایش عوامل مزبور در اختیار داشته باشد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد که نحوه نگهداری «وجوه سرمایه‌گذاری اصلی و پایه‌های سپرده‌ای» را تعریف و حفظ نماید. «وجوه سرمایه‌ای اصلی و پایه‌های سپرده‌ای» از پایه‌های تقاضا و حساب‌های سرمایه‌گذاری به شمار می‌آیند که صرف‌نظر از سررسیدهای قرارداد آن‌ها، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند انتظار داشته باشد که عموماً به دلیل ارتباط و حفظ با ثبات آن‌ها می‌توانند طی چندین سال نگهداری گردند. متنوع‌سازی منابع نقدینگی باید دامنه‌ای از سررسیدها مشتمل بر کوتاه‌مدت، میان مدت و بلندمدت را به منظور تطبیق مناسب با سررسید دارایی‌های موجود در سبد دارایی‌ها، باشد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید احتمال دریافت نقدینگی از سوی مقامات نظارتی را در شرایط بازاری مختلف خصوصاً در حالتی که کسب منابع نقدینگی از منابع بازاری دشوار باشد را مد نظر قرار دهد. به منظور برخورداری از امکان تنوع‌سازی تأمین مالی از انواع مختلف تأمین‌کنندگان وجوه، طرف‌های تجاری، انواع محصولات، ارزها، موقعیت‌های جغرافیایی و بازارها با شرایط مختلف اطمینان و عدم اطمینان باید حدود مناسبی برای هریک از آن‌ها اعمال گردد. راهبردهای متنوع‌سازی نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به دلیل مشکلات و معضلات در ایجاد ساختارهای لازم در

ابزارهای منطبق با احکام شریعت به عنوان ابزار جایگزین اوراق تجاری، گواهی سپرده‌ها، ابزارهای بدهی چند جانبه و تبعی و غیره، محدود می‌باشند.

۷۲. به عنوان بخشی از راهبرد متنوع سازی، مؤسسه ارایه کننده خدمات مالی اسلامی باید تمرکز وجوه نقد خود را بر روی یک نوع از نقدینگی کاهش دهد. تمرکز نقدینگی زمانی به وجود می‌آید که تنها یک عامل یا تنها یک تغییر در شرایط بازار بتواند باعث برداشت مهم و غیرمنتظره وجوه شود. اندازه تمرکز وجوه، اشاره به حجم وجوه نقد در یک دسته دارد که در صورت برداشت از آن نوع وجوه یا همراه با انواع مشابه، مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی را ملزم به اعمال تغییرات شدید در خصوص راهبردهای نقدینگی روزانه خود نماید. مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین باید تمرکز نقدینگی خود را از نظر نوع - اسم^{۱۷۵}، محصولات، موقعیت جغرافیایی، تمرکز در یک بخش خاص و ارزی^{۱۷۶} کاهش دهد. مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین باید از صرفه‌های به مقیاس اقتصادی در دامنه و اندازه بهره‌گیرد تا بتواند تمرکز در نوع خاصی از محصولات را کاهش دهد.

۷۳. بسیاری از مؤسسات ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی، خصوصاً بانک‌های سرمایه گذاری اسلامی، به سرمایه گذاران کلان^{۱۷۷} به عنوان تأمین کنندگان اصلی نقدینگی متکی می‌باشند. افزایش وابستگی یا اتکاء بر تأمین کنندگان کلان منابع نقدی، مؤسسه را در معرض حساسیت‌های قیمتی و اعتباری سرمایه گذاران پیچیده قرار می‌دهد. عموماً، این دسته از تأمین کنندگان نقدینگی، به نرخ‌های سود و اعتبار بیشتر حساس بوده و کمتر تمایل دارند که به روابط مالی خود با مؤسساتی که دارای مسایل و مشکلات مالی واقعی می‌باشند ادامه دهند.

۱۹- عاملی که منجر به کاهش تمرکز نقدینگی در مؤسسه ارایه کننده خدمات مالی اسلامی می‌گردد، در نظر گرفتن تعداد طرف‌های تجاری است که متعهد به تحقق اهداف مدیریت ریسک نقدینگی می‌باشد. از دو حیث این نکته حائز اهمیت است. تعداد بیشتر طرف‌های تجاری به مؤسسه ارایه کننده خدمات مالی اسلامی کمک خواهد کرد تا ریسک تمرکز را کاهش داده و همچنین شرايطی را برای مؤسسه مهیا می‌نماید تا بخش وسیعتری از بازار را در شرایط بحرانی پوشش دهد. این نکته همچنین باعث می‌شود که مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی امکان دسترسی به محصولات خلاقانه‌تر و جدیدتر طرف‌های تجاری مزبور با هدف مدیریت نقدینگی را افزایش دهد.

۲۰- برای اطلاعات بیشتر به مقادیر اندازه‌گیری «تمرکز نقدینگی» در ضمیمه رجوع شود.

۲۱- سرمایه گذاران کلان، همچنین با عنوان سرمایه گذاران «اساسی» یا سرمایه گذاران «پیچیده» در ادبیات مالی معرفی می‌شوند. چنین سرمایه گذارانی ممکن است مشتمل بر شرکت‌های بزرگ، مؤسسات و نهادهای مالی یا پنگاه‌های با ارزش خالص زیاد باشند.

سرمایه‌گذاران کلان همچنین کمتر تمایل دارند که وجوه نقد جاری خود را نزد مؤسساتی که دارای مشکلات مالی واقعی یا مشاهده شده بوده و با مسایل و معضلات اعتباری و شهرت در بازار روبرو هستند، تجدید و یا تمدید نمایند.

۷۴. اوراق بهادار سازی دارایی‌های تأمین مالی [تسهیلات] و دارایی‌های سرمایه‌ای روش مهمی است که به وسیله مؤسسات مالی در سراسر جهان علاوه بر کاهش میزان در معرض ریسک قرار گرفتن، برای مدیریت نقدینگی، پاک کردن کامل دارایی‌ها از ترازنامه و تأمین منابع نقد جدید به کار گرفته می‌شود. علاوه، اوراق بهادار سازی، کاهش هزینه تأمین منابع، امکان تعیین ارزش بازار دارایی‌های اوراق بهادار سازی شده، پیش‌بینی رتبه‌بندی اعتبار افزایش یافته برای سبد دارایی‌های اوراق بهادار سازی شده و مدیریت بهتر دارایی - بدهی با تطابق جریان نقدی و ظرفیت برای ارایه محصولات جدید و متنوع به مصرف‌کنندگان با دامنه گسترده‌ای از ویژگی‌های مرتبط با ریسک و بازدهی را موجب می‌شود. این روش همچنین به مؤسسات مالی برای پاسخ‌گویی به تقاضاهای تأمین مالی مشتریان از طریق ایجاد محصولات مالی جدید منطبق با شرایط مؤسسات مالی، با اعمال تغییراتی در اندازه، شرایط و نوع محصولات و توزیع ریسک دارایی میان سرمایه‌گذاران متعدد کمک می‌نماید. همچنین مؤسسات مالی می‌توانند منابع مالی خود را که از طریق کاهش محدودیت‌های اعتباری اعمال شده از سوی مقامات نظارتی، عموماً به دلیل کفایت سرمایه آن‌ها و تمرکز دارایی تحمیل شده است، با روش اوراق بهادار سازی تنوع بخشند. اوراق بهادار سازی به آن‌ها کمک می‌کند تا دارایی‌های خود را به ابزارهایی که قابلیت قرار گرفتن نزد نهادهایی با مشخصه‌های ریسک‌پذیری و افق بیشتری دارند، همچون صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک، شرکت‌های بیمه‌ای، صندوق‌های بازنشستگی و سایر مؤسسات سرمایه‌گذاری، تبدیل کنند. به این ترتیب، این روش به مؤسسات مالی و همچنین به طور کلی به سیستم مالی، از طریق ایجاد راههایی برای تنوع‌بخشی ریسک، توسعه مهارت سرمایه‌گذاران و سلامت و رشد بازارهای سرمایه‌ای، کمک می‌کند.

۷۵. تمام منافع اقتصادی اوراق بهادار سازی به همین ترتیب برای مؤسسات مالی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نیز وجود دارد. با این وجود، اوراق بهادار سازی، به عنوان یک منبع تأمین مالی رایج

در کشورهای مختلف نبوده است.^{۱۷۸} در ادبیات مرتبط با چرایی عدم تمایل مؤسسات مالی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به تبدیل به اوراق بهادار کردن دارایی‌های خود دلایل مختلفی بیان شده است. در میان این موارد، هزینه بالاتر انتشار، عدم کفایت یا فقدان ساختارهای مقرراتی و قانونی مرتبط، هزینه بالای جایگذاری دارایی‌های اوراق بهادارسازی شده، و مازاد نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که حداقل‌کننده انگیزه برای آن‌ها در اوراق بهادارسازی دارایی‌هایشان هستند عنوان شده است. اما، این اصول راهنما، بهبودهایی را در زمینه استفاده از اوراق بهادارسازی در کشورهای مختلف که مرتبط با ساختارهای مقرراتی و قانونی، تغییرات در مقررات مالیاتی و استقرار مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی جدید^{۱۷۹} می‌باشد و می‌توانند ایجادکننده انگیزه‌هایی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در راستای اوراق بهادارسازی دارایی‌های خود باشد را تأیید و در نظر می‌گیرد. این اصول راهنما می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا منابع نقدی و نیازهای سرمایه‌ای خود را به نحو بهتری کنترل نمایند همچنین بتوانند نقدینگی بازارهای مالی را که در آن فعالیت می‌کنند افزایش دهند. وجود عقود همچون اجاره، مضاربه و مشارکت و ترکیب آن‌ها با انواع دیگر دارایی‌های منطبق با احکام شریعت در ترازنامه مؤسسات ارایه دهند خدمات مالی اسلامی یا بدون ترکیب با آن‌ها- فراهم‌کننده فرصتی برای آن‌ها می‌باشد تا صکوک قابل معامله را منتشر نمایند. اگرچه ضروری است که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که مبادرت به استفاده از اوراق بهادارسازی از طریق شرکت‌های واسط (SPV) به عنوان منابع تأمین مالی می‌نمایند، این موضوع را در نظر داشته باشند که آیا می‌توان به این نهاد به عنوان تأمین‌کننده منابع نقدی در شرایط نامناسب بازارها اتکا نمود؟ مؤسسه مالی ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که مواجه با موقعیت بحران نقدینگی می‌باشد به طور عادی دسترسی به بازار اوراق بهادارسازی را دشوار خواهد یافت و بنابراین چنین سناریوهایی را باید در استراتژی‌های تأمین منابع نقدی خود در نظر بگیرد.

۲۲- در یک بررسی انجام شده به وسیله هیأت خدمات مالی اسلامی به عنوان بخشی از مراحل آماده سازی این استاندارد، تنها هشت درصد مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (بیشتر از ۱۱۵ پاسخگو از ۱۵ کشور) بیان نمودند که آن‌ها از اوراق بهادارسازی به عنوان منبع تأمین منابع نقدی خود استفاده کرده‌اند. در میان سایر موارد، موضوع قانون‌گذاری منطبق با شریعت در ساختارهای اوراق بهادارسازی مجاز، می‌تواند در کشورهای مختلف متفاوت باشد.

۲۳- در این جا واژه "مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی" به عنوان یک مفهوم کلی استفاده شده است و شامل مؤسسات مالی منطبق با شریعت غیر از نهادهای بانکی می‌باشند.

۷۶. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند منابع نقد خود را از طریق تأمین‌کنندگان خرد و شرکت‌های تأمین‌کننده (اشخاص حقوقی) براساس حساب‌های جاری، حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود محدود نشده یا سایر انواع حساب‌ها تأمین نماید. همچنین در بازارهای بین بانکی اسلامی، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌توانند منابع نقدی خود را از طریق مضاربه بین بانکی، مرابحه کالا، وکالت یا سایر ترتیبات مصوب هیأت نظارت شریعت (SSB) افزایش دهند. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است دارایی‌های پورتفولی خود را برای تأمین نقدینگی و به منظور اصلاح دارایی‌های ترازنامه، اوراق بهادارسازی نمایند. ویژگی‌های منابع تأمین نقد مختلف از بازارهای خرد و شرکتی در پارگراف‌های ۴۵-۵۱ توضیح داده شده‌اند. این ویژگی‌ها با جزییات و به طور دقیق تصریح می‌کنند که بیشتر مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی به منظور تأمین منابع نقد خود به طور اساسی بر حساب‌های جاری و حساب‌های شریک در سود متکی هستند. بعضی‌ها معتقدند که بیشتر صاحبان حساب‌های جاری و صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری به مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی خود به دلیل ویژگی‌های منطبق با شریعت این نهادها وفادار هستند. با این وجود، از آنجایی که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی غالباً از قراردادهای قرض‌الحسنه در ارایه محصولات خود استفاده می‌نمایند، بنابر این تأمین‌کنندگان وجوه به هر دو صورت یادشده با توجه به حق برداشت از منابع نقد خود به صورت عندالمطالبه، منابع ثابت تأمین نقد محسوب نمی‌شوند. در خصوص حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود، صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری نسبت به بازده‌های بیشتر بر اساس ویژگی زمان ثابت چنین حساب‌هایی تمایل بیشتری دارند، اما وفق اصول مبارات، مشروط به عدم تسهیم سود آخرین دوره، صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری قادر به برداشت وجوه خود بر مبنای اعلام قبلی می‌باشند.

۷۷. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین باید ویژگی‌ها و مخاطرات مربوط به محصولات و سازوکارهای مختلف استفاده‌شده در بازار بین بانکی اسلامی را به منظور ایجاد گسترش منابع و سرمایه‌گذاری منابع مازاد در نظر داشته باشد. مضاربه بین بانکی، مرابحه کالایی، و وکالت از جمله این منابع هستند. در این قسمت ویژگی‌های این محصولات و

سازوکارها به عنوان منبع تأمین مالی مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی توضیح داده می‌شود.

۷۸. سرمایه‌گذاری‌های مضاربه بین‌بانکی از جمله محصولات می‌باشند که مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی کشورهای مختلف به کرات از آن استفاده می‌کنند. همان‌طور که در یادداشت راهنمای سوم مربوط به روش هموارسازی پرداخت سود به دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری^{۱۸۰} مشخص شده، سرمایه‌گذاری‌های مضاربه بین‌بانکی ماهیتاً کوتاه‌مدت بوده و میزان نسبت تسهیم سود آن‌ها بین طرفین قابل مذاکره است؛ این روش ابزاری کم‌هزینه لیکن غیر قابل معامله می‌باشد. نسبت تسهیم سود توافق شده معمولاً ثابت نگه داشته می‌شود تا بازدهی که مؤسسه سرمایه‌گذار قصد دارد از سرمایه‌گذاری‌های خود بدست آورد محقق گردد^{۱۸۱}. یادداشت فوق‌الذکر اشاره می‌کند که تکنیک‌های هموارسازی سود قابل استفاده در مورد حساب‌های سرمایه‌گذاری مضاربه‌ای کسب و کارهای کوچک و خرد، در حساب‌های سرمایه‌گذاری مضاربه‌ای بین‌بانکی مورد استفاده قرار نمی‌گیرد. با این حال، این مجموعه از اصول راهنما بر این نکته تأکید دارد که مسئله ریسک طرف مقابل در این معاملات همچنان پابرجاست زیرا این معاملات از وثیقه پشتیبان برخوردار نبوده و به ارائه‌دهنده منابع حق مطالبه بدهی از دریافت‌کننده منابع را نداده و بنابراین ارائه‌دهنده منابع را در معرض زیان بالقوه قرار می‌دهند. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که منابع را از محل چنین سرمایه‌گذاری دریافت می‌کند باید به‌طور شفاف نسبت‌های تسهیم سود توافقی و وضعیت تغییرات منابع در زمان بروز زیان، از جمله همه روش‌های مورد استفاده برای پوشش زیان نظیر ذخیره ریسک سرمایه‌گذاری^{۱۸۲} را مشخص نماید.

۷۹. معامله مرابحه کالایی^{۱۸۳} عبارت از یک معامله خرید و فروش مرابحه‌ای کالاهای منطبق با شریعت، به صورت نقدی و یا در قالب پرداخت معوق (نسیه) است. همان‌طور که در یادداشت

24-IFSB GN-3: Guidance Note on the Practice of Smoothing the Profits Payout to Investment Account Holders

۲۵- نسبت تسهیم سود توافقی با در نظر گرفتن درآمد ایجادشده در دوره‌های قبلی توسط بسترهای سرمایه‌گذاری (کلی یا ویژه) مختلف و نگهداری‌شده توسط مؤسسه دریافت‌کننده منابع، نهایی می‌شود.

26- IRR: Investment Risk Reserve

27- CMT: Commodity Murabahah Transactions

راهنمای شماره ۲ آمده (یادداشت راهنمای مربوط به معامله مباحه کالایی منتشرشده در دسامبر ۲۰۱۰)^{۱۸۴}، مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌تواند منابع را از دیگر گروه‌هایی که از این ساختار استفاده می‌کنند، از طریق خرید کالا از یک فرد یا مؤسسه مالی به صورت نسبه و فروش بلافاصله آن به شخص ثالث، بدست آورد. معامله مباحه کالایی به عنوان یک منبع تأمین مالی در حکم بدهی مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌باشد. معامله مباحه کالایی اغلب ابزاری کوتاه‌مدت است که سررسید آن می‌تواند به آسانی با ایجاد یک سازوکار تمدید مهلت یا فاینانس مجدد^{۱۸۵} و یا فراهم آوردن سازوکاری برای تکرار مجموعه معاملات مباحه‌ای کوتاه‌مدت در طول یک دوره بلندمدت تمدید گردد. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین ممکن است به دلیل انجام معامله مباحه کالایی، با عدم تطابق‌هایی در (سررسید) نقدینگی مواجه گردیده، و عدم معامله‌پذیری آن به نوبه خود یک منبع ریسک نقدینگی باشد. بنابراین مؤسسه باید قادر باشد جریان‌های نقدی را به درستی برآورد نماید تا بتواند ریسک نقدینگی را مدیریت کرده و کاهش دهد.

۸۰. مدیریت ریسک‌های نقدینگی در رابطه با منابع تأمین مالی معاملات مباحه کالایی (شامل عدم تطابق‌های احتمالی نقدینگی) ممکن است، به خصوص در مواقعی که تقاضای مشتریان برای خارج کردن سپرده‌های خود از بانک افزایش یافته و همزمان بازارهای دارایی نیز دچار کمبود نقدینگی می‌شود، برای مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مشکل باشد. صرف‌نظر از آنکه مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی معامله مباحه کالایی را با چه کالاها و در چه بازارهایی انجام می‌دهد باید فرآیندهای مناسبی را برای سنجش و مدیریت این نوع از ریسک در اختیار داشته باشد. یادداشت راهنمای شماره (۲) همچنین تعدادی از ریسک‌های دیگر نظیر ریسک اعتباری، ریسک بازار، ریسک عملیاتی، ریسک عدم تطابق با شریعت، و ریسک نرخ بازده معاملات مباحه کالایی را توضیح داده و اهمیت برخورداری از یک فرایند مدیریت ریسک

28-IFSB GN-2: Guidance Note in Connection with the Risk Management and Capital Adequacy Standards: Commodity Murabahah Transactions

۲۹- در مورد معامله مباحه کالایی، تمدید مهلت، زمانی اتفاق می‌افتد که طرفین معامله، پس از سررسید شدن، وارد یک قرار داد تازه معامله مباحه کالایی می‌شوند. این یکی از شروط شریعت است که به موجب آن قرارداد اولیه، پیش از آنکه مشتری بتواند وارد قرارداد تازه گردد، به پایان می‌رسد.

مستحکم به منظور مدیریت مؤثر ریسک‌های مختلف و تعامل و ارتباط آن‌ها با یکدیگر هنگام بررسی معامله مباحه کالایی را خاطرنشان می‌کند. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین باید هزینه‌های کارگزاری (حق‌العمل) کالا را که معمولاً کارگزاران مربوطه برای این معاملات منظور می‌کنند در نظر بگیرد. این یک هزینه ثابت است که کارگزاران کالا صرف‌نظر از شرایط آن و وضعیت سپرده‌گذاری که می‌تواند بازده آن برای مؤسسه را کاهش داده و یا نرخ‌های سود پیشنهادی مؤسسه را در بازار کمتر رقابتی نماید منظور می‌کنند. این نکته به خصوص در معاملات بین‌بانکی کوتاه‌مدت‌تر (شبانه یا یک‌هفته‌ای) که به‌طور معمول برای مقاصد مدیریت ریسک نقدینگی در زمان پایین بودن نرخ‌های بازار و بالا بودن نامتناسب هزینه‌های معامله مورد استفاده قرار می‌گیرد، مطرح می‌باشد.

۸۱. وکالت یک قرارداد مدیریت سرمایه‌گذاری است که به موجب آن سرمایه‌گذار توافق می‌کند منابعی را برای سرمایه‌گذاری در دارایی‌های مختلف در اختیار مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی قرار دهد. مؤسسه بدین ترتیب وکیل سرمایه‌گذار خواهد شد و برای خدمات خود نیز دستمزدی دریافت خواهد کرد، درحالی‌که بازده به سرمایه‌گذار می‌رسد. در این صورت هزینه‌های معامله به دلیل عدم وجود کارگزار، پایین آمده لیکن معامله برای سرمایه‌گذاران، به دلیل عدم وجود وثیقه و همچنین عامل ریسک طرف مقابل، ریسکی‌تر خواهد بود. این همچنین یک معامله غیر قابل انتقال^{۱۸۶} و خارج از بورس^{۱۸۷} است که در آن بازارسازها وجود ندارند. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید آگاه باشد که اگر درستی روش‌های مؤسسه عامل از نقطه‌نظر انطباق با شریعت مورد تأیید نباشد، معاملات وکالت می‌توانند بسیار مخاطره‌آمیز باشند. مؤسسه همچنین باید اثر اختلالات کلی بازار بر چنین معاملاتی را مورد ارزیابی قرار دهد. برای کاستن از هر گونه ریسک مربوط به منابع وکالت، مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید درصدد آماده‌سازی و استاندارد کردن مستندات قرارداد بر اساس استانداردهای مقبول جهانی باشد. اگر مؤسسه از وکالت به عنوان ابراز مدیریت نقدینگی در بازار بین‌بانکی و به

30- Non-tradable transaction

31-Over-the-counter transaction

منظور تأمین منابع استفاده کند، این منابع باید به شکل مناسب به صورت نقد با توجه به تطابق سررسید نگهداری شود.

۸۲. حفظ دسترسی به بازار عامل مهمی برای دستیابی به تنوع در پایه منابع تأمین وجوه در مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی است. امکان دسترسی به بازارهای متنوع تأمین وجه از این جهت اطمینان‌بخش است که مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی قادر خواهد بود منابع جدیدی به دست آورده و دارایی‌های منطبق با شریعت و صکوک خود را به سادگی و بدون کاهش زیاد قیمت آن‌ها به فروش رساند. در پاره‌ای موارد، باید ارتباط با ارائه‌کنندگان کلیدی منابع آزمون شده و مسیرهای ارتباطی نیز حفظ گردد. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین باید بتواند منابع تأمین مالی جایگزین را به منظور مقابله با شرایط سخت بازار شناسایی کرده و آن را در برنامه تأمین مالی احتیاطی^{۱۸۸} خود بگنجانند. منابع بالقوه این‌گونه تأمین مالی‌ها در مؤسسه عبارت از افزایش سپرده‌ها و حساب‌های سرمایه‌گذاری، تأمین مالی از طریق انتشار اوراق بهادار مبتنی بر دارایی‌ها^{۱۸۹}، فروش دارایی‌های آزاد^{۱۹۰} بر اساس شریعت، طرح قطع خطوط تأمین مالی تعهدشده^{۱۹۱}، دسترسی به بازار بین‌بانکی اسلامی داخلی، معاملات مرابحه کالایی، تأمین مالی با وثیقه از طریق ساختارهای جایگزین منطبق با شریعت، و غیره می‌باشد.

مدیریت یکپارچه ریسک نقدینگی

اصل ۸

چنان چه مؤسسه ارائه‌کننده خدمات مالی اسلامی بخشی از گروه مالی باشد (به عنوان مثال یک بانک کاملاً اسلامی شده یا بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی) یا بخشی از یک بانک متعارف (همانند بخش اسلامی یک بانک متعارف) که از چهارچوب متمرکز مدیریت ریسک نقدینگی برخوردارند، هیأت مدیره و مدیریت ارشد در سطح گروه/مؤسسه اصلی باید با مد نظر قراردادن وضعیت عملیات اسلامی در کل گروه مالی/مؤسسه اصلی و با لحاظ محدودیت‌ها،

32- CFP: Contingency funding plan

33- Securitization

34- Unencumbered Shari`ah-compliant assets

۳۵- همانطور که پیشتر ذکر شد، خطوط تأمین مالی تعهدشده ممکن است در شرایط بد بازار منبع بسیار نامطمئنی باشد؛ بنابراین بهتر است اتکا بر این خطوط تعهدشده به صفر رسیده یا بسیار ناچیز باشد.

استقلال مؤسسات در انتقال نقدینگی مبتنی بر شریعت بین شرکت‌های گروه، راهبردها، سیاست‌ها و فرایندهای عملیات اسلامی را تهیه و تبیین نمایند.

۸۳. تعداد زیادی از مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی یا بخشی از یک گروه مالی هستند (مثل یک بانک تجاری اسلامی یا بانک سرمایه‌گذاری که بخشی از گروهی است که هم بانک‌های اسلامی و هم بانک‌های متعارف زیرمجموعه آن می‌باشند) و یا توسط یک بانک متعارف (که دارای عملیات اسلامی نیز می‌باشد) اداره می‌شوند. ساختار مدیریت ریسک نقدینگی در این گونه ترتیبات که ممکن است در یک کشور یا کشورهای مختلف فعال باشد می‌تواند بسته به ساختار، اندازه، مدل تجاری، و سیاست‌های مدیریت ریسک گروه یا شرکت مادر، متمرکز یا غیرمتمرکز باشد^{۱۹۲}. موضوع خاص دیگر زمانی بروز می‌کند که شرکت مادر و منشأ عملیات اسلامی یک بانک در کشور دیگری واقع بوده و برای انتقال وجوه بین شرکت مادر و بخش اسلامی، محدودیت‌ها یا موانعی وجود داشته باشد.

۸۴. چهارچوب کلی ریسک نقدینگی در یک ساختار متمرکز، با در نظر داشتن ملاحظات حقوقی و قانونی منطبق با شریعت، باید ویژگی‌های خاصی داشته باشد. در این ساختار، مسئولیت ابتدایی پایش و نظارت بر ریسک نقدینگی در سطح عملیات اسلامی و در سطح گروه و مدیریت^{۱۹۳} بر عهده شرکت مادر می‌باشد. این ساختار باید فرآیندهایی که داده‌ها را در نظام‌های چندگانه با یکدیگر ترکیب می‌کنند تا در خصوص میزان مواجه شدن با ریسک نقدینگی در سطح کل نهاد/گروه به یک دیدگاهی دست پیدا کنند را نیز در نظر بگیرد. چهارچوب مدیریت ریسک مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین باید اندازه، نقش، و اهمیت عملیات اسلامی در گروه را در نظر داشته و عامل انتقال نقدینگی را به علت دلایل مربوط به موضوع شهرت و

۳۶- در مورد مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی کاملاً تکامل یافته، غالباً از ساختاری غیرمتمرکز یا ترکیبی از ساختارهای متمرکز و غیرمتمرکز استفاده می‌شود، اگرچه برخی از مؤسسات تنها از یک ساختار متمرکز استفاده می‌کنند. در مواردی که بخشی از عملیات فقط اسلامی است، ساختار معمول همان ساختار متمرکز در سطح شرکت مادر است. در پاره‌ای موارد که اندازه‌ی عملیات اسلامی به عنوان بخشی از عملیات بانک که در عملکرد کلی بانک (متعارف) بسیار بزرگ می‌شود، از اختیار بیشتری در مدیریت ریسک نقدینگی برخوردار می‌گردد. این در مورد عملیات اسلامی که بانک مادر در کشور دیگری واقع است نیز درست می‌باشد.

اعتبار در نظر بگیرد. در یک ساختار متمرکز^{۱۹۴}، ماهیت و دامنه تمرکز باید تعیین گشته و به تأیید هیأت مدیره نیز برسد. بدین منظور باید پاسخ‌های مناسبی برای پرسش‌های ذیل وجود داشته باشد:

- ۱- مسئولیت حاکمیت و نظارت با کیست؟
- ۲- ثبت جریان‌های نقدی ورودی و خروجی بر عهده کیست؟
- ۳- نقش و وظایف واحدهای مختلف مسئول در مدیریت نقدینگی روزانه در سطح اداره مرکزی و عملیات اسلامی چیست؟
- ۴- نقش مدیریت ارشد در سطح اداره مرکزی و عملیات اسلامی چیست؟
- ۵- دفعات و نوع گزارش‌دهی به مدیریت ارشد در سطح اداره مرکزی و عملیات اسلامی چگونه است؟
- ۶- آیا برنامه تأمین مالی احتیاطی در عملیات اسلامی توسط کارکنان آن انجام می‌شود، یا آن که خزانه‌داری اداره مرکزی و واحدهای مدیریت ریسک این برنامه را هدایت می‌کنند؟
- ۷- چه نوع حمایتی از طرف شرکت مادر (اداره مرکزی) در مواقع بحران نقدینگی حاصل از فاکتورهای بازار یا فاکتورهای مختص نهاد، برای عملیات اسلامی وجود دارد؟
- ۸- در مواردی که مشکلات نقدینگی در بخش عملیات اسلامی وجود داشته باشد، چه واحدهایی از پشتیبانی نظارتی برخوردار خواهند شد؟ اگر واحد عملیات اسلامی بتواند مستقیماً از تأمین مالی مقام نظارتی بر اساس شریعت برخوردار گردد، خزانه‌داری اداره مرکزی در این میان چه وظیفه‌ای داشته و نقش حمایتی خود را چگونه ایفا خواهد کرد؟
- ۹- چه محدودیت‌هایی برای انتقال نقدینگی بین واحد عملیات اسلامی و اداره مرکزی وجود خواهد داشت؟
- ۱۰- کدام بخش از عملیات مسئول حفظ سپر نقدینگی مورد نیاز مقامات نظارتی خواهد بود؟
- ۱۱- چه نهادی در صورت نیاز وثایق منطبق با احکام شریعت را نگهداری کرده و به آن دسترسی دارد؟

۳۸- بسته به ساختار سازمانی مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، این پارامترها را می‌توان در ترکیبی از ساختارهای متمرکز و غیرمتمرکز به کار گرفت.

۸۵. مسأله عمده در انتقال نقدینگی از یک گروه اسلامی به گروه بانکی متعارف، و یا بالعکس، مسئله جداسازی منابع، محدودیت‌های قانونی در انجام این نوع انتقال، و انطباق ساختارها و مکانیزم‌های مربوط با شریعت به منظور تسهیل سپرده‌گذاری منابع است. بسیاری از مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به ساختارهای منطبق با شریعتی دست پیدا کرده‌اند که، ودیعه‌گذاری منابع از ناحیه گروه متعارف نزد مؤسسه را به‌طور معمول با استفاده از مضاربه، وکالت و معامله مرابحه کالایی امکان‌پذیر می‌نماید. با این حال، سپرده‌گذاری منابع مازاد نزد گروه/سرپرستی بانک متعارف از طریق عملیات اسلامی مسائلی را از نقطه‌نظر تطابق با شریعت، و به ویژه در ارتباط با پرداخت سود به این سپرده‌ها، ایجاد خواهد کرد.

۸۶. -مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی چند ویژگی کلیدی دارد. بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی، همانند همتهای متعارف خود، به سپرده‌ها و حساب‌های سرمایه‌گذاری مشتریان دسترسی نداشته و اغلب نیز شایستگی برخورداری از حمایت مقامات نظارتی در قالب وام‌دهنده نهایی منطبق با شریعت را، چه در شرایط عادی و چه در موقعیت بحران نقدینگی، پیدا نمی‌کنند. این بانک‌ها، بخاطر نوع مدل تجاری خود، به‌شدت بر منابع تأمین مالی بازار، که غالباً به شکل معاملات مرابحه کالایی و وکالت است، متکی می‌باشند. برای آن دسته از بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی که بخشی از یک گروه بانکی هستند، تأمین منابع درون‌گروهی نقش کلیدی در سلامت و ثبات آنان دارد^{۱۹۰}. البته مشکل زمانی بروز می‌کند که بحران نقدینگی در سطح گروه یا کل سیستم مطرح بوده و نقدینگی مازاد نیز در سایر بخش‌های گروه وجود نداشته و یا بسیار ناچیز باشد. به‌علاوه، هر نوع پشتیبانی در زمینه نقدینگی از ناحیه دیگر بخش‌های گروه به تمایل و توانایی آن‌ها در زمینه انتقال نقدینگی با استفاده از مکانیزم‌های منطبق با شریعت بستگی دارد. بنابراین، همزمان با تدوین راهبرد، سیاست‌ها، و رویه‌های مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های توسعه اسلامی، هیأت مدیره و

۳۹- بسیاری از بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی واقع در کشورهای حوزه "شورای همکاری خلیج فارس (Gulf Cooperation Council (GCC)) که به تازگی بحران مالی جهانی را پشت سر گذاشتند، بخشی از یک گروه مالی بوده و بنابراین در شرایط سخت از ناحیه منشأ خود در زمینه سرمایه و نقدینگی از حمایت برخوردار بودند. ترکیب پایه سپرده‌ای چسبیده (sticky deposit base) و تأمین مالی ایمن که توسط منشأ قدرتمند (عبارت از یک بانک خرد اسلامی کاملاً تکامل‌یافته) ارائه می‌شد، این دسته از بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی را قادر می‌نمود به شیوه ساده‌تری با شکاف غیرمنتظره در چرخه اقتصادی کنار بیایند.

مدیریت ارشد در سطح گروه باید مدل تجاری مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را به دقت در نظر گرفته و محدودیت‌های احتمالی در انتقال نقدینگی به دلایل خارج یا داخل سازمانی را مد نظر داشته باشند (دلایل خارج سازمانی نظیر مقتضیات حقوقی، قانونی، و نظام‌های تسویه و دلایل داخل سازمانی نظیر محدودیت‌ها، سیاست‌ها، یا حدود ریسک درون‌گروهی).

حفظ سپر نقدینگی با کیفیت^{۱۹۶}

اصل ۹

مؤسسه ارائه‌کننده خدمات مالی اسلامی باید سپر نقدینگی، مشتمل بر وجوه نقد و یا دارایی‌های با درجه نقدشوندگی بالا و منطبق با احکام شریعت را به منظور ایستادگی و مقاومت در برابر شرایط بحرانی بلندمدت بالقوه، نگهداری نماید. به این منظور باید حداقل موانع مقرراتی، اجرایی و قانونی برای فروش یا توثیق این چنین دارایی‌هایی در راستای ایجاد نقدینگی در شرایط بحرانی بازار وجود داشته باشد. اندازه و ترکیب این دارایی‌ها باید با میزان پذیرش ریسک مؤسسه ارائه‌کننده خدمات مالی اسلامی و الزامات نقدینگی برآورد شده از طریق آزمون‌های بحران، متناسب باشد.

۸۷ مؤسسه ارائه‌دهنده خدمت مالی اسلامی باید سپر نقدینگی را به عنوان اولین خط دفاعی خود برای شرایط بروز اختلال نقدینگی نگهداری نماید. سپر نقدینگی متشکل از پول نقد و سایر دارایی‌های آزاد و منطبق با شریعت با نقدشوندگی بالا بوده و در شرایطی که بازار دچار اختلال است ابزاری مهم محسوب می‌گردد. منظور از اختلال در بازار شرایطی است که مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مجبور می‌شود در یک بازه زمانی کوتاه، تأمین وجه کند ولی منابع تأمین مالی عادی تهی شده و یا به اندازه‌ای نیست که بتواند نقدینگی لازم را ایجاد نماید، این سپر باید به اندازه‌ای باشد که مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بتواند در برابر یک دوره طولانی بحران نقدینگی، مطابق با میزان تحمل ریسک خود و بدون هر گونه تغییر در برنامه

تجاری یا فعالیت‌های عملیاتی معمول، مقاومت نماید. وجود نقدینگی مازاد^{۱۹۷} موجب می‌شود که مؤسسه نیازی به اتخاذ اقدامات فوق‌العاده طی دوره‌های ابتدایی بحران و فشار نداشته باشد.

۸۸. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید حجم سپر نقدینگی مورد نیاز خود را بر اساس اطلاعات مربوط به شکاف نقدینگی و آزمون‌های بحران طی افق‌های زمانی خاص تنظیم نماید. تنظیم میزان سپر نقدینگی به شدت بستگی به فرضیه‌هایی دارد که بر اساس آن شرایط بحران تعریف می‌شود. این فرضیه‌ها ترکیبی از عواملی چون الزامات تأمین منابع خالص و انباشته در ظرف‌های زمانی مختلف را در بر گرفته و جریان‌های نقدی قراردادی و خارج از قراردادی را شامل می‌شود. این فرضیه‌ها همچنین باید عواملی چون طول مدت و شدت بحران، خروج منابع مالی از مؤسسه توسط سپرده‌گذاران و دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری، و عدم دسترسی به منابع بر مبنای معاملات بدون وثیقه (از جمله مضاربه بین‌بانکی، وکالت، و معاملات مارجیه کالایی) و همین‌طور باوثیقه (با استفاده از ساختارهای جایگزین قرارداد بازخرید که با شریعت تطابق دارد) از محل دارایی‌هایی با قدرت نقدشوندگی متوسط را بکار گیرد. هیأت مدیره و مدیریت ارشد مؤسسه باید تلاش کنند "هزینه" حفظ این سپر نقدینگی را، از نقطه‌نظر توان بیشتر برای برخورداری از شرایط احتیاطی ناشی از وجود آن، با "منافع حاصل از این کار" متعادل نمایند. سپر نقدینگی بزرگتر که از طریق تحمل ریسک مؤسسه قابل توجیه نباشد می‌تواند بر توانایی تأمین مالی آن اثرگذار بوده، هزینه تأمین مالی را افزایش داده، و منجر به کاهش فعالیت اقتصادی گردد.

۸۹. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید، به‌منظور پوشش سه مرحله مختلف شرایط بحرانی، دارای سپر نقدینگی باشد. در مرحله اول، میزان این پوشش یا سپر نقدینگی باید به‌قدری باشد که با الزامات نقدینگی در شرایط بحران جدی بازار که بین یک تا دو هفته به طول خواهد انجامید مقابله نماید. در مرحله دوم، سپر باید بتواند در مقابل بحرانی که از شدت کمتری

۴۱- طی سال‌های اخیر، نقدینگی مازاد برای بسیاری از مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در حوزه‌های مختلف مشکل‌زا بوده است. اگرچه نقدینگی مازاد مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را در برابر اثرات مضیقه مالی اخیر در سطح جهان محافظت کرده است، در عین حال سبب شده میزان بازده بالقوه یا به عبارتی سود قابل‌پرداخت به دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری کاهش یابد؛ در ضمن مدیریت داری- بدهی را تضعیف نموده و از رقابت‌پذیری مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی کاسته است. نقدینگی مازاد همچنین می‌تواند سبب گردد که مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در سرمایه‌گذاری‌های پرخطر زیاده‌روی کرده و منابع را به سمت معاملات برخوردار از اهرم مالی نظیر معاملات مارجیه کالایی منحرف نماید. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید مطمئن باشد که عدم تطابق سرسید، فراتر از ظرفیت آن برای جذب تبدیل سرسید در حدود زیرساخت‌های موجود نمی‌باشد.

برخوردار است و برای مدت دو تا چهار هفته به طول می‌انجامد مقاوم باشد. مرحله سوم از مشکلات مداوم و جدی نقدینگی زمانی آغاز می‌شود که مشکلات از دوره تعریف‌شده‌ی در مرحله دوم فراتر می‌رود. در هر مرحله از بحران نقدینگی، اقدامات عملیاتی و اجرایی باید طبق گام‌های از پیش تعیین‌شده که در برنامه تأمین مالی احتیاطی مؤسسه گنجانده شده اتخاذ گردد. در گام آخر مؤسسه می‌تواند اقدامات راهبردی تری همچون تغییر مدل تجاری یا تعدیل مجدد سبد (پورتفوی) ترازنامه را در نظر بگیرد.

۹۰. سپر نقدینگی در مؤسسه باید شامل دارایی‌های نقدی و دارایی‌هایی با قدرت نقدشوندگی بالا^{۱۹۸} باشد که می‌تواند به فروش رسیده و یا در شرایط اختلال بازار به عنوان وثیقه‌ای برای جایگزین قرارداد باز خرید، که منطبق با شریعت نیز می‌باشد، استفاده گردد^{۱۹۹}. علاوه بر ابزارهایی که نقدشوندگی آن‌ها بالا است، ابزارهای دیگری نیز که ممکن است زمان نسبتاً طولانی‌تری برای نقدشوندگی نیاز داشته باشند، به شرط آن که مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی توان ایجاد نقدینگی از چنین ابزارهایی را در دوره زمانی مورد توافق داشته باشند را نیز می‌توان در سپر نقدینگی در نظر گرفت. جزء اصلی این سپر باید دارای شرایط یک وثیقه برای تولید نقدینگی از ناحیه مقام نظارتی بر اساس شریعت را داشته باشد. مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین می‌توانند، در محاسبه سپر نقدینگی، ذخایر قانونی نزد مقام نظارتی را به شرط آن که بتوانند این ذخایر را در صورت نیاز بدون هیچ‌گونه منع قانونی

۴۲- برای آنکه بتوان ابزارهای منطبق با شریعت/صکوک را در زمره دارایی‌های به‌شدت نقدشونده طبقه‌بندی کرد باید ویژگی‌های زیر برقرار باشد: ریسک اعتباری پایین؛ ریسک بازار پایین؛ نوسان پایین قیمت‌ها؛ رتبه‌بندی اعتباری بالا؛ سهولت و قطعیت ارزیابی؛ پذیره‌نویسی در یک بورس معتبر؛ حضور بازارسازان متعدد، تمرکز بازار پایین؛ حجم تجارت بالا؛ وزن ریسک پایین طبق رویکرد استاندارد ریسک اعتباری؛ عدم بدهی سازمان‌های مالی یا هر کدام از سازمان‌های وابسته؛ صکوک منتشره توسط سازمان‌های چندجانبه/ ارگان‌های برخوردار از رتبه بالا/سازمان‌های شرکتی برخوردار از رتبه بالا یا شرکت‌های بخش دولتی و غیره. یادداشت راهنمای هیأت خدمات مالی اسلامی درباره شاخص‌های کمی مدیریت ریسک نقدینگی در مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بیشتر در این زمینه راهگشا خواهد بود.

۴۳- در مورد بحران نقدینگی "سیستمی"، بانک‌های مرکزی نقش چشمگیری در تضمین وجود نقدینگی کافی در بازار بر عهده دارند. این نقش می‌تواند دربرگیرنده استفاده از سیاست‌های پولی باشد که بر تأمین منابع نقد افزوده و از نرخ‌های تأمین مالی در بازار می‌کاهد. در غیر این صورت پویایی بازار نرخ‌های تأمین مالی را افزایش می‌دهد. مشکل می‌توان از مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی انتظار داشت سپر نقدینگی را برای چنین منظوری نگهداری کند چرا که هزینه نگهداری از چنین سپری در یک دوره نامشخص می‌تواند به‌طور کلی بسیار بیشتر از میزان افزایش هزینه تأمین منابع در طول دوره بحران یک تا چهار هفته‌ای و یا بیش از آن باشد.

برداشت نمایند، در نظر بگیرند. معیارهای تشخیص قابلیت یک ابزار به عنوان سپر نقدینگی عبارتند از: ناشر، اندازه، سررسید، عمق بازار، و مبادله پذیری آن از نقطه نظر شریعت، و گستره سرمایه‌گذاری که چنین ابزاری را در اختیار دارند. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید از این مسئله اطمینان حاصل نماید که سپر نقدینگی آن از تنوع معقول برخوردار بوده و هیچ‌گونه محدودیت حقوقی، قانونی و مقرراتی یا عملیاتی برای استفاده از این دارایی‌ها وجود ندارد. مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید همچنین نگهداری سپری از دارایی‌ها با نقدشوندگی بالا بر اساس ارزشهای مهم و به خصوص در مواردی که پول داخلی قابلیت تبدیل ندارد را در دستور کار داشته باشند.

۹۱. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید بازارهایی را که دارایی‌هایی منطبق با شریعت خود را به عنوان سپر نقدینگی در آن‌ها نگهداری می‌نماید ارزیابی نموده و در آن‌ها حضور فعال داشته باشد. مؤسسه بدین ترتیب درباره نقدینگی این ابزارها در شرایط مختلف بازار اطمینان حاصل نموده و فرصتی خواهد یافت تا فرضیه‌های خود را نیز امتحان نماید؛ در این صورت، قادر خواهد بود اثرات نامساعد بر شهرت مؤسسه را که می‌تواند ناشی از فعالیت در شرایط سخت بازار بوده و یا ناشی از ارسال علایم خطا درباره وضعیت نقدینگی و شرایط و سلامت مالی خود به ذینفعان مختلف باشد را کاهش دهد. اگر مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بخشی از گروهی باشد که دارای راهبرد مدیریت ریسک نقدینگی گروه است و یا این که متکی بر انتقال نقدینگی یا دارایی نقد از شرکت یا نهاد مادر خود در شرایط بحران باشد، باید در عین حال از محدودیت‌های حقوقی و قانونی بین بخشی و برون مرزی در خصوص انتقال نقدینگی آگاه بوده و تمهیدات لازم را برای بررسی و شناخت آن‌ها اندیشیده باشد. مؤسسه همچنین باید به الزامات نظارتی که ممکن است در طول زمان در تأمین نقدینگی حمایتی تغییر کنند، توجه نماید.

۹۲. مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی فعال در بسیاری از کشورها در زمینه دستیابی به دارایی‌هایی منطبق با شریعت و برخورداری از تعداد و حجم کافی دارایی‌ها با قدرت نقدشوندگی بالا که بتوان از آن‌ها به عنوان سپر نقدینگی استفاده کرد با مشکلاتی مواجه می‌باشند. مسئله چالش برانگیزتر در این حوزه‌ها یافتن دارایی‌هایی است که برای وثیقه قرار گرفتن برای دست پیدا کردن به پشتیبانی نقدینگی از مقام نظارتی مناسب باشد. این یادداشت راهنما با توجه به

مشکلات فوق‌الذکر بر این نکته تأکید می‌ورزد که آن دسته از مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که با این محدودیت‌ها روبرو هستند لازم است هر چه در توان دارند انجام دهند تا اطمینان حاصل کنند این ابزارها مورد استفاده قرار گرفته تا به کمک آن بتوانند دوره‌های طولانی‌مدت بحران را تحمل نمایند. همکاری و هماهنگی بین بازیگران عرصه صنعت، شرکت‌های عمده، و شرکت‌های بخش دولتی، و همچنین مقام نظارتی در آن کشور، کلید حل مسئله است. مؤسسه در هر شرایطی، حتی با وجود مانع در بازار، باید در برابر تکانه‌های بازار و مشکلات نقدینگی مقاوم بوده و برای ایفای مسئولیت‌های امانی خود به تأمین‌کنندگان وجوه، به‌خصوص دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود^{۴۴}، آماده باشد.

تهیه و آماده‌سازی برنامه تأمین مالی احتیاطی^{۴۵}

اصل ۱۰

تمامی مؤسسات مالی ارائه‌کننده خدمات مالی اسلامی، صرف‌نظر از ماهیت و پیچیدگی‌های خود، باید دارای برنامه احتیاطی تأمین وجوهی باشند که رویه‌ها و برنامه عملیاتی مؤسسات در مواجهه با بحران‌های نقدینگی را معین نماید. برنامه احتیاطی باید با توجه به همه کارکردهای مرتبط مؤسسه و نتایج آزمون‌های بحران مشتمل بر تحلیل سناریوهای آن تهیه گردد. این برنامه باید وظایف، مسئولیت‌ها و فعالیت‌های پشتیبان کلیدی را به همراه برنامه ارتباط داخلی و خارجی به منظور بررسی و شناخت وقایع بحرانی مختلف، به وضوح تعیین کند. این برنامه همچنین باید پایش منظم عوامل محرک مرتبط را شامل بوده و همگام با تغییرات محیطی بازار و تجارت مورد بازنگری قرار گیرد.

۹۳. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید دارای برنامه تأمین مالی احتیاطی بوده به گونه‌ای که این برنامه طرح عملی، سیاست‌ها، و روش‌های آن برای برخورد با موقعیت اضطراری نقدینگی را به‌دقت ترسیم نماید. این برنامه معمولاً بر اساس شرایطی که بر موقعیت نقدینگی مؤسسه به دلیل شوک‌های منحصر به فرد و ویژه، اختلال بازار، یا ترکیبی از این‌ها اثرگذار است تعدیل می‌گردد. اهداف اصلی برنامه تأمین مالی احتیاطی کاهش اثرات شوک‌های نقدینگی،

44- PSIA: Profit-sharing investment account

45- Contingency Funding Plan (CFP)

تداوم فعالیت^{۲۲}، و ارسال علایم به بازار مبنی بر سلامت منطقی مؤسسه است. اجزاء اصلی برنامه تأمین مالی احتیاطی عبارتند از: ۱) تعریف وقایعی که برنامه تأمین مالی احتیاطی را فعال می‌کند؛ ۲) حاکمیت برنامه تأمین مالی احتیاطی طی مراحل مختلف وقایع بحرانی؛ از جمله توصیف نقش‌ها و مسئولیت‌های بخش‌ها و کمیته‌های مختلف؛ ۳) فرآیندهای تعدیلی که زمان و چگونگی شاخص‌های اضافی اصلی و کلیدی برای تولید منابع را توضیح می‌دهند؛ ۴) طرح‌های ارتباطی درون و برون سازمانی شامل ارتباط با طرف‌های تجاری، مشتریان، دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری، حساب‌برسان، رسانه‌ها و مقامات نظارتی؛ ۵) دفعات بازبینی و معیارهای مورد استفاده برای بازبینی برنامه تأمین مالی احتیاطی و ۶) مجموعه محتاطانه‌ای از معیارهایی برای غیرفعال کردن برنامه با استفاده از فرآیندهای ارجاع به مقامات مافوق مناسب.

۹۴. برنامه تأمین مالی احتیاطی باید به اندازه کافی با راهبرد، سیاست‌ها، و رویه‌های کلی مدیریت ریسک نقدینگی یکپارچه بوده و باید در ضمن، با اندازه، ماهیت محصولات، وضعیت ریسک، و سطح تحمل ریسک مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تناسب داشته باشد^{۲۳}. این برنامه همچنین باید محدودیت‌هایی که برای دستیابی به منابع منطبق با شریعت، از محل منابع بازار و همچنین مقام نظارتی، وجود دارد را مد نظر داشته باشد و باید به طور واضح منابع تأمین مالی قابل دسترس و منابع بدون مانع و آزاد^{۲۴} را در مراحل مختلف بحران به‌اضافه میزان منابعی که می‌تواند از این محل ایجاد گردد، از جمله زمان مورد انتظار و لازم برای بهره‌برداری از منابع اضافی را مشخص نماید. برنامه باید به‌نحو معقول انعطاف داشته و بین اهمیت برخورداری از رویه‌های از پیش برنامه‌ریزی‌شده برای شناسایی و بررسی اختلال و لزوم انعطاف‌پذیری برای پاسخ‌گویی هر چه سریع‌تر در موقعیت‌های مختلف، مورد انتظار و غیرمنتظره، تعادل برقرار نماید. به‌علاوه، برنامه تأمین مالی احتیاطی باید شامل طرحی باشد که پرداخت‌های مهم ظرف یک روز را، با اشراف کامل بر روش‌های متعارف نظام پرداخت و تسویه و الزامات وثیقه‌ای مربوطه، به انجام برساند. در طول فرآیند تهیه و آماده‌سازی برنامه تأمین مالی احتیاطی، مؤسسه

46- going-concern status

۴۷- اگر مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بخشی از یک گروه باشد، برنامه تأمین مالی احتیاطی آن باید بنحوی منسجم و یکپارچه و با در نظر گرفتن ریسک نقدینگی بالقوه‌ای که از سایر نهادهای گروه ایجاد می‌گردد، توسعه یابد.

۴۸- دارایی‌های بدون مانع و آزاد می‌تواند به‌عنوان وثیقه برای بسیج منابع دارای پوشش مورد استفاده قرار گیرد.

ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید از همه بخش‌ها و نهادهای مربوط و مهم‌تر از همه از ناحیه مدیریت ارشد، خزانه‌داری، و واحدهای مدیریت ریسک و فاینانس (تأمین مالی) اطلاعات کسب نماید. این اطلاعات باید پس از جمع‌آوری رسماً مورد تأیید هیأت مدیره مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی قرار گیرد. برخی از مؤسسات هم با واحدهای سیستم‌های اطلاعات و ارتباطات یا مقام نظارتی طی مرحله آماده‌سازی مشورت می‌کنند.

۹۵. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اتفاقات و شرایطی را که از نظر آن سبب فعال‌سازی مراحل مختلف برنامه تأمین مالی احتیاطی می‌گردند تعریف نماید. این اتفاقات می‌توانند موارد مرتبط با مؤسسه نظیر افت رتبه اعتباری آن یا کاهش ارزش صکوک که مؤسسه ایجاد نموده و یا تأمین‌کننده آن است، مسائل مربوط به محصولات خاص یا خطوط کسب و کار (مثل بحرانهای تأثیرگذار بر بخش مهمی از بازار که منجر به کاهش جریان نقدی ورودی مؤسسه به دلیل از دست دادن مشتریان و مشکلات وصول می‌شود)، نکول صکوک یا افت رتبه صکوک که در اختیار مؤسسه است، و موارد دیگر را در بر می‌گیرد. برخی عوامل بیرونی نیز می‌توانند سبب فعال‌سازی برنامه تأمین مالی احتیاطی در مؤسسه گردند. این عوامل عبارتند از افت رتبه یا نکول در پرتفوی صکوک مؤسسه یا سایر اوراق بهادار منطبق با شریعت، وخامت شرایط کلی بازار یا متغیرهای اقتصاد ملی که بر ریسک کشوری تأثیر می‌گذارند، تبلیغات منفی درباره میزان انطباق عملکرد آن با شریعت، یا تغییراتی در مقررات حقوقی، حسابداری، و مالیاتی که می‌تواند بر وضعیت نقدینگی مؤسسه تأثیر منفی داشته باشد. انتظار می‌رود مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به طور منظم عوامل تحریک‌کننده بحران را که اجرای برنامه تأمین مالی احتیاطی را سرعت می‌بخشد مورد پایش قرار داده و گزارش‌های مربوط را در اختیار مدیریت ارشد و کمیته‌های مرتبط مانند کمیته دارایی‌ها و بدهی‌ها^{۲۰۰} قرار دهند.

۹۶. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به طور شفاف نقش‌ها و مسئولیت‌های کارکنان مختلف در بخش مدیریت برنامه تأمین مالی احتیاطی طی هر دوره از بحران نقدینگی را معین نماید؛ همچنین باید طبقه‌بندی مراحل بحران را تعریف نموده و حدود آن‌ها را به شرح ذیل معین کند: (۱) شناسایی اتفاقات تحریک‌کننده مختلف زمانی که خروج سپرده‌ها توسط مشتریان از

الگوی قابل پیش‌بینی برخوردار نیست؛ ۲) تنگنای نقدینگی درجایی که تأمین منابع بدون وثیقه تا حدی غیرقابل دسترسی بوده و لازم است که دارایی‌ها یا سرمایه‌ها به شیوه‌ای منظم به نقد تبدیل شوند؛ و ۳) وضعیت شوک شدید نقدینگی درجایی که منابع بدون وثیقه در دسترس نبوده و اطمینان از تأمین منابع کار مشکلی باشد. در طول هر مرحله‌ی تعریف‌شده، مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید نقش‌ها و مسئولیت‌های کمیته‌های هیأت مدیره و مدیریت ارشد و همین‌طور دیگر کارکنان را مشخص نماید تا از هر گونه اشتباه یا تصور نادرست درباره وظایف آنان اجتناب گردد. مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌توانند ایجاد یک تیم مدیریت بحران^{۹۷} را نیز، که در آن نقش‌های مدیریتی به طور شفاف به‌منظور افزایش هماهنگی‌های داخلی و تصمیم‌گیری طی دوره اختلال نقدینگی مشخص است، در نظر داشته باشند. گروه مدیریت بحران می‌تواند با در نظر داشتن گزارشات مربوط به شبیه‌سازی سناریو و آزمون‌های بحران و همچنین پایش اطلاعات بازار، گزارش‌های مربوط به وضعیت نقدینگی را تحلیل نموده و صحت و سقم طرح‌های ارتباطی را تأیید نماید. مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید مسئولیت‌ها را به‌منظور پشتیبانی از بخش‌های کلیدی کارکنان خود در طول دوره بحران تعیین نمایند.

۹۷. برنامه تأمین مالی احتیاطی مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید نشان دهنده فرآیندهای تصمیم‌گیری طی مراحل مختلف بحران نقدینگی باشد. این فرایندها باید ماهیت و زمان‌بندی اقدامات انجام شده توسط کارکنان مدیریت بحران نقدینگی را در راستای وظایف محوله تعیین نماید؛ همچنین باید پارامترهای مهم برای انتقال موضوعات به مدیریت ارشد را توضیح داده و وضعیت مدیران ارشد را که باید در هر مرحله از بحران وارد شوند را تعریف و تعیین کند، روش‌های ارائه‌شده در این طرح باید ماهیت و میزان ارتباطات درون‌سازمانی، تعامل بین واحدها، بخش‌های گوناگون مؤسسه، و همچنین روابط برون‌سازمانی با رسانه‌ها، مقامات نظارتی و سایر ذینفعان را به‌دقت توصیف نمایند.

۹۸. طرح ارتباطی مؤسسه، همان‌گونه که در برنامه تأمین مالی احتیاطی تعریف شده است، باید از وجود ارتباطات درون‌سازمانی به‌طور شفاف، بهنگام و منظم اطمینان حاصل نماید تا به‌سبب آن،

۵۰- به رهنمود مدیریت ریسک مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، بند ۹۹ مراجعه شود.

تصمیم‌گیری‌های به موقع انجام شود و از هر نوع برداشت نادرست درباره انجام اقدامات مناسب و همین‌طور در خصوص نقشی که کارکنان بخش‌های مختلف مؤسسه در طول دوره بحران بر عهده خواهند گرفت اجتناب گردد. هدف از ارتباط برون‌سازمانی ارائه حداقل اطمینان به ذی‌نفعان مختلف از جمله بازیگران بازار، تأمین‌کنندگان وجوه و یا سهامداران، کارکنان، بستانکاران و سرمایه‌گذاران، مقامات نظارتی، بیمه‌کنندگان سپرده و رسانه‌ها درباره صحت و سلامت مؤسسه از نظر وضعیت نقدینگی و موقعیت مالی آن است. ارتباط مناسب با بازیگران بازار، مشتریان، و مقامات نظارتی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است چرا که عدم اطمینان گروه‌های نامبرده نسبت به وضعیت بازار مؤسسه می‌تواند سبب اخلاف در عملکرد معمول آن طی دوره بحران گردد.

۹۹. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید برنامه تأمین مالی احتیاطی خود را به‌منظور ارزیابی اثربخشی آن به‌طور مرتب مورد سنجش و بازبینی قرار داده و اطمینان حاصل کند که در شرایط در حال تغییر بازار به روز و مرتبط باشد. مؤسسه می‌تواند میزان کاربرد برنامه را طی شبیه‌سازی شرایط بحرانی مورد ارزیابی و قضاوت قرار دهد. اگر نتایجی که از این آزمون‌های شبیه‌سازی شده حاصل می‌گردد با حداقل استانداردهای تثبیت‌شده همخوانی نداشته باشد، مؤسسه باید تغییرات لازم را در جهت افزایش توان و کاربرد برنامه اعمال نماید. مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین باید آزمون‌های احتیاطی را به‌طور منظم و به‌منظور شناسایی و به حساب آوردن ریسک‌های عمده‌ای که مؤسسه با آن مواجه است برگزار نمایند. همچنین با استفاده از این آزمون‌ها باید اطمینان حاصل گردد که روش‌های احتیاطی به‌درستی شناخته شده و انتظاری که نسبت به عملکرد هر یک از واحدها و بخش‌ها در موقعیت بحران وجود دارد مشخص باشد. به وسیله این آزمون‌ها باید میزان قابلیت اعتماد رابط‌های اصلی مؤسسه تعیین شده و اثربخشی مستندهای عملیاتی و قانونی، دسترسی به خطوط اعتباری، و قابلیت فروش سبد دارایی‌های منطبق با شریعت از طریق فروش یا هر گونه مکانیزم وثیقه‌ای دیگر، سنجیده می‌شود. مدیریت ارشد مؤسسه باید برنامه تأمین مالی احتیاطی را بر اساس آزمون و بررسی فرضیات و اجزای مختلف برنامه مورد بازبینی دقیق قرار داده و سپس درصدد برآید که تصویب هیأت بازبینی برنامه را اخذ نماید. بازبینی برنامه تأمین مالی احتیاطی باید، فارغ

از مدل تجاری مؤسسه و ماهیت عملکرد آن، حداقل سالی یک بار توسط مؤسسه انجام پذیرد. لیکن اگر شرایط بازار یا مدل تجاری مورد استفاده در مؤسسه اقتضا کند، می‌توان برنامه تأمین مالی احتیاطی را به دفعات بیشتر (بیش از یک بار در سال) نیز به روز نمود.

۱۰۰. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با محدودیت‌هایی مواجه است که مانع از عملکرد مؤثر برنامه تأمین مالی احتیاطی در طول بحران نقدینگی می‌گردد. این محدودیت‌ها عبارتند از مشکل در فروش دارایی‌های منطبق با شریعت/صکوک، فقدان یا کمبود اوراق بهادار دولتی/اوراق مشارکت بانک مرکزی و منطبق با شریعت که بتوان از آن به عنوان وثیقه استفاده کرد، نبود یا کمبود خطوط پشتیبان، محدودیت در تبدیل به اوراق بهادار کردن دارایی‌ها به عنوان منبع جایگزین تأمین مالی، کمبود منابع منطبق با شریعت برای برآورده نمودن الزامات نقدینگی روزانه و استفاده از نقش‌های ناظران در تأمین حمایت نقدینگی از جانب آن‌ها در زمان بحران. اگرچه ماهیت بسیاری از مشکلات نامبرده ساختاری است، اما مدیران مؤسسه باید از طریق برقراری ارتباط و هماهنگی بین بازیگران مختلف صنعت خدمات مالی اسلامی در کشور و حوزه مربوطه و همچنین همکاری تنگاتنگ با مقامات نظارتی سعی در غلبه بر این مشکلات داشته باشند. فرآیندهای درون‌سازمانی به‌روز و مستحکم، همراه با آمادگی برای رویارویی با هر گونه اختلال در وضعیت نقدینگی، کلید عملکرد موفق مؤسسه در زمینه برنامه تأمین مالی احتیاطی آن بوده و بنابراین اطمینان از عملکرد روان و قابلیت سوددهی مدل تجاری بکارگرفته‌شده را فراهم می‌نماید.

مدیریت وثیقه منطبق با شریعت

اصل ۱۱

مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد تا نیاز خود به وثایق و تضمینات منطبق با شریعت را در افق‌های زمانی مختلف شناسایی نموده و محدودیت‌های عملیاتی، قانونی و احکام شریعت را در خصوص استفاده از این وثایق مورد بررسی قرار دهد. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید فعالانه وضعیت وثایق خود را در زمان تفکیک (شناسایی) دارایی‌های آزاد از دارایی‌های غیرآزاد (در رهن) مدیریت نماید. همچنین، نظام‌های

اطلاعاتی مؤسسه باید به گونه‌ای باشد که قادر به شناسایی وثایق آزاد از نظر نوع، ارز و مکان آن‌ها در شرایط عادی و بحرانی باشد.

۱۰۱. بازار بین‌بانکی تأمین منابع برای مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی عمدتاً به محصولات بدون وثیقه^{۲۰۷}، نظیر معاملات مباحه کالایی، مضاربه بین‌بانکی، وکالت، و غیره، متمرکز است. با این وجود، دلیل اصلی اتکای پایین مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به بازارهای بازخريد در بسیاری از کشورهای محل عملیات خود، پیشرفت نامحسوس و مخالفت‌هایی از نظر شریعت در خصوص جایگزین‌های قابل قبول برای قرارداد بازخريد می‌باشد. با این حال، با تمرکز زیاد به توسعه و پیشبرد این جایگزین‌ها، انتظار می‌رود با گذشت زمان، مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، به منظور مدیریت نقدینگی، عملکرد خود را در بازار تأمین منابع با وثیقه گسترش دهند، که این امر به نوبه خود بر اهمیت حفظ و پایش وثیقه باکیفیت در قالب دارایی‌های بدون مانع و آزاد می‌افزاید.

۱۰۲. برای اطمینان از مدیریت همه‌جانبه وثیقه منطبق با شریعت، مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید راهبرد، سیاست‌ها و رویه‌هایی را برای اطمینان از تأمین نیازهای وثیقه‌ای خود در فواصل زمانی منظم، هم در شرایط عادی و هم در زمان بروز بحران، دارا باشند. این مؤسسات باید محدودیت‌های مرتبط با شریعت و همین‌طور محدودیت‌های قانونی و عملیاتی در استفاده از وثیقه و نقل و انتقال آن بین کشورها و واحدهای مختلف پولی را، بر اساس ماهیت دارایی‌ها، تعیین نمایند. این مؤسسات همچنین باید میزان وثیقه را بر حسب الزامات سپر نقدینگی آن و با توجه به مراحل مختلف بحران نقدینگی که در برنامه تأمین مالی احتیاطی تعریف شده است

۵۱- مؤسسات مالی متعارف در سراسر جهان روز به روز بیشتر بر استفاده از تأمین مالی باوثیقه از طریق قراردادهای بازخريد متکی شده و بنابراین اهمیت حفظ وثیقه باکیفیت برای این دسته از مؤسسات چندین برابر شده است. وجود وثیقه و استفاده منظم از آن، به دلیل تحولات ساختاری در بازارهای تأمین منابع خرد، پیچیدگی روزافزون این بازارها، و گسترش چشمگیر توانایی‌های عملیاتی آن‌ها، به عنصر مهمی در تأمین منابع و ساختار نقدینگی بسیاری از مؤسسات مالی فعال در سطح جهان تبدیل شده است. که این امر به واسطه تغییرات ساختاری مرتبط با بازارهای تأمین مالی خرد و پیچیدگی در حال افزایش و توسعه چشم‌گیر در ظرفیت عملیاتی آن‌ها می‌باشد. با این حال، این تغییر نتوانسته مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را که مدل تجاری آن‌ها عمدتاً بر تأمین مالی خرد از محل حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود و دیگر حساب‌ها متکی بوده و ذاتاً نسبت به بازارهای تأمین مالی عمده ثبات بیشتری دارد، چندان متأثر نماید. این موضوع از آسیب‌پذیری مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در برابر شوک‌های نقدینگی بازار کاسته و بر سلامت ساختار ترازنامه و تأمین منابع آن‌ها می‌افزاید.

مورد برآورد قرار دهند؛ همچنین مؤسسات باید فرصت‌های گسترش دامنه وثایق مورد نگهداری که از نظر واحد پولی کشور، نوع و بازار معاملات آتی می‌تواند متنوع باشد را بدست آورند.

۱۰۳. مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید فعالانه وضعیت وثیقه خود را در حالی که بین دارایی‌های بامانع و بدون مانع تمایز قائل می‌شود، مدیریت کند. مؤسسه باید دارای یک سیستم اطلاعات مدیریت^{۲۰۸} مستحکم باشد که بتواند الزامات مدیریت ریسک نقدینگی را رعایت کرده و چالش‌های آن را بشناسد و همچنین جریان‌ات نقدی مورد انتظار را با توجه به واقعیت‌ها و قراردادهای مرتبط با دارایی‌ها، بدهی‌ها، و ارقام خارج ترازنامه‌ای دنبال کند. این سیستم همچنین باید بتواند نهاد حقوقی و موقعیت فیزیکی که وثیقه در آن نگهداری می‌شود و یا مورد رهن است را تعیین کند. مؤسسه باید در گستره دارایی‌هایی که می‌تواند به عنوان وثیقه مورد استفاده قرار گیرد، به منظور تأمین نیازهای نقدینگی روزانه، شبانه، و یا بلندمدت‌تر، تنوع ایجاد کند. سیستم اطلاعات مدیریت همچنین باید بتواند در جریان عادی کسب و کار، زمان برآوردی برای نقد کردن دارایی‌های بامانع را، در شرایط اضطرار و یا در سررسید، محاسبه نماید. با توجه به تفاوت‌هایی که در مقبولیت و معامله‌پذیری انواع مختلف دارایی‌های منطبق با شریعت و صکوک وجود دارد، مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به‌طور اخص مقبولیت دارایی‌های موجود را در بازارهای منتخب تأمین منابع دارای پوشش وثیقه‌ای، مورد ارزیابی قرار دهد. مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید روند قیمت‌گذاری مجموعه وثایق را، که بستگی زیادی به تقاضای بازار دارد، دائماً بررسی نمایند. این تقاضاها می‌تواند هم در زمان انتشار اولیه و هم در طول عمر مفید دارایی‌ها بر قیمت‌ها اثرگذار باشد. هر گونه کاهش عمده قیمتی در وضعیت وثیقه بر مقدار نقدینگی قابل تأمین مؤسسه تأثیرگذارده و بنابراین سودآوری مؤسسه را متأثر خواهد کرد.

همکاری بین مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی

اصل ۱۲

با توجه به کمبود بازارهای بین بانکی اسلامی توسعه یافته در کشورهای مختلف به منظور مدیریت مؤثر ریسک نقدینگی، مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید با یکدیگر

همکاری نزدیک‌تر و تنگاتنگی داشته تا بتوانند، هماهنگی و توافقات منطبق با احکام شریعت، راه‌حل‌ها و سازوکارهای تجاری را به منظور مدیریت نقدینگی به خوبی توسعه بخشند. این همکاری می‌تواند مشتمل بر ارتباط و ایجاد انجمن‌هایی در صنعت بانکداری اسلامی باشد. این قبیل همکاری‌ها در کنار ترتیبات دیگر، می‌تواند به منظور ایجاد جایگاهی محکم، مطمئن و اعمال توافقاتی هماهنگ برای تجارت فعال میان مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همراه با بازارسازانی برای ابزارها و سازوکارهای تجاری مختلف، به وسیله مقامات نظارتی حمایت گردد.

۱۰۴. یکی از محدودیت‌های عمده در مدیریت مؤثر ریسک نقدینگی توسط مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در بسیاری از حوزه‌ها و کشورها آن است که بازارهای بین‌بانکی اسلامی کمتر توسعه یافته دارای بازیگران انگشت‌شمار، حجم محدود، و مکانیزم‌های محدود برای سرمایه‌گذاری و تأمین منابع، به‌خصوص در کوتاه‌مدت می‌باشند. بنابراین، مدیریت مؤثر نقدینگی برای مؤسسات واقع در این کشورها مشکل بوده و این به نوبه خود بر توانایی رقابت، انعطاف‌پذیری و مقاومت و همچنین ظرفیت آن‌ها برای مقابله با وضعیت بحران بازار و نقدینگی تأثیرگذار خواهد بود. علیرغم این محدودیت‌ها، مؤسسات نباید از وظیفه خود در رابطه با مدیریت مؤثر منابع شانه خالی کنند، در هر حال، این مسئولیت بر عهده آن‌هاست و به عنوان نماینده گروه‌هایی که منابع مؤسسات را تأمین می‌نمایند (به‌خصوص دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری)، باید با وجود تمام مشکلات، قدرت رقابت‌پذیری و سودآوری خود را حفظ نمایند.

۱۰۵. با توجه به موارد فوق، مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید با سایر مؤسسات خدمات مالی اسلامی، به ویژه واقع در محدوده همان کشور و ترجیحاً در سطح انجمن‌های صنعت بانکداری اسلامی (البته اگر در آن حوزه موجود باشد) همکاری نزدیک داشته باشند. مقام نظارتی نیز می‌تواند مؤسسات واقع در محدوده خود را با رعایت عدالت و به‌منظور دستیابی به ترتیبات، راه‌حل‌ها و مکانیزم‌های تبادلی منطبق با شریعت و به‌منظور همکاری و تعامل با یکدیگر برای مدیریت مؤثر نقدینگی، مساعدت نماید. مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی

اسلامی همچنین باید با همکاری یکدیگر برای قراردادهای استاندارد^{۲۰۹} در خصوص انجام انواع مختلف معاملات منطبق با شریعت با یکدیگر توافق کرده تا بتوانند ریسک مربوط به اسناد، زمان و هزینه معاملات را کاهش دهند. مؤسسات باید امکان گسترش دامنه و انواع وثیقه مورد قبول در حوزه خود را نیز تعیین نمایند.^{۲۱۰} اگر مؤسسات دارای یک انجمن در کشور نباشند، می‌توانند تأسیس آن را در نظر داشته باشند. چنین انجمنی نقش مهمی در بهبود همکاری بین بازیگران صنعت خدمات مالی اسلامی داشته و اقدامات تعاملی مختلف را تسریع می‌نماید.

۱۰۶. پیشنهاداتی توسط افراد دانشگاهی، صنعت‌کاران، و دیگر ذینفعان برای مدیریت ریسک نقدینگی توسط مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در سطح بین‌بانکی، علاوه بر گزینه‌های موجود که در توضیح بند ۷ این مجموعه ذکر شد، ارائه شده است. برخی از این پیشنهادات قبلاً در حوزه‌ها و کشورهای مختلف به اجرا درآمده و یا مورد آزمون قرار گرفته است.^{۲۱۱} گزینه‌های جایگزین دربرگیرنده تسهیلات تأمین مالی متقابل تحت ترتیبات مربوط به قراردادهای تسهیم سود (مضاربه یا مشارکت)؛ تمهیداتی برای تطابق دوجانبه با استفاده از خالص صفر طی دوره فرضی^{۲۱۲}؛ مجموعه مشترک وجوه برای تأمین تطابق دوجانبه^{۲۱۳} که توسط ناظر اداره می‌شود؛ سرمایه‌گذاری حساب‌های تهاتری در سهام همراه با ارزشگذاری

۵۳- علاوه بر کوشش‌های صورت گرفته برای استاندارد نمودن قراردادها و مناسب‌سازی آن برای کشور مربوطه، تلاش‌های منسجمی نیز در سطح بین‌المللی توسط سازمان‌های تعیین‌کننده استاندارد مانند بازار مالی اسلامی بین‌المللی (International Islamic Financial Market) در حال انجام است.

۵۴- این وثیقه انجام معاملات تأمین مالی با وثیقه بین مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، که بر اساس معاملات بازخريد منطبق با شریعت (Repo) انجام می‌پذیرد را تسهیل می‌کند.

۵۵- با این وجود برخی از این ترتیبات و پیشنهادات ممکن است توسط مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و دیگر بازیگران عرصه صنعت که نفع تجاری در این قضیه دارند مطرح شده باشد. ارجاعات مربوط به این ترتیبات تنها برای آن است که خواننده را نسبت به برخی راه‌حل‌ها که در صنعت خدمات مالی اسلامی برای غلبه بر مشکلات مرتبط با نقدینگی وجود دارد آگاه نماید. تأیید این نظریات و پیشنهادات به هر شکل و صورت، خارج از حدود و وظایف مؤسسات خدمات مالی اسلامی بوده و اشاره به آن در این رهنمود به هیچ عنوان به معنای تأیید آن پیشنهاد نیست.

۵۶- در این مکانیزم، مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌توانند ترتیبات همکاری بین‌بانکی را به منظور توسعه، تجهیز و آماده‌سازی متقابل یکدیگر به شرط آنکه استفاده نهایی از این تسهیلات طی دوره فرضی به صفر برسد در نظر بگیرند. بدین ترتیب، وام‌گیری دوطرفه می‌تواند تأمین مالی متقابل طی مدت زمان توافق‌شده را خنثی کند.

۵۷- در این سازوکار، مؤسسه ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در یک کشور می‌تواند به مجموعه مشترک وجوه که توسط مقام نظارتی اداره می‌شود کمک کند. مؤسسه می‌تواند در صورت نیاز، با اعمال نظارت توافقی بر مقدار و مفاد این نوع از تجهیز، از این مجموعه نقدینگی منابعی را تقاضا نماید.

روزانه بر اساس ارزش خالص دارایی^{۲۱۴}؛ خرید مستغلات برای دوره مشخص^{۲۱۵}؛ وام‌های متقابل چندزمانه^{۲۱۶} و غیره می‌باشد. بسته به تعداد و اندازه مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و همچنین الزامات کاربردی منطبق با شریعت، مؤسسات باید امکان همکاری تجهیز متقابل به منظور کاربرد راه‌حل‌ها و قراردادهای مذکور و سایر راه‌حل‌های جدید منطبق با شریعت برای افزایش حجم، اندازه، و عمق بازارهای بین‌بانکی اسلامی و وجود بازسازی برای ابزارها و مکانیزم‌های مختلف مبادله‌ای را شناسایی نمایند.

عمل به تعهدات نظام پرداخت و تسویه

اصل ۱۳

صرف‌نظر از این که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از کدامیک از سیستم‌های تسویه و پرداخت خالص یا ناخالص استفاده می‌نماید، باید قادر باشد تا نیاز کوتاه‌مدت نقدینگی خود را به منظور ایفای به موقع تعهدات مربوط به پرداخت و تسویه در تمام شرایط مدیریت کند. با لحاظ وابستگی‌های داخلی و ارتباطات درونی بین سیستم‌های پرداخت و تسویه، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید همیشه از انجام به موقع پرداخت‌های مهم و حیاتی به

۵۸- این محصول ساختارمند مانده بستانکار حساب‌های تهاتری مشتری را به صورت روزانه دریافت کرده و مجموعه‌هایی از سهام مشارکتی در یک شرکت تهاتری را خریداری می‌نماید. این سهام بصورت روزانه و با مراجعه به ارزش خالص دارایی (Net Asset Value (NAV ارزشگذاری می‌شود. اگر سهام مشتری در شرکت از نظر ارزش سقوط کند، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مادر، به عنوان شخص ثالث، ضمانت‌نامه‌های غیرقابل فسخ و غیرمشروط ارائه می‌کند. در صورت بازخرید سهام، مشتری معادل قیمت پرداخت‌شده مبلغی را دریافت خواهد کرد. بنابراین، سهام مشتری در برابر سقوط ارزش سهام شرکت تهاتری پوشش داده می‌شود.

۵۹- در این روش، از مکانیزم منابع شبانه (کوتاه‌مدت) منطبق با شریعت به پشتوانه مستغلات استفاده می‌گردد.

۶۰- معاملات وام‌های متعدد در یک دوره زمانی ((Time Multiple Counter loan (TMCL بین دو گروه، شامل دو وام بدون بهره معاوضه شده در یک زمان است؛ به‌طوری‌که حاصل ضرب مقدار و دوره یک وام معادل حاصل ضرب مقدار و دوره وام دیگر است. این مکانیزم، وام‌دهی بدون بهره با مقادیر بزرگ را در ازای وام‌های متعدد با مقادیر کوچک، که با دوره‌های طولانی تناسب دارد، تسهیل می‌نماید. برای مثال، کارفرمایی که نیاز به وام ۱۰ میلیون دلاری برای مدت ۱ سال دارد می‌تواند وام ۱۰ میلیون دلاری بدون بهره (معمولاً در ازای وثیقه) برای ۱ سال را در برابر ارائه وام بدون بهره ۱ میلیون دلاری به مؤسسه برای مدت ۱۰ سال، دریافت کند. بدین ترتیب، نیاز مشتری به منابع برای دوره مورد نظر برطرف شده و مؤسسه قادر خواهد بود با سرمایه‌گذاری بلندمدت مبلغ وام، کسب سود کند.

منظور جلوگیری و ممانعت از اختلالات سیستمی بالقوه که می‌تواند مانع از عملکرد مناسب و صحیح سایر روش‌های پرداخت در بازارهای پول گردد، اطمینان حاصل کند.

۱۰۷. ریسک نقدینگی در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با نظام پرداخت و تسویه مورد استفاده این مؤسسات که محل انجام معاملات عمده است ارتباط محکمی دارد. میزان نقدینگی مورد نیاز برای پرداخت توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به‌طور معمول از سرعت و روش‌های معمول نظام تسویه متأثر می‌گردد. روش‌های دیگر - همانند تعداد روزهای بین معامله و تسویه، اعم از خالص^{۲۱۷} یا ناخالص، پردازش با تأخیر یا آنی، محدودیت‌های زمانی و دسترسی به تسهیلات اعتباری بین روز و منطبق با شریعت اسلامی - نیز می‌تواند پیامدهایی را برای راهبرد، سیاست‌ها، و رویه‌های مدیریت کلی ریسک نقدینگی که توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به کار گرفته می‌شود، داشته باشد.

۱۰۸. تا به امروز، بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با مشکل عمده‌ای در تطبیق و تعدیل راهبرد، سیاست‌ها و رویه‌های مدیریت ریسک نقدینگی با نظام تسویه مورد استفاده خود برخورد نکرده‌اند چرا که اندازه و حجم عملیات آن‌ها نسبتاً کوچک بوده است. با این حال اندازه فزاینده عملیات و حجم و اندازه رو به افزایش معاملات، آنان را ملزم خواهد کرد که عملکرد و روش‌های معمول نظام‌های پرداخت و تسویه‌ای را که با آن کار می‌کنند، مورد توجه ویژه‌ای قرار دهند. به‌علاوه، بسیاری از این مؤسسات گسترش دامنه عملکرد خود به مرزهایی فراتر از حوزه معمول اولیه را در دست داشته و به تدریج در معاملات فرامرزی بیشتر و نظام‌های پرداخت و تسویه متنوع‌تر درگیر می‌شوند. این دسته از پیشرفت‌ها و تحولات سبب شده‌اند که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به اهمیت روزافزون پذیرش و انطباق کامل راهبرد مدیریت ریسک نقدینگی خود با نظام‌های تسویه پی ببرند.

۱۰۹. نظام‌های پرداخت و تسویه آثار مستقیمی بر مدیریت وثیقه و نقدینگی بین روز مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی دارند، که این خود مسائلی را در حوزه حقوقی، و همچنین از

۶۱- منظور از "نظام تسویه خالص"، نظام تسویه‌ای است که در آن تسویه نهایی دستورهای مربوط به انتقال به صورت خالص و در یک یا چند مقطع زمانی مشخص و از پیش تعیین شده طی یک روز پردازش اتفاق می‌افتد (به لغتنامه عبارات و اصطلاحات استفاده‌شده در نظام‌های پرداخت و تسویه، مارس ۲۰۰۳، چاپ کمیته نظام‌های پرداخت و تسویه بانک بین‌المللی تسویه (BIS) مراجعه شود).

نقطه نظر سندیت و عملکرد در بر خواهد داشت. مهم تر از همه آنکه عدم توانایی مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی در مدیریت مؤثر نقدینگی بین روز می تواند منجر به عدم موفقیت آن در پرداخت به موقع گردد، که این به نوبه خود بر وضعیت نقدینگی مؤسسه و دیگر همتایان آن تأثیرگذار خواهد بود. چنین تغییراتی بازخوردهایی سیستمی را در پی خواهد داشت. صرف نظر از آن که نظام مورد استفاده، ناخالص یا خالص باشد، مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی باید بتواند میزان کافی نقدینگی را در طول روز و به منظور تسویه معاملات خود حفظ نماید، همچنین باید وثیقه لازم برای ایجاد نقدینگی منطبق با احکام شریعت را در اختیار داشته باشد. برای تسهیل محاسبه الزامات نقدینگی بین روز و شبانه، مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی باید حساب های خزانه و دارایی های بدون مانع و آزاد، و با درجه بالای نقدشوندگی^{۲۱۸} خود را، که می تواند به عنوان وثیقه ایجاد نقدینگی به کار گرفته شود، پیوسته به طور آنی بازرسی نماید. این بررسی ها به مؤسسه امکان می دهد از حجم و زمان بندی پرداخت های مهم و غیرمهم در هر روز مطلع بوده و آن ها را دنبال نماید، و بدین وسیله جریان های نقدی خود را بهتر مورد استفاده قرار داده و با هم مطابق نماید. مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی باید قادر باشد ورودی ها و خروجی های نقدی خود در طول روز را، به شیوه مناسب برنامه ریزی و پیش بینی نموده و از قابل دسترس بودن وجه نقد و وثیقه برای عمل به تعهدات کلیدی خود در همه حال اطمینان حاصل نماید.

۱۱۰. نکته مهمی که باید در مدیریت نقدینگی بین روز در نظر گرفته شود هماهنگی بین بخش های عملیاتی^{۲۱۹} و پشتیبانی^{۲۲۰} خزانه مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی است. هر دو بخش باید به منظور پایش جریان های مهم نقدینگی با یکدیگر تعامل داشته و در صورت هرگونه تأخیر در پرداخت مستقیماً با همتایان خود مکاتبه نمایند. مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی همچنین باید نقش ها و مسئولیت ها را با توجه به مدیریت نقدینگی بین روز به شیوه ای شفاف تعریف و تخصیص دهد. با توجه به این که مدیریت نقدینگی بین روز از ماهیتی برخوردار

۶۲- مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی باید درصد خاصی از دارایی های نقد را صرف نظر از الزام یا عدم الزام مقرراتی آن، برای بدست آوردن نقدینگی شبانه و بین روز نگهداری نماید.

63- Front office

64- Back office

است که در آن، زمان اهمیتی کلیدی دارد، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید بتواند فرآیند تصمیم‌گیری و جریان‌های بعدی آن را به گونه‌ای رسمیت بخشد که فرآیندهای تسویه به طور پیوسته با بازرسی‌های مناسب داخلی و تقسیم مسئولیت‌ها مورد بررسی قرار گیرند. سیستم اطلاعات مدیریتی^{۲۲۱} مؤسسه باید به اندازه‌ای تسهیل‌کننده باشد که بتواند مدیریت ارشد و دیگر کارکنان مربوطه را از وضعیت نقدینگی و وثیقه مؤسسه مطلع نموده و در ضمن برای ارایه اطلاعات دقیق‌تر در زمان مقتضی و به خصوص در شرایط بحرانی بازار انعطاف‌پذیری لازم را داشته باشد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید برای کاهش مشکلات در حوزه عملکرد، نظیر مشکلات مربوط به نظام‌های تجاری و تسویه، شبکه‌های نظام‌های اطلاعاتی، دسترسی غیرمجاز به سیستم‌ها و غیره، معیارهای حمایتی لازم را اتخاذ نماید. مؤسسه همچنین باید مسائل مربوط به نقدینگی بین روز خود را در آزمون بحران و تحلیل سناریوهای مربوطه در نظر گرفته و نتیجه آن را در برنامه تأمین مالی^{۲۲۲} احتیاطی به کار گیرد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید امکان بروز هر گونه اختلال پیش‌بینی‌نشده در جریان‌های نقدینگی بین‌روز را همواره در برنامه‌ریزی ریسک نقدینگی خود در نظر داشته باشد.

۱۱۱. نظام‌های تسویه اوراق بهادار که اغلب "سپرده‌گذاری مرکزی"^{۲۲۳} نامیده می‌شوند نیز بر مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مؤثر می‌باشند. با معرفی اوراق بهادار منطبق بر احکام شریعت اسلامی یا "صکوک"^{۲۲۴} در بسیاری از حوزه‌ها (این اوراق قابلیت نگهداری به عنوان ذخایر قانونی را داشته و از طرف مقامات نظارتی به عنوان وثیقه پشتیبانی از کمبود نقدینگی مورد استفاده قرار می‌گیرند)، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید بیشتر به رفتارها، روش‌های متعارف و اقداماتی که برای تسویه این دسته از اوراق بهادار (صکوک) انجام می‌گیرد، توجه داشته باشند. به طور معمول نظام‌های تسویه اوراق بهادار دربرگیرنده انطباق و تأیید جزئیات مربوط به معامله توسط طرفین، محاسبه مبلغ تهاتر

65- Management Information System (MIS)

66- Contingency Funding Plan (CFP)

67- Central depository

68- Sukuk

یا تسویه، و تهاثر نهایی پرداخت، با انتقال اوراق بهادار توسط فروشنده و پرداخت توسط خریدار می‌باشند. به منظور مدیریت ریسک نقدینگی در چنین معاملاتی، فروشنده باید بتواند اوراق بهادار پایه^{۶۹} را نگاه داشته و خریدار باید بتواند تعهدات خود را طی دوره معامله به انجام رساند.

۳-۸- ریسک نقدینگی ارزی

اصل ۱۴

مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید دارای سازوکارهای سنجش، پایش و کنترل وضعیت نقدینگی در خصوص ارزهایی باشد که دارای ریسک مهم و قابل توجه هستند. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اندازه عدم تطابق جریانات نقدی ناشی از ارزهای خارجی را در افق‌های زمانی معین به صورت کلی و جمعی و همچنین به صورت انفرادی برای هر ارز مهمی که مورد استفاده قرار می‌گیرد با توجه به ارزش پول ملی (عملیاتی) ارزیابی و پایش نماید و حتی جایی که مناسب است این عدم تطابق را محدود نماید. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید آزمون‌های بحران مناسبی را به کار گیرد و همچنین از راهبردهای پوشش ریسک منطبق با احکام شریعت در محدود نمودن و کنترل ریسک نقدینگی انواع ارزها استفاده نماید. خصوصاً این که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید کمتر خود را در معرض ریسک انواع ارزهایی که از نقدشوندگی کمتری برخوردار بوده و قابلیت تبدیل پایینی دارند قرار دهد.

۱۱۲. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید سازوکاری برای سنجش، پایش، و کاهش ریسک نقدینگی ارزی خود و عدم تطابق‌های پولی داشته باشد. مدیریت ریسک نقدینگی برای مؤسسه‌ای که با واحدهای پولی مختلف کار می‌کند به دلیل آسیب‌پذیری بیشتر سپرده‌گذاران یا دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری ارزی^{۷۰} و اتکای آن بر عملکرد روان بازارهای ارز، پیچیده‌تر می‌شود. در شرایط بحران نقدینگی در بازارهای ارز، تولید نقدینگی

69- Underlying security

70- Foreign exchange depositors or IAH (Investment account holders)

داخلی به منظور تأمین تعهدات ارزی مشکل می‌شود. نقدینگی کل واحدهای مختلف پولی که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با آن‌ها کار می‌کند می‌تواند مدیریت ریسک نقدینگی را پیچیده نماید.

۱۱۳. وضعیت باز مثبت یا منفی ارز^{۲۲۷}، زمانی که بدون تطابق و یا بدون پشتیبانی باشد، می‌تواند منجر به ریسک نقدینگی برای مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در شرایط تحولات نامطلوب در نرخ‌های ارز مربوطه گردد. به طریق مشابه، هر گونه تغییر در نقدینگی بازار دارایی‌های ارزی ممکن است بر ریسک نقدینگی مؤسسه از طریق افزایش عدم تطابق‌های نقدینگی موجود که فروش دارایی‌های ارزی به قیمت‌های قابل قبول را با مشکل مواجه می‌کند تأثیرگذار باشد. ریسک ارزی ممکن است به دلیل عوامل اقتصادی و بازار داخلی و یا اثرات انتقال یافته از تحولات در بازارها و حوزه‌های دیگر بروز نماید.

۱۱۴. اهمیت مدیریت نقدینگی ارزی به ماهیت عملکرد مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و محصولات و بازارهایی که مؤسسه در آن‌ها فعال است، بستگی دارد. برخی مؤسسات ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی، دارایی‌های غیرارزی را با استفاده از تعهدات ارزی، حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود^{۲۲۸}، یا خطوط اعتباری تأمین می‌کنند. برخی از مؤسسات دیگر، عمدتاً دارایی‌های ارزی خود را با تعهدات غیرارزی، حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود، یا خطوط اعتباری تأمین می‌کنند. در این موارد، نقش فنون پوشش دهنده ریسک^{۲۲۹}، از جمله مشتقات مالی منطبق با شریعت، البته در صورت وجود (به‌طور اخص بازار سوپ)، نقش کلیدی در مدیریت این ریسک‌ها ایفا می‌نمایند. به عنوان بخشی از آزمون کلی بحران در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، نقدینگی ارزی باید تحت شرایط عادی و بحرانی بازار مورد تحلیل قرار گیرد.

۱۱۵. درجایی که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تسهیلات ارزی ارایه می‌کند، با ریسک‌هایی مواجه خواهد بود که باید به عنوان بخشی از راهبرد و سیاست‌های کلی مدیریت ریسک نقدینگی در نظر گرفته شود. مؤسسه باید آثار تغییرات صورت گرفته در نرخ تبدیل ارز

71-Long or short position in a foreign currency

72- Profit-sharing investment account (PSIA)

73-Hedging techniques

در برابر پول داخلی و قابلیت تبدیل این پول‌ها را در صورت نیاز در نظر داشته باشد. در صورت کاهش ناگهانی و غیرمنتظره ارزش پول، مشتریان داخلی قادر نخواهند بود بازپرداخت تسهیلات ارزی دریافتی را انجام داده و یا این امر برای آن‌ها بسیار مشکل خواهد بود. این موضوع منجر به بروز مشکلاتی در جریانات نقدی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در زمینه تأمین مالی خواهد شد. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به عنوان بخشی از راهبرد نقدینگی ارزی خود باید مشخصات مشتریان خود را با توجه به ماهیت کسب و کار و منابع درآمدی خود که بر توان آن برای تسویه تأمین مالی ارزی اثرگذار خواهد بود مورد ارزیابی قرار دهد.

۱۱۶. درجایی که بخش مشخصی از تسهیلات ارایه شده به پول داخلی، از محل پول خارجی تأمین می‌گردد، در صورت تحولات نامطلوب در نرخ ارز و نرخ سود تعلق گرفته به سپرده‌های ارزی و حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود، این امر مؤسسه را در معرض ریسک نقدینگی قرار خواهد داد. این تأثیرات نامطلوب می‌تواند منجر به آن گردد که سپرده‌گذاران ارزی و دارندگان حساب‌های شریک در سود سپرده‌های خود را از مؤسسه خارج کنند. مؤسسه می‌تواند به عنوان یک ابزار کاهش ریسک^{۷۴}، منابع جایگزین برای تأمین منابع را پیدا کرده و تعهدات ارزی خود را بازپرداخت نماید. به علاوه مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که با معاملات ارزی سروکار دارند باید درصد خاصی از دارایی‌های ارزی و با کیفیت بالا را که می‌تواند برای مقاصد تسویه یا به عنوان وثیقه^{۷۵} در وضعیت بحران نقدینگی مورد استفاده قرار گیرد نگهداری نمایند. از چنین وثیقه‌ای می‌توان برای جذب حمایت مالی منطبق با احکام شریعت از مقامات نظارتی، استفاده کرد. مؤسسه همچنین می‌تواند با استفاده از راه‌حل‌های جایگزین برای سواپ ارزی، که منطبق با احکام شریعت نیز هست، از میزان ریسک بکاهد. این اقدامات کاهنده ریسک تنها زمانی مرتبط و قابل استفاده خواهند بود که بازارهای ارزی در دسترس بوده و در زمان بروز اختلال در بازار^{۷۶} قابل تبدیل باشند. مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی باید مشخصات تأمین‌کنندگان وجوه ارزی خود، اعم از خرده‌فروشان،

74- Mitigation tool

75- Liquidation or collateral purposes

76- Market disruption

عمده‌فروشان، خطوط اعتباری و رفتار آنان در زمان بروز تغییرات غیرمنتظره در نرخ ارز را کاملاً در نظر داشته باشد. هر نوع شایعه درباره عدم توانایی در بازپرداخت وجوه ارزی، مباحث مربوط به شهرت مؤسسه یا رعایت احکام شریعت، و یا بروز هر گونه چالش جدی برای واحد پول، می‌تواند بر عدم اعسار مؤسسه، در صورت افزایش خروج سپرده‌ها از آن، تأثیرگذار باشد.

۱۱۷. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید محدودیت‌های مناسبی را برای عدم تطابق‌ها و وضعیت‌های ارزشی مختلف، بر اساس آزمون‌های بحران و تحلیل سناریوهای مقتضی به کار گیرد. به‌طور معمول این محدودیت‌ها می‌تواند بر اساس رهنمودهای مقرراتی (نظیر حدود وضع باز ارزی^{۲۳۳}) و بهترین عملکردهای بازار تعیین گردد. مؤسسه باید همزمان با ارزیابی عدم تطابق‌های ارزشی، توانایی خود را برای ایجاد منابع ارزی و تسهیلات پشتیبان برای تأمین منابع ارزی از محل عملکرد داخلی و بالعکس را مد نظر داشته باشد. در نهایت، مؤسسه باید توانایی خود برای تبدیل مازاد نقدینگی از یک واحد پول به واحد پول دیگر در حوزه‌های مختلف را در نظر بگیرد. در این حالت، مؤسسه باید به مختصات بازار و ریسک نقدینگی موقعیت‌هایی که بازارهای سواپ ارزی منطبق با احکام شریعت و کاملاً توسعه‌یافته وجود خارجی ندارند، توجه داشته باشد. مؤسسه همچنین باید امکان از دست دادن دسترسی به بازارهای ارزی و عدم توانایی یا وجود مشکل در سواپ ارز را در شرایط بروز اختلال در بازار در نظر بگیرد.

۱۱۸. بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از روش‌های تسویه متناظر برای تسویه فعالیت‌های تجاری ارزی خود استفاده می‌کنند. فعالیت‌های بسیاری از این مؤسسات در عملیات مباحه کالایی^{۲۳۴} و سرمایه‌گذاری‌های منطبق با عقد وکالت^{۲۳۵} با شرکای بین‌المللی نیز ریسک تسویه ارزی را بالا می‌برد که این به نوبه خود می‌تواند بر وضعیت نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و حتی بر توانایی ایفاء تعهدات مالی آن تأثیر بگذارد. ریسک تسویه ارزی زمانی بروز می‌کند که مؤسسه خود را، به دلیل ناتوانی طرف مقابل در تسویه به‌موقع پرداخت‌ها، در وضعیت غیرمنتظره ارزی ببیند. در تسویه متناظر ارزی، کل مبلغ تسویه تا زمانی که طرف مقابل به تعهدات ارزی خود عمل نکرده باشد با ریسک مواجه خواهد

77- Open position limits

78- Commodity Murabahah Transactions (CMT)

79- Wakalah

بود. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید شاخص‌های کنترلی و کانال‌های ارتباطی مؤثری را به منظور کاهش ریسک‌های تسویه اتخاذ نماید.^{۲۳۶}

۳-۹- گزارشدهی و افشای ریسک نقدینگی

اصل ۱۵

مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید دارای سیستم اطلاعات یکپارچه، متناسب با ماهیت، اندازه و پیچیدگی عملیات خود باشد به گونه‌ای که این سیستم بتواند به طور واضح، دقیق و به موقع گزارش‌های صحیحی در خصوص ریسک نقدینگی، برای واحدهای اجرایی مربوط و مدیریت ارشد در مؤسسه فراهم آورد. سیستم اطلاعاتی مزبور باید، در دوره‌های زمانی مناسب، منابع در معرض ریسک نقدینگی، وضعیت انطباق با سیاست‌های اتخاذ شده و محدودیت‌های تعیین شده توسط مدیریت ارشد مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و همچنین مناسب بودن راهبردهای مدیریت با توجه به نوسانات ریسک تعیین شده را، به طور قابل فهم به مدیریت ارشد و هیأت‌مدیره ارایه نماید. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطلاعات کمی و کیفی در خصوص وضعیت نقدینگی و اقدامات انجام شده پیرامون مدیریت ریسک نقدینگی را به طور مناسب و منظم از طریق روش‌های مناسبی افشاء نماید.

۱۱۹. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید از یک سیستم اطلاعات مدیریت کامل، متناسب با ماهیت، اندازه، و پیچیدگی عملکرد مؤسسه و متناسب با زیرساخت‌های بانکداری، برخوردار باشد. این سیستم اطلاعات مدیریت باید بتواند گزارش‌های به موقع، جامع، و به روز را درباره مدیریت ریسک نقدینگی و وضعیت نقدینگی مؤسسه، هم در شرایط عادی و هم در شرایط بحران، به هیأت‌مدیره، مدیریت ارشد، و سایر کارکنان مربوط ارایه نماید. این سیستم باید

۸۰- مطالعات صورت گرفته توسط "کارگروه مدیریت ریسک نقدینگی" نشان می‌دهد که کمبود ابزارهای پوشش ریسک‌های ارزی (ابزارهای مشتقه) منطبق با شریعت یکی از محدودیت‌های عمده‌ای است که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در مدیریت مؤثر ریسک نقدینگی ارزی خود با آن مواجه هستند. اگرچه تعداد قابل توجهی از این مؤسسات از سوابق‌های ارزی اسلامی و قراردادهای آتی برای پوشش ریسک ارزی استفاده می‌کنند، اما حجم و مقبولیت این ابزارهای کاهنده ریسک همچنان محدود است. این رهنمود انتظار دارد که با تمرکز رو به افزایش مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، انجمن‌های صنعت بانکداری اسلامی و سازمان‌های تعیین کننده استانداردهای توسعه برای ابزارهای پوششی ریسک منطبق با شریعت به منظور پوشش ریسک‌های ارزی و سایر ریسک‌ها، ابزارهای نوآورانه‌تر و با مقبولیت وسیع‌تر در آینده معرفی شوند. این ابزارهای پوشش ریسک همچنین باید تفاوت‌های موجود در بخش‌های قانونی، مقرراتی و عملیاتی در حوزه‌های مختلف را در نظر داشته باشند.

تمام منابع ایجاد ریسک برای مؤسسه را، اعم از ارقام زیرخط و بالای خط ترازنامه‌ای^{۲۳۷}، پوشش داده و تحلیل‌های بیشتری را نیز بر حسب واحد پول، محصولات، منابع تأمین مالی، و انتقال‌های درون‌گروهی (از جمله هر گونه انتقال وجوه و منابع بین شرکت تابعه/بخش‌های اسلامی^{۲۳۸} و دفتر مرکزی^{۲۳۹}) فراهم کند. این سیستم باید به قدری انعطاف‌پذیر باشد که، در صورت بروز بحران نقدینگی غیرسیستمی یا بحران کل بازار (سیستمی)، اطلاعات تفصیلی را در اختیار مدیریت و کارکنان مربوطه قرار داده، و به این ترتیب به مؤسسه کمک کند که برنامه تأمین مالی احتیاطی خود را به نحو مؤثر به اجرا درآورد.

۱۲۰. سیستم اطلاعات مدیریت در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به اندازه کافی گزارش تهیه کرده و در آن‌ها افق‌های زمانی را در وضعیت‌های بین‌روز، شبانه، و کوتاه تا بلندمدت، در نظر گرفته، و سناریوهای متفاوت دربرگیرنده شرایط بحران را مورد بررسی قرار دهد. این سیستم باید درباره وضعیت در حال تغییر شکاف‌های نقدینگی^{۲۴۰} طی دوره‌های مختلف سررسیدی^{۲۴۱} اطلاعاتی را ارایه نموده و با محدودیت‌های داخلی و مقرراتی مختلف منطبق باشد. وضعیت‌های مختلف در رابطه با الزامات قانونی نقدینگی و سپر نقدینگی مؤسسه، باید از طریق سیستم اطلاعات مدیریت قابل دسترسی باشد. بعلاوه همان‌طور که در اصل ۱۱ توضیح داده شد، سیستم اطلاعات مدیریت باید جریان‌های نقدی مورد انتظار را با توجه به مشخصات مورد انتظار و رفتاری دارایی‌ها، بدهی‌ها، و ارقام زیرخط ترازنامه دنبال نماید. این سیستم همچنین باید قادر باشد نهاد قانونی و مکان نگهداری یا در رهن قراردادن وثیقه را مشخص کند.

۱۲۱. مدیریت ارشد مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید انواع، محتوی، دامنه و تناوب گزارشات ارایه‌شده به سطوح مختلف مدیریت و هیأت‌مدیره، از جمله کمیته دارایی‌ها و بدهی‌ها^{۲۴۲} و کمیته مدیریت ریسک، را تعریف نماید. گزارشات مربوط به ریسک نقدینگی باید

81- On- and off-balance sheet

82- Islamic subsidiary/window

83- Parent/head office

84- Liquidity gaps

85-Maturity buckets

86- Assets and Liabilities Committee (ALCO)

دربگیرنده اطلاعات کلی همراه با بخش‌های تکمیلی کافی باشد تا دریافت‌کنندگان بتوانند وضعیت ریسک نقدینگی مؤسسه را در شرایط در حال تغییر بازار مورد سنجش قرار دهند. این گزارش‌ها باید هر گونه "علائم هشداردهنده زود هنگام"^{۲۴۳} را شناسایی کرده و اطلاعات کافی برای تصمیم‌گیری آگاهانه و ایجاد تغییرات مناسب در سیاست‌ها، رویه‌ها و حدود مربوط را در اختیار دریافت‌کنندگان قرار دهند. این گزارشات همچنین باید نشان دهند که مؤسسه تا چه حد منطبق با سیاست‌ها و رویه‌های خود بوده، و دقیقاً موارد تخلف و استثناء را مشخص کنند. گزارش‌دهی باید به گونه‌ای باشد که مدیریت را قادر نماید روندهای ریسک نقدینگی کل و اجزاء آن را مورد ارزیابی قرار دهد تا بدین وسیله زمینه تصمیم‌گیری به موقع و اتخاذ اقدامات اصلاحی^{۲۴۴} فراهم گردد.

۱۲۲. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، با توجه به ماهیت کسب‌وکار و محصولات و گستره عملیات و محیط مقرراتی خود، گزارشات مختلفی را برای استفاده در داخل مؤسسه (هیأت مدیره، مدیریت ارشد، و کمیته‌های مدیریت اجرایی و هیأت مدیره) و استفاده در خارج از مؤسسه (مقامات نظارتی، حسابرسان مستقل، شرکت‌های رتبه‌بندی و غیره) تهیه می‌کنند. تعداد و فراوانی این گزارشات از روزانه تا سالانه متغیر است. این مجموعه اصول راهنما قصد ندارد که با ارایه الگوهای تجویزی گزارش‌نویسی "رویکرد واحدی را برای تمام مؤسسات" صادر کند، چرا که گزارش باید در حقیقت بسته به شرایط ویژه هر مؤسسه تنظیم گردد. با این وجود، انتظار می‌رود که مؤسسات شرایطی را که در این اصول راهنما آمده دنبال نموده و سیستم‌های گزارش‌دهی و اطلاعاتی خود را بر اساس مفاد پیشنهادی این دستورالعمل تنظیم نمایند.

۱۲۳. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان داشته باشد که افشای اطلاعات کمی و کیفی درباره وضعیت نقدینگی و امور مربوط به مدیریت ریسک نقدینگی به شیوه‌ای مناسب انجام می‌گیرد. اطلاعات به مشارکت‌کنندگان بازار از جمله عموم مردم کمک می‌کند ظرفیت هر مؤسسه برای مدیریت مؤثر نقدینگی را مورد ارزیابی قرار دهند. این مؤسسات باید افشای

87- Early warning signals

88- Corrective actions

اطلاعات را در راستای الزامات حسابداری و مقرراتی و همچنین در رابطه با راهبرد و سیاست‌های خود در مدیریت ریسک به انجام رسانند. با این حال باید به یک نکته توجه داشت و آن عاملی است که باعث می‌شود برخی اطلاعات از نظر مؤسسه بسیار محرمانه‌تر از آن باشد که بتوان آن‌ها را افشا کرد. برخی از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ممکن است افشای اطلاعات حساس به قیمت‌ها [شرایط بازار] را که اطلاعات اختصاصی^{۲۴۵} را در اختیار رقبای بازار آن‌ها قرار می‌دهد، محدود نمایند. دستورالعمل چهارم هیأت خدمات مالی اسلامی (افشای اطلاعات به منظور ارتقای شفافیت و نظم بازار) موضوعات و دیدگاه‌های مختلف درباره افشای اطلاعات اختصاصی را مورد بحث قرار می‌دهد. این دستورالعمل بر این نظر استوار است که توازن مناسبی باید بین مطلوبیت افشای معقول و حفاظت از اطلاعات محرمانه و اختصاصی برقرار باشد. در شرایطی که افشای تفصیلی و خاص، موقعیت مؤسسه را با خطر فراوان مواجه می‌کند، اطلاعات را باید به صورت کلی، لیکن آگاهی‌دهنده، و همراه با احتیاط و صلاحدید ناظران ارایه نمود. علاوه بر اطلاعات اختصاصی، درباره افشای اطلاعاتی که تصویر مثبت و مبالغه‌آمیزی از روش‌ها و سیاست‌های مدیریت ریسک مؤسسه ارایه کرده و می‌تواند جنبه "اطلاعات نادرست"^{۲۴۶} پیدا کند، نگرانی‌هایی وجود دارد.

۱۲۴. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در حوزه‌های مختلف، از نظر افشای اطلاعات درباره روش‌های مدیریت ریسک در گزارش‌های مالی و سایر روش‌ها، تفاوت‌های عمده‌ای با یکدیگر دارند، بنابراین گزارش‌های سالانه همچنان اصلی‌ترین منبع افشای اطلاعات هستند. این تفاوت‌ها به دلیل بسیاری از عوامل درون مؤسسه‌ای از جمله اندازه و پیچیدگی عملیات، فرهنگ و روش‌های مدیریت ریسک، الزامات قانونی، نظام حسابداری مورد استفاده، رقابت بازاری، و فلسفه و نگاه مدیریت به موضوع شفافیت بروز می‌کنند. اکثر مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اطلاعات مربوط به عملکردها، نقش‌ها و مسئولیت‌های کمیته‌های مرتبط، و

۸۹- اطلاعات اختصاصی (proprietary information) دربرگیرنده اطلاعاتی است که به رقابت حساس بوده و در صورت به اشتراک گذاشته شدن با دیگران وضعیت رقابتی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را به خطر می‌اندازد (به دستورالعمل چهارم هیأت خدمات مالی اسلامی (IFSB)، بندهای ۱۸ و ۱۹ مراجعه گردد).

اطلاعات کمی درباره نسبت‌های نقدینگی، عدم تطابق در سررسید، و وضعیت شکاف نقدینگی انباشته را در گزارش‌های سالانه ارایه می‌کنند.

۱۲۵. با این حال بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی همچنان در برخی بخش‌های مهم از افشای اطلاعات خودداری می‌کنند. این بخش‌ها شامل فنون استفاده‌شده در کاهش ریسک نقدینگی، سیاست‌های به‌کار گرفته‌شده برای حفظ سپرهای نقدینگی^{۲۴۷}، سناریوهای اصلی امتحان‌شده در آزمون بحران ریسک نقدینگی، درجه تمرکز یا عدم تمرکز عملکرد مدیریت ریسک نقدینگی، راهبردهای متنوع‌سازی اساسی تأمین منابع، شاخص‌های کلیدی پایش‌شده توسط مدیریت ارشد، فراوانی و انواع گزارش‌دهی نقدینگی در داخل مؤسسه، تعیین حدود و ساز و کار نظارتی، طرح کلی برنامه تأمین مالی احتیاطی، راهبردهای تأمین مالی درون‌گروهی و غیره می‌باشند. دستورالعمل چهارم هیأت خدمات مالی اسلامی برخی روش‌های افشای^{۲۴۸} کمی و کیفی اطلاعات برای مدیریت ریسک نقدینگی را به شرح ذیل پیشنهاد داده که باید توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به عنوان حداقل الزامات افشای اطلاعات به‌کار گرفته شود:

- خلاصه‌ای از چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی در برخورد با بروز ریسک در طبقه‌بندی‌های مختلف تأمین منابع (حساب‌های جاری، حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود محدود شده و محدودنشده^{۲۴۹}) و بر پایه کلی؛
- اطلاعات کلی درباره سیاست‌های مدیریت و کاهش ریسک نقدینگی با در نظر گرفتن سهولت دسترسی به وجوه و منابع منطبق با شریعت و تنوع منابع تأمین وجوه؛
- شاخص‌های بروز ریسک نقدینگی، مثل نسبت دارایی‌های کوتاه‌مدت به بدهی‌های کوتاه‌مدت و حساب‌های سرمایه‌گذاری، نسبت‌های دارایی‌های نقدشونده^{۲۵۰} یا نوسان (فراریت) در تأمین منابع و وجوه^{۲۵۱}؛

91- Liquidity buffers

۹۲- به دستورالعمل چهارم هیأت خدمات مالی اسلامی (IFSB)، بخش ۱-۳، بندهای ۵۳ و ۵۴ مراجعه گردد.

93- Unrestricted and restricted PSIA

94- Liquid assets

- تحلیل سررسید تأمین مالی و طبقه‌بندی‌های مختلف تأمین منابع (حساب جاری، حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود محدود شده و محدود نشده) در طیف‌های مختلف سررسید؛
- سیاست نگهداری سپرده‌های نقدینگی؛
- فراوانی و انواع گزارش‌دهی درباره نقدینگی در داخل مؤسسه؛
- توضیح در باره استفاده از آزمون بحران در چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی؛
- خلاصه‌ای از ویژگی‌ها و طرح‌های آزمایشی برنامه تأمین مالی احتیاطی؛ و
- محدودیت‌های نظارتی اعمال‌شده بر انتقال نقدینگی بین گروه‌ها، در صورت وجود.

بخش چهارم: اصول راهنما برای مقامات نظارتی

۴-۱- مسئولیت نظارت بر وضعیت و ریسک نقدینگی

اصل ۱۶

مقامات نظارتی^{۲۵۲} باید ارزیابی منظمی از وضعیت‌های کلی نقدینگی و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه انجام دهند به گونه‌ای که اطمینان حاصل نمایند، همیشه سطح نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به میزان کافی حفظ گردیده و در صورت وجود بحران نقدینگی، سطح نقدینگی مزبور قابلیت پوشش نقدینگی مورد نیاز مؤسسه را خواهد داشت.

۱۲۶. مقامات نظارتی باید ارزیابی منظمی از وضعیت یکپارچه نقدینگی و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در حوزه خود داشته باشند تا بدین وسیله از

دارایی‌های که به آسانی قابل تبدیل به پول نقد هستند و برای پرداخت دیون جاری در نظر گرفته می‌شوند. ۹۵- منظور از "نوسان (فراریت) در تأمین منابع و وجوه" حساسیت سپرده‌گذاران، دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری، و بستانکاران نسبت به اتفاقاتی است که می‌تواند از اعتماد آنان کاسته و منجر به خروج سریع سپرده‌ها از مؤسسه توسط آنان گردد. این نوسان را می‌توان با انواع شاخص‌های ترازنامه‌ای نظیر نسبت دارایی‌های نقد به تأمین منابع کل، نسبت بدهی‌های فرار منهای دارایی‌های نقد به کل دارایی‌های غیرسیال (illiquid assets)، و با استفاده از برآوردهای مربوط به جریان نقدی با سررسیدهای مختلف (در صورت وجود این برآوردها) اندازه گرفت (به دستورالعمل چهارم هیأت خدمات مالی اسلامی، پاورقی ۴۴ مراجعه گردد).

96- Supervisory authorities

عدم موفقیت مؤسسه جلوگیری شده و از احتمال تسری (مشکلات) نقدینگی^{۲۰۳} به دیگر مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و سایر مؤسسات مالی کاسته گردد. مقامات نظارتی باید برخوردار بودن مؤسسه از یک چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی جامع که عواملی همچون وام‌دهنده نهایی^{۲۰۴}، برنامه تأمین مالی احتیاطی، و برنامه‌های بازبایی و رفع مشکل را به یکدیگر پیوند می‌دهد را مورد سنجش قرار دهند. این چهارچوب همچنین باید دربرگیرنده نقش کنترل‌های داخلی و عملکردهای مستقل مانند مدیریت ریسک و حسابرسی داخلی در مؤسسه باشد. طی این فرآیند، مقامات نظارتی باید ویژگی‌های مؤسسات را که می‌تواند بر شاخص ریسک نقدینگی آن‌ها اثرگذار باشد در نظر بگیرند (اصول ۱ تا ۱۵ در بخش سوم این مجموعه از اصول راهنما). برخی از این ویژگی‌ها عبارتند از: ساختار تأمین مالی متفاوت، ویژگی‌های جذب ریسک حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود، ماهیت منحصربه‌فرد شیوه‌های تأمین مالی منطبق با شریعت و ماهیت خاص ابزارهای سرمایه‌گذاری منطبق با شریعت و صکوک. همچنین مقامات نظارتی باید محدودیت‌های مختلفی را که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در مدیریت مؤثر ریسک نقدینگی در این حوزه با آن مواجه هستند، به خصوص با توجه به زیرساخت بازار که در بخش دوم توضیح داده شد، مد نظر داشته باشند. مقامات نظارتی باید این ارزیابی‌ها را از طریق نظارت‌های حضوری^{۲۰۵} و غیرحضوری^{۲۰۶} به انجام رسانند. نتایج این ارزیابی‌ها باید منعکس کننده هر گونه نقص مشاهده شده و انتظار مقامات نظارتی نسبت به رفع نواقص و اتخاذ اقدامات اصلاحی از سوی مدیریت ارشد و هیأت مدیره مؤسسه باشد.

۱۲۷. مقامات نظارتی باید شاخص ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را از دو نقطه نظر مورد سنجش قرار دهند؛ اول، مقامات باید میزان و قابلیت تحمل ریسک مؤسسه را ارزیابی نموده و اطمینان حاصل نمایند که توانایی و قابلیت تحمل ریسک مؤسسه با ماهیت کسب و کار آن، ترکیب ساختارهای تأمین مالی، دامنه و محصولات سرمایه‌گذاری و تأمین مالی

97- Liquidity contagion

98- Lender of last resort (LOLR)

99- On-site inspections

100- Off-site inspections

مطابقت داشته و در عین حال محدودیت‌های مربوط به مدیریت نقدینگی با لحاظ انطباق با شریعت را در نظر داشته باشند. دوم، مقامات نظارتی باید اندازه عملیات مؤسسه ارایه دهنده خدمات مالی اسلامی، سهم بازار آن، برنامه‌های آن برای رشد، نقش آن در نظام پرداخت و تسویه و نوع مشتری^{۲۰۷} را از نقطه نظر سیستمی مورد ارزیابی قرار دهند. مقامات نظارتی در حین انجام این ارزیابی، باید امکان هر گونه تسری نقدینگی از مؤسسه به دیگر فعالان بازار را مورد آزمون قرار دهند. مقامات نظارتی همچنین باید تعامل ریسک نقدینگی با دیگر ریسک‌ها، از جمله ریسک اعتباری، ریسک بازار، ریسک عملیاتی، ریسک نرخ بازده، ریسک عدم انطباق با احکام شریعت، و ریسک شهرت را سنجیده و از این امکان که دیگر ریسک‌ها می‌توانند در شرایط مختلف و در موقعیت بحران بازار به ریسک نقدینگی تبدیل شوند غافل نباشند.

۱۲۸. مقامات نظارتی باید بسنجند که آیا هیأت مدیره و مدیریت ارشد مسئولیت کامل مدیریت سالم ریسک نقدینگی را بر عهده گرفته و نظارت و راهنمایی کافی را برای هماهنگی مدیریت و کارکنان ارایه می‌کنند یا خیر. این مقامات باید فرآیند شناسایی ریسک نقدینگی در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را مورد تحلیل قرار داده و مطمئن شوند که مؤسسه هرگونه تمرکز منابع تأمین مالی، سطح انتقال سررسید، اتکا بر تأمین مالی عمده و ساختارهای منطبق با احکام شریعت محصولات تأمین مالی و غیره را در نظر می‌گیرند. این مقامات باید بررسی کنند که آیا سیاست‌های ریسک نقدینگی مؤسسه بین وظایف عملی و نظارتی تمایز قائل می‌شوند، تا به این وسیله از هر گونه تعارض منافع ممانعت به عمل آید. راهبرد و سیاست‌های ریسک نقدینگی مؤسسه باید دامنه کامل سررسیدها از جمله ریسک تأمین وجوه بین‌روز، شبانه، کوتاه‌مدت، و بلندمدت را پوشش داده و تعامل بین تأمین منابع و نقدینگی بازار را در نظر بگیرد.

۱۲۹. مقامات نظارتی باید فرآیند سنجش و کاهش ریسک نقدینگی مؤسسه را نیز ارزیابی نمایند. آن‌ها باید ترکیب سپر نقدینگی مؤسسه را سنجیده و اطمینان حاصل نمایند که، با توجه به اثر منفی عدم موفقیت مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بر صنعت خدمات مالی

اسلامی^{۲۰۸} و نظام مالی به طور کل، مؤسسه قادر خواهد بود نقدینگی کافی را در موقعیت‌های مختلف بروز بحران نقدینگی تأمین نماید. قابلیت عرضه دارایی‌های منطبق با احکام شریعت و صکوک در بازار باید مورد ارزیابی قرار گیرد. مقامات نظارتی باید بررسی نمایند که آیا مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی سیاست‌ها و رویه‌های خاص را برای مدیریت بحران آماده کرده است یا خیر. این مقامات باید به انجام آزمون‌های بحران توجه ویژه‌ای مبذول داشته و تمهیداتی به خرج دهند تا نتایج این آزمون‌ها در چهارچوب ریسک نقدینگی، از جمله برنامه تأمین مالی احتیاطی، اندازه و ترکیب وثیقه منطبق با شریعت و غیره به کار گرفته شود. همچنین فرضیات زیربنایی استفاده‌شده در آزمون بحران و برآورد الزامات آتی تأمین منابع (خالص) باید به منظور اطمینان از تداوم اعتبار آن در شرایط عادی و بحرانی، و به دلیل تغییرات در فضای داخلی و خارجی، مورد آزمون قرار گیرند. مقامات نظارتی باید تحقیق کنند که آزمون بحران مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی محدوده یا گستره وسیعی از سناریوهای قابل قبول و گسترده را در بر می‌گیرد یا خیر و همچنین باید در صورت لزوم ضمائی را نیز برای این سناریوها پیشنهاد دهند. این مقامات باید روش ترکیب نتایج آزمون بحران با چهارچوب ریسک نقدینگی را ارزیابی کرده و اطمینان حاصل نمایند که اصلاحات مناسب در حوزه‌های مربوطه از جمله سپر نقدینگی، شاخص تأمین وجوه و منابع، برنامه تأمین مالی احتیاطی و وثیقه انجام می‌گیرد.

۱۳۰. مقامات نظارتی باید هوشیار باشند که آیا مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از عملکرد مدیریت ریسک نقدینگی خود برای مدیریت نقدینگی بهره می‌گیرند یا آن‌که از آن به منظور تأمین و به کارگیری بلندمدت وجوه و منابع به عنوان روشی کاملاً انتفاعی استفاده می‌کنند. مدیریت ریسک نقدینگی در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید با هدف اصلی انعطاف و مقاومت سازمانی انجام گرفته، و به قیمت (نادیده گرفتن) مدیریت ریسک احتیاطی، درگیر فعالیت‌های سودجویانه نگردد. مقامات نظارتی همچنین باید از حمایت مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در حوزه‌های تحت اختیار خود برخوردار باشند تا بدین وسیله در ابزارهای مدیریت نقدینگی خود تنوع ایجاد کنند. درجایی که دستیابی به این

تنوع و گوناگونی مشکل باشد، اتکای بیش از حد بر یک ابزار خاص مدیریت نقدینگی (مثل معاملات مباحه کالایی) باید با مدیریت ریسک قوی و روش‌های حاکمیتی همراه باشد. عملکرد معمول و فعلی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که عبارت از اتکای شدید بر معاملات مباحه کالایی بلندمدت به عنوان ابزار انحصاری مدیریت ریسک نقدینگی و در مواردی اخذ سپرده است، می‌تواند منجر به استفاده بیش از حد از اهرم مالی گردد. همانطور که در *یادداشت راهنمای شماره ۲*، مرتبط با مدیریت ریسک و *استانداردهای کفایت سرمایه معاملات مباحه کالایی آمده است*^{۲۵۹}، این امر می‌تواند منشأ نگرانی بسیار بوده و مستلزم دخالت مقامات نظارتی از نقطه نظر احتیاطی باشد (به خصوص در شرایطی که استفاده از معاملات مباحه کالایی با اصول مناسب مدیریت ریسک و حاکمیت شرکتی پشتیبانی نمی‌گردد).

۱۳۱. مقامات نظارتی همچنین باید اطمینان حاصل نمایند که سیستم اطلاعات مدیریت، به طور کافی مطابق با ماهیت، اندازه، و پیچیدگی عملکرد مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی است. سیستم اطلاعات مدیریت باید به طور کامل با رویکرد بانکی کلی مؤسسه یکپارچگی داشته و بتواند گزارش‌های به موقع، جامع، آنی، و تثبیت شده درباره مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه و وضعیت نقدینگی آن را به کارکنان مربوطه ارایه نماید. مقامات نظارتی معمولاً به مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در کشور خود، که اندازه کوچکتری دارند، اجازه می‌دهند از رویکردی ساده، متعارف، و مبتنی بر کمیت، مانند حفظ نسبت‌های نقدی^{۲۶۰} برای مدیریت و پایش ریسک نقدینگی استفاده کنند. با این وجود، مقامات نظارتی به مؤسسات بزرگتر و فعال در سطح بین‌المللی اجازه خواهند داد از روش‌ها و اصول داخلی خود استفاده کنند. در این شرایط این مقامات باید بسنجند که آیا این روش‌ها و اصول داخلی از حاکمیت کافی، روش مناسب و درست، فرآیند بررسی به موقع و آزمون بحران قوی که مؤید انعطاف لازم مؤسسه برای مقابله با بحران نقدینگی می‌باشد برخوردار هستند یا خیر. برخی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از سازوکار قیمت‌گذاری انتقالی استفاده می‌کنند که هزینه‌های

103- GN-2: Guidance Note in Connection with the Risk Management and Capital Adequacy Standards: Commodity Murabahah Transactions

برای توضیح بیشتر به بندهای ۲۵ و ۲۶ مراجعه شود.

104- Liquid ratios

نسبت دارایی جاری به بدهی جاری

نقدینگی، منافع، و ریسک‌ها در قیمت‌گذاری داخلی را با یکدیگر ترکیب می‌کند. در این صورت مقامات نظارتی باید تأیید کنند که این فرآیند دربرگیرنده سنجش عملکردهای مختلف مؤسسه بوده و در جریان تأیید محصول جدید در تمام فعالیت‌های تجاری مهم دخیل می‌باشد. این فرآیند باید شفاف بوده و نشان‌دهنده شرایط رو به تغییر بازار باشد.

۴-۲- نیاز به مقررات نظارتی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی

اصل ۱۷

مقامات نظارتی باید با توجه به ویژگی‌ها و مشخصات مرتبط با ساختار تأمین مالی، ابزارهای تأمین مالی و سرمایه‌گذاری، دسترسی به اوراق بهادار منطبق با احکام شریعت و همچنین میزان توسعه یافتگی بازارهای پولی اسلامی در حوزه‌های اجرایی خود، مقررات و رهنمودهایی را در خصوص مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تهیه نمایند.

۱۳۲. مقامات نظارتی با توجه به نقش کلی خود در تضمین امنیت و سلامت نهادهای تحت نظارت و نظام مالی، به دلایل متعدد، سهم به سزایی در جلوگیری از کمبود نقدینگی^{۲۶۱} در مؤسسات مالی از جمله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی دارند. این دلایل شامل محافظت از سپرده‌گذاران و دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری، بازتاب سیستمی عدم موفقیت مؤسسه و یا کمبود نقدینگی در یک مؤسسه مالی برای دیگر فعالان بازار و جلب و حفظ اعتماد کلی ذینفعان نسبت به سلامت و ثبات نظام مالی است. بنابراین، مقررات ریسک نقدینگی بخشی از ابزار مورد استفاده مقامات نظارتی در جهت کاهش فراوانی و شدت فشارهای نقدینگی^{۲۶۲} در مؤسسات مالی و حفاظت در برابر بحران سیستمی است. اهمیت مقررات نقدینگی در مورد مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، با توجه به تازگی این صنعت در بسیاری از حوزه‌ها و ریسک شهرت‌شدیدی که برای صنعت خدمات مالی اسلامی وجود دارد، حتی از دیگر مؤسسات مالی نیز بیشتر است. به دلیل آن که ناتوانی در پرداخت یک مؤسسه ارایه‌دهنده

105- Illiquidity

106- Liquidity strains

خدمات مالی اسلامی از نقطه نظر الگوی تجاری مانع بزرگی در راه این صنعت خواهد بود. همان گونه که پیشتر نیز توضیح داده شد، اتکای بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بر حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود مبتنی بر مضاربه^{۲۶۳} نیز بر ریسک نقدینگی آنان تأثیرگذار است چرا که در اصل، دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری ریسک تجاری مرتبط با دارایی‌های تأمین شده از محل منابع آنان را متحمل می‌شوند. بنابراین مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مسئولیت مدیریت سرمایه‌گذاری منابع حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود را عهده‌دار بوده و به صورت امانی متعهد به حفاظت از منافع دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری از طریق تدوین سیاست‌های سالم و احتیاطی در مدیریت دارایی‌های تأمین شده از محل منابع دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری هستند. هر گونه نقص در چهارچوب مدیریت ریسک مؤسسه می‌تواند منجر به متضرر شدن دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری گردد که این به نوبه خود به شهرت آن مؤسسه و اعتبار صنعت ارایه خدمات مالی اسلامی به طور کل آسیب خواهد رساند.

۱۳۳. مقامات نظارتی باید مقررات و دستورالعمل‌های مربوط به مدیریت ریسک در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، از جمله مسائل مربوط به ریسک نقدینگی، را تعیین کرده و ویژگی‌های خاص هر یک را در رابطه با ساختار تأمین منابع، محصولات تأمین مالی و سرمایه‌گذاری، دسترسی به اوراق بهادار منطبق با شریعت، و وضعیت بازار پول اسلامی در حوزه آن‌ها در نظر داشته باشند. برخی از مقامات نظارتی که برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مقررگذاری می‌کنند، یک نظام کمیتی را برای نظارت بر مدیریت ریسک نقدینگی، با استفاده از مجموعه‌ای از شرایط مربوط به پیش‌بینی جریان وجوه نقد^{۲۶۴} بر اساس شاخص‌های قراردادی و رفتاری اجزاء ترازنامه و براساس سپرده‌های عمده^{۲۶۵}، نسبت‌های نقدینگی، ذخیره نقدی قانونی و الزامات نقدینگی^{۲۶۶}، حدود عدم تطابق‌ها در

107- Mudarabah

108- Cash-flow

109- Core deposits

110- liquidity requirements

- برخی مقامات نظارتی، به دلیل کمبود اوراق بهادار مناسب و منطبق با شریعت یا صکوک در حوزه تحت اختیار خود، الزامات ذخایر نقدینگی برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را کاهش می‌دهند.

سررسید (اعم از مثبت و منفی)، سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار مبتنی بر احکام شریعت و صکوک در اختیار دارند. بدین منظور، مقامات نظارتی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را ملزم به گزارش‌دهی منظم درباره هماهنگی آن‌ها با شرایط تعیین‌شده می‌نمایند. فواصل زمانی ارایه این گزارشات از هفتگی تا فصلی متغیر است.

۱۳۴. برخی مقامات نظارتی در اولین قدم و به عنوان مکمل الزامات کیفی، رویکردی کمی اتخاذ می‌کنند. این مقامات بر این نظر هستند که فراتر از سطحی خاص، رویکرد کمی، آن‌چنان در تحلیل کیفیت چهارچوب مدیریت ریسک در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مؤثر نخواهد بود. در نتیجه، بسیاری از این مقامات الزاماتی را برای تدوین راهبرد و سیاست‌های مدیریت ریسک نقدینگی، نقش هیأت مدیره و مدیریت ارشد، اهمیت سیستم‌ها و بازرسی‌ها، اجرای آزمون بحران و تحلیل سناریو، دارا بودن برنامه تأمین مالی احتیاطی، و غیره تعیین نموده‌اند. به‌طور کلی در هر دو حالت، الزامات کمی و کیفی برای تمامی مؤسساتی -صرف‌نظر از آن‌که از بانک‌های سنتی^{۲۶۷} به شمار آیند و یا مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باشند- که مشمول مقررات ریسک نقدینگی هستند، به‌کار گرفته می‌شوند. این رویکرد به مقامات نظارتی کمک می‌کند مقایسه‌های سودمندی بین این دو نوع مؤسسه مالی انجام دهند.

۱۳۵. با این حال، تعداد مقاماتی که در دستورالعمل‌های خود به ویژگی‌ها و محدودیت‌های مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی پرداخته‌اند، زیاد نیست. این ویژگی‌ها و محدودیت‌ها عبارتند از اجزاء ترازنامه و محدودیت در حوزه‌های مختلف، از جمله متنوع‌سازی پایه تأمین وجوه، دسترسی به اوراق بهادار منطبق با شریعت و صکوک، تهیه یک برنامه تأمین مالی احتیاطی، حفظ سپر نقدینگی و دیگر حوزه‌هایی که در بخش قبلی ذکر شد. با انتشار این مجموعه اصول راهنما، انتظار می‌رود تعداد بیشتری از مقامات نظارتی به تحلیل کامل شرایط ویژه و محیطی که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در آن فعال هستند پرداخته و مجموعه جامع‌تری از مقررات و رهنمودها را به مؤسسات خود ارایه کنند.

۱۳۶. شایان توجه است که علاوه بر تعیین مقررات کمی و کیفی خاص، مقامات نظارتی می‌توانند به مؤسساتی که از پیچیدگی عملیاتی بیشتری برخوردارند اجازه دهند از روش‌های داخلی خود

بهره بگیرند. در این صورت، قبل از به رسمیت شناختن این روش‌ها، مقامات نظارتی باید آن‌ها را مورد سنجش قرار داده و استحکام و کفایت آن‌ها را در رویکردی مقرراتی به نظارت بر ریسک نقدینگی تحلیل نمایند. فرآیند ارزیابی باید حداقل حوزه‌هایی را که در بند ۱۳۱ مشخص شده است، پوشش دهد.

۱۳۷. کمیته نظارت بانکی بال^{۲۶۸}، به عنوان بخشی از اصلاحات کلی در چهارچوب مقررده‌گذاری بین‌المللی برای مؤسسات بانکی، مجموعه‌ای از مقررات را در دسامبر ۲۰۱۰ به‌روزرسانی کرد، که آن را به اختصار تحت نام بال^{۲۶۹} می‌شناسند. یکی از نسخه‌های منتشرشده این مجموعه تحت عنوان "بال ۳: چهارچوب بین‌المللی برای مدیریت ریسک نقدینگی، استانداردها، وپایش"^{۲۷۰} دو استاندارد بین‌المللی و هماهنگ برای نقدینگی را، با هدف تبدیل شدن به اجزاء ضروری چهارچوب مقررده‌گذاری بین‌المللی و مشابه الزامات کفایت سرمایه، معرفی کرد. بر اساس این نسخه، این استانداردها حداقل الزامات را تعیین کرده و قوانین را در سطح بین‌المللی یکسان‌سازی خواهند نمود. هیأت خدمات مالی اسلامی^{۲۷۱} این استانداردهای نقدینگی را همراه با دیگر ابزارهای کمی استفاده‌شده توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در حوزه‌های مختلف، به منظور اقدام به پذیرش و اجرای آن، مورد مطالعه قرار داده و خود یادداشت راهنمای جداگانه‌ای منتشر خواهد کرد. کمیته نظارت بانکی بال همچنین مجموعه‌ای از شاخص‌های رایج را توسعه داده است که در حقیقت معادل حداقل اطلاعاتی است که مقامات نظارتی ابزار نظارتی و مقررده‌گذاری خود را بر آن پایه‌گذاری خواهند کرد. مجموعه حاضر برخی از این شاخص‌ها را برای استفاده مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی تعدیل نموده است.

112- Basel Committee on Banking Supervision (BCBS)

113- Basel III

114- Basel III: International Framework for Liquidity Risk Measurement, Standards and Monitoring

115- Islamic Financial Services Board (IFSB)

۴-۳- نقش ناظران به عنوان تأمین‌کنندگان پشتیبان نقدینگی

اصل ۱۸

مقامات نظارتی باید بالاترین میزان شناخت را در خصوص وظیفه و نقش خود به عنوان تأمین‌کنندگان نقدینگی در شرایط عادی و بحرانی که منطبق با احکام شریعت نیز می‌باشد، داشته و به طور همزمان به دنبال ایجاد هماهنگی و توسعه وثایق منطبق با احکام شریعت به منظور فراهم آوردن چنین حمایتی از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باشند.

۱۳۸. تجربیات کشورهای مختلف دنیا نشان می‌دهد که تسهیلات مدیریت نقدینگی شبانه^{۲۷۲} که توسط مقامات نظارتی در شرایط عادی و بحرانی بازار ارایه می‌گردد، از انعطاف‌پذیری ارزشمندی برخوردار است که از طریق آن می‌توان با اختلالات موقت نقدینگی در یک مؤسسه خاص یا در سطح بازار مقابله کرد. علاوه در زمان بروز بحران و تشنج در بازار، حتی آن دسته از مؤسسات مالی که قادر به بازپرداخت بدهی‌های خود هستند نیز با مشکل نقدینگی روبرو خواهند بود، که البته نیاز به پشتیبانی نظارتی خواهد داشت. مهم‌تر از همه آن که تسهیلات وام‌دهنده نهایی که در اختیار مقامات نظارتی قرار دارد مانع از آن می‌شود که سپرده‌گذاران به خاطر وحشت از شرایط نامساعد بازار سپرده‌های خود را از مؤسسه خارج نمایند و بدین ترتیب از دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری و سپرده‌گذاران محافظت خواهد شد. همچنین، از بروز اختلال در مساعدت مالی کارا به کل اقتصاد، که می‌تواند ناشی از سقوط یک یا چند مؤسسه در زمان بحران باشد، ممانعت به عمل خواهد آمد. در برخی از حوزه‌ها، تسهیلات نظارتی پشتیبانی از نقدینگی، بر اساس شریعت، برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی فراهم نیست و یا مفاد و شرایط آن به روشنی توسط مقامات نظارتی تعریف نشده است. با این وجود، درجایی که این ساختارها وجود دارند، این تسهیلات به وسیله مضاربه، معاملات مباحه کالایی، فروش و بیع متقابل وثیقه قابل‌قبول (اغلب صکوک دولتی)، قرض یا وام‌های بدون بهره، و غیره تأمین می‌شود. مقامات نظارتی باید این تسهیلات را، در جاهایی که

116- Standing liquidity facility

در منطقه یورو، به بخش تنزیل اطلاق شده و تسهیلات تأمین و جذب نقدینگی شبانه را در بر می‌گیرد.

تسهیلات منطبق با شریعت موجود نیست، برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی فراهم نمایند. البته، شناسایی ساختار مناسب برای تأمین چنین تسهیلاتی همواره مشکل بوده و نیازمند تحقیق و بررسی بیشتر است.

۱۳۹. برای ارایه تسهیلات پشتیبانی نقدینگی منطبق با شریعت به مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، لازم است که مقامات نظارتی شفافیت بیشتری برای نقش خود در این مهم، چه در شرایط عادی و چه در صورت بروز بحران در بازار، قائل شوند. به طور کلی، بهتر است که دسترسی به تسهیلات وام‌دهنده نهایی در اختیار مقام نظارتی تأمین‌کننده این تسهیلات بوده و وجوه و منابع مورد نیاز بر اساس شروطی ارایه گردد که تعمداً از جذابیت این تسهیلات کاسته و بدین‌وسیله از استفاده‌های فرصت‌طلبانه جلوگیری نماید؛ در این صورت مخاطرات اخلاقی نیز کاهش خواهد یافت. بنابراین بسیاری از مقامات نظارتی تصمیم می‌گیرند که این حمایت را به صورت موردی ارایه نموده و بدین ترتیب این تسهیلات جنبه "حق مسلم" برای مؤسسه مورد نظر را نداشته باشد. با این وجود، به منظور برقراری تعادل، مقامات نظارتی باید در مقابله با موقعیت بحران نقدینگی، شفاف‌تر عمل کنند؛ به عنوان مثال، نوع وثیقه منطبق با شریعت را که جنبه رهن و گرو خواهد داشت، حدود مربوط به انواع مختلف وثایق قابل‌قبول منطبق با احکام شریعت، و دوره‌های امکان‌پذیر تأمین مالی را به درستی تعریف نمایند. قابل دسترسی بودن بیمه سپرده منطبق با احکام شریعت و ارایه پشتیبانی نقدینگی از ناحیه مقامات نظارتی در قالب وام‌دهنده نهایی یا در اشکال دیگر، بر مسئولیت مقامات نظارتی نسبت به مقابله با کاهش استاندارد مدیریت ریسک نقدینگی و یا اتخاذ چهارچوب ضعیف برای مدیریت ریسک نقدینگی توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، می‌افزاید.

۱۴۰. یک جنبه بسیار مرتبط با تسهیلات نقدینگی نظارتی، چه به عنوان وام‌دهنده نهایی منطبق با احکام شریعت و چه در شرایط عادی بازار، قابلیت دسترسی وثیقه قابل‌قبول و منطبق با شریعت برای اخذ این پشتیبانی است. در حقیقت در بسیاری از حوزه‌هایی که مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در آن فعال هستند، ابزارهای منطبق با احکام شریعت یا صکوک منتشرشده توسط دولت‌ها یا مقامات نظارتی یا بسیار کم بوده و یا آن‌که اصلاً وجود ندارد. اگرچه در بسیاری از موارد، انتشار ابزارهای منطبق با احکام شریعت یا صکوک جدید و

یا گسترش دامنه و حجم موجود این اوراق خارج از حیطه مسئولیت مقامات نظارتی است، با این حال این مقامات می‌توانند گستره وثایق قابل قبول برای تأمین پشتیبانی نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را وسعت بخشند. این اقدامات شامل پذیرش ابزارهای منطبق با احکام شریعت یا صکوک منتشرشده توسط شرکت‌های بخش دولتی، اشخاص حقوقی اصلی ملی، مؤسسات چندمنظوره^{۲۷۳} مثل بانک توسعه اسلامی، یا دیگر دولت‌ها^{۲۷۴} و بانک‌های مرکزی است.

۱۴۱. در بسیاری موارد، بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی و دیگر مؤسسات تأمین مالی اسلامی تخصصی، به دلیل عدم پذیرش سپرده‌های خرد و وجوه و منابع سرمایه‌گذاری، شایسته درخواست برای دریافت پشتیبانی نقدینگی بر اساس احکام شریعت از مقامات نظارتی نیستند. با این حال، با توجه به تجربیات بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، انواع مختلف مؤسسات مالی، به دلیل ماهیت در حال تغییر نظام مالی، به شدت به یکدیگر پیوسته هستند. این وابستگی منجر به ریسک سیستمی بالاتر و تغییرات بیشتر در سرایت مسائل مربوط به اعتبار و شهرت از یک نوع مؤسسه به مؤسسه دیگر است. به علاوه، بسیاری از بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی و دیگر مؤسسات مالی اسلامی تخصصی بخشی از یک گروه هستند، و هر گونه مشکل فرضی یا حقیقی با این مؤسسات می‌تواند به دیگر اعضای گروه منتقل گردد. با توجه به این نکته، مقامات نظارتی باید گسترش تسهیلات پشتیبانی نقدینگی خود به چنین مؤسساتی را، چه در شرایط عادی و چه در زمان بروز بحران، در نظر داشته باشند.

۴-۴- نظارت بر ریسک نقدینگی در سطح تلفیقی (کلی)

اصل ۱۹

در شرایطی که بانک‌های اسلامی به عنوان بخشی از یک گروه مالی فعالیت می‌نمایند، یا چنانچه یک بانک سنتی، عملیات بانکی اسلامی را از طریق بخش اسلامی خود ارائه می‌نماید مقامات نظارتی باید چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی را هم در سطح گروه یا شرکت اصلی و هم در سطح بانک اسلامی، به دقت ارزیابی نمایند. مقامات نظارتی باید اطمینان حاصل نمایند که به منظور تأمین منابع مالی مورد نیاز در شرایط عادی و بحرانی، نقدینگی کافی در هر دو سطح فوق‌الاشاره موجود باشد. مقامات نظارتی باید اطمینان حاصل نمایند که ریسک نقدینگی و سرایت ریسک شهرت عملیات بانکی اسلامی به سایر عملیات بانکی و بالعکس، به طور صحیح و به دقت مد نظر قرار گرفته و به نحوی مناسب کاهش یافته‌است.

۱۴۲. مقامات نظارتی و سازمان‌های تدوین‌کننده استانداردهای تأمین مالی اسلامی تلاش می‌کنند صنعت خدمات مالی اسلامی را با صنعت مالی بین‌المللی، با در نظر گرفتن ویژگی‌های آن، به‌طور کامل ترکیب نمایند. با توجه به افزایش این انسجام و سهم رو به افزایش بازار در بخش مالی اسلامی در سراسر جهان، صنعت خدمات مالی اسلامی در بسیاری از حوزه‌ها در حال کسب سهم بازار است. از نقطه نظر مقامات نظارتی، بهم پیوستگی و ارتباط تنگاتنگ بین بخش متعارف مالی و بخش اسلامی باید با توجه به ریسک سیستمی به‌طور کامل مورد تحلیل قرار گیرد. یکی از بخش‌های این ارتباط تنگاتنگ مربوط به مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی است که یا: (۱) عبارت از بانک‌های اسلامی کاملاً تکامل یافته و بخشی از گروه بانکی (از جمله بانک تجاری اسلامی^{۲۷۵}، بانک سرمایه‌گذاری اسلامی^{۲۷۶}، بانک عمده اسلامی^{۲۷۷}، بانک‌های تأمین مالی کوچک اسلامی^{۲۷۸} و غیره) هستند؛ و یا (۲) عبارت از عملیات اسلامی در یک بانک سنتی (عملیات بخش اسلامی) می‌باشند. از نقطه نظر مدیریت ریسک نقدینگی، مقامات نظارتی باید با تحلیل موضوع و اتخاذ اقدامات مقتضی از امکان تسری نقدینگی و

119- Islamic commercial bank

120- Islamic investment bank

121- Islamic wholesale bank

122- Islamic microfinance bank

اثرپذیری شهرتی و اعتباری^{۲۷۹} بین مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و دیگر گروه‌ها در حالت اول، و بین عملیات اسلامی و منشأ در حالت دوم بکاهند.

۱۴۳. زمانی که مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بخشی از گروه بانکی است، مقامات نظارتی باید اندازه، اهمیت، ماهیت عملیات، و سهم کلی مؤسسه در گروه بانکی را مورد سنجش قرار دهند. به‌طور معمول، اگر گروه بانکی هم شامل مؤسسات متعارف مالی و هم دربرگیرنده مؤسسات اسلامی باشد، به دلیل ملاحظات مربوط به احکام شریعت، مسئولیت مدیریت ریسک نقدینگی در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به صورت غیرمتمرکز انجام شده و هیأت مدیره و مدیریت ارشد مؤسسه، در محدوده راهبرد و سیاست‌های گروه، مسئول مدیریت نقدینگی آن قلمداد خواهند شد. از طرف دیگر، اگر گروه بانکی صرفاً متشکل از مؤسسات اسلامی باشد، مسئولیت مدیریت ریسک نقدینگی ممکن است در سطح گروه متمرکز بوده و یا این که به صورت غیرمتمرکز باشد. مقامات نظارتی باید توجه کامل به این الگوها مبذول داشته و آن‌ها را در ارزیابی و مراقبت خود دخیل نمایند، همچنین باید راهبرد و سیاست‌های مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در اتکا بر دیگر گروه‌ها به‌منظور جلب حمایت از نقدینگی منطبق با احکام شریعت را، هم در شرایط عادی و هم در شرایط بحرانی بازار، مورد آزمون قرار دهند. این مقامات باید، بر اساس آمار و اطلاعات عددی قبلی و سایر شواهد، میزان اعتبار این پشتیبانی از ناحیه دیگر گروه‌ها را، در صورت نیاز، مورد ارزیابی قرار دهند. آنان باید امکان سرایت مسائل مربوط به شهرت و اعتبار در مؤسسه به دیگر گروه‌ها، و یا بالعکس، در صورت بروز مشکلات نقدینگی را، تحلیل نموده و برای کاهش آن اتخاذ اقدامات مناسب را پیشنهاد دهند. این مقامات باید توجه داشته باشند که در زمانی که دیگر گروه‌ها با نگرانی‌های شدید در حوزه نقدینگی و ناتوانی در بازپرداخت بدهی‌های خود مواجه هستند، مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از اثر دومینوی^{۲۸۰} حاصل از شکست دیگر گروه‌ها صدمه دیده و بدین ترتیب اعتماد تأمین‌کنندگان منابع خدشه‌دار شده و نااطمینانی‌های اقتصادی بروز خواهد کرد.

123- Reputational contagion

124- Domino effect

۱۴۴. مقامات نظارتی باید ویژگی‌های مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مختلف را، در زمانی که بخشی از گروه بانکی هستند، به‌طور کامل در نظر بگیرند. در مورد بانک‌های تجاری اسلامی کاملاً تکامل‌یافته، پایه منابع آن‌ها معمولاً ثابت است زیرا به حساب‌های جاری بدون سود^{۲۸۱} و حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود محدود نشده دسترسی دارند. از طرف دیگر، بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی/ بانک‌های عمده‌فروشی اسلامی به سپرده‌ها و حساب‌های سرمایه‌گذاری مشتریان دسترسی ندارند و بنابراین برای تأمین مالی به شدت به منابع بازار متکی هستند^{۲۸۲}. بسیاری از این بانک‌ها، برای ایجاد منابع، عمدتاً از ساختارهای معاملات مباحه کالایی و وکالت استفاده می‌کنند. به طریق مشابه، این بانک‌ها معمولاً برای جلب پشتیبانی نقدینگی از مقامات نظارتی در قالب وام‌دهنده نهایی منطبق با احکام شریعت، در شرایط عادی و همچنین در زمان شرایط بحرانی بازار شایستگی ندارند. بنابراین در زمان بروز اختلال در نقدینگی، این بانک‌ها ممکن است به شدت بر جلب پشتیبانی دیگر گروه‌ها تکیه کنند و این حمایت‌ها می‌تواند به مهم‌ترین پشتیبانی قابل دسترس برای آن‌ها در زمان بحران بدل گردد. مقامات نظارتی باید ویژگی‌های مهم این ارتباط تنگاتنگ را سنجیده و عدم امکان دسترسی سریع به پشتیبانی نقدینگی در سطح آن‌ها را از ناحیه دیگر گروه‌ها در زمان کاهش منابع نقدی و افزایش تقاضا ارزیابی کنند. این مقامات باید به محدودیت‌های ممکن در انتقال نقدینگی بین گروه‌ها به دلایل خارجی (الزامات حقوقی، قانونی، و نظام‌های تسویه یا انطباق با احکام شریعت) و دلایل داخلی (محدودیت‌ها، سیاست‌ها و حدود بروز ریسک در داخل گروه) توجه داشته باشند.

۱۴۵. زمانی که یک بانک سنتی خدمات و محصولات اسلامی را از طریق بخش اسلامی در همان حوزه ارایه می‌کند، مسئولیت مدیریت ریسک نقدینگی به‌طور طبیعی با کارکنان شاغل در سطح دفتر مرکزی و همچنین برخی از دیگر کارکنان شاغل در بخش عملیات اسلامی است. مقامات نظارتی باید از این مسأله اطمینان حاصل نمایند که راهبرد و سیاست‌های مدیریت ریسک مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، در سطح بانکی به‌طور کل، با نگاه به

125- Unremunerated current account

۱۲۶- منبع اصلی تأمین منابع برای این مؤسسات حقوق صاحبان سهام آن است.

ماهیت خاص تأمین منابع، تأمین مالی، و سرمایه‌گذاری در سبد مالی عملیات اسلامی تدوین شده‌اند. این مقامات باید وضعیت نقدینگی را هم در سطح مدیریت و هم در سطح عملیات اسلامی تحلیل نموده و اطمینان حاصل کنند که هر دو از نقدینگی کافی در هر زمان برخوردارند. درجایی که بانک اصلی ارایه‌دهنده عملیات بخش اسلامی (در بانک سنتی) در حوزه دیگری واقع شده است، بسته به اندازه و ماهیت مؤسسه، مسئولیت مدیریت ریسک نقدینگی با کارکنان اداره مرکزی بوده و یا به بخش اسلامی واگذار می‌شود. در حالت اول، مسئولیت ارزیابی با ناظر کشور مبدأ^{۲۸۳}؛ و در حالت دوم، با ناظر کشور مقصد^{۲۸۴} است. در هر یک از این دو حالت، در صورت وجود مانع بر سر راه انتقال وجوه بین بانک اصلی و بخش اسلامی، باید اقدام مقتضی به‌دقت اتخاذ گردد.

۱۴۶. به‌طور معمول، در مورد عملیات بخش اسلامی، یک خط تأمین وجوه اختصاصی منطبق با احکام شریعت از ناحیه خزانه بخش سرپرستی به منظور برآورده نمودن کاستی نقدینگی، چه در شرایط عادی و چه در شرایط بحرانی بازار، وجود خواهد داشت. این مجموعه از اصول راهنما به این مسأله توجه دارد که در بسیاری از حوزه‌ها که مقامات نظارتی هیچ‌گونه الزامی برای تفکیک وجوه بین عملیات اسلامی و سنتی بانک قائل نشده‌اند، برخی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، در جریان مدیریت ریسک نقدینگی خود، این الزامات را به‌طور کامل مد نظر قرار نمی‌دهند. در برخی حوزه‌ها، الزاماتی برای بخش‌های اسلامی تدوین شده تا الزامات قانونی نقدینگی به‌طور جداگانه برقرار مانده و دیگر محدودیت‌ها در مورد عدم تطابق‌ها در سررسید و غیره اعمال شود. در این موارد، مقامات نظارتی باید الزامات را هم جداگانه و هم به‌طور مشترک مورد سنجش قرار دهند.

۴-۵- گردآوری اطلاعات درباره نقدینگی و اقدامات اصلاحی

اصل ۲۰

مقامات نظارتی باید به منظور ارزیابی ویژگی‌های ریسک نقدینگی و چهارچوب ریسک نقدینگی اتخاذ شده توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در حوزه عملیاتی خود،

127- Home supervisor

128- Host supervisor

آن‌ها را به ارایه اطلاعات کمی و کیفی دقیق و به موقع ملزم نمایند. چنانچه مقامات نظارتی از هرگونه ضعف یا کمبود عمده در وضعیت نقدینگی یا چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مطلع گردند، باید آن‌ها را به اتخاذ به موقع اقدامات اصلاحی به منظور مرتفع نمودن مشکلات و مسایل تشخیص داده شده ملزم نمایند. مقامات نظارتی مکلفند با استفاده از ابزارهای مختلف در اختیار خود به همراه رویه‌ها و فرایندهای مناسب مؤثر، از اعمال اقدامات اصلاحی مناسب توسط مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اطمینان حاصل نمایند.

۱۴۷. مقامات نظارتی باید مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را به ارایه اطلاعات کمی و کیفی ملزم نمایند؛ اطلاعاتی که به آن‌ها اجازه می‌دهد سطح ریسک نقدینگی مؤسسه را اندازه‌گیری کرده، وضعیت نقدینگی آن را تحلیل نموده، و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی آن را مورد ارزیابی قرار دهند. ناظران باید حداقل موارد مدنظر را به عنوان الزامات گزارش‌دهی، برای انواع مختلف مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (نظیر بانک‌های تجاری اسلامی کاملاً تکامل‌یافته، بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی، و شرکت‌های تابعه یا بخش‌های اسلامی) تهیه نمایند. این نوع گزارش‌دهی باید حاوی تعاریف شفاف بوده و ویژگی‌های محصولات و ساختار ترازنامه‌ای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را به انضمام نوع ابزارهای منطبق با احکام شریعت و صکوک که این مؤسسات مجاز به سرمایه‌گذاری در آن‌ها هستند رادر نظر بگیرد. همان‌گونه که در بند ۱۳۱ به آن اشاره شد، مؤسسات بزرگی که پیچیدگی عملیاتی بالایی دارند (و مقامات نظارتی به آن‌ها اجازه استفاده از چهارچوب‌های داخلی را داده‌اند) می‌توانند اطلاعات را در شکل از پیش تعریف‌شده خود، ارایه نمایند.

۱۴۸. علاوه بر گزارش‌دهی، یکی از ابزارهای مهم نظارت بر ریسک نقدینگی که در اختیار مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی قرار دارد اطلاعاتی است که در به عموم مردم ارایه می‌شود. مقامات نظارتی می‌توانند بر اطلاعات مربوط به وضعیت بازارهای سهام و صکوک، انتشار صکوک جدید، بازارهای ارز، از جمله بازارهای سواپ منطبق با احکام شریعت، و بازارهای کالایی نظارت کنند. این مقامات همچنین باید با استفاده از منابع متنوع، اطلاعات مختص به

هر مؤسسه را اعم از قیمت سهام آن، نرخ سود پرداخت‌شده در بازارهای پول اسلامی با سررسیدهای مختلف، اعتماد کلی دیگر فعالان بازار به تأمین منابع برای مؤسسه و غیره جمع‌آوری نمایند. مقامات نظارتی باید برای تحلیل این اطلاعات از روش‌های مورد استفاده مؤسسات مشابه و هم‌تا از نظر اندازه و مدل‌های کسب و کار استفاده نمایند.

۱۴۹. فراوانی و پوشش گزارش‌دهی ناظران باید مطابق با ماهیت کسب و کار و ریسک مرتبط با مؤسسه باشد. برای مثال، مجوز برخی از بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی محدود است و یا الگوی کسب‌وکار آن‌ها به گونه‌ای است که فعالیت‌های خود را از طرف اشخاص ثالث انجام می‌دهند. به همین ترتیب، در صورت وجود یک بانک تابعه اسلامی یا بخش اسلامی که در آن مدیریت ریسک نقدینگی در شرکت اصلی متمرکز است، الزامات گزارش‌دهی واحد عملیات اسلامی باید از شدت کمتری برخوردار باشد. مقامات نظارتی باید در شرایط بروز بحران نقدینگی، در صورت لزوم، افزایش فراوانی یا عمق گزارش‌دهی معمول را در نظر داشته باشند. همچنین ممکن است در وضعیت بحرانی، از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی بخواهند اطلاعات تازه‌ای را که پیش از این مورد مطالبه مقامات نظارتی نبوده است را به آنان ارایه نمایند.

۱۵۰. مقامات نظارتی باید بر اساس اطلاعات و تحلیل‌های جمع‌آوری‌شده، مشکلات بالقوه نقدینگی در یک یا چند مؤسسه را شناسایی نمایند. مشکلات شناسایی‌شده در یک مؤسسه یا گروهی از مؤسسات و یا در کل صنعت ارایه خدمات مالی اسلامی باید در سطح سیستمی و کاملاً محتاطانه مورد ارزیابی قرار گیرد. زمانی که یک مشکل بالقوه شناسایی می‌شود، مقامات نظارتی باید انعطاف و مقاومت مؤسسه (یا یک گروه از مؤسسات) در برابر شوک‌های آتی را ارزیابی کرده و مناسب‌ترین اقدام را انجام دهند. این اقدامات اصلاحی باید با سطح ریسک بالقوه‌ی تشخیص‌داده‌شده مطابق بوده و اندازه و اهمیت مؤسسه از نظر کل صنعت ارایه خدمات مالی اسلامی و همچنین نظام مالی به‌طور کلی را در نظر داشته باشد. برای شروع، مقامات نظارتی از مؤسسه می‌خواهند که حاکمیت داخلی خود بر ریسک نقدینگی را بهبود بخشد به‌طوری‌که سیستم‌های کنترل داخلی قادر باشند فضای رو به تغییر و آسیب‌پذیری‌های بازار را شناسایی کرده و در سیاست‌ها و رویه‌های داخلی و گزارش‌دهی به مدیریت ارشد و

هیأت مدیره تعدیل‌هایی به وجود آورند. مقامات نظارتی از مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی انتظار دارند هر گونه شکاف اساسی مثبت یا منفی در طیف‌های سررسیدی (دوره‌های زمانی) مختلف را کاهش داده و یا سپر نقدینگی خود را افزایش دهد. در وضعیت بسیارحاد نقدینگی، مقامات نظارتی می‌توانند فعالیت‌های تأمین مالی مؤسسه را محدود نموده و یا از آن بخواهند که برخی سرمایه‌گذاری‌های خود را متوقف کند. اگر مقامات نظارتی تشخیص دهند که وضعیت نقدینگی مؤسسه از وضعیت سرمایه رو به زوال آن تأثیر منفی گرفته و شایعاتی نیز در بازار درباره ثبات مؤسسه و ناتوانی در پرداخت مؤسسه به راه افتاده است، می‌توانند از مؤسسه بخواهند که سرمایه خود را افزایش دهد. به طریق مشابه، درجایی که نقدینگی، به دلیل تسری مسائل مربوط به شهرت و اعتبار ناشی از مشکلات گروه‌های دیگر، تحت بحران و فشار است، مقامات نظارتی می‌توانند از مؤسسه بخواهند میزان و تأثیرگذاری ارتباط خود با ذینفعان مختلف را افزایش دهد.

۱۵۱. موقعیت بحران نقدینگی در مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید به سرعت مورد رسیدگی قرار گیرد و بدین‌منظور باید تعامل و ارتباط نزدیک بین مقامات نظارتی، وزارت‌خانه‌های مالی و دارایی، و دیگر سازمان‌های ملی مرتبط برقرار باشد. مقامات نظارتی باید به‌طور ویژه بر مشکلات نقدینگی در مؤسساتی که از اهمیت سیستمی برخوردار بوده و سهم بازار بزرگ و نوع مشتری وسیع دارند متمرکز شده و اطمینان حاصل نمایند که مشکلات در چنین مؤسساتی بی‌درنگ مورد توجه لازم قرار خواهد گرفت. به علاوه مقامات نظارتی باید برنامه پیگیری مناسبی را برای آن دسته از مؤسسات که ملزم به اتخاذ اقدامات اصلاحی هستند در نظر بگیرند. این مقامات باید سطح بازرسی را ارتقا داده و اگر مؤسسه نتوانست مشکلات نقدینگی خود را برطرف نموده و یا کنترل‌های داخلی و مدیریت ریسک نقدینگی را در قالب زمانی مشخصی بهبود بخشد، از آن بخواهند که اقدامات اصلاحی را به‌سرعت در پیش گیرد.

۴-۶- نظارت کشور میزبان - میهمان و نظارت برون مرزی ریسک نقدینگی

اصل ۲۱

چنانچه مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در خارج از سرزمین اصلی خود فعالیت‌های مالی داشته باشد، مقامات نظارتی کشورهای میهمان و میزبان باید با همدیگر همکاری کرده و جهت ارزیابی کلی (تلفیقی) نقدینگی و چهارچوب مدیریت ریسک نقدینگی اتخاذ شده توسط مؤسسات مربوط با همدیگر در ارتباط بوده و توافق به عمل آورند. مقامات نظارتی ضمن فعالیت‌های دوجانبه باید دارای شاخص‌هایی باشند که به کمک آن‌ها بتوانند سیستم‌های مالی خود را در برابر مشکلات نقدینگی ناشی از موقعیت‌های بحرانی حاصل از شرایط خاص مؤسسه یا بازار محافظت کنند. مقامات نظارتی داخلی که خطوط تجاری مختلف مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را پایش می‌نمایند باید در خصوص وضعیت نقدینگی و سطوح ریسک این مؤسسات، اقدامات هماهنگی را انجام داده و اطلاعات مربوط را به اشتراک بگذارند.

۱۵۲. همگام با رشد قابلیت قبول و افزایش تأمین مالی اسلامی، بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی عملکرد خود را به محدوده‌ای فراتر از مرزهای کشور خود توسعه می‌دهند. برخی از مؤسسات بزرگ نیازهای روزانه نقدینگی خود را به شیوه‌ای متمرکز در طول حوزه‌های مختلف مدیریت می‌کنند. وابستگی‌های متقابل فرامرزی، چشم‌انداز اختلال نقدینگی را که می‌تواند بر سیستم‌ها و بازارهای مالی مختلف تأثیرگذار باشد، تقویت می‌کند. با در نظر داشتن این عوامل، مقامات نظارتی مؤسساتی که عملیات فرامرزی دارند باید فعالیت‌های خود را به‌منظور درک بهتر شاخص‌های ریسک نقدینگی این مؤسسات و افزایش تبادل اطلاعات در موقعیت بحران هماهنگ نمایند. مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به‌طور منظم توسط مقام ناظر کشور مبدأ در سطح تلفیقی و توسط مقام ناظر کشور مقصد در سطح شخصیت حقوقی مستقل نظارت می‌شود. بین این دو مقام نظارتی نیز حوزه‌های نظارتی و پایش بسیاری وجود دارند که ممکن است با یکدیگر هم‌پوشانی داشته باشند. ناهماهنگی‌های دیگری نیز ممکن است بین چهارچوب‌های نظارتی وجود داشته باشد؛ ناهماهنگی از نظر نوع و فراوانی

گزارش‌دهی درباره نقدینگی، تمرکز بر جنبه‌های کمی و کیفی، و قابل قبول بودن ابزارهای صکوک منطبق با احکام شریعت از نظر مقامات نظارتی مبدأ و مقصد از موارد می‌باشند. با این حال، این تفاوت‌ها می‌تواند با درک مناسب رفتارهای نظارتی دو طرف و ارتباط منظم آن‌ها با یکدیگر برطرف گردد. به علاوه، مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید مقامات نظارتی خود را از چگونگی از بین بردن اختلاف بین روش‌های خود در حوزه‌های متفاوت آگاه نمایند.

۱۵۳. مقامات نظارتی میزبان (مبدأ) و میهمان (مقصد) می‌توانند انواع و میزان مختلف اطلاعات را، بسته به ماهیت اطلاعات و شرایط نقدینگی، در حوزه‌های ملی مرتبط مبادله نمایند^{۲۸۵}. ارزیابی کلی وضعیت نقدینگی مؤسسه به طور معمول توسط مقام نظارتی مبدأ به طور یکپارچه، و بر اساس اطلاعاتی که به طور منظم به وی ارایه می‌شود، به اجرا درمی‌آید. در یک ساختار غیرمتمرکز مدیریت ریسک نقدینگی در مؤسسه، مقام نظارتی مقصد نقشی عمده بر عهده خواهد داشت؛ با این حال، اطلاعات یکپارچه (تلفیقی) از ناحیه مقام نظارتی مبدأ همچنان مهم خواهد بود. در ساختار مدیریت ریسک نقدینگی متمرکز در یک گروه، راهبرد نظارت بر گروه‌های مرتبط باید مورد توافق هر دو مقام نظارتی مبدأ و مقصد باشد. این امر برای مقابله با تله نقدینگی^{۲۸۶} (نقدینگی به دام افتاده) به خصوص در زمان بحران و محدودیت شدید نقدینگی^{۲۸۷} به کار می‌رود. اصول تسهیم اطلاعات با توجه به این موضوع تنظیم می‌گردد که ارتباط و تبادل اطلاعات بین ناظران مبدأ و مقصد باید به هنگام و به روز بوده و محرمانه بودن اطلاعات تبادل شده نیز حفظ گردد.

۱۵۴. گزارش‌های کمی و کیفی توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی فرعی به مقام نظارتی مقصد ارایه شده و خلاصه‌ای از آن می‌تواند به صورت سالانه، و یا بر اساس توافق بین دو مقام، در فواصل زمانی کوتاه‌تر، در اختیار مقام نظارتی مبدأ قرار گیرد. یافته‌های اصلی بازرسی‌های حضوری یا ویژه توسط مقام نظارتی مقصد می‌تواند پس از انجام بازرسی به

۱۲۹- این تبادل اطلاعات همچنین می‌تواند شامل دغدغه‌های نظارتی، مسائل و وابستگی بین گروه‌های مختلف، تحولات تازه و مسائل نوظهور، حوزه‌های مختلف همکاری و غیره باشد.

130-Trapped liquidity

131- Liquidity ring-fencing

اطلاع دیگران برسد. با این حال، در مورد بحران نقدینگی گسترده در سطح بازار در حوزه مبدأ یا مقصد و یا در صورت وجود مشکلات نقدینگی مختص به یک مؤسسه، در سطح محلی (داخلی) و یا شرکت اصلی، مقامات نظارتی باید به سرعت و با ارتباط بیشتر وارد عمل شده و هرگونه مشکل در توان بازپرداخت بدهی‌های مؤسسه را خشی نمایند.

۱۵۵. بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی انواع مختلف خدمات از قبیل حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود شده که مرتبط با مدیریت منابع هستند و بنابراین ممکن است توسط مقامات نظارتی بازار اوراق بهادار تنظیم شوند را ارایه می‌کنند که ممکن است فراتر از مرزهای نظارتی واقع در یک کشور باشد. برخی از این مؤسسات طرح‌های سرمایه‌گذاری اسلامی جمعی یا عملیات تکافل را ارایه می‌دهند که می‌تواند توسط برخی از سازمان‌های نظارتی دیگر واقع در همان کشور مورد نظارت قرار گیرد. برخی از بانک‌های اسلامی کاملاً تکامل‌یافته دارای بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی به عنوان بانک‌های تابعه خود هستند. در کشورهایی که این فعالیت‌ها توسط مقامات نظارتی به‌طور دیگری مورد نظارت قرار می‌گیرند، مشکلات مربوط به مدیریت ریسک نقدینگی در سطح شرکت اصلی یا در مؤسسه مربوطه اگر به درستی توسط مقامات مربوطه مورد هماهنگی و نظارت قرار نگیرند ممکن است به سمت دیگر منتقل شوند. مقام نظارتی که مسئول پایش شرکت مادر است باید ریسک کل، از جمله ریسک نقدینگی را در سطح تلفیقی مورد ارزیابی قرار دهد.

۱۵۶. همان گونه که در دستورالعمل پنجم هیأت خدمات مالی اسلامی آمده است^{۲۸۸}، برای افزایش هماهنگی بین مقامات نظارتی که بر نهادهای مختلف یک مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در یک کشور نظارت دارند، می‌توان اقدامات متنوعی را انجام داد. این اقدامات، که تا سطح مقامات نظارتی کشورهای مبدأ و مقصد قابلیت گسترش دارد، شامل گفتگوهای مکرر، توافق‌نامه‌های دو یا چندجانبه بر سر یادداشت‌های تفاهم به‌منظور تعیین نقش‌ها و مسئولیت‌های گروه‌های مربوطه در شرایط عادی و انتظارات در زمان بحران است. مقامات نظارتی همچنین می‌توانند یک "نقطه مرکزی ارتباط"^{۲۸۹} به وجود بیاورند که شامل

مجموعه‌ای از افراد رسمی مقام نظارتی مسئول در جمع‌آوری اطلاعات مربوط به مؤسسه تحت نظارت آن‌ها و تسهیم اطلاعات با دیگر مقامات نظارتی در صورت لزوم است. به علاوه راه‌های ارتباطی رسمی‌تر، ارتباطات شفاهی از قبیل گفتگوی کنفرانسی^{۲۹۰}، ویدیو کنفرانس، و جلسات حضوری نیز می‌تواند در شرایط خاص وسیله ارتباطی مناسبی باشد. با این وجود، لازم است مقامات نظارتی در مورد نحوه تسهیم اطلاعات، چه کتبی و چه شفاهی، انعطاف به خرج دهند. به علاوه، مقامات نظارتی، بسته به اندازه و اهمیت مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، باید بهترین گزینه‌های ممکن برای ارتباط و تسهیم اطلاعات را مورد بحث و بررسی قرار دهند.

۴-۷- برنامه‌ریزی احتیاطی ناظران برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی

اصل ۲۲

مقامات نظارتی باید از برنامه‌ای جهت تشخیص و رویارویی با بحران نقدینگی در بخش خدمات مالی اسلامی به عنوان بخشی از چهارچوب احتیاطی کلان برای بخش مالی در خصوص نقدینگی برخوردار باشند. در چنین چهارچوبی الزامی است تا مقامات نظارتی با استفاده از آزمون‌های بحران در سطح کلان، منابع در معرض ریسک ترازنامه که توسط مؤسسه ارایه کننده خدمات مالی اسلامی ایجاد شده است را به همراه عوامل کلان اقتصادی، جغرافیایی و سیاسی مدنظر قرار دهند.

۱۵۷. به منظور تقویت نظارت احتیاطی کلان و تضمین سلامت و ثبات نظام مالی، مقامات نظارتی باید برنامه احتیاطی برای مدیریت وضعیت بحران نقدینگی در یک مؤسسه خاص و یا در سطح کل بازار داشته باشند. همین‌طور باید بخش ارایه خدمات مالی اسلامی را نیز در این برنامه بگنجانند. مقام نظارتی که قبلاً برنامه احتیاطی برای مقابله با بحران نقدینگی در بازارهای مالی / بانکی خود داشته لیکن به دلیل برخی محدودیت‌ها، مؤسسات ارایه‌دهنده

خدمات مالی اسلامی را در برنامه خود نگنجانده‌اند، باید آن مؤسسه را نیز در این برنامه‌ریزی در نظر داشته باشند.

۱۵۸. همانطور که در تعدادی از اصول مربوط به مقامات نظارتی در دستورالعمل ۱۳ هیأت خدمات مالی اسلامی (اصول راهنمای آزمون بحران) مطرح شد، مقامات نظارتی باید آزمون بحران در سطح کلان را با در نظر داشتن بروز ریسک در ترازنامه‌های مؤسسات مالی، از جمله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، و دیگر عوامل اقتصادی، جغرافیایی و سیاسی مربوط که برای تدوین سناریوهای مناسب لازم است، به انجام رسانند. نتایج آزمون بحران باید مبنای چهارچوب احتیاطی نقدینگی بخش مالی در سطح کل کشور باشد. با این حال مقامات نظارتی باید افق زمانی و فراوانی آزمون بحران را که متناسب با ریسک‌های پوشش داده‌شده و منطق اجرای آزمون است تعیین نمایند. برنامه آزمون بحران نظارتی همچنین باید این امکان را برای مقامات نظارتی ایجاد کند که بتواند آزمون‌های بحران موردی و سریع را در زمان مقتضی و پیش از بروز هر گونه بی‌نظمی مالی به انجام رسانده و مشخص نمایند که آیا شوک‌های معین، تغییر چشم‌گیری را در کل نظام مالی (از جمله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی) در پی خواهد داشت یا خیر.

۱۵۹. در حین انجام آزمون بحران در سطح کلان، به عنوان یکی از عوامل لازم برای ایجاد برنامه احتیاطی نقدینگی در سطح کلان، مقامات نظارتی باید پیچیدگی‌های آن را نیز در نظر بگیرند. موارد ذیل نمونه‌هایی از این پیچیدگی‌ها هستند:

(۱) استفاده از داده‌های خاص هر مؤسسه برای بررسی موضوعات مربوط به ثبات سیستمی؛

(۲) اندازه‌گیری وابستگی متقابل و تعامل بین بخش واقعی و بخش مالی؛

(۳) تلاش برای ترکیب و حداکثرسازی اکثر ریسک‌های ایجاد شده توسط مؤسسات مالی، از جمله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی؛

(۴) توجه به همبستگی بین عوامل مختلف ریسک که می‌تواند بر ترازنامه‌ها تأثیرگذار باشد؛

(۵) اندازه‌گیری میزان تأثیر سازمان‌های مالی مهم از نظر سیستمی با فعالیت‌های متنوع، از جمله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی؛ و

۶) ماهیت فرابخشی بسیاری از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که می‌تواند منجر به تسری مسائل مربوط به تعهدات و مسائل مالی بین قسمت‌های مختلف بخش مالی گردد.

۴-۸- نقش ناظران در توسعه زیرساخت نقدینگی

اصل ۲۳

به منظور فراهم نمودن محیطی مساعد برای مدیریت ریسک نقدینگی به وسیله مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، مقامات نظارتی باید همکاری نزدیکی با سایر مقامات رسمی یا دولتی (همچون وزارت اقتصاد و صندوق‌های ضمانت سپرده) داشته باشند تا انتشار ابزارهای صکوک منطبق با احکام شریعت توسط دولت و ارایه بیمه سپرده‌های منطبق با احکام شریعت را تسهیل نمایند. مقامات نظارتی همگام با سایر ارکان مرتبط باید بازسازی برای صکوک/ ابزارهای منطبق با احکام شریعت در کشور خود را تسهیل کنند. این موضوع بدان دلیل است که ایجاد بازارهای ثانویه برای این ابزارها تسهیل شده و میزان نقدشوندگی آن‌ها افزایش پیدا کند.

۱۶۰. مقامات نظارتی باید توجه داشته باشند که با افزایش اندازه صنعت خدمات مالی اسلامی، آن‌ها بیشتر در معرض شوک‌های کلان اقتصادی قرار می‌گیرند. بنابراین، مقامات نظارتی باید سعی کنند با اهرم نمودن اثرگذاری مؤسسات با دیگر سازمان‌های بخش رسمی یا دولتی در آن کشور، این اطمینان را حاصل نمایند که آن‌ها برای کاهش موانع موجود بر سر راه مدیریت ریسک نقدینگی اثربخش، وظیفه خود را انجام داده‌اند. این مجموعه از اصول راهنما به این موضوع آگاه است که نقش اصلی مقامات نظارتی تأمین زیربنای حمایتی برای محقق نمودن هدف فوق نیست؛ با این وجود، همان‌گونه که در بخش دوم این مجموعه عنوان شد، مقامات نظارتی می‌توانند نقش بسیار مهمی در ترغیب سازمان‌های مربوطه برای حمایت از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی داشته باشند. این مجموعه، در بندهای بعدی، برخی از موانع عمده بر سر راه مدیریت ریسک نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که می‌تواند با حمایت فعالانه و ارتباط مقامات نظارتی برطرف گردد را توضیح می‌دهد.

۱۶۱. ابزارهای منطبق با احکام شریعت و صکوک منتشرشده توسط دولت به چندین دلیل نمی‌توانند بیش از اندازه برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مهم دانسته شود. اول آنکه صکوک دولتی به عنوان اولین اوراق بهادار در مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به منظور حفظ الزامات قانونی نقدینگی تعیین شده از طرف مقامات نظارتی استفاده می‌شود. دوم، این صکوک از ابزارهای اصلی هستند که می‌توانند به عنوان وثیقه برای حمایت نقدینگی یا حمایت آخرین مرجع وام‌دهنده از طرف مقامات نظارتی مورد استفاده قرار گیرند. سوم، در مبادلات بازار پول اسلامی، صکوک دولتی در بازار داخلی قابل قبول بوده و به مؤسسه خدمات مالی اسلامی کمک می‌کند نقدینگی خود را به نحو مؤثرتری مدیریت نماید. چهارم، صکوک دولتی یک شیوه سرمایه‌گذاری با ریسک پایین را برای مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی فراهم می‌کند. پنجم، صکوک دولتی با تعیین الگوهای لازم تجارت، اساس بازار سرمایه اسلامی را شکل می‌دهند. به همین دلایل، مقامات نظارتی باید با وزارت دارایی و اداره بدهی‌های ملی دولتی برای انتشار برنامه منظم صکوک با سررسیدهای مختلف و با استفاده از مجموعه‌ای از ساختارهای منطبق با احکام شریعت ارتباط داشته باشند. این همکاری می‌تواند به شکل ارایه کمک در نهایی کردن ساختار صکوک، سررسیدهای ممکن و حجم و زمان‌بندی انتشار این اوراق باشد. دولت‌ها شاید به دلایلی چون عدم نیاز به وام‌گیری از بازارها به دلیل مازاد مالی و یا الزامات سخت‌تر برای انتشار صکوک در مقایسه با اوراق قرضه، تمایل به انتشار صکوک نداشته باشند. باید به دولت‌ها یادآوری کرد که بازار صکوک دولتی می‌تواند نقشی کلیدی در ارایه الگویی برای سایر بخش‌های بازار سرمایه اسلامی بازی کند. بسیاری از دولت‌ها در سراسر دنیا بازار اوراق قرضه دولتی و مرسوم خود را تنها برای همین منظور حفظ کرده‌اند.

۱۶۲. در بسیاری از کشورها، بیمه سپرده یا کلاً برای مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ارایه نمی‌شود، و یا اینکه ارایه آن منطبق با احکام شریعت انجام نمی‌گیرد. از نقطه‌نظر بانکداری متعارف، این نکته پذیرفته شده است که ارایه یک شبکه ایمن در قالب طرح بیمه سپرده مؤسسات سپرده‌پذیر، به حفظ اعتماد عمومی نسبت به این مؤسسات، و نظام مالی، کمک می‌کند. این موضوع در مورد مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که در جستجوی

منابع از طریق حساب‌های جاری و حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود می‌باشند نیز صحیح است. مقامات نظارتی باید با مقامات بیمه سپرده هماهنگ باشند تا یک طرح بیمه سپرده مشخص بتواند بر اساس احکام شریعت به مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ارایه گردد. مقامات نظارتی همچنین می‌توانند به مقامات ملی بیمه سپرده در بخش‌های مختلف ذیل مساعدت نمایند:

(الف) تصمیم‌گیری درباره حداکثر میزان پوشش بر اساس طرح بیمه سپرده‌ها و حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود؛

(ب) یافتن روش‌هایی برای کاهش مخاطرات اخلاقی و بیمه نمودن وجوه حساب‌های سرمایه‌گذاری شریک در سود همراه با تسویه مسائل مربوط به احکام شریعت؛

(ج) تدوین سیاست‌ها و رویه‌هایی برای فرآیند رفع مشکلات مربوط به مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که توان پرداخت دیون خود را ندارند؛

(د) توصیه روش‌های مناسب برای سرمایه‌گذاری جداگانه حق بیمه‌های دریافت‌شده از مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و بانک‌های سنتی؛ و

(ه) توصیه روشی برای برخورد با تأمین‌کنندگان مختلف منابع از نقطه‌نظر احکام شریعت و قانون در صورت ورشکستگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی.

۱۶۳. عدم دسترسی به گردانندگان بازار ابزارهای منطبق با شریعت یا صکوک، یک نقص عمده در مدیریت نقدینگی مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در بسیاری از حوزه‌ها است. وجود گردانندگان بازار مسیری خروجی را هم برای سرمایه‌گذاران در صکوک و هم برای منتشرکنندگان آن فراهم می‌کند. گردانندگان بازار به مؤسساتی که به انتشار این ابزارها می‌پردازند کمک می‌کنند که از نقش خود به عنوان ناشر فراتر رفته و بتوانند نقدینگی را از طریق فروش یا رهن این ابزارها ایجاد کنند. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در یک حوزه باید برای قابل دسترسی نمودن گردانندگان بازار ابزارهای منطبق با احکام شریعت در حوزه خود با یکدیگر تعامل داشته باشند. مقامات نظارتی نیز می‌توانند در این خصوص به

آنان کمک کنند. به عنوان یک راهکار جایگزین، یک مؤسسه یا سازمان مستقل که قادر به ایفای چنین نقشی باشد، می‌تواند توسط مقامات نظارتی تشکیل گردد.

تعاریف

تعاریف زیر به منظور کمک به خوانندگان محترم برای آگاهی کلی آنان از عبارات استفاده‌شده در این مجموعه از اصول راهنما تنظیم و ارایه شده است. شایان ذکر است که این تعاریف به هیچ عنوان کامل نیستند.

عبارت	تعریف
مدیریت دارایی - بدهی	فرآیند مداوم تدوین، اجرا، نظارت، و بازبینی راهبردهای مربوط به دارایی‌ها و بدهی‌ها برای دستیابی به اهداف مالی، با توجه به میزان تحمل ریسک مؤسسه و دیگر محدودیت‌ها.
مشارکت کاهشی (Diminishing Musharakah)	نوعی از مشارکت که در آن یکی از شرکا متعهد می‌گردد سهم شریک دیگر را طی یک دوره زمانی تا وقتی که به‌طور کامل به نام شریک خریدار منتقل شود، خریداری نماید. معامله با یک شراکت آغاز می‌شود؛ پس از آن خرید و فروش سهم شریک دیگر به ارزش بازار و یا به قیمت توافقی در زمان عقد قرارداد اتفاق می‌افتد. "خرید و فروش" مستقل از قرارداد مشارکت بوده و نباید در قرارداد قید گردد زیرا شریک خریدار تنها مجاز به تعهد خرید می‌باشد. همچنین مجاز نیست که عقد یک قرارداد به عنوان شرط عقد قرارداد دیگر تعیین شود.
هبه (Hibah)	انتقال یک‌جانبه مالکیت اموال یا منافع آن به دیگری بدون هیچ‌گونه ارزش متقابل از طرف دریافت‌کننده.
اجاره (Ijarah)	قراردادی که توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی برای اجاره یک دارایی مشخص‌شده توسط مشتری، برای دوره‌ای توافقی و در ازای اقساط معلوم (اجاره‌بها) منعقد می‌گردد. قرارداد اجاره با تعهد اجاره که پیش از عقد اجاره بر عهده مستأجر است آغاز می‌شود.
اجاره به شرط تملیک Ijarah Muntahia Bittamlik (or Ijarah wa Iqtina)	نوعی قرارداد اجاره که به مستأجر اختیار می‌دهد در پایان دوره اجاره، یا با خرید دارایی از طریق توافقات انجام شده یا پرداخت ارزش بازار، یا به وسیله قرارداد هبه، دارایی را مالک شود.
ذخیره ریسک سرمایه‌گذاری (IRR)	مبلغی که توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از محل درآمد دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری (IAH)، پس از تخصیص سهم مضارب، برای مقابله با زیان‌های آتی در سرمایه‌گذاری و حفظ سرمایه دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری تخصیص می‌یابد.
طرح سرمایه‌گذاری جمعی اسلامی (ICIS)	هر گونه طرح مالی ساختارمند که به‌طور اساسی تمام معیارهای زیر را پوشش می‌دهد: (الف) سرمایه‌گذاران سرمایه‌های خود را با شریک شدن در واحدها و یا سهام با ارزش برابر، در یک صندوق ریخته‌اند (چه این صندوق یک ماهیت حقوقی جداگانه باشد چه به دنبال عقد قرارداد به وجود آمده باشد). این واحدها یا سهام به‌طور عملی مشتمل بر ادعای مالکیت دارایی‌های تقسیم‌نشده صندوق (که می‌تواند شامل دارایی‌های مالی و غیرمالی باشد) بوده، و حق یا تعهد نسبت به سهم در سود و زیان حاصل از آن دارایی‌ها را صحیح می‌دانند؛ (ب) تشکیل و مدیریت صندوق مطابق با قوانین و اصول احکام شریعت است؛ و (ج) صرف نظر از آنکه این طرح توسط مؤسسات تشکیل‌دهنده و حمایت‌کننده آن مدیریت می‌شود یا خیر، از نظر مالی، به تنهایی و جدا از این مؤسسات، البته به استثنای صکوک، مسئول شمرده می‌شود (یعنی شاخص دارایی‌ها و بدهی‌های خود را دارد).

بخش اسلامی	بخش اسلامی بخشی از مؤسسه مالی متعارف است (که می‌تواند شعبه یا واحد اختصاص یافته‌ای از آن مؤسسه باشد) که هم مدیریت منابع (حساب‌های سرمایه‌گذاری) و هم تأمین مالی و سرمایه‌گذاری را مطابق با شریعت به انجام می‌رساند.
استصناع (Istisna)	استصناع قرارداد فروش کالاهای خاص است که قرار است تولید یا ساخته شوند؛ این قرارداد تولیدکننده یا سازنده را ملزم می‌کند که این کالاها را پس از تکمیل به مشتری تحویل دهد.
مبارات (Mubara'at)	قراردادی بین مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و مشتری او که به موجب آن مشتری از بخشی از سود خود حاصل از دوره سرمایه‌گذاری چشم‌پوشی خواهد کرد.
مضاربه (Mudarabah)	مضاربه یک قرارداد مشارکت بین تأمین‌کننده سرمایه (رب المال) و یک عامل (مضارب) است که به موجب آن تأمین‌کننده سرمایه، سرمایه خود را در اختیار یک شرکت یا فعالیت اقتصادی که قرار است توسط عامل مدیریت شود قرار می‌دهد. سودهای حاصل از آن شرکت یا فعالیت اقتصادی طبق درصد مشخص‌شده در قرارداد تقسیم شده درحالی‌که زیان‌های حاصله تنها متوجه تأمین‌کننده سرمایه می‌باشد مگر آنکه زیان به دلیل سوءرفتار عامل و یا غفلت و تخلفی از مفاد قرارداد حاصل شده باشد.
مرابحه (Murabahah)	مرابحه یک قرارداد فروش است که به موجب آن مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نوع خاصی از دارایی را که در اختیار دارد با حاشیه سود توافقی به اضافه هزینه (قیمت فروش) به مشتری می‌فروشد.
مرابحه برای سفارش‌دهنده خرید (MPO)	قرارداد فروش که به موجب آن مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نوع خاصی از دارایی را که توسط مؤسسه خریداری و اکتساب شده به قیمت هزینه به اضافه حاشیه سود توافقی (قیمت فروش)، بر اساس تعهد خرید از مشتری، که می‌تواند الزام‌آور باشد یا نباشد، به مشتری می‌فروشد.
مشارکت	مشارکت نوعی قرارداد بین مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و مشتری است که به موجب آن هر دو طرف در فعالیت اقتصادی، چه موجود و چه جدید باشد، و یا در مالکیت املاک و مستغلات یا دارایی منقول یا به صورت موقت و یا دائمی سرمایه‌گذاری می‌کنند. سودهای حاصل از این فعالیت یا ملک/ دارایی طبق مفاد قرارداد مشارکت تقسیم شده درحالی‌که زیان‌ها به نسبت سهم سرمایه هر یک از شرکا تقسیم می‌گردد.
ذخیره برابر سازی سود (PER)	عبارت است از مقدار تخصیص‌یافته توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از محل درآمد مضاربه، قبل از تخصیص سهم مضارب، به منظور حفظ سطح معینی از بازده سرمایه برای دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری و افزایش سهم مالکان.
قرض (Qard)	یک وام بدون بهره که به وام‌گیرنده اجازه می‌دهد از وجوه برای مدتی استفاده نماید، با آگاهی از این نکته که باید در پایان دوره این وجوه را بازپرداخت نماید.
حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود شده	دارندگان حساب به مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی این اختیار را می‌دهند که وجوه آن‌ها را بر اساس مضاربه یا قراردادهای عاملیت با محدودیت‌های خاص درباره محل، چگونگی، و هدف سرمایه‌گذاری این وجوه، سرمایه‌گذاری نماید.
سلم یا سلف (Salam)	قراردادی برای خرید نوع خاصی از کالا که در حال حاضر در اختیار فروشنده نیست، به قیمت از پیش تعیین‌شده، که قرار است در تاریخ مشخصی در آینده با مقدار و کیفیت معلوم تحویل گردد. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، به عنوان خریدار، پرداخت کامل قیمت خرید را پس از انعقاد قرارداد سلف انجام می‌دهد. کالا می‌تواند در بازار بورس و یا بازار فرابورس مورد معامله قرار گیرد.
شریعت (Shari'ah)	قانون اسلامی الهی (شرع مقدس اسلام) آن گونه که در قرآن و سنت پیامبر مورد وحی قرار گرفته است.
هیأت نظارت بر شریعت	هیأتی ویژه که توسط مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی برای نظارت بر سیستم حاکمیت آن و تطابق فعالیت‌های آن با احکام شریعت تعیین شده است.

صکوک (مفرد: صک) (Sakk)	گواهی‌هایی که نشان‌دهنده حق مالکیت متناسب و تقسیم‌نشده‌ی (مشاع) دارایی‌های مشهود، یا مجموعه‌ای از دارایی‌های منطبق با شریعت است.
تکافل (Takaful)	تکافل از یک کلمه عربی به معنای اشتراک منافع مشتق شده است که به موجب آن گروهی از مشارکت‌کنندگان بین خود توافق می‌کنند متحداً از یکدیگر در برابر زیان تعریف‌شده حمایت کنند. در عقد تکافل، مشارکت‌کنندگان کل وجه پول و یا بخشی از آن را (تبرئاً، اهدایی) به یک صندوق مشترک واریز می‌کنند که برای مساعدت متقابل اعضا در برابر زیان یا آسیب تعریف‌شده بکار گرفته می‌شود.
حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده	دارندگان این حساب‌ها به مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اختیار می‌دهند وجوه آن‌ها را بر اساس قراردادهای مضاربه یا وکالت (عاملیت)، بدون هیچ‌گونه محدودیت، سرمایه‌گذاری نمایند. مؤسسات ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌توانند این وجوه را با وجوه خود ادغام کرده و آن‌ها را در یک پورتنوی مشترک سرمایه‌گذاری کنند.
ودیعہ (Wadi'ah)	منظور از ودیعہ امانت یا حفاظت است. فرد محافظ در قرارداد ودیعہ، امنیت کالاها یا وجوه نزد خود را تضمین می‌نماید. محافظ می‌تواند مبلغی را برای حفاظت از این کالاها یا وجوه مطالبه نموده و یا به فرد اصلی هبه (هدیه) پرداخت نماید.
وکالت (Wakalah)	وکالت یک قرارداد عاملیت است که به موجب آن مشتری (فرد اصلی) مؤسسه ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را به عنوان عامل (وکیل) برای انجام کسب‌وکار از طرف خود، و درجاییکه هزینه‌ای به موجب قرارداد بر عهده مشتری قرار می‌گیرد (یا نمی‌گیرد) تعیین می‌نماید.

بخشنامه شماره ۹۵/۱۶۸۸۱۱ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۲۸؛ ابلاغ سقف اعتبار در قالب کارت اعتباری مراحه در سه طبقه

با سلام؛

احتراماً، پیرو بخشنامه شماره ۹۴/۱۱۳۶۴ مورخ ۱۳۹۴/۵/۴ موضوع ابلاغ "دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری بر پایه عقد مراحه" و به استناد ماده (۱۱) دستورالعمل یاد شده، بدینوسیله به استحضار می‌رساند کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با هدف تسهیل تأمین مالی خرد خانوارها و هم راستا با برنامه‌ها و سیاست‌های اقتصادی دولت محترم در سال جاری مبنی بر ایجاد تحرک در بخش واقعی اقتصاد، خروج از رکود و افزایش رفاه خانوارها، مقرر نمود:

«بانک‌ها و مؤسسات اعتباری می‌توانند براساس ارزیابی و اعتبارسنجی مشتریان خود، نسبت به تخصیص اعتبار تا سقف پانصد (۵۰۰) میلیون ریال در قالب کارت اعتباری مراحه در سه طبقه مشروحه ذیل اقدام نمایند:

۱- کارت اعتباری طلایی رنگ تا سقف پانصد (۵۰۰) میلیون ریال.

۲- کارت اعتباری نقره‌ای رنگ تا سقف سیصد (۳۰۰) میلیون ریال.

۳- کارت اعتباری برنزی رنگ تا سقف یکصد (۱۰۰) میلیون ریال.

استحضار دارند که گسترش و فراگیر شدن کارت‌های اعتباری مراحه، علاوه بر آن که می‌تواند طیف گسترده‌ای از نیازهای مالی اقشار مختلف جامعه در زمینه‌های گوناگون کالایی و خدماتی را پوشش دهد، در عین حال موجب تسهیل و تسریع در فرآیند اعطای تسهیلات بانکی، پیشگیری از انحراف مصرف تسهیلات اعطایی در موضوع قرارداد و جلوگیری از معاملات صوری و نهایتاً اجرای صحیح بانکداری بدون ربا و همچنین ارتقای رضایتمندی شهروندان از نظام بانکی کشور خواهد شد.

در این میان آن چه اهمیت دارد و مورد تأکید مؤکد این بانک می‌باشد، اجرای صحیح این تمهید و تدبیر از طریق ارزیابی و اعتبارسنجی دقیق و صحیح متقاضیان و بالتبع، اعطای اعتبار بر مبنای رتبه اعتباری اشخاص می‌باشد. در این راستا، ضروری است در صورتی که شناخت کافی از پیشینه، ظرفیت اعتباری و توانمندی مالی متقاضی برای بازپرداخت اعتبار تخصیصی وجود ندارد، فرآیند اعطای اعتبار بر مبنای

شاخص‌های قابل احراز از جمله میزان درآمد ماهیانه متقاضی و با ارایه کارت‌های اعتباری با مبالغ حداقلی آغاز شود و به تدریج با احراز اهلیت، عملکرد، تعهد و تقید دارنده کارت به ایفای تعهدات خویش، سقف اعتبار وی افزایش یابد.

نکته شایان ذکر دیگر در این رابطه آن‌که، مقرر است این کارت‌ها به مرور جایگزین تسهیلات خرد فعلی شبکه بانکی کشور در زمینه‌های مختلف شود؛ لذا بانک‌ها و مؤسسات اعتباری باید تمهیدات و شرایط لازم را برای اجرایی شدن این راهبرد بانک مرکزی ظرف یک بازه زمانی مشخص و محدود فراهم سازند. در برنامه و سازوکار مورد نظر بانک مرکزی چنین مقرر شده که بیش از یک کارت اعتباری به هر متقاضی واجد شرایط اعطا نگردد. ضمن آن که چنانچه اعتبار تخصیصی حداکثر تا پایان دوره تنفس به صورت دفعی و یکجا تأدیه نشود، بنا به تقاضای دارنده کارت و موافقت مؤسسه اعتباری ذی‌ربط، بازپرداخت به صورت اقساطی طی بازه زمانی ۱۲ تا ۳۶ ماه انجام‌پذیر می‌باشد.

خاطر نشان می‌سازد در حال حاضر، "دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری بر پایه عقد مرابحه" موضوع بخشنامه صدرالذکر، در چارچوب سازوکار و شرایط جدید پیش‌بینی شده، در حال بازنگری است و پس از سیر تشریفات قانونی تصویب آن، جهت اجرا به شبکه بانکی کشور ابلاغ خواهد شد. بدیهی است پس از ابلاغ دستورالعمل مزبور، تمامی کارت‌های اعتباری باید صرفاً بر مبنای آن صادر و راهبری گردند. لذا خواهشمند است دستور فرمایند ضمن اتخاذ تدابیر و تمهید مقدمات لازم در واحدهای ذی‌ربط، مراتب به قید تسریع به تمامی واحدهای آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت دقیق و مؤثر به عمل آید. به نحوی که حداکثر تا تاریخ ۱۳۹۵/۷/۱، عرضه کارت‌های اعتباری مرابحه در سطح شبکه بانکی کشور در چارچوب دستورالعمل موصوف که متعاقباً ابلاغ خواهد شد، امکان‌پذیر باشد. در خاتمه، لازم است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری این بانک ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۱۹۴۲۲۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۱۸؛ ابلاغ "دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری"

با سلام؛

احتراماً، پیرو بخشنامه شماره ۹۵/۱۶۸۸۱۱ مورخ ۱۳۹۵/۵/۲۸ موضوع ابلاغ «سقف اعتبار کارت‌های اعتباری»، بدین وسیله به استحضار می‌رساند کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران «اصلاحیه دستورالعمل کارت اعتباری» را که پیش از این تحت عنوان «دستورالعمل کارت اعتباری مراحله» به شبکه بانکی کشور ابلاغ شده بود، بر اساس بازخوردهای دریافتی از بانک‌ها، مؤسسات اعتباری، کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه بانکی، فن‌آوری و اعتباری به شرح پیوست مورد تصویب قرار داده است. هدف از این بازنگری، تسهیل استفاده از کارت‌های اعتباری توسط متقاضیان تسهیلات از شبکه بانکی کشور و نیز رفع برخی ابهامات و انطباق هرچه بیشتر آن با شرایط و مقتضیات روز کشور و البته اهداف و برنامه‌های دولت محترم در زمینه تحریک تقاضا و افزایش رفاه خانوارها بوده است. در همین راستا اهم تغییرات اعمال شده در دستورالعمل جدید عبارتند از:

- ۱- ایجاد امکان بازپرداخت تسهیلات دریافتی با کارت اعتباری مراحله به صورت نسبه اقساطی با اقساط حداقل ۱۲ تا حداکثر ۳۶ ماهه. علاوه بر نسبه دفعی؛
- ۲- الزام به تخفیف حداقل ۹۰ درصد سود مستتر در قسط/اقساط زود پرداخت (متناسب با مدت باقی‌مانده تا سررسید قسط/اقساط پرداخت‌شده)، در صورت بازپرداخت تمام یا بخشی از تسهیلات کارت اعتباری توسط مشتری پیش از سررسید؛
- ۳- عدم دریافت سود از مشتری در صورت توافق مؤسسه اعتباری و پذیرنده کارت، مبنی بر پرداخت مطالبات پذیرنده از سوی مؤسسه اعتباری (ناشی از استفاده مشتری از کارت اعتباری) در پایان دوره تنفس، مشروط به این‌که مشتری بدهی خود را تا پایان دوره تنفس پرداخت نماید؛
- ۴- ایجاد امکان واریز وجه به کارت اعتباری از سوی مشتری، به منظور افزایش مبلغ قابل پرداخت در خریدهای با مبالغ بیش از سقف‌های تعیین‌شده با استفاده از کارت اعتباری.

همان‌طور که در بخشنامه فوق‌الذکر نیز اشاره گردید، با توجه به ظرفیت بالای عقد مراحله و کارت‌های اعتباری مبتنی بر این عقد که اعطای تسهیلات برای تأمین طیف وسیعی از کالاها و خدمات مورد نیاز آحاد جامعه را شامل می‌شود، مقرر است این کارت‌ها به تدریج جایگزین تسهیلات متنوع خرد فعلی شبکه

بانکی کشور در زمینه‌های مختلف شود تا از این راه، ضمن تأمین نیازهای مالی اقشار مختلف جامعه در زمینه‌های گوناگون کالایی و خدماتی، فرآیندهای زمان‌بر و پرهزینه اعطای تسهیلات بانکی کوتاه و انحرافات موجود در مصرف تسهیلات با موضوع قرارداد به حداقل رسانده شود. همچنین، به منظور برخورداری طبقات مختلف جامعه از کارت‌های اعتباری و اجرای صحیح دستورالعمل ابلاغی، چنین مقرر شده که هریک از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری صرفاً مجاز به اعطای یک کارت اعتباری به متقاضیان بوده، لیکن دریافت کارت‌های متعدد از چند بانک یا مؤسسه اعتباری، منوط به رعایت سقف پانصد میلیون ریال (موضوع ماده ۱۲ دستورالعمل) برای هر مشتری، بلامانع می‌باشد.

با عنایت به مراتب فوق، ضمن ارسال یک نسخه از دستورالعمل جدید کارت اعتباری، خواهشمند است دستور فرمایند به منظور اتخاذ تدابیر و مقدمات لازم، مراتب به قید تسریع به تمامی واحدهای ذی‌ربط آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای این دستورالعمل نظارت دقیق و مؤثر به عمل آید؛ به نحوی که حداکثر تا تاریخ ۱۳۹۵/۷/۱، عرضه کارت‌های اعتباری مراحله در سطح شبکه بانکی کشور در چارچوب دستورالعمل موصوف امکان‌پذیر باشد. در خاتمه، لازم است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری این بانک ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

«دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری»

به استناد مفاد تبصره ذیل ماده (۳) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و اصلاحات پس از آن، تصویب‌نامه شماره ۹۸۲۹۷/ت/۴۶۷۳۸/ه مورخ ۱۳۹۰/۵/۱۲ هیأت محترم وزیران و مفاد دستورالعمل اجرایی عقد مباحه مصوب جلسه مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۹ شورای پول و اعتبار، «دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری» که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود، به شرح زیر تصویب می‌گردد:

فصل اول: تعاریف

ماده ۱- در این دستورالعمل، عناوین زیر به جای عبارات مربوط به کار می‌روند:

- ۱-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۲-۱- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت آن بانک قرار دارد؛
- ۳-۱- مباحه: عقدی که به موجب آن عرضه‌کننده؛ بهای تمام شده اموال و خدمات را به اطلاع مشتری می‌رساند و سپس با افزودن مبلغ یا درصدی اضافی به عنوان سود، آن را به صورت نقدی، نسیه دفعی یا اقساطی، به اقساط مساوی و یا غیرمساوی در سررسید/سررسیدهای معین به مشتری واگذار می‌کند؛
- ۴-۱- کارت اعتباری: کارت اعتباری که مؤسسه اعتباری می‌تواند به وسیله آن و در چارچوب ضوابط مربوط از جمله آیین‌نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و «دستورالعمل اجرایی عقد مباحه» و مفاد این دستورالعمل، به مشتری تا سقف معینی، اعتبار اعطاء نماید؛
- ۵-۱- سقف اعتبار: حداکثر اعتباری که مؤسسه اعتباری به مشتری تخصیص می‌دهد تا در چارچوب قرارداد کارت اعتباری، برای پرداخت وجه خرید اموال و دریافت خدمات در خصوص کارت اعتباری، مورد استفاده قرار گیرد؛
- ۶-۱- مانده کارت: مابه‌التفاوت مبلغ سقف اعتبار و اصل تسهیلات تسویه نشده توسط مشتری؛

- ۷-۱- **تاریخ انقضاء:** تاریخ قید شده بر روی کارت اعتباری که توسط مؤسسه اعتباری تعیین و مشتری می‌تواند حداکثر تا آن تاریخ، از کارت مذکور استفاده نماید؛
- ۸-۱- **قرارداد کارت اعتباری:** قراردادی که در زمان صدور کارت اعتباری فی‌مابین مؤسسه اعتباری و مشتری بر اساس مراحله منعقد گردیده و مبین توافقات، تعهدات و سایر الزامات طرفین در خصوص کارت اعتباری می‌باشد؛
- ۹-۱- **مشتری:** شخص حقیقی که درخواست وی مبنی بر اخذ کارت اعتباری به مؤسسه اعتباری ارایه گردیده، کارت اعتباری به نام وی صادر شده و در قالب مراحله از مؤسسه اعتباری تسهیلات اخذ می‌نماید؛
- ۱۰-۱- **پذیرنده کارت:** شخصی که در قبال دریافت وجه از طریق پایانه فروش فیزیکی یا مجازی، مبادرت به واگذاری اموال یا ارائه خدمات به مشتری می‌نماید؛
- ۱۱-۱- **صورتحساب:** اعلامیه‌ای که مؤسسه اعتباری مطابق با مفاد این دستورالعمل، برای مشتری ارسال نموده و طی آن تراکنش‌های مالی کارت اعتباری در دوره زمانی یک ماهه، به اطلاع وی می‌رسد؛
- ۱۲-۱- **دوره تنفس:** مهلت هفت روزه تقویمی مؤسسه اعتباری به مشتری از تاریخ صدور صورتحساب.

فصل دوم: الزامات ناظر بر قرارداد کارت اعتباری

- ماده ۲- صدور کارت اعتباری صرفاً بر مبنای قرارداد کارت اعتباری بین مؤسسه اعتباری و مشتری مجاز می‌باشد.
- ماده ۳- مؤسسه اعتباری موظف است در چارچوب مفاد این دستورالعمل، اموال و یا خدمات مورد تقاضای مشتری را از پذیرنده کارت خریداری و در قالب مراحله به مشتری واگذار نماید.
- ماده ۴- مؤسسه اعتباری مکلف است حداقل موارد زیر را در قرارداد کارت اعتباری درج نماید:
- ۴-۱- سقف اعتبار؛
- ۴-۲- نوع تسهیلات اعطایی (نسیه دفعی یا نسیه اقساطی) و سررسید/سررسیدهای آن؛
- ۴-۳- نحوه تعیین و محاسبه سود تسهیلات مراحله، موضوع ماده (۲۱)؛

- ۴-۴- مدت اعتبار کارت؛
- ۴-۵- دوره و نحوه بازپرداخت تسهیلات؛
- ۴-۶- دوره تنفس؛
- ۴-۷- نرخ و روش محاسبه وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین، موضوع ماده (۲۵)؛
- ۴-۸- نوع و میزان وثایق؛
- ۴-۹- زمان‌بندی و روش‌های ارسال صورت‌حساب؛
- ۴-۱۰- روش اطلاع‌رسانی مؤسسه اعتباری به مشتری در مواقع لزوم؛
- ۴-۱۱- الزام دارنده کارت مبنی بر اعلام عدم دریافت صورت‌حساب، حداکثر ظرف مدت سه روز کاری پس از پایان هر دوره زمانی یک ماهه؛
- ۴-۱۲- نحوه و مهلت اعتراض به صورت‌حساب؛
- ۴-۱۳- چگونگی و زمان رسیدگی به اعتراض واصله؛
- ۴-۱۴- ضوابط مربوط به نگهداری، استفاده و صدور کارت المثنی در صورت فقدان یا سرقت کارت اعتباری؛
- ۴-۱۵- ضوابط مربوط به انسداد و ابطال کارت اعتباری، وفق مفاد این دستورالعمل.

فصل سوم: ویژگی‌های کارت اعتباری و الزامات ناظر بر صدور و تمدید کارت اعتباری

- ماده ۵- مؤسسه اعتباری می‌تواند در چارچوب مفاد این دستورالعمل نسبت به صدور کارت اعتباری اقدام نماید.
- ماده ۶- مؤسسه اعتباری موظف است پیش از صدور کارت اعتباری، تمهیدات لازم را برای استفاده از کارت مزبور توسط مشتری فراهم نماید.
- ماده ۷- مؤسسه اعتباری موظف است قبل از ارائه خدمات کارت اعتباری، بسترهای لازم جهت اتصال به مرکز کنترل و نظارت اعتباری (سامانه مکتا) را فراهم نماید.
- ماده ۸- مؤسسه اعتباری مکلف است در فرایند صدور، تمدید و استفاده از کارت اعتباری توسط مشتری، تمامی قوانین، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوط، از جمله ضوابط مبارزه با پولشویی را رعایت نماید.

ماده ۹- مؤسسه اعتباری موظف است قبل از صدور کارت اعتباری، نسبت به اعتبارسنجی مشتری اقدام نماید؛ به نحوی که اعتبارسنجی به عمل آمده مبین میزان توان و ظرفیت اعتباری وی باشد. مؤسسه اعتباری مجاز به اعطای اعتبار بیش از ظرفیت اعتباری مشتری نمی‌باشد.

ماده ۱۰- مؤسسه اعتباری مکلف است؛ قبل از صدور یا تمدید کارت اعتباری، وضعیت بدهی غیرجاری و چک برگشتی مشتری را از بانک مرکزی استعلام و حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، نسبت به صدور یا تمدید کارت اعتباری اقدام نماید.

ماده ۱۱- صدور کارت اعتباری توسط مؤسسه اعتباری، منوط به اخذ شناسه مربوط از مرکز کنترل و نظارت اعتباری (سامانه مکتا)، مطابق با رویه اعلامی از سوی اداره نظام‌های پرداخت بانک مرکزی می‌باشد. مؤسسه اعتباری موظف است پس از صدور کارت اعتباری، با استفاده از کد مأخوذه موضوع این ماده، مراتب را در مرکز کنترل و نظارت اعتباری (سامانه مکتا) ثبت نماید.

ماده ۱۲- مؤسسه اعتباری می‌تواند نسبت به تخصیص اعتبار تا سقف پانصد میلیون (۵۰۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال در قالب کارت اعتباری در سه طبقه مشروحه ذیل اقدام نماید:

۱۲-۱- کارت اعتباری طلایی رنگ تا سقف پانصد میلیون (۵۰۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال؛

۱۲-۲- کارت اعتباری نقره‌ای رنگ تا سقف سیصد میلیون (۳۰۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال؛

۱۲-۳- کارت اعتباری برنزی رنگ تا سقف یکصد میلیون (۱۰۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال.

ماده ۱۳- مجموع اعتبار قابل تخصیص از سوی مؤسسات اعتباری به هر مشتری در قالب کارت اعتباری، حداکثر پانصد میلیون (۵۰۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال است.

تبصره- مؤسسه اعتباری موظف است پیش از صدور و اعطای کارت اعتباری به مشتری، کنترل‌های لازم را از طریق مرکز کنترل و نظارت اعتباری (سامانه مکتا)، در خصوص رعایت سقف موضوع این ماده به عمل آورد.

ماده ۱۴- چنانچه پس از تاریخ انقضای کارت اعتباری، مشتری مجدداً درخواست اخذ کارت اعتباری نماید، اعتبار کارت اعتباری جدید بدون در نظر گرفتن بدهی مشتری بابت کارت قبلی و بر اساس ضوابط مربوط تعیین می‌شود؛ لیکن، مانده کارت اعتباری جدید، معادل مابه‌التفاوت مبلغ اعتبار کارت اعتباری جدید و مانده بدهی مشتری بابت اصل تسهیلات اعطایی از محل کارت قبلی می‌باشد.

ماده ۱۵- کارت اعتباری دارای ویژگی گردان است؛ بدین نحو که تا تاریخ انقضاء، همواره به میزان مابه‌التفاوت مبلغ سقف اعتبار و اصل تسهیلات تسویه نشده توسط مشتری، دارای اعتبار می‌باشد.

ماده ۱۶- مانده اعتبار کارت اعتباری صرفاً برای اعطای تسهیلات در قالب مرابحه قابل استفاده بوده و تراکنش‌های مالی دیگر نظیر؛ برداشت وجه، انتقال وجه و برداشت کارمزد از کارت مزبور مجاز نمی‌باشد.

تبصره ۱- واریز وجه به کارت اعتباری از ممنوعیت این ماده مستثنی می‌باشد. در این صورت، اولویت مصرف موجودی کارت اعتباری جهت خرید اموال و خدمات، با وجوه واریزی است.

تبصره ۲- در صورتی که مشتری بابت استفاده از کارت اعتباری به مؤسسه اعتباری دارای بدهی باشد، مؤسسه اعتباری می‌تواند وجوه واریزی را جهت تصفیه بدهی وی برداشت نماید.

ماده ۱۷- مؤسسه اعتباری می‌تواند حسب درخواست مشتری، مدت اعتبار کارت اعتباری را بر اساس ضوابط و مقررات جاری تمدید کند. در این صورت، مؤسسه اعتباری موظف است پیش از تمدید، نسبت به اعتبارسنجی مشتری، تمدید مدت قرارداد، ارزیابی مجدد وثایق و ... اقدام نماید. تمدید مدت اعتبار کارت اعتباری صرفاً در صورتی مجاز است که درخواست تمدید قبل از تاریخ انقضای کارت اعتباری از سوی مشتری به مؤسسه اعتباری ارایه شده باشد.

فصل چهارم: الزامات ناظر بر تسهیلات کارت اعتباری

ماده ۱۸- مجموع بدهی مشتری بابت خریدهای انجام شده طی دوره در قالب یک فقره تسهیلات، به صورت نسبه دفعی یا اقساطی به مشتری اعطاء می‌گردد.

ماده ۱۹- سررسید تسهیلات نسبه دفعی به تشخیص مؤسسه اعتباری و به دو صورت زیر تعیین می‌گردد:

۱۹-۱- حداکثر تا پایان دوره تنفس؛

۱۹-۲- حداکثر ۱۲ ماه پس از پایان دوره تنفس.

ماده ۲۰- مهلت بازپرداخت تسهیلات نسبه اقساطی، به تشخیص مؤسسه اعتباری، حداقل ۱۲ ماه و حداکثر ۳۶ ماه پس از پایان دوره تنفس تعیین می‌گردد.

ماده ۲۱- سود تسهیلات نسبیه دفعی و اقساطی بر اساس نرخ سود عقود غیرمشارکتی مصوب شورای پول و اعتبار در زمان استفاده از کارت اعتباری و بر مبنای دوره زمانی از تاریخ/تاریخ‌های استفاده تا سررسید قسط/اقساط تسهیلات اعطایی محاسبه می‌شود. در هر حال نرخ موثر سود محاسبه شده نباید از نرخ سود مصوب شورای پول و اعتبار برای عقود غیرمشارکتی بیشتر گردد.

ماده ۲۲- اولویت تسویه تمام یا بخشی از بدهی مشتری بابت صورت حساب‌های مختلف، در صورت عدم تعیین توسط وی، با صورت حساب‌هایی می‌باشد که زودتر صادر گردیده است.

ماده ۲۳- در صورتی که سررسید تسهیلات تسهیلات اعطایی از طریق کارت اعتباری فراتر از تاریخ انقضای کارت اعتباری باشد، مهلت بازپرداخت تسهیلات مزبور، در چارچوب ضوابط و مقررات جاری، پس از تاریخ انقضای کارت اعتباری ادامه می‌یابد.

ماده ۲۴- چنانچه مشتری پس از دوره تنفس و پیش از سررسید نسبت به بازپرداخت تمام یا بخشی از تسهیلات اقدام نماید، مؤسسه اعتباری مکلف است حداقل ۹۰ درصد سود مستتر در قسط/اقساط زود پرداخت را متناسب با مدت باقی‌مانده تا سررسید قسط/اقساط پرداخت‌شده، به مشتری تخفیف دهد و مبلغ وصولی را بین مانده اصل و سود تسهیلات اعطایی تسهیم بالنسبه نماید.

ماده ۲۵- چنانچه مشتری به تعهدات خویش در قبال مؤسسه اعتباری مبنی بر بازپرداخت تمام یا بخشی از تسهیلات در سررسید/سررسیدهای مقرر عمل ننماید، مؤسسه اعتباری مبلغی را تحت عنوان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین، بر اساس ضوابط و مقررات ابلاغی از سوی بانک مرکزی، متناسب با مبلغ و مدت تأخیر، مستند به قرارداد مطالبه می‌نماید.

فصل پنجم: الزامات ناظر بر صورتحساب کارت اعتباری

ماده ۲۶- صورتحساب ارسالی به مشتری باید حداقل مشتمل بر موارد ذیل باشد:

۲۶-۱- مشخصات مشتری؛

۲۶-۲- سقف اعتبار؛

۲۶-۳- دوره زمانی صورتحساب؛

۲۶-۴- مجموع مبالغ اعتبار استفاده شده و جزئیات آن به تفکیک تاریخ طی دوره زمانی یک

ماهه؛

۲۶-۵- نرخ و میزان سود تسهیلات اعطایی تا سررسید؛

۲۶-۶- مانده کارت در ابتدا و انتهای دوره؛

۲۶-۷- دوره تنفس؛

۲۶-۸- مهلت اعتراض؛

۲۶-۹- نحوه بازپرداخت مبلغ صورت حساب؛

۲۶-۱۰- مانده بدهی مشتری بابت صورت حساب‌های قبلی.

ماده ۲۷- مؤسسه اعتباری موظف است صورت حساب را در پایان هر دوره یک‌ماهه و به روش توافق شده، برای مشتری ارسال نماید. اولین صورت حساب یک‌ماه پس از تاریخ صدور کارت اعتباری ارسال می‌شود.

تبصره - در صورت تأخیر در ارسال صورت حساب توسط مؤسسه اعتباری، مدت تأخیر به دوره تنفس افزوده می‌شود.

ماده ۲۸- اطلاعات مربوط به صورت حساب‌های صادر شده باید مطابق با رویه اعلامی از سوی اداره نظام‌های پرداخت بانک مرکزی به سامانه مکنای ارسال گردد.

فصل ششم: انسداد و ابطال کارت اعتباری

ماده ۲۹- چنانچه مطالبات مؤسسه اعتباری ظرف مدت دو ماه از سررسید وصول نشود، مؤسسه اعتباری موظف است کارت اعتباری را مسدود نماید و امکان استفاده از مانده کارت را به حالت تعلیق درآورد. مؤسسه اعتباری مکلف است مراتب را به روش توافق شده به مشتری اعلام کند. در صورتی که حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از سررسید، مطالبات مؤسسه اعتباری وصول نشود، مؤسسه اعتباری ملزم به ابطال کارت اعتباری می‌باشد.

ماده ۳۰- چنانچه کارت اعتباری سه بار مسدود شود، مؤسسه اعتباری ملزم به ابطال آن می‌باشد.

ماده ۳۱- در صورت موافقت مؤسسه اعتباری با درخواست مشتری مبنی بر رفع انسداد یا اعطای مجدد کارت اعتباری ابطال شده به دلیل عدم ایفای تعهدات از جانب مشتری، رفع انسداد، شارژ یا اعطای مجدد کارت اعتباری، پس از بازپرداخت کامل دیون سررسید شده مشتری، منوط به سپری شدن دو ماه در مورد کارت اعتباری مسدودی و یک سال در مورد کارت اعتباری ابطال شده می‌باشد.

فصل هفتم: سایر الزامات

ماده ۳۲- حداقل استانداردها و مشخصات فنی و امنیتی کارت اعتباری مطابق با ضوابط ابلاغی از سوی اداره نظام‌های پرداخت بانک مرکزی می‌باشد.

ماده ۳۳- مؤسسه اعتباری می‌تواند وفق ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، مبالغی را تحت عنوان «کارمزد صدور کارت اعتباری و اعتبارسنجی مشتری» و «آبونمان سالانه کارت اعتباری» از مشتری و «کارمزد بهره برداری از کارت اعتباری» از پذیرنده کارت مطالبه نماید.

تبصره- مطالبه هرگونه وجه دیگری از مشتری به استثنای موارد مذکور در این دستورالعمل، تحت هر عنوان ممنوع است.

ماده ۳۴- چنانچه طبق توافق مؤسسه اعتباری و پذیرنده کارت، پرداخت مطالبات پذیرنده ناشی از استفاده مشتری از کارت اعتباری در پایان دوره تنفس انجام پذیرد، مشروط به این که مشتری بدهی خود را تا پایان دوره تنفس پرداخت نماید، مؤسسه اعتباری بابت استفاده مشتری از کارت اعتباری، مجاز به دریافت سود نمی‌باشد.

ماده ۳۵- در خصوص کارت‌های اعتباری که قبل از لازم‌الاجرا شدن این دستورالعمل صادر شده و در اختیار مشتریان قرار گرفته است، مؤسسه اعتباری مکلف است تا تاریخ انقضای کارت‌های مزبور، مطابق با مفاد قرارداد فی‌مابین و ضوابط قبلی اقدام نماید.

ماده ۳۶- به استثنای مواردی که صریحاً در این دستورالعمل ذکر شده است، سایر موارد ناظر بر کارت اعتباری، تابع قوانین موضوعه، آیین‌نامه‌ها و ضوابط و مقررات ابلاغی از سوی بانک مرکزی از جمله «دستورالعمل اجرایی عقد مرابحه» می‌باشد.

ماده ۳۷- تخطی از مفاد مقرر در این دستورالعمل موجب اعمال مجازات‌های مقرر در ماده (۴۴) قانون

پولی و بانکی کشور و سایر قوانین و مقررات ذی‌ربط می‌شود.

ماده ۳۸- این دستورالعمل از تاریخ ابلاغ، جایگزین مقررات ذیل می‌گردد:

۳۸-۱- بخشنامه شماره ۱۰۰۷/هـ مورخ ۱۳۸۴/۳/۵ معاون اداری و مالی بانک مرکزی؛

۳۸-۲- بخشنامه شماره ن‌پ/م/۱۶۵۹ مورخ ۱۳۸۷/۹/۲؛

۳۸-۳- «دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری بر پایه عقد مرابحه»، مصوب سی و یکمین و چهل و

یکمین جلسات مورخ ۱۳۹۰/۵/۹ و ۱۳۹۰/۶/۲۰ کمیسیون اعتباری بانک مرکزی، موضوع

بخشنامه شماره ۹۰/۱۴۱۷۶۳ مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۰؛

۳۸-۴- بخشنامه شماره ۹۰/۱۵۰۹۱۹ مورخ ۱۳۹۰/۶/۳۰؛

۳۸-۵- بخشنامه شماره ۹۰/۱۹۲۲۰۱ مورخ ۱۳۹۰/۸/۱۵؛

۳۸-۶- بخشنامه شماره ۹۱/۱۰۸۳۱۲ مورخ ۱۳۹۱/۴/۲۸؛

۳۸-۷- بخشنامه شماره ۹۰/۱۷۸۹۰۱ مورخ ۱۳۹۱/۷/۱۰؛

۳۸-۸- بخشنامه شماره ۹۱/۲۱۲۷۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۸/۹، موضوع بند (۱) از شانزدهمین جلسه

مورخ ۱۳۹۱/۷/۲۳ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی؛

۳۸-۹- بخشنامه شماره ۹۲/۲۹۵۳۴۴ مورخ ۱۳۹۲/۱۰/۸؛

۳۸-۱۰- «دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری مرابحه»، مصوب ششمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۳/۲۴

کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی، موضوع بخشنامه شماره

۹۴/۱۱۱۳۶۴ مورخ ۱۳۹۴/۵/۴؛

۳۸-۱۱- «دستورالعمل صدور و راهبری کارت اعتباری مرابحه (گام)»، موضوع بخشنامه شماره

۹۴/۲۷۳۹۱۷ مورخ ۱۳۹۴/۹/۲۵ معاونت فناوری‌های نوین بانک مرکزی؛

۳۸-۱۲- بخشنامه شماره ۹۴/۳۰۰۵۴۳ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۹ مدیریت کل فناوری اطلاعات

بانک مرکزی؛

۳۸-۱۳- «دستورالعمل اعتباری استفاده از کارت اعتباری خرید کالای مصرفی با دوام تولید داخل»

موضوع یک‌هزار و دویست و هشتمین صورتجلسه مورخ ۱۳۹۴/۷/۲۸ شورای پول و اعتبار،

ابلاغی طی بخشنامه شماره ۹۴/۳۸۵۶۳۵ مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۲۴ مدیریت کل اعتبارات بانک مرکزی.

۱۴-۳۸- بخشنامه شماره ۹۵/۲۹۲۸۵ مورخ ۱۳۹۵/۲/۵ مدیریت کل اعتبارات بانک مرکزی.

«دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری» در (۳۸) ماده و (۵) تبصره در یازدهمین جلسه مورخ

۱۳۹۵/۵/۳۱ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی به تصویب رسید و از تاریخ ابلاغ، لازم‌الاجرا می‌باشد.

بخشنامه شماره ۹۵/۲۰۶۹۷۳ مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۳۱؛ ابلاغ اصلاحیه "دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران" - کاهش حداقل سرمایه موردنیاز برای تأسیس بانک برون مرزی در مناطق آزاد (نسخه اصلاح شده)

با سلام؛

احتراماً، به استحضار می‌رساند متعاقب ابلاغ مصوبه یک‌هزار و دویست و بیستین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۴/۸ شورای محترم پول و اعتبار طی بخشنامه شماره ۹۵/۱۲۸۶۶۹ مورخ ۱۳۹۵/۴/۲۶ موضوع افزایش حداقل سرمایه مورد نیاز برای تأسیس بانک برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران، بازخوردها و ملاحظات مختلفی از مراجع و نهادهای مختلف به این بانک واصل گردید که به احترام ملاحظات و نظرات مطروحه، مراتب با موافقت مقام محترم ریاست کل بانک مرکزی و ریاست شورای پول و اعتبار، در یک‌هزار و دویست و بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۶ شورای پول و اعتبار، به استحضار اعضای محترم آن شورا رسید و نهایتاً منتج به تجدیدنظر در قسمت الف بند (۲) از مصوبه قبلی شورا در این رابطه گردید. براین اساس مقرر شد: حداقل سرمایه مورد نیاز برای تأسیس بانک برون مرزی در مناطق آزاد از ۱۵۰ میلیون یورو به ۱۰۰ میلیون یورو کاهش یابد.

در خاتمه، ضمن ایفاد نسخه‌ای از اصلاحیه جدید دستورالعمل مربوط، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به واحدهای ذی‌ربط آن بانک/ مؤسسه اعتباری ابلاغ گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

«دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی

برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران»

شورای پول و اعتبار در چارچوب قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۷۲ و اصلاحیه‌های پس از آن و به استناد ماده ۳۵ آیین‌نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۷۸ هیأت وزیران و اصلاحات و الحاقات بعدی آن، «دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران» را که از این پس به اختصار دستورالعمل نامیده می‌شود، به شرح ذیل تصویب نمود:

فصل اول – تعاریف

ماده ۱- در این دستورالعمل، عناوین ذیل به جای عبارت‌های مربوط بکار می‌روند:

- ۱-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۲-۱- سازمان: سازمان هر یک از مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۳-۱- منطقه: هر یک از مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۴-۱- دبیرخانه: دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد تجاری، صنعتی و ویژه اقتصادی؛
- ۵-۱- مؤسسه اعتباری خارجی: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که در خارج از ایران تأسیس شده و تحت نظارت مرجع نظارت بانکی کشور متبوع خویش به عملیات بانکی اشتغال دارد و متقاضی ایجاد واحد بانکی برون مرزی در منطقه می‌باشد.
- ۶-۱- واحد بانکی برون مرزی: مشتمل بر بانک برون مرزی و شعبه برون مرزی می‌باشد.
- ۷-۱- بانک برون مرزی: بانکی است که با مجوز بانک مرکزی در منطقه تأسیس شده و در چارچوب این دستورالعمل به بانکداری برون مرزی اشتغال دارد.
- ۸-۱- شعبه برون مرزی: واحد عملیاتی از مؤسسه اعتباری خارجی است که با مجوز بانک مرکزی و در چارچوب این دستورالعمل به بانکداری برون مرزی در منطقه اشتغال دارد.
- ۹-۱- بانکداری برون مرزی: انجام عملیات بانکی منحصراً با پولی غیر از ریال ایران؛

۱-۱۰- سمت مدیریتی: مشتمل بر عضو هیأت مدیره، مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل بانک برون مرزی و رییس و معاون رییس شعبه برون مرزی می‌باشد.

۱-۱۱- اشخاص مقیم: مشتمل بر: الف- اتباع ایرانی که در قلمرو تحت حاکمیت جمهوری اسلامی ایران سکونت دارند. ب- اتباع غیرایرانی که دارای پروانه اقامت در ایران می‌باشند. ج- اشخاص حقوقی که در ایران به ثبت رسیده باشد.

۱-۱۲- اشخاص حقوقی خارجی: اشخاص حقوقی که در خارج از ایران به ثبت رسیده‌اند.

۱-۱۳- سرمایه اعطایی: وجوهی که مؤسسه اعتباری خارجی برای شروع فعالیت شعبه برون مرزی در منطقه، به عنوان سرمایه به آن تخصیص داده و پرداخت می‌نماید.

۱-۱۴- مرجع نظارتی: مقام مسئول ناظر بر مؤسسات اعتباری در کشور متبوع مؤسسه اعتباری خارجی؛

فصل دوم - شرایط ایجاد واحد بانکی برون مرزی

ماده ۲- ایجاد واحد بانکی برون مرزی و اشتغال به بانکداری برون مرزی در منطقه منوط به تسلیم تقاضا به سازمان توسط متقاضی، موافقت سازمان با آن تقاضا و صدور مجوز توسط بانک مرکزی و ثبت واحد بانکی مزبور در منطقه می‌باشد.

ماده ۳- صرفاً تقاضاهایی در خصوص واحد بانکی برون مرزی توسط بانک مرکزی قابل رسیدگی خواهد بود که به پیشنهاد سازمان و از طریق دبیرخانه به بانک مرکزی ارایه شود.

ماده ۴- تأسیس بانک برون مرزی در منطقه در قالب شرکت سهامی عام یا خاص با سهام بانام امکان پذیر می‌باشد.

ماده ۵- اساسنامه بانک برون مرزی و هرگونه تغییرات بعدی آن باید پس از پیشنهاد سازمان به تصویب شورای پول و اعتبار برسد.

ماده ۶- بانک برون مرزی که در منطقه به ثبت برسد و مرکز اصلی آن در همان منطقه باشد، بانک برون مرزی ایرانی محسوب می‌شود.

ماده ۷- تملک سهام بانک برون مرزی توسط اشخاص خارجی در زمان تأسیس و یا فعالیت آن موکول به موافقت بانک مرکزی خواهد بود.

ماده ۸- تملک بیش از ده درصد سهام بانک برون مرزی توسط اشخاص، منوط به موافقت بانک مرکزی، امکان پذیر است.

ماده ۹- ایجاد شعبه برون مرزی در منطقه، صرفاً توسط مؤسسه اعتباری خارجی امکان‌پذیر است.

فصل سوم - سرمایه مورد نیاز برای ایجاد و فعالیت واحد بانکی برون مرزی

ماده ۱۰- حداقل سرمایه و سرمایه اعطایی مورد نیاز برای ایجاد واحد بانکی برون مرزی در منطقه به شرح زیر می‌باشد:

۱-۱۰- بانک: حداقل یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) یورو^{*} یا معادل آن به سایر ارزهای معتبر مورد قبول بانک مرکزی؛

۱۰-۲- شعبه مؤسسه اعتباری خارجی: حداقل ۵ میلیون (۵,۰۰۰,۰۰۰) یورو یا معادل آن به سایر ارزهای معتبر مورد قبول بانک مرکزی؛

تبصره ۱- صدور مجوز توسط بانک مرکزی منوط به تودیع کامل سرمایه به ارز نزد آن بانک خواهد بود.
تبصره ۲- در مورد شعبه برون مرزی، خروج سرمایه اعطایی فقط در زمان تعطیلی شعبه امکان‌پذیر می‌باشد.

تبصره ۳- حداقل سرمایه تعیین شده واحد بانکی برون مرزی بنا به تشخیص بانک مرکزی قابل تجدیدنظر خواهد بود. در هر حال، حداقل سرمایه واحد بانکی برون مرزی نباید از ارقام تعیین شده در آیین‌نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۰۹/۰۹ هیأت وزیران، کمتر باشد.

فصل چهارم - مقررات ناظر بر فعالیت واحد بانکی برون مرزی

ماده ۱۱- واحد بانکی برون مرزی مجاز به انجام عملیات و معاملات به ریال ایران نمی‌باشد و باید معاملات و عملیات خود را منحصراً به پول‌های خارجی انجام دهد.

ماده ۱۲- اخذ سپرده و اعطا/ ایجاد تسهیلات و اعتبار توسط واحد بانکی برون مرزی در چارچوب رویه‌های بانکداری بین‌المللی انجام می‌شود.

ماده ۱۳- اخذ سپرده از اشخاص اعم از مقیم یا غیرمقیم توسط واحد بانکی برون مرزی مجاز می‌باشد.

^{*} اصلاحی براساس بند (۱) مصوبه یک‌هزار و دویست و بیستمین و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۶ شورای پول و اعتبار

تبصره - اخذ سپرده از اشخاص مقیم صرفاً به صورت حواله‌ای و از محل ارز متعلق به اشخاص مزبور، امکان‌پذیر است.

ماده ۱۴ - حداقل مبلغ سپرده‌پذیری از اشخاص، پنجاه هزار یورو یا معادل آن به سایر ارزهای معتبر می‌باشد.

ماده ۱۵ - افتتاح حساب سپرده جاری یا هر گونه حساب مشابه که امکان برداشت از آن از طریق چک فراهم باشد، توسط واحد بانکی برون‌مرزی ممنوع است.

ماده ۱۶ - اعطا/ایجاد تسهیلات و اعتبار به اشخاص اعم از مقیم و غیرمقیم توسط واحد بانکی برون‌مرزی مجاز است.

ماده ۱۷ - واحد بانکی برون‌مرزی موظف است شرح کاملی از زمینه فعالیت، محصولات و خدمات بانکی قابل ارائه، بازار هدف، نرخ‌های سود و کارمزدها، تضمین سپرده‌ها و نظایر آن را به طور شفاف برای عموم اطلاع‌رسانی نماید.

ماده ۱۸ - واحد بانکی برون‌مرزی مکلف است عبارت "برون‌مرزی" را همواره پس از نام خود به کار ببرد.

ماده ۱۹ - واحد بانکی برون‌مرزی می‌تواند در چارچوب رویه‌ها و استانداردهای بانکی بین‌المللی و در چارچوب اساسنامه و اجازه‌نامه دریافتی خود به انواع عملیات و خدمات بانکی به ارز مبادرت ورزد.

ماده ۲۰ - واحد بانکی برون‌مرزی باید معادل پنج درصد سپرده‌های دریافتی را به نوع ارزی که بانک مرکزی تعیین می‌کند، به عنوان سپرده قانونی نزد آن بانک تودیع نماید.

تبصره - بانک مرکزی مجاز است به تشخیص خود نسبت به سپرده‌های قانونی تودیع شده به ارز، سود ارزی متناسب با بازارهای بین‌المللی به واحد بانکی برون‌مرزی پرداخت نماید.

ماده ۲۱ - نرخ سود سپرده‌ها، تسهیلات و کارمزد انواع خدمات بانکی واحد بانکی برون‌مرزی و همچنین نرخ خرید و فروش ارز بر اساس شرایط عرضه و تقاضا در بازار، تعیین می‌شود.

ماده ۲۲ - نقل و انتقال کلیه ارزها از خارج از کشور به منطقه و از هر منطقه به سایر مناطق و خارج از کشور توسط واحد بانکی برون‌مرزی آزاد است.

ماده ۲۳ - نقل و انتقال ارز به هر شکلی از منطقه به سایر نقاط کشور و بالعکس توسط واحد بانکی برون‌مرزی تابع ضوابط و مقررات ارزی کشور خواهد بود.

ماده ۲۴ - واحد بانکی برون‌مرزی باید در تابلوی خود عبارت "با مجوز رسمی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران" را ذکر نموده و در تمامی سربرگ‌های خود، شماره و تاریخ اجازه‌نامه فعالیت خود را درج نماید.

ماده ۲۵ - ساعت کار واحد بانکی برون‌مرزی توسط سازمان تعیین می‌گردد.

فصل پنجم – نظارت بر واحد بانکی برون مرزی

ماده ۲۶ – واحد بانکی برون مرزی موظف به رعایت تمامی قوانین و مقررات پولی و بانکی ناظر بر مناطق آزاد، مفاد اساسنامه مصوب و بخشنامه‌ها و دستورهای بانک مرکزی که در چارچوب قوانین و مقررات صادر می‌شود، می‌باشد.

ماده ۲۷ – تشخیص موارد تخلف از مفاد این دستورالعمل و سایر قوانین و مقررات پولی و بانکی با بانک مرکزی است. با متخلفین مطابق قوانین و مقررات از جمله اعمال موارد ذیل رفتار می‌شود.

۲۷-۱- اخطار کتبی؛

۲۷-۲- دستور کتبی برای توقف و یا رفع موارد تخلف و انجام اقدامات اصلاحی در چارچوب برنامه زمانی مورد تأیید بانک مرکزی؛

۲۷-۳- دستور تهیه صورت‌های مالی در مقاطع زمانی مورد نظر بانک مرکزی و تهیه گزارش حسابرسی؛

۲۷-۴- تشدید الزامات احتیاطی؛

۲۷-۵- سلب صلاحیت حرفه‌ای دارندگان سمت مدیریتی در واحد بانکی برون مرزی؛

۲۷-۶- ممنوع کردن یا ایجاد محدودیت برای واحد بانکی برون مرزی در انجام بعضی از فعالیت‌ها و عملیات بانکی؛

۲۷-۷- انتصاب مدیر موقت یا ناظر مقیم برای حصول اطمینان از حسن اجرای اقدامات اصلاحی مقرر از سوی بانک مرکزی؛

۲۷-۸- لغو اجازه‌نامه تأسیس؛

تبصره ۱ – بانک مرکزی می‌تواند برحسب میزان اهمیت تخلف و دفعات تکرار، یک یا چند مورد از اقدامات نظارتی فوق را پس از طی مراحل قانونی به مورد اجرا گذارد.

تبصره ۲ – در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای دارندگان سمت مدیریتی در واحد بانکی برون مرزی، فرد ذی‌ربط عزل شده تلقی می‌گردد. ادامه تصدی این افراد در حکم دخل و تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می‌شود.

تبصره ۳- حقوق و مزایای مدیر موقت یا ناظر مقیم، با نظر بانک مرکزی تعیین و توسط واحد بانکی برون مرزی پرداخت خواهد شد.

تبصره ۴- حیطه وظایف و مسئولیت‌ها و اختیارات مدیر موقت و ناظر مقیم، توسط بانک مرکزی تعیین خواهد شد.

تبصره ۵- واحد بانکی برون مرزی که اجازه‌نامه تأسیس آن لغو می‌شود، از تاریخ الغاء اجازه تأسیس، منحل شده و تا خاتمه تصفیه و آگهی آن، طبق دستور بانک مرکزی عمل می‌نماید.

فصل ششم - سایر

ماده ۲۸- واحد بانکی برون مرزی در مواردی که در این دستورالعمل ذکر نشده است از جمله در خصوص مقولاتی چون انحلال، ورشکستگی و تصفیه، تابع قوانین و مقررات جاری از جمله قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران، قانون پولی و بانکی کشور، قانون تجارت، قانون مبارزه با پولشویی، قانون برنامه‌های پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی، دستورالعمل اجرایی نحوه تأسیس، فعالیت، نظارت و تعطیلی شعب بانک‌های خارجی در ایران و سایر قوانین و مقررات مربوط و همچنین اساسنامه مصوب خود می‌باشد. کلیه مقررات و مصوبات قبلی شورای پول و اعتبار ناظر بر بانکداری برون مرزی مغایر با این دستورالعمل، از تاریخ اجرای این دستورالعمل ملغی‌الآثر می‌شود.

"اصلاحیه دستورالعمل اجرایی ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال واحدهای بانکی برون مرزی

در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران" در ۲۸ ماده و ۱۰ تبصره در یک‌هزار و دویست و بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۶ شورای پول و اعتبار تصویب شد و از تاریخ ابلاغ، لازم‌الاجرا است.

بخشنامه شماره ۹۵/۲۰۷۰۳۶ مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۳۱؛ ابلاغ "دستورالعمل حسابداری کارت اعتباری مرابحه (کام) - تعیین "کارمزد صدور و اعتبارسنجی مشتری" و "آبونمان سالانه کارت اعتباری"

با سلام؛

احتراماً، همان‌گونه که استحضار دارند، اصلاحیه «دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری مرابحه (کام)» طی بخشنامه شماره ۹۵/۱۹۴۲۲۷ مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۸ به شبکه بانکی کشور ابلاغ گردید.

یکی از حلقه‌های متصل به دستورالعمل اجرایی مذکور که می‌تواند در تبیین بهتر و اجرای صحیح و مطلوب‌تر دستورالعمل یادشده مؤثر باشد، عملیات حسابداری مربوط به نحوه ثبت و ضبط رویدادهای مالی مرتبط با کارت اعتباری مرابحه (کام) است. بدیهی است این مهم می‌تواند موجب ایجاد وحدت رویه، شناسایی و ثبت دقیق رویدادهای مالی مربوط و ارتقای شفافیت صورت‌های مالی مؤسسات اعتباری شود. با عنایت به مراتب فوق‌الذکر، «دستورالعمل حسابداری کارت اعتباری مرابحه (کام)» به شرح پیوست تدوین و در پانزدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۲۸ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری به تصویب رسید. همان‌گونه که در متن دستورالعمل مزبور نیز تصریح شده است، آن صرفاً در خصوص کارتهای اعتباری که در چارچوب دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری مرابحه (کام) موضوع بخشنامه صدرالذکر صادر می‌گردد، لازم‌الاجرا بوده و لذا آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی موظف است؛ عملیات حسابداری را وفق مفاد دستورالعمل، در دفاتر خود اعمال نماید.

در دستورالعمل یادشده تلاش شده است، اهم رویدادهای مالی مرتبط با کارت اعتباری و تغییرات اعمال شده در دستورالعمل به شرح ذیل تبیین شود:

۱- رویدادهای مالی مرتبط با امکان بازپرداخت تسهیلات دریافتی مرابحه با استفاده از کارت اعتباری به صورت نسبه اقساطی؛

۲- رویدادهای مالی در ارتباط با تخفیف حداقل ۹۰ درصد سود مستتر در قسط/اقساط زود پرداخت (متناسب با مدت باقی‌مانده تا سررسید قسط/اقساط پرداخت‌شده)، در صورت بازپرداخت تمام یا بخشی از تسهیلات دریافتی مرابحه با استفاده از کارت اعتباری توسط مشتری پیش از سررسید؛

۳- رویدادهای مالی مرتبط با عدم دریافت سود از مشتری در صورت توافق مؤسسه اعتباری و پذیرنده کارت اعتباری، مبنی بر پرداخت مطالبات پذیرنده (ناشی از استفاده مشتری از کارت

اعتباری) از سوی مؤسسه اعتباری در پایان دوره تنفس، مشروط به این که مشتری بدهی خود را تا پایان دوره تنفس پرداخت نماید؛

۴- رویدادهای مالی در ارتباط با واریز وجه به کارت اعتباری از سوی مشتری، به منظور افزایش مبلغ قابل پرداخت در خریدهای با مبالغ بیش از سقف‌های تعیین شده با استفاده از کارت اعتباری.

علاوه بر این در جلسه موصوف کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، "کارمزد صدور و اعتبارسنجی مشتری" و "آبونمان سالانه کارت اعتباری" موضوع ماده ۳۳ دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری مباحه (کام)، به ترتیب یکصد هزار ریال و یک درصد اعتبار تخصیص یافته به دارنده کارت تعیین شد.

در خاتمه ضمن اعلام این که بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران برای فراگیر شدن کارت اعتباری مباحه (کام) عزم و اهتمام جدی دارد، بر لزوم تمهید تمامی مقدمات لازم از سوی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری برای صدور و گسترش آن در نظام بانکی کشور تأکید می‌نماید و خاطرنشان می‌سازد که عملکرد بانک‌ها در این رابطه به دقت تحت رصد بانک مرکزی خواهد بود. همچنین متذکر می‌شود نقد شدن مبلغ اعتبار کارت‌های اعتباری نزد پذیرنده‌ها از آن حیث که موجب انحراف موضوع از کارکرد اصلی و اهداف متصور بر آن می‌شود، مطلقاً ممنوع بوده و لذا لازم است بانک‌ها و مؤسسات اعتباری با اتخاذ تمهیدات و تدابیر لازم، امکان عملی شدن این مخاطره را به ویژه نزد مؤسسات پولی و اعتباری که فرآیند ساماندهی و اخذ مجوز را طی می‌کنند، به حداقل ممکن کاهش دهند. بدیهی است، با بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که در این رابطه اهتمام جدی نداشته و قصور نمایند، برابر مقررات برخورد خواهد شد.

با عنایت به موارد یادشده، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع، به تمامی واحدهای ذی‌ربط آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای آن تأکید و نظارت دقیق شود. همچنین مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری این بانک ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

«دستورالعمل حسابداری کارت اعتباری مرابحه»

مقدمه:

کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری با هدف ایجاد وحدت رویه، شناسایی و ثبت دقیق رویدادهای مالی مربوط به کارت اعتباری در مؤسسات اعتباری و نیز ارتقاء شفافیت صورتهای مالی آنها، به استناد ماده (۸۶) آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی، بند (۲) از پانصد و سی و یکمین جلسه مورخ ۱۳۶۳/۴/۳ شورای محترم پول و اعتبار و نیز با توجه به مفاد «دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری»، موضوع یازدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۵/۳۱ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، «دستورالعمل حسابداری کارت اعتباری مرابحه» که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود را به شرح زیر تصویب نمود:

۱- ثبت‌های حسابداری وثایق و تضمینات مأخوذه:

۱-۱- قبل از انعقاد قرارداد کارت مرابحه، مؤسسه اعتباری باید مشتری را اعتبارسنجی و متناسب با میزان توان و ظرفیت اعتباری وی، عنداللزوم وثایق و تضمینات کافی و قابل اطمینان اخذ نماید. در صورت اخذ وثایق از مشتری، چنانچه وثایق مزبور از نوع اموال منقول و یا غیرمنقول باشد، به مبلغ ترهین، اگر از نوع اشیاء قیمتی باشد، به ارزش کارشناسی اشیاء مزبور، در صورتی که از نوع اوراق بهادار تضمینی باشد، به مبلغ تعهد شده و چنانچه از نوع سهام باشد، به مبلغ قیمت مورد محاسبه، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام و سایر اوراق بهادار	××××	بد: حساب‌های انتظامی - وثایق کارت مرابحه (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام و سایر اوراق بهادار	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۱-۲- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار
		و اشیاء قیمتی
		(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	xxxx	بسی: طرف حساب‌های انتظامی
		(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۳-۱- محاسبه و اخذ کارمزد ارزیابی وثایق در چارچوب ضوابط ابلاغی، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

به مبلغ کارمزد متعلقه در چارچوب ضوابط ابلاغی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی
		(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه در چارچوب ضوابط ابلاغی	xxxx	بسی: حساب کارمزد دریافتی
		(کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۲- ثبت‌های حسابداری زمان انعقاد قرارداد صدور کارت مرابحه و اعطای کارت مرابحه به مشتری:

۲-۱- پس از انعقاد قرارداد صدور کارت مرابحه به منظور صدور کارت مرابحه، قرارداد مذکور در حساب انتظامی قراردادهای مرابحه به مبلغ یک ریال به شرح ذیل ثبت می‌گردد:

به مبلغ یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - قراردادهای کارت مرابحه
		(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ یک ریال	xxxx	بسی: طرف حساب‌های انتظامی
		(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۲-۲- مبلغ دریافتی بابت ابطال تمبر مالیاتی باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ تمبر	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی
		(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ تمبر	xxxx	بسی: حساب تمبر مالیاتی
		(کد حساب: ۳/۱/۰۰۵۰)

۲-۳- هم‌زمان با صدور و فعال نمودن کارت مرابحه، تعداد کارت‌های صادره، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به ازای هرکارت یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - کارت مرابحه (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هرکارت یک ریال	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

توضیح: در زمان ابطال و یا پایان اعتبار کارت مرابحه، ثبت انتظامی فوق معکوس می‌شود.

۲-۴- هم‌زمان با اعطای کارت مرابحه به مشتری، تعهدات بانک بابت پرداخت وجه کالا و خدمات خریداری شده توسط مشتری به پذیرنده کارت، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ اعتبار اعطایی	xxxx	بد: طرف تعهدات بانک بابت کارت‌های اعتباری - کارت مرابحه (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۰۵)
به مبلغ اعتبار اعطایی	xxxx	بس: تعهدات بانک بابت کارت‌های اعتباری - کارت مرابحه (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۰۵)

توضیح: در زمان شارژ مجدد کارت مرابحه ثبت حسابداری فوق عیناً تکرار می‌گردد.

۳- ثبت‌های حسابداری واریز وجه نقد به کارت مرابحه توسط مشتری:

چنان‌چه مشتری پس از انعقاد قرارداد و صدور کارت مرابحه، اقدام به واریز وجه به کارت نماید، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ واریزی	xxxx	بد: صندوق یا حساب مشتری (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ واریزی	xxxx	بس: بستانکاران موقت - کارت اعتباری مرابحه/سایر حساب‌های مربوط (کد حساب: ۳/۲/۰۶۵۰)

تبصره: سرفصل سایر حساب‌های فوق با توجه به ضوابط و مقررات حاکم بر واریز وجه توسط مشتری به کارت اعتباری مرابحه تعیین می‌شود.

۴- ثبت‌های حسابداری زمان استفاده از مانده اعتبار کارت مرابحه توسط مشتری:

۴-۱- با توجه به استفاده مشتری از مانده اعتبار کارت مرابحه، تعهدات مؤسسه اعتباری به میزان اعتبار مصرف شده کاهش و به شرح ثبت انتظامی ذیل از حساب‌ها برگشت داده می‌شود:

به مبلغ اعتبار مصرف شده	xxxx	بد: تعهدات بانک بابت کارت‌های اعتباری - کارت مرابحه	}
		(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۰۵)	
به مبلغ اعتبار مصرف شده	xxxx	بسی: طرف تعهدات بانک بابت کارت‌های اعتباری - کارت مرابحه	}
		(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۰۵)	

تبصره: در صورتی که کارت اعتباری مرابحه دارای مانده بستانکار ناشی از واریز وجه به حساب کارت توسط مشتری باشد، ابتدا مانده بستانکار کارت تسویه شده و سپس به میزان استفاده شده از مبلغ اعتبار کارت، تعهدات مؤسسه اعتباری برگشت می‌شود.

توضیح: در صورت ابطال کارت مرابحه نیز ثبت فوق به مبلغ اعتبار کاهش یافته عیناً اعمال می‌گردد.

۴-۲- با توجه به این که در زمان استفاده از مانده اعتبار، مشتری به وکالت از مؤسسه اعتباری کالا یا خدمتی را از پذیرنده کارت دریافت می‌دارد، لذا اموال و یا خدمات مورد تقاضای مشتری توسط مؤسسه اعتباری از پذیرنده کارت خریداری و در قالب تسهیلات مرابحه نسبه دفعی / اقساطی به مشتری واگذار می‌گردد. بنابراین در وهله نخست اموال و خدمات موضوع قرارداد توسط مؤسسه اعتباری تحصیل می‌گردد که به شرح ذیل ثبت می‌گردد:

به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات تحصیل شده	xxxx	بد: اموال/خدمات خریداری شده برای مرابحه/غیردولتی - تسهیلات کارت مرابحه	}
		(کد حساب: ۳/۱/۰۸۸۵)	
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات تحصیل شده	xxxx	بسی: حساب پذیرنده کارت	}
		(کد حساب: -)	

۳-۴- پس از تحصیل اموال/خدمات موضوع قرارداد توسط مؤسسه اعتباری، اموال/خدمات مزبور در همان زمان، ابتدا مانده بستانکار کارت (وجوه واریزی توسط مشتری) تسویه شده و سپس الباقی در قالب تسهیلات مرابحه نسبه دفعی / اقساطی به مشتری اعطا می‌گردد، لذا ثبت حسابداری مربوط به شرح ذیل در دفاتر اعمال می‌شود:

به مبلغ مانده بستانکار کارت	xxxx	بد: بستانکاران موقت - کارت اعتباری مرابحه/ سایر	حساب‌های مربوط (کد حساب: ۳/۲/۰۶۵۰)
به مبلغ اصل تسهیلات اعطایی (میزان اعتبار استفاده شده)	xxxx	بد: تسهیلات اعطایی مرابحه/ غیردولتی - تسهیلات کارت مرابحه	(کد حساب: ۳/۱/۰۵۷۵)
به میزان سود مؤسسه اعتباری در دوران بازپرداخت مرابحه نسبه	xxxx	بد: سود دریافتنی تسهیلات	(کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات	xxxx	بس: اموال/خدمات خریداری شده برای مرابحه/ غیردولتی - تسهیلات کارت مرابحه	(کد حساب: ۳/۱/۰۸۸۵)
به میزان سود مؤسسه اعتباری در دوران بازپرداخت مرابحه نسبه	xxxx	بس: سود سال‌های آینده تسهیلات/ غیردولتی	(کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)

۴-۴- چنان چه طبق توافق مؤسسه اعتباری و پذیرنده کارت، پرداخت مطالبات پذیرنده ناشی از استفاده مشتری از کارت اعتباری در پایان دوره تنفس انجام پذیرد، مؤسسه اعتباری بابت استفاده مشتری از کارت اعتباری، مجاز به دریافت سود نمی‌باشد. از این رو در هنگام تحصیل اموال و خدمات موضوع قرارداد توسط مؤسسه اعتباری، به جای ثبت ردیف (۴-۲)، ثبت حسابداری به شرح ذیل در دفاتر اعمال می‌گردد:

به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات تحصیل شده	xxxx	بد: اموال/خدمات خریداری شده برای مرابحه/ غیردولتی - تسهیلات کارت مرابحه	(کد حساب: ۳/۱/۰۸۸۵)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات تحصیل شده	xxxx	بس: بستانکاران موقت - بدهی بانک به پذیرندگان کارت‌های اعتباری مرابحه	(کد حساب: ۳/۲/۰۶۵۰)

۴-۵- پس از تحصیل اموال/خدمات موضوع بند ۴-۴ فوق توسط مؤسسه اعتباری، اموال/خدمات مزبور در همان زمان، به مشتری ارائه می‌گردد، لذا به جای ثبت ردیف (۴-۳)، ثبت حسابداری به شرح ذیل در دفاتر اعمال می‌شود:

به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات	xxxx	بدهکاران بابت کارت‌های اعتباری / قابل وصول در سررسید (کد حساب: ۳/۱/۰۷۸۶)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات	xxxx	بسی: اموال/خدمات خریداری شده برای مراحله/غیردولتی - تسهیلات کارت مراحله (کد حساب: ۳/۱/۰۸۸۵)

۴-۶- پس از پایان دوره تنفس، باید مبلغ بهای تمام شده اموال/خدمات تحصیل شده به پذیرنده کارت پرداخت شود.

۴-۶-۱- چنانچه مشتری قبل از پرداخت مؤسسه اعتباری به پذیرنده نسبت به بازپرداخت بدهی خود اقدام نماید، ابتدا ثبت حسابداری ذیل در دفاتر اعمال می‌شود:

به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات	xxxx	بده: صندوق / حساب مشتری (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات	xxxx	بسی: بدهکاران بابت کارت‌های اعتباری / قابل وصول در سررسید (کد حساب: ۳/۱/۰۷۸۶)

برای واریز وجه به حساب پذیرنده کارت نیز ثبت حسابداری زیر در دفاتر انجام می‌شود:

به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات	xxxx	بده: بستانکاران موقت- بدهی بانک به پذیرندگان کارت‌های اعتباری مراحله (کد حساب: ۳/۲/۰۶۵۰)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/خدمات	xxxx	بسی: حساب پذیرنده کارت (کد حساب: -)

۴-۶-۲- در صورتی که مشتری در پایان دوره تنفس اقدام به بازپرداخت بدهی خود به مؤسسه اعتباری ننماید، علاوه بر انجام ثبت دوم ردیف ۴-۶-۱، ثبت حسابداری ذیل نیز به جای ثبت اول ردیف یادشده در دفاتر اعمال می‌شود:

به مبلغ پرداختی به پذیرنده کارت	xxxx	بد: تسهیلات اعطایی مرابحه / غیردولتی -
		تسهیلات کارت مرابحه
		(کد حساب: ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ پرداختی به پذیرنده کارت	xxxx	بس: بدهکاران بابت کارتهای اعتباری / قابل وصول در سررسید
		(کد حساب: ۳/۱/۰۷۸۶)

توضیح: به مانده حساب تسهیلات اعطایی مرابحه / غیردولتی موضوع ماده (۳۴) دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری که مشتری در پایان دوره تنفس ملزم به تسویه می‌باشد، مطابق توافقات انجام شده فی‌مابین مشتری و مؤسسه اعتباری، از زمان پرداخت وجه توسط مؤسسه اعتباری به پذیرنده کارت، وجه التزام تأخیر تأدیه دین تعلق می‌گیرد.

۵- ثبت‌های حسابداری مؤسسه اعتباری در زمان سررسید تسهیلات اعطایی:

۵-۱- در سررسید تسهیلات اعطایی، در صورت وصول تمام/بخشی از مطالبات مؤسسه اعتباری، دریافت وجه تسهیلات مزبور و نیز شناسایی درآمد مربوط به آن به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

۵-۱-۱- ثبت حسابداری وصول وجه تمام/بخشی از تسهیلات:

به مبلغ اصل و سود تسهیلات اعطایی/مبلغ وصولی	xxxx	بد: صندوق یا حساب مشتری (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به اصل تسهیلات از مبلغ وصولی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی مرابحه / غیردولتی - تسهیلات کارت مرابحه
		(کد حساب: ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ سود تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به سود تسهیلات از مبلغ وصولی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)

۵-۱-۲- ثبت حسابداری شناسایی درآمد:

به میزان کل سود دوران مراجعه نسبه	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان کل سود دوران مراجعه نسبه	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۵-۲- چنانچه تسهیلات اعطایی در سررسید مقرر بازپرداخت نگردد، در سررسید تسهیلات صرفاً درآمد مربوط به شرح ذیل شناسایی و در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان کل سود دوران مراجعه نسبه	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان کل سود دوران مراجعه نسبه	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۶- ثبت‌های حسابداری تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات اعطایی مراجعه نسبه دفعی در مقطع تهیه صورت‌های مالی:

۶-۱- در صورتی که زمان سررسید (تسویه) قرارداد به گونه‌ای باشد که بخشی از سود آن مربوط به یک دوره (دوره «الف») و بخشی دیگر مربوط به دوره آینده (دوره «ب») باشد، در این صورت ثبت زیر در پایان دوره‌ای که تهیه صورت‌های مالی موردنظر است، صورت می‌پذیرد:

به میزان سود مربوط به دوره «الف»	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان سود مربوط به دوره «الف»	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۶-۲- در زمان سررسید که در دوره آینده (دوره «ب») خواهد بود، دو حالت به شرح ذیل محتمل می‌باشد:

۶-۲-۱- حالت اول: در صورتی که تسهیلات در سررسید، تسویه (وصول) شود، علاوه بر ثبت‌های حسابداری وصول تسهیلات نسبه دفعی به شرح ثبت‌های ردیف (۴-۱-۱)، ثبت حسابداری زیر نیز انجام می‌شود:

به میزان سود مربوط به دوره «ب»	××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان سود مربوط به دوره «ب»	××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۶-۲-۲- حالت دوم: در صورتی که تسهیلات در سررسید، تسویه (وصول) نشود، صرفاً ثبت حسابداری زیر در دفاتر مؤسسه اعتباری اعمال می‌گردد:

به میزان سود مربوط به دوره «ب»	××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان سود مربوط به دوره «ب»	××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۷- ثبت‌های حسابداری بازپرداخت مرابحه در قالب نسبه اقساطی:

۷-۱- در صورتی که تسهیلات اعطایی کارت اعتباری به صورت نسبه اقساطی بازپرداخت گردد، وصول تسهیلات در سررسید هر قسط، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان کل مبلغ هر قسط	××××	بد: صندوق یا حساب مشتری (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل قسط	××××	بس: تسهیلات اعطایی مرابحه/ غیردولتی - تسهیلات کارت اعتباری (کد حساب: ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ سود قسط	××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)

۲-۷- در صورتی که تسهیلات اعطایی کارت اعتباری به صورت نسبه اقساطی بازپرداخت گردد، شناسایی درآمد در سررسید هر قسط، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان سود مربوط به قسط	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان سود مربوط به قسط	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۳-۷- چنانچه تسهیلات اعطایی مراحه به صورت نسبه اقساطی در سررسید مقرر بازپرداخت نگردد، در سررسید هر قسط صرفاً درآمد مربوط به شرح ذیل شناسایی و در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان سود مربوط به قسط	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان سود مربوط به قسط	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۴-۷- ثبت‌های حسابداری تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات اعطایی مراحه نسبه اقساطی در پایان دوره مالی مشابه با ثبت‌های حسابداری تسهیلات اعطایی مراحه نسبه دفعی (بند ۶) می‌باشد.

۵-۷- مؤسسه اعتباری موظف می‌باشد در صورت عدم تحقق معیارهای شناسایی درآمد، مطابق با ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، شناسایی درآمد مربوط به سود تسهیلات اعطایی را به روش تعهدی متوقف نموده و ثبت حسابداری زیر را برای تعدیل سود سال‌های آینده در دفاتر خود اعمال نماید:

به میزان سودهای سررسید شده شناسایی نشده	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان سودهای سررسید شده شناسایی نشده	xxxx	بس: سود معوق تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۹۰)

توضیح: بدیهی است پس از تحقق معیارهای شناسایی درآمد، وفق ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، مؤسسه اعتباری باید، ثبت شناسایی درآمد را در دفاتر خود اعمال نماید.

۸- ثبت‌های حسابداری شناسایی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین:

۸-۱- در مورد تسهیلاتی که در سررسید وصول نشده است، در مقطعی که تهیه صورت‌های مالی مورد نظر است از تاریخ سررسید یا تاریخ آخرین محاسبه وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین تا مقطع تهیه صورت‌های مالی، وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت خواهد شد:

به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه ××××

بده: وجه‌التزام دریافتنی

(کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)

به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه ××××

بس: وجه‌التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی

(کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۸-۲- مؤسسه اعتباری موظف می‌باشد در صورت عدم تحقق معیارهای شناسایی درآمد، مطابق با ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، شناسایی درآمد مربوط به وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را به روش تعهدی متوقف نموده و ثبت حسابداری زیر را برای انعکاس وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین در دفاتر خود اعمال نماید:

به میزان وجه‌التزام متعلقه شناسایی نشده ××××

بده: وجه‌التزام دریافتنی

(کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)

به میزان وجه‌التزام متعلقه شناسایی نشده ××××

بس: وجه‌التزام معوق تسهیلات اعطایی/غیردولتی

(کد حساب‌های: ۳/۲/۰۷۶۶)

توضیح: بدیهی است پس از تحقق معیارهای شناسایی درآمد، وفق ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، مؤسسه اعتباری باید، ثبت شناسایی درآمد را در دفاتر خود اعمال نماید.

۹- ثبت‌های حسابداری بازپرداخت مبالغ مصرف شده اعتبار پس از سررسید مقرر و قبل از انتقال به طبقات

غیرجاری:

۹-۱- چنانچه مشتری نسبت به بازپرداخت تمام یا بخشی از وجه صورتحساب در سررسید مقرر اقدام نماید و مبلغ مزبور قبل از انتقال تسهیلات به طبقات غیرجاری وصول گردد، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به مبلغ اصل، سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین وصولی	xxxx	بده: صندوق یا حساب مشتری (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل تسهیلات وصولی	xxxx	بسی: تسهیلات اعطایی مرابحه / غیر دولتی - تسهیلات کارت مرابحه (کد حساب: ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ سود تسهیلات وصولی	xxxx	بسی: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بسی: وجه التزام دریافتی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان مابه‌التفاوت کل وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه و وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بسی: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۹-۲- چنانچه طبق توافق مؤسسه اعتباری و پذیرنده کارت، پرداخت مطالبات پذیرنده ناشی از استفاده مشتری از کارت اعتباری در پایان دوره تنفس توسط مؤسسه اعتباری انجام پذیرفته باشد و مشتری نسبت به بازپرداخت وجه صورتحساب در سررسید مقرر اقدام ننموده باشد و مبلغ مزبور قبل از انتقال تسهیلات به طبقات غیرجاری وصول گردد، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به مبلغ اصل و وجه التزام تأخیر تأدیه دین وصولی	xxxx	بده: صندوق یا حساب مشتری (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل تسهیلات وصولی	xxxx	بسی: تسهیلات اعطایی مرابحه / غیر دولتی - تسهیلات کارت مرابحه (کد حساب: ۳/۱/۰۵۷۵)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده از تاریخ پرداخت مؤسسه اعتباری	xxxx	بسی: وجه التزام دریافتی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان مابه‌التفاوت کل وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه و وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بسی: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۱۰- ثبت‌های حسابداری بازپرداخت تسهیلات اعطایی مرابحه نسیه دفعی / اقساطی قبل از سررسید:

۱۰-۱- در صورت وصول تسهیلات قبل از سررسید، مؤسسه اعتباری موظف است، بر اساس ضوابط تخفیف لازم را به مشتری اعطاء نماید. ثبت حسابداری این رویداد به شرح زیر انجام می‌شود:

به میزان مبلغ وصولی از مشتری بابت اصل تسهیلات و سود تحقق یافته	xxxx	بد: صندوق یا حساب مشتری (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به میزان تمام سود تسهیلات وصولی قبل از تخفیف	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات/غیردولتی (کد حساب: ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان اصل تسهیلات وصولی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی مرابحه/ غیردولتی - تسهیلات کارت مرابحه (کد حساب: ۳/۱/۰۵۷۵)
به میزان تمام سود تسهیلات وصولی قبل از تخفیف	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان سود دریافتی (سود محقق شده تسهیلات وصولی)	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۱- ثبت‌های حسابداری زمان تسویه قراردادهای مرابحه و صدور کارت اعتباری مرابحه:

۱۱-۱- پس از تسویه کامل تسهیلات مربوط به قرارداد صدور کارت اعتباری، قرارداد مزبور به شرح ذیل از حساب‌های انتظامی برگشت می‌شود:

به مبلغ یک ریال	xxxx	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۱۰)
به مبلغ یک ریال	xxxx	بس: حساب‌های انتظامی - قراردادهای کارت مرابحه (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۰۰)

۱۱-۲- پس از استرداد وثایق مأخوذه، حساب‌های انتظامی مربوط به وثایق مأخوذه به شرح ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

به مبلغ سهم مؤسسه اعتباری از مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام و سایر اوراق بهادار	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به مبلغ سهم مؤسسه اعتباری از مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام و سایر اوراق بهادار	بس: حساب‌های انتظامی - وثایق کارت مباحه (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۱۱-۳- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح ذیل از حساب‌های مؤسسه اعتباری عامل برگشت می‌شود:

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	بس: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

«دستورالعمل حسابداری کارت اعتباری مباحه» در پانزدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۲۸ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب رسید و در خصوص کارت‌های اعتباری که در چارچوب دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری مصوب یازدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۵/۳۱ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران صادر می‌گردد، لازم‌الاجرا می‌باشد.

بخشنامه شماره ۹۵/۲۰۷۱۰۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۳۱؛ ابلاغ اصلاحیه "دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز (ریالی - ارزی)" (ویرایش شده طی بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۱۸۳۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸)

با سلام؛

احتراماً، پیرو بخشنامه شماره ۹۰/۵۸۸۸۱ مورخ ۱۳۹۰/۳/۱۷ موضوع ابلاغ دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز (ریالی - ارزی)، بدین وسیله به استحضار می‌رساند شورای پول و اعتبار در یک‌هزار و دویست و بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۶ مقرر نمود یک تبصره به شرح ذیل به ماده (۴) دستورالعمل الحاق گردد:

"تبصره - در هر حال، میزان پاداش پرداختی به هر یک از کارکنان موضوع بند (پ) این ماده

نباید از متوسط حقوق و مزایای مستمر ماهیانه دریافتی وی در سال مالی گذشته بیشتر باشد."

در خاتمه، ضمن ایفاد نسخه‌ای از اصلاحیه دستورالعمل یاد شده، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع به تمامی واحدهای ذی‌ربط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت کافی به عمل آید. ضمناً مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی آن بانک/مؤسسه اعتباری به واحدهای زیرمجموعه، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بانک مرکزی ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز (ریالی - ارزی)

ماده ۱- تعاریف

گستره تعاریف ذیل محدود به این دستورالعمل است.

- **بانک مرکزی:** بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- **مؤسسه اعتباری:** بانک دولتی و غیردولتی و یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که تحت عناوین مذکور از بانک مرکزی مجوز فعالیت دریافت داشته و تحت نظارت آن بانک قرار دارند.
- **تاریخ آخرین مهلت:** تاریخی است که توسط مؤسسه اعتباری به عنوان آخرین فرصت افتتاح حساب یا تکمیل موجودی برای شرکت در قرعه‌کشی اعلام می‌شود.
- **دوره قرعه‌کشی:** فاصله زمانی بین "آخرین مهلت" قرعه‌کشی دوره قبل و "آخرین مهلت" قرعه‌کشی دوره جاری.
- **حداقل موجودی:** حداقل مبلغی که برای شرکت در قرعه‌کشی باید در حساب سپرده‌گذار وجود داشته باشد و میزان آن توسط مؤسسه اعتباری و عنداللزوم بانک مرکزی تعیین می‌گردد.
- **هیأت نظارت:** هیأت نظارت بر قرعه‌کشی جوایز قرض‌الحسنه موضوع ماده ۱۴ این دستورالعمل.
- **دستورالعمل:** دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز (ریالی - ارزی).

ماده ۲- به منظور جذب و تجهیز سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، مؤسسات اعتباری منحصرًا بر اساس ضوابط مقرر در این دستورالعمل، می‌توانند مبادرت به اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز نمایند.

تبصره ۱- نحوه اعطای جوایز به صاحبان حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز به صورت قرعه‌کشی می‌باشد.

تبصره ۲- روش انجام قرعه‌کشی توسط هر مؤسسه اعتباری، باید در چارچوب مفاد این دستورالعمل تعیین شود.

تبصره ۳- قرعه‌کشی حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز مؤسسات اعتباری با هماهنگی بانک مرکزی و به طور هم زمان و حداکثر مابین ماه‌های شهریور و مهر در کلیه مؤسسات اعتباری انجام می‌شود.

ماده ۳- حداکثر مبلغی که در هر دوره توسط هر مؤسسه اعتباری می‌تواند برای اعطای جوایز به صاحبان سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز اختصاص یابد معادل ۲٪ متوسط حجم سپرده‌های مذکور در همان دوره می‌باشد.

تبصره ۱- مبلغ (بودجه) جوایز در هر قرعه‌کشی با استفاده از رابطه ذیل بدست می‌آید:

$$\frac{\text{تعداد ماه‌های دوره}}{۱۲} * \text{متوسط حجم سپرده ماه‌های دوره} = \text{مبلغ (بودجه) جوایز برای هر دوره} \quad ۲\%$$

تبصره ۲- متوسط حجم سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز در هر دوره از تقسیم مجموع مانده سپرده‌های مذکور در پایان هر ماه دوره به تعداد ماه‌های دوره بدست می‌آید.

تبصره ۳- چنانچه تاریخ آخرین مهلت، روز آخر ماه نباشد، مانده آن ماه در محاسبات دوره بعد منظور می‌گردد. در هر صورت یک ماه نباید در محاسبات دو دوره متوالی منظور شود.

تبصره ۴- بودجه جوایز قرعه‌کشی قرض‌الحسنه پس‌انداز باید از محل درآمدهای مؤسسه اعتباری (منافع سهامداران) تأمین گردد.

ماده ۴- مؤسسه اعتباری در هر سال می‌تواند حداکثر به میزان ۱۰ درصد از بودجه جوایز ذکر شده در ماده ۳ را برای تبلیغات قرض‌الحسنه، امور فرهنگی، مطالعاتی و تبلیغاتی در جهت ارتقاء فرهنگ بانکداری اسلامی، امور عام‌المنفعه و پاداش کارکنان به شرح ذیل اختصاص دهد:

- الف- حداکثر ۲ درصد برای هزینه تبلیغات جهت جذب و تجهیز سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز؛
- ب- حداکثر ۵ درصد جهت امور عام‌المنفعه به منظور مصرف در امور فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، ورزشی و با اولویت مناطق محروم کشور؛
- پ- حداکثر ۳ درصد برای پاداش کارکنان مؤسسه اعتباری.

تبصره- در هر حال، میزان پاداش پرداختی به هر یک از کارکنان موضوع بند (پ) این ماده نباید از متوسط حقوق و مزایای مستمر ماهیانه دریافتی وی در سال مالی گذشته بیشتر باشد.^{۲۹۱}

ماده ۵- جوایز مربوط به هر دوره با توجه به مفاد مواد ۸ و ۹ این دستورالعمل، به دارندگان حساب‌های واجد شرایط همان دوره تعلق می‌گیرد.

ماده ۶- انواع جوایز قابل اعطاء به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، به شرح ذیل تعیین می‌گردد:

الف- کمک هزینه خرید واحد مسکونی؛

ب- کمک هزینه سفر عمره، تمتع و عتبات عالیات؛

پ- کمک هزینه تحصیلی برای یک مقطع؛

ت- صنایع دستی ساخت صنعتگران داخلی و یا کمک هزینه خرید آن؛

ث- خودرو ساخت داخل یا کمک هزینه خرید آن؛

ج- سکه طلا و پول نقد؛

چ- لوازم خانگی تولید داخل و یا کمک هزینه خرید آن.

تبصره ۱- حداکثر میزان هر یک از جوایز اعطائی اعم از نقدی و یا غیرنقدی به یک فرد در هر دوره در سال جاری پانصد میلیون ریال تعیین می‌شود. این میزان در سالهای بعدی توسط بانک مرکزی تعیین می‌گردد.

تبصره ۲- انواع جوایز پیش‌بینی شده در بندهای ت، ث، ج و چ باید از نظر مبلغ، معین و از نظر نوع، مشخص و عین آن موجود بوده و قبل از اعلام رسمی و انجام تبلیغات با رعایت ماده ۳ این دستورالعمل تعیین و به هیأت نظارت اعلام گردد.

ماده ۷- توزیع جوایز باید به ترتیبی انجام شود که حداقل ۱۰ درصد از تعداد صاحبان حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز واجد شرایط را در بر گیرد.

^{۲۹۱} موضوع بند (۵) از یک‌هزار و دویست و بیست و سومین صورت‌جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۶ شورای پول و اعتبار؛

ماده ۸- شرکت در قرعه‌کشی جوایز حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز منوط به مفتوح بودن حساب و داشتن حداقل موجودی است. چنانچه قرعه به حسابی اصابت نمود که از نظر مبلغ، کافی ولی از لحاظ مدت طی دوره قرعه‌کشی به حد تعیین شده نرسیده باشد اعطای جایزه منوط به حصول شرایط از نظر مدت خواهد بود. در هر صورت شرط اعطای جایزه، حفظ حداقل موجودی طی ۳ ماه یا ۹۰ روز متوالی در طی دوره یا از زمان آخرین مهلت افتتاح حساب یا تکمیل موجودی خواهد بود.

ماده ۹- اعطای بیش از یک جایزه به دارنده چند حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز در یک مؤسسه اعتباری در هر قرعه‌کشی ممنوع است. در صورت تعلق چند جایزه به حساب‌های یک سپرده‌گذار در یک مؤسسه اعتباری، فقط ارزنده‌ترین جایزه به او تعلق خواهد گرفت.

ماده ۱۰- در مورد آن گروه از برندگان جوایز غیر نقدی که مجهول‌المکان یا متوفی بوده یا امکان دسترسی به آنها یا وراث آنها پس از پیگیری‌های لازم وجود نداشته باشد و یا به موقع برای دریافت جایزه خود مراجعه ننمایند، مؤسسه اعتباری مجاز است حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از تاریخ انجام قرعه‌کشی، نسبت به فروش جوایز غیر نقدی اقدام و وجوه مربوطه را به حساب ذینفع واریز نماید.

ماده ۱۱- هزینه جوایز در سرفصل جداگانه در دفاتر کل مؤسسه اعتباری تحت عنوان "حساب هزینه جوایز سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز" ثبت می‌گردد.

ماده ۱۲- مؤسسه اعتباری موظف است به منظور انجام هماهنگی‌های لازم، یک ماه قبل از زمان برگزاری مراسم قرعه‌کشی، کتبا "از اعضای هیأت نظارت جهت حضور در جلسه مقدماتی دعوت به عمل آورند.

ماده ۱۳- مؤسسه اعتباری موظف است پس از انجام قرعه‌کشی و تایید هیأت نظارت، حداکثر ظرف هفت روز کاری نتایج را کتبا " به اطلاع هر یک از برندگان جوایز ارزنده رسانیده و در خصوص اسامی سایر برندگان، به نحو مناسب اطلاع‌رسانی نماید.

ماده ۱۴- ترکیب اعضای هیأت نظارت به شرح ذیل تعیین می‌گردد:

- ۱- نمایندگان بانک مرکزی (یک نفر از حوزه نظارت و یک نفر از حوزه فناوری اطلاعات)؛
 - ۲- نماینده دادستانی کل کشور؛
 - ۳- نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی (اداره کل امور اقتصادی و دارایی در استان‌ها) در خصوص مؤسسات اعتباری دولتی.
- تبصره-** حضور مدیر عامل یا یکی از اعضاء هیأت مدیره مؤسسه اعتباری به عنوان ناظر در مراسم قرعه‌کشی الزامی است.

ماده ۱۵- مؤسسه اعتباری موظف است به منظور آگاهی و جلب اعتماد عموم نسبت به صحت جریان قرعه‌کشی و اعطای جوایز، تبلیغات در رسانه‌های عمومی و یا سایر روش‌های تبلیغاتی را شفاف و بدون ابهام انجام دهد.

تبصره- مؤسسه اعتباری باید مقررات و روش‌های اجرایی امور مربوطه را منتشر و بین کلیه شعب توزیع نماید. مقررات و روش انجام قرعه‌کشی موضوع ماده ۸ و نیز مفاد ماده ۱۰ این دستورالعمل باید در دفترچه‌های حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز درج گردد.

ماده ۱۶- بانک مرکزی موظف است موضوع ساماندهی تبلیغات قرض‌الحسنه در مؤسسات اعتباری را ظرف مدت سه ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل تهیه و پس از تأیید رئیس کل بانک مرکزی به مؤسسات اعتباری ابلاغ نماید.

این دستورالعمل در ۱۶ ماده و ۱۲ تبصره در یک‌هزار و یکصد و بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۶ به تصویب شورای پول و اعتبار رسید. از تاریخ ابلاغ این مصوبه، کلیه مصوبات قبلی این شورا در خصوص اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، کان لم یکن تلقی می‌گردد.

بخشنامه شماره ۹۵/۲۱۶۱۲۲ مورخ ۱۳۹۵/۰۷/۰۸؛ ابلاغ "دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن"

با سلام؛

احتراماً، همان‌گونه که استحضار دارند، نظام تأمین مالی بخش مسکن در کشور با چالش‌هایی از جمله کمبود منابع اعتباری پایدار، پایین بودن نسبت تسهیلات به قیمت مسکن و نبود ابزارهای مالی کافی در بخش مسکن مواجه است. بر این اساس، اتخاذ روش‌های نوین و بهره‌گیری از رویکردهای اثرگذار در تأمین مالی مسکن به همراه ایجاد نهادهای جدید می‌تواند راهکار مطلوبی برای برون‌رفت از این شرایط باشد. از جمله نهادهایی که می‌تواند نقش مؤثری در توسعه نظام تأمین مالی بخش مسکن ایفا نماید، می‌توان به مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن منطقه‌ای اشاره نمود. مؤسسات مذکور، می‌توانند از طریق جذب پس‌اندازهای خرد و اعطای تسهیلات مسکن در مناطق جغرافیایی مشخص به تأمین مالی بخش مسکن در آن مناطق کمک نمایند.

مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن که در بیشتر کشورها تحت عنوان مؤسسات پس‌انداز و وام (Savings and Loan Associations) و یا دیگر عناوین مشابه وجود دارند، در واقع نوعی از نهادهای مالی هستند که سپرده‌های پس‌انداز خرد را دریافت کرده و وام‌های مسکن ارائه می‌کنند. هدف اصلی تأسیس این‌گونه مؤسسات، ارائه وام‌های رهنی برای خرید ملک مسکونی در مناطق جغرافیایی مشخص است. با فراهم نمودن بستر تأسیس مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن، می‌توان انتظار داشت که یکی از زمینه‌های شکل‌گیری پایدار و مداوم منابع مالی مورد نیاز برای تأمین مالی بخش مسکن و همچنین تسهیل و تسریع تأمین مسکن اقشار مختلف جامعه بدون داشتن اثرات تورمی و ازدحامی برای دیگر بخش‌های اقتصادی فراهم گردد.

البته سابقه تأسیس این‌گونه نهادهای تأمین مالی بخش مسکن به قبل از انقلاب برمی‌گردد. در آن دوره با تصویب قانون تشویق پس‌انداز مسکن در سال ۱۳۴۶، تا سال ۱۳۵۸ تعداد ۱۶ شرکت پس‌انداز و وام مسکن در تهران و ۱۴ استان کشور تأسیس گردیده بود. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران و متعاقب اجرای قانون ملی شدن بانک‌ها در سال ۱۳۵۸، کلیه ۱۶ شرکت پس‌انداز و وام مسکن همراه با بانک

ساختمان و شرکت سرمایه‌گذاری ساختمان بانک‌های ایران در بانک رهنی ادغام شده و بانک مسکن را تشکیل دادند.

با عنایت به مراتب مذکور، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با هدف توسعه و تعمیق نظام تأمین مالی بخش مسکن در مناطق مختلف کشور و با استناد به تکلیف مقرر در ماده (۲) آیین‌نامه اجرایی تبصره (۲) ماده (۷) «قانون حمایت از احياء، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» موضوع تصویب‌نامه شماره ۴۸۳۲۸/ت/۱۲۰۶۷۲ هـ مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۱۴ هیأت محترم وزیران، «دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن» را تدوین نمود که پس از طرح و بررسی در یک‌هزار و دویست و بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۶ شورای محترم پول و اعتبار مورد تصویب قرار گرفت. بر این اساس، مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن پس از اخذ مجوز از بانک مرکزی، در چارچوب مفاد دستورالعمل مزبور می‌توانند با جذب سپرده و اعطای تسهیلات مسکن در یک استان مشخص فعالیت نمایند. همچنین بر اساس مفاد دستورالعمل اجرایی مذکور، حداقل سرمایه لازم جهت تأسیس و فعالیت مؤسسه پس‌انداز و تسهیلات مسکن در تهران مبلغ ۵۰۰ میلیارد ریال و در سایر کلان‌شهرها و مراکز استان‌ها نیز ۳۰۰ میلیارد ریال می‌باشد. در پایان ضمن ایفاد نسخه‌ای از «دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن»، امید است با شکل‌گیری این نهاد جدید در نظام تأمین مالی بخش مسکن، شرایط برای تأمین مسکن اقشار مختلف جامعه بیش از پیش تسهیل و تسریع گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن

مقدمه:

با استناد به آیین‌نامه اجرایی تبصره «۲» ماده (۷) قانون حمایت از احياء، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری موضوع تصویب‌نامه شماره ۶۷۲/۱۲+ت/۸۳۲۸هـ مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۱۴ هیأت وزیران و «آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی» موضوع تصویب‌نامه شماره ۶۷۱/۱۳+ت/۸۴۳۶هـ مورخ ۱۳۹۳/۱۱/۴ هیأت وزیران و اصلاحیه‌های بعدی آن و با هدف کمک به تأمین مالی بخش مسکن در مناطق جغرافیایی مشخص از طریق جذب پس‌اندازهای خرد و اعطای تسهیلات مسکن در آن مناطق، «دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر مؤسسات پس‌انداز و تسهیلات مسکن» که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود، به شرح ذیل تدوین می‌گردد.

فصل اول - تعاریف و کلیات

ماده ۱- تمامی اصطلاحات و عناوین بکار رفته در ماده (۱) «آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی» عیناً در همان معانی و سایر اصطلاحات و عناوین بکار رفته در این دستورالعمل در معانی مشروح زیر بکار می‌روند:

۱-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛

۱-۲- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون و یا با اجازه‌نامه بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت بانک مرکزی فعالیت می‌نماید؛

۱-۳- مؤسسه: مؤسسه پس‌انداز و تسهیلات مسکن دارای مجوز از بانک مرکزی که در چارچوب مفاد این دستورالعمل با جذب سپرده و اعطای تسهیلات مسکن در یک استان مشخص اقدام می‌نماید؛

۱-۴- تسهیلات و تعهدات کلان مؤسسه پس‌انداز و تسهیلات مسکن: مجموع خالص تسهیلات و تعهدات اعطایی/ایجاد شده به/برای هر ذینفع واحد که میزان آن حداقل معادل ۲ درصد سرمایه پایه مؤسسه باشد.

- ماده ۲-** فرآیند تأسیس، ثبت، فعالیت و نظارت بر مؤسسه وفق «آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی» موضوع تصویب‌نامه شماره ۶۷۱/۱۳۰۶/ت/۸۴۳۶ هـ مورخ ۱۳۹۳/۱۱/۴ هیأت وزیران و اصلاحیه‌های بعدی آن و مفاد این دستورالعمل می‌باشد.
- ماده ۳-** مؤسسه اعتباری و یا اشخاص حقوقی که سهام یا سرمایه دارای حق رأی آن‌ها به طور مستقیم و به هر میزان متعلق به مؤسسه اعتباری است، مجاز به تأسیس و یا تملک سهام مؤسسه نمی‌باشند.
- تبصره -** بانک مسکن از شمول مفاد این ماده مستثنی بوده و حداکثر مجاز به تملک ۲۰ درصد سهام مؤسسه به صورت مستقیم و غیرمستقیم می‌باشد.
- ماده ۴-** ایجاد شعبه و یا نمایندگی توسط مؤسسه در محدوده استان ثبت شده در اساسنامه، در چارچوب «آیین‌نامه ایجاد یا تعطیل شعبه یا باجه یا نمایندگی مؤسسات اعتباری در داخل کشور» و منوط به افزایش سرمایه مؤسسه به میزان حداقل ۲۰ درصد حداقل سرمایه لازم جهت تأسیس و فعالیت مؤسسه امکان‌پذیر است.

فصل دوم - سرمایه

- ماده ۵-** حداقل سرمایه لازم جهت تأسیس و فعالیت مؤسسه در تهران مبلغ ۵۰۰ میلیارد ریال، در سایر کلان‌شهرها و مراکز استان ۳۰۰ میلیارد ریال، تعیین می‌گردد.
- تبصره ۱-** بانک مرکزی می‌تواند در مقاطع دو ساله و حسب مورد با پیشنهاد بانک مرکزی و تصویب شورای پول و اعتبار، نسبت به تغییر و افزایش حداقل سرمایه موضوع این ماده اقدام نماید.
- تبصره ۲-** در صورت تغییر میزان سرمایه موضوع این ماده، مؤسسه موظف است، حداکثر ظرف مدت یک سال از تاریخ تصویب، میزان سرمایه خود را با حداقل سرمایه مورد نیاز مصوب تطبیق دهد.

فصل سوم - فعالیت

- ماده ۶-** مؤسسه صرفاً مجاز به انجام عملیات ذیل حسب مورد پس از اخذ مجوز از بانک مرکزی در چارچوب قوانین و مقررات می‌باشد:

- ۶-۱- قبول سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار؛
- ۶-۲- صدور گواهی سپرده عام و خاص؛
- ۶-۳- دریافت تسهیلات بلندمدت از مؤسسات اعتباری؛
- ۶-۴- دریافت کمک و وام‌های خارجی از مؤسسات مالی و توسعه‌ای بین‌المللی پس از اخذ مجوز از بانک مرکزی؛
- ۶-۵- دریافت کمک و تسهیلات از دولت، شرکت‌های دولتی، مؤسسات عمومی غیردولتی و شهرداری‌ها با رعایت قوانین و مقررات؛
- ۶-۶- صدور ضمانت‌نامه به درخواست سپرده‌گذاران مؤسسه صرفاً در بخش مسکن در استان مشخص شده در اجازه‌نامه فعالیت؛
- ۶-۷- اعطای تسهیلات به اشخاص در قالب عقود اسلامی صرفاً در بخش مسکن در استان مشخص شده در اجازه‌نامه فعالیت؛
- ۶-۸- سپرده‌گذاری در بانک مسکن؛
- ۶-۹- انتشار و فروش اوراق بهادار اسلامی نظیر اوراق مشارکت، اوراق رهنی مسکن و صکوک؛
- ۶-۱۰- ارائه خدمات نقل و انتقال وجوه ریالی به سپرده‌گذاران مؤسسه از طریق بانک مسکن؛
- ۶-۱۱- صدور کارت برداشت برای سپرده‌گذاران مؤسسه از طریق بانک مسکن؛
- ۶-۱۲- ارائه خدمات مشاوره‌ای در حوزه ساخت و توسعه مسکن؛
- ۶-۱۳- خدمات مربوط به وجوه اداره شده در حوزه مسکن؛
- ۶-۱۴- افتتاح حساب امانی در حوزه پیش‌فروش مسکن؛
- ۶-۱۵- ارائه خدمات نمایندگی و عاملیت به منظور جمع‌آوری و تضمین وجوه به سازندگان و خریداران مسکن حداکثر معادل ۵۰ درصد سرمایه پایه مؤسسه؛
- ۶-۱۶- ایجاد هرگونه پوشش بیمه‌ای برای دارایی‌های مؤسسه نزد شرکت‌ها و مؤسسات بیمه؛
- ۶-۱۷- سایر عملیات مرتبط به تشخیص بانک مرکزی.

تبصره - انجام عملیات موضوع بند (۶-۶)، حداقل پس از گذشت یک سال از صدور اجازه‌نامه فعالیت و منوط به اخذ مجوز قبلی از بانک مرکزی امکان‌پذیر است.

ماده ۷- حد فردی و حد جمعی موضوع ضوابط ناظر بر تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط ابلاغی بانک مرکزی به ترتیب ۱ و ۵ درصد سرمایه پایه مؤسسه می‌باشد.

ماده ۸- حد فردی و جمعی تسهیلات و تعهدات کلان مؤسسه در چارچوب ضوابط ناظر بر تسهیلات و تعهدات کلان ابلاغی بانک مرکزی به/برای هر ذی‌نفع واحد، به ترتیب حداکثر معادل ۵ درصد و ۱۰۰ درصد سرمایه پایه مؤسسه می‌باشد.

ماده ۹- حداقل نسبت کفایت سرمایه مؤسسه مطابق با ضوابط و مقررات مصوب شورای پول و اعتبار در خصوص نسبت کفایت سرمایه می‌باشد.

ماده ۱۰- مؤسسه مجاز به سرمایه‌گذاری در سهام و سایر اوراق بهادار به استثنای اوراق مشارکت بانک مرکزی و اوراق مشارکت دولت نمی‌باشد.

ماده ۱۱- حد مجاز تملک دارایی‌های ثابت توسط مؤسسه موضوع دستورالعمل نحوه محاسبه نسبت خالص دارایی‌های ثابت مؤسسات اعتباری حداکثر معادل ۲۰ درصد می‌باشد.

ماده ۱۲- مؤسسه موظف است همواره حداقل ۱۰ درصد و حداکثر ۲۰ درصد مانده سپرده‌های خود را به صورت ترکیبی از وجه نقد و سایر دارایی‌های نقد که به سرعت، سهولت و با حداقل هزینه ممکن قابل تبدیل به وجه نقد می‌باشند (نظیر سپرده مدت‌دار نزد بانک مسکن، اوراق مشارکت بانک مرکزی و اوراق مشارکت دولت) نگهداری نماید.

ماده ۱۳- نسبت سپرده قانونی برای انواع سپرده‌های مؤسسه معادل ۲ درصد تعیین می‌شود.

ماده ۱۴- نحوه محاسبه و پرداخت سهم سود قطعی متعلق به سپرده‌گذاران مؤسسه وفق ضوابط ابلاغی بانک مرکزی در خصوص نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع می‌باشد.

ماده ۱۵- پذیرش سپرده تسهیلات‌خواه، ارایه هرگونه برنامه زمان‌بندی برای اعطای تسهیلات در قبال گذاردن سپرده برای مدت معین در چارچوب جداولی بر اساس نوبت و مبلغ و موارد مشابه توسط مؤسسه فراتر از آنچه بانک مرکزی تعیین خواهد نمود، ممنوع است.

ماده ۱۶- میزان تسهیلات خرید و ساخت مسکن اعطایی توسط مؤسسه بنا به سیاست‌های بانک مرکزی تعیین می‌شود.

فصل چهارم – سایر مقررات

ماده ۱۷ – به جز احکام خاص که در این دستورالعمل تصریح شده است، مؤسسه موظف به رعایت تمامی قوانین، «آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی»، مصوبات شورای پول و اعتبار، مفاد اساسنامه مصوب و بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی و سایر مقررات مربوط می‌باشد.

ماده ۱۸ – در صورت اشتغال به هرگونه عملیات بدون رعایت مقررات این دستورالعمل، بانک مرکزی مکلف به اعمال اقدامات لازم در چارچوب قانون پولی و بانکی کشور، قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی و سایر قوانین و مقررات مربوط در مورد مؤسسات و افراد متخلف خواهد بود.

این دستورالعمل مشتمل بر ۱۸ ماده و ۴ تبصره در یک‌هزار و دویست و بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۰۶/۱۶ شورای پول و اعتبار به تصویب رسید.

بخشنامه شماره ۹۵/۲۶۴۳۱۱ مورخ ۱۳۹۵/۰۸/۱۹؛ ابلاغ ترجمه سند اصول حاکمیت شرکتی برای
بانکها (کمیته بال ۲۰۱۵)

با سلام؛

احتراماً؛ همانگونه که مستحضرنند در استانداردها و مقررات ناظر بر نظام‌های مالی تأکید فزاینده‌ای بر لزوم حاکمیت مطلوب در نهادهای مالی دیده می‌شود. در میان واسطه‌گران مالی، بانکها با توجه به اهمیت و ویژگی‌ها و مختصات منحصر بفرد آنها، از ضرورت و الزامی به مراتب وافرتر از حیث برخورداری از یک نظام حکمرانی مطلوب برخوردارند. چه آن که، حاکمیت خوب در بانکها به تخصیص کارآمد منابع در اقتصاد و به تبع آن رشد اقتصادی کمک نموده و موجب ارتقای سلامت و ایمنی بانکها، می‌شود. بر پایه این تفکر است که کمیته بال نیز حاکمیت شرکتی مؤثر و کارا در بانکها را امری ضروری در عملکرد مناسب بخش بانکی تلقی می‌کند و ضعف آن را باعث انتقال مشکلات بانکها به یکدیگر و نهایتاً به کل نظام اقتصادی می‌داند. آن کمیته در یکی از اسناد اخیر خود که موسوم به بال ۳ است نیز بر استقرار حاکمیت شرکتی در بانکها به عنوان پیش شرطی برای مدیریت مناسب و مؤثر ریسک و امکان نظارت قوی‌تر تأکید نموده است. بنا به همین اهمیت، کمیته بال در سال ۲۰۱۵ میلادی ویرایش جدیدی از سند اصول حاکمیت شرکتی در بانکها را منتشر نمود که طی آن تقویت نظارت عمومی بر بانکها و مسئولیت‌های هیأت‌مدیره در رابطه با مدیریت ریسک مورد تأکید واقع شده بود. همچنین در آن مؤلفه‌های کلیدی در مدیریت ریسک از قبیل فرهنگ ریسک و ریسک‌پذیری و ارتباط آنها با ظرفیت ریسک بانک مورد توجه بیشتری قرار گرفته بود. ضمن آن که نقش‌های ویژه هیأت‌مدیره، کمیته‌های مستقل ریسک، مدیریت ارشد و وظایف و مسئولیت‌های مدیریت ارشد ریسک و حسابرسی داخلی تبیین شده بود.

خوشبختانه، بانک مرکزی با وقوف به اهمیت و ضرورت موضوع، از سالیان پیش اسناد مختلفی را در این خصوص با هدف توسعه و تعمیق مفاهیم نوین نظارت بانکی به ویژه در خصوص حاکمیت شرکتی منتشر نموده که آخرین آن ترجمه سند "اصول چهارده‌گانه برای بهبود حاکمیت شرکتی" از انتشارات سال ۲۰۱۰ میلادی کمیته بال بوده است. از آنجایی که سند مذکور در سال ۲۰۱۵ مورد بازنگری قرار گرفت، لذا ایجاب می‌نمود ویرایش جدید آن نیز به عنوان یکی از اسناد مهم بین‌المللی در زمینه نظارت مورد ترجمه قرار گیرد. آن چه به پیوست تقدیم است در همین رابطه بوده که به قصد استحضار و صدور دستور بهره‌برداری مقتضی ایفاد می‌شود.

در پایان، ضمن اعلام این که ترجمه سند مزبور در پایگاه اطلاع رسانی بانک مرکزی زیر بخش نظارت بانکی در دسترس است، خواهشمند است دستور فرمایند سند پیوست در اختیار واحدهای ذیربط قرار گرفته و در صورت وجود هرگونه نظر و پیشنهاد اصلاحی و تکمیلی، این بانک را از نظرات خود بهره‌مند فرمایند.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

رهنمودهای اصول حاکمیت شرکتی برای بانک‌ها

از انتشارات کمیته بال

ژوئیه ۲۰۱۵

مقدمه

تحقق ثبات و سلامت بانکی ترجیح بند ادبیات نظری و در واقع هدف غایی مقوله «نظارت بانکی» به شمار میرود. ادبیات روز بانکداری، ایجاد ثبات و سلامت بانکی را در گرو استقرار شبکه امن پولی و مالی میداند که یکی از الزامات آن استقرار حاکمیت شرکتی در سازمان‌های فعال در این عرصه است. از سویی دیگر کمیته بازنگری نظارت بانکی موسوم به کمیته بال در آخرین سند خود که به بال ۳ معروف است، سه رکن را به عنوان عوامل اصلی ایجاد و تقویت سلامت در نظام بانکی معرفی می‌کند و یکی از الزامات رکن ۲ - که مدیریت ریسک و نظارت می‌باشد - را استقرار حاکمیت شرکتی می‌شمارد.

خوشبختانه از ابتدای ایجاد اصلاحات در بخش نظارت بانک مرکزی همواره به موضوع حاکمیت شرکتی به عنوان یکی از زیر بنایی‌ترین و در عین حال پیچیده‌ترین مقولات ادبیات نظارتی، نگاهی خاص معطوف گشته و مطالعات و بررسی‌های بسیاری را طی ده سال گذشته به خود اختصاص داده است. اداره مطالعات و مقررات بانکی بیش از یک دهه به پژوهش و ترجمه متونی که به طور مستقیم با موضوع حاکمیت شرکتی در ارتباط بوده و یا زمینه‌ساز استقرار آن می‌باشند اهتمام ورزیده و به منظور اشاعه فرهنگ حاکمیت شرکتی این اسناد را به شرح جدول زیر در سایت اطلاع رسانی بانک مرکزی قرار داده است.

اسناد ترجمه شده مربوط به موضوع حاکمیت شرکتی

عنوان	ناشر	مترجم	سال ابلاغ
نظارت بر ساختارهای بانکی با مالکیت موازی	کمیته بال ۲۰۰۳	فرهاد خالقی	۱۳۸۳
کارکرد بخش تطبیق در بانک‌ها	کمیته بال ۲۰۰۳	میترا محمد عزیزاده	۱۳۸۳
بهبود حاکمیت سهامی در واحدهای بانکی	کمیته بال ۱۹۹۹	عبدالمهدی ارجمندنژاد	۱۳۸۴
حسابرسی داخلی در بانک‌ها	کمیته بال ۲۰۰۲	افسانه معلمی	۱۳۸۴
چارچوبی برای نظام‌های کنترل داخلی در واحدهای بانکی	کمیته بال ۱۹۹۸	عبدالمهدی ارجمندنژاد	۱۳۸۵
بهبود شفافیت در بانک	کمیته بال ۱۹۹۸	عبدالمهدی ارجمندنژاد	۱۳۸۵
تطبیق و کارکرد آن در بانک‌ها	کمیته بال ۲۰۰۵	مهرناز فریدونی صدیقه رهبر شمس‌کار	۱۳۸۸
تجدید ساختار شبکه بانکی و راهبردهای مناسب اجرای آن	بانک جهانی ۱۹۹۸	محمد روشندل	۱۳۸۷
بهبود حاکمیت شرکتی در واحدهای بانکی	کمیته بال ۲۰۰۶	عبدالمهدی ارجمندنژاد	۱۳۸۸
اصول راهنمای حاکمیت شرکتی برای موسسات ارائه دهنده	هیأت خدمات	مهدی کاظمیان	۱۳۹۱

عنوان	ناشر	مترجم	سال ابلاغ
خدمات مالی اسلامی	مالی اسلامی ۲۰۰۶	عبدالمهدی ارجمندنژاد	
حسابرسی داخلی در بانک‌ها	کمیته بال ۲۰۱۲	حسین صدقی محمد خدایاری سوده جندقی امیرآبادی	۱۳۹۳
اصول چهارده‌گانه برای بهبود حاکمیت شرکتی	کمیته بال ۲۰۱۰	نرگس احمدی	۱۳۹۴

با توجه به این که بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در نظر دارد شبکه بانکی کشور را ملزم به استقرار مدل حاکمیت شرکتی بهینه بر اساس ضوابطی لازم الاجرا نماید، اداره مطالعات و مقررات بانکی بر آن شد تا اصل سند حاکمیت شرکتی سال ۲۰۱۵ کمیته بال را به عنوان به روزترین سند موجود در این زمینه ترجمه و در اختیار علاقه‌مندان و همکاران شبکه بانکی قرار دهد تا در صورت نیاز به عنوان الگوی راهنما در اجرای ضوابط بانک مرکزی و استقرار حاکمیت شرکتی بهینه اقدام نمایند.

واژه‌نامه

بانک یا مؤسسه بانکی بانک، شرکت مادر^{۲۹۲}، یا سایر شرکت‌هایی که از دید ناظران بانکی به عنوان صاحبان اصلی گروه بانکی و تحت قوانین ملی مشمول نظارت مراجع نظار ملی می‌شوند.

هیأت مدیره گروهی از مدیران که نظارت می‌کنند؛ ساختار هیأت مدیره در کشورها متفاوت است. استفاده از کلمه «هیأت» در این سند شامل انواع الگوهای گوناگون ملی که در حال حاضر وجود دارند و یا آن‌هایی که به موجب قانون در هر حوزه قضایی تشکیل می‌شوند، می‌گردد.

واحدهای کنترل این واحدها دارای مسئولیت مستقلی از مدیریت است که هدف از ارزیابی، گزارشگری و یا / اطمینان بخشی را تبیین می‌نماید. واحدهای کنترلی مشتمل بر واحد مدیریت ریسک، مدیریت تطبیق و واحد حسابرسی داخلی می‌باشد.

حاکمیت شرکتی حاکمیت شرکتی، ساختاری مشتمل بر مجموعه‌ای از روابط بین مدیریت شرکت، هیأت مدیره، سهامداران و سایر ذینفعان می‌باشد که در آن اهداف سازمان تبیین شده است و به عنوان ابزاری لازم برای تحقق اهداف و نظارت بر عملکرد واحدها تعریف می‌شود. این ساختار به نحوه تفویض اختیار و چگونگی تصمیم‌گیری در سازمان‌ها کمک شایانی می‌نماید.

وظیفه مراقبت یکی از وظایف اعضای هیأت مدیره اخذ تصمیمات و اجرای "آگاهانه و محتاطانه آن‌ها با توجه به خط‌مشی‌های بانک می‌باشد؛ با این تعبیر که اعضای هیأت مدیره،

²⁹² bank holding company

امور شرکت را همان‌گونه که "فردی محتاط" امور شخصی خود را انجام می‌دهد، پیگیری و انجام دهند.

وظیفه وفاداری

از جمله وظایف اعضای هیأت‌مدیره وفادار بودن نسبت به منافع سازمان می‌باشد. اعضای هیأت‌مدیره موظفند از اقدام به نفع خود، و یا به نفع فرد یا گروه دیگری، که منجر به ایجاد هزینه برای بانک و سهامداران گردد، اجتناب نمایند.

هیأت‌مدیره موظف

اعضای هیأت‌مدیره می‌توانند مسئولیت‌های مدیریتی همانند مسئولیت مدیران در بانک اختیار نمایند؛ البته در صورتی که در حوزه قضایی آن‌ها این امر مجاز شمرده شده باشد. هیأت‌مدیره غیرموظف اعضایی هستند که دارای مسئولیت‌های مدیریتی در بانک نمی‌باشند.

هیأت‌مدیره مستقل

(غیرموظف)

در این سند هیأت‌مدیره غیرموظف، به کسی اطلاق می‌شود که مسئولیت مدیریتی در بانک ندارد و حق هیچ‌گونه نفوذ و دخالتی که در عرصه تصمیمات داخلی و خارجی، خط‌مشی و یا مالکیتی که مانع قضاوت بی‌طرفانه آن‌ها بر اعضای هیأت‌مدیره موظف شوند را ندارند.

نظام کنترل داخلی

در این سند، نظام کنترل داخلی را مجموعه‌ای از مقررات حاکمیتی، ساختار سازمانی و یا عملیاتی بانک، مشتمل بر فرآیندها و مراحل گزارشگری، مدیریت ریسک، تطبیق و حسابرسی داخلی، گویند.

ریسک‌پذیری

به معنای پیش‌بینی حدود و انواع ریسک‌های مؤسسه اعتباری، آینده‌نگری و اتخاذ تصمیم به منظور استفاده از ظرفیت‌های ریسک، برای رسیدن به اهداف استراتژیک و برنامه‌های کسب‌وکار مؤسسه اعتباری، می‌باشد. به دیگر سخن، تدوین برنامه‌هایی که هنگام مواجهه با ریسک، منجر به نهایت استفاده از ظرفیت‌های آن با کمترین هزینه ممکن گردد را ریسک‌پذیری نامند.

چارچوب ریسک‌پذیری

چارچوب ریسک‌پذیری، مجموعه‌ای مشتمل بر خط‌مشی‌ها، فرآیندها، کنترل و نظام‌هایی که ریسک‌پذیری را ایجاب، ابلاغ و نظارت می‌نماید. این مجموعه مشتمل بر تشریح وضعیت ریسک‌پذیری، محدودیت‌های ریسک و آرایه طرح

کلی از تبیین نقش‌ها و مسئولیت‌های مربوط به نحوه نظارت و اجرای چارچوب یادشده، می‌باشد. چارچوب ریسک‌پذیری باید تمامی ریسک‌های مربوط به بانک از جمله ریسک شهرت را در رابطه با خط‌مشی‌گذاران، سپرده‌گذاران، سرمایه‌گذاران و مشتریان در نظر گرفته و همچنین در راستای راهبردهای بانک باشد.

گزارش تشریحی ریسک‌پذیری گزارش تشریحی ریسک‌پذیری، توضیحات مکتوب از سطح کلی و نوع ریسکی است که مؤسسه اعتباری آن را می‌پذیرد، و یا از آن اجتناب می‌نماید تا به اهداف کسب‌وکار خود دست‌یابد. این توضیحات شامل بیان اقدامات کمی در ارتباط با درآمد، سرمایه، سنجش و ارزیابی ریسک، نقدینگی و سایر اقدامات مقتضی می‌باشد. همچنین، گزارش یادشده باید اظهارات کیفی رفتار ریسکی که متوجه شهرت مؤسسه می‌گردد از قبیل پولشویی و رفتارهای غیر اخلاقی را نیز دربرگیرد.

ظرفیت ریسک ظرفیت ریسک؛ حداکثر میزان ریسکی که یک مؤسسه اعتباری با توجه به سرمایه پایه، مدیریت ریسک و اقدامات کنترلی خود و همچنین محدودیت‌های نظارتی قادر به پذیرفتن آن می‌باشد.

فرهنگ ریسک فرهنگ ریسک؛ مجموعه هنجارها، نگرش‌ها و رفتارهای مربوط به آگاهی از ریسک، ریسک‌پذیری، مدیریت و کنترل ریسک در بانک می‌باشد که در نحوه تصمیم‌گیری پیرامون ریسک متبلور می‌شود. فرهنگ ریسک بر تصمیمات مدیریت و کارکنان در طول فعالیت‌های روزانه مؤثر بوده و بر نحوه نگرش آن‌ها در خصوص ریسک تأثیرگذار می‌باشد.

چارچوب حاکمیتی ریسک به عنوان بخشی از مجموعه کلی چارچوب حاکمیت شرکتی می‌باشد. هیأت‌مدیره یا مدیران به واسطه چارچوب مذکور، استراتژی‌ها و رویکرد اصلی بانک پیرامون ریسک را تبیین نموده و یا در خصوص آن اخذ تصمیم می‌نمایند؛ بر همین اساس، هیأت‌مدیره درجه ریسک‌پذیری و حدود ریسک را در راستای

استراتژی‌های بانک تبیین می‌نمایند و چگونگی شناسایی، اندازه‌گیری، اداره و کنترل ریسک را پایش می‌کنند.

حدود ریسک

حدود ریسک را، تعیین مقادیر ویژه و یا حد و حدودی از قبیل پیش‌بینی تخصیص مقادیری از ریسک کلی بانک بر خطوط کسب‌وکار، اشخاص حقوقی مرتبط، و یا درجه خاصی از ریسک و سایر مقادیر بنا بر اقتضاء، گویند.

مدیریت ریسک

مدیریت ریسک یعنی، ایجاد فرآیندهای حصول اطمینان از این که تمامی موارد مهم ریسک و همچنین مواردی که بر حول محور ریسک متمرکز می‌شوند از جمله شناسایی، اندازه‌گیری، کنترل ریسک و همچنین تعیین حداکثر مجاز ریسک، کاهش ریسک و گزارشگری به موقع و جامع انجام می‌پذیرد.

نمایه ریسک

افشای صورت وضعیت ارزیابی مجموع ریسک ناخالص بانک (برای مثال، قبل از اعمال هر کاهش) یا، بنا به اقتضاء، ریسک خالص بانک (برای مثال بعد از محاسبه کاهش‌ها) در مقطع زمانی مشخص برای هر یک از اقلام ریسک بر مبنای وضعیت فعلی و یا پیش‌بینی آن بر مبنای مفروضات آینده را نمایه^{۲۹۳} ریسک گویند.

پیشگفتار:

۱. حاکمیت شرکتی مؤثر و کارا، امری ضروری در عملکرد مناسب بخش بانکی و به طور کلی اقتصاد تلقی می‌شود. عملیات بانکی نقش مهمی در اقتصاد به عنوان واسطه‌گر وجوه میان سپرده‌گذاران و فعالیت‌هایی که از کسب‌وکار حمایت نموده و به رشد اقتصادی کمک می‌نمایند، ایفا می‌کند. ایمنی و سلامت بانک‌ها از جمله مسائل کلیدی ثبات مالی هستند؛ لذا، خطمشی که به موجب آن بانک‌ها کسب‌وکار خود را پیش می‌برند برای سلامت اقتصادی بسیار حائز اهمیت است. ضعف حاکمیت در بانک، نقش مهمی را در نظام مالی ایفا نموده و باعث انتقال مشکلات آن بانک در سراسر بخش بانکی و کل نظام اقتصادی می‌شود.

۲. هدف اصلی حاکمیت شرکتی باید متمرکز بر حفاظت از منافع ذینفعان در راستای منافع عمومی مبتنی بر رویه‌ای پایدار باشد. در میان ذینفعان، به ویژه با تأکید بر بانک‌های خرد، منافع سپرده‌گذاران نسبت به منافع سهامداران در اولویت قرار خواهد گرفت.

۳. حاکمیت شرکتی تعیین‌کننده نحوه تفویض اختیار و مسئولیت در فعالیت‌ها و امور بانکی است که توسط هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد اداره می‌شوند، از جمله این که آن‌ها چگونه:

- اهداف و استراتژی‌های بانک را تعریف می‌کنند؛
- کارکنان را انتخاب و به کار می‌گمارند؛
- امورات روزانه بانک را انجام می‌دهند؛
- منافع سپرده‌گذاران را حفاظت کرده، تعهدات سهامداران را ایفا نموده، و به منافع سایر ذینفعان توجه دارند؛
- فرهنگ سازمانی را شامل رفتار و فعالیت‌هایی که بانک انتظار دارد به شیوه‌ای ایمن و سلامت اجرا شود، با حفظ یکپارچگی و انطباق کامل با قوانین و مقررات، ترویج می‌نمایند؛ و
- عملکردها و نظام‌های کنترلی را استقرار می‌دهند.

۴. رهنمودهای کمیته بال از اصول حاکمیت شرکتی که توسط سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه^{۲۹۴} منتشر شده‌اند، استنباط شده است. هدف اصول حاکمیت شرکتی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، کمک به دولت‌ها در تلاش برای ارزیابی و بهبود چارچوب‌های حاکمیت شرکتی خود و آرایه رهنمودهایی برای شرکت‌کنندگان و ناظران بازارهای مالی است.

²⁹⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

۵. مقام نظارتی، اهمیت و اعتبار بسیاری برای حاکمیت شرکتی صحیح قایل بوده و آن را به عنوان یک رکن ضروری برای عملکرد ایمن و سالم بانک قلمداد می‌نماید، چرا که در صورت اجرای غیر مؤثر آن ممکن است اثرات نامطلوبی در وضعیت ریسک بانک پدید آید. ایجاد حاکمیت مطلوب در بانک موجب برپایی فرآیند نظارتی کارا و مفید به فایده می‌شود که نیاز به مداخله ناظرین در بانک را کاهش می‌دهد.

۶. حاکمیت شرکتی صحیح به ناظران این اجازه را می‌دهد تا بر فرآیندهای داخلی بانک اعتماد بیشتری نمایند. در این راستا، تجربیات بخش‌های نظارتی نشان می‌دهد، چنان‌چه سطح مناسبی از اختیار، مسئولیت، پاسخگویی و کنترل و توازن در هر مؤسسه اعتباری وجود داشته‌باشد، بازرسان اعتماد بیشتری به انطباق نحوه عملکرد مدیران ارشد و حتی هیأت‌مدیره با مقررات موضوعه داشته و اطلاعات دریافتی و یافته‌های حسابرسی داخلی آن مؤسسه اعتباری را با قابلیت اتکاء بیشتری بررسی می‌نمایند.

۷. اصول بهبود حاکمیت شرکتی که توسط کمیته بال در اکتبر ۲۰۱۰ منتشر شد مبین پیشرفت محرز در تلاش‌های دیرپای کمیته پیرامون ارتقاء رویه‌های حاکمیت شرکتی صحیح در سازمان‌های بانکی است. اصول ۲۰۱۰، سعی در بازتاب نکات کلیدی و مهم بحران مالی جهانی که در سال ۲۰۰۷ آغاز شد و همچنین امکان فراهم‌آوردن چگونگی خودکنترلی بانک‌ها و نحوه نظارت ناظران بر این حوزه بسیار مهم را دارد.

۸. از سال ۲۰۱۰، کمیته و اعضای حوزه قضایی آن شاهد تقویت همه‌جانبه فعالیت‌های حاکمیتی توسط بانک‌ها و افزایش فرآیندهای نظارتی توسط ناظران بوده‌اند.

- به طور کلی، بانک‌ها شناخت بیشتری نسبت به مؤلفه‌های مهم حاکمیت شرکتی از قبیل نظارت مؤثر هیأت‌مدیره، مدیریت ریسک دقیق، کنترل داخلی مؤثر، الزامات رعایت و سایر زمینه‌های مرتبط را کسب نموده‌اند. به علاوه، بسیاری از بانک‌ها پیشرفت‌هایی در ارزیابی مهارت‌ها و ویژگی‌های عمومی هیأت‌مدیره، تشکیل شورای مستقل کمیته‌های ریسک، سازماندهی و ارتقاء نقش مدیرارشد ریسک^{۲۹۵} و هماهنگی میان موضوعات مطروحه پیرامون هیأت‌مدیره و کمیته‌های حسابرسی و ریسک حاصل نموده‌اند.

- مقامات ملی به منظور بهبود نظارت قانونی و مدیریتی از حاکمیت شرکتی و حاکمیت ریسک در بانک‌ها، اقداماتی را انجام داده‌اند؛ از جمله این اقدامات می‌توان به تقویت مقررات و رهنمودهای موجود، بالا بردن انتظارات نظارتی در رابطه با عملکرد مدیریت ریسک، ارتباط مستمر با هیأت‌مدیره و همچنین ارزیابی صحت و مفید به فایده بودن اطلاعات ارایه‌شده به هیأت‌مدیره اشاره نمود.

۹. هیأت ثبات مالی، به منظور ارزیابی پیشرفت مقامات ملی و صنعت بانکداری در حوزه حاکمیت ریسک از زمان بحران مالی تا به حال، مقاله‌ای با موضوع "بررسی مفهوم حاکمیت ریسک" با عنوان مقاله‌ای مستقل در مجموعه مقالات خود در فوریه ۲۰۱۳ را با تأیید داوران و متخصصان مربوطه، منتشر کرد. داوران پیرامون مقاله یاد شده عنوان نمودند که گرچه مؤسسات و مقامات ملی به منظور بهبود حاکمیت ریسک اقداماتی انجام داده‌اند لیکن با این حال، از مقامات ملی و بانک‌ها انتظار می‌رود به منظور سازماندهی چارچوب حاکمیت مؤثر ریسک و همچنین تشخیص انتظارات از منظر شخص ثالث در خصوص چارچوب مذکور، تلاش بیشتری داشته باشند. همچنین از بانک‌ها انتظار می‌رود تا شرایط افزایش اختیارات و استقلال مدیران ارشد ریسک را مهیا سازند. مقامات ملی نیازمند توانمند ساختن خود در ارزیابی اثربخشی حاکمیت ریسک و فرهنگ ریسک بانک هستند و به این منظور لازم است ارتباط مستمری با هیأت‌مدیره و کمیته‌های ریسک و حسابرسی داشته باشند.

۱۰. در راستای نظریه‌های جدید پیرامون حاکمیت شرکتی و با امان‌نظر به توصیه‌های متخصصان و کارشناسان هیأت ثبات مالی و سایر مقالات در حوزه مسائل حاکمیت شرکتی، کمیته تصمیم به بازنگری رهنمود ۲۰۱۰، نمود. ۲۹۶

۱۱. یکی از اهداف اصلی بازنگری رهنمود سال ۲۰۱۰، تقویت همه‌جانبه نظارت جمعی و مسئولیت‌های هیأت‌مدیره در رابطه با حاکمیت ریسک است. از دیگر اهداف این بازنگری، تأکید بر مؤلفه‌های کلیدی حاکمیت ریسک از قبیل فرهنگ ریسک و ریسک‌پذیری و ارتباط آن‌ها با ظرفیت ریسک بانک است.

^{۲۹۶} هیأت ثبات مالی توصیه کرده است که اعضای حوزه قضایی، رهنمود قانونی و مدیریتی خود را برای مؤسسات مالی، به ویژه مؤسسات مالی سیستماتیک مهم در رابطه با فعالیت‌های حاکمیت ریسک صحیح تقویت کنند. علاوه بر این، اخیراً هیأت ثبات مالی رهنمودهای بیشتری را در رابطه با چارچوب ریسک‌پذیری و ارزیابی‌های نظارتی از فرهنگ ریسک منتشر کرده است. تلاش‌های انجمن مشترک (Joint Forum) از سال ۲۰۱۰، منجر به افزایش توجه به مسایل نظارت بر گروه‌ها و مجموعه‌های صنعتی (گروه‌های بزرگ صنعتی-تجاری) شده است. این امر به نوبه خود موجب بروز سؤالات مهمی در رابطه با حکمرانی گروهی شده است که در برگیرنده مسائلی همچون انتظارات از شرکت مادر و حکمرانی شرکت‌های تابعه و همچنین چگونگی نظارت صحیح و مناسب ناظران بر این مؤسسات است.

رهنمود تجدیدنظر شده نقش‌های ویژه هیأت‌مدیره، شورای مستقل کمیته‌های ریسک، مدیریت ارشد و کارکردهای مشتمل بر مدیرارشد ریسک و حسابرسی داخلی را تبیین می‌نماید. از جمله اهداف مهم این بازنگری، تقویت نظام نظارت و موازنه همه‌جانبه بر بانک‌ها می‌باشد.

۱۲. هیأت ثبات مالی بر نقش مهم هیأت‌مدیره و شورای مستقل کمیته‌های ریسک در تقویت حاکمیت ریسک یک بانک تأکید دارد. این مهم، مشتمل بر مشارکت بیشتر در ارزیابی و ارتقای فرهنگ ریسک و سازماندهی ریسک‌پذیری سازمان و انتشار آن از طریق بیانیه ریسک‌پذیری و همچنین، نظارت بر حسن اجرای مدیریت ریسک‌پذیری و در کل چارچوب حکمرانی می‌باشد.

۱۳. افزایش تمرکز بر ریسک و تقویت چارچوب حکمرانی، تبیین مسئولیت‌های بخش‌های مختلف سازمان برای ارزیابی ریسک و مدیریت آن را در بر می‌گیرد. به دفعات، سه سطح دفاعی که هر یک از آن‌ها نقش مهمی را ایفا می‌کنند، اشاره شده است. سطح عملیاتی - اولین سطح دفاعی - «متضمن» ریسک است که در همین راستا، ریسکی را که در اجرای فعالیت‌های خود متحمل می‌شود شناسایی و مدیریت می‌کند. اولویت دوم دفاعی، واحد مدیریت ریسک است و مستقل از سطح اول است که مسئولیت شناسایی مخاطرات آتی، ارزیابی، پایش و گزارشگری ریسک را برای یک بنگاه اقتصادی بزرگ (در یک سرمایه‌گذاری عظیم) بر عهده دارد. واحد رعایت الزامات (تطبیق) نیز به عنوان بخشی از سطح دوم تلقی می‌شود. واحد حسابرسی داخلی در ارتباط با سطح سوم است که مسئولیت هدایت، بازنگری و حسابرسی‌های عمومی و مبتنی بر ریسک را به منظور ارایه تضمین به هیأت‌مدیره در خصوص جایگاه مناسب خط‌مشی‌ها و فرآیندها و کاربرد مستمر آن‌ها در رابطه با کلیات چارچوب حکمرانی که مشتمل بر چارچوب حاکمیت ریسک است، بر عهده دارد.

۱۴. از جمله مسئولیت‌هایی که از اعضای هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد انتظار می‌رود این است که ریسک رفتاری را بر اساس شرایط کسب‌وکار بانک، شناسایی و تعیین نمایند. از جمله موارد تخلفات رفتاری شناسایی شده ناشی می‌شود از:

- معامله نادرست^{۲۹۷} محصولات مالی با مشتریان خرده فروشی و مشتریان تجاری؛
- نقض قوانین ملی و بین‌المللی (قوانین مالیاتی، قوانین مبارزه با پولشویی، قوانین مبارزه با تروریسم، تحریم‌های اقتصادی و غیره)؛ و

^{۲۹۷} فروختن چیزی به یک مشتری بر مبنای مشاوره گمراه‌کننده.

• جابه‌جایی ارقام در بازارهای مالی - برای مثال، دستکاری نرخ لایبور و نرخ ارزهای خارجی.

هیأت‌مدیره باید از اصل «اخلاق حرفه‌ای در اولویت است» پیروی کند و بر نقش مدیریت در ایجاد و حفظ اصول حاکمیت شرکتی و فرهنگ ریسک تأکید نماید. مدیریت ملزم به تدوین یک منشور اخلاقی و آیین رفتار حرفه‌ای مکتوب است. هدف هر یک از این دو دستورالعمل، ارتقای فرهنگ صداقت، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی به منظور حفاظت از منافع مشتریان و سهامداران است.

تفاوت حوزه‌های قضایی

۱۵. هدف این سند هدایت فعالیت‌های اعضای هیأت‌مدیره، مدیران ارشد، مدیران واحد کنترل داخلی و ناظران طیف متنوعی از بانک‌ها در هر حوزه قضایی با هر مدلی از سیستم‌های قانونی و نظارتی می‌باشد که حتی کشورهای غیرعضو کمیته را هم دربر می‌گیرد. کمیته، تفاوت‌های قابل توجه را در چارچوب‌های قانون‌گذاری و نظارتی در سراسر حوزه‌های قضایی را که امکان دارد کاربرد برخی از اصول ویژه یا مقررات را محدود نمایند، به رسمیت می‌شناسد. هر حوزه قضایی باید مقررات را به گونه‌ای اعمال کند که از نظر مقامات ملی مناسب و مقتضی تلقی شوند. در برخی موارد این امر ممکن است منجر به تغییر قانون شود به گونه‌ای که یک اصل ممکن است به منظور اجرایی شدن به تغییرات جزئی نیاز داشته باشد.

کاربرد، تناسب و تفاوت در شیوه‌های حکمرانی

۱۶. اجرای این اصول باید متناسب با اندازه، پیچیدگی، ساختار، ارزش اقتصادی، نمایه ریسک و مدل کسب‌وکار بانک و گروهی (در صورت وجود) که به آن تعلق دارند، باشد. به عبارت دیگر، منطق تنظیم این اصول متناسب شرایط بانک بوده و اجرای آن ریسک کمتری در پی دارد در صورتی که اجرای آن برای شرکت‌های با ریسک بالا و یا نهادهای عمومی‌اعلام شده توسط دولت پیچیده‌تر می‌باشند. از بانک‌های مهم سیستمی جهانی انتظار می‌رود که از ساختار حاکمیت شرکتی و فعالیت‌های متناسب با نقش خود در ثبات مالی ملی و جهانی و تأثیر بالقوه بر آن در جای مناسب استفاده کنند.

۱۷. اصول مندرج در این سند، صرف نظر از تصمیم یک حوزه قضایی مبنی بر اتخاذ چارچوب قانونی کمیته، قابل اجرا و مناسب هستند. هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد در هر بانک موظف به اجرای و اتخاذ اصول حکمرانی خوب می‌باشد.

۱۸. سند حاضر، به ساختار حاکمیتی که متشکل از هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد است اشاره دارد. مدیریت ارشد گاهی اوقات کمیته اجرایی، هیأت اجرایی یا شورای مدیریت نامیده می‌شود. برخی از کشورها ساختار

راهبری دو لایه‌ای دارند که در آن وظیفه نظارتی هیأت‌مدیره بر عهده یک نهاد مجزا است که با عنوان هیأت نظارت یا هیأت ممیزی و نظارت شناخته می‌شود که هیچ‌گونه مسئولیت اجرایی ندارد. در برخی دیگر از کشورها نیز ساختار راهبری یک لایه‌ای است که در آن هیأت‌مدیره نقش گسترده‌تری را بر عهده دارد. به علاوه، برخی کشورها هم رویکردی ادغام شده از دو ساختار ذکر شده را اتخاذ کرده‌اند یا در حال حرکت به سوی این هستند که مدیران اجرایی را از حضور در هیأت‌مدیره منصرف یا منع کنند یا تعداد آن‌ها را محدود نمایند و/یا ریاست بر هیأت‌مدیره یا کمیته‌ها و شوراهای صرفاً بر عهده اعضای غیراجرایی یا اعضای مستقل هیأت‌مدیره بگذارند. در برخی از کشورها نیز مدیر اجرایی (CEO) را از فعالیت در منصب ریاست هیأت‌مدیره منع می‌نمایند و یا حتی از حضور او در هیأت‌مدیره ممانعت به عمل می‌آورند.

۱۹. با عنایت به تفاوت‌های مطروحه، در سند حاضر هیچ مدل و یا ساختار حاکمیتی مشخصی ملاک عمل نمی‌باشد. اصطلاحات «هیأت‌مدیره» و «مدیریت ارشد» عمدتاً از رویکرد ساختار هیأت‌مدیره تک لایه‌ای برگرفته شده است. اصطلاحات بکارگرفته شده در تمام سند، باید مطابق با قوانین و مقررات جاری برای هر حوزه قضایی تفسیر و توضیح داده شوند. سند حاضر، قانون‌گذاران، ناظران، بانک‌ها و سایرین ذی‌نفعان را به بازنگری مستمر در برنامه‌ها و اقدامات خود، با اشاره به تنوع رویکردهای ساختاری نسبت به حاکمیت شرکتی در همه کشورها و تکامل این ساختارها در طول زمان، با هدف تقویت نظام نظارت و موازنه و همچنین حاکمیت شرکتی صحیح و سالم که متناسب با انواع ساختارهای مختلف باشد، تشویق می‌کند. معمولاً انتظار می‌رود استفاده از استانداردهای حاکمیت شرکتی در هر حوزه قضایی تابع قوانین ملی، مقررات و دستورالعمل‌های جاری آن حوزه باشد (برای مثال، توجه به وجود هیأت نظارت در برخی از حوزه‌های قضایی).

۲۰. یکی از مسائل اصلی در حاکمیت شرکتی در رابطه با حقوق صاحبان سهام نهادهای عمومی معرفی شده توسط دولت‌ها است؛ که البته این موضوع در کانون توجه رهنمود حاضر نمی‌باشد چرا که در اصول حاکمیت شرکتی منتشره توسط سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه اشاره شده است. با این وجود، کمیته توجه به حقوق صاحبان سهام و همچنین التزام سهامداران به پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری را حائز اهمیت می‌شمرد. کمیته، همچنین به فرآیند انتخاب نماینده برای صاحبان سهام توجه دارد به ویژه هنگامی که سهامداران خاصی از حق داشتن نماینده در هیأت‌مدیره برخوردار باشند. در چنین مواردی

شایستگی عضو منصوب هیأت‌مدیره به اندازه آگاهی آن‌ها از مسئولیت صیانت از منافع کلی بانک و نه صرفاً صیانت از منافع سهامداران از اهمیت بسیاری برخوردار است.

۲۱. پیاده‌سازی حاکمیت شرکتی کارآمد و سالم، مستلزم داشتن زیربنای قانونی، نظارتی و نهادی مناسب است. عوامل گوناگونی از جمله نظام قانونی کسب‌وکار، قوانین بازار سرمایه و استانداردهای حسابداری، می‌توانند یکپارچگی بازار و ثبات نظام‌یافته را تحت تأثیر قرار دهند. گرچه، چنین عواملی اغلب خارج از محدوده نظارت بانکی هستند. با این وجود، ناظران به شناخت موانع قانونی و نهادی حاکمیت شرکتی صحیح و سالم می‌پردازند و همچنین در جهت ایجاد مبانی اجرایی برای حاکمیت شرکتی گام برمی‌دارند؛ چرا که آنان باید از اختیارات قانونی برای انجام این امور برخوردار باشند. اگر چنین نباشد، ناظران ممکن است خواستار حمایت قانونی و انجام اصلاحاتی در قوانین و مقررات مربوطه باشند که برای آن‌ها نقش مؤثرتر از جمله اجازه مداخله مستقیم در پیاده‌سازی و التزام بانک‌ها به اجرای اصول حاکمیت شرکتی صحیح و سالم را تبیین نمایند.

۲۲. اصول حاکمیت شرکتی صحیح و سالم، باید در بانک‌های دولتی یا بانک‌های مورد حمایت دولت، حتی در مواقعی که چنین حمایتی موقت است اجرا و پیاده‌سازی شود.

اصل اول: مسئولیت‌های کلی هیأت‌مدیره

هیأت‌مدیره مسئول کلی بانک مبنی بر تصویب و نظارت بر اجرای اهداف راهبردی، چارچوب راهبری و فرهنگ سازمانی بانک است.

مسئولیت‌های هیأت‌مدیره

۲۳. مسئولیت نهایی در خصوص راهبرد کسب‌وکار و سلامت مالی بانک، تصمیمات مهم منابع انسانی، ساختار و رویه‌های اجرایی داخلی، مدیریت ریسک، رعایت اجرای ضوابط و مقررات در بانک بر عهده هیأت‌مدیره است. هیأت‌مدیره ممکن است برخی از وظایف خودش، و نه مسئولیت‌هایش، را به کمیته‌های مرتبط هیأت‌مدیره تفویض نماید.

۲۴. هیأت‌مدیره باید ساختار سازمانی بانک را ایجاد نموده و از آن رضایت داشته باشد. این ساختار سازمانی باید به گونه‌ای باشد که هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد را در انجام مسئولیت‌ها قادر و تصمیم‌گیری و حاکمیت مناسب را در بانک تسهیل نماید. در ساختار سازمانی باید مسئولیت‌ها و اختیارات اصلی هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد به طور شفاف مشخص بوده و مسئولیت هر کدام از آن‌ها برای مدیریت ریسک و کنترل وظایف تعیین شده باشد.

۲۵. اعضای هیأت‌مدیره باید در قبال بانک «وظیفه مراقبت» و «وظیفه وفاداری» خود را در چارچوب قوانین ملی مربوط و استانداردهای مقام ناظر انجام دهند.

۲۶. بر این مبنا، هیأت‌مدیره باید:

- به طور فعال به امور بانک بپردازد و نسبت به تغییرات اصلی در کسب‌وکار و محیط پیرامونی بانک آگاه بوده و اقدامات لازم را به منظور حفظ منافع بلندمدت بانک به موقع انجام دهد؛
- گسترش و تأیید اهداف و راهبرد کسب‌وکار بانک را زیر نظر داشته باشد و بر اجرای آن نظارت نماید؛
- نقش رهبری در ایجاد ارزش‌ها و فرهنگ سازمانی بانک را ایفا نماید؛
- اجرای چارچوب راهبری بانک را زیر نظر داشته باشد و به طور دوره‌ای بررسی نماید که با توجه به تغییرات مهم در اندازه بانک، پیچیدگی فعالیت، راهبرد کسب‌وکار و الزامات بازار و مقررات، چارچوب مزبور مناسب باقی بماند؛

- به همراه مدیران ارشد و مدیران ارشد ریسک، ظرفیت ریسک‌پذیری بانک، توجه به چشم‌انداز رقابتی و شرایط نظارتی و منافع بلندمدت بانک، منابع در معرض ریسک و توانایی در مدیریت اثربخش ریسک را برقرار نماید؛
 - پیروی بانک از بیانیه ریسک‌پذیری، خط‌مشی ریسک و حدود تعیین شده ریسک را زیر نظر داشته باشد؛
 - رویه تدوین و نظارت بر اجرای خط‌مشی‌های اصلی در خصوص فرآیند ارزیابی کفایت سرمایه، برنامه‌های نقدینگی و سرمایه، خط‌مشی‌ها و الزامات رعایت (تطبیق) و نظام کنترل داخلی بانک را تصویب نمایند؛
 - خود را ملزم به دارا بودن بخش امور مالی خوب و قوی که مسئول داده‌های حسابداری و مالی بانک است، بدانند؛
 - گزارش مالی سالانه را تأیید نمایند و ارزیابی‌های مستقل دوره‌ای از واحدهای بحرانی را ضروری انگارند؛
 - مدیران ارشد ریسک، اعضای اصلی مدیران ارشد و مدیر کنترل داخلی را منصوب نمایند و بر عملکرد آن‌ها نظارت نمایند؛
 - بر طراحی و اجرای نظام جبران خدمات کارکنان بانک و اطمینان از این‌که این نظام با ریسک‌پذیری و فرهنگ ریسک بانک هم‌راستا است، نظارت نمایند؛
 - استقلال، انسجام و اثربخشی خط‌مشی‌ها و همچنین شایعات پیرامون موارد کارهای غیرقانونی در فرآیندهای اداری بانک را مورد پایش قرار دهند.
۲۷. هیأت‌مدیره باید اطمینان حاصل نماید که مبادلات با اشخاص مرتبط (از جمله مبادلات درون گروهی) از نظر ریسک ارزیابی می‌شوند و تابع محدودیت‌های مناسب هستند (به طور مثال، الزام چنین مبادلاتی به رعایت حدود نظارتی) و این که منابع بانک ضایع نشده و یا مورد سوءاستفاده واقع نمی‌شود.
۲۸. در اجرای این مسئولیت‌ها، هیأت‌مدیره باید از حقوق قانونی سپرده‌گذاران، سهامداران و سایر ذی‌نفعان بانک صیانت نماید. همچنین هیأت‌مدیره باید از برقراری ارتباط مؤثر بانک با مقام ناظر اطمینان حاصل نماید.

فرهنگ و ارزش‌های سازمانی

۲۹. یکی از مؤلفه‌های بنیادی حکمرانی خوب، وجود یک فرهنگ سازمانی تقویت‌کننده ضوابط مناسب برای پاسخگویی و رفتار اخلاق‌مدارانه است. این ضوابط به منظور آگاهی از ریسک بانک، رفتار ریسک‌پذیری و مدیریت ریسک (یعنی فرهنگ ریسک بانک) بسیار حائز اهمیت می‌باشند.

۳۰. به‌منظور ترویج فرهنگ سازمانی سالم و فراهم کردن محیط اخلاقی مناسب، هیأت‌مدیره بانک باید از طریق اقدامات زیر، اخلاق حرفه‌ای را مبنی بر این که «اخلاق حرفه‌ای در اولویت است» را تقویت نماید:

- تدوین و پایبندی به ارزش‌های سازمانی و ایجاد این فرهنگ که همه باید رفتار قانونی و اخلاقی را رعایت نمایند. هیأت‌مدیره باید بر پایبندی مدیران ارشد و سایر کارکنان به چنین ارزش‌هایی نظارت نماید؛

- ارتقای سطح آشنایی کارکنان در چارچوب فرهنگ ریسک‌پذیری قوی، انتقال انتظارات هیأت‌مدیره مبنی بر این که ریسک‌پذیری بیش از اندازه، مورد حمایت قرار نمی‌گیرد و همه کارکنان برای کمک به انجام عملیات بانک در چارچوب تعیین شده برای ریسک‌پذیری و محدودیت‌های ریسک مسئول هستند؛

- اقدامات مناسب به منظور گسترش و ایجاد ارزش‌های سازمانی، استانداردهای حرفه‌ای یا اصول رفتار حرفه‌ای در مجموعه بانک را تدوین و پیاده‌سازی نمایند و خط‌مشی‌های حمایتی از اقدامات مزبور را اتخاذ نمایند؛

- کسب اطمینان از این که مدیران ارشد و کارکنان از اصول انضباط کاری و اقداماتی که به عنوان رفتارهای غیرقابل قبول و تخطی مورد پیگیری قرار می‌گیرد، آگاه می‌باشند.

۳۱. اصول رفتار حرفه‌ای بانک یا منشور اخلاقی و یا خط‌مشی‌های مشابه، باید رفتارهای قابل قبول و غیرقابل قبول را مشخص نماید. با این وصف؛

- منشور اخلاقی بانک باید به طور صریح و روشن فعالیت‌های غیرقانونی و غیرمجاز نظیر گزارش مالی نادرست و غیرحرفه‌ای، جرایم اقتصادی شامل کلاهبرداری، تخطی از تحریم‌ها، پولشویی، فعالیت ضد رقابتی، رشوه‌گیری، فساد و نقض حقوق مشتری را تبیین نماید؛

- منشور اخلاقی بانک باید مشخص کند که از کارکنان این انتظار وجود دارد که به طور اخلاقی رفتار کرده و وظایفشان را با مهارت و دقت مناسب با تبعیت از قانون، مقررات و خط‌مشی‌های بانک، انجام دهند.

۳۲. ارزش‌های سازمانی بانک باید انتقاد به‌هنگام و گفتگوی صریح و انتقال مشکلات به سطوح بالای بانک را تأیید و تشویق نماید. در همین راستا؛

- کارکنان باید تشویق شوند و قادر باشند گزارش فعالیت‌های غیرقانونی، مغایر با اصول اخلاقی و مشکوک را بدون نگرانی در خصوص اقدام تلافی‌جویانه به سطوح بالای بانک انتقال دهند. این نوع اقدامات که اجازه می‌دهد کارکنان، اطلاعات، موضوعات و مشاهدات خود از هر گونه تخطی را با حفظ محرمانگی انتقال دهند، این مهم، می‌تواند از طریق یک خط‌مشی خوب ارتباطی و رویه‌های و فرآیندهای مناسب سازگار با قوانین ملی، تسهیل شود (به طور مثال خط‌مشی اعلام موارد غیرقانونی)؛
- هیأت‌مدیره باید بر سازوکار خط‌مشی اعلام موارد غیرقانونی نظارت کند و اطمینان حاصل نماید که مدیران ارشد به موضوعات معقول و منطقی که مطرح می‌شوند، توجه دارند. همچنین، هیأت‌مدیره باید اطمینان حاصل نماید که کارکنانی که به موارد غیرقانونی و غیراخلاقی توجه می‌کنند نسبت به سوء رفتار و اقدامات تلافی‌جویانه خاطیان حفاظت می‌شوند؛
- هیأت‌مدیره باید مرجع رسیدگی به فعالیت‌های غیرقانونی، مغایر با اصول اخلاقی و مشکوک و همچنین فرآیند کاری مرجع مزبور را تعیین نماید و بر عملکرد آن نظارت نماید. این مرجع می‌تواند یک نهاد مستقل داخلی یا خارجی، مدیران ارشد و یا خود هیأت‌مدیره باشد.

ریسک‌پذیری، مدیریت و کنترل ریسک

۳۳. به عنوان بخشی از چارچوب کلی حاکمیت شرکتی، هیأت‌مدیره، مسئول نظارت بر چارچوب سخت‌گیرانه حاکمیتی ریسک می‌باشد. یک چارچوب حاکمیتی مؤثر ریسک مشتمل بر فرهنگ ریسک قوی، گستره ریسک‌پذیری شفاف و مدون در راستای بیانیه ریسک‌پذیری و تبیین مسئولیت‌های مدیریت ریسک به طور خاص و واحدهای کنترل آن به طور کلی، می‌باشد.

۳۴. گستره ریسک‌پذیری بانک، عامل اصلی در تقویت فرهنگ قوی ریسک است. چارچوب حاکمیتی ریسک باید خطوط کلی فعالیت‌هایی که باید انجام شود، از جمله اقدامات سخت‌گیرانه برای پذیرش

ریسک فراتر از حدود تعیین شده و فرآیندهای مواجهه با آن را هنگامی که محدودیت‌های ریسک تعیین شده توسط هیأت مدیره نقض می‌شود، ترسیم نماید.

۳۵. هیأت مدیره باید نقشی فعال در تعریف ریسک‌پذیری داشته باشد و اطمینان حاصل نماید که این تعریف با راهبرد، برنامه‌های مالی و سرمایه و برنامه‌های جبران خدمات کارکنان بانک، سازگار می‌باشد. ریسک‌پذیری بانک باید به طور شفاف از طریق بیانیه ریسک‌پذیری، توسط همه اشخاص مرتبط شامل اعضای هیأت مدیره، مدیران ارشد، کارکنان بانک و مقام ناظر، گسترش یابد.

۳۶. بیانیه ریسک‌پذیری بانک باید:

- شامل ملاحظات کمی و کیفی باشد؛
- حد فردی و جمعی و انواع ریسکی که بانک آماده پذیرش آن در صدر و برای تحقق اهداف کسب و کار خود در محدوده ظرفیت ریسکی که پذیرای آن است، را تعیین نماید.
- حدود و ملاحظات کسب و کار را بر حسب اقداماتی که پیش‌بینی می‌شود بانک ملزم می‌باشد در راستای برنامه‌های راهبردی فعالیت‌هایش انجام دهد را تعیین نماید.
- ریسک‌پذیری هیأت مدیره و ارتباط آن با عملیات جاری تصمیم‌گیری و تدوین شیوه‌های افزایش موضوعات ریسک و راهبردهای مربوط به تمام بانک به طور مؤثر اطلاع‌رسانی و تبیین شود.

۳۷. نشر و گسترش کاراً بیانیه ریسک باید با هدایت هیأت مدیره از بالا به پایین و مدیران مربوطه از پایین به بالا صورت پذیرد و انتظار می‌رود مدیران ارشد، اقدام به تبیین ریسک‌پذیری نمایند. علی‌ایحال، اجرای موفق بیانیه ریسک‌پذیری بستگی به تعامل مؤثر میان هیأت مدیره، مدیران ارشد، مدیریت ریسک و واحدهای عملیاتی از جمله مدیران ارشد مالی، دارد.

۳۸. چارچوب حاکمیتی ریسک باید مسئولیت‌های سازمانی برای مدیریت ریسک را به خوبی تعریف نماید و به همچنین سه سطح دفاعی به شرح ذیل برای آن مورد اشاره است:

- سطح عملیاتی؛
- وظایف مدیریت ریسک و وظایف واحد رعایت الزامات (تطبیق) که مستقل از سطح اول است؛
- وظایف حسابرس داخلی که مستقل از سطوح اول و دوم است.

۳۹. بر حسب ماهیت، اندازه و پیچیدگی بانک و نمایه ریسک فعالیت‌ها، این سه سطح دفاعی می‌تواند به شکل‌های متفاوتی سازماندهی شوند. فارغ از نوع سازماندهی، انتظار می‌رود مسئولیت‌های هر سطح دفاعی به خوبی تعریف و بیان شده باشد.

۴۰. واحدهای عملیاتی در لایه اول دفاعی قرار دارند. این واحدها متضمن ریسک بوده و همواره خود را مسئول و پاسخگو نسبت به مدیریت چنین ریسک‌هایی می‌دانند. این امر شامل، شناسایی، ارزیابی و گزارش منابع در معرض خطر، مفروض داشتن ریسک‌پذیری بانک، خط‌مشی‌ها، فرآیندها و کنترل‌های بانک است. شیوه و سیاق سطح اول در انجام مسئولیت‌هایش باید منعکس‌کننده فرهنگ جاری ریسک بانک باشد. هیأت‌مدیره باید فرهنگ وفاداری به حدود و مدیریت ریسک و مدیریت منابع در معرض خطر را تقویت کند.

۴۱. سطح دوم متضمن واحد مستقلی برای مدیریت ریسک است. واحد مدیریت ریسک از طریق پایش و تهیه گزارش پیرامون مسئولیت‌های سطح عملیاتی، مکمل اقدامات صورت‌گرفته در راستای سطح اول می‌باشد. لیکن، اقدامات واحد مدیریت ریسک، مستقل از اقدامات سطح عملیاتی (لایه اول) است چرا که سطح عملیاتی برای نظارت بر فعالیت‌های ایجادکننده ریسک بانک، ارزیابی ریسک‌ها و گزارش آن مسئول است. توصیه می‌شود در شرایط بحرانی، واحد مدیریت ریسک، اعتبار و نفوذ مدیران ارشد و مدیران سطح عملیاتی در شناسایی و ارزیابی ریسک را گسترش دهد که این مهم نسبت به اتکای صرف به پایش رفتار آن‌ها مرجح می‌باشد. همچنین، باید به این مهم توجه نمود که واحد مالی نقشی حیاتی در کسب اطمینان از این که عملکرد کسب‌وکار و منافع و زیان‌های ناشی از آن به طور دقیق نظارت می‌شوند، ایفا می‌کند چرا که نقش موثری در تأمین اطلاعات برای هیأت‌مدیره و سطوح عملیاتی و مدیریتی که از این اطلاعات به عنوان یک داده مهم و کلیدی در اتخاذ تصمیمات خود پیرامون ریسک و عملیات کسب‌وکار و همچنین، تهیه گزارشات مربوطه، دارد.

۴۲. دومین سطح دفاعی، دربردارنده واحد رعایت الزامات (تطبیق) مستقل و مؤثری نیز می‌باشد. واحد رعایت الزامات باید به طور دوره‌ای و منظم وضعیت تطبیق با قوانین، قواعد حاکمیت شرکتی، مقررات، اصول و خط‌مشی‌هایی که بانک باید از آن‌ها تبعیت نماید را پایش نماید. هیأت‌مدیره باید خط‌مشی‌های رعایت (تطبیق) که مرتبط با همه کارکنان است را تصویب کنند. واحد رعایت الزامات باید میزان رعایت خط‌مشی‌ها را ارزیابی و بررسی نماید که بانک چگونه ریسک رعایت خود را مدیریت می‌کند و این مهم را

به مدیران ارشد، و در صورت لزوم به هیأت‌مدیره گزارش نماید. همچنین، واحد رعایت الزامات باید اقتدار کافی، جایگاه مناسب، استقلال، منابع کافی و دسترسی مناسب به هیأت‌مدیره را داشته باشد.

۴۳. سومین سطح دفاعی شامل یک واحد حسابرسی داخلی مستقل و کاراً است. واحد حسابرسی داخلی ارزیابی بی‌طرفی از کارایی و اثربخشی نظام کنترل داخلی، سطوح اول و دوم دفاعی و چارچوب حاکمیتی ریسک مشتمل بر فرهنگ سازمانی، راهبرد و برنامه کسب‌وکار، فرآیندهای تصمیم‌گیری و نظام جبران خدمات فراهم می‌کند. حساب‌رسان داخلی باید کارآمد بوده و به میزان کافی سابقه و مهارت داشته باشند و در امور گسترش، اجرا و عملیات واحد مدیریت ریسک و واحدهای سطوح اول و دوم دفاعی درگیر نباشند (رجوع کنید به اصل ۹).

۴۴. هیأت‌مدیره باید اطمینان حاصل کند که واحدهای مدیریت ریسک، تطبیق و حسابرسی داخلی از جایگاه مناسب، نیروی انسانی متخصص و لازم و منابع مکفی برخوردار بوده و مسئولیت‌هایشان را به طور مستقل و بی‌طرفانه، دقیق و اثربخش انجام می‌دهند. در نظارت هیأت‌مدیره بر چارچوب حاکمیتی ریسک، هیأت‌مدیره باید به طور منظم خط‌مشی‌های اصلی را بازبینی نموده و با همکاری مدیران ارشد و رؤسای واحدهای مدیریت ریسک، تطبیق و کنترل داخلی، ریسک‌های مهم را شناسایی و کنترل نموده و همچنین حوزه‌هایی که مستلزم تغییر و اصلاح می‌باشند را تعیین نماید.

نظارت بر مدیران ارشد

۴۵. هیأت‌مدیره باید مدیر عامل و سایر مدیران ارشد بانک را انتخاب نماید.

۴۶. هیأت‌مدیره باید بر مدیران ارشد نظارت نماید. این نظارت دربردارنده، پاسخگویی اعضای مدیران ارشد برای اقدامات‌شان و احصای پیامدهای ممکن (شامل برکناری) در صورتی که اقدامات آن‌ها با انتظارات عملکردی هیأت‌مدیره هم‌راستا نباشد، می‌باشد. این انتظارات مشتمل بر وفاداری به ارزش‌های بانک، ریسک‌پذیری و فرهنگ ریسک‌پذیری تحت هر شرایطی می‌شود. در این راستا، هیأت‌مدیره باید:

- بر عملکرد مدیران ارشد با توجه به راهبرد و خط‌مشی‌های تصویب‌شده هیأت‌مدیره از جمله خط‌مشی ریسک‌پذیری بانک نظارت کنند؛
- ارتباط مستمر و منظم با مدیران ارشد داشته باشند؛
- از مدیران ارشد سؤال نموده و اطلاعات و توضیحات آرایه شده توسط مدیران ارشد را به طور دقیق بررسی نمایند؛

- ضوابط مناسب پرداخت پاداشی به مدیران ارشد را متناسب با اهداف و راهبرد بلندمدت سلامت مالی بانک ایجاد نمایند؛
- از دانش و کاردانی مدیران ارشد متناسب با ماهیت کسب‌وکار بانک و وضعیت ریسک بانک اطمینان حاصل نمایند؛
- به طور فعال برنامه‌های جانشین‌پروری برای مدیر عامل و سایر پست‌های کلیدی را بررسی نموده و از وجود برنامه‌های جانشین‌پروری مناسب برای پست‌های مدیران ارشد بانک اطمینان حاصل نمایند.

اصل دوم: شرایط احراز و ترکیب هیأت‌مدیره

اعضای هیأت‌مدیره باید در جایگاه و مقام خود به صورت فردی و جمعی واجد شرایط بوده و این ویژگی‌ها را حفظ نمایند. آن‌ها باید نسبت به نقش نظارتی و حاکمیت شرکتی خود آگاهی داشته و قادر به اعمال قضاوت صحیح و منصفانه در رابطه با فعالیت‌های بانک باشند.

ترکیب هیأت‌مدیره

۴۷. هیأت‌مدیره باید شایستگی لازم برای انجام مسئولیت‌های خود را داشته باشد و ترکیب اعضای آن اجرای نظارت مؤثر را تسهیل نماید. به این منظور هیأت‌مدیره باید از تعداد مناسبی از مدیران مستقل تشکیل شده باشد.

۴۸. هیأت‌مدیره باید ترکیبی از افرادی با مهارت‌ها، دانش و تجربه متفاوت باشد به گونه‌ای که توازنی از همه مهارت‌ها و دانش مورد نیاز در هیأت برقرار باشد و به طور کلی هیأت‌مدیره باید دارای صلاحیت‌های لازم متناسب با اندازه، پیچیدگی و نمایه ریسک بانک باشند.

۴۹. موارد زیر در ارزیابی شایستگی جمعی هیأت‌مدیره باید در نظر گرفته شوند:

- اعضای هیأت‌مدیره باید دارای میزان قابل قبولی از دانش و تجربه در حوزه‌های مرتبط باشند و همچنین باید دارای سوابق متنوعی که موجبات ارتقاء تنوع دیدگاه‌ها را فراهم آورد، باشند. حوزه‌های مرتبط با صلاحیت هیأت‌مدیره می‌تواند دربرگیرنده بازارهای سرمایه، تجزیه و تحلیل مالی، مسائل مربوط به ثبات مالی، گزارشگری مالی، فناوری اطلاعات، برنامه‌ریزی راهبردی، مدیریت ریسک، حقوق و مزایا، تنظیم و تعدیل، حاکمیت شرکتی و مهارت‌های مدیریتی باشند؛ لیکن، باید توجه نمود که این حوزه‌ها به این موارد محدود نمی‌شوند؛
- هیأت‌مدیره باید در مجموع نسبت به اقتصاد محلی، منطقه‌ای و در صورت نیاز جهانی و همچنین نسبت به نیروهای بازار و محیط قانونی و نظارتی، شناخت مناسبی بدست آورد. تجربه بین‌المللی نیز هنگامی که مرتبط باشد باید مورد توجه قرار بگیرد؛ و
- نگرش اعضای هیأت‌مدیره باید، ارتباطات، همکاری و بحث‌های انتقادی در فرآیند تصمیم‌گیری را تسهیل کند.

انتخاب و شرایط احراز اعضای هیأت مدیره

۵۰. هیأت مدیره باید از یک رویه روشن و دقیق برای شناسایی، ارزیابی و انتخاب نامزدهای هیأت مدیره استفاده کند. در صورتی که قانون رویه دیگری را تعیین کرده باشد، هیأت مدیره (و نه مدیریت)، نامزدها را معرفی می‌نماید^{۲۹۸} و با برنامه‌ریزی مقتضی زمینه را برای تبلیغات نامزدها به منظور جانشینی اعضای هیأت مدیره فراهم می‌آورد.

۵۱. فرایند انتخاب مشتمل بر بررسی (۱) آیا نامزدهای هیأت مدیره از دانش، مهارت و تجربه کافی بهره برخوردارند؟ و به طور خاص، آیا مدیران غیراجرایی از توانایی استقلال در رأی‌دهی در راستای مسئولیت‌های خود در هیأت مدیره و فعالیت‌ها و نمایه ریسک بانک برخوردار هستند؟ (۲) آیا پیشینه کاری خوب و قابل قبولی دارند؟ (۳) آیا برای انجام کامل مسئولیت‌های خود، زمان کافی می‌گذارند؟ و (۴) آیا توانایی بهبود تعاملات میان اعضای هیأت مدیره را دارد؟، می‌باشد.

۵۲. نامزدهای عضویت در هیأت مدیره نباید هیچ گونه تعارض منافی داشته باشند، چراکه ممکن است موانعی برای توانایی آن‌ها در انجام بی‌طرفانه و منصفانه وظایفشان باشد و آن‌ها را در معرض اعمال نفوذ ناروا از طرف:

- سایر افراد (همچون مدیریت یا سایر سهامداران)؛
- پست و یا موقعیت‌های کنونی یا پیشین؛ یا
- روابط شخصی، حرفه‌ای یا سایر روابط اقتصادی که با دیگر اعضای هیأت مدیره یا مدیریت (یا با نهادهای دیگر درون گروهی) دارد.

۵۳. اگر یکی از اعضای هیأت مدیره صلاحیت عضویت خود را از دست بدهد یا در انجام کامل مسئولیت‌های خود ناتوان باشد، هیأت مدیره باید اقدامات مناسب مقرر شده در قانون را در رابطه با وی انجام دهد که این امر می‌تواند مشتمل بر اعلام این موضوع به ناظر بانکی باشد.

^{۲۹۸} کمیته اذعان دارد که در برخی از حوزه‌های قضایی، سهامداران یا سایر ذی‌نفعان از حق معرفی اعضای هیأت مدیره برخوردارند و/یا می‌توانند انتخاب آن‌ها را تصویب کنند. در چنین مواردی هیأت مدیره باید از حاکم توان

خود برای حصول اطمینان از واجد شرایط بودن اعضای انتخاب شده برای (نامزدی) هیأت مدیره استفاده نمی‌د.

۵۴. بانک باید دارای یک کمیته تعیین نامزدی یا نهاد مشابهی متشکل از تعداد مناسبی از اعضای مستقل هیأت‌مدیره باشد که نامزدها را طبق معیارهای فوق‌الذکر شناسایی و معرفی نمایند. اطلاعات بیشتر در رابطه با کمیته تعیین نامزدی و سایر کمیته‌های هیأت‌مدیره در بند ۷۶ مورد بحث قرار گرفته است.

۵۵. در راستای تقویت و روزآمد نمودن دانش تخصصی اعضای هیأت‌مدیره، و مهیا نمودن شرایط جهت کسب دانش روز و ارتقای مهارت اعضای هیأت‌مدیره در انجام تکالیف و مسئولیت‌های محوله لازم است که هیأت‌مدیره، برنامه‌های مستمر آموزشی را جهت مشارکت همه اعضای هیأت‌مدیره در نظرگیرد و برای همه اعضا دسترسی به منابع تخصصی داخلی و خارجی در حوزه فعالیت خود را فراهم آورد. در همین راستا، لازم است هیأت‌مدیره زمان، منابع و بودجه کافی به منظور نیل به این هدف را در اختیار داشته باشد تا بتواند در صورت لزوم از متخصصان خارج از سازمان استفاده نماید. به همین منظور، اهتمام به تلاش مضاعف در امر تعلیم و به روز نگه داشتن دانش اعضای با تجارب گسترده در عرصه مالی، نظارتی و مبتنی بر ریسک بایسته می‌نماید.

۵۶. هنگامی که سهامدارانی اختیار انتصاب اعضای هیأت‌مدیره را داشته باشند، هیأت‌مدیره باید اطمینان یابد که افراد مزبور شناخت کاملی نسبت به مسئولیت‌های خود در هیأت‌مدیره دارند. اعضای هیأت‌مدیره - صرف نظر از این که چه کسی آن‌ها را منصوب نموده است - مسئولیت صیانت از کلیه منافع بانک را بر عهده دارند. در مواردی که اعضای هیأت‌مدیره به عنوان ممیز و ناظر سهامداران انتخاب شده باشند، هیأت‌مدیره می‌تواند خواستار تنظیم رویه‌های خاص و یا بررسی دوره‌ای رفتار اعضا به منظور تسهیل فرآیند انفصال از مسئولیت در صورت لزوم برای هر یک از اعضای هیأت‌مدیره باشد.

اصل سوم: ساختار و رویه‌های هیأت مدیره

هیأت مدیره باید ساختار حاکمیتی و رویه‌های مناسب را به منظور ایفای وظایف خود تعریف نماید. در همین راستا، لازم است طبقه اجرایی نمودن رویه‌های مزبور را تبیین نموده و کارایی و اثربخشی رویه‌های در دست اقدام را بطور ادواری بررسی نماید.

سازمان و ارزیابی هیأت مدیره

۵۷. هیأت مدیره باید ساختار خود را با توجه به نقش راهبری خود بر سازمان، اندازه و کمیته‌های مورد نیاز به طوری تعریف نماید که زمینه را برای ایفای مؤثر نقش نظارتی خود و همچنین دیگر مسئولیت‌هایش فراهم آورد. همچنین، بایستی زمینه را برای این که هیأت مدیره فرصت کافی برای بررسی همه‌جانبه تمامی موضوعات حائز اهمیت و تشریح مبسوط مباحث مربوطه را داشته باشد، مهیا سازد.

۵۸. هیأت مدیره باید مقررات، آیین‌نامه‌ها و دیگر مستندات مشابه سازمان را برای انجام فعالیت‌های اصلی سازمان و مسئولیت‌های خود و سایر موارد مرتبط را نگهداری و دائماً به‌روز رسانی نماید.

۵۹. هیأت مدیره در تحقق ایفای چنین نقشی باید به تنهایی یا با همکاری متخصصان خارج از سازمان، ارزیابی‌های ادواری در خصوص عملکرد کلی هیأت مدیره، کمیته‌هایش و یکایک اعضای هیأت مدیره، انجام دهد. هیأت مدیره باید:

- به طور ادواری ساختار، اندازه و ترکیب اعضای خود را بازنگری نماید؛
- صلاحیت هر یک از اعضا را حداقل یک بار در سال و همچنین و عملکرد هر یک را در ایفای نقششان در هیأت مدیره بطور ادواری ارزیابی نمایند؛
- به طور ویژه، اثربخشی شیوه‌ها و رویه‌های حاکمیتی خود را بررسی نموده تا در لزوم، تغییرات و اصلاحات مقتضی را اعمال نمایند؛
- نتایج حاصل از گزارشات ارزیابی و اصلاحات انجام شده مبتنی بر آن‌ها در صورت نیاز ناظر با آن‌ها به اشتراک گذاشته شود.

۶۰. هیأت مدیره باید مستندات مربوط به تصمیمات و تدابیر مهم خود را (به عنوان مثال صورت‌جلسات، خلاصه مطالب و پیشنهادات و تصمیمات) نگهداری کند. این موارد باید در مواقعی که ناظران می‌خواهند قابل دسترس باشد.

نقش رئیس هیأت مدیره

۶۱. رئیس هیأت مدیره نقش حیاتی و مهمی در عملکرد صحیح هیأت مدیره ایفاء می‌کند. رئیس هیأت مدیره ضمن ریاست بر آن مسئول عملکرد کلی آن نیز می‌باشد. رئیس هیأت مدیره باید رابطه‌ای حاکی از اطمینان و اعتماد را با اعضای آن حفظ نماید. رئیس باید تجربه، شایستگی و توانمندی‌های شخصی برای ایفای وظایف محوله را دارا باشد. رئیس باید اطمینان یابد که تصمیمات هیأت مدیره مبتنی بر اصول درست و بر اساس اطلاعات صحیح اخذ می‌گردد. رئیس هیأت مدیره باید مباحثات حساس و مهم را چنان ترغیب کند و بهبود بخشد که اطمینان حاصل شود که هر عضوی می‌تواند آزادانه نظرات مخالف خود را در فرآیند تصمیم‌گیری بیان کند. رئیس هیأت مدیره باید زمان کافی برای ایفای موثر وظایف خود تخصیص دهد.

۶۲. به منظور تقویت نظام نظارت و موازنه در هیأت مدیره، رئیس هیأت مدیره باید از اعضای مستقل و غیرموظف باشد. در زمینه‌ای که رئیس هیأت مدیره می‌تواند وظایف اجرایی را تقبل کند، بانک باید اقدامات مقتضی برای کاهش آثار نامطلوب این وضعیت بر امر کنترل و موازنه را ملحوظ نظر دقرار داده باشد. از جمله این اقدامات می‌توان به چگونگی تعیین ترکیب افراد هیأت مدیره به عنوان مثال تعیین اعضای اصلی، عضو ارشد و اعضای مستقل هیأت مدیره یا مشابه آن و همچنین برخی اعضای غیرموظف هیأت مدیره، اشاره نمود.

کمیته

۶۳. هیأت مدیره می‌تواند به منظور افزایش کارایی و تمرکز بر حوزه‌های خاص، کمیته‌های تخصصی معینی را ایجاد کند مگر این که برای ناظر مربوطه محرز گردد که بدون استقرار کمیته‌های فوق نیز نیل به اهداف مورد نظر میسر می‌باشد. کمیته‌های مذکور باید ایجاد شده و توسط تمامی اعضای هیأت مدیره اداره گردند. نوع و تعداد کمیته‌ها بستگی به عوامل زیادی از جمله اندازه بانک و هیأت مدیره آن، ماهیت حوزه فعالیت و نمایه ریسک آن دارد.

۶۴. هر کمیته باید دارای منشوری یا مستنداتی که بیانگر اختیارات، حوزه عمل و رویه‌های کاری آن کمیته هست، باشد. این منشور شامل نحوه گزارش‌دهی کمیته به هیأت مدیره و انتظارات از اعضای کمیته و همچنین شامل مدت دوره تصدی اعضاء می‌باشد. هیأت مدیره باید تغییرات در ترکیب اعضای هیأت مدیره و رئیس کمیته‌ها را هر چند وقت یکبار در نظر گیرد تا بدین وسیله از تمرکز قدرت بیش از حد اجتناب شود و زمینه برای بروزرگش‌های جدید فراهم شود.

۶۵. در راستای شفاف‌سازی و پاسخگویی بهتر، هیأت‌مدیره باید کمیته‌های خود را با معرفی ترکیب اعضای آن‌ها و احکام و وظایف و اختیارات محوله به آن‌ها را به عموم مردم اعلام نماید.

۶۶. کمیته‌ها باید مستندات مربوط به تصمیمات و تدابیر خود را (به عنوان مثال صورت‌جلسات، خلاصه مطالب و پیشنهادات و تصمیمات اتخاذ شده) نگهداری کند. این موارد باید در مواقعی که ناظران می‌خواهند قابل دسترسی باشد.

۶۷. رئیس کمیته باید مستقل بوده و از اعضای غیرموظف هیأت‌مدیره باشد.

کمیته حسابرسی

۶۸. درخصوص کمیته حسابرسی موارد زیر قابل ذکر است:

- برای بانک‌های مهم لازم است که این کمیته ایجاد شود و برای بانک‌هایی که از نظر اندازه بزرگ بوده و نمایه ریسک و پیچیدگی‌های سازمانی آن حائز اهمیت است چنین کمیته‌ای قویاً توصیه می‌شود.
- کمیته حسابرسی باید از دیگر کمیته‌ها مجزا باشد.
- رئیس کمیته حسابرسی باید مستقل بوده و نمی‌تواند همزمان رئیس هیأت‌مدیره و یا رئیس سایر کمیته‌ها باشد.
- کمیته مذکور باید از اعضای مستقل و غیرموظف هیأت‌مدیره تشکیل شود.
- کمیته یادشده باید از اعضای تشکیل شود که تجربه در امور حسابرسی و دانش اعتباری بانک را دارا باشند.

۶۹. کمیته حسابرسی به طور خاص در موارد زیر مسئولیت دارد:

- تعیین خط‌مشی درخصوص حسابرسی داخلی و گزارشگری مالی متناسب با سایر موارد؛
- نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی؛
- نظارت و تعامل با حسابرسی داخلی و خارجی بانک؛
- انتصاب و تصویب حقوق و مزایای حساب‌رسان داخلی و خارجی و عزل آن‌ها و یا پیشنهاد موارد فوق به مجمع عمومی سهامداران یا هیأت‌مدیره برای تصویب؛
- بازنگری و تصویب حیطه مورد نظر برای حسابرسی و دفعات آن؛

- دریافت گزارش‌های مهم حسابرسی و اطمینان از این که مدیریت ارشد مبادرت به اعمال رفتارهای اصلاحی لازم به روشی مقتضی برای مقابله با ضعف کنترل، عدم رعایت خطمشی‌ها، قوانین و مقررات و دیگر مشکلات مشخص شده توسط حسابرسان کرده است؛
- نظارت و ایجاد خطمشی و رویه‌های حسابداری برای بانک؛
- بازنگری عقاید شخص ثالث در مورد طرح چارچوب کلی حاکمیتی ریسک و سیستم کنترل داخلی و مؤثر بودن آن‌ها.

۷۰. از جمله حداقل الزامات کمیته حسابرسی این اسن که باید در مجموع توازن بین مهارت‌ها و دانش تخصصی اعضای آن باشد - متناسب با پیچیدگی سازمان بانک و وظایفی که به عهده دارد - و لازم است اعضا دارای تجربیات مرتبطی در گزارش‌دهی مالی، حسابداری و حسابرسی باشد. کمیته حسابرسی در مواردی که لازم باشد می‌تواند به کارشناسان خارج از بانک متوسل گردد.

کمیته ریسک

۷۱. درخصوص کمیته ریسک موارد زیر قابل ذکر است:

- برای بانک‌های مهم چنین کمیته‌ای لازم است و برای بانک‌هایی که از نظر اندازه بزرگ بوده و نمایه ریسک و پیچیدگی‌های سازمانی آن حائز اهمیت است قویاً توصیه می‌گردد؛
- کمیته ریسک باید از دیگر کمیته‌ها کاملاً مجزا باشد لیکن ممکن است در برخی موارد وظایف مرتبط به هم مانند تأمین اعتبارات با سایر کمیته‌ها داشته باشد؛
- کمیته ریسک باید دارای رئیسی باشد که مستقل بوده و ریاست هیأت‌مدیره یا کمیته دیگری را به عهده نداشته باشند؛
- اکثر اعضای کمیته ریسک باید مستقل باشند؛
- لازم است اعضای کمیته مزبور دارای تجربه مکفی در موضوعات مرتبط با ریسک و مدیریت ریسک باشند؛
- کمیته ریسک باید درباره تمامی راهبردهای ریسک، هم بر مبنای مجموع ریسک‌ها و هم نوع ریسک بحث و بررسی کند و پیشنهادهای را درخصوص موارد مزبور و ریسک‌پذیری به هیأت‌مدیره ارایه نماید؛
- کمیته ریسک باید خطمشی‌های بانک را حداقل سالی یک بار مورد بازنگری قرار دهد؛

- کمیته ریسک باید بر فرآیندهای مدیریتی مقتضی نظارت کرده تا اطمینان حاصل نماید که بانک نسبت به خط‌مشی‌های مصوب وفادار می‌باشد.

۷۲. اعضای کمیته ریسک، موظف می‌باشند در خصوص ریسک‌پذیری بانک در شرایط حاضر و یا آینده توصیه‌های لازم را به هیأت‌مدیره ارایه نمایند همچنین، مشاوره به مدیریت ارشد اجرایی بیانیه ریسک‌پذیری بانک، گزارش‌دهی در خصوص وضعیت فرهنگ ریسک‌پذیری بانک و تعامل با مدیران ریسک و نظارت بر عملکرد آن از جمله وظایف کمیته مزبور می‌باشد.

۷۳. کمیته ریسک موظف است راهبردهای مدیریت نقدینگی و سرمایه همچنین راهبردهای ریسک‌های مرتبط بانک از جمله ریسک اعتباری، بازار، عملیاتی، تطبیق و شهرت را پایش و بررسی نماید تا اطمینان حاصل کند که آن‌ها با ریسک‌پذیری اعلام شده بانک سازگار می‌باشند.

۷۴. کمیته یادشده باید به طور منظم گزارش‌های مرتبط و پیشنهادات را از مدیران ریسک در خصوص نمایه ریسک بانک، فرهنگ جاری ریسک‌پذیری بانک، اقدامات پیرامون ریسک‌پذیری بانک و حدود آن و همچنین نقض حدود و طرح‌های کاهش ریسک را دریافت نماید.

۷۵. لازم است ارتباط مؤثر و هماهنگی بین کمیته حسابرسی و کمیته ریسک برای تسهیل و مبادله اطلاعات وجود داشته باشد تا تبادل اطلاعات و پوشش مؤثر تمامی ریسک‌ها از جمله ریسک‌های در حال ظهور و اقدامات مقتضی در خصوص تعدیل در چارچوب حاکمیتی ریسک بانک حاصل شود.

کمیته حقوق و مزایا

۷۶. کمیته حقوق و مزایا برای بانک‌های سیستمی مهم بسیار حائز اهمیت است. این کمیته باید هیأت‌مدیره را در امر نظارت بر طرح نظام جبران خدمات و اجرای آن حمایت نماید تا اطمینان حاصل کند که سیستم مذکور با فرهنگ، کسب‌وکار بلندمدت و ریسک‌پذیری، محیط کنترلی و اجرایی بانک و همچنین با الزامات قانونی و نظارتی بانک مناسب و سازگار است. ترکیب کمیته حقوق و مزایای بانک باید به گونه ای باشد که قادر باشد قضاوتی درست و بی طرفانه در خصوص خط‌مشی و رویه‌های انگیزشی داشته باشد. کمیته مزبور، همکاری تنگاتنگی با کمیته ریسک بانک به منظور ارزیابی انگیزاننده‌های ایجادشده بوسیله نظام جبران خدمات دارد. کمیته ریسک باید بدون جانبداری و توجه به وظایف کمیته حقوق و مزایا، این موضوع را مورد تفحص قرار دهد که آیا مشوق‌های لازم برای جبران رعایت ریسک، سرمایه، نقدینگی و صرف زمان نسبت به حقوق دریافتی، توسط نظام جبران خدمات در نظر گرفته شده است؟

سایر کمیته‌ها

۷۷. در میان سایر کمیته‌های تخصصی که به شکل فزاینده‌ای رایج شده‌اند موارد زیر قابل ذکر است:

۱- کمیته نامزدهای مدیریت، کمیته منابع انسانی و کمیته حاکمیت:

کمیته‌های فوق پیشنهاداتی را به هیأت‌مدیره راجع به ویژگی‌ها و ترکیب اعضای هیأت‌مدیره و اعضای مدیران ارشد ارائه می‌کنند. کمیته تعیین نامزدی باید نقش و مسئولیت اعضای هیأت‌مدیره، دانش، تجربه و شایستگی‌های لازم برای چنین نقشی را بررسی کند. در جایی که هیأت‌مدیره یا هیأت ناظر از هیأت اجرایی به صورت رسمی جدا هستند بی طرفی و استقلال، نیازمند کسب اطمینان از طریق انتخاب مناسب اعضای هیأت‌مدیره است. کمیته تعیین نامزدی باید تلاش کند تا مطمئن گردد که هیأت‌مدیره تحت سلطه یک فرد یا گروهی از افرادی که روش آن‌ها در مجموع منافع بانک را به مخاطره می‌اندازد، نیست. لازم است اثربخشی عملکرد مدیریت ارشد و هیأت‌مدیره مورد ارزیابی قرار گیرد همچنین خط‌مشی‌های نیروی انسانی و کارکنان بانک نیز لازم است مورد پایش قرار گیرند.

۲- کمیته رعایت و کمیته اخلاق:

کمیته‌های مزبور باید اطمینان یابند که بانک اقدامات مناسبی به منظور اخذ بهترین تصمیم مقتضی با توجه به ریسک‌هایی که شهرت بانک را تهدید می‌کند و منطبق با قوانین و مقررات و دستورالعمل‌های داخلی، اعمال می‌نماید.

۷۸. هیأت‌مدیره باید اعضای را برای کمیته‌های تخصصی با هدف نیل به ترکیب مطلوب مهارت‌ها و تجربه، تعیین کند که این ترکیب به کمیته‌ها در رسیدن به شناخت کامل، ارزش‌یابی عینی و ارائه افکار جدید درخصوص موضوعات مرتبط یاری رساند.

۷۹. اعضای هیأت‌مدیره لازم است که اطمینان حاصل نمایند که در هر حوزه تخصصی هر کمیته به چه تعداد عضو نیازمند است به عنوان نمونه این‌که در یکی از کمیته‌ها، تنها با اعضای غیرموظف و یا تا حد ممکن اکثریتی از اعضای مستقل نیازها بر طرف می‌شود.

تضاد منافع

۸۰. تضاد منافع ممکن است به عنوان نتیجه فعالیت‌های مختلف باشد مانند این‌که بانک وام به یک شرکت را تمدید می‌کند در حالی که آن بانک اوراقی بهادار را خرید و فروش می‌نماید که شرکت مزبور صادر

کرده است یا تعارض منافع بانک (اعضای هیأت مدیره بانک یا مدیران ارشد) با مشتریان خود مانند حالتی که بانک با اشخاصی وارد کسب و کار می‌شود که اعضای هیأت مدیره بانک منافع مالی مشترک با آن اشخاص دارند.

۸۱. تضاد منافع همچنین در حالتی ایجاد می‌گردد که یک بانک، بخشی از یک گروه گسترده تر می‌باشد. به عنوان مثال جایی که بانک عضو گروهی است، خطوط گزارش دهی و جریان اطلاعات بین بانک و شرکت مادر یا شرکت‌های تابعه می‌توانند منجر به ظهور تضاد منافع شود (به عنوان مثال کسب اطلاعات حساس در خصوص مالکیت بالقوه، اطلاعات محرمانه از واحدهای مختلف یا فشار برای اجرای یک کسب و کاری که بر مبنای شرایط مساوی نباشد).

۸۲. هیأت مدیره باید بر اجرایی شدن و اعمال خط‌مشی‌ها برای شناسایی تضاد منافع بالقوه نظارت نماید. در جایی که نمی‌توان از این تضادها اجتناب ورزید، آن‌ها باید به خوبی مدیریت شوند (بر مبنای ارتباطات یا تراکنش‌های مجاز مبتنی بر خط‌مشی‌های حاکمیتی صحیح و سازگار با قوانین ملی و استانداردهای نظارت). ۸۳. هیأت مدیره باید یک خط‌مشی رسمی مکتوب در خصوص تضاد منافع و همچنین فرآیند رعایت الزامات مدونی برای اجرای آن خط‌مشی داشته باشد که موارد ذیل را در بر گیرد:

- اجتناب از تبیین وظیفه قانونی برای اعضا در خصوص فعالیتی که می‌تواند ایجاد تضاد منافع کند؛
- مثال‌هایی که نشان می‌دهد در چه حالتی تضاد منافع در زمان خدمت به عنوان عضو هیأت مدیره ایجاد می‌شود؛
- بررسی سختگیرانه و تبیین فرآیند تصویب برای اعضای هیأت مدیره که باید قبل از درگیر شدن به فعالیتی آن‌را رعایت کنند (مانند خدمت در هیأت مدیره ای دیگر) بطوری که اطمینان حاصل شود که چنین فعالیتی ایجاد تعارض منافع نمی‌کند؛
- تبیین دقیق وظیفه قانونی اعضا به منظور شناسایی هر موضوعی که می‌تواند منجر به تعارض منافع شود یا خواهد شد؛
- تبیین وظیفه اخلاقی اعضا به منظور اسنکاف از رأی دادن به هر موضوعی که می‌تواند منجر به تعارض منافع شود یا جایی که بیطرفی اعضا یا توانایی عضو برای اجرای صحیح وظایف خود نسبت به بانک احتمال می‌رود، خدشه‌دار شود؛

- تبیین شیوه‌های مناسب برای معاملات با اشخاص مرتبط بطوری که با آن‌ها با شرایط مساوی رفتار شود؛ و
 - و اجتناب از هر روشی که اجرای آن منجر به تضاد منافع اعضا با خطمشی بانک می‌شود.
۸۴. هیأت‌مدیره ملزم می‌باشد که اطمینان حاصل نماید که فرآیند افشای عمومی اطلاعات مناسب است و اطلاعات مورد نیاز ناظران را به منظور نظارت بر خطمشی‌هایی که به طور بالقوه با منافع بانک در تعارض است، فراهم می‌آورد.
۸۵. این موضوع باید اطلاعاتی در خصوص رویکرد بانک برای افشا و نگهداری مواردی از تضاد منافع که در تعارض با خطمشی‌های بانک بوده و یا می‌تواند به سبب وابستگان بانک یا معاملات با دیگر اشخاص حقوقی درون گروه ایجاد شود، دربر گیرد.
۸۶. هنگامی که بانک متعلق به دولت باشد و مشمول نظارت بانکی دولت نیز شود، تعارض منافع بالقوه‌ای به وقوع می‌پیوندد. اگر تعارض منافع این چنینی وجود داشته باشد، تفکیک کامل امور اداری در زمینه مالکیت و وظایف نظارت بانکی به منظور به حداقل رساندن دخالت سیاسی در نظارت بر بانک‌ها مورد نیاز است.

اصل چهارم: مدیریت ارشد (مدیرعامل)

مدیرعامل باید تحت مدیریت و نظارت هیأت‌مدیره، به امر مدیریت و انجام فعالیت‌های بانک به شیوه‌ای سازگار با راهبرد کسب‌وکار، ریسک‌پذیری، مشوق‌های جبران خدمات و سایر خط‌مشی‌های مصوب هیأت‌مدیره، بپردازد.

۸۷. مدیریت ارشد عبارت است از گروهی از یکایک اشخاصی که مسئول و پاسخ‌گو به هیأت‌مدیره به منظور مدیریت مناسب و با احتیاط فعالیت‌های جاری بانک می‌باشند.

۸۸. تشکیلات و رویه‌های انجام کار و تصمیم‌گیری مدیریت ارشد باید واضح و شفاف بوده و در راستای بهبود مدیریت مؤثر بانک طراحی شده باشد. این موضوع شامل درک روشنی از نقش، اقتدار و مسئولیت‌پذیری مناصب مختلف در مدیریت ارشد و از جمله مدیریت اجرایی (مدیرعامل) است.

۸۹. اعضای تیم مدیریت ارشد باید از تجربه، شایستگی‌ها و انسجام بایسته به منظور مدیریت افراد و کسب‌وکار تحت نظارت خود برخوردار باشند. آن‌ها باید از امکان دسترسی به آموزش‌های منظم برای حفظ و ارتقای شایستگی خود برخوردار بوده و در زمینه پیشرفت‌های مرتبط با حوزه مسئولیت خود به روز باشند. ۹۰. مدیریت ارشد باید از طریق فرآیندهای کارمندیابی و یا حمایت مناسب که صلاحیت‌های مورد نیاز برای پست مدیریت ارشد را ملحوظ نظر دارد، انتخاب شده باشند. به منظور انتصاب در پست‌های مدیریتی که هیأت‌مدیره ملزم به بررسی و انتخاب نامزدها از طریق فرآیندهای مصاحبه برای آن‌ها می‌باشد، مدیریت ارشد باید اطلاعات کافی به هیأت‌مدیره ارائه دهد.

۹۱. اساساً، مدیریت ارشد به اجرای حاکمیت شرکتی خوب در بانک از طریق هدایت کارکنان کمک می‌نماید. (برای مثال به‌وسیله کمک به ترویج اصول اخلاقی از طریق هیأت‌مدیره در رأس سازمان). اعضای مدیریت ارشد باید شرایط نظارت مؤثر را برای موضوعات تحت مدیریت خود فراهم آورند و اطمینان حاصل نمایند که فعالیت‌های بانک سازگار با راهبرد کسب‌وکار، ریسک‌پذیری و خط‌مشی‌های تصویب شده بوسیله هیأت‌مدیره است.

۹۲. مدیریت ارشد مسئول تفویض وظایف به کارمندان بوده و باید ساختار مدیریتی را به نحوی ایجاد نماید که پاسخگویی و شفافیت را در تمام بانک بهبود بخشد.

۹۳. مدیریت ارشد باید بر اساس منویات هیأت‌مدیره، راهبردهای کسب‌وکار سیستم‌های مدیریت ریسک، فرهنگ ریسک، فرآیندها و کنترل‌های مدیریت - ریسک‌های مالی و غیر مالی - را که بانک با آن مواجه می‌شود، را اعمال نماید به‌طوری‌که همراستا با قوانین و مقررات و خط‌مشی‌های داخلی بانک باشد.

- این موضوع شامل مدیریت ریسک مستقل و جامع، وظایف حسابرسی و رعایت الزامات به علاوه یک نظام کلی اثربخش برای کنترل‌های داخلی می‌باشد. مدیریت ارشد باید ضمن شناسایی و تفکیک وظایف مدیریت ریسک، رعایت الزامات و حسابرسی داخلی، آن‌ها را محترم شمرده و در انجام چنین وظایفی مداخله ننماید.

۹۴. مدیریت ارشد باید اطلاعات مورد نیاز هیأت‌مدیره را به منظور انجام وظایف هیأت‌مدکور، نظارت بر مدیریت ارشد و ارزیابی کیفیت عملکرد آن تهیه نماید. در این خصوص مدیریت ارشد باید بصورت منظم و بقدر کفایت هیأت‌مدیره را از موضوعات جاری شامل موارد ذیل آگاه نماید:

- تغییرات در راهبرد کسب و کار، ریسک / ریسک‌پذیری؛
- عملکرد و شرایط مالی بانک؛
- نقض حدود ریسک یا دستورالعمل‌های رعایت الزامات؛
- کاستی‌های نظام کنترل داخلی؛
- ملاحظات نظارتی و قانونی؛ و
- مسائلی که در نتیجه رویه‌های نادرست در بانک رخ می‌دهند.

اصل پنجم: حاکمیت شرکتی در ساختارهای گروهی

در یک ساختار گروهی، هیأت‌مدیره شرکت مادر مسئولیتی کلی از طرف گروه دارد تا بتواند اطمینان یابد که چارچوب حاکمیتی مناسب و متناسب با ساختار، کسب‌وکار و ریسک‌های گروه و هر یک از واحدهای تابعه وجود دارد. هیأت‌مدیره و مدیران ارشد باید از ساختار سازمانی گروه بانکی و ریسک‌های مرتبط با آن آگاه و مطلع باشند.

هیأت‌مدیره شرکت مادر

۹۵. در یک ساختار گروهی، هیأت‌مدیره شرکت مادر باید از ریسک‌های مهم و موضوعاتی که ممکن است هم بانک به عنوان یک کل و هم واحدهای تابعه آن را تحت تأثیر قرار دهد، آگاه باشد. هیأت‌مدیره، باید با اطمینان نظر به استقلال مسئولیت‌های حقوقی و حاکمیتی هیأت‌مدیره واحدهای تابعه، نظارت موثری بر واحدهای تابعه داشته باشد.

۹۶. هیأت‌مدیره شرکت مادر به منظور انجام مسئولیت‌هایش باید:

- یک ساختار گروهی (شامل شخصیت حقوقی و ساختار کسب‌وکار) و چارچوب حاکمیتی با تعریف روشنی از نقش‌ها و مسئولیت‌ها به تفکیک شرکت مادر و واحدهای تابعه عضو گروه، با توجه به پیچیدگی و اهمیت واحد تابعه، ایجاد نماید؛
- ساختار مناسب هیأت‌مدیره و مدیران ارشد برای هر یک از واحدهای تابعه با توجه به کسب‌وکار و ریسک‌های متفاوت آن‌ها در نظر گرفته شود؛
- چارچوب حاکمیت شرکتی گروه را از منظر مناسب بودن خط‌مشی‌ها، فرآیندها، کنترل‌ها و شناسایی ریسک‌هایی که ناشی از فعالیت و ساختارهای گروه می‌باشد، ارزیابی نماید؛
- در چارچوب حاکمیت شرکتی گروه، از وجود فرآیندها و کنترل‌های مناسب جهت شناسایی و توجه به تضاد منافع بالقوه در درون گروه، مانند افزایش مبادلات درون گروهی، اطمینان حاصل نماید؛
- منابع مکفی به منظور پایش و نظارت موثر بر رعایت الزامات واحدهای تابعه با الزامات حاکمیتی و قوانین و مقررات را داشته باشد؛
- ارتباط موثر با مقام ناظر بانک و همچنین مقام ناظر واحدهای تابعه به طور مستقیم و یا از طریق هیأت‌مدیره واحد تابعه داشته باشد؛

- یک واحد حسابرسی داخلی مؤثر به منظور حصول اطمینان از انجام حسابرسی‌ها در همه واحدهای تابعه به عنوان بخشی از گروه و یا خود گروه به صورت یک کل، ایجاد نماید؛ و
- از این که چارچوب حاکمیت شرکتی درون گروهی مشتمل بر فرآیندها و کنترل‌های مناسب به منظور شناسایی و توجه به تضاد منافع بالقوه درون گروهی که بعبارتی از تبادلات بین گروهی در درک درستی از منافع گروه ناشی می‌شود، اطمینان یابد.

هیأت‌مدیره واحدهای تابعه

۹۷. هیأت‌مدیره و مدیران ارشد واحدهای تابعه به منظور بهبود کارایی فرآیندهای مدیریت ریسک در واحدهای خود مسئول هستند. روش‌ها و رویه‌های بکار گرفته شده در واحدهای تابعه باید از اثربخشی مدیریت ریسک در سطح گروه حمایت نماید. در حالی که هیأت‌مدیره شرکت مادر، خط‌مشی‌های ریسک شرکت را تعیین و راهبردها و مدیریت ریسک در گستره گروه را راهبری می‌نمایند، هیأت‌مدیره و مدیران واحدهای تابعه باید بر عملیات شعب منطقه‌ای و محلی خود آگاه بوده و ریسک‌های آن‌ها را ارزیابی نمایند. شرکت مادر باید اطمینان حاصل کند که ابزار و اختیارات کافی و مناسب را جهت پایش واحدهای تابعه داشته و واحدهای تابعه نیز بر الزام گزارش‌دهی تعهدات خود به شرکت مادر وافق هستند. هیأت‌مدیره واحدهای تابعه، مسئول ارزیابی سازگاری خط‌مشی‌های گروه با قوانین محلی و الزامات مقرراتی می‌باشد.

۹۸. اهداف راهبردی، چارچوب مدیریت ریسک، ارزش‌های سازمانی و اصول حاکمیت شرکتی واحدهای تابعه باید در راستای خط‌مشی‌های شرکت مادر و گروه، تدوین شود. هیأت‌مدیره واحد تابعه لازم است که در مواقعی که خط‌مشی گروه با قوانین اجرایی و مقررات نظارتی و احتیاطی در تضاد باشد و یا مخل مدیریت مطلوب و آینده نگر واحد تابعه شود، اصلاحات لازم را اعمال نماید.

۹۹. در واحدهای تابعه بااهمیت از نظر نظارتی (به سبب نمایه ریسک یا اهمیت سیستماتیک یا به موجب میزان وابستگی به شرکت مادر)، هیأت‌مدیره ملزم می‌باشد علاوه بر اقداماتی که پیشتر بیان شد آنچه را که بایسته است به منظور ایجاد هماهنگی‌های لازم میان مسئولیت‌های حاکمیت شرکتی‌اش با الزامات قانونی و مقرراتی که در حال اجراست، انجام دهد.

ساختارهای مبهم یا پیچیده

۱۰۰. بانک‌ها، ساختارهایی با مقاصد قانونی، نظارتی و مالیاتی ایجاد می‌کنند. ساختارها می‌توانند به صورت واحدها، شعب، واحدهای تابعه و یا سایر اشکال قانونی ایجاد شوند که می‌توانند به طور قابل ملاحظه‌ای

پیچیدگی‌های سازمان را افزایش دهند. تعداد واحدهای قانونی، و به طور مشخص، ارتباطات داخلی و مبادلات بین گروهی میان چنین واحدهایی می‌تواند چالش‌هایی جدی در شناسایی و مدیریت ریسک‌های سازمان به صورت یک کل ایجاد نماید.

۱۰۱. انجام عملیات از طریق ساختارهای پیچیده و غیرشفاف، ممکن است ریسک‌های مالی، قانونی، شهرت و سایر ریسک‌ها را برای بانک ایجاد نماید. این امر می‌تواند مانع از مدیریت مطلوب هیأت‌مدیره و هدایت ارزیابی مناسب فعالیت‌های بانک شود. علاوه بر آن، ساختارهای پیچیده می‌تواند مانع از تحقق نظارت بانکی مؤثر شود.

۱۰۲. هیأت‌مدیره و مدیران ارشد بانک به منظور شناخت و انجام اقدام مناسب در جهت کاهش و حذف چالش‌های ناشی از ساختارهای پیچیده و مبهم گروه باید اقدامات زیر را انجام دهند:

- جلوگیری از ایجاد ساختارهای پیچیده غیرضروری که استحکام اقتصادی و اهداف کسب‌وکار بانک را تضعیف می‌کند؛
- پایش و بازبینی مستمر خط‌مشی‌ها، رویه‌ها و فرآیندهای حاکمیتی که ساختارها و فعالیت‌های پیچیده را ابقا می‌نمایند؛ شامل، بررسی کامل اهداف، ریسک‌های ناشی از تعامل بین اعضای گروه و توانایی بانک در مدیریت ریسک‌های مزبور، قبل از ایجاد ساختارهای جدید و آغاز فعالیت‌های مشترک؛
- ایجاد فرآیندی متمرکز به منظور اتخاذ تصمیم در خصوص تأسیس شرکت‌های تابعه جدید بر اساس ضوابط تأسیس از قبیل توانایی در نظارت و پایش اجرای هر یک از مقررات اشخاص حقوقی، مالیات، گزارشگری مالی، حاکمیت و سایر الزامات برای انحلال واحدهای تابعه غیرفعال؛
- ایجاد رویه‌ها و فرآیندهای مناسب به منظور شناسایی و مدیریت تمامی ریسک‌های بااهمیت ناشی از ساختارهای پیچیده و مبهم شامل؛ فقدان شفافیت در کادر مدیریت، ریسک‌های عملیاتی ناشی از ساختارهای به هم پیوسته و پیچیده، منابع در معرض ریسک درون گروهی، وثایق غیرواقعی و ریسک طرف مقابل (مشتری). بانک فقط باید ساختارهایی را ایجاد کند که در آنها ریسک‌های بااهمیت به طور مناسب شناسایی، ارزیابی و مدیریت می‌شوند؛

- اطمینان از این که تمامی فعالیت‌ها و ساختارهای گروه به طور منظم توسط حسابرسان داخلی و مستقل مورد حسابرسی قرار می‌گیرند.

۱۰۳. هیأت‌مدیره شرکت مادر می‌تواند به منظور افزایش اثربخشی موارد مذکور، الزامات لازم جهت بازیابی دوره‌ای بسیار منظم و بی طرفانه ای از ساختار، فعالیت‌ها و کنترل‌های مربوطه و همچنین سازگاری آن‌ها با راهبردهای مصوب هیأت‌مدیره را مقرر نمایند.

۱۰۴. هیأت‌مدیره موظف است گزارش‌های لازم را در مورد خط‌مشی‌ها و راهبردهای متخذه در خصوص ایجاد و نگهداری ساختارها و فعالیت‌های واحدهای تابعه را به مقام ناظر بانک و مقام ناظر در کشور میزبان ارائه دهد.

اصل ششم: واحد مدیریت ریسک

بانک‌ها باید واحد مدیریت ریسک مستقل و اثربخشی را تحت هدایت مدیر ارشد ریسک دارا باشند که از اعتبار، استقلال، منابع کافی و دسترسی به هیأت‌مدیره برخوردار باشد.

۱۰۵. واحد مدیریت ریسک، مؤلفه‌ای کلیدی از سطح دوم دفاعی بانک است. این واحد مسئولیت پایش فعالیت‌های ریسک‌پذیری را در سراسر بانک بر عهده دارد و به همین منظور لازم است از اقتدار کافی در درون سازمان برخوردار باشد. فعالیت‌های کلیدی واحد مدیریت ریسک موارد ذیل را دربر دارد:

- شناسایی موارد مهم، ریسک نوسانات ارزشهای خارجی و ریسک‌های در حال ظهور؛
- ارزیابی ریسک‌های مزبور و سنجش و اندازه‌گیری رویارویی بانک با آنها؛
- بازنگری و تصویب، حمایت و اجرای چارچوب حاکمیت ریسک بانک توسط هیأت‌مدیره که مشتمل بر فرهنگ ریسک بانک، ریسک‌پذیری و حدود ریسک است؛
- نظارت مستمر بر فعالیت‌های ریسک‌پذیری و منابع در معرض ریسک مطابق با ریسک‌پذیری، حدود ریسک مورد تصویب هیأت‌مدیره و رعایت الزامات سرمایه‌ای یا نقدینگی (یعنی برنامه‌ریزی سرمایه‌ای)؛
- سازماندهی یک سامانه هشدار اولیه یا تریگر برای اعلام نقض ریسک‌پذیری یا حدود ریسک بانک؛
- در صورت لزوم، توانایی اتخاذ تصمیم‌های چالش‌برانگیز که منجر به وقوع ریسک مهم می‌شوند؛ و
- گزارش به مدیریت ارشد و هیأت‌مدیره یا کمیته ریسک در رابطه با تمامی این موارد، که می‌تواند در بر گیرنده آرایه اقدامات مناسب به منظور کاهش اثرات مخرب ریسک باشد لیکن، توجه داشته باشید که تنها محدود به ذکر این مورد نیست.

۱۰۶. در حالی که کار با هر یک از واحدهای کسب‌وکار برای مدیران ریسک امری معمول است، واحد مدیریت ریسک باید به اندازه کافی مستقل از سایر واحدهای کسب‌وکار باشد و نباید در ایجاد و کسب درآمد مشارکت داشته باشد. چنین استقلال‌ی یک مؤلفه اصلی از واحد مدیریت ریسک مؤثر است، چراکه به درجه ریسک شرکت‌های تابعه مرتبط و وابسته و سطوح دفاعی که پتانسیل ایجاد ریسک‌های مهم برای بانک را دارند، دسترسی دارد.

۱۰۷. واحد مدیریت ریسک باید متشکل از تعداد مناسبی از کارمندانی باشد که از تجربه و ویژگی‌های لازم از جمله دانش بازار و محصول بهره‌مند باشند و همچنین شناخت کاملی از اصول و مفاهیم ریسک داشته باشند. کارمندان باید از اشتیاق و توانایی به چالش کشیدن عملیات کسب و کار بانک در رابطه با تمام جوانب ریسکی که از فعالیت‌های بانک بر می‌خیزد برخوردار باشند. کارمندان باید تحت آموزش‌های منظم و مستمر قرار گیرند.

نقش مدیرارشد ریسک

۱۰۸. بانک‌های بزرگ، پیچیده و فعال در عرصه بین‌المللی و سایر بانک‌ها بر اساس نمایه ریسک و مقررات حاکمیت محلی خود باید یک مدیرارشد (مدیرارشد ریسک یا هم پایه آن) دارای اختیارات و مسئولیت همه جانبه در خصوص واحد مدیریت ریسک بانک داشته باشند. در گروه‌های بانکی علاوه بر مدیران ریسک، در سطح شرکت‌های تابعه مسئول ریسک تعریف می‌شود. از آنجا که در برخی از بانک‌ها، وظایف مدیرارشد ریسک می‌تواند توسط مدیر دیگری با عنوان شغلی متفاوت انجام شود، در این سند هدف از اشاره به مدیرارشد ریسک، ادغام پست‌های هم پایه و با موقعیت‌های برابر در شرایطی است که این پست‌ها استقلال و دیگر الزامات شرح داده شده در این سند را دارا باشند.

۱۰۹. مدیرارشد ریسک، مسئولیت اصلی نظارت بر ایجاد و اجرای واحد مدیریت ریسک بانک را بر عهده دارد. این مسئولیت مشتمل بر بهبود مستمر مهارت‌های کارمندان و سیستم‌های مدیریت ریسک، خط‌مشی‌ها، فرآیندها، مدل‌های کمی و در صورت لزوم گزارش‌ها می‌باشد که هدف آن حصول اطمینان از مزیت‌ها و کارایی قابلیت‌های مدیریت ریسک برای حمایت کامل از اهداف راهبردی بانک و تمامی فعالیت‌های ریسک‌پذیری آن است. مدیرارشد ریسک، مسئولیت مشاوره به هیأت‌مدیره در پایش و نظارت بر گستره ریسک‌پذیری بانک و بیانیه ریسک‌پذیری و تبیین حدود ریسک را بر عهده دارد. مدیرارشد ریسک، باید به همراه مدیریت بر نظارت بر عملکرد ریسک‌پذیری و رعایت حدود ریسک مداخله نموده و مشارکت فعالانه داشته باشد. مسئولیت‌های مدیرارشد ریسک، عبارتند از مدیریت و مشارکت در فرآیندهای مهم تصمیم‌گیری (برای مثال، برنامه‌ریزی راهبردی، برنامه‌ریزی سرمایه‌ای و نقدینگی، معرفی محصولات و خدمات جدید، طراحی و پیاده‌سازی نظام جبران خدمات) نیز می‌باشد.

۱۱۰. مدیرارشد ریسک، باید از ارشدیت، اعتبار و مهارت‌های لازم برای نظارت بر فعالیت‌های مدیریت ریسک بانک برخوردار باشد. مدیرارشد ریسک باید مستقل باشد و وظایفی مجزا از سایر واحدهای اجرایی

داشته باشد. بر این اساس، مدیرارشد ریسک امکان دسترسی به همه انواع اطلاعات لازم برای اجرای وظایف خود را دارد. با این حال مدیرارشد ریسک نباید مسئولیت مدیریتی یا مالی در سطوح عملیاتی یا اقدامات کسب درآمد را داشته باشد و خدمت همزمان در دو پست در سازمان نیز ممنوع است. (به عبارت دیگر، مدیرارشد عملیات، مدیرارشد مالی، مدیر حسابرسی یا سایر مدیران ارشد بر اساس قانون نباید در پست مدیرارشد ریسک فعالیت کنند.) در صورتی که مراتب گزارش دهی رسمی در بانکها متفاوت باشند، مدیرارشد ریسک باید این موضوع را به هیأت‌مدیره یا کمیته ریسک گزارش دهد و بدون هیچ مانعی به آن‌ها دسترسی مستقیم داشته باشد. مدیرارشد ریسک باید از توانایی تفسیر و تحلیل ریسک به گونه ای که مفهوم و قابل درک باشد و موجبات مشارکت مؤثر هیأت‌مدیره و مدیریت را در مباحثه ای سازنده در رابطه با مسائل کلیدی ریسک فراهم آورد، برخوردار باشد. تعامل بین مدیرارشد ریسک و هیأت‌مدیره و/یا کمیته ریسک باید به طور منظم انجام شود و مدیرارشد ریسک باید بتواند با هیأت‌مدیره یا کمیته ریسک بدون حضور مدیران اجرایی ملاقات نماید.

۱۱۱. انتصاب، عزل و سایر تغییرات در پست مدیرارشد ریسک باید در هیأت‌مدیره یا کمیته ریسک تصویب شود. در صورتی که مدیرارشد ریسک از پست خود عزل شود، این امر باید به اطلاع عموم رسانده شود. بانک ملزم می‌باشد دلایل عزل را به ناظران توضیح دهد. عملکرد، حقوق و مزایا و حساب درآمد و خرج مدیرارشد ریسک باید توسط کمیته ریسک یا هیأت‌مدیره مورد بررسی و ارزیابی قرار بگیرد و به تصویب و تأیید آن‌ها برسد.

اصل هفتم: شناسایی، پایش و کنترل ریسک

ریسک‌ها باید شناسایی، پایش و کنترل شوند. این امر باید دائمی بوده و در گستره بانک و برای یکایک واحدها انجام پذیرد.

۱۱۲. چارچوب حاکمیتی ریسک بانک، باید شامل خط‌مشی‌ها بوده و با شیوه‌های کنترلی و فرآیندهای مناسب مورد حمایت قرار گیرد. همچنین باید به طوری طراحی گردد که قابلیت‌های شناسایی، جمع، کاهش و پایش بانک با اندازه، پیچیدگی و نمایه ریسک متناسب باشد.

۱۱۳. شناسایی ریسک باید تمامی ریسک‌های بانک را از جمله اقلام بالای خط و زیر خط ترازنامه، ریسک‌هایی در گستره گروه بانکی، تمامی پورتفوی و در سطح عملیاتی بانک، دربرگیرد. به منظور انجام ارزیابی مؤثر ریسک، هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد از جمله مدیر ارشر ریسک باید به طور منظم و اساسی، ریسک‌هایی که بانک با آن مواجه می‌گردد و به طور کلی نمایه ریسک بانک را ارزیابی نمایند. فرآیند ارزیابی ریسک باید شامل تحلیل دائمی ریسک‌های موجود و همچنین شناسایی ریسک‌های جدید و نوظهور باشد. ریسک‌ها باید در تمام واحدهای سازمان شناخته شوند. همچنین باید بر مجموعه ریسک‌های مهم تمرکز نمود و عامل باید در ارزیابی ریسک مورد توجه قرار گیرند.

۱۱۴. شناسایی ریسک و اندازه‌گیری آن باید شامل عناصر کمی و کیفی باشد. مدیریت ریسک باید همچنین ملاحظات کیفی در سطح بانک در خصوص ریسک‌های مرتبط با محیط عملیاتی خارج از بانک را دربر گیرد. بانک‌ها باید شیوه‌ای مدون برای شناسایی و اندازه‌گیری ریسک‌هایی که به سختی کمی می‌شوند مانند ریسک شهرت داشته باشند.

۱۱۵. کنترل‌های داخلی به این قصد طراحی می‌شوند که اطمینان حاصل شود که هر یک از ریسک‌های کلیدی دارای خط‌مشی، فرآیند و اندازه‌گیری معینی است. هیأت‌مدیره باید اطمینان یابد که کنترل داخلی و خط‌مشی، فرآیند و دیگر اقدامات بکار گرفته شده در راستای آن چه منظور نظر بوده و مصوب شده است، اعمال می‌شوند. بنابراین کنترل داخلی به اطمینان یافتن از تمامیت و بدون نقص بودن فرآیند رعایت الزامات و کارایی کمک می‌کند. کنترل‌های داخلی، اطلاعات مدیریتی و مالی مورد اتکاء، بهنگام و کاملی را فراهم می‌آورد و بعلاوه اطمینان می‌دهد که عملکرد بانک با خط‌مشی‌های مختلف، قوانین و مقررات حاکم مطابقت داشته است.

۱۱۶. به منظور اجتناب از مبادرت به عملی خارج از اختیارات و حتی جعل و کلاهبرداری، کنترل داخلی بر اختیارات مدیران و کارمندان وضع می‌شود. حتی در بانک‌های کوچک برای مثال تصمیمات کلیدی مدیریت باید بوسیله چند نفر اتخاذ شود. همچنین بررسی‌های داخلی باید میزان انطباق خط‌مشی و فرآیندهای حاکمیت شرکتی را با خط‌مشی‌های نظارتی و قانونی تعیین نماید. گستره اقدامات مقتضی عنصری کلیدی برای نظام کنترل داخلی می‌باشد.

۱۱۷. پیچیدگی زیربنایی مدیریت ریسک بانک‌ها خصوصاً زیربنای اطلاعاتی، داده کاوی و تکنولوژی اطلاعات، باید هماهنگ با توسعه تکنولوژی باشد مانند اطلاعات ترازنامه و رشد درآمد، پیچیدگی رو به تزاید کسب‌وکار بانک‌ها، ترکیب یا ساختار ریسک، توسعه جغرافیایی ادغام‌ها یا ورود محصولات و خطوط کاری جدید.

۱۱۸. بانک‌ها برای ارزیابی ریسک‌های خود، اخذ تصمیمات راهبردی کسب‌وکار و تعیین کفایت سرمایه و الزامات نقدینگی نیازمند اطلاعات دقیق داخلی و خارجی هستند. هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد باید توجه خاصی به کیفیت و کامل بودن و دقت اطلاعات بکار گرفته شده در تصمیم‌گیری‌ها داشته باشند. با وجود این که ابزارهایی همچون رتبه بندی اعتباری در خارج از بانک و مدل‌های ریسک و اطلاعات خریداری شده از خارج بانک می‌تواند برای یک ارزیابی جامع، مفید باشد، با اینحال بانک‌ها نهایتاً مسئول ارزیابی ریسک خود می‌باشند.

۱۱۹. علاوه بر تحلیل کیفی ریسک و پایش آن‌ها لازم است اندازه‌گیری ریسک و استفاده از فن مدلسازی مورد استفاده قرار گیرند، لیکن، هرگز جایگزین آن‌ها نشوند. واحد مدیریت ریسک باید هیأت‌مدیره و مدیران ارشد را در فروض بکارگرفته شده و کاستی‌های بالقوه تحلیل‌ها و مدلسازی‌های ریسک بانکی یاری رساند. این موضوع به هیأت‌مدیره کمک می‌کند که اطمینان حاصل کند منابع در معرض ریسک بطور جامع و صحیح منعکس می‌گردد و می‌تواند باعث واکنش سریعتر در مواجهه با ریسک و کاهش آن شود.

۱۲۰. بانک‌ها باید آزمون بحران و تحلیل سناریو را به عنوان بخشی از تحلیل کیفی و کمی ریسک‌های خود در نظر داشته باشند و این امر به منظور درک بهتر منابع در معرض خطر و موقعیت‌های نامطلوب می‌باشد.

- آزمون بحران داخلی، باید سناریوهایی را پوشش دهد که مبتنی بر فروض منطقی با توجه به هماهنگی و مرتبط بودن باشد. مدیریت ارشد باید چالش‌های مؤثر بر سناریوها که در تحلیل

ریسک بانک مورد استفاده قرار می‌گیرند را تعریف و تصویب نماید و در صورت امکان هیأت‌مدیره باید سناریوهایی که در تحلیل ریسک بانک مورد استفاده قرار گرفته است را بازنگری و تصویب نماید؛

- آزمون بحران معکوس می‌تواند نگاهی عمیقتر را به موقعیت ریسک بانک داشته و همچنین رویکردهای مدیریتی آینده نگر را ارائه دهد؛

- نتایج برنامه آزمون بحران باید بطور ادواری توسط هیأت‌مدیره یا کمیته ریسک بازنگری شود. نتایج آزمون باید در ارزیابی ریسک‌پذیری بانک، فرآیندهای ارزیابی کفایت سرمایه، فرآیند طراحی و برنامه‌ریزی نقدینگی و سرمایه و بودجه برای شرایط بحرانی، استفاده شود. واحد مدیریت ریسک باید نوع رفتار مناسب با توجه به نتایج حاصله از آزمون بحران را پیشنهاد نماید؛ و

- نتایج آزمون بحران و تحلیل سناریو باید به تمام سطوح عملیاتی بانک و یکایک واحدهای بانک اعلام شود و مورد توجه قرار گیرد.

۱۲۱. بانک باید پس از انجام آزمون، بخشی از سناریو پیشنهادی را بطور واقعی شبیه‌سازی کند و با مقایسه نتایج حاصل از تخمین ریسک در عمل، به درستی و اثربخشی فرآیند مدیریت ریسک کمک کرده و در صورت لزوم تعدیلات لازم را انجام دهد.

۱۲۲. علاوه بر شناسایی و اندازه‌گیری منابع در معرض خطر، در فرآیند واحد مدیریت ریسک لازم است، راه‌های ممکن برای کاهش این مخاطرات را ارزیابی نمود. در برخی موارد، واحد مدیریت ریسک می‌تواند مخاطرات را محدود و یا مستقیماً کاهش و یا پوشش دهد. اما، زمانی که تصمیم بر این است که ریسکی را که خارج از حدود هستند، را بپذیریم (بطور موقت) یا ریسکی را تقبل کنیم که قابل پوشش یا کاهش نیست، واحد مدیریت ریسک باید معافیت‌های (استثنائات) مهم را به هیأت‌مدیره گزارش نماید. بر این اساس، لازم است شرایطی را که این اطمینان را می‌دهد که بانک در چارچوب ریسک باقی مانده و مورد ارزیابی است یا تابع مصوبات استثنایی بوده را کنترل نمود. این که کدام رویکرد مناسب است، بستگی به مسائل جاری است، مشروط بر آن که استقلال واحد مدیریت ریسک مورد خدشه قرار نگیرد.

۱۲۳. بانک‌ها باید برای خطوط کاری خود، گسترش بازار محصولات و خدمات جدید و همچنین معاملات بزرگ و پیچیده‌ای که مستلزم استفاده از منابع مهم هستند و یا ریسک‌هایی که کمی کردن آن‌ها سخت

است، فرآیندهای مدون و مدیریت ریسک داشته باشند. همچنین بانک‌ها مبتنی بر فرآیندی مدون و مصوب می‌توانند اقدام به برون‌سپاری کارکردها و وظایف خود در این خصوص نمایند. واحد مدیریت ریسک باید اطلاعات لازم در خصوص ریسک به عنوان بخشی از فرآیند مدیریتی خود و همچنین قابلیت برون‌سپاری برای مدیریت ریسک و رعایت الزامات نظارتی و قانونی را جهت ارایه به هیأت‌مدیره فراهم آورد. این فرآیند باید شامل موارد زیر باشد:

- ارزیابی کامل و صریح ریسک‌ها تحت سناریوهای متفاوت و همچنین تعیین کاستی‌های بالقوه در توانایی مدیریت ریسک بانک و کنترل داخلی به منظور مدیریت مؤثر ریسک‌های موجود؛
 - ارزیابی محدوده‌ای که مدیریت ریسک بانک، رعایت الزامات نظارتی و قانونی، فناوری اطلاعات، سطح عملیاتی بانک و واحدهای کنترل داخلی، ابزارهای مناسب و تجربیات لازم به منظور سنجش و مدیریت ریسک‌های مرتبط با آن محدوده.
- در صورتی که فرآیندهای مدیریت ریسک مؤثر نباشند، ایجاد محصولات، خدمات و فعالیت جدید، یا ایجاد ارتباط با شخص ثالثی یا معامله با آن باید تا احراز توانایی بانک برای فعالیت و مواجهه مناسب با آن‌ها به تأخیر بیفتد. همچنین، بانک‌ها باید فرآیند ارزیابی و سنجش به منظور پیش‌بینی‌های ابتدایی پیرامون ریسک را با ترتیبات مدیریتی ریسک خود بطور دقیق انطباق دهند.
۱۲۴. رویکرد شناسایی و اندازه‌گیری مؤثر ریسک برای واحدهای تابعه و وابسته‌های بانک نیز حائز اهمیت است. واحدهای تابعه و وابسته‌های مهم بانک که دارای ریسک‌های زیادی هستند باید بوسیله سیستم مدیریت ریسک شناخته شوند و به عنوان جزیی از چارچوب حاکمیتی کلی بانک در نظر گرفته شوند.
۱۲۵. ادغام و پیامدهایش، تحریم‌ها، واگذاری اموال و سایر تغییرات در ساختار سازمانی بانک‌ها بطور خاص چالش‌هایی را برای مدیریت ریسک بانک ایجاد نموده است. علی‌الخصوص، ریسک‌هایی که می‌توانند بر اثر قصور در شناسایی ریسک‌هایی که بعد از ادغام و تغییرات برای بانک‌ها بوجود می‌آیند و یا فعالیت‌هایی که در تعارض با اهداف راهبردی و ریسک‌پذیری بانک می‌باشند، ناشی شوند. واحد مدیریت ریسک باید فعالانه ریسک‌هایی را که از ادغام و پیامدهایش ناشی می‌شود را تعیین نماید و یافته‌ها و اطلاعاتی که پیرامون این ریسک‌ها بدست آورده است را به هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد بانک ارایه نماید.

اصل هشتم: ارتباطات ریسک

چارچوب حاکمیتی ریسک اثربخش مستلزم ارتباطات قوی پیرامون ریسک در تمامی واحدهای بانک و با اعضای هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد از طریق گزارش‌دهی به آن‌ها، می‌باشد.

۱۲۶. ارتباطات مستمر در خصوص مباحث مرتبط با ریسک که مشتمل بر راهبرد ریسک بانک می‌باشد، یک اصل کلیدی در زمینه ایجاد فرهنگ قوی ریسک‌پذیری در تمام بانک می‌باشد. فرهنگ قوی ریسک‌پذیری باید آگاهی نسبت به ریسک را بهبود بخشیده و روابط همه‌جانبه و چالش در خصوص ریسک‌پذیری را در سطح افقی سازمان و همچنین به صورت عمودی در میان هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد، تقویت نماید. مدیریت ارشد باید بطور فعال در خصوص واحدهای کنترلی مرتبط با برنامه‌ها و فعالیت‌های اصلی مدیریت، ارتباط داشته و آن‌ها را کنکاش نماید بطوری‌که واحدهای کنترل بتواند به صورت اثربخش از عهده مسئولیت‌های خود برآید.

۱۲۷. اطلاعات باید به هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد به موقع، دقیق و صحیح انتقال یابد به‌طوری‌که آن‌ها را برای اخذ تصمیمات آگاهانه آماده سازد. مادامی‌که اطمینان حاصل گردد که هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد به قدر کفایت اطلاعات کسب کرده‌اند، مدیریت و آن‌دسته از کارمندانی که مسئول انجام وظایف مدیریت ریسک می‌باشند باید از آرایه حجم وسیعی از اطلاعاتی که تشخیص مباحث کلیدی را با دشواری روبرو می‌سازد، پرهیز نمایند. هیأت‌مدیره باید ارزیابی‌های دوره‌ای از مرتبط بودن و صحت اطلاعات دریافتی به عمل آورده و تعیین نماید که آیا به اطلاعات بیشتری نیاز دارد.

۱۲۸. اطلاعات مرتبط با ریسک‌های مهم که مستلزم واکنش یا تصمیم‌گیری فوری می‌باشند، باید سریعاً به مدیریت ارشد و یا هیأت‌مدیره، کارمندان ذی‌ربط، و در صورت مرتبط بودن به مسئول واحدهای کنترل آرایه شود بطوری‌که اقدامات و فعالیت‌های مقتضی در همان مراحل اولیه، شروع شود.

۱۲۹. گزارش ریسک به هیأت‌مدیره، مستلزم طرح‌ریزی دقیق به منظور حصول اطمینان از این موضوع است که یکایک ریسک‌های نمایه و سایر ریسک‌ها به طریقی صحیح و معنی‌دار در سطح بانک گزارش شوند. گزارش‌گری باید به درستی منابع در معرض ریسک و نتایج آزمون‌های بحران یا تجزیه و تحلیل سناریو را بهم مرتبط نماید و باید بحث اساسی را برای مثال در خصوص در معرض ریسک‌های فعلی و آینده بانک (به ویژه تحت سناریوهای بحران)، روابط ریسک و بازده و ریسک‌پذیری و محدودیت‌های آن

مطمئن نظر قرار دهد. بعلاوه، گزارش‌دهی باید شامل اطلاعاتی در خصوص محیط بیرونی به منظور شناسایی شرایط بازار و رویه‌هایی که ممکن است تأثیر بر نمایه ریسک فعلی یا آینده بانک گذارند، شود. ۱۳۰. سیستم گزارش‌گری ریسک باید پویا، جامع و دقیق بوده و بر پایه مفروضات بنیادین بنا نهاده شده باشد. نظارت بر ریسک و گزارش‌گری آن، نه تنها نباید در سطوح مجزا از هم (شامل ریسک‌های موجود در واحدهای تابعه که می‌تواند مهم باشد) صورت گیرد بلکه باید به صورت یک کل واحد و مجموعه‌ای در نظر گرفته شود تا برای بانک این شرایط را فراهم آورد که بتواند چشم‌انداز منابع در معرض خطر ریسک را (به ویژه تحت سناریوهای آزمون شده) تبیین نماید. سیستم‌های گزارش‌گری ریسک باید بتواند در خصوص نقصان و محدودیت‌ها در تخمین ریسک و همچنین هر یک از مفروضات زیربنایی اصلی (برای مثال همبستگی و یا استقلال مرتبط با ریسک)، تعریف روشنی ارائه دهد.

۱۳۱. بانک‌ها باید از ساختار سازمانی که همانند کندو درهم تنیده اند، اجتناب نمایند چرا که می‌تواند از اشتراک‌گذاری اثربخش اطلاعات در سرتاسر سازمان ممانعت نموده و منجر به اتخاذ تصمیماتی گردد که بصورت مجزا از کل بانک اخذ شده است. چیرگی بر محدودیت‌های اشتراک‌گذاری اطلاعات، هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد و واحدهای کنترل را ملزم به ارزیابی مجدد رویه‌های ایجاد شده به منظور تقویت ارتباطات بیشتر نماید.

اصل نهم: رعایت الزامات (تطبيق)

هیأت‌مدیره بانک، مسئول نظارت بر مدیریت ریسک رعایت بانک است. هیأت‌مدیره باید نسبت به ایجاد واحد رعایت الزامات اقدام نموده و خط‌مشی‌ها و فرآیندهای شناسایی، ارزیابی، نظارت و گزارش‌دهی و مشاوره و راهنمایی در خصوص ریسک رعایت را تصویب نماید.

۱۳۲. واحد رعایت الزامات از ارکان اصلی در سطح دوم دفاعی بانک است. واحد رعایت الزامات، مسئول است که اطمینان حاصل کند که عملیات بانک در انطباق کامل با قوانین و مقررات مربوط و خط و مشی‌های داخلی بانک می‌باشد.

۱۳۳. مدیران ارشد بانک مسئول تهیه خط‌مشی ریسک رعایت بر اساس رهنمودهای ریسک رعایت مصوب هیأت‌مدیره بوده که مشتمل بر فرآیندهایی است که از طریق آن‌ها ریسک رعایت در همه سطوح بانک شناسایی و مدیریت می‌شود.

۱۳۴. در حالی که هیأت‌مدیره و مدیران ارشد بانک برای ریسک رعایت بانک مسئول و پاسخگو هستند، واحد رعایت الزامات نقش مهمی در حمایت ارزش‌های سازمانی، خط‌مشی‌ها و فرآیندهای سازمانی دارد که به حصول اطمینان از این که بانک به‌طور مسئولانه و کامل به تمام الزامات مربوط عمل می‌نماید، کمک می‌کند.

۱۳۵. واحد رعایت الزامات باید هیأت‌مدیره و مدیران ارشد را از انطباق فعالیت‌های بانک با قوانین، مقررات و استانداردها مربوط آگاه کرده و آن‌ها را از تحولات در این حوزه مطلع نماید. واحد رعایت الزامات همچنین باید در خصوص آموزش کارکنان به رعایت الزامات، مساعدت نماید و در داخل بانک پاسخگوی پرسش‌های کارکنان پیرامون رعایت الزامات باشد. واحد رعایت الزامات باید راهنمایی‌های لازم را جهت اجرای مناسب قوانین، مقررات و استانداردها مربوطه توسط کارکنان در قالب خط‌مشی‌ها و فرآیندها و سایر اسناد نظیر دستورالعمل رعایت الزامات، ضوابط تعاملات داخلی و رهنمودهای اجرایی، فراهم نماید.

۱۳۶. واحد رعایت الزامات به منظور جلوگیری از اعمال نفوذ ناروا و یا ایجاد مانع در انجام وظایف خود، باید از مدیران ارشد مستقل باشد. واحد رعایت الزامات باید به‌طور مستقیم در خصوص فعالیت‌های مرتبط با رعایت الزامات و چگونگی مدیریت ریسک رعایت در بانک به هیأت‌مدیره گزارش دهد.

۱۳۷. به منظور اثربخشی، واحد رعایت الزامات بانک باید از اختیارات کافی، جایگاه مناسب، استقلال و دسترسی بی‌واسطه به هیأت‌مدیره برخوردار باشد. مدیران ارشد بانک باید استقلال واحد رعایت الزامات را رعایت نموده و از دخالت در وظایف آن خودداری نمایند. همچنین لازم به تأکید است که مدیر واحد رعایت الزامات نباید همزمان در دو عنوان شغلی فعالیت نماید.

اصل دهم: حسابرسی داخلی

واحد حسابرسی داخلی باید بتواند شرایط را برای استقلال هیأت‌مدیره فراهم آورد و از هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد به منظور بهبود فرآیندهای حاکمیتی مؤثر و اعتبار بانک حمایت نماید.

۱۳۸. واحد حسابرسی داخلی مؤثر و کارآمد به منزله سطح سوم دفاعی در نظام کنترل داخلی به شمار می‌آید. حسابرسی داخلی، با ایجاد کیفیت و اثربخشی کنترل داخلی، مدیریت ریسک و سیستم‌ها و فرآیندهای حاکمیتی بانک شرایط را برای استقلال هیأت‌مدیره فراهم می‌آورد، از این رو به هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد در حفاظت از سازمان خود و شهرت آن یاری می‌رساند.

۱۳۹. واحد حسابرسی داخلی باید دستورالعمل مشخص و مدونی داشته باشد، در برابر هیأت‌مدیره پاسخگو بوده و از فعالیت‌های حسابرسی مجزا باشد. این واحد باید دارای سابقه، مهارت، منابع و اعتبار کافی در بانک باشد تا حسابرسان را در اجرای کارآمد و بی طرفانه وظایف خود توانمند سازد.

۱۴۰. رؤسای واحد مزبور نباید همزمان در دو پست در سازمان خدمت نمایند.

۱۴۱. هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد به واسطه موارد ذیل به اثربخشی عملکرد حسابرسی داخلی کمک می‌کنند:

- فراهم آوردن دسترسی کامل و بدون قید و شرط به هر گونه مدارک، مجموعه داده‌ها و مایملک منقول بانک از جمله دسترسی به سیستم‌های اطلاعات مدیریت و مدارک و مستندات و کلیه صورت جلسه‌های هیأت‌های مشورتی و تصمیم‌گیری؛
- ملزم کردن واحد به ارزیابی اثربخشی و بهره‌وری واحدهای کنترل داخلی، مدیریت ریسک و سیستم‌ها و فرآیندهای حاکمیتی هر یک بطور جداگانه؛
- ملزم کردن حسابرسان داخلی به پایبندی به استانداردهای حرفه‌ای ملی و بین‌المللی همانند استانداردهایی که توسط انجمن حسابرسان داخلی سازماندهی شده‌اند؛
- کارمندان واحد حسابرسی باید از دانش و مهارت مکفی و امکان کسب اطلاعات پیرامون فعالیت‌های کسب و کار و ریسک‌های بانک برخوردار باشند؛
- اصلاح اثربخش، بهنگام و مؤثر مسائل حسابرسی در صورت لزوم توسط مدیریت ارشد؛ و
- الزام واحد به انجام ارزیابی متناوب از چارچوب کلی حاکمیت ریسک بانک که مشتمل بر ارزیابی موارد ذیل است اما تنها به این موارد محدود نمی‌شود:

- اثربخشی مدیریت ریسک و واحد رعایت الزامات؛
- کیفیت گزارش ریسک به هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد؛ و
- اثربخشی نظام کنترل داخلی بانک.

۱۴۲. هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد باید به استقلال واحد حسابرسی داخلی احترام بگذارند و با حصول اطمینان از موارد ذیل موجبات بهبود عملکرد آن را فراهم آورند:

- گزارش‌های حسابرسی داخلی بدون دخالت هیأت‌مدیره یا کمیته حسابرسی تدوین شوند و حساب‌برسان داخلی بی واسطه با هیأت‌مدیره یا کمیته حسابرسی در ارتباط باشند؛
- رئیس واحد حسابرسی داخلی در لایه اول گزارش دهی به هیأت‌مدیره (یا کمیته حسابرسی) قرار دارد که مسئولیت انتصاب و نظارت بر عملکرد و در صورت لزوم عزل آن بر عهده هیأت‌مدیره می‌باشد؛
- بر عهده هیأت‌مدیره (یا کمیته آن) است که مسئولیت انتخاب، نظارت بر عملکرد و در صورت لزوم عزل رئیس این عملکرد را نیز بر عهده دارد؛
- در صورتی که رئیس حسابرسی عزل شود این امر باید به اطلاع عموم رسانده شود. بانک باید دلایل این عزل را به ناظرین خود توضیح دهد.

اصل یازدهم: حقوق و مزایا

ساختار حقوق و مزایای بانک باید به نحو مؤثری هم‌راستای مدیریت صحیح ریسک باشد و سلامت بلندمدت سازمان و ریسک‌پذیری مناسب را ارتقاء دهد.

۱۴۳. نظام جبران خدمات از اجزای مهم ساختار حاکمیتی و ساختار تشویقی بانک هستند که به واسطه آن‌ها هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد عملکرد را بهبود می‌بخشند، رفتار ریسک‌پذیری قابل قبول را مدیریت کرده و فرهنگ عملیاتی و ریسک‌پذیری بانک را تقویت می‌کنند. هیأت‌مدیره (یا به نمایندگی از آن کمیته حقوق و مزایا) مسئولیت نظارت کلی بر عملکرد مدیریت در پیاده سازی نظام جبران خدمات برای کل بانک را بر عهده دارد. علاوه بر این، هیأت‌مدیره یا کمیته آن باید به طور منظم مبادرت به نظارت و بررسی پیامدهای ناشی از اجرای نظام جبران خدمات نماید تا از ایجاد انگیزه‌های برای مدیریت ریسک، سرمایه و نقدینگی از طریق نظام جبران خدمات در بانک اطمینان حاصل نماید. هیأت‌مدیره یا کمیته‌های فرعی باید برنامه‌های حقوق و مزایا، فرآیندها و خروجی‌ها را حداقل سالی یک بار مورد بازنگری قرار دهند.

۱۴۴. بانک‌های مهم سیستمی جهانی به منظور نظارت بر طراحی و اجرای نظام جبران خدمات باید کمیته‌ای تحت عنوان کمیته حقوق و مزایا را به عنوان بخشی جدایی ناپذیر از ساختار حاکمیتی و سازمان خود تشکیل دهند.

۱۴۵. هدف اصلی از انتشار اصول هیأت ثبات مالی، اعمال این اصول در مؤسسات بزرگ مالی است، هرچند به کارگیری این اصول در شرکت‌های سیستماتیک مهم از اهمیت بسیاری برخوردار است. در حوزه‌های قضایی ملی نیز ممکن است این اصول به شیوه ای متناسب با مؤسسات کوچک و دارای پیچیدگی کمتر اعمال شوند. بانک‌ها به اجرای اصول هیأت ثبات مالی و مطابقت مقررات ملی با این اصول توصیه می‌شوند.

۱۴۶. هیأت‌مدیره به همراه کمیته حقوق و مزایا باید حقوق و مزایای مدیران ارشد از جمله مدیران ارشد اجرایی، مدیران ارشد ریسک و رئیس حسابرسی داخلی را تصویب کند و بر توسعه و اجرای خط‌مشی‌ها، سیستم‌ها و فرآیندهای کنترلی مربوط به حقوق و مزایا نظارت کند.

۱۴۷. برای کارمندانی که در واحدهای کنترلی فعالیت می‌کنند (برای مثال، ریسک، رعایت الزامات و حسابرسی داخلی) حقوق و مزایا باید به صورت مستقل از سایر واحدها تعیین شود و برآورد چگونگی اجرای کار باید مبتنی بر اصولی باشد که اهداف شخصی آن‌ها را محقق سازد و استقلال آن‌ها را به مخاطره نیاندازد.

۱۴۸. ساختار حقوق و مزایا باید در راستای کسب و کار، راهبردهای ریسک، اهداف، ارزش‌ها و منافع بلند مدت بانک باشد. همچنین باید مشتمل بر اقداماتی به منظور جلوگیری از تعارض منافع باشد. برنامه‌های

حقوق و مزایا باید فرهنگ ریسک‌پذیری را تقویت کند که در آن رفتار ریسک‌پذیری، کارمندان را به فعالیت در راستای منافع سازمان (همچنین منافع مشتریان را نیز در نظر می‌گیرد) و نه در راستای منافع خود یا صرفاً واحدهای عملیاتی که در آن مشغولند، ترغیب نماید. به ویژه، مشوق‌های انگیزشی در ساختارهای حقوق و مزایا نباید کارمندان را به سوی پذیرش ریسک‌های عظیم و بزرگ ترغیب کند.

۱۴۹. حقوق و مزایا باید منعکس‌کننده ریسک‌پذیری و خروجی‌های ریسک باشد. فعالیت‌هایی که حقوق و مزایا مبتنی بر آن‌ها و به منظور درآمدهای بالقوه آتی که زمان بندی و احتمال وقوع آن‌ها نامشخص است، تعیین می‌شوند باید با استفاده از شاخص‌های کمی و کیفی به دقت مورد ارزیابی قرار گیرند. چارچوب نظام جبران خدمات باید منعطف طراحی شود به گونه ای که بتواند طیف وسیعی از ریسک‌ها از جمله نقض حدود ریسک‌پذیری، رویه‌های داخلی یا الزامات قانونی را دربر گیرد.

۱۵۰. بانک‌ها باید مقررات ویژه ای را برای کارمندانی که که بر نمایه ریسک کلی بانک، تأثیر قابل توجهی بر جای می‌گذارند و اصطلاحاً به آن‌ها ریسک پذیر گفته می‌شود، مقرر نمایند. برنامه پرداخت حقوق و مزایا باید نسبت به خروجی‌های ریسک در یک افق چند ساله هوشیار باشد. این امر باید برای کارمندان ریسک پذیر، که بخش بزرگی از جبران خدمات آن‌ها تا زمان شناخته تر شدن خروجی‌های ریسک به تعویق می‌افتد، تمهیداتی بیاندیشد. فرآیند مزبوز در برگیرنده مقررات «بازگشت حقوق و مزایا به سبب کم کاری/جریمه» و یا مقررات «بازیابی سود» است. به موجب مقررات «بازگشت حقوق و مزایا به سبب کم کاری/جریمه» حقوق و مزایا را می‌توان بر اساس ریسک‌های ادراک شده و یا مسائل پیش آمده، قبل از پرداخت حقوق و مزایا کاهش داد یا بازگرداند. به موجب مقررات «بازیابی سود» نیز اگر به واسطه اطلاعات جدید نشان داده شود که پرداخت حقوق و مزایا بر اساس مفروضات نادرستی همچون گزارش دهی نادرست بوده است و یا محرز شود که کارمند در اجرای خط‌مشی‌های داخلی یا مقررات قانونی قصور داشته است حقوق و مزایا را می‌توان کاهش داد یا بازگرداند. در چنین مواردی بانک‌ها باید در زمان مناسب اقدام به بازیابی مقادیر جریمه یا جبران نمایند تا احتمال بازیابی موفق بالا رود. «استقبال طلایی» - از کسی که شغلی را پذیرفته است - یا «چتر نجات طلایی» - بازخرید اجباری کارمند - که به موجب آن‌ها حقوق و مزایای قابل توجهی صرف نظر از عملکرد مدیران یا کارمندان منصوب و یا عزل شده پرداخت می‌شود، عموماً با فرآیند حقوق و مزایای صحیح مغایر است.

اصل دوازدهم: شفافیت و افشاء

حاکمیت بانک باید برای سهامداران، سپرده‌گذاران، سایر ذینفعان و عوامل بازار به قدر کفایت شفاف باشد.

۱۵۱. شفافیت لازمه حاکمیت شرکتی اثربخش و صحیح است. همان گونه که در رهنمود فعلی کمیته در خصوص شفافیت تأکید گردید، هنگامی که شفافیت به اندازه کافی وجود ندارد برای سهامداران، سپرده‌گذاران و سایر ذینفعان ذی‌ربط و عوامل بازاری مشکل است تا بطور اثربخش و صحیح عملکرد هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد را پایش نموده و آنها را مسئول امور بانک بدانند. هدف شفافیت در مقوله حاکمیت شرکتی این است که برای طرف‌های ذی‌ربط، اطلاعات ضروری را فراهم آورد تا آنها بتوانند اثربخشی عملکرد مدیریتی هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد بر بانک را ارزیابی نمایند.

۱۵۲. اگرچه افشاء از جزییات کمتری برای بانک‌هایی که در فهرست اعلامی (دولت) ذکر نشده اند، بالاخص بانک‌های که بطور کامل خصوصی هستند، برخوردار است، با این حال بانک‌ها مذکور می‌توانند همان ریسک‌هایی را به سیستم مالی تحمیل نمایند که بانک‌های تجاری از طریق فعالیت‌های مختلف تحمیل می‌نمایند، از جمله مشارکت آن‌ها در سیستم‌های پرداخت و قبول سپرده‌های خرد.

۱۵۳. الزامات افشاء برای همه بانک‌ها و بطور خاص بانک‌هایی که در فهرست اعلامی (دولت) ذکر نشده اند، می‌تواند متفاوت باشد. بایسته است بانک‌ها، اطلاعات مرتبط و مفیدی را افشا نمایند که به شناسایی حیطه‌های اصلی حاکمیت شرکتی مشخص شده توسط کمیته، کمک می‌نماید. چنین افشایی باید متناسب با اندازه، پیچیدگی، ساختار، اهمیت اقتصادی و نمایه ریسک بانک باشد. از جمله حداقل الزامات افشا این است که بانک‌ها سالانه اطلاعات زیر را افشاء نمایند:

- رویکرد استخدامی برای انتخاب اعضای هیأت‌مدیره و حصول اطمینان از تنوع مناسب مهارت‌ها، پیشینه‌ها و نقطه نظرات آن‌ها؛
- چگونگی تعیین کمیته‌های هیأت‌مدیره توسط بانک و تعداد جلسات این کمیته‌ها و جدول زمانبندی اصلی تشکیل جلسات آن‌ها.

۱۵۴. به طور کلی، بانک باید بخش مربوط به اصول شفافیت و افشاء را که توسط سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه تبیین شده است، را نیز مطمح نظر قرار دهد. بنابراین، افشاء باید حداقل پیرامون مباحث مرتبط با اهداف بانک، ساختار حاکمیتی و سازمانی، خط‌مشی‌ها (به ویژه مشتمل بر مفاد مربوط به

حاکمیت شرکتی وضوابط مربوط به جبران خدمات یا خطمشی و فرآیندهایی که بوسیله آنها حاکمیت شرکتی اعمال می‌گردد) سهامداران عمده و حق رأی و معاملات اشخاص مرتبط. بانک‌های ذی‌ربط صورت پذیرد و بانک باید بصورت مناسبی به افشای خطمشی تشویقی و جبران خدمات پرداخته و از اصول هیأت ثبات مالی در خصوص جبران خدمات پیروی نماید. به ویژه، گزارش سالانه‌ای در خصوص جبران خدمات برای عموم افشا گردد که باید فرآیندهای تصمیم‌گیری مورد استفاده برای تعیین خطمشی کلی جبران خدمات در بانک، ویژگی‌های مهم طراحی شده برای نظام جبران خدمات از جمله معیارهای مورد استفاده برای سنجش عملکرد و تعدیل ریسک را شامل شود؛ و اطلاعات کمی تجمعی مربوط به جبران خدمات، سنجه‌هایی که عملکرد بلندمدت بانک را منعکس می‌کنند، نیز باید ارائه گردند.

۱۵۵. بانک باید اقدام به افشای نکات اصلی مرتبط با منابع در معرض خطر و راهبردهای مدیریت ریسک خود بدون افشای اطلاعات محرمانه نماید. هنگامی که بانک در فعالیتهای پیچیده یا غیرشفاف داخل می‌شود، باید اطلاعات کافی در خصوص هدف، راهبرد، ساختار و کنترل و ریسک‌های مرتبط افشا نماید.

۱۵۶. افشا باید صحیح، شفاف و بگونه‌ای ارائه شود که سهامداران، سپرده‌گذاران، سایر ذینفعان ذی‌ربط و عوامل بازاری به راحتی قادر به ریزنی در خصوص اطلاعات باشند. افشای عمومی به موقع در تارنمای عمومی بانک، گزارشات مالی دوره‌ای و سالیانه و یا به هر نوع مقتضی دیگری بایسته می‌نماید. اعلام گزارش‌های رسمی در خصوص حاکمیت شرکتی و نظام جبران خدمات به صورت سالیانه در قالب بخش‌های کاملاً واضح از گزارش‌های سالیانه در راستای چارچوب گزارشگری مالی، روش خوبی خواهد بود. تمامی مباحث مطروحه باید در فواصل زمانی معمول گزارشگری مندرج در قانون برای مقام ناظر و سایر ذینفعان بدون تأخیر بی‌مورد افشاء گردد.

اصل سیزدهم: نقش ناظران

ناظران موظفند رهنمودی مشتمل بر ارزیابی همه جانبه و تعامل منظم با هیأت مدیره و مدیریت ارشد به منظور نظارت بر حاکمیت شرکتی در سطح بانک، مقرر نمایند تا در صورت لزوم، اقدام مقتضی مناسب و اصلاحی را اعمال نموده و اطلاعات را در خصوص حاکمیت شرکتی با سایر ناظران به اشتراک گذارد.

۱۵۷. در وهله نخست هیأت مدیره و مدیریت ارشد در زمینه راهبری بانک مسئول شناخته می‌شوند و سهامداران و ناظران، آن‌ها را در این خصوص ملزم به پاسخگویی می‌دانند. این بخش چندین اصل که به ناظران در زمینه ارزیابی و گسترش حاکمیت شرکتی مناسب در بانک‌ها کمک می‌نماید، ارائه می‌شود.

رهنمودی در خصوص انتظارات برای حاکمیت شرکتی صحیح

۱۵۸. ناظران موظفند رهنمود یا قوانینی را وضع نمایند که با اصول مطرح شده در این سند سازگار بوده و بانک‌ها را ملزم به استفاده از خط‌مشی‌ها و روش‌های حاکمیت شرکتی بطور قاطعانه نماید. چنین رهنمودی در قوانین ملی، مقررات، دستورالعمل‌ها یا الزامات در خصوص حاکمیت شرکتی بطور کلی اشاره شده است، لیکن کافی نیستند؛ لذا تبیین الزامات حاکمیت شرکتی منحصرأ برای بانک‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. رهنمود نظارتی باید در میان سایر موارد، انتظارات مربوط به کنترل‌ها، توازن و تخصیص مسئولیت‌ها، پاسخگویی و شفافیت در میان هیأت مدیره و مدیریت ارشد و در داخل بانک را مشخص نماید. علاوه بر وضع رهنمود یا مقررات، ناظران باید بهترین شیوه‌های عمل رایج در صنعت بانکداری پیرامون حاکمیت شرکتی برای بانک‌های تحت نظارت را اطلاع رسانی نمایند.

ارزیابی جامع از حاکمیت شرکتی بانک

۱۵۹. ناظران باید فرآیندهایی را به منظور ارزیابی کامل حاکمیت شرکتی بانک به کار گیرند. چنین ارزیابی‌هایی می‌تواند از طریق مرور گزارشات و مستندات، مصاحبه با اعضای هیأت مدیره و کارکنان بانک، بازرسی، خودارزیابی به وسیله بانک و سایر روش‌های نظارت حضوری و غیرحضوری انجام گیرد. همچنین، ارزیابی‌ها باید ارتباطات منظم با هیأت مدیره، مدیریت ارشد و کارکنان مرتبط با ریسک، واحد رعایت الزامات و وظایف مرتبط با کنترل داخلی و حساب‌برسان مستقل را نیز شامل شود.

۱۶۰. ناظران باید به ارزیابی این موضوع بپردازند که آیا بانک مکانیزم‌های مؤثری را بکار گرفته است تا از طریق آن، هیأت مدیره و مدیریت ارشد، مسئولیت‌های نظارتی مرتبط با خود را انجام دهند. ناظران باید به ارزیابی این موضوع بپردازند که آیا هیأت مدیره و مدیریت ارشد فرآیندهایی را به منظور نظارت بر اهداف

استراتژیک بانک مشتمل بر ریسک‌پذیری، عملکرد مالی، کفایت سرمایه، برنامه‌ریزی سرمایه‌ای، نقدینگی، فرهنگ و نمایه ریسک، کنترل‌ها، روش‌های جبران خدمات، انتخاب و ارزیابی مدیریت بکار بسته است. ناظران باید توجه ویژه‌ای را در خصوص نظارت بر مدیریت ریسک، رعایت و حسابرسی داخلی، متمرکز نمایند. این موضوع باید شامل ارزیابی میزان درگیر شدن هیأت‌مدیره و کارکنانی باشد که نماینده بانک برای انجام این وظایف هستند. ناظران باید تعیین نمایند که آیا کنترل‌های داخلی به قدر کفایت مورد ارزیابی قرار گرفته و به مدیریت مناسب بانک کمک می‌نمایند.

۱۶۱. ناظران باید به ارزیابی فرآیندها و معیارهای مورد استفاده در انتخاب اعضای هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد پرداخته و در صورت لزوم اقدام به قضاوت، نسبت به گردآوری اطلاعات در خصوص مهارت‌ها و ویژگی‌های اعضای هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد نمایند. معیار انتخاب مناسب و درست باید شامل مواردی باشد که در اصل دوم مورد بحث قرار گرفت. صلاحیت تک تک افراد و مجموعه هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد باید همواره مورد توجه ناظران قرار گیرد.

۱۶۲. به عنوان بخشی از ارزیابی‌های جامع مربوط به حاکمیت شرکتی در بانک، ناظران باید تلاش نمایند تا اثربخشی مدیریتی هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد را به طور خاص با توجه به فرهنگ ریسک بانک ارزیابی نمایند. ارزیابی میزان اثربخشی مدیریتی بانک با این هدف طراحی می‌شود تا تعیین نماید هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد، چه مقدار رفتارهای مؤثر به منظور کمک به مدیریت خوب بانک از خود نشان می‌دهند. این موضوع شامل توجه به پویایی‌های رفتاری هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد، از قبیل این که چگونه جو اخلاقی حاکم بر بانک و ارزش‌های فرهنگی آن تعیین و به اجرا گذاشته شده و جریان تبادل اطلاعات به سمت هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد چگونه بوده و به چه نحوی مشکلات جدی بالقوه تعیین شده و در سرتاسر سازمان مشخص می‌گردد. ارزیابی اثربخشی مدیریت شامل بررسی تمامی ارزیابی‌های مرتبط با هیأت‌مدیره و مدیریت، و سایر اطلاعاتی است که اغلب به وسیله بانک‌ها در ارزیابی فرهنگ داخلی آن‌ها علاوه بر ملاحظات نظارتی و قضاوت‌های کیفی مورد استفاده اقرار می‌گیرد. برای رسیدن به چنین ارزیابی‌هایی، لازم است ناظران از سازگاری اقدامات در همه بانک‌های تحت نظارت مطلع شوند. کارکنان نظارت باید از مهارت‌های ضروری به منظور ارزیابی این موضوعات برخوردار بوده و به این سطح از قضاوت‌های پیچیده در جریان ارزیابی اثربخشی مدیریتی برسند.

۱۶۳. در بررسی حاکمیت شرکتی ساختارهای گروهی، ناظران باید مسئولیت‌های حاکمیت شرکتی را هم در خصوص شرکت مادر و هم واحدهای تابعه، مطابق با اصل پنجم این سند مورد توجه قرار دهند.

تعاملات منظم بین هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد

۱۶۴- ناظران باید بطور منظم با هیأت‌های مدیره و یکایک اعضای آن، مدیریت ارشد و کارکنانی که مسئول مدیریت ریسک، رعایت و وظایف حسابرسی داخلی هستند، تعامل داشته باشند. این موضوع شامل جلسات از پیش تعیین شده و تعاملات تک منظوره مشتمل بر طیفی از وسایل ارتباطی متنوع از جمله پست الکترونیکی، تلفن و ملاقات‌های شخصی باشد. مقصود از این تعاملات، حمایت به موقع و آشکار از گفتگو بین بانک و ناظران در خصوص مباحثی پیرامون استراتژی‌های بانک، مدل کسب‌وکار و ریسک‌ها، اثربخشی حاکمیت شرکتی در بانک، فرهنگ بانک، مباحث مدیریتی و برنامه‌ریزی جانشینی، نظام جبران خدمات و مشوق‌ها، و سایر ملاحظات و انتظاراتی است که ناظران معتقدند به طور ویژه‌ای برای هیأت‌مدیره مهم هستند. ناظران ممکن است این بیشن را برای بانک فراهم آورند که عملیاتش در مقایسه با هم گروهان خود، تحولات بازار، و ریسک‌های سیستماتیک چگونه است.

۱۶۵. تناوب تعاملات با اشخاص مذکور می‌تواند منوط به اندازه، پیچیدگی، ساختار، اهمیت اقتصادی و پرفایل ریسک بانک متفاوت باشد. بر آن اساس، ناظران ممکن است، برای مثال، با تمام اعضای هیأت عامل بطور سالانه ملاقات کنند، اما در خصوص رئیس هیأت‌مدیره و رؤسای کمیته‌های اصلی بانک ملاقات‌های بیشتری را ترتیب دهند. برای بانک‌های که بطور سیستماتیک مهم هستند، تعاملات باید با تناوب بیشتر صورت گیرد، به ویژه با اعضای هیأت‌مدیره و مدیریت ارشد و کارکنانی که مسئول مدیریت ریسک، رعایت و حسابرسی داخلی هستند.

ضرورت بهسازی و اقدام اصلاحی توسط بانک

۱۶۶. ناظران باید طیفی از ابزارها را به منظور نیازسنجی پیرامون ضرورت بهسازی و نارسایی‌های مدیریتی در دسترس داشته باشند. آن‌ها باید قادر باشند گام‌ها و اقدامات اصلاحی به منظور بهسازی را الزام نموده و از پاسخگویی بانک در خصوص چارچوب حاکمیت شرکتی، اطمینان حاصل نمایند. این ابزارها ممکن است شامل توانایی اعمال تغییرات در خط‌مشی‌های و رویه‌های بانک، ترکیب هیأت‌مدیره یا مدیریت ارشد و یا سایر اقدامات اصلاحی باشد. همچنین، ناظران باید اختیار و اقتدار لازم برای انجام اقدامات سختگیرانه یا سایر اقدامات تنبیهی بر علیه بانک را در مواقع لزوم، داشته باشند. انتخاب ابزار و

چارچوب زمانی برای هر اقدام اصلاحی باید متناسب با سطوح ریسک ناشی از زیان وارده به ایمنی و سلامت بانک یا سیستم‌های مالی مرتبط باشد.

۱۶۷. هنگامی که ناظران اقدامات اصلاحی را ضروری می‌انگارند لازم است که برنامه زمانی اجرای اقدامات مزبور را تنظیم نمایند. در صورتی که بانک از مهارت کافی برای شناسایی عیوب خود برخوردار نباشد و یا ناظران حکم قانونی برای انجام اقدامات ثانویه را نداشته باشند در این صورت لازم است ناظران اقدامات اصلاحی شدید و سخت‌گیرانه‌ای را مبتنی بر ماده‌ای قانونی، که به موجب آن فرآیندهای تعدیل را تبیین نموده اند، تنظیم نمایند.

همکاری و تسهیم اطلاعات با سایر ناظران مرتبط در خصوص حاکمیت شرکتی

۱۶۸. همکاری و تسهیم اطلاعات مناسب در میان تمام مراجع مرتبط از جمله ناظران بانکی، می‌تواند به میزان قابل توجهی اثربخشی این مراجع در انجام نقش‌های محوله را بهبود بخشد. تسهیم اطلاعات برای هر دو ناظران کشور مبدأ و میزبان در خصوص بانک‌های فرامرزی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همکاری می‌تواند دوجانبه، در قالب یک هیأت نظارتی یا از طریق جلسات دوره‌ای در میان ناظران که به بحث و بررسی در خصوص مسایل حاکمیت شرکتی می‌پردازند، انجام گیرد. ارتباطات می‌تواند ارزیابی‌های ناظران پیرامون مدیریت کلی بانک و ریسک‌های پیش‌روی آن را بهبود بخشد. بر این اساس، ناظران باید به همکاری با سایر مراجع در امر ارزیابی ریسک‌های تحمیلی به کل سیستم مالی، اقدام نمایند. تسهیم اطلاعات باید در راستای اهداف نظارتی باشد و لازم است الزامات محرمانگی و سایر قوانین حاکم رعایت شود. اتخاذ ترتیبات خاص از قبیل امضای یادداشت تفاهم، می‌تواند منجر به تسهیل تسهیم اطلاعات در میان ناظران یا بین ناظران و سایر مراجع گردد.

بخشنامه شماره ۹۴/۳۱۳۲۳۸ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۰۵؛ تاکید بر لزوم استفاده از فرم‌های یکنواخت
قراردادهای تسهیلات و همچنین آگاهی کامل مشتری، ضامن و وثیقه‌گذار از مفاد قراردادهای منعقد
تسهیلات

بخشنامه شماره ۹۵/۳۲۵۱۷۶ مورخ ۱۳/۱۰/۱۳۹۵؛ افزایش سقف مبالغ مندرج در ماده یک ضوابط
اجرائی تبصره یک ماده (۱۸۶) قانون مالیاتهای مستقیم و اصلاحات بعدی آن

با سلام؛

احتراماً، پیرو بخشنامه شماره ۹۱/۷۷۹۶۹ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۸ موضوع ضوابط اجرائی تبصره (۱) ماده (۱۸۶) قانون مالیاتهای مستقیم، به استحضار می‌رساند، با توجه به تغییر در سطح عمومی قیمت‌ها طی سالیان اخیر و لزوم تسهیل فرآیند اعطای تسهیلات و یا ایجاد تعهدات به/برای فعالان اقتصادی در راستای دستیابی به اهداف اقتصاد مقاومتی، با توافق ریاست کل محترم بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و رئیس کل محترم سازمان امور مالیاتی کشور، ماده (۱) ضوابط اجرائی تبصره (۱) ماده (۱۸۶) قانون مالیاتهای مستقیم به شرح زیر مورد اصلاح قرار گرفت:

«ماده ۱- اعطای هر گونه تسهیلات و یا ایجاد تعهدات نظیر گشایش اعتبارات اسنادی یا صدور

ضمانت‌نامه‌های بانکی اعم از ارزی یا ریالی، توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، که از این

پس به اختصار مؤسسه اعتباری نامیده می‌شوند، به کلیه اشخاص حقوقی و حقیقی (صاحبان مشاغل)

موضوع قانون مالیاتهای مستقیم، برای اشخاص حقوقی از مبلغ سه میلیارد ریال و بالاتر و برای

اشخاص حقیقی از مبلغ یک میلیارد و بالاتر ظرف مدت یک سال شمسی، مشمول مقررات تبصره یک

ماده (۱۸۶) قانون مذکور می‌باشد.

تبصره - معادل ریالی تسهیلات اعطایی و تعهدات ایجاد ارزی بر اساس نرخ مرجع بانک مرکزی

جمهوری اسلامی ایران، مبنای تعیین شمول یا عدم شمول تسهیلات و تعهدات مذکور به حکم تبصره

یادشده می‌باشد.»

خواهشمند است دستور فرمایند مراتب در اسرع وقت به تمامی واحدهای زیرمجموعه ابلاغ و نسخه‌ای از

بخشنامه ابلاغی، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بانک مرکزی ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۳۲۸۱۸۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۵؛ ابلاغ عمومی به کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی
دست‌اندرکار تولید، توسعه و تغییر در برنامه‌های کاربردی بانکداری

به کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی فعال حوزه تولید، توسعه و تغییر در نرم‌افزارهای کاربردی بانکداری

با سلام؛

احتراماً، همانگونه که استحضار دارند با گسترش روزافزون بانکداری الکترونیکی در شبکه بانکی کشور، بکارگیری نرم‌افزارهای کاربردی بانکداری در تمامی امور بانکی کشور از رواج چشمگیری برخوردار شده است. لذا از حیث حصول اطمینان از کفایت، جامعیت و کارآمدی مدیریت ریسک عملیاتی ناشی از این مهم در بانک‌ها و همچنین رعایت قوانین و مقررات بانکی در سازوکارها و شیوه‌های نوین متخذه، نظارت و پایش مستمر و دقیق بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر این موضوع از ضرورت و اهمیت بسزایی برخوردار است. بنا بر همین ضرورت، معاونت نظارت بانک مرکزی از سال‌ها قبل این مهم را در دستور کار خود قرار داده و البته در نظر دارد از این پس مراتب را با حساسیت و جدیت افزونتری مورد رصد قرار دهد. نتایج بررسی‌ها در خصوص برخی برنامه‌های کاربردی بانکداری و نرم‌افزارهای جانبی مؤید آن است که مشکلاتی در فرآیند پردازش اطلاعات و همچنین انحرافات و مغایرت‌هایی با حدود و ثغور تعیین شده در ضوابط و مقررات ابلاغی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در نرم‌افزارهای طراحی شده وجود دارد. با توجه به این‌که، ایرادات مزبور باعث ایجاد مشکل در روند نظارت عالی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر شبکه بانکی کشور می‌گردد، لذا لازم است در تولید، توسعه و تغییر نرم‌افزارهای کاربردی بانکداری، رعایت کلیه قوانین و مقررات ابلاغی این بانک ملحوظ نظر دست‌اندرکاران امر قرار گیرد. بدیهی است در صورت مشاهده و کشف هر گونه مغایرت از ضوابط در نرم‌افزارهای بانکی و یا هر گونه اقدامی که منجر به کتمان و یا غیرواقعی جلوه دادن رویدادهای مالی در فرآیند پردازش اطلاعات از طریق برنامه‌های کاربردی و یا جانبی بانکداری شود، اشخاص ذی‌ربط در طراحی و تولید این قبیل نرم‌افزارها، در فهرست اشخاص فاقد شرایط و صلاحیت لازم برای همکاری با شبکه بانکی کشور قرار خواهند گرفت و بانک‌ها دیگر مجاز نخواهند بود با اشخاص مزبور همکاری نمایند. ضمن آن‌که، بانک مرکزی جمهوری اسلامی

ایران این حق را برای خود محفوظ می‌داند که به واسطه وصف مجرمانه چنین اقدامی، مراتب را در مراجع قضایی مورد پیگیری قرار دهد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۳۲۹۱۳۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۶؛ ابلاغ بخش سوم ترجمه سند بال ۲

با سلام؛

احتراماً، پیرو بخشنامه‌های شماره ۹۴/۲۹۶۳۴۸ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵ و ۹۵/۱۵۱۷۰۰ مورخ ۱۳۹۵/۵/۱۶، به پیوست ترجمه بخش سوم سند بال دو جهت استحضار و بهره‌برداری ایفاد می‌گردد.

همان گونه که مستحضرنند، کمیته نظارت بانکی بال (Basel Committee on Banking Supervision - BCBSSupervision)، به منظور ایجاد همگرایی بین‌المللی در زمینه مقررات نظارتی حاکم بر کفایت سرمایه بانک‌های فعال در سطح بین‌المللی و داخلی کشورها، تلاش‌های مستمری را که سرآغاز آن به سال ۱۹۸۸ میلادی برمی‌گردد، شروع کرد تا بدین وسیله با همکاری مقامات بانکداری کشورهای عضو آن، استانداردی را در راستای اندازه‌گیری سرمایه واجد شرایط برای پوشش ریسک‌های فراروی عملیات بانک‌ها معرفی نماید. نتیجه تلاش‌های مذکور، انتشار سه سند موسوم به "اسناد بال" یا "توافقتنامه بال" بوده است که یکی از مهمترین آن‌ها، سند بال دو می‌باشد. علت چنین تلاش گسترده‌ای، سعی در فراهم آوردن شرایط احتیاطی برای نظام بانکی کشورها است تا بدین وسیله همواره "ثبات و سلامت" نظام بانکی و به دنبال آن سایر بازارهای مالی در سطح مطلوبی حفظ گردد. برخورداری بانک‌ها از سطح مطلوب سرمایه واجد شرایط طبق آن چه در اسناد مورد اشاره تعیین شده است، می‌تواند سپر حفاظتی محکمی در برابر زیان‌های احتمالی بوده و مانع از بروز بحران‌های ناگهانی در بانک‌ها شود.

سند بال دو با بررسی دقیق‌تر مؤلفه‌های مرتبط با ریسک‌های مهم موجود در فعالیت‌های بانک‌ها یعنی ریسک اعتباری، ریسک عملیاتی و ریسک بازار- ضمن تکمیل و اصلاح سند بال یک در این زمینه- چارچوب منسجم و با استحکام بیشتری را برای ساختار سرمایه بانک‌ها معرفی نموده است. در دو بخش ابتدایی ترجمه سند مذکور که پیش‌تر طی بخشنامه‌های صدرالذکر به شبکه بانکی کشور ابلاغ شد، علاوه بر معرفی اقسام واجد شرایط و قابل محاسبه در سرمایه پایه و کسورات آن، اصول نحوه محاسبه دارایی‌های موزون به ریسک اعتباری و ریسک عملیاتی معرفی گردید. محاسبه دارایی‌های موزون به ریسک اعتباری بر مبنای روش استاندارد، از طریق معرفی و تعیین ضرایب ریسک برای اقسام ترازنامه بانک‌ها که منجر به ایجاد و توسعه این نوع ریسک در بانک‌ها می‌گردد، انجام می‌شود. در خصوص ریسک

عملیاتی نیز پس از محاسبه سرمایه پوششی مورد نیاز برای ریسک عملیاتی، دارایی‌های موزون به ریسک عملیاتی با رعایت حداقل کفایت سرمایه یعنی نسبت ۸ درصد محاسبه می‌شود.

بخش حاضر از ترجمه سند بال دو، به مقوله بسیار مهم ریسک بازار و تعیین الزام سرمایه‌ای مناسب برای پوشش این نوع ریسک می‌پردازد. بر این اساس، منشأ ریسک بازار برای بانک‌ها می‌تواند ناشی از تغییرات قیمت سهام نزد بانک‌ها، نوسانات نرخ ارز، نوسانات نرخ سود که منجر به تغییر قیمت ابزارهای مالی حساس به نرخ سود می‌شود و نوسانات قیمت کالا باشد. روش‌های متفاوتی برای محاسبه سرمایه پوششی ریسک بازار هر یک از این ابزارها و دارایی‌ها ارائه شده است که مبتنی بر مفروضاتی می‌باشد. به عنوان مثال، در خصوص ریسک نرخ سود (بهره) دو روش ریسک خاص و عام در چارچوب رویکرد اندازه‌گیری استاندارد ارائه شده است. در واقع تعیین پوشش سرمایه‌ای لازم برای نگهداری اوراق بدهی (حساس به نرخ سود) باید در دو قالب محاسبه سرمایه پوششی برای ریسک خاص هر ابزار و سرمایه پوششی ریسک عام کل پرتفوی انجام پذیرد. بر این اساس، سرمایه پوششی برای ریسک خاص بر مبنای جداول مختلف رتبه اعتباری ناشران و زمان باقی مانده تا سررسید ابزارها که به شکل استاندارد ارائه شده است، محاسبه می‌گردد. همچنین، راه کارهایی در ارتباط با اوراقی که بدون رتبه بوده و یا توسط اوراق مشتقه، پوشش یافته‌اند نیز ارائه شده است. برای محاسبه سرمایه پوششی ریسک عام ابزارهای مذکور، دو روش "استفاده از سررسید" و "دیرش" معرفی شده است. در روش سررسید، ضرایب ریسک متناظر با دامنه زمانی باقی مانده تا سررسید اوراق، متناسب با نرخ کوپن ۳ درصد (کمتر یا بیشتر) و تغییرات مفروض در نرخ سود (بازده تا سررسید) ارائه شده است که ضرایب مذکور جهت محاسبه سرمایه پوششی لازم برای هر یک از این اوراق مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین، دو نوع تهاتر در خصوص وضعیت‌های مختلف خرید و فروش ابزارها در هر دامنه زمانی تحت عنوان "تهاتر افقی" و "تهاتر عمودی" نیز باید در محاسبه الزام سرمایه‌ای مذکور در نظر گرفته شود. در روش دیرش، ابتدا حساسیت قیمت ابزارهای حساس به نرخ سود محاسبه شده و مطابق با دامنه‌های زمانی معرفی شده در جدول مربوط در متن، پوشش سرمایه‌ای محاسبه می‌شود.

همانند اوراق و ابزارهای بدهی، برای محاسبه سرمایه پوششی جهت پوشش ریسک بازار اوراق سهام و سایر ابزارهای مالکانه مشابه، دو نوع ریسک خاص و عام باید در نظر گرفته شود که طی آن،

حداقل سرمایه پوششی برای این نوع ریسک ۸ درصد برای هر کدام از ریسک‌های خاص و عام با رعایت شرایط مندرج در این بخش می‌باشد.

در خصوص ریسک نرخ ارز، ابتدا منابع در معرض ریسک نرخ ارز از طریق روش‌های ارایه شده جهت محاسبه خالص وضعیت باز ارزی (NOPNet Open Position-) برای هر ارز و برای تمامی ارزها، محاسبه می‌گردد. در این فرایند، طلا نیز به عنوان یک ارز در نظر گرفته می‌شود، زیرا همبستگی نوسانات قیمت آن با نوسانات نرخ‌های ارز زیاد می‌باشد. پس از اینکه منابع در معرض ریسک نرخ ارز در هر ارز محاسبه شد، کل خالص وضعیت باز ارزی (برای تمامی ارزها و طلا) محاسبه شده و سپس ۸ درصد آن به عنوان حداقل سرمایه پوششی لازم در مقابل نوسانات نرخ ارز در نظر گرفته می‌شود. نگهداری کالا از قبیل محصولات کشاورزی، مواد معدنی (از قبیل نفت) و فلزات قیمتی (به استثناء طلا) که در یک بازار ثانویه معامله می‌شود نیز دارای نوسانات قیمت بوده و لذا لازم است حداقل سرمایه‌ای را برای پوشش ریسک این نوع کالاهای تحت تملک بانک‌ها در نظر گرفت. روش‌های مختلفی برای تعیین سرمایه پوششی لازم در این خصوص معرفی شده است که از آن میان می‌توان به روش ساده اشاره نمود که طبق آن، حداقل سرمایه پوششی عبارت است از ۱۵ درصد خالص وضعیت (خرید یا فروش) در هر کالا.

شایان ذکر است که به کارگیری صحیح روش‌های فوق با توجه به نوع و حجم فعالیت‌های هر بانک در هر یک از بازارهای مذکور می‌تواند تصویر درستی را از ریسک‌های پیش‌روی بانک ارایه دهد و بنابراین قادر خواهد بود اقدامات احتیاطی لازم را در خصوص کنترل و مدیریت ریسک بر مبنای آنچه انتظار مقام ناظر شبکه بانکی می‌باشد، اتخاذ نماید. به علاوه، پیاده‌سازی چنین استانداردهایی، گامی مؤثر در تطبیق بیشتر بانک‌های کشور نسبت به مقررات و استانداردهای بین‌المللی می‌باشد.

در پایان، مجدداً یادآور می‌شود انتشار سند بال سه به معنای ابطال و عدم اعتبار سند بال دو نمی‌باشد؛ چراکه در سند بال سه، مقوله مدیریت ریسک نقدینگی و کیفیت ارقام سرمایه‌ای واجد شرایط برای محاسبه کفایت سرمایه، به اضافه سپر حفاظتی بیشتر در ساختار سرمایه بانک‌ها مورد نظر است که این می‌تواند به عنوان یک استاندارد تکمیل‌کننده فرایند مدیریت ریسک و بهبود کفایت سرمایه معرفی شده در سند بال دو باشد.

امید است با ترجمه اسناد بین‌المللی نظارت بانکی و به اشتراک گذاردن آن‌ها با بانک‌ها، گام مؤثری در تعمیق و پیاده‌سازی مفاهیم مذکور در نظام بانکی کشور برداشته و مراحل اجرای چنین استانداردهایی

در کشور تسهیل گردد. همچنین، از هرگونه پیشنهاد اصلاحی و تکمیلی در این خصوص توسط مخاطبان محترم استقبال می‌شود. به یاری خداوند متعال، بخش‌های بعدی سند مذکور نیز به تدریج در اختیار نظام بانکی کشور قرار داده خواهد شد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

همگرایی بین‌المللی

در زمینه استانداردها و اندازه‌گیری سرمایه بانک‌ها

(توافقنامه بال ۲)

چهارچوب بازبینی شده

(نسخه جامع: ژوئن ۲۰۰۶)

از انتشارات کمیته نظارت بانکی بال

بانک تسویه بین‌المللی

جلد سوم

گروه مترجمین:

علی قیصری گودرزی

مریم کشتکار

فردوس زارع قاجاری

دکتر حسین صدقی

حمیدرضا محزونیه

VI. ریسک بازار

الف) چهارچوب اندازه‌گیری ریسک

۶۸۳(i). ریسک بازار، ریسک زیان در وضعیت‌های بالای خط و زیر خط ترازنامه که در اثر تغییرات در

قیمت‌های بازار بوجود می‌آید تعریف شده است. ریسک‌های مشمول این تعریف، عبارتند از:

- ریسک‌های مربوط به سهام و ابزارهای مرتبط با نرخ بهره در دفتر تجاری،
- ریسک مربوط به ارزش و کالا در کل بانک.

۱. دامنه و گستره پوشش سرمایه‌ای

۶۸۳(ii). پوشش سرمایه‌ای برای سرمایه‌گذاری‌ها و ابزارهای مبتنی بر نرخ بهره به همراه مفاد بندهای ۶۹۰ تا ۷۰۱، نسبت به ارقام جاری دفتر تجاری که به صورت محافظه کارانه توسط بانک‌ها ارزش‌گذاری می‌شوند اعمال می‌گردند. تعریف دفتر تجاری، در بندهای ۶۸۵ تا ۶۸۹(iii) ارائه شده است.

۶۸۳(iii). پوشش سرمایه‌ای ریسک نرخ ارز و ریسک کالا، در مورد کل وضعیت‌های خرید و فروش بانک در ارتباط با ارز و کالا، با لحاظ کردن برخی ملاحظات برای مستثنی کردن وضعیت‌های ساختاری ارز، اعمال خواهد شد. چنین استنباط می‌شود که برخی از این وضعیت‌ها گزارش داده خواهند شد و از اینرو، بر اساس ارزش بازار، ارزش‌گذاری می‌شوند، لیکن برخی دیگر از وضعیت‌ها را می‌توان بر اساس ارزش دفتری گزارش و ارزش‌گذاری کرد.

۶۸۳(iv) در حال حاضر، کمیته بر این باور نیست که در اعمال الزامات سرمایه، در نظر گرفتن برخی معافیت‌های کم اهمیت در مورد ریسک بازار لازم باشد، به جز در مورد آن دسته از معافیت‌هایی که در بند ۷۱۸(xLii) برای ریسک نرخ ارز قید شده است. زیرا، این چهارچوب صرفاً در مورد بانک‌های فعال بین‌المللی و اساساً بر یک مبنای تلفیقی اعمال می‌شود. محتمل است تمامی این گونه بانک‌ها تا حدودی در فعالیت‌های تجاری مشارکت داشته باشند.

۶۸۳(v). همانند ریسک اعتباری، الزامات سرمایه‌ای برای ریسک بازار باید بر مبنای تلفیقی و در سطح جهانی اعمال شوند. مراجع ملی حسب ضرورت می‌توانند به مؤسسات بانکی و مالی متعلق به یک گروه که یک دفتر تلفیقی جهانی دارند و سرمایه آنها بر مبنای جهانی ارزیابی می‌شود، وضعیت‌های خرید و فروش در همان ابزار (نظیر ارزها، کالاها، سرمایه‌گذاری‌ها یا اوراق قرضه) را به صورت خالص گزارش دهند، صرفنظر از اینکه در کجا ثبت شده‌اند.^{۲۹۹} افزون بر آن، قواعد تهاتر به گونه‌ای که در این بخش بیان شده است نیز ممکن است بر مبنای تلفیقی اعمال گردند. با این حال، شرایطی وجود خواهد داشت که مراجع نظارتی درخواست می‌کنند وضعیت‌ها به صورت جداگانه و بدون هیچ گونه تهاتر یا خالص سازی در سیستم اندازه‌گیری در نظر گرفته شوند. برای مثال، در جایی که برای بازگرداندن سریع سود یک واحد مستقل تابعه خارجی موانعی وجود داشته باشد یا در مواردی که مشکلات حقوقی و تشریفات اداری برای انجام مدیریت بموقع ریسک‌ها بر مبنای تلفیقی وجود داشته باشد ممکن است چنین امری ضرورت پیدا

^{۲۹۹}. وضعیت‌های متضمن مالکیت کمتر از صد در صد واحدهای مستقل فرعی مشمول اصول کلی پذیرفته‌شده حسابداری در کشوری که شرکت مادر تحت نظارت آن قرار دارد می‌باشند.

کند. افزون بر آن، تمامی مراجع ملی حق تداوم پایش ریسک‌های بازار هر یک از مؤسسات به صورت جداگانه و غیرتلفیقی را برای خود محفوظ خواهند داشت تا اطمینان حاصل کنند موارد مهم عدم توازن در درون یک گروه خارج از حیطه نظارت قرار نگیرند. مراجع نظارتی بویژه مراقبت خواهند کرد بانک‌ها در مقاطع گزارش دهی، وضعیت‌هایی را نادیده نگیرند به گونه‌ای که از حیطه معیارهای اندازه‌گیری خارج نشوند.

۶۸۴. حذف شده است.

۶۸۵. دفتر تجاری شامل وضعیت‌هایی در رابطه با ابزارها و محصولات مالی است که یا به قصد خرید و فروش و یا به منظور انجام عملیات پوششی برای سایر اقلام دفتر تجاری نگهداری می‌شوند. بمنظور واجد شرایط بودن برای ترتیبات سرمایه‌ای دفاتر تجاری، ابزارهای مالی باید از هر گونه قید محدود کننده در خصوص قابلیت داد و ستد یا قابلیت پوشش کامل داشتن، مبرا باشند. علاوه بر این، وضعیت‌ها باید بطور متناوب و صحیح ارزش گذاری شوند و پرتفوی باید به نحو فعالانه‌ای مدیریت شود.

۶۸۶. یک ابزار مالی عبارت است از هر گونه قراردادی که نشان‌دهنده دارایی مالی یک مؤسسه و بدهی مالی یا ابزار سرمایه‌ای مؤسسه دیگر می‌باشد. ابزارهای مالی شامل ابزارهای مالی اولیه (یا ابزارهای نقدی) و ابزارهای مالی مشتقه می‌باشد. دارایی مالی هر گونه دارایی نقدی، حق دریافت نقدی یا دارایی مالی دیگر است یا حق قراردادی برای تبادل دارایی‌های مالی بر اساس شرایط بالقوه مطلوب یا یک ابزار مالکانه می‌باشد. یک تعهد مالی تعهد قراردادی است برای تحویل دارایی نقد یا دارایی مالی دیگر یا برای تبادل تعهدات مالی در شرایطی که بصورت بالقوه نامطلوب است.

۶۸۷. وضعیت‌هایی که با هدف تجاری ثبت می‌شوند وضعیت‌هایی هستند که بصورت عامدانه برای فروش مجدد کوتاه مدت و یا با قصد انتفاع از تغییرات کوتاه مدت واقعی یا مورد انتظار قیمت یا برای بهره‌برداری از منافع آربیتراژ، نگهداری می‌شوند و می‌تواند برای مثال وضعیت‌های مالکانه، وضعیت‌های ناشی از خدمت‌رسانی به مشتری (مثلاً کارگزاری) و بازار سازی را در بر بگیرد.

۶۸۷.۱. بانک‌ها باید از سیاست‌ها و روشهایی که به وضوح تبیین شده باشند برای تعیین این که چه تسهیلات و تعهداتی - با هدف محاسبه سرمایه‌نظارتی آنها - در دفتر تجاری ثبت شوند برخوردار باشند تا از انطباق با معیارهای مقرر در این قسمت در خصوص دفتر جاری و در نظر گرفتن توانایی‌ها و روش‌های

مدیریت ریسک بانک، اطمینان حاصل کنند. انطباق با این سیاست ها و روش ها باید بطور کامل مستندسازی شده و مشمول حسابرسی داخلی دوره ای باشند.

۶۸۷(ii) این خط مشی ها و روش ها باید حداقل ملاحظات عمومی زیر را مورد توجه قرار دهند. هدف فهرست زیر این نیست که مجموعه ای از آزمون هایی ارائه شود که یک محصول یا گروهی از محصولات مرتبط، باید در آن ها موفق شوند تا واجد شرایط درج در دفتر تجاری باشند. بلکه، این فهرست در بردارنده مجموعه ای از حداقل نکات کلیدی است که خط مشی ها و روش ها برای مدیریت کلی یک دفتر تجاری باید مد نظر قرار دهند:

- فعالیت هایی که بانک آنها را تجاری و به عنوان جز تشکیل دهنده دفتر تجاری برای مقاصد سرمایه نظارتی تلقی می نماید؛
- دامنه ای که منابع در معرض ریسک را بتوان با استناد به یک بازار دو جانبه نقد فعال بصورت روزانه در معرض قیمت گذاری بازار قرار داد .
- برای تسهیلات و تعهداتی که بر اساس مدل های مالی قیمت گذاری می شوند، دامنه ای که بانک بتواند:

(i) ریسک های مهم منابع در معرض ریسک را شناسایی کند؛

(ii) ریسک های مهم منابع در معرض ریسک را پوشش دهد بگونه ای که ابزارهای پوشش از یک بازار دوجانبه نقد فعال برخوردار باشد؛

(iii) تخمین های قابل اتکا برای مفروضات و پارامترهای کلیدی مورد استفاده در مدل را انجام دهد؛

- دامنه ای که بانک بتواند و ملزم باشد ارزش گذاری هایی را برای منابع در معرض ریسک بوجود آورد که در یک وضعیت متعارف و مستقل از اعتبار برخوردار باشد؛
- دامنه ای که محدودیت های قانونی یا سایر الزامات عملیاتی، توانایی بانک را برای تصفیه فوری منابع در معرض ریسک، کاهش دهد؛
- دامنه ای که بانک ملزم است و می تواند بصورت فعال در مورد منابع در معرض ریسک در عملیات تجاری خود مدیریت ریسک انجام دهد؛

- دامنه ای که بانک می تواند ریسک یا منابع در معرض ریسک را بین دفاتر بانکی و تجاری منتقل کند و معیارهای این نوع انتقال نیز تبیین شود.
 - ۶۸۸. الزامات اساسی برای اینکه وضعیت ها واجد شرایط قرار گرفتن در ترتیبات سرمایه ای دفاتر تجاری باشند به شرح زیر خواهند بود:
 - راهبرد تجاری شفاف و مدون برای وضعیت/ابزار یا پورتفوها که توسط مدیریت ارشد تأیید شده باشد (که شامل چشم انداز مورد انتظار تملک چنین وضعیت هایی است)
 - خط مشی ها و شیوه هایی که به صورت شفاف برای مدیریت فعالانه وضعیت های خرید و فروش تبیین شده باشند که باید شامل موارد زیر باشد:
 - وضعیت ها بصورت متمرکز و یکپارچه مدیریت می شوند؛
 - محدودیت های وضعیت تعیین شده و از نظر تناسب پایش می شوند؛
 - معامله گران برای ورود و مدیریت یک وضعیت در حدود مورد توافق و مطابق با راهبرد توافقی از استقلال برخوردار باشند؛
 - وضعیت ها حداقل در معرض قیمت گذاری روزانه بازار قرار دارند و در صورت استفاده از مدل قیمت گذاری، پارامترها باید بصورت روزانه مورد ارزیابی قرار گیرند؛
 - به عنوان جزء تفکیک ناپذیر فرایند مدیریت ریسک مؤسسه، وضعیت ها به مدیریت ارشد گزارش می شوند؛ و
 - وضعیت ها با استناد به منابع اطلاعاتی بازار بصورت فعال پایش می شوند(ارزیابی باید در بر دارنده نقدشوندگی بازار یا توانایی برای پوشش وضعیت یا مشخصات ریسک پرتفوی باشد). این امر شامل ارزیابی کیفیت و وجود ورودی های بازار در فرایند ارزش گذاری، سطح گردش مالی بازار، اندازه وضعیت های معامله شده در بازار و غیره می شود.
 - خط مشی و روشهایی که به خوبی تعریف شده اند تا وضعیت ها در برابر راهبرد تجاری بانک از جمله وضعیت های در گردش و راکد در دفتر تجاری بانک ها را مورد پایش قرار دهند.
- ۶۸۹.(حذف شده است)

۶۸۹(ii). وقتی یک بانک ریسک اعتباری منابع در معرض ریسک مندرج در دفاتر تجاری خود را با استفاده از یک ابزار مشتقه اعتباری ثبت شده در دفاتر تجاری خود (یعنی استفاده از پوشش ریسک داخلی)، پوشش می‌دهد، منابع در معرض ریسک موجود در دفاتر بانکی برای مقاصد سرمایه‌ای لحاظ نمی‌شوند، مگر اینکه بانک از شخص ثالث واجد شرایط ارائه‌کننده پوشش، یک ابزار مشتقه اعتباری خریداری نماید که از شرایط مندرج در بند ۱۹۱ در برابر منابع در معرض ریسک دفاتر بانکی برخوردار باشد. در مواردی که این گونه پوشش از شخص ثالث خریداری شود و به عنوان پوشش منابع در معرض ریسک موجود در دفاتر بانکی برای مقاصد سرمایه‌نظارتی مورد پذیرش قرار گیرد، هیچ گونه پوشش ابزار مشتقه اعتباری داخلی و خارجی در دفتر تجاری برای مقاصد سرمایه‌نظارتی لحاظ نمی‌شود.

۶۸۹(ii) وضعیت‌های اتخاذ شده در ابزارهای سرمایه‌نظارتی واجد شرایط بانک از سرمایه کسر می‌شوند. وضعیت‌ها در سایر شرکت‌های کارگزاری و دیگر ابزارهای سرمایه‌نظارتی واجد شرایط نهادهای مالی و نیز دارایی‌های نامشهود، ترتیباتی مشابه آن چه توسط ناظر ملی برای چنین دارایی‌هایی که در دفاتر بانکی نگهداری می‌شوند و در بسیاری از موارد از سرمایه کسر می‌شوند؛ در مورد آنها انجام می‌پذیرد. وقتی یک بانک نشان می‌دهد یک بازار ساز فعال است در آن صورت، ناظر ملی می‌تواند آن را به عنوان یک معامله گر خاص {مستثنی} در ارتباط با ابزارهای سرمایه‌ای هلدینگ‌های سایر بانک‌ها، شرکت‌های کارگزاری و دیگر نهادهای مالی موجود در دفاتر تجاری در نظر بگیرد. به منظور برخورداری از شرایط معامله‌گری خاص، بانک باید به حد کفایت، سیستم‌ها و کنترل‌هایی در ارتباط با خرید و فروش ابزارهای سرمایه‌ای نظارتی واجد شرایط مؤسسات مالی، داشته باشد.

۶۸۹(iii) معاملات مدت‌دار بازخریدی تجاری که یک بانک آن‌ها را در دفاتر بانکی در نظر می‌گیرد می‌تواند در دفاتر تجاری بانک برای مقاصد سرمایه‌نظارتی درج شود مادامی که تمامی اینگونه معاملات بازخریدی لحاظ شوند. به این منظور، معاملات بازخریدی تجاری صرفاً به آن دسته از معاملات اطلاق می‌شوند که منطبق با الزامات مندرج در بندهای ۶۸۷ و ۶۸۸ بوده و هر دو آن‌ها به شکل نقد یا اوراق بهادار قابل لحاظ در دفاتر تجاری می‌باشند، صرف نظر از محل ثبت تمامی معاملات بازخریدی، مشمول پوشش ریسک اعتباری طرف مقابل دفتر بانکی می‌شوند.

۲. رهنمود ارزش گذاری احتیاطی

۶۹۰. در این بخش رهنمود ارزش گذاری احتیاطی برای وضعیت های موجود در دفتر تجاری برای بانکها ارائه می شود. این رهنمود بویژه برای وضعیت هایی با درجه نقد شوندگی پایین تر که منجر به دغدغه های نظارتی در خصوص ارزش گذاری احتیاطی می شوند حایز اهمیت است؛ گرچه وضعیت های مزبور صرفاً به دلیل درجه نقد شوندگی پایین تر، از دفتر تجاری مستثنی نمی شوند.

۶۹۱. چهارچوب شیوه های ارزش گذاری احتیاطی باید حداقل واجد ویژگی های زیر باشد:

(i) سیستم ها و کنترل ها

۶۹۲. بانکها باید سیستم و کنترل های کافی را به گونه ای ایجاد کنند تا برای مدیریت بانک و ناظران اطمینان کافی حاصل شود که تخمین های ارزش گذاری بانک، محتاطانه و قابل اتکا است. این سیستم ها باید با سایر سیستم های مدیریت ریسک درون سازمان (نظیر تحلیل اعتباری) یکپارچه شوند. سیستم های مزبور باید در برگیرنده موارد زیر باشند:

- خط مشی ها و رویه های مستندسازی شده برای فرایند ارزش گذاری. این امر شامل مسئولیت های تعریف شده مشخص در حوزه های مختلف درگیر در ارزش گذاری، منابع اطلاعات بازار و بررسی میزان مناسب بودن آن ها، تواتر ارزش گذاری مستقل، جدول زمانی قیمت های پایانی، رویه هایی برای تعدیل ارزش گذاری، رویه های راستی آزمایی پایان ماه و یا موردی؛ و
- خطوط گزارش دهی شفاف و مستقل (یعنی مستقل از واحدهای صف) برای بخش مسئول فرایند ارزش گذاری. خطوط گزارش دهی در نهایت باید زیر نظر یکی از اعضای هیأت مدیره موظف باشد.

(ii) روش های ارزش گذاری

ارزش گذاری مبتنی بر بازار

۶۹۳. روش ارزش گذاری مبتنی بر بازار عبارتست از ارزش گذاری حداقل روزانه وضعیت ها بر اساس قیمت های پایانی (بسته شده) موجود دریافتی از مراجع مستقل. نمونه هایی از قیمت های بسته شده موجود شامل نرخ های ارزها، قیمت های تابلو {سهام} یا مظنه های اعلامی از سوی چندین کارگزار معتبر می باشد.

۶۹۴. بانک ها باید تا حد ممکن از ارزش گذاری مبتنی بر بازار استفاده کنند. قیمت های عرضه و تقاضای محتاطانه باید مورد استفاده قرار گیرد مگر اینکه مؤسسه ارایه دهنده قیمت در یک نوع از وضعیت خاص دارای نقش بازسازی حایز اهمیت بوده و قادر به بستن قیمت در قیمت میانی {عرضه و تقاضا} باشد.

ارزش گذاری مبتنی بر مدل

۶۹۵. در جایی که اعمال روش ارزش گذاری مبتنی بر بازار امکان پذیر نیست، بانک ها در صورت اثبات احتیاطی بودن آن، می توانند از روش ارزش گذاری مبتنی بر مدل استفاده کنند. روش ارزش گذاری مبتنی بر مدل به هر نوع ارزش گذاری اطلاق می شود که باید بر اساس معیار انجام شوند، بصورت استنتاجی صورت بگیرند و یا در غیر این صورت بر اساس داده های بازار محاسبه شوند. در اعمال این روش، محافظه کاری زیادی لازم است. مقام نظارتی باید در ارزیابی این که آیا یک ارزش گذاری مبتنی بر مدل، احتیاطی است یا خیر، موارد زیر را در نظر بگیرند:

- مدیریت ارشد باید نسبت به عناصر دفتر تجاری که موضوع روش ارزش گذاری مبتنی بر مدل هستند آگاهی داشته و اهمیت عدم اطمینان ناشی از این مدل را در گزارش دهی ریسک/عملکرد کسب و کار درک نمایند.
- داده های بازار باید تا حد ممکن و مطابق با قیمت های بازار (به نحوی که بالا بحث شد) دارای مرجع مشخصی باشند. مناسب بودن داده های بازار برای یک وضعیت خاص مورد ارزش گذاری، باید به طور منظم ارزیابی شوند.
- در جایی که امکان پذیر است، باید تا حد ممکن روش های ارزش گذاری واجد مقبولیت عمومی برای محصولات خاص مورد استفاده قرار گیرند.

- در مواردی که یک مدل توسط خود مؤسسه طراحی می‌شود، مدل مزبور باید بر پایه پیش‌فرض‌های مناسبی که توسط اشخاص واجد شرایط و مستقل از فرایند طراحی مدل، مورد ارزیابی قرار گرفته و به چالش کشیده شده‌اند، استوار باشد. مدل مورد نظر باید بصورت مستقل از واحد صف طراحی و تصویب شده باشد و بصورت مستقل آزموده شود. آزمون باید شامل راستی آزمایی فرمول‌های محاسباتی، پیش‌فرض‌ها و اجرای نرم افزاری باشد.
 - باید رویه‌های رسمی کنترلی وجود داشته و نسخه پشتیبان ایمن از مدل نگهداری شده و بصورت دوره‌ای برای بررسی ارزش‌گذاری‌ها مورد استفاد قرار گیرد.
 - مدیریت ریسک باید نسبت به نقاط ضعف مدل‌های مورد استفاده و این که چگونه به بهترین وجه، می‌توان آن را در نتایج ارزش‌گذاری منعکس نمود، آگاهی داشته باشد.
 - مدل باید مشمول ارزیابی دوره‌ای برای تعیین صحت عملکرد آن (به عنوان مثال ارزیابی مستمر مناسب بودن مفروضات، تحلیل سود و زیان (P&L) در برابر عوامل ریسک، مقایسه ارزش‌های پایانی واقعی با خروجی‌های مدل) باشد.
 - تعدیل ارزش‌گذاری به عنوان نمونه در پوشش عدم اطمینان روش ارزش‌گذاری مدل، باید مناسب باشد؛ (همچنین رجوع کنید به تعدیل ارزش‌گذاری مندرج در بندهای ۶۹۸ تا ۷۰۱).
 - راستی آزمایی مستقل قیمت‌ها
۶۹۶. روش راستی آزمایی مستقل قیمت‌ها، از روش ارزش‌گذاری روزانه مبتنی بر بازار متمایز می‌باشد. این روش فرایندی است که قیمت‌های بازار یا داده‌های ورودی مدل به طور منظم مورد راستی آزمایی قرار می‌گیرند. در حالی که روش ارزش‌گذاری روزانه مبتنی بر بازار می‌تواند توسط معامله‌گران انجام شود، راستی آزمایی قیمت‌های بازار یا داده‌های ورودی مدل باید توسط یک واحد مستقل از اتاق معامله‌گری، حداقل به صورت ماهانه (یا بسته به ماهیت فعالیت بازار/تجارت به دفعات بیشتر) صورت پذیرد. لازم نیست که این امر به دفعاتی که روش ارزش‌گذاری روزانه مبتنی بر بازار انجام می‌شود، صورت پذیرد. زیرا هدف از آن، ارزش‌گذاری مستقل وضعیت هاست و باید هر گونه خطا یا تورش در قیمت‌گذاری را آشکار ساخته و منتج به حذف قیمت‌های ناصحیح روزانه شود.
۶۹۷. راستی آزمایی مستقل قیمت مستلزم استانداردهای صحت بالاتری است زیرا قیمت‌های بازار یا داده‌های ورودی مدل برای تعیین میزان سود و زیان مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ این در حالی است که

قیمت‌های روزانه در وهله اول برای گزارش دهی به مدیریت در بین مقاطع زمانی گزارش دهی مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای راستی آزمایی مستقل قیمت‌ها زمانی که مراجع قیمت‌گذاری محدود می‌باشد، به عنوان مثال فقط مظنه یک کارگزار موجود باشد، سنج‌های احتیاطی نظیر تعدیل ارزش‌گذاری می‌تواند مناسب باشد.

(iii) تعدیل یا ذخیره ارزش‌گذاری

۶۹۸. بانک‌ها باید رویه‌هایی را برای لحاظ کردن تعدیل یا ذخیره ارزش‌گذاری تدوین و اعمال نمایند. مقام نظارتی از بانک‌های استفاده‌کننده از ارزش‌گذاری‌های انجام شده توسط اشخاص ثالث، انتظار دارند که بررسی کنند اعمال تعدیل‌های ارزش‌گذاری ضرورت دارد یا خیر. همچنین، در ارزش‌گذاری مبتنی بر مدل نیز این‌گونه ملاحظات لازم می‌باشد.

۶۹۹. مقام نظارتی انتظار دارد که حداقل تعدیل یا ذخیره ارزش‌گذاری زیر به صورت رسمی اعمال شود: حاشیه اعتباری محقق نشده، هزینه‌های پایانی، ریسک‌های عملیاتی، خاتمه پیش از موعد، هزینه‌های سرمایه‌گذاری و تأمین وجوه، هزینه‌های اداری آتی و حسب مورد، ریسک مدل.

۷۰۰. با در نظر داشتن این امر که فرض پایه ۱۰ روزه مندرج در بند ۷۱۸(C)(XXVi) ممکن است با توانایی بانک برای فروش یا پوشش وضعیت‌ها در شرایط عادی بازار سازگار نباشد، بانک‌ها باید تعدیل یا ذخیره ارزش‌گذاری نزولی را برای این‌گونه وضعیت‌های واجد نقدشوندگی پایین‌تر انجام داده و به صورت مستمر، مناسب بودن آن را مورد ارزیابی قرار دهند. کاهش درجه نقدشوندگی ممکن است ناشی از رویدادهای بازار باشد. افزون بر آن، قیمت‌های پایانی برای وضعیت‌های متمرکز و یا راکد باید در اعمال آن تعدیل یا ذخیره ارزش‌گذاری در نظر گرفته شوند. بانک‌ها در هنگام تعیین مناسب بودن تعدیل یا ذخیره ارزش‌گذاری برای وضعیت‌های واجد نقدشوندگی پایین‌تر، باید تمامی عوامل مربوط را مد نظر قرار دهند. این عوامل حداقل می‌تواند شامل مدت زمان مورد نیاز برای پوشش ریسک‌ها در یک وضعیت، میانگین نوسانات حاشیه‌های خرید و فروش، دسترسی به تابلوهای مستقل قیمت بازار (تعداد و هویت بازارسازان)، میانگین و نوسانات حجم خرید و فروش‌ها، تمرکز بازار، تفکیک سررسید وضعیت‌ها، میزان اتکای ارزش‌گذاری به مدل مبتنی بر بازار و تاثیر سایر ریسک‌های مدل باشد.

۷۰۱. تعدیل یا ذخیره ارزش‌گذاری اعمال شده بر اساس مفاد بند ۷۰۰، باید سرمایه نظارتی لایه یک را متأثر نموده و ممکن است از تعدیل یا ذخیره ارزش‌گذاری مبتنی بر استانداردهای حسابداری مالی فراتر برود.

۳. روش‌های اندازه‌گیری ریسک‌های بازار

۷۰۱ (i) بانک‌ها در اندازه‌گیری ریسک‌های بازار، به شرط دریافت تأییدیه مقامات ملی، مجاز به انتخاب یکی از دو روش فراگیر (به ترتیب مندرج در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (Lxix) و ۷۱۸ (Lxx) تا ۷۱۸ (Xcix) خواهند بود. یکی از گزینه‌ها، اندازه‌گیری ریسک‌ها به روش استاندارد با استفاده از چهارچوب‌های اندازه‌گیری مشروح در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (Lxix) زیر خواهد بود. بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (Lv) به چهار ریسک مذکور در این قسمت یعنی نرخ بهره، وضعیت ابزار سرمایه‌ای، نرخ ارز و ریسک کالا می‌پردازند. در بندهای ۷۱۸ (Lvi) تا ۷۱۸ (Lxix) برخی از روش‌های ممکن برای اندازه‌گیری ریسک قیمت انواع اختیار معامله بیان شده است. پوشش سرمایه‌ای در روش اندازه‌گیری استاندارد، حاصل جمع سنج‌های ریسک بدست آمده طبق بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (Lxix) خواهد بود.

۷۰۱ (ii) روش جایگزین که منوط به اجرای برخی شرایط معین بوده و استفاده از آن، مشروط به تأیید صریح مقام ناظر می‌باشد، در بندهای ۷۱۸ (Lxx) تا ۷۱۸ (Xcix) تبیین شده است. این روش به بانک‌ها اجازه می‌دهد از سنج‌های ریسک حاصل از مدل‌های مدیریت ریسک داخلی خود استفاده کنند منوط به آن که شروط هفتگانه زیر را رعایت کنند:

- معیارهای کلی معین نشان دهنده کفایت سیستم مدیریت ریسک؛
- استانداردهای کیفی نظارت داخلی در استفاده از مدل‌ها به‌ویژه توسط مدیریت؛
- رهنمودهایی برای تعیین مجموعه متناسبی از عوامل ریسک بازار (یعنی نرخ‌ها و قیمت‌های بازار که ارزش وضعیت‌های بانک‌ها را متأثر می‌سازند).
- استانداردهای کمی تعیین کننده نحوه استفاده از پارامترهای آماری حداقلی متداول برای اندازه‌گیری ریسک؛
- رهنمودهایی برای آزمون بحران؛
- رویه‌های تأیید اعتبار نظارت مستقل در استفاده از مدل‌ها؛

- قواعدی برای بانک‌های استفاده کننده از مدل‌ها و رویکرد استاندارد به شکل ترکیبی.

۷۰۱ (iii). در روش استاندارد از رویکرد «تناظر جزء به جزء» استفاده می‌شود که در آن ریسک‌های خاص و ریسک عام بازار ناشی از وضعیت‌های بدهی و سرمایه‌ای به‌طور جداگانه محاسبه می‌شوند. تمرکز مدل‌های کاملاً داخلی، بر روی وضعیت ریسک عام بازار برای یک بانک است که در آن نوعاً ریسک خاص (یعنی منابع در معرض ریسک ناشران خاص اوراق بدهی یا ابزار سرمایه‌ای^{۳۰۰}) کنار گذاشته می‌شود تا عمدتاً از طریق سیستم‌های جداگانه سنجش ریسک اعتباری اندازه‌گیری شوند. بانک‌های استفاده کننده از این مدل‌ها باید مشمول پوشش سرمایه‌ای برای ریسک خاصی که در این مدل‌ها شناسایی نمی‌شوند، باشند. از اینرو، پوشش سرمایه‌ای جداگانه برای ریسک خاص، نسبت به هر بانک استفاده کننده از یک مدل اعمال خواهد شد به میزانی که مدل مورد نظر، قادر به شناسایی ریسک مربوط نمی‌باشد. پوشش سرمایه‌ای برای بانک‌هایی که ریسک خاص را مدل‌سازی می‌کنند در بندهای ۷۱۸ (Lxxxvii) تا ۷۱۸ (Xcviii) همین سند بیان شده است.^{۳۰۱}

۷۰۱ (iv). در اندازه‌گیری ریسک قیمت در مورد اوراق اختیار معامله تحت رویکرد استاندارد در مواردی که چند گزینه با درجات متفاوت پیچیدگی وجود داشته باشد (رجوع شود به بندهای ۷۱۸ (Lvi) تا ۷۱۸ (xix))، مقام نظارتی این قاعده را اعمال خواهد کرد که هر چقدر بانک در پذیره نویسی اوراق اختیار معامله فعال تر باشد به روش‌های اندازه‌گیری پیچیده‌تری نیاز دارد. در بلند مدت، بانک‌هایی که معامله‌گران مهمی در زمینه خرید و فروش اوراق اختیار معامله به شمار می‌روند انتظار می‌رود به سوی استفاده از مدل‌های جامع ارزش در معرض خطر (VaR) حرکت کرده و مشمول طیف کاملی از استانداردهای کمی و کیفی مندرج در بندهای ۷۱۸ (LXX) تا ۷۱۸ (XCIX) می‌شوند.

^{۳۰۰}. ریسک خاص شامل ریسکی است که تغییرات قیمت یک اوراق بدهی یا سرمایه‌ای در معاملات روزانه، بیشتر یا کمتر از تغییرات کلی بازار باشد (از جمله در دوره‌هایی که کل بازار ناپایدار است) و ریسک رویداد (در مواردی که قیمت یک اوراق بدهی یا سرمایه‌ای نسبت به کل بازار مثلاً در اثر پیشنهاد خرید جهت تصاحب و کنترل یا سایر رویدادهای شوک آور، تغییرات شدید داشته باشد. این گونه رویدادها همچنین شامل ریسک «تکول» نیز می‌باشد).

^{۳۰۱}. بانک‌هایی که تاکنون مطابق با نسخه اصلی اصلاحیه ریسک بازار ۱۹۹۶، تاییدیه اعمال ریسک خاص را برای پرتفویهای معین یا خطوط کسب و کار دریافت کرده اند باید در خصوص جدول زمان بندی با ناظران خود به منظور انطباق به موقع و عملیاتی مدل خود با استانداردهای جدید تا ابتدای ژانویه ۲۰۱۰ توافق نمایند. متعاقب دوره گذار، بانک‌هایی که از ایجاد روش قابل قبول ناتوان باشند ملزم خواهند بود از قواعد استاندارد برای ریسک خاص استفاده کنند.

۷۰۱(V). از بانک‌های مشمول پوشش سرمایه‌ای ریسک بازار، انتظار می‌رود سطح ریسکی که الزام سرمایه‌ای در برابر آن اعمال می‌شود را پایش و گزارش نمایند. حداقل الزامات سرمایه‌ای کلی یک بانک به شرح زیر خواهد بود:

- (a) الزامات برای پوشش ریسک اعتباری که در این سند مقرر شده - به استثنای اوراق بدهی و سرمایه‌ای موجود در دفتر تجاری و تمام وضعیت‌های مربوط به کالا - به انضمام ریسک اعتباری طرف معامله در ارتباط با تمام ابزارهای مشتقه فرابورس موجود در دفاتر تجاری و بانکی؛ به علاوه،
- (b) پوشش سرمایه‌ای برای ریسک عملیاتی مشروح در بندهای ۶۴۴ تا ۶۸۳ سند حاضر؛ به علاوه،
- (c) حاصل جمع پوشش سرمایه‌ای برای ریسک بازار مشروح در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸(Lxix)؛ یا
- (d) میزان ریسک بازار محاسبه شده بر اساس رویکرد مدل‌های مندرج در بندهای ۷۱۸(LXX) تا ۷۱۸(XCiX)؛ یا
- (e) ترکیبی از (c) و (d).

۷۰۱(vi). تمامی تراکنش‌ها از جمله خرید و فروش قرارداد آتی، در محاسبه الزامات سرمایه‌ای از تاریخ لازم‌الاجرا شدن، لحاظ خواهند شد. اگرچه، گزارش‌دهی منظم اصولاً فقط در فواصل زمانی (در اکثر کشورها بصورت فصلی) انجام می‌شود، لیکن انتظار می‌رود بانک‌ها ریسک بازار در دفتر تجاری خود را به گونه‌ای مدیریت کنند که الزامات سرمایه‌ای بصورت مستمر یعنی در پایان هر روز کاری رعایت شود. مقام‌های نظارتی از ابزارهای موثری برخوردار هستند برای این که اطمینان حاصل کنند بانک‌ها با نشان دادن وضعیت‌های ریسک بازار پایین‌تر از میزان واقعی در تاریخ‌های گزارش‌دهی، وضعیت خود را {به صورت صوری} خوب جلوه نمی‌دهند. البته از بانک‌ها همچنین انتظار می‌رود که از سیستم‌های مدیریت ریسک سخت‌گیرانه‌تر استفاده کنند تا مطمئن شوند منابع در معرض آنها در طول روز از حد معمول فراتر نرود. چنان‌چه بانک در رعایت الزامات سرمایه‌ای کوتاهی نماید ناظر ملی باید حصول اطمینان نماید که بانک مورد نظر تدابیر فوری برای اصلاح وضعیت خود اتخاذ می‌کند.

۴. ترتیبات ریسک اعتباری طرف معامله در دفتر تجاری

۷۰۲. بانک‌ها ملزم خواهند بود پوشش ریسک اعتباری طرف معامله در ارتباط با ابزارهای مشتقه، معاملات بازخریدی و سایر معاملات فرابورس که در دفتر تجاری ثبت می‌شوند را جدا از پوشش سرمایه‌ای برای

ریسک عام و ریسک خاص بازار، محاسبه نمایند.^{۳۰۲} اوزان ریسک مورد استفاده در این محاسبات باید با اوزان ریسک مورد استفاده برای محاسبه سرمایه الزامی در دفتر بانکی سازگاری داشته باشد. از این‌رو، بانک‌های استفاده‌کننده از رویکرد استاندارد در دفتر بانکی، از اوزان ریسک رویکرد استاندارد در دفتر تجاری استفاده خواهند کرد و بانک‌های استفاده‌کننده از رویکرد مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی در دفتر بانکی از اوزان ریسک IRB در دفتر تجاری استفاده خواهند کرد به گونه‌ای که با IRB اعمال‌شده در دفتر بانکی وفق مندرجات بندهای ۲۵۶ تا ۲۶۲ سازگار باشد. در ارتباط با طرف‌های معامله لحاظ شده در پرتفوها در مواردی که رویکرد IRB استفاده می‌شود، اوزان ریسک IRB اعمال خواهد شد.

۷۰۳. در دفتر تجاری، برای معاملات بازخریدی، تمامی ابزارهایی که در دفتر تجاری درج می‌شوند می‌تواند به عنوان وثیقه واجد شرایط مورد استفاده قرار گیرد. آن دسته از ابزارهایی که خارج از تعریف وثایق واجد شرایط در دفتر بانکی قرار می‌گیرند، مشمول تعدیل احتیاطی به میزان قابل اعمال برای شاخص فرعی سهام پذیرفته شده در بورس‌های رسمی (به نحو مندرج در بند ۱۵۱) خواهند بود. لیکن، در مواردی که بانک‌ها از رویکرد تخمین داخلی خود برای تعدیل احتیاطی استفاده می‌کنند همچنین می‌توانند آن رویکرد را در دفتر تجاری وفق بندهای ۱۵۴ و ۱۵۵ اعمال نمایند. در نتیجه، در مورد ابزارهایی که وثیقه واجد شرایط در دفتر تجاری و نه در دفتر بانکی، محسوب می‌شوند، تعدیل‌های احتیاطی باید برای هر اوراق محاسبه شود. در مواردی که بانک‌ها از رویکرد ارزش در معرض خطر (VaR) برای اندازه‌گیری منابع در معرض ریسک معاملات بازخریدی استفاده می‌کنند، همچنین می‌توانند این رویکرد را در دفتر تجاری وفق بندهای ۱۷۸ تا ۱۸۱(i) و پیوست (۴) اعمال نمایند.

۷۰۴. محاسبه پوشش ریسک اعتباری طرف معامله برای اوراق مشتقه فرابورس توثیقی همانند قواعد تعیین‌شده برای چنین معاملاتی در دفتر بانکی می‌باشد.

۷۰۵. محاسبه پوشش ریسک طرف معامله برای معاملات بازخریدی، با استفاده از قواعد مندرج در بندهای ۱۴۷ تا ۱۸۱(i) و پیوست (۴) مربوط به این قبیل معاملات دفتر بانکی انجام خواهد شد. تعدیل متناسب با اندازه برای مؤسسات کوچک و متوسط مطروح در بند ۲۷۳، در دفتر تجاری نیز قابل اعمال است.

^{۳۰۲} ترتیبات مربوط به معاملات اوراق بهادار و ارز تسویه نشده، در بند ۸۸ تبیین شده است.

ابزارهای مشتقه اعتباری

۷۰۶. حذف شد.

۷۰۷. پوشش ریسک اعتباری طرف معامله برای معاملات اوراق مشتقه اعتباری متکی بر یک دارایی در دفتر تجاری، با استفاده از عوامل اضافه‌شده منابع در معرض ریسک آتی بالقوه زیر محاسبه خواهد شد:

فروشنده پوشش	خریدار پوشش	
		قرارداد معاوضه بازده کل
۵٪	۵٪	تعهد پایه "واجد شرایط"
۱۰٪	۱۰٪	تعهد پایه "فاقد شرایط"
		قرارداد معاوضه نکول اعتباری
۵٪**	۵٪	تعهد پایه "واجد شرایط"
۱۰٪**	۱۰٪	تعهد پایه "فاقد شرایط"

– هیچ گونه تفاوتی از حیث زمان باقیمانده تا سررسید وجود نخواهد داشت.

– تعریف "واجد شرایط بودن" همانند تعریف آن برای گروه واجد شرایط در ارتباط با ترتیبات ریسک خاص در روش اندازه گیری استاندارد مندرج در بند 711(i) و 711(ii) می‌باشد.

** در مواردی که قرارداد علیرغم معتبر بودن شرایط تعهد پایه، به واسطه بی‌مایگی خریدار پوشش خاتمه یابد در این صورت فروشنده پوشش قرارداد معاوضه نکول اعتباری صرفاً مشمول عامل اضافه‌شده خواهد بود. بنابراین، عامل اضافه باید حداکثر تا مبلغ مازاد پرداخت نشده، لحاظ شود.

۷۰۸. در مواردی که ابزار مشتقه اعتباری در زمره معاملات اولین نکول است، عامل اضافه بر اساس دارایی پایه واجد پایین‌ترین کیفیت اعتباری موجود در سبد دارایی‌ها تعیین می‌شود؛ یعنی اگر هیچ کدام از اقلام سبد دارایی، واجد شرایط نباشند در آن صورت عامل اضافه برای تعهد پایه فاقد شرایط باید مورد استفاده قرار گیرد. در مورد معاملات دومین و چندمین نکول، دارایی‌های پایه باید همچنان مطابق با کیفیت اعتباری، تخصیص داده شوند؛ یعنی کیفیت اعتباری ماقبل آخر، تعیین‌کننده عامل اضافه برای معاملات دومین نکول و سایر معاملات خواهد بود.

۵. ترتیبات دوره گذار

۷۰۸(i). بر اساس ترتیبات دوره گذار بانک‌ها در استفاده از ترکیبی از روش اندازه‌گیری استاندارد و رویکرد مدل‌های داخلی برای اندازه‌گیری ریسک بازار مخیر خواهند بود. به‌عنوان یک قاعده کلی، هر یک از این مدل‌های "بخشی" باید یک نوع ریسک را به‌طور کامل (نظیر ریسک نرخ بهره یا ریسک نرخ ارز) پوشش دهد؛ به عبارت دیگر، ترکیبی از دو روش در مورد یک نوع ریسک مجاز نخواهد بود.^{۳۰۳} لیکن، با توجه به این که در حال حاضر اغلب بانک‌ها همچنان از مدل‌های مدیریت ریسک خود استفاده کرده و یا آنها را بهبود می‌بخشند، کمیته بر این باور است که باید به بانک‌ها - حتی در ارتباط با انواع ریسک‌های خود - از جمله در مورد فعالیت‌های خود در سطح بین‌المللی، اندکی آزادی عمل داده شود؛ این آزادی عمل منوط به تایید مقامات ملی خواهد بود و در آینده نیز توسط کمیته مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت (مقامات نظارتی باید در برابر انتخاب گزینشی یکی از دو رویکرد استاندارد و رویکرد مدل‌ها در ارتباط با یک نوع عامل ریسک، اقدامات احتیاطی به عمل آورند). در مورد بانک‌هایی که از روش مدل‌سازی جایگزین برای هر نوع ریسک استفاده می‌کنند این انتظار وجود خواهد داشت که به تدریج تمامی فعالیت‌های خود را با رعایت استثنائات زیر لحاظ نموده و به سوی مدل جامع (یعنی مدلی که تمام دسته‌های ریسک بازار را در بر گیرد) حرکت نمایند. بانک‌هایی که از یک مدل استفاده می‌کنند به جز در موارد استثنایی مجاز نخواهد بود به روش استاندارد رجوع نمایند. صرف‌نظر از این اصول کلی، حتی بانک‌های استفاده‌کننده از مدل‌های جامع برای اندازه‌گیری ریسک بازار، ممکن است در وضعیت‌هایی که مدل‌های داخلی مدیریت ریسک خرید و فروش آن را پوشش نمی‌دهد؛ به‌عنوان مثال، در مورد مکان‌های جغرافیایی دور، ارزهای غیرمهم یا حوزه‌های کسب و کارهای کم‌اهمیت، همچنان متحمل ریسک‌هایی شوند.^{۳۰۴} این قبیل ریسک‌ها که در یک مدل لحاظ نشده باشد باید به صورت مجزا با استفاده از روش‌های مندرج در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸(xviii)، اندازه‌گیری و گزارش شود.

^{۳۰۳}. اما این امر در مورد تکنیک‌های پیش‌فرایندی که برای ساده‌سازی محاسبه استفاده شده و نتایج آنها مشمول روش استاندارد هستند اعمال نمی‌شود.

^{۳۰۴}. به‌عنوان مثال اگر بانک به ندرت در خرید و فروش کالا فعالیت دارد لزوماً انتظار نمی‌رود ریسک کالایی خود را مدل‌سازی کند.

ب) الزام سرمایه‌ای

۱. تعریف سرمایه

۷۰۸(ii). تعریف سرمایه مورد استفاده برای مقاصد ریسک بازار در بندهای ۴۹(xiii) و ۴۹(xiv) این سند ارایه شده است.

۷۰۸(iii). در محاسبه سرمایه واجد شرایط و برای تعیین اینکه چه میزان از سرمایه لایه یک و لایه دو برای پوشش ریسک بازار وجود دارد، لازم خواهد بود ابتدا حداقل الزامات سرمایه‌ای بانک برای ریسک‌های اعتباری و عملیاتی و پس آن سرمایه الزامی برای ریسک بازار محاسبه شود. سرمایه واجد شرایط، مجموع کل سرمایه لایه یک به علاوه کل سرمایه لایه دو آن طبق حدود مقرر در بند ۴۹(iii) این سند خواهد بود. سرمایه لایه سه صرفاً زمانی واجد شرایط خواهد بود که بتوان از آن برای پوشش ریسک‌های بازار وفق شرایط مندرج در بندهای ۴۹(xiii) و ۴۹(xiv) استفاده کرد. لذا نسبت سرمایه حاصله بیانگر سرمایه‌ای خواهد بود که برای پوشش ریسک‌های اعتباری، عملیاتی و بازار وجود دارد. چنان‌چه بانک دارای سرمایه لایه سه در حدود مقرر در بند ۴۹(xiii) است که در حال حاضر ریسک‌های بازار را پوشش نمی‌دهد می‌تواند مقدار مازاد را به عنوان سرمایه واجد شرایط لایه سه ولی استفاده نشده همراه با نسبت استاندارد گزارش کند.

ریسک بازار-روش اندازه‌گیری استاندارد

۱-ریسک نرخ بهره

۷۰۹. حذف شد.

(i) 709. در این بخش چهارچوب استاندارد برای اندازه‌گیری ریسک نگهداری یا اتخاذ وضعیت در اوراق بدهی و سایر ابزارهای مرتبط با نرخ بهره در دفتر تجاری، تشریح می‌شود. ابزارهای مشمول چهارچوب مزبور شامل تمامی اوراق بدهی با نرخ بهره ثابت و شناور و ابزارهای مشابه از قبیل سهام

ممتاز غیرقابل تبدیل می‌باشد.^{۳۰۵} ترتیبات ناظر بر اوراق قرضه قابل تبدیل یعنی اوراق بدهی یا سهام ممتاز که به قیمت معین قابل تبدیل به سهام عادی هستند اگر مانند اوراق بدهی، خرید و فروش شوند مثل اوراق بدهی خواهند بود و اگر مانند سهام خرید و فروش شوند مثل سهام خواهند بود. مبنای تعیین ترتیبات ناظر بر محصولات مشتقه در بندهای ۷۱۸ (ix) تا ۷۱۸ (xviii) زیر بیان خواهد شد.

۷۰۹(ii). حداقل سرمایه الزامی در قالب دو نوع پوشش سرمایه‌ای محاسبه شده جداگانه، تشریح شده است که یکی از آنها نسبت به «ریسک خاص» هر اوراق - اعم از این که وضعیت خرید باشد یا وضعیت فروش - و دیگری نسبت به ریسک نرخ بهره در پرتفو (موسوم به «ریسک عام بازار») که در آن وضعیت های خرید و فروش در ارتباط با اوراق یا ابزارهای مختلف را می‌توان تهاتر نمود، اعمال می‌شود.

(i) ریسک خاص

۷۰۹(iii). پوشش سرمایه‌ای برای ریسک خاص، به منظور حفاظت در برابر تغییرات معکوس قیمت یک اوراق خاص متعلق به عوامل مرتبط با یک ناشر، در نظر گرفته شده است. در اندازه گیری این ریسک انجام تهاتر محدود به وضعیت‌های منطبق مرتبط با یک انتشار خاص (از جمله وضعیت‌های مربوط به ابزارهای مشتقه) خواهد بود. حتی اگر ناشر یکسان باشد هیچ گونه تهاتری بین اوراق مختلف مجاز نخواهد بود، زیرا از نظر نرخ کوپن‌ها، نقدینگی، ویژگی‌های فراخوان و غیره متفاوت هستند؛ به این معنا که قیمت‌ها ممکن است در کوتاه مدت واگرا باشند.

پوشش سرمایه‌ای ریسک خاص برای ریسک ناشر

۷۱۰. پوشش‌های سرمایه‌ای جدید برای گروه «دولتی» و «سایر» به شرح زیر خواهد بود:

^{۳۰۵}. اوراق رهنی معامله شده و محصولات مشتقه رهنی به دلیل ریسک پرداخت قبل از موعد، واجد ویژگی های منحصر بفرد هستند. بنابراین، در حال حاضر هیچ ترتیبات یکسانی در مورد این اوراق اعمال نخواهد شد و بر اساس تشخیص ناظران ملی در مورد آنها عمل خواهد شد. در مورد اوراقی که مشمول موافقنامه بازخریدی یا وام دهی است به گونه‌ای رفتار می‌شود که گویی همچنان در تملک وام دهنده اوراق باقی می‌ماند یعنی به مانند سایر وضعیت های اوراق با آنها رفتار خواهد شد.

گروه‌ها	ارزیابی رتبه اعتباری تعیین شده توسط مؤسسات رتبه بندی مستقل	پوشش سرمایه‌ای ریسک خاص
دولتی	AAA تا AA- A+ تا BBB- BB+ تا B- پایین تر از B- فاقد رتبه	% ۰ % ۰,۲۵ (مدت زمان باقیمانده تا سررسید نهایی ۶ ماه یا کمتر) % ۱ (مدت زمان باقیمانده تا سررسید نهایی بیش از ۶ ماه و تا ۲۴ ماه) % ۱,۶ (مدت زمان باقیمانده تا سررسید نهایی بیش از ۲۴ ماه) % ۸ % ۱۲ % ۸
واجد شرایط		% ۰,۲۵ (مدت زمان باقیمانده تا سررسید نهایی ۶ ماه یا کمتر) % ۱ (مدت زمان باقیمانده تا سررسید نهایی بیش از ۶ ماه و تا ۲۴ ماه) % ۱,۶ (مدت زمان باقیمانده تا سررسید نهایی بیش از ۲۴ ماه)
سایر	مشابه پوشش ریسک اعتباری تحت رویکرد استاندارد مندرج در این سند، به عنوان مثال: BB+ تا BB- ----- % ۸ پایین تر از BB- ----- % ۱۲ فاقد رتبه ----- % ۸	

۷۱۰(i). گروه «دولتی» شامل تمامی اشکال اوراق دولتی^{۳۰۶} از جمله اوراق قرضه، اسناد خزانه و سایر ابزارهای کوتاه مدت خواهد بود، لیکن، این حق برای مقامات ملی محفوظ است که وزن ریسک خاصی را نسبت به یک اوراق منتشره توسط برخی دولت‌های خارجی، به‌ویژه اوراق منتشره به ارز غیر از پول ملی دولت ناشر، اعمال نماید.

۷۱۱. در مواردی که اوراق دولتی به پول ملی بوده و به همان ارز نیز تأمین وجه شود بنا به صلاحدید ملی امکان اعمال پوشش ریسک خاص کمتر وجود دارد.

۷۱۱(ii). گروه "واجد شرایط" شامل اوراق منتشره توسط مؤسسات بخش عمومی و بانک‌های توسعه‌ای چندجانبه به‌علاوه اوراق مشروح زیر می‌باشد:

- اوراق دارای رتبه سرمایه‌گذاری^{۳۰۷} رتبه‌بندی شده توسط حداقل دو مؤسسه رتبه‌بندی اعتباری تعیین شده از سوی مقامات ملی؛ یا
- اوراقی که دارای رتبه سرمایه‌گذاری اعلامی توسط یک مؤسسه رتبه‌بندی بوده و رتبه اعلامی از سوی هر مؤسسه رتبه‌بندی دیگر مورد تایید مقامات ملی پایین‌تر از رتبه سرمایه‌گذاری نباشد (منوط به ارزیابی نظارتی)؛ یا
- منوط به تأیید مقام نظارتی، اوراقی که فاقد رتبه بوده اما فرض می‌شود از کیفیتی قابل قیاس با اوراق سرمایه‌گذاری بانک گزارش دهنده برخوردار بوده و ناشر آن، دارای اوراق پذیرفته شده در یک بورس رسمی باشد.

هر مقام نظارتی مسئول پایش بکارگیری این معیارهای واجد شرایط به ویژه در ارتباط با آخرین معیارها در مواردی که دسته بندی اولیه ضرورتاً به بانک‌های گزارش دهنده محول شده است می‌باشد. همچنین، مقامات ملی از این صلاحیت برخوردار خواهند بود که اوراق بدهی منتشره توسط بانک‌ها در کشورهایی که این چهارچوب را اجرا می‌نمایند را در گروه «واجد شرایط» قرار دهند، منوط به اینکه این درک صریح وجود داشته باشد در صورت عدم رعایت استانداردهای سرمایه مقرر در این چهارچوب توسط بانک، مقامات نظارتی در چنین کشورهایی اقدامات اصلاحی فوری اتخاذ می‌نمایند. به همین ترتیب، مقامات ملی

۳۰۶. حسب صلاحدید ملی، شامل دولت‌های محلی و منطقه‌ای منوط به برخورداری از وزن ریسک اعتباری صفر مندرج در این سند می‌باشد.

۳۰۷. به عنوان مثال، رتبه‌های Baa یا بالاتر توسط مودیز و BBB یا بالاتر توسط استاندارد اند پورز.

از این صلاحیت برخوردارند که اوراق بدهی منتشره توسط مؤسساتی که تابع قواعد یکسان هستند را در گروه "واجد شرایط" قرار دهند.

۷۱۱(ii). به علاوه، گروه "واجد شرایط"، اوراق منتشره توسط مؤسساتی که دارای رتبه‌ای معادل رتبه سرمایه‌گذاری هستند و مشمول ترتیبات نظارتی و مقرراتی قابل مقایسه با موارد مندرج در این سند می‌باشند را در بر می‌گیرد.

قواعد ریسک خاص برای اوراق بدهی فاقد رتبه

۷۱۲. اوراق بدهی فاقد رتبه در مواردی که حسب تأیید مقام نظارتی، فاقد رتبه باشند اما فرض می‌شود که از کیفیتی قابل قیاس با اوراق سرمایه‌گذاری بانک گزارش دهنده بوده و ناشر دارای اوراق پذیرفته شده در یک بورس رسمی باشد، ممکن است در گروه «واجد شرایط» قرار گیرد. این امر برای بانک‌های استفاده کننده از رویکرد استاندارد بدون تغییر خواهد بود. در خصوص بانک‌هایی که از رویکرد IRB برای پرتفو استفاده می‌کنند اوراق فاقد رتبه می‌تواند در گروه واجد شرایط قرار گیرند، مشروط به اینکه موارد زیر رعایت شوند:

- اوراق مربوط دارای رتبه معادل^{۳۰۸} رتبه سرمایه‌گذاری تحت نظام رتبه‌بندی داخلی بانک گزارش دهنده باشد که مقام نظارتی انطباق آن با الزامات رویکرد IRB را مورد تأیید قرار داده است؛ و
- ناشر دارای اوراق پذیرفته شده در یک بورس رسمی باشد.

قواعد ریسک خاص برای ناشران فاقد شرایط

۷۱۲(i). برای ابزارهای منتشره توسط یک ناشر فاقد شرایط، پوشش ریسک خاص یکسان با پوشش ریسک قرض گیرندگان شرکتی فاقد رتبه سرمایه‌گذاری تحت رویکرد استاندارد برای ریسک اعتباری طبق این چهارچوب در نظر گرفته خواهد شد.

^{۳۰۸}. منظور از رتبه معادل این است که اوراق بدهی دارای احتمال نکول (PD) یکساله برابر با یا کوچکتر از PD یکساله حاصله از میانگین بلند مدت PD یکساله اوراق دارای رتبه سرمایه‌گذاری یا بالاتر- تعیین شده توسط موسسه رتبه بندی واجد شرایط می‌باشد.

۷۱۲(ii) لیکن، از آنجا که این امر ممکن است سبب شود در برخی موارد، ریسک خاص برای ابزارهای بدهی دارای بازدهی بالا نسبت به اوراق بدهی دولتی، به میزان قابل ملاحظه‌ای کمتر بر آورد شود، هر ناظر ملی از صلاحیت‌های زیر برخوردار خواهد بود:

- اعمال پوشش بالاتر برای ریسک خاص در مورد این گونه ابزارها؛ و/یا
- عدم اجازه تهاثر بین این گونه ابزارها و سایر ابزارهای بدهی، به منظور تعیین حدود ریسک عام بازار.

در این رابطه، منابع در معرض ریسک ناشی از اوراق بهادارسازی که مشمول ترتیبات کسر از سرمایه طبق چهارچوب اوراق بهادارسازی مندرج در این سند است (نظیر بخش‌هایی از سرمایه که اولین زیان را جذب می‌کنند) به مانند منابع در معرض ریسک اوراق بهادارسازی که خطوط اعتباری فاقد رتبه یا اعتبارات اسنادی هستند، پوشش سرمایه‌ای آن نباید کمتر از پوشش سرمایه‌ای مندرج در چهارچوب اوراق بهادارسازی باشد.

پوشش‌های سرمایه‌ای ریسک خاص برای وضعیت‌های پوشش داده شده توسط ابزارهای مشتقه اعتباری

۷۱۳. در مواردی که ارزش دو طرف (نظیر وضعیت‌های خرید و فروش) همواره در جهت مخالف و تا حد زیادی به همان میزان تغییر کند، بخشودگی کامل لحاظ خواهد شد. این امر در موارد زیر صادق خواهد بود:

(الف) دو طرف، در بردارنده ابزارهای کاملاً یکسان باشد؛ یا

(ب) وضعیت خرید نقدی توسط قرارداد معاوضه نرخ بازده کل (یا بالعکس) پوشش داده شود و انطباق

دقیق بین تعهدات مرجع و منابع در معرض ریسک پایه (یعنی وضعیت نقدی) وجود داشته باشد.^{۳۰۹}

در این گونه موارد، هیچ الزام سرمایه‌ای برای ریسک خاص در هر دو وضعیت خرید یا فروش اعمال نمی‌شود.

۷۱۴. زمانی که ارزش دو طرف (یعنی خرید و فروش) همواره به جهت مخالف – اما نه به یک میزان – تغییر کند تهاثر ۸۰ درصدی مورد تأیید خواهد بود. این امر در مواردی مصداق پیدا می‌کند که وضعیت خرید نقدی توسط یک قرارداد معاوضه نکول اعتباری یا یک اوراق مشتقه مرتبط با قراردادهای اعتباری (یا

^{۳۰۹}. سررسید معامله معاوضه می‌تواند با سررسید منابع در معرض ریسک پایه متفاوت باشد.

بالعکس) پوشش داده می‌شود و از لحاظ تعهد مرجع، سررسید تعهد مرجع و اوراق مشتقه اعتباری و نوع ارز منابع در معرض ریسک پایه، تطابق دقیق وجود داشته باشد. به علاوه، ویژگی‌های کلیدی قرارداد مشتقه اعتباری (به عنوان مثال، تعاریف رخداد اعتباری و سازکارهای تسویه) نباید سبب تغییر قیمت اوراق مشتقه اعتباری شود به نحوی که از تغییرات قیمت وضعیت نقدی به میزان قابل ملاحظه‌ای انحراف پیدا کند. به-میزانی که یک معامله، ریسک را منتقل می‌کند (به عبارت دیگر، ذخایر بازپرداخت محدود نظیر بازپرداخت‌های ثابت و آستانه‌های با اهمیت لحاظ شود)، تنها تر ۸۰ درصدی ریسک خاص نسبت به طرف معامله واجد پوشش سرمایه‌ای بالاتر، اعمال خواهد شد، در حالی که الزامات سرمایه‌ای ریسک خاص برای طرف دیگر صفر خواهد بود.

۷۱۵. بخشودگی جزیی در مواردی مورد تأیید خواهد بود که ارزش دو طرف (خرید و فروش) معمولاً در جهت مخالف حرکت کند. این امر در موارد زیر مصداق پیدا می‌کند:

(a) وضعیتی که مشمول بند ۷۱۳ (b) باشد لیکن، بین تعهد مرجع و منابع در معرض ریسک پایه، عدم تطابق دارایی وجود داشته باشد. با این وجود، وضعیت مورد نظر واجد شرایط مندرج در بند ۱۹۱ (g) باشد. (b) وضعیتی که مشمول بند ۷۱۳ (a) یا ۷۱۴ است؛ لیکن، عدم تطابق ارزی یا سررسیدی^{۳۱۰} بین پوشش اعتباری و دارایی پایه وجود دارد.

(c) وضعیتی که مشمول بند ۷۱۴ است؛ لیکن، بین وضعیت نقدی و اوراق مشتقه اعتباری، عدم تطابق دارایی وجود دارد. با این وجود، دارایی پایه در زمره تعهدات (قابل تحویل) در مستندات اوراق مشتقه اعتباری لحاظ شده باشد.

۷۱۶. در هر یک از موارد مندرج در بندهای ۷۱۳ تا ۷۱۵، قواعد زیر اعمال می‌شود. بجای اضافه کردن سرمایه الزامی ریسک خاص برای دو طرف معامله (یعنی پوشش اعتباری و دارایی پایه)، صرفاً سرمایه الزامی بالاتر، اعمال خواهد شد.

۷۱۷. در ارتباط با مواردی که مشمول بندهای ۷۱۳ تا ۷۱۵ نمی‌باشند، پوشش سرمایه‌ای ریسک خاص برای هر دو طرف وضعیت، ارزیابی خواهد شد.

۷۱۸. در ارتباط با ابزارهای پوششی برای اولین نکول و دومین نکول بانک در دفتر تجاری، مفاهیم پایه که برای دفتر بانکی تدوین شده‌اند نیز اعمال خواهد شد. بانک‌هایی که در وضعیت خرید این گونه ابزارها قرار

^{۳۱۰}. عدم تطابق ارزی باید در گزارش‌دهی معمول ریسک نرخ ارز لحاظ شود.

دارند (به‌عنوان مثال، خریداران سبد اوراق مرتبط با قرارداد اعتبار)، به‌گونه‌ای رفتار خواهد شد که گویی فروشندگان پوشش بوده و ملزم به اضافه کردن سرمایه پوششی ریسک خاص یا استفاده از رتبه‌بندی مستقل (در صورت وجود) هستند. با ناشران این گونه اوراق به گونه‌ای رفتار می‌شود که گویی خریداران پوشش بوده و لذا مجاز به تهاتر ریسک خاص بابت یکی از دارایی‌های پایه یعنی دارایی پایه واجد پایین‌ترین پوشش ریسک خاص، هستند.

(ii) ریسک عام بازار

۷۱۸(i). الزامات سرمایه‌ای بابت ریسک عام بازار به منظور پوشش ریسک زیان ناشی از تغییرات در نرخ‌های بهره بازار تعیین شده است. انتخاب بین دو روش اصلی اندازه‌گیری ریسک یعنی روش «سررسیدی» و روش «دیرش» مجاز است. در هر یک از این روش‌ها، پوشش سرمایه‌ای، مجموع چهار جزء زیر می‌باشد:

- خالص وضعیت خرید یا فروش در دفتر تجاری؛
- بخش کوچکی از وضعیت‌های منطبق در هر دامنه زمانی (تهاتر عمودی)؛
- بخش بزرگتر وضعیت‌های منطبق در بین دامنه‌های زمانی متفاوت (تهاتر افقی)؛
- خالص پوشش سرمایه‌ای برای وضعیت‌های مرتبط با اوراق اختیار معامله، در موارد مناسب (رجوع شود به بندهای ۷۱۸(Lxvi) تا ۷۱۸(Lxix)).

۷۱۸(ii). نردبان‌های سررسیدی جداگانه باید برای هر ارز استفاده شود و برای هر ارز به صورت جداگانه پوشش سرمایه‌ای محاسبه گردد و سپس، مقادیر حاصله بدون تهاتر بین وضعیت‌های مخالف، باید جمع شوند. در مورد ارزهایی که کسب و کار مربوط، قابل توجه نمی‌باشد نردبان‌های سررسیدی جداگانه برای هر ارز لازم نیست. به‌جای آن، بانک می‌تواند یک نردبان سررسیدی انفرادی ایجاد کرده و در درون هر دامنه زمانی مناسب، خالص وضعیت خرید یا فروش برای هر ارز قرار دهد. لیکن، هر یک از این گونه وضعیت‌های خالص باید صرف نظر از خرید یا فروش بودن آن‌ها، در درون هر دامنه زمانی جمع شوند تا وضعیت ناخالص مشخص شود.

۷۱۸(iii). در روش سررسیدی (در مورد روش دیرش رجوع کنید به ۱۷۸(vii)) وضعیت‌های خرید یا فروش در اوراق بدهی و سایر منابع در معرض ریسک نرخ بهره از جمله ابزارهای مشتقه، در یک نردبان سررسیدی متشکل از سیزده دامنه زمانی (یا پانزده دامنه زمانی در مورد ابزارهای دارای کوپن پایین) قرار

داده می‌شوند. ابزارهای با نرخ بهره ثابت باید مطابق با مدت زمان باقیمانده تا سررسید و ابزارهای با نرخ بهره شناور باید مطابق با مدت زمان باقیمانده تا تاریخ تجدید قیمت بعدی تخصیص داده شوند. وضعیت‌های مخالفی که دارای مبلغ یکسان در خصوص اوراق منتشره یکسان (اما نه اوراق متفاوت یک ناشر) اعم از واقعی و اسمی و نیز قراردادهای معاوضه، پیمان‌های آتی، قراردادهای آتی و قراردادهای آتی نرخ بهره دارای تطابق سررسید که واجد شروط مندرج در بندهای ۷۱۸ (xiii) و ۷۱۸ (xiv) زیر هستند را می‌توان از چهارچوب سررسید نرخ بهره حذف کرد.

۷۱۸ (iv). اولین گام در محاسبه، تعیین وزن وضعیت‌ها در هر دامنه زمانی توسط عامل طراحی شده برای انعکاس حساسیت قیمت این گونه وضعیت‌ها نسبت به تغییرات مفروض نرخ بهره می‌باشد. اوزان هر دامنه زمانی در جدول زیر درج شده است. اوراق قرضه بدون کوپن و اوراق قرضه تنزیلی (که تحت عنوان اوراق دارای کوپن کمتر از ۳ درصد تعریف شده اند) باید مطابق با دامنه‌های زمانی مندرج در ستون دوم جدول زیر قرار گیرند.

روش سرسیدی: دامنه زمانی و اوزان

کوپن ۳ درصد یا بیشتر	کوپن کمتر از ۳ درصد	وزن ریسک	تغییرات مفروض در بازده
۱ ماه یا کمتر	۱ ماه یا کمتر	۰,۰۰٪	۱
۱ تا ۳ ماه	۱ تا ۳ ماه	۰,۲۰٪	۱
۳ تا ۶ ماه	۳ تا ۶ ماه	۰,۴۰٪	۱
۶ تا ۱۲ ماه	۶ تا ۱۲ ماه	۰,۷۰٪	۱
۱ تا ۲ سال	۱ تا ۱,۹ سال	۱,۲۵٪	۰,۹۰٪
۲ تا ۳ سال	۱,۹ تا ۲,۸ سال	۱,۷۵٪	۰,۸۰٪
۳ تا ۴ سال	۲,۸ تا ۳,۶ سال	۲,۲۵٪	۰,۷۵٪
۴ تا ۵ سال	۳,۶ تا ۴,۳ سال	۲,۷۵٪	۰,۷۵٪
۵ تا ۷ سال	۴,۳ تا ۵,۷ سال	۳,۲۵٪	۰,۷۰٪
۷ تا ۱۰ سال	۵,۷ تا ۷,۳ سال	۳,۷۵٪	۰,۶۵٪
۱۰ تا ۱۵ سال	۷,۳ تا ۹,۳ سال	۴,۵۰٪	۰,۶۰٪
۱۵ تا ۲۰ سال	۹,۳ تا ۱۰,۶ سال	۵,۲۵٪	۰,۶۰٪
بیش از ۲۰ سال	۱۰,۶ تا ۱۲ سال	۶٪	۰,۶۰٪
	۱۲ تا ۲۰ سال	۸٪	۰,۶۰٪
	بیش از ۲۰ سال	۱۲,۵۰٪	۰,۶۰٪

۷۱۸(V). گام بعدی در محاسبه، تهاتر وضعیت‌های خرید و فروش موزون در هر دامنه زمانی و در نتیجه در یک وضعیت خرید یا فروش برای هر دامنه می‌باشد. اما از آنجا که هر دامنه شامل ابزارهای مختلف و سررسیدهای متفاوت است، پوشش سرمایه‌ای ۱۰ درصدی برای انعکاس ریسک مبنا و ریسک شکاف سررسیدی در وضعیت‌های خرید یا فروش مشمول تهاتر - هر کدام کوچک‌تر باشد - اعمال خواهد شد. بنابراین، چنانچه مجموع وضعیت‌های خرید موزون در یک دامنه زمانی ۱۰۰ میلیون دلار باشد و مجموع وضعیت‌های فروش موزون ۹۰ میلیون دلار باشد، نتیجه تهاتر عمودی برای دامنه زمانی مورد نظر ۱۰ درصد از ۹۰ میلیون دلار (یعنی ۹ میلیون دلار) خواهد بود.

۷۱۸(vi). نتیجه محاسبات فوق، کاهش دو مجموعه وضعیت‌های موزون وضعیت‌های خالص خرید و فروش در هر دامنه زمانی (۱۰ میلیون دلار خرید در مثال فوق) و تهاتر عمودی می‌باشد که هیچ نشانه‌ای ندارد. با این وجود، بانک‌ها مجاز خواهند بود دو مرحله تهاتر افقی را اعمال کنند: مرحله اول تهاتر بین وضعیت‌های خالص در هر یک از سه محدوده زمانی (صفر تا یک سال، یک تا چهار سال و چهار سال و بیشتر)^{۳۱۱} و متعاقباً تهاتر بین وضعیت‌های خالص در سه محدوده زمانی متفاوت یادشده. این تهاتر، همان گونه که در جدول زیر نشان داده شد، مشمول مقیاس تهاتر تبیین شده به عنوان نسبتی از وضعیت‌های منطبق خواهد بود. وضعیت‌های موزون خرید و فروش در هر سه محدوده زمانی می‌تواند تهاتر شود منوط به اینکه بخش منطبق عامل تهاتر که بخشی از سرمایه پوششی است را به خود اختصاص دهد. وضعیت خالص باقیمانده در هر محدوده زمانی می‌تواند منوط به اعمال دومین مجموعه عوامل تهاتر، با وضعیت‌های مخالف در سایر محدوده‌های زمانی تهاتر شود.

تهاتر افقی

محدوده زمانی ^{۳۱۲}	دامنه زمانی	در محدوده‌های زمانی	بین محدوده‌های زمانی مجاور	بین محدوده‌های زمانی ۳ و ۱
محدوده زمانی ۱	۰ تا ۱ ماه ۱ تا ۳ ماه ۳ تا ۶ ماه ۶ تا ۱۲ ماه	۴۰٪	۴۰٪	۱۰۰٪

^{۳۱۱}. محدوده‌ها برای کوپن‌ها کمتر ۳ درصد عبارتند از: صفر تا ۱ سال، ۱ تا ۳٫۶ سال و ۳٫۶ سال و بیشتر.

^{۳۱۲}. محدوده‌ها برای کوپن‌ها کمتر ۳ درصد عبارتند از: صفر تا ۱ سال، ۱ تا ۳٫۶ سال و ۳٫۶ سال و بیشتر.

		۳۰٪	۱ تا ۲ سال ۲ تا ۳ سال ۳ تا ۴ سال ۴ تا ۵ سال	محدوده زمانی ۲
		۳۰٪	۵ تا ۷ سال ۷ تا ۱۰ سال ۱۰ تا ۱۵ سال ۱۵ تا ۲۰ سال بیش از ۲۰ سال	محدوده زمانی ۳

۷۱۸(vii). در روش دیرش به عنوان یک جایگزین، بانک‌های دارای توانمندی لازم، می‌توانند با تأیید ناظر خود از روش دقیق‌تر اندازه‌گیری ریسک عام بازار با محاسبه حساسیت قیمت هر وضعیت بصورت جداگانه استفاده نمایند. بانک‌ها باید روش مورد نظر را انتخاب و به صورت مستمر از آن استفاده کنند (مگر آنکه با تأیید مقام ملی تغییری در آن روش ایجاد شده باشد) و مشمول پایش نظارتی سیستم‌های مورد استفاده خواهند بود. نحوه عمل این روش به شرح زیر می‌باشد:

- ابتدا حساسیت قیمت هر ابزار به تغییر نرخ بهره در دامنه ۰٫۶ و ۱ درصد با توجه به سررسید ابزار محاسبه می‌شود (رجوع کنید به جدول زیر):
- مقادیر حاصله حساسیت، در یک نردبان دیرش محور با پانزده دامنه زمانی مندرج در جدول زیر جای‌گذاری می‌شود؛
- ۵٪ تهاتر عمودی طراحی شده برای پوشش ریسک مبنا، نسبت به وضعیت‌های خرید و فروش در هر دامنه زمانی اعمال شود؛
- وضعیت‌های خالص در هر دامنه زمانی به منظور تهاتر افقی مطابق با مجموعه تهاترهای مندرج در جدول زیر پاراگراف (vi) 718 منتقل شود.

روش دیرش: دامنه‌های زمانی و تغییرات مفروض در بازده

تغییر مفروض در بازده	تغییر مفروض در بازده
محدوده زمانی ۳	محدوده زمانی ۱
۰,۷۵٪	۱ ماه یا کمتر
۰,۷۰٪	۱ تا ۳ ماه
۰,۶۵٪	۳ تا ۶ ماه
۰,۶۰٪	۶ تا ۱۲ ماه
۰,۶۰٪	
۰,۶۰٪	
۰,۶۰٪	
۰,۶۰٪	
۰,۶۰٪	
۰,۶۰٪	
	محدوده زمانی ۲
	۰,۹
	۰,۸
	۰,۷۵

۷۱۸(viii) . در مورد ارزشهای تهاتر نشده (رجوع شود به بند ۷۱۸(ii) فوق)، وضعیت‌های ناخالص در هر دامنه زمانی اگر با استفاده از روش سررسیدی گزارش شوند، مشمول اوزان ریسک مذکور در بند ۷۱۸(iv) خواهند بود و اگر با استفاده از روش دیرش گزارش شوند مشمول تغییر مفروض بازده مندرج در بند ۷۱۸(vii) خواهند بود، بدون هیچ گونه تهاتر بیشتر.

(iii) (iii) ابزارهای مشتقه نرخ بهره

۷۱۸(ix). نظام اندازه گیری باید شامل تمامی ابزارهای نرخ بهره و ابزارهای زیر خط ترازنامه در دفتر تجاری که نسبت به تغییرات نرخ های بهره واکنش نشان می دهند (نظیر قراردادهای آتی نرخ بهره (FRAs)، سایر پیمان های آتی، قراردادهای آتی اوراق قرضه، قراردادهای معاوضه ای نرخ بهره و ارز و

وضعیت های آتی ارزی) باشد. در مورد قراردادهای اختیار معامله می توان به روش های مختلف و به نحو مندرج در بندهای ۷۱۸ (Lvi) تا ۷۱۸ (Lxix) زیر، عمل نمود. خلاصه ای از قواعد ناظر بر ابزارهای مشتقه نرخ بهره، در بند ۷۱۸ (Xvii) زیر بیان شده است.

محاسبه وضعیت‌ها

۷۱۸ (x). ابزارهای مشتقه باید به وضعیت‌هایی در دارایی‌های پایه مرتبط، تبدیل شده و مشمول تغییرات عام و خاص ریسک بازار به نحوی که در بالا توضیح داده شد، باشند. به منظور محاسبه فرمول استاندارد تشریح شده در بالا، مقادیر گزارش شده باید مبین ارزش مبلغ اصل دارایی پایه یا ارزش اسمی دارایی پایه حاصل از راهنمای ارزش‌گذاری محافظه‌کارانه مندرج در بندهای ۶۹۰ تا ۷۰۱ فوق باشد.^{۳۱۳}

قراردادها و پیمان‌های آتی از جمله قرارداد آتی نرخ بهره

۷۱۸ (xi). با این‌گونه ابزارها به صورت ترکیبی از وضعیت‌های خرید و فروش اوراق دولتی رفتار می‌شود. سررسید یک قرارداد آتی یا یک قرارداد آتی نرخ بهره تا زمان تحویل یا اجرای قرارداد به علاوه - حسب مورد- طول عمر ابزار پایه خواهد بود. به عنوان مثال، وضعیت خرید در پیمان آتی سه ماهه نرخ بهره در ماه ژوئن (ایجاد شده در ماه آوریل) باید به عنوان یک وضعیت خرید در یک اوراق دولتی با سررسید ۵ ماهه و به عنوان وضعیت فروش در اوراق بهادار دولتی با سررسید دو ماهه گزارش شود. در مواردی که ممکن است طیفی از ابزارهای قابل تحویل، برای اجرای قرارداد تحویل نشود بانک از این انعطاف برخوردار است که اوراق قابل تحویل که وارد نردبان سرسیدی یا دیرش می‌شود را انتخاب نماید اما باید هر گونه عامل تبدیل تعریف شده در روش تبدیل را در نظر بگیرد. در رابطه با یک پیمان آتی بر روی شاخص اوراق قرضه شرکتی، وضعیت‌ها بر اساس ارزش بازار پرتفوی نوعی اوراق بهادار پایه لحاظ خواهد شد.

قراردادهای معاوضه

۷۱۸ (xii). در مورد قراردادهای معاوضه همانند وضعیت‌های خرید و فروش نوعی در اوراق بهادار دولتی با سررسیدهای مربوط عمل خواهد شد. به عنوان مثال، با یک قرارداد معاوضه نرخ بهره که بموجب آن بانک نرخ بهره شناور دریافت و نرخ بهره ثابت پرداخت می‌نماید به مانند یک وضعیت خرید در یک ابزار نرخ

^{۳۱۳} . در مورد ابزارهایی که مقادیر اسمی اعلامی آنها با مقادیر اسمی مؤثرشان متفاوت است، بانک‌ها باید از مقادیر اسمی مؤثر استفاده کنند.

بهره‌شناور با سررسید معادل زمان تا دوره بعدی پرداخت نرخ ثابت و یک وضعیت فروش در ابزار نرخ بهره ثابت با سررسید معادل دوره باقیمانده تا پایان قرارداد معاوضه رفتار خواهد شد. در مورد قراردادهای معاوضه که در برابر برخی دیگر از قیمت‌های مرجع نظیر شاخص سهام، نرخ بهره ثابت یا شناور پرداخت یا دریافت می‌کند عامل نرخ بهره باید با یک دسته سرسیدی قیمت‌گذاری مجدد مناسب منطبق شود و جزء سهام قرارداد در چهارچوب سازکار سهام لحاظ شود.

دو طرف قراردادهای معاوضه ارزی متقابل باید به تفکیک در نردبان‌های سرسیدی مربوط برای ارزش‌های مورد نظر گزارش شوند.

محاسبه پوشش سرمایه‌ای برای ابزارهای مشتقه در روش استاندارد

تهاتر مجاز وضعیت‌های منطبق

۷۱۸ (xiii). بانک‌ها می‌توانند (هم برای ریسک خاص بازار و هم برای ریسک عام بازار) وضعیت‌های خرید و فروش (هم واقعی و هم اسمی) در ابزارهای مشابه دارای ناشر، کوپن، ارزش و سررسید کاملاً یکسان را از چهارچوب سرسیدی نرخ بهره مستثنی نمایند. یک وضعیت منطبق در قرارداد آتی یا پیمان آتی و دارایی‌های پایه مربوط را نیز می‌توان به طور کامل تهاتر نمود^{۳۱۴} و لذا از محاسبات مستثنی کرد. وقتی قرارداد آتی یا پیمان آتی مشتمل بر طیفی از ابزارهای قابل تحویل باشد، تهاتر وضعیت‌ها در قرارداد آتی یا پیمان آتی و دارایی پایه آن صرفاً در مواردی مجاز خواهد بود که به سادگی قابل شناسایی بوده و برای معامله گر دارای وضعیت فروش برای تحویل، بیشترین سودآوری را در بر داشته باشد. گاهی اوقات قیمت این اوراق بهادار "ارزان‌ترین برای تحویل" نامیده می‌شود و قیمت قرارداد آتی یا پیمان آتی باید در چنین مواردی باید با آن همتراز شود. هیچ گونه تهاتر بین دو وضعیت در ارزش‌های مختلف مجاز نخواهد بود؛ با دو طرف وضعیت در قراردادهای معاوضه یا معاملات آتی ارزی باید به مانند وضعیت‌های اسمی در ابزارهای مرتبط رفتار شده و محاسبات مناسب برای هر ارزش لحاظ گردد. ۷۱۸ (xiv). به علاوه، وضعیت‌های مخالف در گروه یکسان از ابزارها^{۳۱۵} را می‌توان در شرایط معین به عنوان وضعیت‌های منطبق تلقی نمود و اجازه

^{۳۱۴} با این وجود، وضعیتی که مبین زمان تا انقضای پیمان آتی است باید گزارش شود.

^{۳۱۵} این موضوع در بر گیرنده ارزش معادل دلتای اوراق اختیار معامله می‌باشد. همچنین دلتای معادل وضعیت‌ها ناشی از ترتیبات سقف و کف مندرج در پاراگراف ۷۱۸ (LX) می‌تواند در مقابل یکدیگر طبق قواعد مذکور در این پاراگراف تهاتر شود.

تهاتر کامل داد. وضعیت‌ها برای برخورداری از چنین شرایطی باید به همان ابزارهای پایه مربوط، دارای ارزش اسمی یکسان بوده و به همان ارز باشند^{۳۱۶}. افزون بر آن،

(i) **در مورد قراردادهای آتی:** تهاتر وضعیت‌ها در ابزارهای اسمی یا پایه که به قراردادهای آتی مربوط می‌شوند باید برای محصولات یکسان بوده و با فاصله هفت روز از یکدیگر سررسید شوند.

(ii) **در مورد قراردادهای معاوضه و قراردادهای نرخ بهره:** نرخ مرجع (برای وضعیت‌های نرخ شناور) باید یکسان بوده و کوپن آنها بسیار با هم انطباق داشته باشند (یعنی در دامنه ۰/۱۵ درصد باشد)

(iii) **در مورد قراردادهای معاوضه، قراردادهای نرخ بهره و پیمان‌های آتی:** تاریخ بعدی تثبیت کننده نرخ بهره یا برای وضعیت‌های دارای کوپن ثابت یا قراردادهای آتی، مدت زمان باقیمانده تا سررسید باید مطابق با حدود زیر باشد:

- کمتر از یک ماه: همان روز
- بین یک ماه و یک سال: در طول هفت روز
- بیش از یک سال: در طول سی روز

۷۱۸ (xv). بانک‌های دارای دفاتر بزرگ قراردادهای معاوضه می‌توانند از فرمول‌های جایگزین برای این گونه قراردادهای معاوضه برای محاسبه وضعیت‌ها جهت درج در نردبان سررسیدی یا دیرش استفاده کنند. یک روش این است که ابتدا پرداخت‌های مرتبط با قراردادهای معاوضه به ارزش روز تبدیل شود. به این منظور هر پرداخت باید با استفاده از بازده اوراق قرضه بدون کوپن تنزیل شود و یک عدد خالص برای ارزش فعلی جریان‌ات نقدی، با استفاده از رویه‌هایی که برای اوراق قرضه بدون کوپن (یا کوپن کم) بکار گرفته می‌شود، در دامنه زمانی مناسب قرار داده شود؛ این اعداد باید در چهارچوب ریسک کلی بازار مطروحه در بالا جایگذاری شود. روش جایگزین دیگر این است که حساسیت ارزش خالص کنونی که از تغییر در بازده مورد استفاده در روش سررسیدی یا دیرش استنباط می‌شود محاسبه گردد و سپس مقادیر حساسیت‌های بدست آمده در دامنه‌های زمانی مندرج در بند ۷۱۸ (iv) یا بند ۷۱۸ (vii) قرار داده شود.

^{۳۱۶} هر یک از وضعیت‌های قرارداد معاوضه متفاوت می‌تواند به عنوان وضعیت منطبق تلقی شود مشروط به همان شرایط یکسان.

همچنین می‌توان از سایر روش‌ها که نتایج مشابه بدست می‌دهند، استفاده کرد. لیکن، این گونه ترتیبات جایگزین صرفاً در موارد زیر مجاز خواهند بود:

- مقام نظارتی کاملاً نسبت به صحت سیستم‌های مورد استفاده اطمینان حاصل کند؛
- وضعیت‌هایی که محاسبه می‌شوند به طور کامل حساسیت جریان نقدینگی نسبت به تغییرات نرخ بهره را منعکس کرده و در دامنه‌های زمانی مناسب قرار داده شوند؛
- وضعیت‌ها به ارزش یکسان تقویم شده باشند.

ریسک خاص

۷۱۸(xvi). قراردادهای معاوضه نرخ بهره و ارزش، قراردادهای آتی نرخ بهره، قراردادهای آتی نرخ ارز و پیمانهای آتی نرخ بهره، مشمول پوشش ریسک خاص نخواهند بود. این معافیت نسبت به پیمان‌های آتی روی شاخص نرخ بهره (نظیر لایبور) نیز اعمال می‌شود. لیکن، در مورد قراردادهای آتی که دارایی پایه آن، اوراق بدهی است یا شاخص نشان‌دهنده سبدهی از اوراق بدهی می‌باشد، پوشش ریسک خاص بر اساس ریسک اعتباری ناشر مطروح در بندهای ۷۰۹(iii) الی ۷۱۸ فوق اعمال خواهد شد.

ریسک عام بازار

۷۱۸(xvii). ریسک عام بازار در خصوص وضعیت‌های محصولات مشتقه همانند وضعیت‌های نقد اعمال می‌شود، منوط به این که وضعیت‌های کاملاً منطبق و یا تا حدود بسیار زیادی منطبق در ابزارهای مشابه به نحو مشروح در بندهای ۷۱۸(xiii) و ۷۱۸(xiv) مستثنی شوند. گروه‌های مختلف ابزارها باید در نردبان سررسیدی قرار داده شده و وفق قواعد پیش‌گفته با آن‌ها رفتار شود.

۷۱۸(xviii). جدول زیر بیانگر خلاصه‌ای از ترتیبات نظارتی برای ابزارهای مشتقه نرخ بهره برای مقاصد ریسک بازار می‌باشد.

خلاصه ای از ترتیبات ناظر بر ابزارهای مشتقه نرخ بهره

ابزار	پوشش ریسک خاص ^{۳۱۷}	پوشش ریسک عام بازار
پیمان آتی قابل معامله در بورس		
- اوراق بدهی دولتی	بلی	بلی، به عنوان دو وضعیت
- اوراق بدهی شرکتی	بلی	بلی، به عنوان دو وضعیت
- شاخص‌های نرخ‌های بهره (نظیر لایبور)	خیر	بلی، به عنوان دو وضعیت
قرارداد آتی فرابورس		
- اوراق بدهی دولتی	بلی ^{۳۱۸}	بلی، به عنوان دو وضعیت
- اوراق بدهی شرکتی	بلی	بلی، به عنوان دو وضعیت
- شاخص‌های مرتبط با نرخ بهره	خیر	بلی، به عنوان دو وضعیت
قراردادهای آتی نرخ بهره		
-	خیر	بلی، به عنوان دو وضعیت
قراردادهای معاوضه		
-	خیر	بلی، به عنوان دو وضعیت
قراردادهای آتی نرخ ارز		
-	خیر	بلی، به عنوان یک وضعیت در هر ارز،
قراردادهای اختیار معامله		
- اوراق بدهی دولتی	بلی	(الف) قرار گرفتن در زمره وضعیت‌های پوششی مرتبط
- اوراق بدهی شرکتی	بلی	- رویکر ساده
- شاخص‌های مرتبط با نرخ بهره	خیر	- رویکرد تحلیل سناریو
- قراردادهای آتی نرخ بهره	خیر	- مدل‌های داخلی (بخش B)
- قراردادهای معاوضه	خیر	یا
پوشش ریسک عام بازار طبق روش دلتا-پلاس (برای گاما و وگا باید پوشش سرمایه‌ای جداگانه در نظر گرفته شود)		

^{۳۱۷} . این پوشش ریسک خاص مربوط به ناشر ابزار است. به موجب قواعد ریسک اعتباری موجود یک پوشش سرمایه‌ای جداگانه برای ریسک طرف مقابل باقی می‌ماند.

^{۳۱۸} . پوشش سرمایه‌ای ریسک خاص صرفاً نسبت به اوراق بدهی دولتی که رتبه زیر AA- داشته باشند اعمال می‌شود. (رجوع کنید به بندهای 710 و 710(i)).

۲- ریسک سهام

۷۱۸ (xix). در این قسمت استاندارد حداقل سرمایه برای پوشش ریسک نگهداری وضعیت موجود و یا اخذ وضعیت جدید در ابزار مالکانه (سهام) در دفتر تجاری، تشریح می‌شود. این امر نسبت به وضعیت‌های خرید و فروش در تمامی ابزارهایی که رفتار بازار مشابه با ابزار مالکانه - اما نه مشابه سهام ممتاز غیرقابل تبدیل (که با الزامات ریسک نرخ بهره مندرج در بندهای ۷۰۹ الی ۷۱۸ (xviii) پوشش داده می‌شود) دارند - اعمال می‌گردد. وضعیت‌های خرید و فروش در اوراق یکسان می‌تواند بصورت خالص گزارش شود. ابزارهای تحت پوشش شامل سهام عادی، اعم از دارای حق رأی و فاقد حق رأی، اوراق بهادار قابل تبدیل که مانند ابزارهای مالکانه عمل می‌کنند و تعهدات خرید یا فروش اوراق بهادار مالکانه می‌باشند. ترتیبات ناظر بر محصولات مشتقه، شاخص‌های سهام و آربیتراژ شاخص در بندهای ۷۱۸ (xxii) الی ۷۱۸ (xxix) زیر توضیح داده شد.

(i). ریسک خاص و عام بازار

۷۱۸ (xx). به مانند اوراق بدهی، استاندارد حداقل سرمایه برای ابزار مالکانه، تحت دو عنوان پوشش سرمایه‌ای جداگانه یعنی: «ریسک خاص» برای وضعیت‌های خرید یا فروش هر ابزار مالکانه و «ریسک عام بازار» برای وضعیت‌های خرید یا فروش در بازار به‌طور کلی، تبیین شده‌اند. ریسک خاص به‌عنوان وضعیت‌های ناخالص ابزار مالکانه (به عبارت دیگر، مجموع تمام وضعیت‌های خرید و فروش ابزار مالکانه) و ریسک عام به عنوان تفاوت میان مجموع وضعیت‌های خرید و مجموع وضعیت‌های فروش (به عبارت دیگر، وضعیت کلی خالص در یک بازار ابزارهای مالکانه) تعریف شده است. وضعیت خرید یا فروش در بازار باید بر اساس هر بازار محاسبه شود به عبارت دیگر، باید محاسبات جداگانه ای برای هر بازار ملی که بانک ابزارهای مالکانه آن را در اختیار دارد، انجام شود.

۷۱۸ (xxi). پوشش سرمایه‌ای برای ریسک خاص، ۸ درصد خواهد بود مگر این که پرتفوی مورد نظر نقدشونده و به اندازه کافی متنوع باشد که در این صورت پوشش ۴ درصدی اعمال خواهد شد. مقامات ملی با در نظر گرفتن ویژگی‌های متفاوت بازارهای ملی به لحاظ بازارپذیری و درجه تمرکز، از این اختیار

برخوردار خواهند بود که به تشخیص خود معیارهایی برای پرتفویهای نقدشونده و متنوع تعیین نمایند. ریسک عام بازار ۸ درصد خواهد بود.

(ii). اوراق مشتقه مرتبط با ابزارهای مالکانه (سهام)

۷۱۸ (xxii). به جز قراردادهای اختیار معامله که در بندهای ۷۱۸ (Lvi) تا ۷۱۸ (LxiX) به آنها پرداخته می‌شود، وضعیت‌های اوراق مشتقه مرتبط با ابزارهای مالکانه و وضعیت‌های اقالام زیر خط ترازنامه که از تغییرات قیمت ابزارهای مالکانه متأثر می‌شوند، باید در سیستم اندازه‌گیری^{۳۱۹} لحاظ شود. این امر پیمان-های آتی و قراردادهای معاوضه مربوط به هر ابزار مالکانه و همچنین شاخص‌های سهام را در بر می‌گیرد. اوراق مشتقه باید به وضعیت‌های دارایی‌های پایه مرتبط تبدیل شوند. خلاصه‌ای از ترتیبات ناظر بر اوراق مشتقه مرتبط با ابزارهای مالکانه در بند ۷۱۸ (XXiX) زیر بیان شده است.

محاسبه وضعیت‌ها

۷۱۸ (xxiii). به منظور محاسبه فرمول استاندارد برای ریسک خاص و عام بازار، وضعیت‌ها در اوراق مشتقه باید به وضعیت‌های اسمی ابزار مالکانه تبدیل شوند:

- قراردادهای آتی و پیمان‌های آتی مربوط به هر سهام باید اصولاً به قیمت جاری بازار گزارش شوند؛
- قراردادهای آتی مربوط به شاخص‌های سهام باید به صورت ارزش مبتنی بر بازار پرتفوی سهام پایه اسمی گزارش شوند؛
- در مورد قراردادهای معاوضه ابزار مالکانه باید به عنوان دو وضعیت اسمی در نظر شود؛^{۳۲۰}

^{۳۱۹} . در مواردی که ابزارهای مالکانه بخشی از یک پیمان آتی، قرارداد آتی یا اختیار معامله (تعداد ابزارهای مالکانه دریافتی یا تحویلی) می‌باشند، هر گونه منابع در معرض ریسک نرخ بهره یا ارز از یک طرف قرارداد باید به ترتیب مندرج در بند ۷۰۹ تا 718 (XViii) و 718 (XXX) تا 718 (XLii) گزارش شوند.

^{۳۲۰} . به عنوان مثال، قرارداد معاوضه ابزار مالکانه که به موجب آن بانک مبلغی را بر اساس تغییرات در ارزش یک ابزار مالکانه خاص یا شاخص سهام دریافت می‌کند و تفاوت قیمت شاخص را می‌پردازد به عنوان وضعیت خرید در قبلی و وضعیت فروش در بعدی با آن رفتار می‌شود. در مواردی که یک طرف شامل نرخ بهره ثابت یا شناور دریافتی یا پرداختی باشد آن منبع در معرض ریسک باید در دامنه زمانی قیمت گذاری مجدد مناسب برای نرخ بهره مرتبط با ابزار به شرح مندرج در بندهای ۷۰۹ تا 718 (XViii)، جایگذاری شود. شاخص سهام طبق ترتیبات ابزار مالکانه پوشش داده شود.

- قراردادهای اختیار معامله ابزار مالکانه و قراردادهای اختیار معامله شاخص سهام باید یا به همراه دارایی‌های مرتبط لحاظ شوند یا در اندازه‌گیری ریسک عام بازار مشروح در این بخش وفق روش دلتا پلاس درج گردند.

محاسبه پوشش‌های سرمایه

اندازه‌گیری ریسک خاص و عام بازار

۷۱۸ (xxiv). وضعیت‌های منطبق در هر ابزار مالکانه یا شاخص سهام یکسان در هر بازار می‌تواند به طور کامل تهاتر شود که منجر به یک وضعیت خرید یا فروش خالص می‌شود که نسبت به آن پوشش ریسک خاص یا عام بازار اعمال خواهد شد. به عنوان مثال، یک قرارداد آتی در یک ابزار مالکانه مفروض می‌تواند در برابر یک وضعیت نقدی مخالف در همان ابزار مالکانه تهاتر شود.

ریسک مرتبط با شاخص

۷۱۸ (xxv). علاوه بر ریسک عام بازار، پوشش سرمایه‌ای ۲ درصدی اضافی برای وضعیت‌های خالص خرید یا فروش در یک قرارداد متشکل از پرتفوی متنوعی از ابزارهای مالکانه اعمال خواهد شد. هدف این پوشش سرمایه‌ای پوشش عواملی نظیر ریسک اجرای قرارداد می‌باشد. مقامات نظارتی ملی مراقب خواهند بود تا اطمینان حاصل شود ۲ درصد وزن ریسک مذکور، صرفاً نسبت به شاخص‌های به خوبی متنوع سازی شده و نه برای شاخص‌های بخشی، اعمال گردد.

آربیتراژ

۷۱۸ (xxvi). در ارتباط با راهبردهای آربیتراژ مرتبط با قراردادهای آتی که در زیر توضیح داده شد، ۲ درصد اضافی پوشش سرمایه‌ای مذکور می‌تواند صرفاً نسبت به یک شاخص دارای وضعیت مخالف و معاف از پوشش سرمایه‌ای، اعمال شود. این راهبردها عبارتند از:

- وقتی بانک دارای وضعیت مخالف دقیقاً در همان شاخص در تاریخی متفاوت یا در بازارهای متفاوت می‌باشد؛
- وقتی بانک دارای وضعیت مخالف در قراردادهایی با تاریخ مشابه در شاخص‌های مختلف اما مشابه می‌گیرد، منوط به تایید مقام ناظر مبنی بر این که دو شاخص یادشده به حد کافی واجد اجزای مشترک برای توجیه تهاتر هستند؛

۷۱۸ (xxvii). در مواردی که بانک استراتژی آریترایز هدفمند اتخاذ می کند که در آن، قراردادهای آتی بر روی شاخص وسیع، با سبدي از سهام منطبق است، مجاز به لحاظ نمودن هر دو وضعیت بر اساس روش استاندارد می باشد؛ مشروط بر این که:

- خرید و فروش مورد نظر، به صورت هدفمند انجام شده و به طور مجزا کنترل شود؛
- ترکیب سبد سهام وقتی به اجزای متشکله آن تجزیه شود، نشانگر حداقل ۹۰ درصد شاخص باشد.

در این گونه موارد به منظور انعکاس ریسک های واگرایی و اجرایی، حداقل سرمایه الزامی، ۴ درصد (یعنی ۲ درصد ارزش ناخالص وضعیت ها در هر طرف) خواهد بود. این الزام حتی در صورتی که تمام سهام تشکیل دهنده شاخص با نسبت های یکسان نگهداری شوند، اعمال خواهد شد. با هر گونه ارزش مازاد سهام تشکیل دهنده سبد نسبت به ارزش قراردادهای آتی یا مازاد ارزش قراردادهای آتی نسبت به ارزش سبد به مانند وضعیت های باز خرید یا فروش رفتار خواهد شد.

۷۱۸ (xxviii). چنان چه بانک در برابر یک وضعیت متضاد در سهام پایه یا سهام مشابه در بازارهای متفاوت، وضعیتی را در رسید سپرده ای سهام اتخاذ نماید، صرفاً به شرطی که هر گونه هزینه تبدیل، به طور کامل لحاظ شود، می تواند آن وضعیت را تهاتر کند (به عبارتی هیچ پوشش سرمایه ای در نظر نگیرد).^{۳۲۱}

۷۱۸ (xxix). خلاصه ای از ترتیبات نظارتی برای اوراق مشتقه مبتنی بر ابزارهای مالکانه برای مقاصد ریسک بازار در جدول زیر نشان داده شده است.

ابزار	ریسک خاص	ریسک عام بازار
قراردادهای آتی بورسی یا فرابورسی		
- ابزار مالکانه به صورت انفرادی	بلی	بلی، به عنوان دارایی پایه
- شاخص	۲٪	بلی، به عنوان دارایی پایه
قراردادهای اختیار معامله	بلی	

^{۳۲۱} هر گونه ریسک نرخ ارز ناشی از این گونه وضعیت ها باید به شرح مندرج در بند ۷۱۸ (xxx) تا ۷۱۸ (XLVII) گزارش شود.

(الف) لحاظ کردن توأم با وضعیت‌های پوششی مرتبط - رویکرد ساده - تجزیه و تحلیل سناریو - مدل‌های داخلی (بخش (B یا ب) پوشش ریسک عام بازار طبق روش دلتا-پلاس (برای گاما و وگا باید پوشش سرمایه‌ای جداگانه در نظر گرفته شود)	۲٪	- ابزار مالکانه به صورت انفرادی - شاخص

۳- ریسک نرخ ارز

۷۱۸ (xxx). در این بخش استاندارد حداقل سرمایه برای پوشش ریسک نگهداری یا اخذ وضعیت در ارز و طلا توضیح داده می‌شود.

۷۱۸ (xxxi). دو فرآیند برای محاسبه الزام سرمایه‌ای برای پوشش ریسک نرخ ارز مورد نیاز است. فرآیند نخست شامل اندازه‌گیری منابع در معرض ریسک در خصوص یک ارز است و فرآیند دوم، اندازه‌گیری ریسک‌های ذاتی در ترکیبی از وضعیت‌های خرید و فروش بانک در ارزهای مختلف می‌باشد.

(i). اندازه‌گیری منابع در معرض ریسک در یک ارز

۷۱۸ (xxxii). خالص وضعیت باز ارزی بانک در هر ارز باید حاصل جمع موارد زیر باشد:

- خالص وضعیت نقدی (به عبارت دیگر، تمام ارقام دارایی منهای تمام ارقام بدهی، از جمله بهره تحقق یافته و وصول نشده، تقویم شده به ارز مربوط)؛

- خالص وضعیت آتی (به عبارت دیگر، تمام مقادیر دریافتنی منهای تمام مقادیر پرداختنی تحت معاملات آتی ارز از جمله قراردادهای آتی ارزی و مبلغ اصل در قراردادهای معاوضه ارزی که در وضعیت نقدی لحاظ نشده‌اند؛
- تضامین (و ابزارهای مشابه) که قطعاً مطالبه شده و غیر قابل برگشت هستند؛
- خالص هزینه/درآمدهای آتی که هنوز محقق نشده ولی ریسک آن به طور کامل پوشش داده شده است (به تشخیص بانک گزارش گر)؛
- بسته به رویه های خاص حسابداری در کشورهای مختلف هر اقلام دیگری که بیانگر سود یا زیان در ارز باشد؛

- خالص معادل مبتنی بر دلتا در ارتباط با کل قراردادهای اختیار معامله ارزی.^{۳۲۲}

۷۱۸(xxxiii). ضرورت دارد وضعیت‌های چند ارزی به صورت جداگانه گزارش شوند اما برای اندازه‌گیری وضعیت‌های باز ارزی بانک می‌توان وضعیت‌های مزبور را به عنوان یک ارز در نظر گرفت یا این که آن‌ها را به تناسب به ارزهای متشکله تفکیک کرد. وضعیت در طلا باید به طریق مشابه مشروح در بند 718(xLix) اندازه‌گیری شود.^{۳۲۳}

۷۱۸(xxxiv). سه جنبه از برای اظهار نظر بیشتر: ترتیبات نرخ بهره، سایر درآمدها و هزینه‌ها؛ اندازه‌گیری وضعیت‌های آتی ارزی و طلای و ترتیبات وضعیت‌های «ساختاری».

ترتیبات نرخ بهره، سایر درآمدها و هزینه‌ها

۷۱۸(xxxv). بهره تحقق یافته (یعنی بهره‌ای که محقق شده لیکن هنوز وصول نشده است) باید به عنوان یک وضعیت در نظر گرفته شود. هزینه‌های تحقق یافته نیز باید لحاظ شود. بهره محقق نشده- اما مورد انتظار آتی- و هزینه‌های پیش بینی شده را می‌توان مستثنی نمود مگر این که مبالغ مزبور، قطعی بوده و بانک امکان پوشش آن‌ها را داشته باشد. اگر بانک درآمدها/هزینه‌های آتی را لحاظ کند باید

^{۳۲۲}. منوط به اینکه محاسبات مجزا برای پوشش سرمایه ای گاما و وگا طبق مندرجات بندهای ۷۱۸(LiX) تا ۷۱۸(LXii) انجام شده باشد. به عنوان گزینه جایگزین، قراردادهای اختیار معامله و دارایی‌های پایه مرتبط با آن مشمول یکی از روش‌های مندرج در بندهای ۷۱۸(LVi) تا ۷۱۸(LXiX) می‌باشد.

^{۳۲۳}. هنگامی که طلا بخشی از پیمان آتی باشد (میزان طلای دریافتی یا تحویلی) هر گونه نرخ بهره یا منابع در معرض ریسک ارزی طرف دیگر قرارداد باید به نحو مندرج در بندهای 709 تا ۷۱۸(Xviii) و ۷۱۸(XXXii) فوق گزارش شود.

به صورت سازگار این کار را انجام دهد و مجاز نیستند صرفاً آن دسته از جریان‌های آتی مورد انتظار که وضعیت آن‌ها را کاهش می‌دهد را انتخاب نمایند.

اندازه‌گیری وضعیت‌های ارزی و طلای آتی

۷۱۸ (xxxvi). وضعیت‌های آتی ارز و طلا به طور معمول با نرخ‌های تبدیل بازار نقدی جاری ارزش‌گذاری خواهد شد. استفاده از نرخ‌های تبدیل آتی مناسب نیست؛ زیرا منجر به ایجاد نرخ بهره جاری تا حدودی متفاوت در وضعیت‌های اندازه‌گیری شده می‌گردد. لیکن، بانک‌هایی که مبنای حسابداری مدیریت معمول خود را بر ارزش‌های فعلی خالص قرار می‌دهند انتظار می‌رود برای اندازه‌گیری وضعیت‌های آتی ارز و طلا از ارزش‌های فعلی خالص که با استفاده از نرخ‌های بهره جاری تنزیل و با نرخ‌های نقدی جاری ارزش‌گذاری شده‌اند، استفاده کنند.

ترتیبات وضعیت‌های «ساختاری»

۷۱۸ (xxxvii). یک وضعیت ارزی منطبق، بانک را در برابر زیان ناشی از تغییرات نرخ‌های ارز محافظت خواهد کرد، اما لزوماً از نسبت کفایت سرمایه آن محافظت نخواهد کرد. اگر سرمایه بانک به پول ملی تقویم شده باشد و پرتفویی از دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی کاملاً منطبق داشته باشد، در صورتی که پول ملی تضعیف شود، نسبت سرمایه به دارایی آن بانک کاهش پیدا خواهد کرد. بانک با اتخاذ وضعیت فروش در پول ملی می‌تواند از نسبت کفایت سرمایه خود محافظت کند هر چند که در صورت تقویت پول ملی اتخاذ این وضعیت منجر به زیان خواهد شد.

۷۱۸ (xxxviii). مقامات نظارتی از این آزادی عمل برخوردار هستند که بانک‌های خود را مجاز کنند تا با این روش از نسبت کفایت سرمایه خود محافظت کنند. لذا، هر وضعیتی که بانک آگاهانه و به منظور پوشش بخشی یا کامل در برابر تأثیرات معکوس نرخ ارز بر نسبت کفایت سرمایه، ایجاد می‌کند را می‌توان از محاسبه وضعیت‌های خالص باز ارزی منوط به رعایت هر یک شرایط زیر مستثنی نمود:

- لازم است چنین وضعیتی ماهیت «ساختاری» و به عبارت دیگر غیرمعامله‌ای باشند، (تعریف دقیق آن باید طبق رویه‌ها و استانداردهای حسابداری ملی توسط مقامات ملی ارایه شود)؛

- لازم است مقامات ملی متقاعد شوند که وضعیت «ساختاری» مستثنی‌شده، اثری فزاینده‌تر از حفاظت از نسبت کفایت سرمایه بانک ندارد؛

• لازم است هر گونه مستثنی کردن وضعیت، به صورت سازگار و با در نظر گرفتن ترتیباتی پوششی یکسان برای طول عمر دارایی‌ها یا سایر اقلام اعمال شود.

۷۱۸ (xxxix). لازم نیست هیچ پوشش سرمایه‌ای برای وضعیت‌های مرتبط با اقلامی که در محاسبه سرمایه پایه بانک از سرمایه آن کسر می‌شوند نظیر سرمایه‌گذاری در واحدهای فرعی غیر تلفیقی در نظر گرفته شود. به همین ترتیب، در مورد سایر مشارکت‌های بلندمدت تقویم شده به ارز که در حساب‌های منتشره بر اساس بهای تاریخی گزارش شده اند به پوشش سرمایه‌ای نیازی نیست. همچنین، می‌توان ترتیباتی مشابه با وضعیت‌های ساختاری، در مورد این گونه وضعیت‌ها اعمال نمود.

(ii). اندازه‌گیری ریسک نرخ ارز در پرتفوی وضعیت‌های طلا و ارز

۷۱۸ (XL). حسب صلاحدید مقام نظارتی، بانک‌ها در انتخاب یکی از دو گزینه اندازه‌گیری مخیر خواهند بود؛ روش «اختصاری» که در آن با تمام ارزها به‌طور یکسان برخورد می‌شود و روش دوم؛ استفاده از مدل‌های داخلی که در آن درجه واقعی ریسک بسته به ترکیب پرتفوی بانک در نظر گرفته می‌شود. شرایط استفاده از مدل‌های داخلی در بندهای ۷۱۸ (LXX) تا ۷۱۸ (Xcix) زیر توضیح داده شده است. ۷۱۸ (XLi). در روش اختصاری، مقدار اسمی (یا ارزش فعلی خالص) وضعیت خالص طلا و هر ارز با نرخ نقدی به ارز موضوع گزارش‌دهی تبدیل می‌گردد.^{۳۲۴} وضعیت کل خالص باز ارزی با تجميع اقلام زیر اندازه‌گیری می‌شود:

• مجموع خالص وضعیت‌های فروش یا مجموع خالص وضعیت‌های خرید، هر کدام که بزرگتر باشد؛^{۳۲۵} به اضافه،

• قدر مطلق خالص وضعیت (خرید یا فروش) طلا.

در اینجا پوشش سرمایه‌ای به میزان ۸ درصد خالص وضعیت کل باز ارزی خواهد بود (رجوع کنید به مثال زیر).

^{۳۲۴} . در مواردی که بانک ریسک ارزی خود را بر مبنای تلفیقی ارزیابی می‌کند، ممکن است در ارتباط با برخی عملیات اضافی، لحاظ کردن وضعیت‌های ارزی یک شعبه یا واحد مستقل فرعی خارجی یک بانک به لحاظ فنی غیر ممکن باشد. در چنین مواردی حد داخلی در هر ارز را می‌توان به عنوان یک شاخص برای وضعیت‌ها مورد استفاده قرار داد. این حدود باید بدون توجه به علائم، به وضعیت خالص باز در هر ارز اضافه شود، مشروط بر این که وضعیت‌های واقعی در برابر این گونه حدود به حد کافی مورد پایش قرار گیرند.

^{۳۲۵} . روش دیگر محاسبه که نتیجه مشابهی بدست می‌دهد این است که ارز موضوع گزارش دهی را به عنوان مانده لحاظ کرده و مجموع تمامی وضعیت‌های فروش (یا خرید) در نظر گرفته شود.

مثالی از اندازه‌گیری ریسک ارز با روش اختصاری

ین	یورو	پوند انگلیسی	دلار کانادا	دلار آمریکا	طلا
+۵۰	+۱۰۰	+۱۵۰	-۲۰	-۱۸۰	-۳۵
	+۳۰۰		-۲۰۰		۳۵

پوشش سرمایه‌ای، ۸ درصد مقدار بزرگتر خالص وضعیت‌های خرید یا فروش ارز (یعنی ۳۰۰) و خالص وضعیت طلا (۳۵) معادل $۳۵ \times ۸\% = ۲۸$ ، خواهد بود.

۷۱۸ (Xlii). بانکی که میزان کسب و کار ارزی آن قابل اغماض است و وضعیت ارزی در حساب‌هایش اتخاذ نمی‌کند، می‌تواند حسب صلاحدید مقام ملی از الزامات سرمایه‌ای در ارتباط با این گونه وضعیت‌ها معاف شود، مشروط بر اینکه:

- کسب و کار ارزی آن که بر اساس مقدار بزرگتر مجموع وضعیت‌های ناخالص خرید و مجموع وضعیت‌های ناخالص فروش در تمام ارزها تعیین می‌شود، بیش از ۱۰۰ درصد سرمایه واجد شرایط آن وفق تعریف مندرج در بندهای ۴۹ (xxi) و ۴۹ (xxii)، نباشد؛ و
- کل خالص وضعیت باز وفق تعریف بند فوق، بیش از ۲ درصد سرمایه واجد شرایط آن مطابق تعریف مندرج در بندهای ۴۹ (xxi) و ۴۹ (xxii)، نباشد.

۴- ریسک کالا

۷۱۸ (XLiii). در این بخش، استاندارد سرمایه حداقلی برای پوشش ریسک نگهداری یا اخذ وضعیت کالا از جمله فلزات قیمتی به استثناء طلا (که طبق روش مندرج در بندهای ۷۱۸ (xxx) تا ۷۱۸ (xLii)، به عنوان یک ارز لحاظ می‌گردد) تعیین می‌شود. منظور از کالا یک محصول فیزیکی نظیر محصولات کشاورزی، مواد معدنی (از جمله نفت) و فلزات قیمتی، است که در یک بازار ثانویه معامله می‌شود یا می‌تواند معامله شود.

۷۱۸ (XLiv). ریسک قیمت در مورد کالاها اغلب پیچیده تر و پر نوسان تر از ریسک مرتبط با نرخ ارزها و نرخ بهره است. همچنین، بازارهای کالایی ممکن است نسبت به بازارهای نرخ بهره و ارز از نقد شوندگی پایین تری برخوردار باشند و در نتیجه تغییرات در عرضه و تقاضا می‌تواند اثر چشمگیری بر

قیمت و تغییرات آن داشته باشد.^{۳۲۶} این گونه ویژگی‌های بازار می‌تواند شفافیت قیمت بازار و پوشش موثر ریسک کالا را مشکل‌تر سازد.

۷۱۸(XLv). در مورد معاملات نقدی یا فیزیکی، ریسک "جهت" ناشی از تغییر در قیمت نقدی مهمترین ریسک است. لیکن، بانک‌های استفاده کننده از استراتژی‌های پرتفوی مشتمل بر قراردادهای آتی و مشتقه، در معرض انواع ریسک‌های اضافی هستند که ممکن است بزرگتر از ریسک تغییر قیمت نقدی باشد. این ریسک‌ها عبارتند از:

- ریسک مبنا (ریسک مربوط به تغییر رابطه میان قیمت‌های کالاهای مشابه در طول زمان)؛
- ریسک نرخ بهره (ریسک ناشی از تغییر در هزینه وضعیت‌های مربوط به قراردادهای آتی و اختیار معامله)؛
- ریسک شکاف آتی (ریسک تغییر احتمالی قیمت قرارداد آتی به دلایلی غیر از تغییر در نرخ بهره)

افزون بر آن، ممکن است بانک‌ها با ریسک اعتباری طرف مقابل در ارتباط با ابزارهای مشتقه فرابورس مواجه شوند، اما ریسک مزبور با یکی از روش‌های مندرج در ضمیمه شماره ۴ این سند پوشش داده می‌شود. تأمین مالی وضعیت‌های کالا ممکن است برای بانک، منابع در معرض ریسک مرتبط با نرخ بهره یا ارز ایجاد کند و در صورت تحقق این امر، وضعیت‌های مرتبط باید در اندازه‌گیری‌های ریسک نرخ بهره و ارز، به ترتیب وفق مندرجات بندهای ۷۰۹ الی ۷۱۸(xviii) و بندهای ۷۱۸(xxx) الی ۷۱۸(xLii) لحاظ شود.^{۳۲۷}

۷۱۸(XLvi). سه گزینه برای اندازه‌گیری ریسک وضعیت کالا وجود دارد که در بندهای ۷۱۸(XLVii) الی ۷۱۸(LV) توضیح داده می‌شود. به‌مانند سایر گروه‌های ریسک بازار، بانک‌ها می‌توانند با رعایت

^{۳۲۶} . همچنین، لازم است بانک‌ها در برابر ریسک ناشی از سررسید شدن وضعیت فروش قبل از وضعیت خرید، از پوشش لازم برخوردار باشند. ممکن است به دلیل کمبود نقدینگی در برخی از بازارها بستن وضعیت فروش دشوار باشد و بانک تحت فشار بازار قرار گیرد.

^{۳۲۷} هنگامی که کالا بخشی از قرارداد آتی می‌باشد (مقدار کالای دریافتی یا تحویلی) هرگونه منابع در معرض ریسک ناشی از نرخ بهره یا نرخ ارز از طرف مقابل قرارداد باید به ترتیب مندرج در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸(xviii) و بندهای ۷۱۸(xxx) تا ۷۱۸(xlii) گزارش شوند. وضعیت‌هایی که به طور خالص در خصوص تأمین مالی سهام می‌باشند (به عبارت دیگر سهام فیزیکی به صورت قرارداد آتی فروخته شده و هزینه تأمین مالی تا تاریخ فروش قرارداد آتی مسدود می‌شود) می‌تواند از محاسبات ریسک کالا حذف شود، اگرچه آن‌ها همچنان مشمول الزامات ریسک طرف مقابل و نرخ بهره خواهند بود.

شرایط مندرج در بندهای ۷۱۸ (LXX) الی ۷۱۸ (xcix) از مدل‌ها استفاده کنند. ریسک کالا را همچنین می‌توان به روش استاندارد و با استفاده از یک چهارچوب بسیار ساده (موضوع بندهای ۷۱۸ (Liv) الی ۷۱۸ (Lv)) یا با استفاده از یک سیستم اندازه‌گیری که ریسک شکاف قرارداد آتی و نرخ بهره را به طور جداگانه و بر اساس روش مبتنی بر هفت محدوده زمانی (موضوع بندهای ۷۱۸ (XLIX) الی ۷۱۸ (Liii)) پوشش می‌دهد، اندازه‌گیری کرد. رویکرد ساده و رویکرد نردبان سررسیدی صرفاً برای بانک‌هایی مناسب هستند که مقدار کسب و کار کالایی آنها به طور نسبی محدود است. انتظار می‌رود بانک‌هایی که خرید و فروش کنندگان بزرگ هستند به تدریج از رویکرد مبتنی بر مدل‌ها و با رعایت اقدامات مراقبتی مندرج در بندهای ۷۱۸ (LXX) الی ۷۱۸ (XCix) استفاده کنند.

۷۱۸ (XLvii). در ارتباط با رویکرد نردبان سررسیدی و رویکرد ساده، وضعیت‌های خرید و فروش در هر کالا می‌تواند بر یک مبنای خالص به منظور محاسبه وضعیت‌های باز گزارش شوند. اما در این حالت، به عنوان یک قاعده کلی، وضعیت‌ها در کالاهای مختلف قابل تهاتر نخواهند بود. با این وجود، مقامات ملی از این اختیار برخوردار هستند که بنا به صلاحدید خود خالص‌سازی بین زیرگروه‌های^{۳۲۸} مختلف یک کالا را در مواردی که زیرگروه‌ها در برابر یکدیگر قابل تحویل هستند مجاز نمایند. همچنین، در صورتی که تقریباً جایگزین کامل یکدیگر باشند، می‌توان آن‌ها را قابل تهاتر در نظر گرفت و ضریب همبستگی حداقلی ۰٫۹^{۳۲۸} بین تغییرات قیمت در طی یک دوره حداقل یک‌ساله تعیین کرد. اما، اگر بانک تمایل داشته باشد محاسبه پوشش سرمایه‌ای خود برای معاملات کالایی را بر اساس همبستگی انجام دهد، باید نظر ناظر را نسبت به صحت روش انتخابی خود که قبلاً مجوز آن را نیز دریافت کرده تأمین نماید. بانک‌ها در مواردی که از رویکرد مدل‌ها استفاده می‌کنند می‌توانند وضعیت‌های خرید و فروش کالاهای مختلف خود را به میزانی که بر اساس همبستگی تجربی تعیین می‌شود تهاتر نمایند به همان ترتیب که به عنوان مثال بین نرخ‌های بهره و ارزش‌های مختلف تهاتر به میزان محدودی مجاز است.

^{۳۲۸} کالاهای می‌تواند در مجموعه، گروه، زیرگروه و کالا دسته‌بندی شوند. به عنوان مثال، مجموعه می‌تواند کالای انرژی باشد که درون آن هیدروکربن‌ها به منزله گروه و نفت خام زیرگروه و نفت خام برنت، نفت سبک کشورهای عربی و وست تگزاس در زمره کالا قرار می‌گیرد.

(i) مدل‌های اندازه‌گیری ریسک کالاها

۷۱۸ (XLViii). بانک‌ها می‌توانند رویکرد مدل‌ها به شرح مندرج در بندهای ۷۱۸ (LXX) تا ۷۱۸ (XCix) را انتخاب کنند. ضروری است که روش مورد استفاده دربردارنده موارد زیر باشد:

- ریسک "جهت" برای پوشش ریسک تغییرات در قیمت‌های نقدی ناشی از خالص وضعیت باز؛
 - ریسک شکاف آتی و نرخ بهره برای ریسک تغییرات در قیمت‌های آتی ناشی از عدم تطابق سررسید؛ و
 - ریسک مبنا برای پوشش ریسک مرتبط با روابط قیمت میان دو کالا مشابه غیر یکسان.
- همچنین، این امر بسیار حایز اهمیت است که در مدل‌های مورد استفاده، ویژگی‌های بازاری نظیر تاریخ‌های تحویل و مهلت فراهم شده برای معامله‌گران به منظور بستن وضعیت‌ها به خوبی لحاظ شوند.

(ii) رویکرد نردبان سررسیدی

۷۱۸ (XLix). در محاسبه پوشش سرمایه‌ای تحت این رویکرد، بانک‌ها نخست باید هر وضعیت کالایی (نقد به اضافه آتی) را بر مبنای واحد استاندارد اندازه‌گیری (بشکه، کیلو، گرم و غیره) بیان کنند. سپس، وضعیت خالص در هر کالا با نرخ نقدی جاری به واحد پول ملی تبدیل خواهد شد.

۷۱۸ (L). دوماً؛ به‌منظور پوشش ریسک نرخ بهره و شکاف آتی در یک دامنه زمانی (که بعضاً به مجموع این دو، ریسک انحناء/حاشیه گفته می‌شود) وضعیت‌های خرید و فروش دارای تطابق در هر دامنه زمانی از پوشش سرمایه‌ای برخوردار خواهد بود. این روش بیشتر شبیه روش مورد استفاده برای ابزارهای مرتبط با نرخ بهره مندرج در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (Xviii) خواهد بود. وضعیت‌ها در کالاهای مجزا (به نحوی که در قالب واحد اندازه‌گیری استاندارد توضیح داده شد) ابتدا وارد نردبان سررسیدی خواهد شد در عین حال که موجودی کالا باید به دامنه زمانی اول اختصاص یابد. یک نردبان سررسیدی مجزا به نحو مندرج در بند ۷۱۸ (XLvii) فوق برای هر کالا مورد استفاده قرار خواهد گرفت.^{۳۲۹} برای هر دامنه

^{۳۲۹} در مورد بازارهایی که تاریخ‌های تحویل روزانه دارند قراردادهایی ظرف ده روز نسبت به یکدیگر سررسید می‌شود می‌تواند با هم تهاتر گردند.

زمانی، مجموع وضعیت های خرید و فروش منطبق، ابتدا در قیمت نقدی کالا و سپس در نرخ حاشیه مناسب مربوط به آن دامنه زمانی (به نحو مندرج در جدول فوق)، ضرب خواهد شد.

دامنه‌های زمانی و نرخ های حاشیه

نرخ حاشیه	دامنه زمانی
۱/۵ %	صفر - ۱ ماه
۱/۵ %	۱-۳ ماه
۱/۵ %	۳-۶ ماه
۱/۵ %	۶-۱۲ ماه
۱/۵ %	۱-۲ سال
۱/۵ %	۲-۳ سال
۱/۵ %	بیش از ۳ سال

۷۱۸ (Li). مانده خالص وضعیت‌ها از دامنه‌های زمانی نزدیک‌تر، می‌تواند به منظور تهاثر منابع در معرض ریسک دامنه‌های زمانی دورتر، منتقل شود. به هر حال، با توجه به این که این گونه پوشش برای وضعیت‌ها در میان محدوده های زمانی مختلف، از دقت کافی برخوردار نیست، پوشش اضافی معادل ۰/۶ درصد خالص وضعیت منتقل شده در خصوص هر دامنه زمانی مربوط، اضافه خواهد شد. پوشش سرمایه‌ای برای هر مبلغ منطبق ایجاد شده بر اساس وضعیت های خالص منتقل شده، وفق بند ۷۱۸ (L) فوق محاسبه خواهد شد. در پایان این فرآیند، بانک یا صرفاً وضعیت‌های خرید و یا صرفاً وضعیت های فروش خواهد داشت که نسبت به آن‌ها پوشش سرمایه‌ای ۱۵ درصدی اعمال خواهد کرد.

۷۱۸ (Lii). اگرچه کمیته آگاه است کالاهای مختلف نوسانات قیمتی متفاوتی دارند، اما برای سهولت امر و با توجه به این واقعیت که بانک‌ها عمدتاً وضعیت باز کالایی اندکی ایجاد می‌کنند، چنین تصمیم‌گیری کرد که یک پوشش سرمایه‌ای متحدالشکل برای تمامی وضعیت های باز کالایی اعمال شود. آن دسته از بانک‌ها که تمایل دارند در این زمینه دقیق‌تر عمل کنند می‌توانند رویکرد مدل‌ها را انتخاب نمایند.

۷۱۸(Liii). تمامی وضعیت‌های اوراق مشتقه کالایی و وضعیت‌های زیر خط ترازنامه که متأثر از تغییرات قیمت کالا هستند باید در این چهارچوب اندازه‌گیری لحاظ شوند. این امر قراردادهای آتی کالایی، قراردادهای معاوضه کالا و قراردادهای اختیار معامله که در مورد آن‌ها روش «دلتا-پلاس» استفاده می‌شود را نیز در بر می‌گیرد (رجوع شود به بندهای ۷۱۸(LiX) تا ۷۱۸(LXii) زیر). به منظور محاسبه ریسک، اوراق مشتقه کالایی باید به وضعیت‌های کالایی اسمی تبدیل شده و سررسیدهای به شرح زیر به آن تخصیص داده شود:

- قراردادهای آتی و پیمان‌های آتی مرتبط با هر کالا باید در سیستم اندازه‌گیری به صورت مقادیر اسمی بشکه، کیلو و غیره وارد شده و با توجه به تاریخ انقضا، باید یک سررسید برای آن تعیین گردد.
- قراردادهای معاوضه که یک طرف آن قیمت ثابت بوده و طرف دیگر آن قیمت بازار است باید به صورت مجموعه‌ای از وضعیت‌های برابر با مقادیر اسمی قرارداد با یک وضعیت منطبق با هر پرداخت روی قرارداد معاوضه لحاظ شده و بر همین اساس در نردبان سررسیدی وارد شود. وضعیت‌های مذکور در صورتی که بانک نرخ ثابت را پرداخت و نرخ شناور دریافت می‌کند، وضعیت خرید خواهند بود و چنان چه بانک نرخ ثابت دریافت و نرخ شناور پرداخت می‌نماید وضعیت فروش خواهند بود.^{۳۳۰}
- قراردادهای معاوضه کالا که در آن‌ها دو طرف وضعیت، مربوط به کالاهای متفاوت می‌باشد باید در نردبان سررسیدی مرتبط وارد شود. هیچ گونه تهاتری در این رابطه مجاز نخواهد بود به جز در مواردی که کالاها متعلق به زیر گروه مشابه به نحوی که در بند ۷۱۸(XLVii) فوق تعریف شده، باشد.

(iii) رویکرد ساده

۷۱۸(Liv). در محاسبه پوشش سرمایه‌ای برای ریسک جهت، روشی مشابه روش مورد استفاده در رویکرد نردبان سررسیدی فوق مورد استفاده قرار خواهد گرفت (رجوع کنید به بندهای ۷۱۸(XLiX) و ۷۱۸(Liii). یک بار دیگر، تمامی وضعیت‌های اقسام زیر خط و اوراق مشتقه کالایی که متأثر از تغییرات

^{۳۳۰}. اگر یکی از طرفین وضعیت مشمول دریافت یا پرداخت نرخ بهره شناور یا ثابت باشد، آن منبع در معرض ریسک باید در افق سررسیدی قیمت‌گذاری مجدد مناسب در نردبان سررسیدی که نرخ بهره را در ارتباط با ابزارها پوشش می‌دهد وارد شود.

در قیمت‌های کالا می‌باشند باید لحاظ شود. پوشش سرمایه‌ای معادل ۱۵ درصد خالص وضعیت اعم از خرید یا فروش در هر کالا خواهد بود.

۷۱۸ (Lv). به منظور پوشش بانک در برابر ریسک مینا، ریسک نرخ بهره و ریسک شکاف آتی، پوشش سرمایه‌ای برای هر کالا به نحوی که در بندهای ۷۱۸ (XLix) و ۷۱۸ (Liii) فوق توضیح داده شد، مشمول پوشش سرمایه‌ای اضافی معادل ۳ درصد وضعیت‌های ناخالص بانک (مجموع وضعیت‌های خرید و فروش) در آن کالا خواهد بود. در ارزش‌گذاری وضعیت‌های ناخالص در ابزارهای مشتقه کالایی به همین منظور، بانک باید از قیمت نقدی جاری استفاده کند.

۵. ترتیبات قراردادهای اختیار معامله

۷۱۸ (Lvi). با علم به تنوع گسترده فعالیت‌های بانک‌ها در قراردادهای اختیار معامله و مشکلات اندازه‌گیری ریسک قیمت برای قراردادهای مذکور، چندین رویکرد جایگزین حسب صلاحدید مقام ملی مجاز خواهد بود:

- آن دسته از بانک‌ها که صرفاً از قرارداد اختیار معامله خریداری شده^{۳۳۱} استفاده می‌کنند در استفاده از رویکرد ساده مندرج در بند ۷۱۸ (LViii) مخیر هستند؛
- از آن دسته از بانک‌ها که فروشنده قرارداد اختیار معامله نیز هستند انتظار می‌رود یکی از رویکردهای میانی مندرج در بندهای ۷۱۸ (Lix) تا ۷۱۸ (LxiX) یا مدل مدیریت ریسک جامع طبق شرایط مندرج در بندهای ۷۱۸ (Lxx) تا ۷۱۸ (XciX) این چهارچوب را مورد استفاده قرار دهند. هر چقدر میزان خرید و فروش‌های انجام شده توسط بانک قابل ملاحظه‌تر باشد انتظار می‌رود بانک از رویکرد پیشرفته‌تری استفاده کند.

۷۱۸ (Lvii). در رویکرد ساده، وضعیت‌های قراردادهای اختیار معامله و دارایی پایه مرتبط اعم از نقد یا غیر نقد، مشمول روش استاندارد نمی‌باشد، اما متمایز شده و مشمول پوشش سرمایه‌ای می‌شود که به صورت جداگانه و با لحاظ کردن هر دو ریسک عام و خاص بازار محاسبه می‌گردد. از این‌رو، نتایج عددی ریسک محاسبه شده، به پوشش سرمایه‌ای برای گروه مربوط، یعنی ابزارهای مرتبط با نرخ بهره،

^{۳۳۱} . مگر اینکه که تمامی وضعیت‌های اختیار معامله فروخته شده بانک توسط وضعیت‌های خرید کاملاً منطبق و دقیقاً در همان اختیار معامله دارای پوشش باشند که در این مورد هیچ نوع پوشش سرمایه‌ای برای ریسک بازار الزامی نیست.

ابزار مالکانه، ارز و کالاهای مندرج در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (LV) اضافه می شود. در روش دلتا پلاس از پارامترهای حساسیت یا «حروف یونانی» مرتبط با قراردادهای اختیار معامله برای اندازه‌گیری ریسک بازار و سرمایه مورد نیاز استفاده می شود. در این روش، وضعیت معادل دلتا برای هر قرارداد اختیار معامله، بخشی از روش استاندارد مندرج در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (LV) همراه با میزان معادل دلتا می باشد منوط به این که پوشش سرمایه‌ای قابل اعمال برای ریسک عام بازار در نظر گرفته شود. سپس، پوشش‌های سرمایه‌ای جداگانه در مورد ریسک‌های گاما و وگا مربوط به وضعیت‌های اختیار معامله اعمال خواهد شد. در رویکرد سناریو، از تکنیک‌های شبیه‌سازی برای محاسبه تغییرات در ارزش یک پرتفوی اختیار معامله برای تغییرات در سطح و نوسان دارایی‌های پایه مرتبط با آن استفاده می‌شود. در این رویکرد، پوشش ریسک عام بازار بر اساس سناریوی "شبکه" (یعنی ترکیب خاصی از پوشش‌های پایه و نوسان) که بزرگترین زیان را ایجاد می کند، تعیین می‌شود. در مورد روش دلتا پلاس و رویکرد سناریو پوشش‌های سرمایه‌ای ریسک به صورت جداگانه و با ضرب کردن معادل دلتای هر اختیار معامله در اوزان ریسک خاص مندرج در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (xxix) تعیین می شود.

رویکرد ساده

۷۱۸ (Lviii). بانک‌هایی که در دامنه محدودی از قراردادهای اختیار معامله خریداری شده فعالیت می‌کنند، صرفاً مجاز به استفاده از رویکرد ساده مندرج در جدول زیر برای خرید و فروش‌های خاص هستند. به عنوان مثال در رابطه با چگونگی انجام محاسبات، اگر دارنده یکصد سهم با ارزش جاری ۱۰ دلار، هر یک دارای یک اختیار معامله فروش معادل با قیمت توافقی ۱۱ دلار باشد سرمایه پوششی عبارت خواهد بود از : ۱۰۰۰ دلار ضربدر ۱۶ درصد (یعنی ۸ درصد ریسک خاص بازار به اضافه ۸ درصد ریسک عام بازار) برابر خواهد بود با ۱۶۰ دلار که از این مقدار رقم اختیار معامله کسر خواهد شد. به عبارت دیگر پوشش سرمایه‌ای معادل ۶۰ دلار خواهد بود.

$$۱۶۰ \text{ دلار} = ۱۰۰ \times ۱۶\%$$

$$۱۱) - (۱۰ \times ۱۰۰ = ۱۰۰ \text{ دلار}$$

$$۱۶۰ - ۱۰۰ = ۶۰ \text{ دلار}$$

در خصوص قراردادهای اختیار معامله که دارایی پایه آنها ارز، ابزار مرتبط با نرخ بهره و یا کالا است روش مشابه اعمال می شود.

رویکرد ساده: پوشش‌های سرمایه‌ای

تقریبات	وضعیت
پوشش سرمایه‌ای برابر است با ارزش بازاری اوراق بهادار پایه ^{۳۳۲} ضربدر مجموع پوشش‌های ریسک خاص و عام بازار ^{۳۳۳} برای دارایی پایه منهای مقدار قرارداد اختیار معامله سودآور (در صورت وجود) با احتمال صفر بودن آن. ^{۳۳۴}	وضعیت خرید نسبت به دارایی پایه و اختیار معامله فروش آن یا وضعیت فروش نسبت به دارایی پایه و اختیار معامله خرید آن
پوشش سرمایه برابر است با یکی از موارد زیر هر کدام که کمتر باشد: (i) ارزش بازاری اوراق پایه ضربدر مجموع پوشش‌های ریسک عام و خاص بازار برای دارایی پایه؛ (ii) ارزش بازاری قرارداد اختیار معامله. ^{۳۳۵}	وضعیت خرید نسبت به اختیار معامله خرید یا وضعیت خرید نسبت به اختیار معامله فروش

^{۳۳۲} در برخی موارد نظیر موارد مرتبط با ارز، ممکن است مشخص نباشد کدام سمت، «دارایی پایه» است؛ در صورتی که قرارداد اختیار معامله انجام شود این دارایی باید به عنوان دارایی دریافتنی تلقی شود. به علاوه، در مواردی که ارزش بازاری ابزار پایه می تواند صفر باشد مثلاً در مورد سقف و کف، معاوضه - اختیار و غیره باید از ارزش اسمی استفاده شود.

^{۳۳۳} در برخی از قراردادهای اختیار معامله (مثلاً در مواردی که دارایی پایه، نرخ بهره، ارز یا یک کالا است) هیچ ریسک خاصی وجود ندارد اما ریسک خاص باید در رابطه با قراردادهای اختیار معامله بر روی ابزارهای مرتبط با نرخ بهره (مثلاً اختیار معامله بر روی اوراق بدهی شرکتی یا شاخص اوراق قرضه شرکتی؛ در مورد پوشش‌های سرمایه‌ای مرتبط رجوع شود به بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (Xviii) و در مورد قراردادهای اختیار معامله روی سهام رجوع شود به بندهای ۷۱۸ تا ۷۱۸ (XiX) و ۷۱۸ تا ۷۱۸ (XXiX)). در این حالت پوشش سرمایه‌ای برای قراردادهای اختیار معامله ارزی، ۸ درصد و برای اختیار معامله روی کالاها، ۱۵ درصد خواهد بود.

^{۳۳۴} در خصوص اوراق اختیار معامله با زمان باقیمانده تا سررسید بیش از ۶ ماه، قیمت توافقی باید با قیمت آتی و نه قیمت جاری مقایسه شود. بانکی که قادر به انجام این امر نباشد باید سودآوری را برابر با صفر قرار دهد.

^{۳۳۵} در مواردی که این وضعیت در دفتر تجاری قرار نمی گیرد (به عبارتی، قراردادهای اختیار معامله روی وضعیت های ارزی یا کالای معین که به دفتر تجاری متعلق نیست) استفاده از ارزش دفتری به جای آن، می تواند قابل قبول باشد.

رویکردهای میانی

روش دلتا پلاس

۷۱۸ (Lix). بانک‌های فروشنده قراردادهای اختیار معامله مجاز خواهند بود وضعیت‌های اختیار معامله موزون به دلتا را در روش استاندارد مندرج در بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (LV) را لحاظ کنند. این گونه قراردادهای اختیار معامله باید به صورت یک وضعیت معادل ارزش بازاری دارایی پایه ضربدر دلتا گزارش شوند. اما، از آنجا که دلتا به حد کافی ریسک‌های مرتبط با وضعیت‌های اختیار معامله را پوشش نمی‌دهد، بانک‌ها ملزم خواهند بود به منظور محاسبه کل پوشش سرمایه‌ای، حساسیت‌های سنجه گاما (که نرخ تغییر دلتا را اندازه‌گیری می‌کند) و وگا (که نشان‌دهنده حساسیت ارزش اختیار معامله نسبت به تغییر در نوسانات است) را اندازه‌گیری نمایند. این حساسیت‌ها مطابق با مدل تبادلی مصوب یا مدل قیمت‌گذاری قراردادهای اختیار معامله بر مبنای مالکیت بانک منوط به نظارت ناظر ملی محاسبه خواهد شد.^{۳۳۶}

۷۱۸ (Lx). وضعیت‌های موزون به دلتا با اوراق بدهی یا نرخ‌های بهره به عنوان دارایی پایه، وفق بندهای ۷۰۹ تا ۷۱۸ (Xviii) و با رویه زیر در دامنه‌های زمانی نرخ بهره قرار داده می‌شوند. رویکرد دو طرفه باید برای سایر قراردادهای مشتقه استفاده شود که مستلزم یک طرف در زمان موثر شدن قرارداد پایه و طرف دوم در زمان سررسید شدن قرارداد پایه می‌باشد. به عنوان نمونه، اختیار معامله خرید خریداری شده روی قرارداد آتی سه ماهه نرخ بهره ماه ژوئن، بر اساس ارزش معادل دلتای آن، در ماه آوریل وضعیت خرید با سررسید پنج ماهه و وضعیت فروش با سررسید دو ماهه مد نظر قرار خواهد گرفت.^{۳۳۷} اختیار معامله فروخته شده، به همین ترتیب، به صورت یک وضعیت خرید با سررسید دو ماهه و یک وضعیت فروش با سررسید پنج ماهه لحاظ خواهند شد. ابزارهای واجد نرخ شناور دارای سقف یا کف، به صورت ترکیبی از اوراق با نرخ شناور و مجموعه‌ای از قراردادهای اختیار معامله به سبک اروپایی در نظر

^{۳۳۶}. ممکن است ناظران ملی تمایل داشته باشند بانک‌هایی که در طبقات معینی از قراردادهای اختیار معامله نامتعارف (نظیر اختیار معامله توام با مانع، اختیار معامله دوگانه) یا قرارداد اختیار معامله به قیمت که سررسید آن نزدیک است، فعالیت می‌کنند را ملزم نمایند از رویکرد سناریو و یا از مدل‌های داخلی به صورت جایگزین استفاده کنند که در هر دو مدل مذکور می‌توان رویکردهای تجدید ارزش گذاری تفصیلی تر را بکار گرفت.

^{۳۳۷}. اختیار معامله خرید دو ماهه روی یک قرارداد آتی اوراق قرضه که در آن تحویل اوراق قرضه در ماه سپتامبر اتفاق می‌افتد در ماه آوریل به عنوان وضعیت خرید اوراق قرضه و فروش سپرده پنهان ماهه تلقی شده و هر دو وضعیت، موزون به دلتا می‌شوند.

گرفته خواهد شد. به عنوان مثال، دارنده یک اوراق قرضه سه ساله با نرخ شناور که نرخ لایبور شش ماهه و سقف ۱۵ درصد برای آن در نظر گرفته شد، با این اوراق قرضه به صورت زیر رفتار خواهد کرد:

(۱) اوراق بدهی که در مقاطع شش ماهه قیمت گذاری مجدد خواهد شد؛

(۲) مجموعه ای از پنج قرارداد اختیار خرید فروخته شده روی قرارداد آتی نرخ بهره با

نرخ مرجع ۱۵ درصد، هر کدام با علامت منفی در زمانی که قرارداد آتی نرخ بهره

اجرای می‌شود و یک علامت مثبت در زمان سررسید دارایی پایه قرارداد آتی نرخ

بهره.^{۳۳۸}

۷۱۸ (Lxi). پوشش سرمایه ای برای قراردادهای اختیار معامله با ابزارهای مالکانه به عنوان دارایی پایه نیز بر مبنای وضعیت های موزون به دلتا که در اندازه گیری ریسک بازار مندرج در بندهای ۷۱۸ (XiX) تا ۷۱۸ (XXiX) لحاظ می‌شود خواهد بود. برای مقاصد این محاسبه هر بازار ملی باید به عنوان یک دارایی پایه مجزا در نظر گرفته شود. پوشش سرمایه‌ای برای قراردادهای اختیار معامله بر روی وضعیت‌های ارز و طلا بر اساس روش مندرج در بندهای ۷۱۸ (XXX) تا ۷۱۸ (Xlii) تعیین خواهد شد. برای ریسک دلتا، خالص معادل مبتنی بر دلتای اختیار معامله ارز و طلا در اندازه گیری منابع در معرض ریسک برای وضعیت ارز (یا طلا) مربوط، لحاظ خواهد شد. پوشش سرمایه‌ای برای قراردادهای اختیار معامله روی کالاها بر اساس رویکرد ساده یا نردبان سررسیدی مندرج در بندهای ۷۱۸ (Xliii) تا ۷۱۸ (LV) تعیین خواهد شد. وضعیت های موزون به دلتا در یکی از سنجه‌های تشریح شده در این بخش لحاظ خواهد شد.

۷۱۸ (Lxii). علاوه بر پوشش‌های سرمایه ای فوق ناشی از ریسک دلتا، پوشش‌های سرمایه ای بیشتر برای ریسک گاما و وگا وجود خواهد داشت. بانک‌های استفاده کننده از روش دلتا پلاس ملزم به محاسبه گاما و وگا برای هر وضعیت اختیار معامله (از جمله وضعیت‌های پوششی) بصورت جداگانه خواهند بود. پوشش‌های سرمایه ای باید به روش زیر محاسبه شود:

(i) برای هر اختیار معامله «اثر گاما» باید مطابق با بسط سری تیلور به صورت زیر محاسبه شود:

$$\text{اثر گاما} = VU^2 \times \text{گاما} \times \frac{1}{2}$$

^{۳۳۸}. مقررات قابل اعمال نسبت به وضعیت های بسیار منطبق مندرج در بند ۷۱۸ (XiV) نیز در این مورد اعمال خواهد شد.

که در این فرمول $VU =$ انحراف دارایی پایه از اختیار معامله.

(ii) VU به صورت زیر محاسبه خواهد شد:

- در مورد وضعیت‌های اختیار معامله نرخ بهره اگر دارایی پایه، اوراق قرضه باشد، ارزش بازار دارایی پایه باید در اوزان ریسک مندرج در بند ۷۱۸ (iv) ضرب شود. در مواردی که دارایی پایه، نرخ بهره باشد، محاسبات معادل نیز باید بر اساس تغییرات مفروض در بازده متناظر مندرج در بند ۷۱۸ (iv) انجام شود؛
- در مورد وضعیت‌های اختیار معامله روی ابزار مالکانه و شاخص‌های ابزارهای مالکانه: ارزش بازار دارایی پایه باید در ۸ درصد ضرب شود^{۳۳۹}؛
- در مورد وضعیت‌های اختیار معامله روی ارز و طلا: ارزش بازار دارایی پایه باید در ۸ درصد ضرب شود؛
- در مورد وضعیت‌های اختیار معامله روی کالاها: ارزش بازار دارایی پایه باید در ۱۵ درصد ضرب شود؛

(iii) برای انجام این محاسبات، وضعیت‌های زیر باید به مانند دارایی پایه در نظر گرفته شوند:

- در مورد نرخ‌های بهره^{۳۴۰}، هر دامنه زمانی مندرج در بند ۷۱۸ (iv)؛
- در مورد ابزارهای مالکانه و شاخص‌های سهام در بورس، هر بازار ملی؛
- در مورد ارز و طلا، دو ارز موضوع مبادله و طلا؛
- در مورد کالاها، هر کالا به نحو که در بند ۷۱۸ (XLVii) توضیح داده شد.

(iv) هر وضعیت اختیار معامله روی یک دارایی پایه مشابه، یک اثر گاما خواهد داشت که یا مثبت

است و یا منفی. این اثرات گاما با هم جمع شده و حاصل آن، خالص اثر گاما برای هر دارایی

پایه خواهد بود که یا مثبت است و یا منفی. صرفاً آن دسته از خالص اثرات گاما که منفی

هستند در محاسبه سرمایه لحاظ خواهد شد.

^{۳۳۹}. قواعد پایه که در ارتباط با اختیار معامله نرخ بهره و ابزار مالکانه در اینجا مطرح شد، در پی آن نیست که در زمان محاسبه پوشش‌های سرمایه‌ای گاما، ریسک خاص را پوشش دهد. اما، ممکن است مقامات ملی بخواهند بانک‌های خاصی را ملزم به انجام این کار نمایند.

^{۳۴۰}. وضعیت‌ها باید بر اساس نوع ارز در نردبان سررسیدی جداگانه وارد شوند.

^{۳۴۱}. بانک‌هایی که از روش دیرش استفاده می‌کنند باید از افق‌های زمانی مندرج در بند ۷۱۸ (Vii) استفاده نمایند.

- (v) کل پوشش سرمایه ای گاما، مجموع قدر مطلق خالص اثرات گامای منفی به نحوی که در بالا محاسبه شد خواهد بود.
- (vi) در مورد ریسک نوسانات، بانک‌ها ملزم خواهند بود پوشش‌های سرمایه‌ای را از طریق ضرب مجموع وگا برای تمام وضعیت‌های اختیار معامله روی دارایی پایه یکسان - به نحوی که در بالا توضیح داده شد- در تغییر متناسب در نوسان ± 25 درصد محاسبه کنند.
- (vii) کل پوشش سرمایه‌ای برای ریسک وگا، مجموع قدر مطلق پوشش‌های سرمایه‌ای خواهد بود که برای ریسک وگا محاسبه شده است.

رویکرد سناریو

۷۱۸ (Lxiii). بانک‌های دارای پیچیدگی‌های بیشتر نیز از این حق برخوردار هستند که پوشش‌های سرمایه‌ای برای ریسک بازار پرتفوهای اختیار معامله و وضعیت‌های پوششی مرتبط را بر مبنای تحلیل ماتریس سناریو تعیین کنند. این امر می‌تواند با مشخص کردن دامنه ثابت تغییرات در عوامل ریسک پرتفوی اختیار معامله و محاسبه تغییرات در ارزش پرتفوی اختیار معامله در نقاط مختلف این "شبکه" حاصل شود. به منظور محاسبه پوشش سرمایه‌ای، بانک پرتفوی اختیار معامله را با استفاده از ماتریس‌های تغییرات همزمان در نرخ یا قیمت دارایی پایه اختیار معامله و نوسانات آن نرخ یا قیمت، ارزش‌گذاری مجدد خواهد کرد. برای هر دارایی پایه به نحوی که در بند ۷۱۸ (LXii) فوق توضیح داده شد یک ماتریس متفاوت ایجاد خواهد شد. به عنوان یک گزینه جایگزین و حسب صلاحدید ناظر ملی، بانک‌هایی که معامله گران عمده اختیار معامله محسوب می‌شوند در مورد اختیار معامله نرخ بهره مجاز خواهند بود مبنای محاسبات خود را حداقل شش دامنه زمانی قرار دهند. در زمان استفاده از این روش، نباید بیش از سه افق زمانی به نحوی که در بندهای ۷۱۸ (iv) و ۷۱۸ (vii) توضیح داده شد، در یک گروه با هم ترکیب شوند.

۷۱۸ (Lxiv). قراردادهای اختیار معامله و وضعیت‌های پوششی مرتبط، در دامنه خاص بالا و پایین ارزش جاری دارایی پایه ارزش‌گذاری خواهد شد. دامنه نرخ‌های بهره با تغییرات مفروض در بازده مندرج در بند ۷۱۸ (iv) سازگار است. آن دسته از بانک‌هایی که از روش جایگزین برای قراردادهای اختیار معامله نرخ بهره مندرج در بند ۷۱۸ (LXiii) فوق استفاده می‌کنند باید برای هر دسته دامنه زمانی، از بالاترین تغییرات مفروض در بازده قابل اعمال نسبت به افق زمانی مربوط، استفاده کنند. سایر دامنه‌ها

عبارتند از: $\pm 8\%$ برای ابزارهای مالکانه^{۳۴۲}، $\pm 8\%$ برای ارز و طلا و $\pm 15\%$ برای کالاها. در مورد تمام گروه‌های ریسک حداقل هفت مشاهده (از جمله مشاهده جاری) برای تقسیم دامنه به فواصل برابر باید مورد استفاده قرار گیرد.

۷۱۸ (Lxv). دومین بعد ماتریس، متضمن تغییر در نوسان نرخ یا قیمت دارایی پایه است. انتظار می‌رود یک تغییر واحد در نوسان نرخ یا قیمت پایه برابر با تغییر در نوسان $25\% +$ و $25\% -$ در اکثر موارد کفایت کند. اما در صورتی که شرایط ایجاب کند مقام نظارتی می‌تواند این الزام را ایجاد کند که یک تغییر متفاوت در نوسان استفاده شود و/یا نقاط میانی روی شبکه محاسبه شود.

۷۱۸ (Lxvi). پس از محاسبه ماتریس، هر سلول شامل خالص سود یا زیان اختیار معامله و ابزار پوششی پایه آن می‌باشد. سپس، پوشش سرمایه‌ای برای هر دارایی پایه برابر خواهد بود با بزرگترین زیان در ماتریس.

۷۱۸ (Lxvii). استفاده از تحلیل سناریو توسط یک بانک معین به ویژه با توجه به دقت روش انجام تحلیل، منوط به مجوز ناظر خواهد بود. همچنین، استفاده بانک‌ها از تحلیل سناریو به‌عنوان بخشی از روش استاندارد، منوط به تأیید مقام ملی و آن دسته از استانداردهای کیفی مندرج در بندهای ۷۱۸ (LXXiv) و ۷۱۸ (LXXV) با توجه به تناسب آن‌ها با ماهیت کسب و کار، خواهد بود.

۷۱۸ (Lxviii). کمیته با طرح این سه رویکرد میانی در پی آن بوده است که ریسک‌های عمده مرتبط با قراردادهای اختیار معامله را پوشش دهد. در انجام این امر، کمیته آگاه است تا جایی که ریسک خاص مد نظر قرار دارد صرفاً عناصر مرتبط با دلتا، پوشش داده می‌شوند؛ برای پوشش سایر ریسک‌ها، نظام پیچیده‌تری مورد نیاز می‌باشد. از سوی دیگر، در سایر حوزه‌ها، ساده‌سازی مفروضات مورد استفاده، به ترتیبات نسبتاً محتاطانه‌تری برای وضعیت‌های اختیار معامله منجر خواهد شد. به همین دلیل، کمیته قصد دارد این موضوع را مورد بازنگری دقیق قرار دهد.

۷۱۸ (Lxix). علاوه بر ریسک‌های یاد شده بالا، کمیته نسبت به سایر ریسک‌های مرتبط با قراردادهای اختیار معامله نظیر p (نرخ تغییر ارزش اختیار معامله با توجه به نرخ بهره) و θ (نرخ تغییر ارزش اختیار معامله با توجه به زمان) نیز آگاهی دارد. کمیته در عین حال که یک نظام اندازه‌گیری خاص برای آن

^{۳۴۲} . برای مثال، اگر افق‌های زمانی ۳ تا ۴ سال و ۴ تا ۵ سال و ۵ تا ۷ سال ترکیب شوند، بالاترین تغییر مفروض در بازده این سه افق، ۰/۷۵ می‌باشد.

دسته از ریسک‌ها پیشنهاد نمی‌کند، اما انتظار دارد بانک‌هایی که به میزان قابل ملاحظه‌ای مبادرت به فروش قراردادهای اختیار معامله می‌نمایند حداقل این گونه ریسک‌ها را به دقت مورد پایش قرار دهند. به علاوه، بانک‌ها مجاز خواهند بود در صورت تمایل p را در محاسبات سرمایه خود برای ریسک نرخ بهره لحاظ کنند.

بخشنامه شماره ۹۵/۳۳۰۴۱۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۸؛ ابلاغ سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی
موضوع ماده (۴۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور

با سلام؛

احتراماً، در راستای تکلیف مقرر در تبصره ذیل ماده (۵) «دستورالعمل اجرایی ماده (۴۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور» مصوب یک‌هزار و دویست و دوازدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱ شورای پول و اعتبار موضوع بخشنامه شماره ۹۴/۱۱۶۳۶۴ مورخ ۱۳۹۴/۵/۷، بدین‌وسیله به استحضار می‌رساند؛ بر اساس آخرین آمار رسمی تولید ناخالص ملی سالانه، سهم بخش کشاورزی در اقتصاد کشور به میزان ۱۱/۶ درصد می‌باشد. شایان ذکر می‌داند، تا زمان ابلاغ رقم جدید، سهم یادشده مبنای عمل خواهد بود. خواهشمند است دستور فرمایند با عنایت به اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد کشور، مراتب به قید تسریع به تمامی واحدهای ذی‌ربط آن بانک ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت لازم به عمل آید. همچنین، مقتضی است ترتیبی اتخاذ گردد که نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به حوزه مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری این بانک ارسال شود.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۳۳۰۴۲۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۸؛ لغو بخشنامه شماره ۳۱۶۱۴/۹۴ مورخ ۱۳۹۴/۰۲/۱۰ با موضوع حساب‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار شامل حساب‌های دومنظوره توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی برای دانشگاه‌های دولتی

با سلام؛

احتراماً، نظر به این که مفاد بخشنامه شماره ۹۴/۳۱۶۱۴ مورخ ۱۳۹۴/۲/۱۰ این بانک مورد ایراد دیوان محاسبات کشور از حیث مغایرت با مفاد جزء الف بند ۳ مصوبه پانصد و هفتادمین جلسه مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۱ شورای پول و اعتبار قرار گرفته است، لذا بدینوسیله اعلام می‌دارد بخشنامه مذکور کان لم یکن می‌باشد. بر این اساس، افتتاح حساب و نگهداری سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار از جمله حساب‌های دو منظوره توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی برای دانشگاه‌های دولتی و به تبع آن اعطای سود به آن‌ها ممنوع خواهد بود.

خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع به تمامی واحدهای آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت دقیق به عمل آید. همچنین مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بانک مرکزی ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۱۸۰۰ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸؛ ابلاغ دستورالعمل اجرایی تأسیس، نحوه فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ (واسپاری)

با سلام؛

احتراماً، همان‌گونه که استحضار دارند در حال حاضر بخش عمده‌ای از تأمین مالی نظام اقتصادی کشور توسط بانک‌ها انجام می‌پذیرد. این موضوع به نوبه خود نشان از ناهنجاری و ضعف در کارکرد سایر نهادهای فعال در بازارهای پول و سرمایه کشور دارد. بدیهی است در چنین شرایطی لازم است با اتخاذ تدابیر و تمهیدات مقتضی، از تمامی ظرفیت‌های موجود برای تأمین مالی بهینه بخش‌های مختلف اقتصادی استفاده شود. در این میان از جمله نهادهای مالی برخوردار از خاستگاه قانونی که تاکنون به دلایلی همچون فقدان فضای کسب و کار مناسب، از تمامی ظرفیت‌های بالقوه آن خاصه در بخش تأمین مالی خرد به نحو شایسته استفاده نشده است، شرکت‌های لیزینگ (واسپاری) می‌باشند. در همین راستا ماده (۱۴) قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۵ استفاده از شرکت‌های لیزینگ را در تأمین منابع مالی مسکن الزام داشته است. همچنین بند «۱۳» بخش «ج» سیاست‌های بانکی و اعتباری از مجموعه سیاست‌های اقتصادی دولت برای خروج غیرتورمی از رکود، ابلاغی مورخ ۱۳۹۳/۷/۲۶ معاون اول محترم رئیس‌جمهور، توسعه فعالیت لیزینگ را تکلیف نموده است. در اجرای تکالیف مزبور، تسهیل در احکام ناظر بر تأسیس و فعالیت شرکت‌های لیزینگ، از آن حیث که اقدامی اساسی در بهره‌مندی از ظرفیت‌های این نهاد مالی به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای تأمین مالی بخش قابل توجهی از اقشار جامعه محسوب می‌شود، در دستور کار این بانک قرار گرفت. به همین منظور، با بهره‌گیری از دیدگاه‌ها و تجربیات صاحب‌نظران و تشکل‌های تخصصی و صنفی صنعت لیزینگ در کشور، «دستورالعمل اجرایی تأسیس، نحوه فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ» مصوب جلسات مورخ ۱۳۸۶/۴/۹ و ۱۳۸۶/۴/۱۶ شورای پول و اعتبار که متأثر از شرایط و اقتضائات خاص حاکم بر بازار غیرمتشکل پولی در سال ۱۳۸۶، نگارش یافته بود، مورد ویرایش و بازنگری قرار گرفت.

اجمالاً برخی مؤلفه‌های مهم در اصلاح دستورالعمل یادشده به شرح ذیل است:

❖ اصلاح دستورالعمل متناسب با ویژگی منحصر به فرد این شرکت‌ها در بخش تجهیز منابع؛

- ❖ تسهیل شرایط تأسیس و فعالیت شرکت‌های لیزینگ با رویکرد بهبود فضای کسب و کار شرکت‌های مذکور؛
 - ❖ امکان تعیین نرخ سود تسهیلات اعطایی شرکت‌های لیزینگ حداکثر به میزان ۳ واحد درصد بیشتر از نرخ سود تسهیلات اعطایی مصوب شورای پول و اعتبار برای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در عقود فروش اقساطی و اجاره به شرط تملیک؛
 - ❖ محدود شدن بانک‌ها و مؤسسات اعتباری برای تأسیس و یا تملک سهام صرفاً در یک شرکت لیزینگ؛
 - ❖ تعیین سقف دریافت تسهیلات توسط شرکت لیزینگ از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که در هر زمان نباید بیش از دو برابر مجموع حقوق صاحبان سهام مندرج در آخرین صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت لیزینگ باشد؛
 - ❖ تعیین سقف تسهیلات قابل اعطا به هر مشتری که نباید از ۵ درصد مجموع حقوق صاحبان سهام مندرج در آخرین صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت لیزینگ تجاوز نماید؛
 - ❖ ممنوعیت شرکت لیزینگ در اخذ هر مبلغی خارج از قرارداد از مشتری؛
 - ❖ تفکیک احکام ناظر بر شرکت‌های لیزینگ غیربانکی از بانکی در حوزه مسکن؛
 - ❖ ارائه تعریف مفهومی از عملیات لیزینگ به جای تعریف مصداقی قبلی حسب سرمایه لیزینگ‌ها؛
 - ❖ اصلاح تعاریف مربوط به مجوز تأسیس و فعالیت لیزینگ و ارائه تعریف موافقت اصولی، اجازه‌نامه اولیه و اجازه‌نامه تغییرات ثبتی همراه با سازوکارهای مشخص مربوط به هریک از تعاریف مزبور؛
 - ❖ تصریح شرایط و مشخصات مؤسسين و اعضای هیأت مدیره شرکت‌های لیزینگ؛
 - ❖ تصریح شخصیت حقوقی شرکت‌های لیزینگ؛
 - ❖ وضع نسبت‌های احتیاطی و نظارتی برای شرکت‌های لیزینگ.
- با عنایت به مراتب مذکور، «دستورالعمل اجرایی تأسیس، نحوه فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ» پس از طرح و بررسی در یک‌هزار و دو بیست و بیست و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۴ شورای محترم پول و اعتبار مورد تصویب قرار گرفت.

در پایان، ضمن تأکید بر این که در حال حاضر، نرخ سود تسهیلات اعطایی شرکت‌های لیزینگ نباید از ۲۱ درصد تخطی نماید و همچنین آن بانک / مؤسسه اعتباری و یا واحد تابعه مشمول، باید در اسرع وقت نسبت به انتقال سهام خود در بیش از یک شرکت لیزینگ اقدام نماید، به پیوست نسخه‌ای از «دستورالعمل اجرایی تأسیس، نحوه فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ (واسپاری)» ایفاد می‌شود. خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع به تمامی شرکت‌های لیزینگ تابعه و دیگر واحدهای ذیربط ابلاغ گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ (واسپاری)

مقدمه

براساس قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی مصوب ۱۳۸۳/۱۰/۲۲ و آیین‌نامه‌های اجرایی آن، "دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ (واسپاری)" که از این پس به اختصار "دستورالعمل" نامیده می‌شود، به شرح ذیل تصویب می‌گردد.

فصل اول - تعاریف و کلیدواژه‌ها

ماده ۱- در این دستورالعمل عناوین ذیل به جای عبارات مربوط به کار می‌روند:

- ۵-۱ - بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۶-۱ - مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون و یا با اجازه‌نامه بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت بانک مرکزی قرار دارد؛
- ۷-۱ - واحد تابعه مؤسسه اعتباری: شخص حقوقی که بیش از ۵۰ درصد سهام آن متعلق به مؤسسه اعتباری است؛
- ۸-۱ - شرکت لیزینگ (واسپاری): شرکت دارای مجوز از بانک مرکزی که موضوع فعالیت آن انجام عملیات لیزینگ می‌باشد؛
- ۹-۱ - عملیات لیزینگ: تأمین مالی مشتری از طریق تهیه کالا اعم از منقول و غیرمنقول توسط شرکت لیزینگ و واگذاری آن به مشتری در قالب یکی از قراردادهای اجاره به شرط تملیک و فروش اقساطی؛
- ۱۰-۱ - مشتری: اشخاص حقیقی و حقوقی متقاضی استفاده از تسهیلات شرکت لیزینگ؛
- ۱۱-۱ - مؤسسین: اشخاص حقیقی و حقوقی واجد شرایط متقاضی تأسیس شرکت لیزینگ؛
- ۱۲-۱ - موافقت اصولی: موافقت کتبی بانک مرکزی با تقاضای اولیه متقاضیان تأسیس شرکت لیزینگ؛
- ۱۳-۱ - اجازه‌نامه اولیه: موافقت کتبی بانک مرکزی با تشکیل پرونده ثبتی توسط مؤسسین در مرجع ثبت شرکت‌ها؛

- ۱۴-۱ - اجازه‌نامه تأسیس: موافقت کتبی بانک مرکزی با ثبت شرکت لیزینگ در مرجع ثبتی؛
- ۱۵-۱ - اجازه‌نامه فعالیت: موافقت کتبی بانک مرکزی برای شروع یا ادامه فعالیت شرکت لیزینگ؛
- ۱۶-۱ - اجازه‌نامه تغییرات ثبتی: موافقت کتبی بانک مرکزی با ثبت تغییرات شرکت لیزینگ در مرجع ثبتی.

فصل دوم - ضوابط تأسیس

- ماده ۲- تأسیس، ثبت و فعالیت شرکت لیزینگ در چارچوب مفاد این دستورالعمل، قوانین و مقررات ذی‌ربط، مصوبات شورای پول و اعتبار و بخشنامه‌های بانک مرکزی می‌باشد.
- ماده ۳- تأسیس شرکت لیزینگ، صرفاً در قالب شرکت سهامی امکان‌پذیر است.
- ماده ۴- مؤسسه اعتباری و یا واحد تابعه مؤسسه اعتباری، صرفاً مجاز به تأسیس و یا تملک سهام در یک شرکت لیزینگ می‌باشند.
- ماده ۵- ایجاد شعبه و یا نمایندگی توسط شرکت لیزینگ بلامانع است. شرکت لیزینگ موظف است مراتب ایجاد شعبه و یا نمایندگی را به اطلاع بانک مرکزی برساند.
- ماده ۶- مؤسسين شرکت لیزینگ باید از شرایط زیر برخوردار باشند:
- ۱-۶ - دارا بودن تابعیت ایران؛
- ۲-۶ - پیرو دین اسلام یا یکی از اقلیت‌های دینی مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران*؛
- ۳-۶ - داشتن صلاحیت فردی بنا بر تشخیص مراجع ذی‌ربط؛
- ۴-۶ - نداشتن سابقه محکومیت کیفری؛
- ۵-۶ - نداشتن سابقه چک برگشتی رفع سوءاثرنشده در شبکه بانکی کشور؛
- ۶-۶ - نداشتن بدهی غیرجاری به مؤسسات اعتباری؛
- ۷-۶ - دارا بودن حداقل سه دوره صورت‌های مالی حسابرسی‌شده فاقد زیان انباشته برای اشخاص حقوقی.

* موضوع مصوبه یک هزار و دویست و سی و پنجمین جلسه مورخ ۱۳۹۶/۵/۳۱ شورای پول و اعتبار؛

ماده ۷- مؤسسين بايد مدارك و اطلاعات زير را به بانك مركزي ارايه و اعلام نمايند:

- ۱-۷- تقاضای تأسیس؛
- ۲-۷- پرسشنامه تکمیل شده بانك مركزي؛
- ۳-۷- نسخه‌ای از اساسنامه و صورت‌های مالی سه سال گذشته اشخاص حقوقی متقاضی؛
- ۴-۷- اساسنامه و برنامه عملیاتی پیشنهادی؛
- ۵-۷- صورت جلسه هیأت مؤسس؛
- ۶-۷- نام و مشخصات و میزان تحصیلات مؤسسين با ذکر میزان سرمایه در شرکت لیزینگ، به ضمیمه مدارك مثبت؛
- ۷-۷- نام و مشخصات، میزان تحصیلات، سابقه فعالیت و سمت‌های قبلی اعضای هیأت مدیره پیشنهادی به ضمیمه مدارك مثبت؛
- ۸-۷- گواهی عدم سوء پیشینه کیفری مؤسسين؛
- ۹-۷- تعهدنامه هریک از مؤسسين مبنی بر صحت اظهارات، مدارك و مستندات تسلیمی؛
- ۱۰-۷- ساير مدارك و اطلاعات ضروري به تشخيص بانك مركزي.

فصل سوم- شرایط و مدارك مورد نیاز برای اعضای هیأت مدیره، مدیر عامل و قائم مقام مدیر عامل

ماده ۸- اعضای هیأت مدیره، مدیر عامل و قائم مقام مدیر عامل شرکت لیزینگ باید از شرایط ذیل برخوردار باشند:

- ۱-۸- دارا بودن تابعیت ایران برای مدیر عامل و قائم مقام مدیر عامل؛
- ۲-۸- داشتن صلاحیت فردی بنا بر تشخیص مراجع ذی ربط؛
- ۳-۸- نداشتن سابقه محکومیت کیفری؛
- ۴-۸- نداشتن منع تصدی عضویت در هیأت مدیره یا مدیر عاملی مؤسسات اعتباری ناشی از محکومیت قطعی در هیأت انتظامی بانک‌ها؛
- ۵-۸- نداشتن سابقه چک برگشتی رفع سوء اثر نشده در شبکه بانکی کشور؛
- ۶-۸- نداشتن بدهی غیر جاری به مؤسسات اعتباری؛

- ۷-۸- دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی مرتبط به تشخیص بانک مرکزی برای مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل و اکثریت اعضای هیأت مدیره؛
- ۸-۸- داشتن صلاحیت تخصصی مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل پیشنهادی.
- ماده ۹- شرکت لیزینگ به هنگام معرفی اعضای هیأت مدیره، مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل به بانک مرکزی، باید مدارک و اطلاعات زیر را ارایه نماید:
- ۹-۱- پرسشنامه تکمیل شده بانک مرکزی؛
- ۹-۲- صورت جلسه مجمع عمومی (در خصوص معرفی اعضای هیأت مدیره)؛
- ۹-۳- گواهی عدم سوء پیشینه کیفری؛
- ۹-۴- ارائه تعهدنامه مبنی بر صحت اظهارات، مدارک و مستندات تسلیمی و عدم شمول قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل؛
- ۹-۵- سایر مدارک و اطلاعات ضروری به تشخیص بانک مرکزی.

فصل چهارم - سرمایه

- ماده ۱۰- حداقل سرمایه لازم جهت تأسیس و فعالیت شرکت لیزینگ مبلغ ۱۰۰ میلیارد ریال تعیین می گردد.
- تبصره- سرمایه مورد نیاز شرکت لیزینگ صرفاً در مرحله تأسیس باید به صورت نقد و پول رایج کشور پرداخت شود.
- ماده ۱۱- منشأ سرمایه و آورده نقدی مؤسسين باید قابل احراز بوده و از محل تسهیلات دریافتی از مؤسسات اعتباری نباشد.
- ماده ۱۲- هرگاه زیان انباشته شرکت لیزینگ از ۵۰ درصد سرمایه ثبت شده بیشتر شود، هیأت مدیره مکلف است بلافاصله مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام را دعوت تا نسبت به یکی از موارد ذیل اتخاذ تصمیم نماید:
- ۱۲-۱- افزایش سرمایه حداقل به میزان زیان های وارده؛
- ۱۲-۲- کاهش سرمایه ثبتی به میزان سرمایه موجود، مشروط بر آن که سرمایه فعلی کمتر از حداقل سرمایه مورد نیاز برای تأسیس و فعالیت شرکت لیزینگ نباشد؛

۱۲-۳- انحلال شرکت لیزینگ.

فصل پنجم- فرآیند صدور اجازه‌نامه‌ها

ماده ۱۳- متقاضیان باید تقاضای اولیه خود را به همراه مدارک موضوع ماده (۷) این دستورالعمل به بانک مرکزی ارائه دهند.

ماده ۱۴- بانک مرکزی پس از دریافت تمامی مدارک لازم، احراز صلاحیت فردی متقاضیان و بررسی شرایط آن‌ها از حیث انطباق با الزامات قانونی و تأیید برنامه عملیاتی و پیش‌نویس اساسنامه پیشنهادی، نسبت به صدور موافقت اصولی اقدام می‌نماید.

ماده ۱۵- چنانچه متقاضیان، حائز شرایط مورد نظر بانک مرکزی نباشند، بانک یادشده صرفاً برای یک‌بار مراتب را به طور مکتوب جهت انجام اصلاحات لازم به متقاضیان اعلام می‌نماید. در صورتی که متقاضیان ظرف دو ماه پس از تاریخ اعلام بانک مرکزی، نسبت به رفع کامل ایرادات و نواقص اقدام ننمایند، تقاضای تسلیم شده کان‌لم‌یکن تلقی خواهد شد. در هر حال، در صورت مخالفت بانک مرکزی، لازم است مراتب با ذکر دلایل به متقاضیان اعلام شود.

ماده ۱۶- مؤسسين شرکت لیزینگ در قالب سهامی خاص موظفند پس از صدور موافقت اصولی، ضمن تسلیم تقاضای تأسیس خود، حداکثر ظرف یک ماه، معادل صد درصد سرمایه مورد نیاز برای تأسیس شرکت لیزینگ را به صورت نقدی نزد یکی از مؤسسات اعتباری تودیع نمایند. در غیر این صورت، موافقت اصولی صادره از درجه اعتبار ساقط می‌شود.

ماده ۱۷- برای تأسیس شرکت لیزینگ در قالب سهامی عام:

۱-۱۷- پس از صدور موافقت اصولی، مؤسسين ضمن تسلیم تقاضای تأسیس، موظفند ظرف یک ماه، حداقل معادل پنجاه درصد سرمایه مورد نیاز برای تأسیس شرکت لیزینگ را نزد یکی از مؤسسات اعتباری تودیع کنند. در غیر این صورت، موافقت اصولی صادره از درجه اعتبار ساقط می‌شود.

۲-۱۷- بانک مرکزی پس از اخذ رسید مربوط به واریز معادل ریالی سهم مؤسسين در سرمایه پیشنهادی، نسبت به صدور اجازه‌نامه اولیه به منظور تشکیل پرونده ثبتی و انجام مقدمات مربوط به تأمین مابقی سرمایه از طریق پذیرهنویسی عمومی، اقدام می‌نماید.

۱۷-۳- مؤسسين موظفند پس از صدور اجازه‌نامه اوليه، حداكثر ظرف شش ماه نسبت به پذيره‌نويسی اقدام نمايند. در غير اين صورت، اجازه‌نامه اوليه از درجه اعتبار ساقط می‌شود.

۱۷-۴- پس از انقضای مدت زمانی که برای پذيره‌نويسی تعيين شده است، در صورتی‌که بخشی از سرمايه از طريق پذيره‌نويسی تأمین نشده باشد، مؤسسين موظفند ظرف دو ماه پس از اعلام بانک مرکزی، نسبت به تأمین آن اقدام نمايند. در غير اين صورت، موافقت اصولی و اجازه‌نامه اوليه ملغی و بانک مرکزی اجازه استرداد وجوه توديعی مؤسسين را صادر می‌کند.

ماده ۱۸- بانک مرکزی پس از تأييد اساسنامه، احراز صلاحيت تخصصی مديرعامل و قائم‌مقام مديرعامل پيشنهادهی، توديع کامل سرمايه و احراز ساير شرايط موضوع اين دستورالعمل، نسبت به صدور اجازه‌نامه تأسيس شرکت ليزينگ اقدام می‌نمايد.

ماده ۱۹- ثبت شرکت ليزينگ در مرجع ثبتی موکول به ارائه اجازه‌نامه تأسيس صادره از بانک مرکزی است.

ماده ۲۰- اجازه‌نامه تأسيس شرکت ليزينگ صرفاً به منظور انجام امور ثبتی صادر می‌شود و شروع به فعاليت شرکت ليزينگ منوط به کسب اجازه‌نامه فعاليت از بانک مرکزی است.

تبصره- شرکت ليزينگ تا قبل از اخذ اجازه‌نامه فعاليت، مجاز به استفاده از هر عبارت و عنوانی که مفهوم تحت نظارت بودن بانک مرکزی را تداعي کند، نمی‌باشد.

ماده ۲۱- مدت اعتبار اجازه‌نامه تأسيس، حداكثر شش ماه پس از صدور است.

ماده ۲۲- در مواردی که بانک مرکزی تشخيص دهد مؤسسين تعهدات لازم را انجام نداده‌اند و يا قادر به انجام تعهدات لازم و يا تأسيس و راه‌اندازی شرکت ليزينگ نيستند و يا اطلاعات ناقص ارائه نموده‌اند، بايد ضمن صدور اخطاريه برای مؤسسين، مهلتی دو ماهه را برای انجام تعهدات آن‌ها تعيين نمايد. پس از انقضای مهلت مذکور و در صورت عدم اقدام لازم از سوی مؤسسين برای ايفای تعهداتشان، تقاضای تسليم شده، کأن لم یکن تلقی و تمامی اجازه‌نامه‌های صادره لغو می‌شود. در صورتی‌که شرکت ليزينگ در مرجع ثبتی به ثبت رسیده باشد، بانک مرکزی می‌تواند انحلال شرکت را از دادگاه درخواست نمايد.

ماده ۲۳- واگذاری موافقت اصولی، اجازه‌نامه اولیه و اجازه‌نامه تأسیس به غیر ممنوع است.

ماده ۲۴- شرکت لیزینگ موظف است پس از ثبت و تأسیس، حداکثر طی مدت شش ماه از تاریخ ثبت، نسبت به اخذ اجازه‌نامه فعالیت از بانک مرکزی اقدام نماید.

تبصره- در صورتی که شرکت لیزینگ پس از گذشت مدت مقرر در این ماده، نسبت به اخذ اجازه‌نامه فعالیت از بانک مرکزی اقدام ننماید و یا موجبات اخذ اجازه‌نامه فعالیت از بانک مرکزی را فراهم نسازد؛ ضمن آن‌که نمی‌تواند اخذ اجازه‌نامه تأسیس، بانک مرکزی می‌تواند انحلال شرکت را از دادگاه درخواست نماید.

ماده ۲۵- بانک مرکزی پس از دریافت نسخه‌ای از گواهی ثبت مرجع ثبتی و آگهی ثبت در روزنامه رسمی یا رسید روزنامه رسمی مبنی بر دریافت آگهی ثبت و سایر مدارک لازم و اسامی صاحبان امضای مجاز، نسبت به صدور اجازه‌نامه فعالیت اقدام می‌نماید.

تبصره - بانک مرکزی پس از اخذ مدارک فوق، بلافاصله نسبت به صدور نامه رفع مسدودی سرمایه تودیع‌شده شرکت لیزینگ اقدام می‌نماید.

ماده ۲۶- اجازه‌نامه فعالیت برای بار اول با مدت اعتبار دو سال صادر می‌گردد و برای دفعات بعد، در صورت تأیید عملکرد شرکت لیزینگ توسط بانک مرکزی و ارائه گواهی از اداره امور مالیاتی ذی‌ربط مبنی بر پرداخت یا ترتیب پرداخت بدهی مالیاتی قطعی‌شده، با مدت اعتبار حداکثر پنج سال قابل تمدید می‌باشد.

ماده ۲۷- تمدید اجازه‌نامه فعالیت شرکت لیزینگ در چارچوب مفاد این دستورالعمل انجام می‌شود.

فصل ششم - فعالیت

ماده ۲۸- هرگونه فعالیت در زمینه عملیات لیزینگ، موکول به اخذ مجوز از بانک مرکزی است. شرکت لیزینگ صرفاً مجاز به فعالیت در چارچوب مفاد این دستورالعمل، قوانین و مقررات مربوط، مفاد اساسنامه مصوب و بخشنامه‌های بانک مرکزی می‌باشد.

ماده ۲۹- شرکت لیزینگ موظف است حداکثر ظرف مدت یک‌ماه از تاریخ صدور «اجازه‌نامه فعالیت»، نسبت به شروع فعالیت اقدام و مراتب را به صورت کتبی به بانک مرکزی اعلام نماید.

ماده ۳۰- انجام عملیات لیزینگ، در خارج از نشانی مندرج در اساسنامه ثبت شده شرکت لیزینگ و اجازه‌نامه فعالیت شرکت لیزینگ یا مجوز شعبه، ممنوع می‌باشد.

ماده ۳۱- شرکت لیزینگ موظف است صرفاً در قالب عقود اجاره به شرط تملیک و فروش اقساطی در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوط از جمله ضوابط ابلاغی مربوط به نحوه محاسبه اقساط، نسبت به اعطای تسهیلات به مشتریان خود اقدام نماید.

ماده ۳۲- شرکت لیزینگ مجاز به انجام اجاره کالا اعم از منقول و غیرمنقول به مشتری بدون شرط انتقال مالکیت به وی (اجاره عملیاتی) نمی‌باشد.

ماده ۳۳- واگذاری عاملیت انعقاد قرارداد و اعطای تسهیلات از ناحیه شرکت لیزینگ به سایر اشخاص، مجاز نمی‌باشد.

ماده ۳۴- نرخ سود تسهیلات اعطایی شرکت لیزینگ حداکثر به میزان ۳ واحد درصد بیشتر از نرخ سود تسهیلات اعطایی مصوب شورای پول و اعتبار برای مؤسسات اعتباری خواهد بود.

ماده ۳۵- اعطای تسهیلات مسکن توسط شرکت لیزینگ که مؤسسه اعتباری و واحد تابعه مؤسسه اعتباری در آن سهامدار است، تابع تصمیمات شورای پول و اعتبار برای مؤسسات اعتباری می‌باشد و در خصوص سایر شرکت‌های لیزینگ، حداکثر به میزان ۷۰ درصد ارزش ملک موضوع لیزینگ امکان‌پذیر است.

ماده ۳۶- شرکت لیزینگ موظف است قبل از انعقاد قرارداد تسهیلات، اطلاعات لازم از جمله موارد ذیل را به صورت شفاف و بدون ابهام و به طور مکتوب در سربرج شرکت با درج تاریخ و مه‌مهور به مهر شرکت به مشتری ارائه نماید:

۳۶-۱- مبلغ تسهیلات؛

۳۶-۲- نرخ سود تسهیلات اعطایی؛

۳۶-۳- قیمت نقدی فروش؛

۳۶-۴- میزان پیش‌دریافت؛

۳۶-۵- نحوه تسویه حساب با مشتری در صورت انصراف قبل از تحویل کالا؛

۳۶-۶- نحوه محاسبه قیمت فروش قسطی اموال در قراردادهای فروش اقساطی؛

۳۶-۷- نحوه محاسبه مال‌الاجاره در قراردادهای اجاره به شرط تملیک؛

۳۶-۸- تاریخ تحویل اموال به مشتری؛

۳۶-۹- زمان و نحوه انتقال مالکیت اموال به مشتری؛

۳۶-۱۰- انواع وثایق و تضامین مورد مطالبه شرکت لیزینگ؛

۳۶-۱۱- نحوه محاسبه خسارت ناشی از عدم ایفای تعهد طرفین؛

۳۶-۱۲- نحوه رسیدگی به اعتراضات و شکایات مشتری.

ماده ۳۷- در صورتی که شرکت لیزینگ برای انجام عملیات لیزینگ اقدام به دریافت مبلغی تحت عنوان پیش دریافت از مشتری نماید، این مبلغ تا زمان خرید کالا توسط شرکت لیزینگ، عندالمطالبه می‌باشد.

تبصره - پرداخت هر مبلغی تحت عناوین سود علی الحساب، سود قطعی، سود دوران مشارکت و غیره به مانده مبلغ پیش دریافت ممنوع است.

ماده ۳۸- اخذ هر مبلغی خارج از قرارداد شرکت لیزینگ با مشتری تحت عنوان ودیعه و نظایر آن، ممنوع است.

ماده ۳۹- شرکت لیزینگ موظف است در صورت عدم تحویل اموال موضوع قرارداد تسهیلات به مشتری، نسبت به پرداخت خسارت به مأخذ وجوه پیش دریافت نگهداری شده بر مبنای آخرین نرخ تورم اعلامی بانک مرکزی و تعداد روزهای ماندگاری وجه نزد شرکت لیزینگ اقدام نماید. خسارت موضوع این ماده باید در قرارداد منعقد با مشتری درج شود.

ماده ۴۰- شرکت لیزینگ مجاز به دریافت و نگهداری سپرده از مشتریان و سایر اشخاص نمی‌باشد.

ماده ۴۱- شرکت لیزینگ نمی‌تواند سهام خود را برای تضمین تسهیلات اعطایی به عنوان وثیقه بپذیرد.

ماده ۴۲- شرکت لیزینگ مکلف است همواره حداقل ۸۵ درصد از منابع در اختیار خود را به عملیات لیزینگ و پیش پرداخت تهیه کالاهای موضوع عملیات لیزینگ تخصیص دهد. در هر حال، وجوه پیش پرداخت شده بابت تهیه کالاهای موضوع عملیات لیزینگ نباید از ۲۰ درصد منابع در اختیار شرکت لیزینگ تجاوز نماید.

ماده ۴۳- حداکثر مجموع مانده تسهیلات اعطایی به هر مشتری نباید از ۵ درصد مجموع حقوق صاحبان سهام مندرج در آخرین صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت لیزینگ تجاوز نماید.

ماده ۴۴- مانده تسهیلات دریافتی از مؤسسات اعتباری برای شرکت لیزینگ در هر زمان نباید بیش از دو برابر مجموع حقوق صاحبان سهام مندرج در آخرین صورت‌های مالی حسابرسی شده باشد.

ماده ۴۵- مانده پیش دریافت از مشتریان در هر زمان نباید از ۵۰ درصد مجموع حقوق صاحبان سهام مندرج در آخرین صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت لیزینگ بیشتر شود.

فصل هفتم- نظارت

ماده ۴۶- شرکت لیزینگ موظف است امکان رسیدگی‌های لازم را برای بازرسان بانک مرکزی فراهم نماید و کلیه سامانه‌ها، اسناد، مدارک و دفاتر خود را جهت این گونه رسیدگی‌ها ارائه دهد.

ماده ۴۷- شرکت لیزینگ موظف است سامانه اطلاعاتی جامعی را ایجاد نماید که هرگونه اطلاعات و آمار مورد نیاز بانک مرکزی اعم از مالی یا غیرمالی را به صورت ادواری یا موردی و همچنین انفرادی و تلفیقی فراهم نماید.

ماده ۴۸- بازررس قانونی و حسابرس شرکت لیزینگ باید از میان مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران مورد تأیید بانک مرکزی (درمورد شرکت‌های لیزینگ سهامی خاص) و مورد تأیید بانک مرکزی و سازمان بورس اوراق بهادار (درمورد شرکت‌های لیزینگ سهامی عام) انتخاب شوند.

ماده ۴۹- شرکت لیزینگ موظف است کلیه رویدادهای مالی خود را براساس قوانین، مقررات و ضوابط موجود و در چارچوب استانداردهای حسابداری و الزامات بانک مرکزی، ثبت و ضبط نماید.

ماده ۵۰- شرکت لیزینگ موظف است به صورت سالانه گزارش و صورت‌های مالی حسابرسی شده را تهیه و به بانک مرکزی ارسال نماید.

ماده ۵۱- در صورت وقوع هر یک از موارد ذیل توسط شرکت لیزینگ، بانک مرکزی می‌تواند حسب مورد نسبت به تذکر کتبی، اخطار کتبی، توقف برخی فعالیت‌های شرکت لیزینگ، سلب صلاحیت اعضای هیأت مدیره، مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل، تعلیق عملیات لیزینگ یا ابطال اجازه‌نامه فعالیت و یا سایر اقدامات قانونی اقدام نماید:

۱-۵۱- تخطی از مفاد این دستورالعمل، سایر مقررات ذی‌ربط و تعهدنامه‌های ارائه شده؛

۲-۵۱- عدم ایفای بدهی‌ها و تعهدات نسبت به مشتریان؛

۵۱-۳- عدم ارایه اطلاعات از سوی شرکت لیزینگ و یا ارایه اطلاعات نادرست یا گمراه‌کننده توسط مدیران شرکت لیزینگ به بانک مرکزی؛

۵۱-۴- عدم فعالیت و یا ناتوانی در انجام عملیات لیزینگ به تشخیص بانک مرکزی.

تبصره ۱- در صورت سلب صلاحیت هر یک از اعضای هیأت‌مدیره و یا مدیرعامل، چنانچه شرکت لیزینگ ظرف مدت شصت روز کاری نسبت به معرفی اعضای جدید هیأت‌مدیره و یا مدیرعامل جدید اقدام ننماید، عملیات لیزینگ به مدت سه ماه تعلیق می‌شود. در صورت گذشت بیش از سه ماه و عدم معرفی اشخاص مذکور، عملیات لیزینگ برای مدت شش ماه تعلیق و در صورت تکرار، اجازه‌نامه فعالیت شرکت لیزینگ ابطال می‌شود.

تبصره ۲- در صورت سلب صلاحیت هر یک از اعضای هیأت‌مدیره و یا مدیرعامل شرکت لیزینگ، اشخاص مزبور نمی‌توانند تا مدت دو سال به‌عنوان عضو هیأت‌مدیره و یا مدیرعامل هیچ یک از شرکت‌های لیزینگ تعیین شوند.

تبصره ۳- ضوابط مربوط به نحوه اعمال اقدامات مندرج در این ماده توسط بانک مرکزی تهیه می‌شود.

فصل هشتم- سایر موارد

ماده ۵۲- اشخاصی که با عنوان لیزینگ فعالیت می‌نمایند و فاقد مجوز فعالیت از بانک مرکزی می‌باشند، لازم است حداکثر ظرف مدت یک ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل تقاضای خود را برای اخذ مجوز به بانک مرکزی تسلیم نمایند و حداکثر ظرف مدت یک سال، وضعیت خود را با مفاد دستورالعمل منطبق کرده و اجازه‌نامه فعالیت از بانک مرکزی دریافت نمایند. در غیر این صورت، بانک مرکزی مراتب درخواست توقف فعالیت و یا تعطیلی این اشخاص را حسب مورد به نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و مراجع قضایی اعلام می‌دارد.

ماده ۵۳- صاحبان حِرَف دارای پروانه کسب از اتحادیه اصناف کشور که کالای مرتبط با پروانه کسب خود را به صورت اقساطی واگذار می‌نمایند، مشمول مقررات این دستورالعمل نمی‌باشند.

ماده ۵۴- انحلال اختیاری شرکت لیزینگ موکول به اعلام قبلی و مکتوب به بانک مرکزی و کسب موافقت بانک یادشده و طی مراحل قانونی می‌باشد.

ماده ۵۵- ترتیبات انحلال و ورشکستگی شرکت لیزینگ در چارچوب قوانین و مقررات ذی‌ربط باید به نحوی انجام پذیرد که تعهدات شرکت لیزینگ در مقابل مشتریان به طور کامل انجام شود.

ماده ۵۶- هرگونه تغییرات ثبتي شرکت لیزینگ از جمله تغییر در مفاد اساسنامه و میزان سرمایه، منوط به موافقت قبلی بانک مرکزی و اخذ اجازه‌نامه تغییرات ثبتي از آن بانک می‌باشد.

ماده ۵۷- مواردی که در این دستورالعمل پیش‌بینی نشده است، تابع قوانین و مقررات جاری کشور از جمله قانون تجارت و مقررات و ضوابط ابلاغی بانک مرکزی می‌باشد.

ماده ۵۸- این دستورالعمل از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا بوده و جایگزین «دستورالعمل اجرایی تأسیس، نحوه فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ» مصوب جلسات مورخ ۱۳۸۶/۴/۹ و ۱۳۸۶/۴/۱۶ شورای پول و اعتبار می‌گردد.

این دستورالعمل مشتمل بر (۵۸) ماده و (۸) تبصره در یک‌هزار و دویست و بیست و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۴ شورای پول و اعتبار به تصویب رسید.

بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۱۸۳۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸؛ افزایش سقف جوایز قرعه‌کشی حساب‌های
قرض‌الحسنه پس‌انداز (به انضمام یک نسخه از آخرین ویرایش دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های
قرض‌الحسنه پس‌انداز ریالی - ارزی)

با سلام؛

احتراماً، بدین‌وسیله به استحضار می‌رساند؛ در راستای ترویج سنت پسندیده قرض‌الحسنه و تشویق
سپرده‌گذاران به مشارکت در تجهیز و افزایش منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و
نیز به استناد فراز پایانی تبصره (۱) ماده (۶) «دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه
پس‌انداز ریالی - ارزی» مصوب یک‌هزار و یکصد و بیست و پنجمین جلسه شورای پول و اعتبار،
موضوع بخشنامه شماره ۹۰/۵۸۸۸۱ مورخ ۱۳۹۰/۳/۱۷ و اصلاحیه‌های پس از آن، کمیسیون مقررات و
نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در بیست و پنجمین جلسه مورخ
۱۳۹۵/۹/۲۱ مقرر نمود:

«حداکثر میزان هر یک از جوایز اعطایی به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز اعم از نقدی و یا

غیرنقدی به یک فرد در هر دوره، از پانصد میلیون ریال به یک میلیارد ریال افزایش یابد.»

در پایان ضمن ایفاد یک نسخه از آخرین ویرایش دستورالعمل فوق‌الذکر، خواهشمند است دستور
فرمایند، مراتب به قید تسریع به کلیه واحدهای ذی‌ربط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت گردد. همچنین
مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت
بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری این بانک ارسال گردد..

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز (ریالی - ارزی)

ماده ۱- تعاریف

گستره تعاریف ذیل محدود به این دستورالعمل است.

- **بانک مرکزی:** بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- **مؤسسه اعتباری:** بانک دولتی و غیردولتی و یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که تحت عناوین مذکور از بانک مرکزی مجوز فعالیت دریافت داشته و تحت نظارت آن بانک قرار دارند.
- **تاریخ آخرین مهلت:** تاریخی است که توسط مؤسسه اعتباری به عنوان آخرین فرصت افتتاح حساب یا تکمیل موجودی برای شرکت در قرعه‌کشی اعلام می‌شود.
- **دوره قرعه‌کشی:** فاصله زمانی بین "آخرین مهلت" قرعه‌کشی دوره قبل و "آخرین مهلت" قرعه‌کشی دوره جاری.
- **حداقل موجودی:** حداقل مبلغی که برای شرکت در قرعه‌کشی باید در حساب سپرده‌گذار وجود داشته باشد و میزان آن توسط مؤسسه اعتباری و عنداللزوم بانک مرکزی تعیین می‌گردد.
- **هیأت نظارت:** هیأت نظارت بر قرعه‌کشی جوایز قرض‌الحسنه موضوع ماده ۱۴ این دستورالعمل.
- **دستورالعمل:** دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز (ریالی - ارزی).

ماده ۲- به منظور جذب و تجهیز سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، مؤسسات اعتباری منحصرًا بر اساس ضوابط مقرر در این دستورالعمل، می‌توانند مبادرت به اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز نمایند.

تبصره ۱- نحوه اعطای جوایز به صاحبان حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز به صورت قرعه‌کشی می‌باشد.

تبصره ۲- روش انجام قرعه‌کشی توسط هر مؤسسه اعتباری، باید در چارچوب مفاد این دستورالعمل تعیین شود.

تبصره ۳- قرعه‌کشی حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز مؤسسات اعتباری با هماهنگی بانک مرکزی و به طور هم‌زمان و حداکثر مابین ماه‌های شهریور و مهر در کلیه مؤسسات اعتباری انجام می‌شود.

ماده ۳- حداکثر مبلغی که در هر دوره توسط هر مؤسسه اعتباری می‌تواند برای اعطای جوایز به صاحبان سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز اختصاص یابد معادل ۲٪ متوسط حجم سپرده‌های مذکور در همان دوره می‌باشد.

تبصره ۱- مبلغ (بودجه) جوایز در هر قرعه‌کشی با استفاده از رابطه ذیل بدست می‌آید:

$$۲\% * \frac{\text{تعداد ماه‌های دوره}}{۱۲} * \text{متوسط حجم سپرده ماه‌های دوره} = \text{مبلغ (بودجه) جوایز برای هر دوره}$$

تبصره ۲- متوسط حجم سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز در هر دوره از تقسیم مجموع مانده سپرده‌های مذکور در پایان هر ماه دوره به تعداد ماه‌های دوره بدست می‌آید.

تبصره ۳- چنانچه تاریخ آخرین مهلت، روز آخر ماه نباشد، مانده آن ماه در محاسبات دوره بعد منظور می‌گردد. در هر صورت یک ماه نباید در محاسبات دو دوره متوالی منظور شود.

تبصره ۴ - بودجه جوایز قرعه‌کشی قرض الحسنه پس‌انداز باید از محل درآمدهای مؤسسه اعتباری (منافع سهامداران) تأمین گردد.

ماده ۴- مؤسسه اعتباری در هر سال می‌تواند حداکثر به میزان ۱۰ درصد از بودجه جوایز ذکر شده در ماده ۳ را برای تبلیغات قرض الحسنه، امور فرهنگی، مطالعاتی و تبلیغاتی در جهت ارتقاء فرهنگ بانکداری اسلامی، امور عام‌المنفعه و پاداش کارکنان به شرح ذیل اختصاص دهد:

- الف- حداکثر ۲ درصد برای هزینه تبلیغات جهت جذب و تجهیز سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز؛
- ب- حداکثر ۵ درصد جهت امور عام‌المنفعه به منظور مصرف در امور فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، ورزشی و با اولویت مناطق محروم کشور؛
- پ- حداکثر ۳ درصد برای پاداش کارکنان مؤسسه اعتباری.

تبصره- در هر حال، میزان پاداش پرداختی به هر یک از کارکنان موضوع بند (پ) این ماده نباید از متوسط حقوق و مزایای مستمر ماهیانه دریافتی وی در سال مالی گذشته بیشتر باشد.^{۳۴۳}

^{۳۴۳} موضوع بند (۳) بیست و پنجمین صورت جلسه مورخ ۱۳۹۵/۹/۲۱ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری؛

ماده ۵- جوایز مربوط به هر دوره با توجه به مفاد مواد ۸ و ۹ این دستورالعمل، به دارندگان حساب‌های واجد شرایط همان دوره تعلق می‌گیرد.

ماده ۶- انواع جوایز قابل اعطاء به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، به شرح ذیل تعیین می‌گردد:

الف- کمک هزینه خرید واحد مسکونی؛

ب- کمک هزینه سفر عمره، تمتع و عتبات عالیات؛

پ- کمک هزینه تحصیلی برای یک مقطع؛

ت- صنایع دستی ساخت صنعتگران داخلی و یا کمک هزینه خرید آن؛

ث- خودرو ساخت داخل یا کمک هزینه خرید آن؛

ج- سکه طلا و پول نقد؛

چ- لوازم خانگی تولید داخل و یا کمک هزینه خرید آن.

تبصره ۱- حداکثر میزان هر یک از جوایز اعطائی اعم از نقدی و یا غیرنقدی به یک فرد در هر دوره یک میلیارد ریال^۱ تعیین می‌شود. این میزان در سالهای بعدی توسط بانک مرکزی تعیین می‌گردد.

تبصره ۲- انواع جوایز پیش‌بینی شده در بندهای ت، ث، ج و چ باید از نظر مبلغ، معین و از نظر نوع، مشخص و عین آن موجود بوده و قبل از اعلام رسمی و انجام تبلیغات با رعایت ماده ۳ این دستورالعمل تعیین و به هیأت نظارت اعلام گردد.

ماده ۷- توزیع جوایز باید به ترتیبی انجام شود که حداقل ۱۰ درصد از تعداد صاحبان حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز واجد شرایط را در بر گیرد.

ماده ۸- شرکت در قرعه‌کشی جوایز حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز منوط به مفتوح بودن حساب و داشتن حداقل موجودی است. چنانچه قرعه به حسابی اصابت نمود که از نظر مبلغ، کافی ولی از لحاظ مدت طی دوره قرعه‌کشی به حد تعیین شده نرسیده باشد اعطای جایزه منوط به حصول شرایط از نظر مدت خواهد بود. در هر صورت شرط اعطای جایزه، حفظ حداقل موجودی طی ۳ ماه یا ۹۰ روز متوالی در طی دوره یا از زمان آخرین مهلت افتتاح حساب یا تکمیل موجودی خواهد بود.

ماده ۹- اعطای بیش از یک جایزه به دارنده چند حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز در یک مؤسسه اعتباری در هر قرعه‌کشی ممنوع است. در صورت تعلق چند جایزه به حساب‌های یک سپرده‌گذار در یک مؤسسه اعتباری، فقط ارزنده‌ترین جایزه به او تعلق خواهد گرفت.

ماده ۱۰- در مورد آن گروه از برندگان جوایز غیر نقدی که مجهول‌المکان یا متوفی بوده یا امکان دسترسی به آنها یا وراث آنها پس از پیگیری‌های لازم وجود نداشته باشد و یا به موقع برای دریافت جایزه خود مراجعه ننمایند، مؤسسه اعتباری مجاز است حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از تاریخ انجام قرعه‌کشی، نسبت به فروش جوایز غیر نقدی اقدام و وجوه مربوطه را به حساب ذینفع واریز نماید.

ماده ۱۱- هزینه جوایز در سرفصل جداگانه در دفاتر کل مؤسسه اعتباری تحت عنوان "حساب هزینه جوایز سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز" ثبت می‌گردد.

ماده ۱۲- مؤسسه اعتباری موظف است به منظور انجام هماهنگی‌های لازم، یک ماه قبل از زمان برگزاری مراسم قرعه‌کشی، کتبا "از اعضای هیأت نظارت جهت حضور در جلسه مقدماتی دعوت به عمل آورند.

ماده ۱۳- مؤسسه اعتباری موظف است پس از انجام قرعه‌کشی و تایید هیأت نظارت، حداکثر ظرف هفت روز کاری نتایج را کتبا "به اطلاع هر یک از برندگان جوایز ارزنده رسانیده و در خصوص اسامی سایر برندگان، به نحو مناسب اطلاع‌رسانی نماید.

ماده ۱۴- ترکیب اعضای هیأت نظارت به شرح ذیل تعیین می‌گردد:

- ۱- نمایندگان بانک مرکزی (یک نفر از حوزه نظارت و یک نفر از حوزه فناوری اطلاعات)؛
 - ۲- نماینده دادستانی کل کشور؛
 - ۳- نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی (اداره کل امور اقتصادی و دارایی در استان‌ها) در خصوص مؤسسات اعتباری دولتی.
- تبصره-** حضور مدیر عامل یا یکی از اعضاء هیأت مدیره مؤسسه اعتباری به عنوان ناظر در مراسم قرعه‌کشی الزامی است.

ماده ۱۵- مؤسسه اعتباری موظف است به منظور آگاهی و جلب اعتماد عموم نسبت به صحت جریان قرعه‌کشی و اعطای جوایز، تبلیغات در رسانه‌های عمومی و یا سایر روش‌های تبلیغاتی را شفاف و بدون ابهام انجام دهد.

تبصره- مؤسسه اعتباری باید مقررات و روش‌های اجرایی امور مربوطه را منتشر و بین کلیه شعب توزیع نماید. مقررات و روش انجام قرعه‌کشی موضوع ماده ۸ و نیز مفاد ماده ۱۰ این دستورالعمل باید در دفترچه‌های حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز درج گردد.

ماده ۱۶- بانک مرکزی موظف است موضوع ساماندهی تبلیغات قرض‌الحسنه در مؤسسات اعتباری را ظرف مدت سه ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل تهیه و پس از تأیید رئیس کل بانک مرکزی به مؤسسات اعتباری ابلاغ نماید.

این دستورالعمل در ۱۶ ماده و ۱۲ تبصره در یک‌هزار و یکصد و بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۶ به تصویب شورای پول و اعتبار رسید. از تاریخ ابلاغ این مصوبه، کلیه مصوبات قبلی این شورا در خصوص اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، کان لم یکن تلقی می‌گردد.

بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۱۶۹۰ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸؛ ابلاغ دستورالعمل حسابداری اعتبار اسنادی داخلی -

ریالی

با سلام؛

احتراماً، همان‌گونه که استحضار دارند، اصلاحیه «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» پس از تصویب در یکهزار و دویست و یازدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۹/۱۷ شورای محترم پول و اعتبار طی بخشنامه شماره ۹۴/۲۹۶۲۷۳ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵ به شبکه بانکی کشور ابلاغ گردید. متعاقب تصویب و ابلاغ دستورالعمل یادشده، ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی نیز بازنگری و پس از تصویب در بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۲ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی طی بخشنامه شماره ۹۴/۳۷۸۵۸۵ مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۱۸ به شبکه بانکی کشور ابلاغ شد.

یکی از حلقه‌های متصل به دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی که می‌تواند در تبیین بهتر و اجرای صحیح و مطلوب‌تر دستورالعمل یادشده مؤثر باشد، عملیات حسابداری مربوط به نحوه ثبت و ضبط رویدادهای مالی مرتبط با اعتبار اسنادی داخلی - ریالی است. بدیهی است این مهم می‌تواند موجب ایجاد وحدت رویه، شناسایی و ثبت دقیق رویدادهای مالی مربوط و نهایتاً ارتقاء شفافیت صورت‌های مالی مؤسسات اعتباری شود. با عنایت به اصلاح و بازنگری دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی در سال گذشته، اصلاح «دستورالعمل حسابداری اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» نیز ضروری می‌نمود که این مهم نیز انجام و پس از طرح و بررسی در بیست و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۹/۱۴ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی، به شرح پیوست به تصویب رسید.

دستورالعمل یاد شده مشتمل بر چهار بخش، به شرح زیر می‌باشد:

- بخش اول: عملیات حسابداری اعتبار اسنادی داخلی - ریالی در قالب عقد جعاله؛
 - بخش دوم: عملیات حسابداری اعتبار اسنادی داخلی - ریالی در قالب عقد مرابحه؛
 - بخش سوم: عملیات حسابداری اعتبار اسنادی داخلی - ریالی در قالب عقد استصناع؛
 - بخش چهارم: عملیات حسابداری تنزیل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی مدت‌دار در قالب عقد خرید دین.
- در دستورالعمل مزبور تلاش شده است، تمامی رویدادهای مالی مرتبط با فرآیند اعتبار اسنادی داخلی - ریالی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی، بالخصوص بانک گشایش‌کننده، بانک تأییدکننده و بانک

تنزیل‌کننده به نحو مطلوبی ملحوظ‌نظر قرار گیرد، لذا آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی موظف است؛ عملیات حسابداری را وفق مفاد دستورالعمل مذکور، در دفاتر خود اعمال نماید.

همچنین دستورالعمل یادشده با ضوابط قبلی دارای نقاط افتراقی می‌باشد که اهم آن‌ها به شرح زیر به استحضار می‌رسد:

۱. تبیین تفصیلی ثبت‌های حسابداری فرآیند گشایش، ابلاغ، اصلاح و ارائه اسناد اعتبار اسنادی داخلی - ریالی گشایش شده در قالب عقد جعاله در بانک‌های ذی‌ربط؛
۲. اعمال تغییرات لازم در خصوص نحوه شناسایی، اندازه‌گیری و ثبت انواع رویدادهای مالی در خصوص تعرفه‌های ناظر بر اعتبار اسنادی داخلی - ریالی؛
۳. اعمال ثبت‌های حسابداری وثایق و تضامین گشایش اعتبار اسنادی داخلی - ریالی؛
۴. اعمال پاره‌ای اصلاحات ویرایشی و نگارشی.

بدیهی است، با عنایت به فراز پایانی دستورالعمل مورد اشاره مبنی بر لازم‌الاجراء بودن مفاد آن در خصوص اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی که از تاریخ ۱۳۹۴/۱۱/۱۵ به بعد گشایش شده‌اند، آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی موظف است؛ در چارچوب مفاد بندهای (۳۹) و (۴۰) استاندارد حسابداری شماره (۶) با عنوان "گزارش عملکرد مالی"، ثبت‌های حسابداری اصلاحی لازم را وفق مفاد دستورالعمل ابلاغی، در دفاتر خود اعمال نماید.

با عنایت به موارد فوق، ضمن ارسال یک نسخه از «دستورالعمل حسابداری اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، خواهشمند است دستور فرمایند، ضمن تمهید مقدمات اجرای موارد مطروحه، مراتب به قید تسریع، به تمامی واحدهای ذی‌ربط آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای آن، نظارت دقیق گردد. همچنین مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری این بانک ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

«دستورالعمل حسابداری اعتبار اسنادی داخلی – ریالی»

مقدمه:

کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری با هدف ایجاد وحدت رویه، شناسایی و ثبت دقیق رویدادهای مالی مربوط به اعتبار اسنادی داخلی در مؤسسات اعتباری و نیز ارتقاء شفافیت صورتهای مالی آنها، به استناد ماده (۸۶) آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی، بند (۲) از پانصد و سی و یکمین جلسه مورخ ۱۳۶۳/۴/۳ شورای محترم پول و اعتبار و نیز با توجه به مفاد «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی – ریالی»، مصوب یکهزار و دویست و یازدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۹/۱۷ شورای پول و اعتبار و «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی – ریالی»، مصوب بیست و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۲ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری، «دستورالعمل حسابداری اعتبار اسنادی داخلی – ریالی» را که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود به شرح زیر تصویب نمود. تعاریف عبارات و اصطلاحات مندرج در «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی – ریالی» در این دستورالعمل نیز نافذ می‌باشد.

بخش اول: عملیات حسابداری اعتبار اسنادی داخلی در قالب عقد جعاله

طبق مفاد ماده (۱۴) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی – ریالی»، چنان‌چه بانک گشایش‌کننده صرفاً قصد ارائه خدمت به متقاضی در قالب گشایش اعتبار اسنادی داخلی داشته باشد، می‌تواند صرف‌نظر از موضوع اعتبار، با متقاضی قرارداد جعاله گشایش اعتبار اسنادی داخلی منعقد نماید. در این صورت، تأمین مالی متقاضی در هیچ یک از مراحل اعتبار اسنادی داخلی مقدور نمی‌باشد. لذا با عنایت به مراتب فوق، عملیات حسابداری مربوط به اعتبار اسنادی داخلی در قالب عقد جعاله به شرح ذیل می‌باشد:

۱- ثبت‌های حسابداری پیش‌دریافت و وثایق مأخوذه:

۱-۱- مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی وفق ماده (۴) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی – ریالی»، باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه ××××

بد: صندوق یا حساب متقاضی

(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)

به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه ××××

بس: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی

(دولتی/غیردولتی)

(کد حساب‌های: ۳/۲/۰۳۶۸ و ۳۶۹)

۲-۱- قبل از انعقاد قرارداد فی مابین متقاضی و بانک گشایش کننده، باید وثایق و تضامین لازم و کافی وفق مفاد مواد (۶) و (۷) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» از متقاضی اخذ شود. پس از اخذ وثایق از متقاضی، چنان چه وثایق مزبور از نوع اموال منقول و یا غیرمنقول باشد، به مبلغ ترهین، اگر از نوع اشیاء قیمتی باشد، به ارزش کارشناسی اشیاء مزبور، در صورتی که از نوع اوراق بهادار تضمینی باشد، به مبلغ تعهد شده و چنان چه از نوع سهام باشد، به مبلغ قیمت مورد محاسبه، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	××××	بد: حساب‌های انتظامی - وثایق اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۳-۱- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	××××	بد: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۴-۱- محاسبه و اخذ کارمزد ارزیابی وثایق در چارچوب ضوابط ابلاغی، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بس: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۲- ثبت‌های حسابداری زمان انعقاد قرارداد با متقاضی در قالب عقد جعاله:

۲-۱- قرارداد با متقاضی در قالب عقد جعاله در حساب انتظامی قراردادها به شرح ذیل ثبت می‌گردد:

به مبلغ یک ریال	××××	بد: حساب‌های انتظامی - قراردادهای جعاله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ یک ریال	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۲-۲- مبلغ دریافتی بابت ابطال تمبر مالیاتی باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ تمبر	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ تمبر	××××	بس: حساب تمبر مالیاتی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۵۰)

۳- ثبت‌های حسابداری گشایش اعتبار اسنادی داخلی و ابلاغ آن به ذینفع:

۳-۱- پس از انعقاد قرارداد جعاله فی‌مابین بانک گشایش‌کننده و متقاضی، بانک مزبور در چارچوب ضوابط

و مقررات، اقدام به گشایش اعتبار اسنادی داخلی به نفع ذینفع می‌نماید. در این مرحله بابت

تعهدات بانک گشایش‌کننده به ذینفع، سند حسابداری زیر صادر می‌گردد:

به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده	××××	بد: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)
به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده	××××	بس: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده-دیداری/مدت‌دار (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)

۳-۲- مبلغ دریافتی بابت ابطال تمبر مالیاتی باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ تمبر	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ تمبر	××××	بس: حساب تمبر مالیاتی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۵۰)

۳-۳- در زمان گشایش اعتبار اسنادی داخلی، بر اساس مفاد ماده (۳) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی محاسبه و با توجه به این که در این مقطع شرایط تحقق درآمد مزبور کامل نشده است، در صورت دریافت وجه، رویداد مالی یادشده به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

بده: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)	بده: سود و کارمزد سال‌های آینده - کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)	بده: مبلغ کارمزد متعلقه گشایش اعتبار اسنادی داخلی

تبصره - چنان‌چه تاریخ گشایش اعتبار اسنادی داخلی در یک دوره مالی و سررسید آن در دوره دیگری باشد، بانک گشایش‌کننده باید حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، در مقطع تهیه صورت‌های مالی ثبت حسابداری لازم را بابت تعدیل درآمد کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی در دفاتر خود اعمال نماید.

۳-۴- از آن جایی که در زمان گشایش اعتبار اسنادی داخلی، متقاضی نیز در خصوص تأمین مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده، در قبال بانک گشایش‌کننده متعهد می‌گردد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک یادشده ثبت می‌شود:

بده: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)	بده: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)	بده: مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده پس از کسر پیش‌دریافت از متقاضی

۳-۵- بر اساس مفاد ماده (۵) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، در صورتی ابلاغ پیام گشایش/اصلاح اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع مشمول اخذ کارمزد می‌گردد که از طریق بانک دیگری به غیر از بانک گشایش‌کننده صورت پذیرد. لذا در این مرحله، بانک گشایش‌کننده

بابت ابلاغ اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، ولو این که از طریق شعب دیگر همان بانک صورت پذیرد، مجاز به دریافت کارمزد ابلاغ نمی‌باشد. لیکن کارمزد بانک ابلاغ کننده بابت ابلاغ پیام گشایش/اصلاح اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، به شرح ذیل در دفاتر بانک یادشده ثبت می‌گردد:

بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال	××××	به مبلغ کارمزد متعلقه (حداکثر (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
بس: حساب کارمزد دریافتی	××××	به مبلغ کارمزد متعلقه (حداکثر (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۴- ثبت‌های حسابداری تأیید اعتبار اسنادی داخلی:

۴-۱- چنانچه بنا به درخواست و یا اجازه بانک گشایش کننده، بانک دیگری تأیید خود را بر اعتبار اسنادی داخلی بیافزاید، بانک تأییدکننده باید ثبت حسابداری زیر را بابت تأییدیه مذکور در دفاتر خود اعمال نماید:

بد: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	××××	به مبلغ کل اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)
بس: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	××××	به مبلغ کل اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)

۴-۲- بر اساس مفاد ماده (۶) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، مبلغ کارمزد بانک تأییدکننده بابت تأیید اعتبار اسنادی داخلی، به شرح زیر در دفاتر وی ثبت می‌گردد:

بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال	××××	به مبلغ کارمزد متعلقه (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
بس: حساب سود و کارمزد سال‌های آینده	××××	به مبلغ کارمزد متعلقه (کد حساب: ۳/۲/۰۵۸۰)

تبصره - چنانچه تاریخ گشایش اعتبار اسنادی داخلی در یک دوره مالی و سررسید آن در دوره دیگری باشد، بانک تأییدکننده باید حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، در مقطع تهیه صورت‌های

مالی ثبت حسابداری لازم را بابت تعدیل درآمد کارمزد تأیید اعتبار اسنادی داخلی در دفاتر خود اعمال نماید.

۵- ثبت حسابداری پیش‌پرداخت به ذینفع:

۵-۱- پیش‌پرداخت به ذینفع همراه با اخذ ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت بانکی از وی:

۵-۱-۱- چنانچه مقرر شده باشد؛ وفق ماده (۱۲) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به عنوان پیش‌پرداخت به ذینفع پرداخت گردد، حسب مفاد دستورالعمل مزبور، ابتدا باید وجه آن از سوی متقاضی تأمین گردد، لذا ثبت حسابداری زیر بابت دریافت وجه از متقاضی به شرح زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال می‌گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بد: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بس: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)

۵-۱-۲- پس از دریافت وجه از متقاضی، مبلغ مزبور صرفاً باید در مقابل اخذ ضمانت‌نامه

به ازای هر برگ یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ یک ریال	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

پیش‌پرداخت بانکی از ذینفع، به وی پرداخت گردد. ثبت‌های حسابداری اخذ ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت بانکی از ذینفع معادل مبلغ تعهد شده، به شرح زیر در دفاتر اعمال می‌گردد:

۵-۱-۲-۱- ثبت مبلغ ضمانت‌نامه مأخوذه به عنوان وثیقه مبلغ پرداختی:

مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۵-۲-۲- ثبت تعداد برگ‌های ضمانت‌نامه:

۵-۱-۳- پرداخت وجه مقرر شده به ذینفع، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ پرداخت شده	xxxx	ریالی - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	بد: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ پرداخت شده	xxxx	چک‌های بانکی فروخته شده	بس: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۵-۱-۴- از آن جایی که با پرداخت بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، تعهدات بانک گشایش‌کننده و بانک تأییدکننده (در صورت وجود) نسبت به ذینفع کاهش می‌یابد، لذا در دفاتر بانک‌های یادشده، ثبت‌های حسابداری برگشت بخشی از تعهدات مزبور به شرح ذیل اعمال می‌گردد:

۵-۱-۴-۱- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک گشایش‌کننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	دیداری/مدت‌دار	بد: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری/مدت‌دار (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	داخلی باز شده	بس: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)

۵-۲-۴-۱- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک تأییدکننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	ریالی سایر بانک‌ها	بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	ریالی سایر بانک‌ها	بس: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)

۵-۱-۵- با توجه به تأمین بخشی از مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده از سوی متقاضی، تعهد وی در قبال بانک گشایش کننده کاهش می‌یابد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک مورد اشاره برگشت می‌گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بس: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۵-۲- پیش پرداخت به ذینفع بدون اخذ ضمانت نامه پیش پرداخت بانکی از وی:

۵-۲-۱- چنان چه به استناد مفاد تبصره (۲) ماده (۱۲) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، با قبول تمامی مسئولیت‌های مترتبه توسط متقاضی، پیش پرداخت به ذینفع بدون اخذ ضمانت نامه پیش پرداخت بانکی از وی صورت پذیرد، بانک گشایش کننده در رابطه با وجه مزبور، مطالبه و یا بدهی نخواهد داشت و صرفاً به عنوان واسطه، مبلغ یادشده را از متقاضی دریافت و به ذینفع پرداخت می‌نماید. در این حالت تعهد بانک و مشتری بابت مبلغ اعتبار اسنادی داخلی کاهش می‌یابد و علاوه بر اعمال ثبت‌های اصلاحی لازم بابت کاهش مبلغ اعتبار اسنادی داخلی به شرح ردیف (۸) بخش اول این دستورالعمل، سایر رویدادها به شرح ذیل در دفاتر اعمال می‌گردد. از این رو ثبت حسابداری زیر بابت دریافت وجه مزبور از متقاضی به شرح زیر در دفاتر بانک گشایش کننده اعمال می‌گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بد: صندوق/حساب متقاضی	(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بس: بستانکاران موقت/ریال	(کد حساب‌های: ۳/۲/۰۶۵۰)

۵-۲-۲- پرداخت وجه مقرر شده به ذینفع، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ پرداخت شده	xxxx	بد: بستانکاران موقت/ریال	(کد حساب‌های: ۳/۲/۰۶۵۰)
به مبلغ پرداخت شده	xxxx	بس: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده	(کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۵-۲-۳- از آن جایی که با پرداخت بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، تعهدات بانک گشایش کننده و بانک تأیید کننده (در صورت وجود) نسبت به ذینفع کاهش می‌یابد، لذا در دفاتر بانک‌های یادشده، ثبت‌های حسابداری برگشت بخشی از تعهدات مزبور به شرح ذیل اعمال می‌گردد:

۵-۲-۳-۱- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک گشایش کننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بد: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری/مدت دار	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بس: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)

۵-۲-۳-۲- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک تأیید کننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بس: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)

۵-۲-۴- با توجه به تأمین بخشی از مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده از سوی متقاضی، تعهد وی در قبال بانک گشایش کننده کاهش می‌یابد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک مورد اشاره برگشت می‌گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بس: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۶- ثبت‌های حسابداری بانک گشایش‌کننده در زمان ارائه اسناد:

۶-۱- در صورتی که اسناد مستقیماً یا از طریق بانک تعیین‌شده جهت پرداخت یا بانک تأییدکننده به بانک گشایش‌کننده ارائه شود، بانک گشایش‌کننده باید در بدو امر و قبل از بررسی اسناد، نسبت به اعمال ثبت‌های حسابداری ذیل در دفاتر خود اقدام نماید:

۶-۱-۱- ثبت مبلغ اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به مبلغ اسناد ارائه شده	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	}
به مبلغ اسناد ارائه شده	xxxx	بسی: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	

۶-۱-۲- ثبت تعداد برگ‌های اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به ازای هر برگ یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	}
به ازای هر برگ یک ریال	xxxx	بسی: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	

تبصره - چنانچه پس از بررسی اسناد ارائه شده از سوی ذینفع، مشخص گردد اسناد مزبور مغایر بوده و به ذینفع عودت شود یا اسناد یادشده مورد قبول قرار گیرد و با ذینفع در خصوص پرداخت وجه به وی در اعتبار اسنادی داخلی دیداری و یا صدور سند تعهد پرداخت در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار تعیین تکلیف گردد، ثبت‌های حسابداری ردیف‌های (۶-۱-۱) و (۶-۱-۲) فوق عیناً برگشت می‌شود.

۶-۱-۳- ثبت حسابداری محاسبه و مطالبه کارمزد بررسی اسناد یا پذیرش پرداخت، بر اساس مفاد ماده (۷) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»:

به مبلغ کارمزد متعلقه	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰ یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)	}
به مبلغ کارمزد متعلقه	xxxx	بسی: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)	

۲-۶- چنانچه اسناد ارائه شده از سوی ذینفع، پس از بررسی حسب ضوابط بررسی اسناد، مطابق باشد و یا در صورت مغایرت در اسناد، در چارچوب مفاد مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (UCP)، بانک گشایش‌کننده مغایرت مزبور را به متقاضی اعلام و وی نیز موافقت خود را در این رابطه اظهار داشته باشد، بانک گشایش‌کننده باید ثبت‌های حسابداری زیر را در دفاتر خود اعمال نماید:

۲-۶-۱- در اعتبار اسنادی داخلی دیداری، ثبت حسابداری پرداخت وجه به ذینفع به شرح ذیل می‌باشد:

به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بده: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی داخلی پرداخت شده (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۷۹۱ و ۳/۱/۰۷۸۱)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بده: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ پرداخت شده	××××	بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)
به مبلغ پیش‌پرداخت شده به ذینفع بابت اسناد مذکور	××××	بسی: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)

۲-۶-۲- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، ثبت حسابداری صدور سند تعهد پرداخت به شرح ذیل می‌باشد:

به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش‌دریافت و میان دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بده: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)
به مبلغ پیش‌دریافت و میان دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بده: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ پیش‌پرداخت شده به ذینفع بابت اسناد مذکور	××××	بسی: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ باقیمانده وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد	××××	بسی: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)

۶-۲-۱- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، در سررسید پرداخت، هم‌زمان با پرداخت وجه به ذینفع و تسویه حساب با وی، باید ثبت حسابداری زیر در دفاتر اعمال شود:

بده: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بیرونی ریالی
مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی
(کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۳/۰۷۸۴)

بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده
(کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۶-۲-۳- برگشت تعهدات بانک نسبت به ذینفع در زمان ارائه اسناد مطابق، به شرح زیر در دفاتر ثبت می‌گردد:

بده: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری / مدت‌دار
(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)

بسی: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده
(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)

۶-۲-۴- در صورتی که از ذینفع بابت پیش‌پرداخت، ضمانت‌نامه اخذ شده باشد، ثبت برگشت مبلغ ضمانت‌نامه مأخوذه به عنوان وثیقه مبلغ پرداختی به ذینفع، به شرح زیر می‌باشد:

بده: طرف حساب‌های انتظامی
(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

بسی: حساب‌های انتظامی - ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت اعتبار
اسنادی داخلی - ریالی
(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۶-۲-۵- در صورتی که از ذینفع بابت پیش‌پرداخت، ضمانت‌نامه اخذ شده باشد، ثبت برگشت تعداد برگ‌های ضمانت‌نامه مأخوذه به شرح زیر می‌باشد:

بده: طرف حساب‌های انتظامی
(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

بسی: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی
(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۶-۲-۶- پس از ارائه اسناد مطابق، کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی تحقق یافته محسوب و به شرح زیر در دفاتر شناسایی می‌گردد:

به مبلغ کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی اسناد ارائه شده	××××	بده: سود و کارمزد سال‌های آینده - کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)
به مبلغ کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی اسناد ارائه شده	××××	بسی: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

تبصره - چنان‌چه تاریخ گشایش اعتبار اسنادی داخلی در یک دوره مالی و سررسید آن در دوره دیگری باشد، بانک گشایش‌کننده باید حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، در مقطع تهیه صورت‌های مالی ثبت حسابداری لازم را بابت تعدیل درآمد کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی در دفاتر خود اعمال نماید. در صورت اتمام ارائه خدمات بانکی موضوع این بند قبل از سررسید اعتبار اسنادی داخلی از طریق ارائه اسناد مطابق، تمامی مبلغ کارمزد باقیمانده باید به صورت یک‌جا در مقطع مزبور شناسایی شود.

۶-۲-۷- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، ثبت حسابداری اخذ میان‌دریافت از متقاضی به شرح ذیل می‌باشد:

به مبلغ میان‌دریافت مأخوذه	××××	بده: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ میان‌دریافت مأخوذه	××××	بسی: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)

۶-۲-۷-۱- به منظور الزام متقاضی به پرداخت میان‌دریافت به بانک گشایش‌کننده به هنگام ارائه اسناد مطابق یا تاریخ پذیرش اسناد از سوی متقاضی، بانک یادشده می‌تواند موضوع مزبور را به عنوان شرط ضمن عقد لازم خارج، در قرارداد فی‌مابین خود و متقاضی درج نماید و مستند به مواد (۲۲۱) و

(۲۳۰) قانون مدنی با وی شرط نماید که در صورت عدم ایفای به موقع تعهد مربوط به میان‌دریافت، وی ملزم به پرداخت مبلغی به عنوان خسارت می‌باشد. در این حالت و در صورت استنکاف متقاضی از پرداخت میان‌دریافت به بانک گشایش‌کننده، بانک مزبور موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بد: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بس: وجه التزام دریافتی از محل سایر مطالبات بانک (کد حساب: ۳/۲/۰۷۶۰)

۳-۶- چنانچه اعتبار اسنادی داخلی، دیداری باشد، باید هم‌زمان با پذیرش پرداخت توسط بانک گشایش‌کننده، ثبت‌های حسابداری زیر در دفاتر وی اعمال شود:

۳-۱- ثبت حسابداری دریافت وجه از متقاضی:

به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بس: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی داخلی پرداخت شده (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۷۹۱ و ۳/۱/۰۷۸۱)

۳-۲- در صورت استنکاف متقاضی از پرداخت وجه در اعتبار اسنادی داخلی دیداری بر پایه جعاله، بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد، ضمن طبقه‌بندی بدهکاران بابت اعتبار اسنادی داخلی پرداخت شده، طبق مفاد «دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری»، در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بد: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بس: وجه التزام دریافتی از محل سایر مطالبات بانک - اعتبار اسنادی داخلی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۶۰)

۴-۶- چنانچه اعتبار اسنادی داخلی، مدت‌دار باشد، باید ثبت‌های حسابداری زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال شود:

۴-۶-۱- ثبت حسابداری در صورت دریافت وجه از متقاضی در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار:

به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش دریافت و میان دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش دریافت و میان دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بسی: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)

۴-۶-۲- ثبت حسابداری در صورت استتکاف متقاضی از پرداخت وجه در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار در سررسید پرداخت: در صورت استتکاف متقاضی از پرداخت وجه در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار بر پایه عقد جعاله در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار ثبت حسابداری زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال می‌شود:

به مبلغ قابل مطالبه از متقاضی	××××	بد: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی داخلی پرداخت شده (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۷۹۱ و ۳/۱/۰۷۸۱)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بده: پیش دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ اسناد ارائه شده	××××	بسی: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)

۴-۶-۳- در صورت استتکاف متقاضی از پرداخت وجه در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار بر پایه عقد جعاله در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار ضمن این که حساب بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی داخلی پرداخت شده به ریال (دولتی/غیردولتی) مشمول طبقه‌بندی طبق مفاد «دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری» می‌شود، بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بد: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بس: وجه التزام دریافتی از محل سایر مطالبات بانک - اعتبار اسنادی داخلی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۶۰)

۴-۴-۶- بانک گشایش کننده موظف است در صورت عدم تحقق معیارهای شناسایی درآمد وفق ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، شناسایی درآمد وجه التزام متعلقه به روش تعهدی (موضوع ثبت‌های ردیف ۲-۳-۶ و ردیف ۳-۴-۶ این بخش) را متوقف نموده و ثبت حسابداری زیر را برای تعدیل حساب وجه التزام تأخیر تأدیه دین در مقاطع مزبور در دفاتر خود اعمال نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده	××××	بد: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده	××××	بس: وجه التزام معوق سایر مطالبات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۶۹)

۵-۶- با توجه به تعیین تکلیف تعهدات متقاضی در قبال بانک گشایش کننده در سررسید پرداخت ثبت حسابداری زیر جهت برگشت تعهدات مزبور در دفاتر بانک گشایش کننده اعمال می‌شود:

به مبلغ باقیمانده تعهدات متقاضی	××××	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ باقیمانده تعهدات متقاضی	××××	بس: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۷- ثبت‌های حسابداری بانک‌های تأییدکننده و تعیین شده در زمان ارائه اسناد از سوی ذینفع:

۷-۱- در صورتی که اسناد به بانک تأییدکننده یا بانک تعیین شده ارائه شود، بانک‌های مزبور باید در بدو امر و قبل از هر گونه اقدام، ثبت‌های حسابداری ذیل را در دفاتر خود اعمال نمایند:

۷-۱-۱- ثبت اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به مبلغ اسناد ارائه شده	××××	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ اسناد ارائه شده	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۷-۱-۲- ثبت تعداد برگ‌های اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به ازای هر برگ یک ریال	××××	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ یک ریال	××××	بسی: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

تبصره - چنانچه اسناد توسط بانک تعیین شده به بانک گشایش کننده یا بانک تأییدکننده ارسال شود یا پس از بررسی اسناد ارائه شده از سوی ذینفع توسط بانک تأییدکننده، مشخص گردد اسناد مزبور مغایر بوده و به ذینفع عودت شود یا اسناد یادشده مورد قبول قرار گیرد و با ذینفع در خصوص پرداخت وجه به وی در اعتبار اسنادی داخلی دیداری و یا صدور سند تعهد پرداخت در اعتبار اسنادی داخلی مدت دار تعیین تکلیف گردد یا توسط بانک تأییدکننده جهت وصول ارائه شود، ثبت‌های حسابداری فوق عیناً برگشت می‌شود.

۷-۱-۳- ثبت حسابداری محاسبه و مطالبه کارمزد بررسی اسناد یا پذیرش پرداخت، بر اساس مفاد تبصره ذیل ماده

(۷) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»:

به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰ یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بسی: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۷-۲- در صورتی که اسناد ارائه شده از سوی ذینفع مطابق باشد، هم‌زمان با پذیرش پرداخت، تعهد بانک تأییدکننده انجام شده است، لذا برگشت تعهدات بانک یادشده به شرح زیر در دفاتر ثبت می‌شود:

به مبلغی که تعهد آن ایفاء گردیده است	××××	بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)
به مبلغی که تعهد آن ایفاء گردیده است	××××	بسی: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)

تبصره - چنانچه اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار باشد و اسناد مطابق از سوی ذینفع به بانک گشایش‌کننده ارائه گردد، سند تعهد پرداخت توسط بانک مزبور صادر گردیده و لذا تعهدات بانک تأییدکننده وفق ثبت فوق در سررسید سند تعهد پرداخت برگشت داده می‌شود.

۳-۷- در صورتی که اسناد مطابق ارائه شده مربوط به اعتبار اسنادی داخلی دیداری باشد، بانک تعیین‌شده (در صورت اخذ مجوز قبلی بانک گشایش‌کننده) و یا بانک تأییدکننده موظف به پذیرش پرداخت و پرداخت وجه به ذینفع می‌باشد، لذا علاوه بر ثبت‌های حسابداری ردیف (۷-۱) و (۷-۲)، در تاریخ یادشده ثبت ذیل در دفاتر بانک‌های مزبور اعمال می‌شود:

به مبلغ پرداخت‌شده به ذینفع	xxxx	بد: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)
به مبلغ پرداخت‌شده به ذینفع	xxxx	بس: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۳-۷-۱- بانک تعیین‌شده و یا بانک تأییدکننده پس از پرداخت وجه به ذینفع، اسناد مربوط به آن را جهت وصول به بانک ذی‌ربط ارسال می‌دارد. پس از دریافت وجه مزبور، بانک تعیین‌شده و یا بانک تأییدکننده وصول مبلغ مذکور را به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌نماید:

به مبلغ دریافت‌شده	xxxx	بد: صندوق یا حساب بانک گشایش‌کننده/بانک تأییدکننده (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافت‌شده	xxxx	بس: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)

۴-۷- در صورتی که اسناد مطابق ارائه شده مربوط به اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار باشد، بانک تعیین‌شده (در صورت اخذ مجوز قبلی بانک گشایش‌کننده) و یا بانک تأییدکننده موظف به پذیرش پرداخت و تعهد پرداخت وجه آن به ذینفع در سررسید پرداخت می‌باشد، لذا بانک‌های مزبور باید

علاوه بر ثبت‌های حسابداری ردیف (۷-۱) و (۷-۲)، در تاریخ پذیرش پرداخت (صدور سند تعهد پرداخت)، رویداد مالی یادشده را به شرح زیر در دفاتر خود ثبت نمایند:

به مبلغ وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد	xxxx	بده: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)
به مبلغ وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد	xxxx	بسی: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)

۷-۴-۱- در سررسید پرداخت، بانک تعیین شده و یا بانک تأییدکننده هم‌زمان با پرداخت وجه به ذینفع و تسویه حساب با وی، باید ثبت حسابداری زیر در دفاتر خود صادر نمایند:

به مبلغ پرداخت‌شده	xxxx	بده: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)
به مبلغ پرداخت‌شده	xxxx	بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۷-۴-۲- در سررسید پرداخت، وصول وجه از بانک ذیربط، به شرح ذیل در دفاتر بانک تعیین شده و یا بانک تأییدکننده اعمال می‌شود:

به مبلغ دریافت‌شده	xxxx	بده: صندوق یا حساب بانک گشایش‌کننده/بانک تأییدکننده (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافت‌شده	xxxx	بسی: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)

تبصره - در صورت ارائه اسناد مطابق به بانک تأییدکننده و یا بانک تعیین شده و پذیرش پرداخت توسط بانک‌های یادشده، بانک گشایش‌کننده می‌بایست به محض اطلاع، ثبت‌های حسابداری لازم از جمله شناسایی بدهی به بانک تأییدکننده/تعیین شده و برگشت تعهدات در قبال ذینفع را در دفاتر خود اعمال نماید.

۸- ثبت‌های حسابداری اصلاح اعتبار اسنادی داخلی:

۸-۱- چنانچه وفق مفاد فصل پنجم «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، حسب درخواست متقاضی، پذیرش بانک گشایش‌کننده و موافقت ذینفع، اعتبار اسنادی داخلی اصلاح گردد، به عنوان مثال؛ سررسید یا مبلغ اعتبار اسنادی داخلی تغییر یابد، بانک‌های ذی‌ربط موظفند در دفاتر خود تمامی ثبت‌های حسابداری مرتبط با آن اصلاحیه، از جمله ثبت‌های حسابداری تعدیل و تالیق، کارمزد و تعهدات را به شرح مندرج در این دستورالعمل اعمال نمایند. در صورت موافقت بانک تأییدکننده با اصلاح اعتبار اسنادی داخلی، بانک مزبور نیز موظف می‌باشد؛ ثبت‌های اصلاحی لازم را در دفاتر خود اعمال نماید.

۹- ثبت‌های حسابداری درخواست ابطال یا انقضای مدت اعتبار اسنادی داخلی و عدم ارائه اسناد مطابق از سوی ذینفع:

۹-۱- در صورتی که قبل از سررسید اعتبار اسنادی داخلی، بنا به هر دلیلی درخواست ابطال اعتبار اسنادی داخلی مطرح و بر اساس ضوابط و مقررات، با این موضوع موافقت و اعتبار اسنادی داخلی مزبور ابطال گردد و یا مدت اعتبار اسنادی داخلی به اتمام رسیده باشد و در طی این مدت، ذینفع اسناد مطابق را ارائه ننموده باشد و یا در صورت مغایرت در اسناد و اعلام به متقاضی، وی عدم موافقت خود را در این رابطه اظهار داشته باشد؛ بانک‌های ذی‌ربط موظف می‌باشند، ثبت‌های حسابداری مربوط به برگشت پیش‌دریافت، تعهدات، و تالیق، قراردادهای ... را در دفاتر خود اعمال نمایند. همچنین بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد؛ در چارچوب ماده (۴) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» مبلغ کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی موضوع ماده (۳) ضوابط مذکور را پس از کسر حداکثر ۹۰ درصد به عنوان جبران هزینه‌های عملیاتی بانک، به متقاضی عودت دهد. لذا ثبت حسابداری زیر در دفاتر وی اعمال خواهد شد:

بده: سود و کارمزد سال‌های آینده - کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی	××××	به مبلغ مانده حساب
(کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)		
بسی: صندوق/حساب متقاضی	××××	به مبلغ برگشت‌شده به متقاضی
(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)		
بسی: حساب کارمزد دریافتی	××××	به مبلغ مابه‌التفاوت بابت جبران هزینه‌های عملیاتی بانک گشایش‌کننده
(کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)		

۱۰- ثبت‌های حسابداری بانک‌گشایش‌کننده در زمان وصول بدهی سررسیدشده پرداخت نشده متقاضی:

۱۰-۱ بانک‌گشایش‌کننده موظف است در زمان وصول بدهی سررسیدشده پرداخت نشده متقاضی، ضمن روزرسانی سرفصل حساب وجه التزام دریافتی (کد حساب ۳/۱/۰۷۹۸) از تاریخ آخرین محاسبه تا تاریخ وصول (وفق ثبت‌های ردیف ۳-۴-۶ و ۴-۴-۶)، نسبت به ثبت وصول بدهی به شرح ذیل اقدام نماید:

به مبلغ وصولی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ وصولی از بدهی متقاضی بابت اصل	xxxx	بس: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی داخلی پرداخت شده (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۷۹۱ و ۳/۱/۰۷۸۱)
به مبلغ وصولی از بدهی متقاضی بابت وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)

۱۱- ثبت‌های حسابداری زمان تسویه قرارداد جعاله:

۱۱-۱ پس از تسویه کامل قرارداد جعاله، قرارداد مزبور به شرح ذیل از حساب‌های انتظامی برگشت می‌شود:

به مبلغ یک ریال	xxxx	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به مبلغ یک ریال	xxxx	بس: حساب‌های انتظامی - قراردادهای جعاله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۱۱-۲ پس از استرداد وثایق مأخوذه، حساب‌های انتظامی مربوط به وثایق مأخوذه به شرح ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بس: حساب‌های انتظامی - وثایق اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۱۱-۳- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح

ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال ××××

بده: طرف حساب‌های انتظامی

(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال ××××

بسی: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی

(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

بخش دوم: عملیات حسابداری اعتبار اسنادی داخلی در قالب عقد مراجعه

عملیات حسابداری مربوط به اعتبار اسنادی داخلی در قالب عقد مراجعه به شرح ذیل می‌باشد:

۱- ثبت‌های حسابداری پیش‌دریافت و وثایق مأخوذه:

- ۱-۱- مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی وفق ماده (۴) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه	xxxx	بس: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)

- ۱-۲- قبل از انعقاد قرارداد فی‌مابین متقاضی و بانک گشایش‌کننده، باید وثایق و تضامین لازم و کافی وفق مفاد مواد (۶) و (۷) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» از متقاضی اخذ شود. پس از اخذ وثایق از متقاضی، چنان‌چه وثایق مزبور از نوع اموال منقول و یا غیرمنقول باشد، به مبلغ ترهین، اگر از نوع اشیاء قیمتی باشد، به ارزش کارشناسی اشیاء مزبور، در صورتی‌که از نوع اوراق بهادار تضمینی باشد، به مبلغ تعهد شده و چنان‌چه از نوع سهام باشد، به مبلغ قیمت مورد محاسبه، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - وثایق اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

- ۱-۳- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

۱-۴- بد: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی
(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

بسی: طرف حساب‌های انتظامی
(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال ××××

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال ××××

۱-۴- محاسبه و اخذ کارمزد ارزیابی و وثایق در چارچوب ضوابط ابلاغی، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

۲- بد: صندوق یا حساب متقاضی
(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)

بسی: حساب کارمزد دریافتی
(کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

به مبلغ کارمزد متعلقه ××××

به مبلغ کارمزد متعلقه ××××

۲- ثبت‌های حسابداری زمان انعقاد قرارداد با متقاضی در قالب عقد مرابحه:

۱-۲- طبق مفاد «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، چنان‌چه موضوع اعتبار اسنادی داخلی در زمان گشایش آن، کالای موجود یا خدمت باشد، گشایش اعتبار اسنادی داخلی بر پایه عقد مرابحه صورت می‌پذیرد. در این صورت باید بین بانک گشایش‌کننده و متقاضی، عقد مرابحه منعقد شود که در حساب انتظامی قراردادهای به مبلغ یک ریال به شرح ذیل ثبت می‌گردد:

۲- بد: حساب‌های انتظامی - قراردادهای مرابحه اعتبار اسنادی داخلی - ریالی
(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

بسی: طرف حساب‌های انتظامی
(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

به مبلغ یک ریال ××××

به مبلغ یک ریال ××××

۲-۲- مبلغ دریافتی بابت ابطال تمبر مالیاتی باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

۲- بد: صندوق یا حساب متقاضی
(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)

بسی: حساب تمبر مالیاتی
(کد حساب: ۳/۱/۰۰۵۰)

به مبلغ تمبر ××××

به مبلغ تمبر ××××

۳- ثبت‌های حسابداری گشایش اعتبار اسنادی داخلی و ابلاغ آن به ذینفع:

۳-۱- پس از انعقاد قرارداد مرابحه فی‌مابین بانک گشایش‌کننده و متقاضی، بانک مزبور در چارچوب ضوابط و مقررات، اقدام به گشایش اعتبار اسنادی داخلی به نفع ذینفع می‌نماید. در این مرحله بابت تعهدات بانک گشایش‌کننده به ذینفع، سند حسابداری زیر صادر می‌گردد:

به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده	xxxx	بده: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)
به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده	xxxx	بسی: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری/مدت‌دار (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)

۳-۲- مبلغ دریافتی بابت ابطال تمبر مالیاتی باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ تمبر	xxxx	بده: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ تمبر	xxxx	بسی: حساب تمبر مالیاتی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۵۰)

۳-۳- در زمان گشایش اعتبار اسنادی داخلی، بر اساس مفاد ماده (۳) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، سود مرابحه نقدی محاسبه و با توجه به این‌که در این مقطع شرایط تحقق درآمد مزبور کامل نشده است، در صورت دریافت وجه، رویداد مالی یادشده به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

به مبلغ سود محاسبه شده مرابحه نقدی	xxxx	بده: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ سود محاسبه شده مرابحه نقدی	xxxx	بسی: سود و کارمزد سال‌های آینده - سود مرابحه نقدی (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)

تبصره - چنان‌چه تاریخ گشایش اعتبار اسنادی داخلی در یک دوره مالی و سررسید آن در دوره دیگری باشد، بانک گشایش‌کننده باید حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، در مقطع تهیه

صورت‌های مالی ثبت حسابداری لازم را بابت تعدیل درآمد کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی در دفاتر خود اعمال نماید.

۳-۴- از آن جایی که در زمان گشایش اعتبار اسنادی داخلی، متقاضی نیز در خصوص تأمین مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده، در قبال بانک گشایش‌کننده متعهد می‌گردد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک یادشده ثبت می‌شود:

به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده پس از کسر پیش‌دریافت از متقاضی	××××	بده: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)
به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده پس از کسر پیش‌دریافت از متقاضی	××××	بسی: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)

۳-۵- بر اساس مفاد ماده (۵) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، در صورتی ابلاغ پیام گشایش/اصلاح اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع مشمول اخذ کارمزد می‌گردد که از طریق بانک دیگری به غیر از بانک گشایش‌کننده صورت پذیرد. لذا در این مرحله، بانک گشایش‌کننده بابت ابلاغ اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، ولو این که از طریق شعب دیگر همان بانک صورت پذیرد، مجاز به دریافت کارمزد ابلاغ نمی‌باشد. لیکن کارمزد بانک ابلاغ‌کننده بابت ابلاغ پیام گشایش/اصلاح اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، به شرح ذیل در دفاتر بانک یادشده ثبت می‌گردد:

به مبلغ کارمزد متعلقه (حداکثر ۲۰۰,۰۰۰ ریال)	××××	بده: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه (حداکثر ۲۰۰,۰۰۰ ریال)	××××	بسی: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۴- ثبت‌های حسابداری تأیید اعتبار اسنادی داخلی:

۴-۱- چنانچه بنا به درخواست و یا اجازه بانک گشایش‌کننده، بانک دیگری تأیید خود را بر اعتبار اسنادی داخلی بیافزاید، بانک تأییدکننده باید ثبت حسابداری زیر را بابت تأییدیه مذکور در دفاتر خود اعمال نماید:

به مبلغ کل اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده	××××	بد: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)
به مبلغ کل اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده	××××	بس: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)

۴-۲- بر اساس مفاد ماده (۶) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، مبلغ کارمزد

بانک تأییدکننده بابت تأیید اعتبار اسنادی داخلی، به شرح زیر در دفاتر وی ثبت می‌گردد:

به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بس: حساب سود و کارمزد سال‌های آینده (کد حساب: ۳/۲/۰۵۸۰)

تبصره - چنان‌چه تاریخ گشایش اعتبار اسنادی داخلی در یک دوره مالی و سررسید آن در دوره دیگری باشد، بانک تأییدکننده باید حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، در مقطع تهیه صورت‌های مالی ثبت حسابداری لازم را بابت تعدیل درآمد کارمزد تأیید اعتبار اسنادی داخلی در دفاتر خود اعمال نماید.

۵- ثبت حسابداری پیش‌پرداخت به ذینفع:

۵-۱- پیش‌پرداخت به ذینفع همراه با اخذ ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت بانکی از وی:

۵-۱-۱- چنان‌چه مقرر شده باشد؛ وفق ماده (۱۲) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به عنوان پیش‌پرداخت به ذینفع پرداخت گردد، حسب مفاد دستورالعمل مزبور، ابتدا باید وجه آن از سوی متقاضی تأمین گردد، لذا ثبت حسابداری زیر بابت دریافت وجه مزبور از متقاضی به شرح زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال می‌گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بد: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بس: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)

۵-۱-۲- پس از دریافت وجه از متقاضی، مبلغ مزبور صرفاً باید در مقابل اخذ ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت بانکی از ذینفع، به وی پرداخت گردد. ثبت‌های حسابداری اخذ ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت بانکی از ذینفع معادل مبلغ تعهد شده، به شرح زیر در دفاتر اعمال می‌گردد:

۵-۱-۲-۱- ثبت مبلغ ضمانت‌نامه مأخوذه به عنوان وثیقه مبلغ پرداختی:

بد: حساب‌های انتظامی - ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	××××	مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه
بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	××××	مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه

۵-۲-۲- ثبت تعداد برگ‌های ضمانت‌نامه:

بد: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	××××	به ازای هر برگ یک ریال
بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	××××	به ازای هر برگ یک ریال

۵-۱-۳- پرداخت وجه مقرر شده به ذینفع، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌شود:

بد: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)	××××	به مبلغ پرداخت شده
بس: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)	××××	به مبلغ پرداخت شده

۵-۱-۴- از آنجایی که با پرداخت بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، تعهدات بانک گشایش‌کننده و بانک تأییدکننده (در صورت وجود) نسبت به ذینفع کاهش می‌یابد، لذا در دفاتر بانک‌های یادشده، ثبت‌های حسابداری برگشت بخشی از تعهدات مزبور به شرح ذیل اعمال می‌گردد:

۵-۱-۴-۱- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک گشایش‌کننده:

بد: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری/مدت‌دار (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)	××××	به مبلغ پرداخت شده به ذینفع
بس: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)	××××	به مبلغ پرداخت شده به ذینفع

۵-۴-۲- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک تأییدکننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	××××	بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانکها	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	××××	بس: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانکها	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)

۵-۱-۵- با توجه به تأمین بخشی از مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش شده از سوی متقاضی، تعهد وی در قبال بانک گشایش کننده کاهش می یابد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک مورد اشاره برگشت می گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بس: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۵-۲- پیش پرداخت به ذینفع بدون اخذ ضمانت نامه پیش پرداخت بانکی از وی:

۵-۲-۱- چنانچه به استناد مفاد تبصره (۲) ماده (۱۲) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، با قبول تمامی مسئولیت های مترتبه توسط متقاضی، پیش پرداخت به ذینفع بدون اخذ ضمانت نامه پیش پرداخت بانکی از وی صورت پذیرد، بانک گشایش کننده در رابطه با وجه مزبور، مطالبه و یا بدهی نخواهد داشت و صرفاً به عنوان واسطه، مبلغ یادشده را از متقاضی دریافت و به ذینفع پرداخت می نماید. در این حالت تعهد بانک و مشتری بابت مبلغ اعتبار اسنادی داخلی کاهش می یابد و علاوه بر اعمال ثبت های اصلاحی لازم بابت کاهش مبلغ اعتبار اسنادی داخلی به شرح ردیف (۸) بخش دوم این دستورالعمل، سایر رویدادها به شرح ذیل در دفاتر اعمال می گردد. از این رو ثبت حسابداری زیر بابت دریافت وجه مزبور از متقاضی به شرح زیر در دفاتر بانک گشایش کننده اعمال می گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بد: صندوق/حساب متقاضی	(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بس: بستانکاران موقت/ریال	(کد حساب های: ۳/۲/۰۶۵۰)

۲-۲-۵- پرداخت وجه مقرر شده به ذینفع، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌شود:

بد: بستانکاران موقت/ریال	××××	به مبلغ پرداخت شده
(کد حساب‌های: ۳/۲/۰۶۵۰)		
بس: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده	××××	به مبلغ پرداخت شده
(کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)		

۲-۲-۳- از آنجایی که با پرداخت بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، تعهدات بانک گشایش‌کننده و بانک تأییدکننده (در صورت وجود) نسبت به ذینفع کاهش می‌یابد، لذا در دفاتر بانک‌های یادشده، ثبت‌های حسابداری برگشت بخشی از تعهدات مزبور به شرح ذیل اعمال می‌گردد:

۲-۲-۱- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک گشایش‌کننده:

بد: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری/مدت‌دار	××××	به مبلغ پرداخت شده به ذینفع
(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)		
بس: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده	××××	به مبلغ پرداخت شده به ذینفع
(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)		

۲-۲-۳- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک تأییدکننده:

بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	××××	به مبلغ پرداخت شده به ذینفع
(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)		
بس: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	××××	به مبلغ پرداخت شده به ذینفع
(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)		

۲-۲-۴- با توجه به تأمین بخشی از مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده از سوی متقاضی، تعهد وی در قبال بانک گشایش‌کننده کاهش می‌یابد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک مورد اشاره برگشت می‌گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بس: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۶- ثبت‌های حسابداری بانک گشایش‌کننده در زمان ارائه اسناد:

۶-۱- در صورتی که اسناد مستقیماً یا از طریق بانک تعیین‌شده جهت پرداخت یا بانک تأییدکننده به بانک گشایش‌کننده ارائه شود، بانک گشایش‌کننده باید در بدو امر و قبل از بررسی اسناد، نسبت به اعمال ثبت‌های حسابداری ذیل در دفاتر خود اقدام نماید:

۶-۱-۱- ثبت مبلغ اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به مبلغ اسناد ارائه شده	××××	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ اسناد ارائه شده	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۶-۱-۲- ثبت تعداد برگ‌های اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به ازای هر برگ یک ریال	××××	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ یک ریال	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

تبصره - چنانچه پس از بررسی اسناد ارائه شده از سوی ذینفع، مشخص گردد اسناد مزبور مغایر بوده و به ذینفع عودت شود یا اسناد یادشده مورد قبول قرار گیرد و با ذینفع در خصوص پرداخت وجه به وی در اعتبار اسنادی داخلی دیداری و یا صدور سند تعهد پرداخت در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار تعیین تکلیف گردد، ثبت‌های حسابداری ردیف‌های (۶-۱-۱) و (۶-۱-۲) فوق عیناً برگشت می‌شود.

۶-۱-۳- ثبت حسابداری محاسبه و مطالبه کارمزد بررسی اسناد یا پذیرش پرداخت، بر اساس مفاد ماده (۷) «ضوابط

ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی:

به مبلغ کارمزد متعلقه	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال
		(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰ یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه	xxxx	بس: حساب کارمزد دریافتی
		(کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۶-۲- چنانچه اسناد ارائه شده از سوی ذینفع، پس از بررسی حسب ضوابط بررسی اسناد، مطابق باشد و یا در

صورت مغایرت در اسناد، در چارچوب مفاد مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (UCP)، بانک گشایش‌کننده مغایرت مزبور را به متقاضی اعلام و وی نیز موافقت خود را در این رابطه اظهار داشته باشد، بانک گشایش‌کننده باید ثبت‌های حسابداری زیر را در دفاتر خود اعمال نماید:

۶-۲-۱- در اعتبار اسنادی داخلی دیداری، ثبت حسابداری پرداخت وجه به ذینفع به شرح ذیل می‌باشد:

به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/مبلغ اسناد ارائه شده	xxxx	بد: اموال/خدمات خریداری شده برای مرابحه (دولتی/غیردولتی)
		(کد حساب‌های: ۸۷۵ و ۳/۱/۰۸۸۵)
به مبلغ پیش پرداخت‌شده به ذینفع بابت اسناد مذکور	xxxx	بس: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی
		(کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ پرداخت‌شده	xxxx	بس: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده
		(کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۶-۲-۲- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، ثبت حسابداری صدور سند تعهد پرداخت به شرح ذیل می‌باشد:

به مبلغ بهای تمام‌شده اموال/مبلغ اسناد ارائه شده	xxxx	بد: اموال/خدمات خریداری شده برای مرابحه (دولتی/غیردولتی)
		(کد حساب‌های: ۸۷۵ و ۳/۱/۰۸۸۵)
به مبلغ پیش پرداخت‌شده به ذینفع بابت اسناد مذکور	xxxx	بس: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی
		(کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ باقیمانده وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد	xxxx	بس: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی
		(کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)

۶-۲-۱- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، در سررسید پرداخت، هم‌زمان با پرداخت وجه به ذینفع و

تسویه حساب با وی، باید ثبت حسابداری زیر در دفاتر اعمال شود:

به مبلغ پرداخت‌شده	××××	بده: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و پروات ریالی
		مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی
		(کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)
به مبلغ پرداخت‌شده	××××	بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده
		(کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۶-۲-۳- برگشت تعهدات بانک نسبت به ذینفع در زمان ارائه اسناد مطابق، به شرح زیر در دفاتر ثبت

می‌گردد:

به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش‌پرداخت مربوط	××××	بده: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری/مدت‌دار
		(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)
به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش‌پرداخت مربوط	××××	بسی: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده
		(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)

۶-۲-۴- در صورتی که از ذینفع بابت پیش‌پرداخت، ضمانت‌نامه اخذ شده باشد، ثبت برگشت مبلغ

ضمانت‌نامه مأخوذه به عنوان وثیقه مبلغ پرداختی به ذینفع، به شرح زیر می‌باشد:

مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه	××××	بده: طرف حساب‌های انتظامی
		(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه	××××	بسی: حساب‌های انتظامی - ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی
		(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۶-۲-۵- در صورتی که از ذینفع بابت پیش‌پرداخت، ضمانت‌نامه اخذ شده باشد، ثبت برگشت تعداد برگ‌های

ضمانت‌نامه مأخوذه به شرح زیر می‌باشد:

به ازای هر برگ یک ریال	××××	بده: طرف حساب‌های انتظامی
		(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به ازای هر برگ یک ریال	××××	بسی: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی
		(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۶-۲-۶- پس از ارائه اسناد مطابق و تکمیل فرآیند واگذاری اموال یا خدمات به متقاضی، سود ناشی از واگذاری اسناد ارائه شده، تحقق یافته محسوب و به شرح زیر در دفاتر شناسایی می‌گردد:

به مبلغ سود محاسبه شده مرابحه نقدی اسناد ارائه شده	××××	بد: سود و کارمزد سال‌های آینده - سود مرابحه نقدی (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)
به مبلغ سود محاسبه شده مرابحه نقدی اسناد ارائه شده	××××	بس: حساب درآمدهای متفرقه (کد حساب: ۳/۲/۰۸۲۰)

۶-۲-۷- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، ثبت حسابداری اخذ میان دریافت از متقاضی به شرح ذیل می‌باشد:

به مبلغ میان دریافت مأخوذه	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ میان دریافت مأخوذه	××××	بس: پیش دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۳۶۸ و ۳۶۹)

۶-۲-۷-۱- به منظور الزام متقاضی به پرداخت میان دریافت به بانک گشایش‌کننده به هنگام ارائه اسناد مطابق یا تاریخ پذیرش اسناد از سوی متقاضی، بانک یادشده می‌تواند موضوع مزبور را به عنوان شرط ضمن عقد لازم خارج، در قرارداد فی مابین خود و متقاضی درج نماید و مستند به مواد (۲۲۱) و (۲۳۰) قانون مدنی با وی شرط نماید که در صورت عدم ایفای به موقع تعهد مربوط به میان دریافت، وی ملزم به پرداخت مبلغی به عنوان خسارت می‌باشد. در این حالت و در صورت استتکاف متقاضی از پرداخت میان دریافت به بانک گشایش‌کننده، بانک مزبور موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بد: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بس: وجه التزام دریافتی از محل سایر مطالبات بانک (کد حساب: ۳/۲/۰۷۶۰)

۳-۶- چنانچه اعتبار اسنادی داخلی، دیداری و بر پایه عقد مرابحه نقدی باشد، باید هم‌زمان با پذیرش پرداخت توسط بانک گشایش‌کننده، ثبت‌های حسابداری زیر در دفاتر وی اعمال شود:

۳-۶-۱- ثبت حسابداری تحویل اموال/خدمات موضوع اعتبار اسنادی داخلی به متقاضی:

مبلغ تسهیلات اعطایی	xxxx	بد: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مرابحه/دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	xxxx	بد: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال	xxxx	بس: اموال/خدمات خریداری شده برای مرابحه (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۸۷۵ و ۳/۱/۰۸۸۵)

۳-۶-۲- ثبت دریافت وجه از متقاضی:

به مبلغ تسهیلات اعطایی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ تسهیلات اعطایی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مرابحه/دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)

۳-۶-۳- در صورت استنکاف متقاضی از پرداخت وجه در اعتبار اسنادی داخلی دیداری بر پایه عقد مرابحه نقدی، بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد، ضمن طبقه‌بندی تسهیلات موضوع بند (۳-۶-۱) طبق مفاد «دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری»، در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بد: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۴-۶- چنانچه اعتبار اسنادی داخلی، مدت‌دار و بر پایه عقد مراحه نقدی باشد، باید ثبت‌های حسابداری زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال شود:

۴-۶-۱- ثبت تحویل اموال/خدمات موضوع اعتبار اسنادی داخلی به متقاضی در زمان صدور سند پذیرش پرداخت:

به مبلغ قابل دریافت	××××	بد: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و پروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی) - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی مدت‌دار (کد حساب‌های: ۰۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)
به مبلغ پیش دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بد: پیش دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال	××××	بس: اموال/خدمات خریداری شده برای مراحه (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۸۷۵ و ۳/۱/۰۸۸۵)

۴-۶-۲- ثبت انتقال به سرفصل تسهیلات مراحه در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی:

به مبلغ قابل دریافت	××××	بد: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مراحه/دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ قابل دریافت	××××	بس: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و پروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی) - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی مدت‌دار (کد حساب‌های: ۰۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)

۴-۶-۳- ثبت دریافت وجه از متقاضی در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی:

به مبلغ دریافت‌شده	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۰۰۱۰/۳/۱)
به مبلغ دریافت‌شده	××××	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مراحه/دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)

۴-۶-۴- در صورت استنکاف متقاضی از پرداخت وجه در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار بر پایه عقد

مراحه نقدی در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، ضمن این‌که ثبت دریافت وجه از متقاضی در سررسید اعتبار اسنادی داخلی اعمال نمی‌گردد و تسهیلات موضوع بند (۶-۴-۲) مشمول طبقه‌بندی طبق مفاد «دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری» می‌شود، بانک گشایش‌کننده

موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بده: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی	(کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	××××	بسی: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی	(کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۵-۶- چنان چه اعتبار اسنادی داخلی، دیداری و بر پایه عقد مرابحه نسبه باشد، باید هم‌زمان با پذیرش پرداخت توسط بانک گشایش‌کننده، ثبت حسابداری زیر در دفاتر وی اعمال شود:

۵-۶-۱- ثبت اعطای تسهیلات به متقاضی:

مبلغ تسهیلات اعطایی (به مبلغ فروش نقدی پس از کسر پیش‌دریافت)	××××	بده: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مرابحه/دولتی/غیردولتی	(کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بده: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به میزان سود دوران بازپرداخت در مرابحه نسبه	××××	بده: سود دریافتنی تسهیلات	(کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال	××××	بسی: اموال/خدمات خریداری شده برای مرابحه (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۸۷۵ و ۳/۱/۰۸۸۵)
به میزان سود دوران بازپرداخت در مرابحه نسبه	××××	بسی: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)

۶-۶- چنان چه اعتبار اسنادی داخلی، مدت‌دار و بر پایه عقد مرابحه نسبه باشد، باید ثبت‌های حسابداری زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال شود:

۶-۶-۱- ثبت تحویل اموال/خدمات موضوع اعتبار اسنادی داخلی به متقاضی هم‌زمان با صدور سند پذیرش پرداخت:

به مبلغ قابل دریافت	××××	بده: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۰۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بده: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال	××××	بسی: اموال/خدمات خریداری شده برای مرابحه (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۸۷۵ و ۳/۱/۰۸۸۵)

۶-۲- ثبت اعطای تسهیلات مرابحه به متقاضی در سررسید پرداخت وجه به ذینفع:

به مبلغ تسهیلات اعطایی	××××	بد: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مرابحه/دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵ و ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به میزان سود دوران بازپرداخت در مرابحه نسبه	××××	بد: سود دریافتنی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به مبلغ قابل دریافت	××××	بی: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی) - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی مدت‌دار (کد حساب‌های: ۰۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)
به میزان سود دوران بازپرداخت در مرابحه نسبه	××××	بی: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)

تبصره - چنانچه حسب مفاد تبصره (۳) ماده (۱۵) دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی، در اعتبار اسنادی داخلی در قالب عقد مرابحه نقدی، در زمان ارائه اسناد مطابق، متقاضی درخواست دریافت تسهیلات نماید و بانک گشایش‌کننده نیز موافقت خود را اعلام داشته باشد، باید ابتدا قرارداد مرابحه نقدی اقاله و سپس قرارداد مرابحه نسبه به ترتیب مقرر در دستورالعمل مذکور بین آن‌ها منعقد گردد. لذا در صورت بروز چنین موضوعی، باید در دفاتر بانک گشایش‌کننده، به جای ثبت‌های حسابداری ردیف (۳-۶) و (۴-۶)، حسب این که اعتبار اسنادی داخلی، دیداری یا مدت‌دار می‌باشد، اسناد حسابداری ردیف (۵-۶) و (۶-۶) صادر و سایر رویدادهای مالی مربوط به بازپرداخت تسهیلات، مطابق با ثبت‌های حسابداری ردیف‌های (۱۰) الی (۱۵) بخش دوم این دستورالعمل انجام گیرد. در صورت لزوم اخذ وثایق اضافی، ثبت‌های حسابداری لازم در خصوص اخذ وثایق و نیز کارمزدهای مترتب بر ارزیابی آن، باید مطابق با مفاد ردیف (۱) بخش دوم این دستورالعمل اعمال گردد.

۶-۷- با توجه به تعیین تکلیف مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده، مانده تعهدات متقاضی در قبال بانک گشایش‌کننده در زمان دریافت وجه از متقاضی یا اعطای تسهیلات به وی به شرح ذیل در دفاتر بانک مورد اشاره برگشت می‌گردد:

به مبلغ باقیمانده تعهدات متقاضی	××××	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ باقیمانده تعهدات متقاضی	××××	بی: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۷- ثبت‌های حسابداری بانک‌های تأییدکننده و تعیین‌شده در زمان ارائه اسناد از سوی ذینفع:

۷-۱- در صورتی که اسناد به بانک تأییدکننده یا بانک تعیین‌شده ارائه شود، بانک‌های مزبور باید در بدو

امر و قبل از هر گونه اقدام، ثبت‌های حسابداری ذیل را در دفاتر خود اعمال نمایند:

۷-۱-۱- ثبت اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به مبلغ اسناد ارائه شده	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ اسناد ارائه شده	xxxx	بسی: طرف حساب‌های انتظامی	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۷-۱-۲- ثبت تعداد برگ‌های اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به ازای هر برگ یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ یک ریال	xxxx	بسی: طرف حساب‌های انتظامی	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

تبصره - چنانچه اسناد توسط بانک تعیین‌شده به بانک گشایش‌کننده یا بانک تأییدکننده ارسال شود یا پس از بررسی اسناد ارائه شده از سوی ذینفع توسط بانک تأییدکننده، مشخص گردد اسناد مزبور مغایر بوده و به ذینفع عودت شود یا اسناد یادشده مورد قبول قرار گیرد و با ذینفع در خصوص پرداخت وجه به وی در اعتبار اسنادی داخلی دیداری و یا صدور سند تعهد پرداخت در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار تعیین تکلیف گردد یا توسط بانک تأییدکننده جهت وصول ارائه شود، ثبت‌های حسابداری فوق عیناً برگشت می‌شود.

۷-۱-۳- ثبت حسابداری محاسبه و مطالبه کارمزد بررسی اسناد یا پذیرش پرداخت، بر اساس مفاد تبصره ذیل ماده

(۷) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»:

به مبلغ کارمزد متعلقه	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال	(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه	xxxx	بسی: حساب کارمزد دریافتی	(کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۲-۷- در صورتی که اسناد ارائه شده از سوی ذینفع مطابق باشد، هم‌زمان با پذیرش پرداخت، تعهد بانک تأییدکننده انجام شده است، لذا برگشت تعهدات بانک یادشده به شرح زیر در دفاتر ثبت می‌شود:

به مبلغی که تعهد آن ایفاء گردیده است به مبلغی که تعهد آن ایفاء گردیده است	×××× ××××	بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها بسی: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸) (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)

تبصره - چنان‌چه اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار باشد و اسناد مطابق از سوی ذینفع به بانک گشایش‌کننده ارائه گردد، سند تعهد پرداخت توسط بانک مزبور صادر گردیده و لذا تعهدات بانک تأییدکننده وفق ثبت فوق در سررسید سند تعهد پرداخت برگشت داده می‌شود.

۳-۷- در صورتی که اسناد مطابق ارائه شده مربوط به اعتبار اسنادی داخلی دیداری باشد، بانک تعیین‌شده (در صورت اخذ مجوز قبلی بانک گشایش‌کننده) و یا بانک تأییدکننده موظف به پذیرش پرداخت و پرداخت وجه به ذینفع می‌باشد، لذا علاوه بر ثبت‌های حسابداری ردیف (۷-۱) و (۷-۲)، در تاریخ یادشده ثبت ذیل در دفاتر بانک‌های مزبور اعمال می‌شود:

به مبلغ پرداخت‌شده به ذینفع به مبلغ پرداخت‌شده به ذینفع	×××× ××××	بد: حساب بین بانک‌ها بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده	(کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰) (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۳-۷-۱- بانک تعیین‌شده و یا بانک تأییدکننده پس از پرداخت وجه به ذینفع، اسناد مربوط به آن را جهت وصول وجه به بانک ذی‌ربط ارسال می‌دارد. پس از دریافت وجه مزبور، بانک تعیین‌شده و یا بانک تأییدکننده وصول مبلغ مذکور را به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌نماید:

به مبلغ دریافت‌شده به مبلغ دریافت‌شده	×××× ××××	بد: صندوق یا حساب بانک گشایش‌کننده/بانک تأییدکننده بسی: حساب بین بانک‌ها	(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)

۴-۷- در صورتی که اسناد مطابق ارائه شده مربوط به اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار باشد، بانک تعیین شده (در صورت اخذ مجوز قبلی بانک گشایش کننده) و یا بانک تأییدکننده موظف به پذیرش پرداخت و تعهد پرداخت وجه آن به ذینفع در سررسید پرداخت می‌باشد، لذا بانک‌های مزبور باید علاوه بر ثبت‌های حسابداری ردیف (۷-۱) و (۷-۲)، در تاریخ پذیرش پرداخت (صدور سند تعهد پرداخت)، رویداد مالی یادشده را به شرح زیر در دفاتر خود ثبت نمایند:

به مبلغ وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد	xxxxx	بده: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)
به مبلغ وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد	xxxxx	بسی: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)

۴-۷-۱- در سررسید پرداخت، بانک تعیین شده و یا بانک تأییدکننده هم‌زمان با پرداخت وجه به ذینفع و تسویه حساب با وی، باید ثبت حسابداری زیر در دفاتر خود صادر نمایند:

به مبلغ پرداخت‌شده	xxxxx	بده: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)
به مبلغ پرداخت‌شده	xxxxx	بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۴-۷-۲- در سررسید پرداخت، وصول وجه از بانک ذی‌ربط، به شرح ذیل در دفاتر بانک تعیین شده و یا بانک تأییدکننده اعمال می‌شود:

به مبلغ دریافت‌شده	xxxxx	بده: صندوق یا حساب بانک گشایش کننده/بانک تأییدکننده (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافت‌شده	xxxxx	بسی: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)

تبصره - در صورت ارائه اسناد مطابق به بانک تأییدکننده و یا بانک تعیین شده و پذیرش پرداخت توسط بانک‌های یادشده، بانک گشایش‌کننده می‌بایست به محض اطلاع، ثبت‌های حسابداری لازم از جمله شناسایی بدهی به بانک تأییدکننده/تعیین شده و برگشت تعهدات در قبال ذینفع را در دفاتر خود اعمال نماید.

۸- ثبت‌های حسابداری اصلاح اعتبار اسنادی داخلی:

۸-۱- چنانچه وفق مفاد فصل پنجم «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، حسب درخواست متقاضی، پذیرش بانک گشایش‌کننده و موافقت ذینفع، اعتبار اسنادی داخلی اصلاح گردد، به عنوان مثال؛ سررسید یا مبلغ اعتبار اسنادی داخلی تغییر یابد، بانک‌های ذی‌ربط موظفند در دفاتر خود تمامی ثبت‌های حسابداری مرتبط با آن اصلاحیه، از جمله ثبت‌های حسابداری تعدیل وثایق، کارمزد و تعهدات را به شرح مندرج در این دستورالعمل اعمال نمایند. در صورت موافقت بانک تأییدکننده با اصلاح اعتبار اسنادی داخلی، بانک مزبور نیز موظف می‌باشد؛ ثبت‌های اصلاحی لازم را در دفاتر خود اعمال نماید.

۹- ثبت‌های حسابداری درخواست ابطال یا انقضای مدت اعتبار اسنادی داخلی و عدم ارائه اسناد مطابق از سوی ذینفع:

۹-۱- در صورتی که قبل از سررسید اعتبار اسنادی داخلی، بنا به هر دلیلی درخواست ابطال اعتبار اسنادی داخلی مطرح و بر اساس ضوابط و مقررات، با این موضوع موافقت و اعتبار اسنادی داخلی مزبور ابطال گردد و یا مدت اعتبار اسنادی داخلی به اتمام رسیده باشد و در طی این مدت، ذینفع اسناد مطابق را ارائه ننموده باشد و یا در صورت مغایرت در اسناد و اعلام به متقاضی، وی عدم موافقت خود را در این رابطه اظهار داشته باشد؛ بانک‌های ذی‌ربط موظف می‌باشند، ثبت‌های حسابداری مربوط به برگشت پیش‌دریافت، تعهدات، وثایق، قراردادهای ... را در دفاتر خود اعمال نمایند. همچنین بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد؛ در چارچوب ماده (۴) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» مبلغ سود مرابحه نقدی موضوع ماده (۳) ضوابط مذکور را پس از کسر

حداکثر ۹۰ درصد به عنوان جبران هزینه‌های عملیاتی بانک، به متقاضی عودت دهد. لذا ثبت حسابداری زیر در دفاتر وی اعمال خواهد شد:

به مبلغ مانده حساب	xxxx	بده: سود و کارمزد سال‌های آینده - سود مباحه نقدی (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)
به مبلغ برگشت‌شده به متقاضی	xxxx	بسی: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ مابه‌التفاوت بابت جبران هزینه‌های عملیاتی بانک گشایش‌کننده	xxxx	بسی: حساب درآمدهای متفرقه (کد حساب: ۳/۲/۰۸۲۰)

۱۰- ثبت‌های حسابداری بانک‌گشایش‌کننده در مراحل بازپرداخت تسهیلات اعطایی در قالب عقد مباحه نسبه:

۱-۱۰ در صورتی که تسهیلات اعطایی مباحه به صورت نسبه دفعی بازپرداخت گردد، وصول تسهیلات در سررسید، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ تسهیلات اعطایی و سود مربوط/مبلغ وصولی	xxxx	بده: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به اصل تسهیلات از مبلغ وصولی	xxxx	بسی: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مباحه/دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ سود تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به سود تسهیلات از مبلغ وصولی	xxxx	بسی: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)

۲-۱۰ در صورتی که تسهیلات اعطایی مباحه به صورت نسبه دفعی بازپرداخت گردد، شناسایی درآمد در سررسید تسهیلات به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان سود دوران بازپرداخت	xxxx	بده: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود دوران بازپرداخت	xxxx	بسی: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۳-۱۰- در صورتی که تسهیلات اعطایی مباحه به صورت نسبه اقساطی بازپرداخت گردد، وصول تسهیلات در سررسید هر قسط، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان مبلغ هر قسط	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به میزان اصل قسط	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مباحه/دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به میزان سود قسط	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)

۴-۱۰- در صورتی که تسهیلات اعطایی مباحه به صورت نسبه اقساطی بازپرداخت گردد، شناسایی در آمد در سررسید هر قسط به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان سود مربوط به قسط	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود مربوط به قسط	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۵-۱۰- چنان‌چه تسهیلات اعطایی مباحه نسبه دفعی و اقساطی در سررسید مقرر بازپرداخت نگردد، در سررسید تسهیلات یا هر قسط، درآمد مربوط شناسایی و به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان سود دوران بازپرداخت در مباحه نسبه دفعی	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
یا سود مربوط به قسط در مباحه نسبه اقساطی		
به میزان سود دوران بازپرداخت در مباحه نسبه دفعی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)
یا سود مربوط به قسط در مباحه نسبه اقساطی		

۱۱- ثبت‌های حسابداری تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات مباحه نسبه در مقطع تهیه صورت‌های

مالی:

۱۱-۱- در صورتی که زمان سررسید (تسویه) قرارداد به گونه‌ای باشد که بخشی از سود آن مربوط به یک دوره مالی و بخشی دیگر مربوط به دوره/های مالی آتی باشد، بانک گشایش‌کننده باید حسب ضوابط

ابلاغی از سوی بانک مرکزی، بابت تعدیل سود، ثبت حسابداری زیر را در مقطع تهیه صورت‌های مالی در دفاتر خود اعمال نماید:

به میزان سود متعلقه	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی)
		(کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود متعلقه	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات
		(کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۱-۲ در زمان سررسید تسهیلات/قسط که در دوره آینده خواهد بود، دو حالت به شرح ذیل محتمل می‌باشد:

۱۱-۲-۱ حالت اول: در صورتی که تسهیلات در سررسید، تسویه (وصول) شود، علاوه بر ثبت‌های حسابداری وصول تسهیلات نسبه دفعی و اقساطی به ترتیب به شرح ثبت‌های ردیف (۱۰-۱) و (۱۰-۳) این بخش، ثبت حسابداری زیر نیز انجام می‌شود:

به میزان سود متعلقه دوره مالی	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی)
		(کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود متعلقه دوره مالی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات
		(کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۱-۲-۲ حالت دوم: در صورتی که تسهیلات در سررسید، تسویه (وصول) نشود، صرفاً ثبت حسابداری ذیل اعمال می‌شود:

به میزان سود متعلقه دوره مالی	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی)
		(کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود متعلقه دوره مالی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات
		(کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۲- ثبت‌های حسابداری شناسایی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین:

۱۲-۱- در مورد تسهیلاتی که در سررسید وصول نشده است، بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بد: وجه‌التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بس: وجه‌التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۱۲-۱-۱- بانک گشایش‌کننده موظف است در صورت عدم تحقق معیارهای شناسایی درآمد وفق ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، شناسایی درآمد تسهیلات اعم از سود و وجه‌التزام متعلقه را به روش تعهدی متوقف نموده و ثبت‌های حسابداری زیر را برای تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات و وجه‌التزام تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده در دفاتر خود اعمال نماید:

۱۲-۱-۱-۱- ثبت حسابداری تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات:

به میزان سودهای سررسید شده‌ی شناسایی نشده	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سودهای سررسید شده‌ی شناسایی نشده	xxxx	بس: سود معوق تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۶۰۰ و ۳/۲/۰۵۹۰)

۱۲-۱-۲- ثبت حسابداری تعدیل وجه‌التزام تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده:

به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده	xxxx	بد: وجه‌التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده	xxxx	بس: وجه‌التزام معوق تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۰۷۶۸، ۰۷۶۷، ۰۷۶۶، ۰۷۶۵ و ۳/۲/۰۷۶۵)

۱۳- ثبت‌های حسابداری وصول تسهیلات پس از سررسید و قبل از انتقال به طبقات غیر جاری:

۱۳-۱- در صورتی که تسهیلات اعطایی مراحله نسیه دفعی، پس از سررسید و قبل از انتقال تسهیلات مذکور

به طبقات غیر جاری وصول گردد، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به مبلغ اصل، سود و وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین تسهیلات اعطایی/مبلغ وصولی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به اصل تسهیلات از مبلغ وصولی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مراحله دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ سود تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به سود تسهیلات از مبلغ وصولی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان مابه‌التفاوت کل وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه و وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۱۳-۲- در صورتی که تسهیلات اعطایی مراحله نسیه اقساطی، پس از سررسید و قبل از انتقال تسهیلات

مذکور به طبقات غیر جاری وصول گردد، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به مبلغ اصل، سود و وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین قسط یا اقساط وصولی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل قسط یا اقساط وصولی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مراحله دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به مبلغ سود قسط یا اقساط وصولی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان مابه‌التفاوت کل وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه و وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۱۴- ثبت حسابداری وصول تسهیلات قبل از سررسید:

۱۴-۱ در صورت بازپرداخت تسهیلات قبل از سررسید، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به میزان مبلغ وصولی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به میزان سود تسهیلات وصولی	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان اصل تسهیلات وصولی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مراجعه/دولتی/غیردولتی (کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۰ و ۳/۱/۰۵۷۵)
به میزان سود تسهیلات وصولی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان سود دریافتی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۵- ثبت‌های حسابداری زمان تسویه قرارداد مراجعه نقدی یا نسیه:

۱۵-۱ پس از تسویه کامل قرارداد مراجعه، قرارداد مزبور به شرح ذیل از حساب‌های انتظامی برگشت می‌شود:

به مبلغ یک ریال	xxxx	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به مبلغ یک ریال	xxxx	بس: حساب‌های انتظامی - قراردادهای مراجعه اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۱۵-۲ پس از استرداد وثایق مأخوذه، حساب‌های انتظامی مربوط به وثایق مأخوذه به شرح ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

به مبلغ تهرین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به مبلغ تهرین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بس: حساب‌های انتظامی - وثایق اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۱۵-۳- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح

ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال ××××

بده: طرف حساب‌های انتظامی

(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال ××××

بس: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و

اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

بخش سوم: عملیات حسابداری اعتبار اسنادی داخلی در قالب عقد استصناع

عملیات حسابداری مربوط به اعتبار اسنادی داخلی در قالب عقد استصناع به شرح ذیل می‌باشد:

۱- ثبت‌های حسابداری پیش‌دریافت و وثایق مأخوذه:

- ۱-۱- مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی وفق ماده (۴) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه	xxxx	بس: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۳۶۸ و ۳۶۹)

- ۲-۱- قبل از انعقاد قرارداد فی‌مابین متقاضی و بانک گشایش‌کننده، باید وثایق و تضامین لازم و کافی وفق مفاد مواد (۶) و (۷) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» از متقاضی اخذ شود. پس از اخذ وثایق از متقاضی، چنان‌چه وثایق مزبور از نوع اموال منقول و یا غیرمنقول باشد، به مبلغ ترهین، اگر از نوع اشیاء قیمتی باشد، به ارزش کارشناسی اشیاء مزبور، در صورتی‌که از نوع اوراق بهادار تضمینی باشد، به مبلغ تعهد شده و چنان‌چه از نوع سهام باشد، به مبلغ قیمت مورد محاسبه، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - وثایق اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

- ۳-۱- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۴-۱- محاسبه و اخذ کارمزد ارزیابی وثایق در چارچوب ضوابط ابلاغی، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

به مبلغ کارمزد متعلقه	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه	xxxx	بس: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۲- ثبت‌های حسابداری زمان انعقاد قرارداد با متقاضی در قالب عقد استصناع:

۲-۱- طبق مفاد «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، چنان‌چه موضوع اعتبار اسنادی داخلی، کالایی باشد که در زمان گشایش اعتبار اسنادی داخلی نزد ذینفع موجود نبوده و مستلزم ساخت آن در آینده باشد، گشایش اعتبار اسنادی داخلی بر پایه عقد استصناع صورت می‌پذیرد. در این صورت باید بین بانک گشایش‌کننده و متقاضی عقد استصناع منعقد شود که پس از انعقاد قرارداد استصناع اول بین متقاضی و بانک گشایش‌کننده، قرارداد مذکور در حساب انتظامی قراردادها به مبلغ یک ریال به شرح ذیل ثبت می‌گردد:

به مبلغ یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - قراردادهای استصناع اول اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ یک ریال	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۲-۲- مبلغ دریافتی بابت ابطال تمبر مالیاتی باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ تمبر	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ تمبر	xxxx	بس: حساب تمبر مالیاتی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۵۰)

۳- ثبت‌های حسابداری گشایش اعتبار اسنادی داخلی و ابلاغ آن به ذینفع:

۳-۱- پس از انعقاد قرارداد استصناع فی مابین بانک گشایش‌کننده و متقاضی، بانک مزبور در چارچوب ضوابط و مقررات، اقدام به گشایش اعتبار اسنادی داخلی به نفع ذینفع می‌نماید. در این مرحله بابت تعهدات بانک گشایش‌کننده به ذینفع، سند حسابداری زیر صادر می‌گردد:

بده: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)	××××	به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده
بسی: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده- دیداری/مدت‌دار (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)	××××	به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده

تبصره - شایان ذکر است؛ با عنایت به این که قرارداد فی مابین بانک گشایش‌کننده و متقاضی بر پایه عقد استصناع می‌باشد و نیز لحاظ این مهم که قرارداد استصناع دوم در قالب گشایش اعتبار اسنادی داخلی به نفع ذینفع متجلی می‌شود، لذا اعمال ثبت‌های حسابداری استصناع دوم مذکور در «دستورالعمل حسابداری عقد استصناع»، در خصوص اعتبار اسنادی داخلی موضوعیت نداشته و صرفاً باید ثبت‌هایی درج گردد که در این دستورالعمل ذکر گردیده است.

۳-۲- مبلغ دریافتی بابت ابطال تمبر مالیاتی باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

بده: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)	××××	به مبلغ تمبر
بسی: حساب تمبر مالیاتی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۵۰)	××××	به مبلغ تمبر

۳-۳- در زمان گشایش اعتبار اسنادی داخلی، بر اساس مفاد ماده (۳) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، سود استصناع نقدی محاسبه و با توجه به این که در این مقطع شرایط تحقق درآمد مزبور کامل نشده است، در صورت دریافت وجه، رویداد مالی یادشده به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

به مبلغ سود محاسبه شده استصناع نقدی	××××	بد: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ سود محاسبه شده استصناع نقدی	××××	پس: سود و کارمزد سال‌های آینده - سود استصناع نقدی (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)

تبصره - چنان‌چه تاریخ گشایش اعتبار اسنادی داخلی در یک دوره مالی و سررسید آن در دوره دیگری باشد، بانک گشایش‌کننده باید حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، در مقطع تهیه صورت‌های مالی ثبت حسابداری لازم را بابت تعدیل درآمد کارمزد گشایش اعتبار اسنادی داخلی در دفاتر خود اعمال نماید.

۳-۴- از آن جایی که در زمان گشایش اعتبار اسنادی داخلی، متقاضی نیز در خصوص تأمین مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده در قبال بانک گشایش‌کننده متعهد می‌گردد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک یادشده ثبت می‌گردد:

به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده پس از کسر پیش‌دریافت از متقاضی	××××	بد: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)
به مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده پس از کسر پیش‌دریافت از متقاضی	××××	پس: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)

۳-۵- بر اساس مفاد ماده (۵) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، در صورتی ابلاغ پیام گشایش/اصلاح اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع مشمول اخذ کارمزد می‌گردد که از طریق بانک دیگری به غیر از بانک گشایش‌کننده صورت پذیرد. لذا در این مرحله، بانک گشایش‌کننده بابت ابلاغ اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، ولو این‌که از طریق شعب دیگر همان بانک صورت پذیرد، مجاز به دریافت کارمزد ابلاغ نمی‌باشد. لیکن کارمزد بانک ابلاغ‌کننده بابت ابلاغ پیام گشایش/اصلاح اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، به شرح ذیل در دفاتر بانک یادشده ثبت می‌گردد:

به مبلغ کارمزد متعلقه (حداکثر ۲۰۰,۰۰۰ ریال)	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه (حداکثر ۲۰۰,۰۰۰ ریال)	××××	بس: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۴- ثبت‌های حسابداری تأیید اعتبار اسنادی داخلی:

۴-۱- چنانچه بنا به درخواست و یا اجازه بانک گشایش‌کننده، بانک دیگری تأیید خود را بر اعتبار اسنادی داخلی بیافزاید، بانک تأییدکننده باید ثبت حسابداری زیر را بابت تأییدیه مذکور در دفاتر خود اعمال نماید:

به مبلغ کل اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده	××××	بد: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)
به مبلغ کل اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده	××××	بس: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)

۴-۲- بر اساس مفاد ماده (۶) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، مبلغ کارمزد بانک تأییدکننده بابت تأیید اعتبار اسنادی داخلی، به شرح زیر در دفاتر وی ثبت می‌گردد:

به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بس: حساب سود و کارمزد سال‌های آینده (کد حساب: ۳/۲/۰۵۸۰)

تبصره - چنانچه تاریخ گشایش اعتبار اسنادی داخلی در یک دوره مالی و سررسید آن در دوره دیگری باشد، بانک تأییدکننده باید حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، در مقطع تهیه صورت‌های مالی ثبت حسابداری لازم را بابت تعدیل درآمد کارمزد تأیید اعتبار اسنادی داخلی در دفاتر خود اعمال نماید.

۵- ثبت حسابداری پیش‌پرداخت به ذینفع:

۵-۱- پیش‌پرداخت به ذینفع همراه با اخذ ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت بانکی از وی:

۵-۱-۱- چنانچه مقرر شده باشد؛ وفق ماده (۱۲) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به عنوان پیش‌پرداخت به ذینفع پرداخت گردد، حسب مفاد دستورالعمل مزبور، ابتدا باید وجه آن از سوی متقاضی تأمین گردد، لذا ثبت حسابداری زیر بابت دریافت وجه مزبور از متقاضی به شرح زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال می‌گردد:

بد: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)	به مبلغ دریافتی از متقاضی xxxx
بس: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)	به مبلغ دریافتی از متقاضی xxxx

۵-۱-۲- پس از دریافت وجه از متقاضی، مبلغ مزبور صرفاً باید در مقابل اخذ ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت بانکی از ذینفع، به وی پرداخت گردد. ثبت‌های حسابداری اخذ ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت بانکی از ذینفع معادل مبلغ تعهد شده، به شرح زیر در دفاتر اعمال می‌گردد:

۵-۱-۲-۱- ثبت مبلغ ضمانت‌نامه مأخوذه به عنوان وثیقه مبلغ پرداختی:

بد: حساب‌های انتظامی - ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه xxxx
بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه xxxx

۵-۲-۲-۱- ثبت تعداد برگ‌های ضمانت‌نامه:

بد: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	به ازای هر برگ یک ریال xxxx
بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	به ازای هر برگ یک ریال xxxx

۵-۱-۳- پرداخت وجه مقرر شده به ذینفع، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ پرداخت شده	xxxx	ریالی - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	بد: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	(کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)
به مبلغ پرداخت شده	xxxx	ریالی - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده	(کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۵-۱-۴- از آن جایی که با پرداخت بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، تعهدات بانک گشایش‌کننده و بانک تأییدکننده (در صورت وجود) نسبت به ذینفع کاهش می‌یابد، لذا در دفاتر بانک‌های یادشده، ثبت‌های حسابداری برگشت بخشی از تعهدات مزبور به شرح ذیل اعمال می‌گردد:

۵-۱-۴-۱- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک گشایش‌کننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	ریالی - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	بد: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری/مدت‌دار	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	ریالی - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	بسی: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)

۵-۱-۴-۲- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک تأییدکننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	ریالی - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	ریالی - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی	بسی: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها	(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)

۵-۱-۵- با توجه به تأمین بخشی از مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده از سوی متقاضی، تعهد وی در قبال بانک گشایش‌کننده کاهش می‌یابد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک مورد اشاره برگشت می‌گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بس: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۲-۵- پیش پرداخت به ذینفع بدون اخذ ضمانت نامه پیش پرداخت بانکی از وی:

۲-۵-۱- چنانچه به استناد مفاد تبصره (۲) ماده (۱۲) «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، با قبول تمامی مسئولیت‌های مترتبه توسط متقاضی، پیش پرداخت به ذینفع بدون اخذ ضمانت نامه پیش پرداخت بانکی از وی صورت پذیرد، بانک گشایش کننده در رابطه با وجه مزبور، مطالبه و یا بدهی نخواهد داشت و صرفاً به عنوان واسطه، مبلغ یادشده را از متقاضی دریافت و به ذینفع پرداخت می نماید. در این حالت تعهد بانک و مشتری بابت مبلغ اعتبار اسنادی داخلی کاهش می یابد و علاوه بر اعمال ثبت‌های اصلاحی لازم بابت کاهش مبلغ اعتبار اسنادی داخلی به شرح ردیف (۸) بخش سوم این دستورالعمل، سایر رویدادها به شرح ذیل در دفاتر اعمال می گردد. از این رو ثبت حسابداری زیر بابت دریافت وجه مزبور از متقاضی به شرح زیر در دفاتر بانک گشایش کننده اعمال می گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بد: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	××××	بس: بستانکاران موقت/ریال (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۶۵۰)

۲-۵-۲- پرداخت وجه مقرر شده به ذینفع، به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می شود:

به مبلغ پرداخت شده	××××	بد: بستانکاران موقت/ریال (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۶۵۰)
به مبلغ پرداخت شده	××××	بس: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۵-۲-۳- از آن جایی که با پرداخت بخشی از وجه اعتبار اسنادی داخلی به ذینفع، تعهدات بانک گشایش‌کننده و بانک تأییدکننده (در صورت وجود) نسبت به ذینفع کاهش می‌یابد، لذا در دفاتر بانک‌های یادشده، ثبت‌های حسابداری برگشت بخشی از تعهدات مزبور به شرح ذیل اعمال می‌گردد:

۵-۲-۳-۱- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک گشایش‌کننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بد: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری/مدت‌دار (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بس: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)

۵-۲-۳-۲- ثبت حسابداری برگشت بخشی از تعهدات در دفاتر بانک تأییدکننده:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بس: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)

۵-۲-۴- با توجه به تأمین بخشی از مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده از سوی متقاضی، تعهد وی در قبال بانک گشایش‌کننده کاهش می‌یابد لذا تعهدات وی به شرح ذیل در دفاتر بانک مورد اشاره برگشت می‌گردد:

به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ دریافتی از متقاضی	xxxx	بس: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۶- ثبت‌های حسابداری بانک گشایش‌کننده در زمان ارائه اسناد:

۶-۱- در صورتی که اسناد مستقیماً یا از طریق بانک تعیین‌شده جهت پرداخت یا بانک تأییدکننده به بانک گشایش‌کننده ارائه شود، بانک گشایش‌کننده باید در بدو امر و قبل از بررسی اسناد، نسبت به اعمال ثبت‌های حسابداری ذیل در دفاتر خود اقدام نماید:

۶-۱-۱- ثبت اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به مبلغ اسناد ارائه شده	××××	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	}
به مبلغ اسناد ارائه شده	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	

۶-۱-۲- ثبت تعداد برگ‌های اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به ازای هر برگ یک ریال	××××	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	}
به ازای هر برگ یک ریال	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	

تبصره - چنان‌چه پس از بررسی اسناد ارائه شده از سوی ذینفع، مشخص گردد اسناد مزبور مغایر بوده و به ذینفع عودت شود یا اسناد یادشده مورد قبول قرار گیرد و با ذینفع در خصوص پرداخت وجه به وی در اعتبار اسنادی داخلی دیداری و یا صدور سند تعهد پرداخت در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار تعیین تکلیف گردد، ثبت حسابداری ردیف‌های (۶-۱-۱) و (۶-۱-۲) فوق عیناً برگشت می‌شود.

۶-۱-۳- ثبت حسابداری محاسبه و مطالبه کارمزد بررسی اسناد یا پذیرش پرداخت، بر اساس مفاد ماده (۷) «ضوابط

ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»:

به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰)	}
به مبلغ کارمزد متعلقه	××××	بس: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)	

۲-۶- چنانچه اسناد ارائه شده از سوی ذینفع پس از بررسی حسب ضوابط بررسی اسناد، مطابق باشد و یا در صورت مغایرت در اسناد، در چارچوب مفاد مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (UCP)، بانک گشایش‌کننده مغایرت مزبور را به متقاضی اعلام و وی نیز موافقت خود را در این رابطه اظهار داشته باشد، بانک گشایش‌کننده باید ثبت‌های حسابداری زیر را در دفاتر خود اعمال نماید:

۲-۲-۱- در اعتبار اسنادی داخلی دیداری، ثبت حسابداری پرداخت وجه به ذینفع به شرح ذیل می‌باشد:

بده: اموال در جریان ساخت استصناع (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۸۷۶ و ۰۸۸۶/۳/۱)	xxxx	به مبلغ بهای تمام شده اموال/مبلغ اسناد ارائه شده
بسی: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۱۱۷۰/۳/۱)	xxxx	به مبلغ پیش‌پرداخت شده به ذینفع بابت اسناد مذکور
بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۰۳۱۰/۳/۲)	xxxx	به مبلغ پرداخت شده

۲-۲-۲- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، ثبت حسابداری صدور سند تعهد پرداخت به شرح ذیل می‌باشد:

بده: اموال در جریان ساخت استصناع (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۸۷۶ و ۰۸۸۶/۳/۱)	xxxx	به مبلغ بهای تمام شده اموال/مبلغ اسناد ارائه شده
بسی: حساب بدهکاران موقت/ریال - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۱۱۷۰/۳/۱)	xxxx	به مبلغ پیش‌پرداخت شده به ذینفع بابت اسناد مذکور
بسی: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۰۷۸۴/۳/۲)	xxxx	به مبلغ باقیمانده وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد

۲-۲-۱- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، در سررسید پرداخت، هم‌زمان با پرداخت وجه به ذینفع و

تسویه حساب با وی، باید ثبت حسابداری زیر در دفاتر اعمال شود:

بده: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۰۷۸۴/۳/۲)	xxxx	به مبلغ پرداخت شده
بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۰۳۱۰/۳/۲)	xxxx	به مبلغ پرداخت شده

۶-۲-۳- برگشت تعهدات بانک نسبت به ذینفع در زمان ارائه اسناد مطابق، به شرح زیر در دفاتر ثبت می‌گردد:

به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش‌پرداخت مربوط	××××	بد: حساب تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده - دیداری یا مدت‌دار (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۵)
به مبلغ اسناد ارائه شده پس از کسر پیش‌پرداخت مربوط	××××	بس: حساب طرف تعهدات بانک بابت اعتبارات اسنادی داخلی باز شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۵)

۶-۲-۴- در صورتی که از ذینفع بابت پیش‌پرداخت، ضمانت‌نامه اخذ شده باشد، ثبت برگشت مبلغ ضمانت‌نامه مأخوذه به عنوان وثیقه مبلغ پرداختی به شرح زیر می‌باشد:

مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه	××××	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
مبلغ تعهد شده در ضمانت‌نامه	××××	بس: حساب‌های انتظامی - ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۶-۲-۵- در صورتی که از ذینفع بابت پیش‌پرداخت، ضمانت‌نامه اخذ شده باشد، ثبت برگشت تعداد برگ‌های ضمانت‌نامه مأخوذه به شرح زیر می‌باشد:

به ازای هر برگ یک ریال	××××	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به ازای هر برگ یک ریال	××××	بس: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

۶-۲-۶- پس از ارائه اسناد مطابق و تکمیل فرآیند واگذاری اموال یا خدمات به متقاضی، سود ناشی از واگذاری اسناد ارائه شده، تحقق‌یافته محسوب و به شرح زیر در دفاتر شناسایی می‌گردد:

به مبلغ سود محاسبه شده استصناع نقدی اسناد ارائه شده	××××	بد: سود و کارمزد سال‌های آینده - سود استصناع نقدی (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)
به مبلغ سود محاسبه شده استصناع نقدی اسناد ارائه شده	××××	بس: حساب درآمدهای متفرقه (کد حساب: ۳/۲/۰۸۲۰)

۶-۲-۷- در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، ثبت حسابداری اخذ میان‌دریافت از متقاضی به شرح ذیل می‌باشد:

به مبلغ میان‌دریافت مأخوذه	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ میان‌دریافت مأخوذه	xxxx	بس: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)

۶-۲-۷-۱- به منظور الزام متقاضی به پرداخت میان‌دریافت به بانک گشایش‌کننده به هنگام ارائه اسناد مطابق یا تاریخ پذیرش اسناد از سوی متقاضی، بانک یادشده می‌تواند موضوع مزبور را به عنوان شرط ضمن عقد لازم خارج، در قرارداد فی‌مابین خود و متقاضی درج نماید و مستند به مواد (۲۲۱) و (۲۳۰) قانون مدنی با وی شرط نماید که در صورت عدم ایفای به موقع تعهد مربوط به میان‌دریافت، وی ملزم به پرداخت مبلغی به عنوان خسارت می‌باشد. در این حالت و در صورت استنکاف متقاضی از پرداخت میان‌دریافت به بانک گشایش‌کننده، بانک مزبور موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بد: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی از محل سایر مطالبات بانک (کد حساب: ۳/۲/۰۷۶۰)

۶-۳- چنانچه اعتبار اسنادی داخلی، دیداری و برپایه عقد استصناع نقدی باشد، باید هم‌زمان با پذیرش پرداخت توسط بانک گشایش‌کننده، ثبت‌های حسابداری زیر در دفاتر وی اعمال شود:

۶-۳-۱- ثبت حسابداری تحویل اموال موضوع اعتبار اسنادی داخلی به متقاضی:

مبلغ تسهیلات اعطایی	xxxx	بد: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	xxxx	بد: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال	xxxx	بس: اموال در جریان ساخت استصناع (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۸۷۶ و ۳/۱/۰۸۸۶)

۳-۲- ثبت دریافت وجه از متقاضی:

به مبلغ تسهیلات اعطایی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ تسهیلات اعطایی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)

۳-۳- در صورت استنکاف متقاضی از پرداخت وجه در اعتبار اسنادی داخلی دیداری بر پایه عقد استصناع نقدی، بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد، ضمن طبقه‌بندی تسهیلات موضوع بند (۱-۳-۶) طبق مفاد «دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری»، در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بد: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۴-۶- چنانچه اعتبار اسنادی داخلی، مدت‌دار و بر پایه عقد استصناع نقدی باشد، باید ثبت‌های حسابداری زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال شود:

۴-۱- ثبت تحویل اموال موضوع اعتبار اسنادی داخلی به متقاضی در زمان صدور سند پذیرش پرداخت:

به مبلغ قابل دریافت	××××	بد: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات مدت‌دار به ریال (دولتی) / غیردولتی) - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی مدت‌دار (کد حساب‌های: ۰۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	××××	بد: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/ غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال	××××	بس: اموال در جریان ساخت استصناع (دولتی/ غیردولتی) (کد حساب‌های: ۸۷۶ و ۳/۱/۰۸۸۶)

۴-۲- ثبت انتقال به سرفصل تسهیلات استصناع در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی:

به مبلغ قابل دریافت	××××	بد: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/ دولتی/ غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به مبلغ قابل دریافت	××××	بس: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات مدت‌دار به ریال (دولتی/ غیردولتی) - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی مدت‌دار (کد حساب‌های: ۰۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)

۴-۳- ثبت دریافت وجه از متقاضی در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی:

به مبلغ دریافت‌شده	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافت‌شده	××××	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/ دولتی/ غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)

۴-۴- در صورت استتکاف متقاضی از پرداخت وجه در اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار بر پایه عقد

استصناع نقدی در سررسید پرداخت اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار، ضمن این که ثبت دریافت وجه از متقاضی در سررسید اعتبار اسنادی داخلی اعمال نمی‌گردد و تسهیلات موضوع بند (۶-۴-۲) مشمول طبقه‌بندی طبق مفاد «دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری» می‌شود، بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بد: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۵-۶- چنانچه اعتبار اسنادی داخلی، دیداری و بر پایه عقد استصناع نسبه باشد، باید هم‌زمان با پذیرش پرداخت توسط بانک گشایش‌کننده، ثبت حسابداری زیر در دفاتر وی اعمال شود:

۵-۶-۱- ثبت اعطای تسهیلات به متقاضی:

مبلغ تسهیلات اعطایی (به مبلغ فروش نقدی پس از کسر پیش‌دریافت)	xxxx	بد: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	xxxx	بد: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به میزان سود دوران بازپرداخت در استصناع نسبه	xxxx	بد: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال	xxxx	بس: اموال در جریان ساخت استصناع (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۸۷۶ و ۳/۱/۰۸۸۶)
به میزان سود دوران بازپرداخت در استصناع نسبه	xxxx	بس: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)

۵-۶-۲- چنانچه اعتبار اسنادی داخلی، مدت‌دار و بر پایه عقد استصناع نسبه باشد، باید ثبت‌های حسابداری زیر در دفاتر بانک گشایش‌کننده اعمال شود:

۵-۶-۳- ثبت تحویل اموال/خدمات موضوع اعتبار اسنادی داخلی به متقاضی هم‌زمان با صدور سند پذیرش پرداخت:

به مبلغ قابل دریافت	xxxx	بد: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی) - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی مدت‌دار (کد حساب‌های: ۰۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)
به مبلغ پیش‌دریافت مأخوذه از متقاضی	xxxx	بد: پیش‌دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۳۶۹ و ۳/۲/۰۳۶۸)
به مبلغ بهای تمام‌شده اموال	xxxx	بس: اموال در جریان ساخت استصناع (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۸۷۶ و ۳/۱/۰۸۸۶)

۶-۲- ثبت اعطای تسهیلات استصناع به متقاضی در سررسید پرداخت وجه به ذینفع:

به مبلغ تسهیلات اعطایی	xxxx	بد: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶ و ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به میزان سود دوران بازپرداخت در استصناع نسبه	xxxx	بد: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به مبلغ قابل دریافت	xxxx	بی: بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و پروات مدت‌دار به ریال (دولتی/غیردولتی) - اعتبار اسنادی داخلی - ریالی مدت‌دار (کد حساب‌های: ۰۷۹۴ و ۳/۱/۰۷۸۴)
به میزان سود دوران بازپرداخت در استصناع نسبه	xxxx	بی: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)

تبصره - چنانچه حسب مفاد تبصره (۳) ماده (۱۵) دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی، در اعتبار اسنادی داخلی در قالب عقد استصناع نقدی، در زمان ارائه اسناد مطابق، متقاضی درخواست دریافت تسهیلات نماید و بانک گشایش‌کننده نیز موافقت خود را اعلام داشته باشد، باید ابتدا قرارداد استصناع نقدی اقاله و سپس قرارداد مراحه نسبه به ترتیب مقرر در دستورالعمل مذکور بین آنها منعقد گردد. لذا در صورت بروز چنین موضوعی، بانک گشایش‌کننده موظف است:

(۱) ثبت ردیف (۱-۲) بخش سوم این دستورالعمل را در خصوص قرارداد استصناع برگشت و به‌جای آن ثبت ردیف (۱-۲) بخش دوم این دستورالعمل را اعمال نماید؛

(۲) در صورتی که اعتبار اسنادی داخلی دیداری باشد، در ثبت ردیف (۱-۳-۶)، سرفصل حساب «تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مراحه/دولتی/غیردولتی با کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵» را جایگزین سرفصل حساب «تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول با کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶» نماید و سایر ثبت‌های حسابداری مربوط به بازپرداخت تسهیلات را مطابق با ردیف‌های (۱۰) الی (۱۵) بخش دوم این دستورالعمل انجام دهد؛

(۳) در صورتی که اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار باشد، در ثبت ردیف (۱-۴-۶)، سرفصل حساب «تسهیلات اعطایی تبصره‌ای مراحه/دولتی/غیردولتی با کد حساب‌های: ۵۴۵، ۵۵۵، ۵۶۵ و ۳/۱/۰۵۷۵» را جایگزین سرفصل حساب «تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول با کد حساب‌های:

۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶» نماید و سایر ثبت‌های حسابداری مربوط به بازپرداخت تسهیلات را مطابق با ردیف‌های (۱۰) الی (۱۵) بخش دوم این دستورالعمل انجام دهد؛

۴) در صورت لزوم اخذ وثایق اضافی، ثبت‌های حسابداری لازم در خصوص اخذ وثایق و کارمزدهای مترتب بر ارزیابی آن را مطابق با مفاد ردیف (۱) بخش سوم این دستورالعمل اعمال نماید.

۶-۷- با توجه به تعیین تکلیف مبلغ اعتبار اسنادی داخلی گشایش‌شده، مانده تعهدات متقاضی در قبال بانک گشایش‌کننده در زمان دریافت وجه از متقاضی یا اعطای تسهیلات به وی به شرح ذیل در دفاتر بانک مورد اشاره برگشت می‌گردد:

به مبلغ باقیمانده تعهدات متقاضی	xxxx	بد: طرف تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۰۱۵)
به مبلغ باقیمانده تعهدات متقاضی	xxxx	بس: تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۰۱۵)

۷- ثبت‌های حسابداری بانک‌های تأییدکننده و تعیین‌شده در زمان ارائه اسناد از سوی ذینفع:

۷-۱- در صورتی که اسناد به بانک تأییدکننده یا بانک تعیین‌شده ارائه شود، بانک‌های مزبور باید در بدو امر و قبل از هر گونه اقدام، ثبت‌های حسابداری ذیل را در دفاتر خود اعمال نمایند:

۷-۱-۱- ثبت اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به مبلغ اسناد ارائه شده	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ اسناد ارائه شده	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۷-۱-۲- ثبت تعداد برگ‌های اسناد واصله در حساب‌های انتظامی:

به ازای هر برگ یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - اسناد واصله اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ یک ریال	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

تبصره - چنانچه اسناد توسط بانک تعیین شده به بانک گشایش کننده یا بانک تأییدکننده ارسال شود یا پس از بررسی اسناد ارائه شده از سوی ذینفع توسط بانک تأییدکننده، مشخص گردد اسناد مزبور مغایر بوده و به ذینفع عودت شود یا اسناد یادشده مورد قبول قرار گیرد و با ذینفع در خصوص پرداخت وجه به وی در اعتبار اسنادی داخلی دیداری و یا صدور سند تعهد پرداخت در اعتبار اسنادی داخلی مدت دار تعیین تکلیف گردد یا توسط بانک تأییدکننده جهت وصول ارائه شود، ثبت‌های حسابداری فوق عیناً برگشت می‌شود.

۷-۳- ثبت حسابداری محاسبه و مطالبه کارمزد بررسی اسناد یا پذیرش پرداخت، بر اساس مفاد تبصره ذیل ماده

(۷) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»:

به مبلغ کارمزد متعلقه ×××× به مبلغ کارمزد متعلقه ××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی/ذینفع یا بدهکاران موقت به ریال (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰) یا (کد حساب: ۳/۱/۱۱۷۰) بس: حساب کارمزد دریافتی (کد حساب: ۳/۲/۰۸۰۰)

۷-۲- در صورتی که اسناد ارائه شده از سوی ذینفع مطابق باشد، هم‌زمان با پذیرش پرداخت، تعهد بانک تأییدکننده انجام شده است، لذا برگشت تعهدات بانک یادشده به شرح زیر در دفاتر ثبت می‌شود:

به مبلغی که تعهد آن ایفاء گردیده است ×××× به مبلغی که تعهد آن ایفاء گردیده است ××××	بد: تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۱۱۸) بس: طرف تعهدات بانک بابت تأیید اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی سایر بانک‌ها (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۱۱۸)

تبصره - چنانچه اعتبار اسنادی داخلی مدت دار باشد و اسناد مطابق از سوی ذینفع به بانک گشایش کننده ارائه گردد، سند تعهد پرداخت توسط بانک مزبور صادر گردیده و لذا تعهدات بانک تأییدکننده وفق ثبت فوق در سررسید سند تعهد پرداخت برگشت داده می‌شود.

۳-۷- در صورتی که اسناد مطابق ارائه شده مربوط به اعتبار اسنادی داخلی دیداری باشد، بانک تعیین شده (در صورت اخذ مجوز قبلی بانک گشایش کننده) و یا بانک تأییدکننده موظف به پذیرش پرداخت و پرداخت وجه به ذینفع می‌باشد، لذا علاوه بر ثبت‌های حسابداری ردیف (۷-۱) و (۷-۲)، در تاریخ یادشده ثبت ذیل در دفاتر بانک‌های مزبور اعمال می‌شود:

به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بد: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)
به مبلغ پرداخت شده به ذینفع	xxxx	بس: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده (کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۳-۷-۱- بانک تعیین شده و یا بانک تأییدکننده پس از پرداخت وجه به ذینفع، اسناد مربوط به آن را جهت وصول وجه به بانک ذی‌ربط ارسال می‌دارد. پس از دریافت وجه مزبور، بانک تعیین شده و یا بانک تأییدکننده وصول مبلغ مذکور را به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌نماید:

به مبلغ دریافت شده	xxxx	بد: صندوق یا حساب بانک گشایش کننده/بانک تأییدکننده (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافت شده	xxxx	بس: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)

۴-۷- در صورتی که اسناد مطابق ارائه شده مربوط به اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار باشد، بانک تعیین شده (در صورت اخذ مجوز قبلی بانک گشایش کننده) و یا بانک تأییدکننده موظف به پذیرش پرداخت و تعهد پرداخت وجه آن به ذینفع در سررسید پرداخت می‌باشد، لذا بانک‌های مزبور باید علاوه بر ثبت‌های حسابداری ردیف (۷-۱) و (۷-۲)، در تاریخ پذیرش پرداخت (صدور سند تعهد پرداخت)، رویداد مالی یادشده را به شرح زیر در دفاتر خود ثبت نمایند:

به مبلغ وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد	xxxx	بد: حساب بین بانک‌ها (کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)
به مبلغ وجه اسناد که باید در سررسید، پرداخت گردد	xxxx	بس: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)

۷-۴-۱- در سررسید پرداخت، بانک تعیین شده و یا بانک تأییدکننده هم‌زمان با پرداخت وجه به ذینفع و

تسویه حساب با وی، باید ثبت حسابداری زیر در دفاتر خود صادر نمایند:

به مبلغ پرداخت‌شده	××××	بده: حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی
		مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی
		(کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۳/۲/۰۷۸۴)
به مبلغ پرداخت‌شده	××××	بسی: حساب ذینفع/حساب انواع چک‌های بانکی فروخته شده
		(کد حساب: ۳/۲/۰۳۱۰)

۷-۴-۲- در سررسید پرداخت، وصول وجه از بانک ذی‌ربط، به شرح ذیل در دفاتر بانک تعیین‌شده و یا

بانک تأییدکننده اعمال می‌شود:

به مبلغ دریافت‌شده	××××	بده: صندوق یا حساب بانک گشایش‌کننده/بانک تأییدکننده
		(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ دریافت‌شده	××××	بسی: حساب بین بانک‌ها
		(کد حساب: ۳/۱/۰۲۳۰)

تبصره - در صورت ارائه اسناد مطابق به بانک تأییدکننده و یا بانک تعیین شده و پذیرش پرداخت توسط

بانک‌های یادشده، بانک گشایش‌کننده می‌بایست به محض اطلاع، ثبت‌های حسابداری لازم از

جمله شناسایی بدهی به بانک تأییدکننده/تعیین شده و برگشت تعهدات در قبال ذینفع را در دفاتر

خود اعمال نماید.

۸- ثبت‌های حسابداری اصلاح اعتبار اسنادی داخلی:

۸-۱- چنان‌چه وفق مفاد فصل پنجم «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی»، حسب درخواست

متقاضی، پذیرش بانک گشایش‌کننده و موافقت ذینفع، اعتبار اسنادی داخلی اصلاح گردد، به عنوان

مثال؛ سررسید یا مبلغ اعتبار اسنادی داخلی تغییر یابد، بانک‌های ذی‌ربط موظفند در دفاتر خود

تمامی ثبت‌های حسابداری مرتبط با آن اصلاحیه، از جمله ثبت‌های حسابداری تعدیل و تایق، کارمزد

و تعهدات را به شرح مندرج در این دستورالعمل اعمال نمایند. در صورت موافقت بانک تأییدکننده

با اصلاح اعتبار اسنادی داخلی، بانک مزبور نیز موظف می‌باشد؛ ثبت‌های اصلاحی لازم را در دفاتر خود اعمال نماید.

۹- ثبت‌های حسابداری در خواست ابطال یا انقضای مدت اعتبار اسنادی داخلی و عدم ارائه اسناد مطابق از سوی ذینفع:

۹-۱- در صورتی که قبل از سررسید اعتبار اسنادی داخلی، بنا به هر دلیلی درخواست ابطال اعتبار اسنادی داخلی مطرح و بر اساس ضوابط و مقررات، با این موضوع موافقت و اعتبار اسنادی داخلی مزبور ابطال گردد و یا اعتبار اسنادی داخلی به اتمام رسیده باشد و در طی این مدت، ذینفع اسناد مطابق را ارائه ننموده باشد و یا در صورت مغایرت در اسناد و اعلام به متقاضی، وی عدم موافقت خود را در این رابطه اظهار داشته باشد؛ بانک‌های ذی‌ربط موظف می‌باشند، ثبت‌های حسابداری مربوط به برگشت پیش‌دریافت، تعهدات، وثایق، قراردادهای و ... را در دفاتر خود اعمال نمایند. همچنین بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد؛ بر اساس ماده (۴) «ضوابط ناظر بر تعرفه‌های بانکی اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» مبلغ سود استصناع نقدی موضوع ماده (۳) ضوابط مذکور را پس از کسر حداکثر ۹۰ درصد به عنوان جبران هزینه‌های عملیاتی بانک، به متقاضی عودت دهد. لذا ثبت حسابداری زیر در دفاتر وی اعمال خواهد شد:

بده: سود و کارمزد سال‌های آینده - سود استصناع نقدی (کد حساب‌های: ۳/۲/۰۵۸۰)	××××	به مبلغ مانده حساب
بس: صندوق/حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)	××××	به مبلغ برگشت‌شده به متقاضی
بس: حساب درآمدهای متفرقه (کد حساب: ۳/۲/۰۸۲۰)	××××	به مبلغ مابه‌التفاوت بابت جبران هزینه‌های عملیاتی بانک گشایش‌کننده

۱۰- ثبت‌های حسابداری بانک‌گشایش‌کننده در مراحل بازپرداخت تسهیلات اعطایی در قالب عقد استصناع نسبه:

۱۰-۱- در صورتی که تسهیلات اعطایی استصناع به صورت نسبه دفعی بازپرداخت گردد، وصول تسهیلات در سررسید، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ تسهیلات اعطایی و سود مربوط/مبلغ وصولی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به اصل تسهیلات از مبلغ وصولی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به مبلغ سود تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به سود تسهیلات از مبلغ وصولی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)

۱۰-۲- در صورتی که تسهیلات اعطایی استصناع به صورت نسیه دفعی بازپرداخت گردد، شناسایی درآمد در سررسید تسهیلات به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان سود دوران بازپرداخت	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود دوران بازپرداخت	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۰-۳- در صورتی که تسهیلات اعطایی استصناع به صورت نسیه اقساطی بازپرداخت گردد، وصول تسهیلات در سررسید هر قسط، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان مبلغ هر قسط	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به میزان اصل هر قسط	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به میزان سود هر قسط	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)

۱۰-۴- در صورتی که تسهیلات اعطایی استصناع به صورت نسیه اقساطی بازپرداخت گردد، شناسایی درآمد در سررسید هر قسط، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان سود مربوط به قسط	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود مربوط به قسط	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۵-۱۰- چنانچه تسهیلات اعطایی استصناع نسبه دفعی و اقساطی در سررسید مقرر بازپرداخت نگردد، در

سررسید تسهیلات یا هر قسط، درآمد مربوط شناسایی و به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به میزان سود دوران بازپرداخت در استصناع نسبه دفعی یا سود مربوط به قسط در استصناع نسبه اقساطی	××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود دوران بازپرداخت در استصناع نسبه دفعی یا سود مربوط به قسط در استصناع نسبه اقساطی	××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۱- ثبت‌های حسابداری تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات استصناع نسبه در مقطع تهیه

صورت‌های مالی:

۱۱-۱- در صورتی که زمان سررسید (تسویه) قرارداد استصناع اول به گونه‌ای باشد که بخشی از سود آن

مربوط به یک دوره مالی و بخشی دیگر مربوط به دوره‌های مالی آتی باشد، بانک گشایش‌کننده باید

حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، بابت تعدیل سود، ثبت حسابداری زیر را در مقطع تهیه

صورت‌های مالی در دفاتر خود اعمال نماید:

به میزان سود متعلقه	××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود متعلقه	××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۱-۲- در زمان سررسید تسهیلات/قسط که در دوره آینده خواهد بود، دو حالت به شرح ذیل محتمل

می‌باشد:

۱۱-۲-۱- حالت اول: در صورتی که تسهیلات در سررسید تسویه (وصول) شود، علاوه بر ثبت‌های حسابداری

وصول تسهیلات نسبه دفعی و اقساطی به ترتیب به شرح ثبت‌های ردیف (۱-۱۰) و (۳-۱۰) این بخش، ثبت

حسابداری زیر نیز انجام می‌شود:

به میزان سود متعلقه دوره مالی	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود متعلقه دوره مالی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۱-۲-۲- حالت دوم: در صورتی که تسهیلات در سررسید تسویه (وصول) نشود، صرفاً ثبت حسابداری ذیل اعمال می‌شود:

به میزان سود متعلقه دوره مالی	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سود متعلقه دوره مالی	xxxx	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۲- ثبت‌های حسابداری شناسایی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین:

۱۲-۱- در مورد تسهیلاتی که در سررسید وصول نشده است، بانک گشایش‌کننده موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بد: وجه التزام دریافتی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۱۲-۱-۱- بانک گشایش‌کننده موظف است در صورت عدم تحقق معیارهای شناسایی درآمد وفق ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، شناسایی درآمد تسهیلات اعم از سود و وجه‌التزام متعلقه را به روش

تعهدی متوقف نموده و ثبت‌های حسابداری زیر را برای تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات و وجه‌التزام تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده در دفاتر خود اعمال نماید:

۱۲-۱-۱- ثبت حسابداری تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات:

به میزان سودهای سررسید شده‌ی شناسایی نشده	××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سودهای سررسید شده‌ی شناسایی نشده	××××	بس: سود معوق تسهیلات (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۶۰۰ و ۳/۲/۰۵۹۰)

۱۲-۱-۲- ثبت حسابداری تعدیل وجه‌التزام تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده:

به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده	××××	بد: وجه‌التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی	(کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده	××××	بس: وجه‌التزام معوق تسهیلات (دولتی/غیردولتی)	(کد حساب‌های: ۰۷۶۸، ۰۷۶۷، ۰۷۶۶، ۳/۲/۰۷۶۵)

۱۳- ثبت‌های حسابداری وصول تسهیلات پس از سررسید و قبل از انتقال به طبقات غیر جاری:

۱۳-۱- در صورتی که تسهیلات اعطایی استصناع نسبه دفعی، پس از سررسید و قبل از انتقال تسهیلات مذکور به طبقات غیر جاری وصول گردد، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به مبلغ اصل، سود و وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین تسهیلات اعطایی/مبلغ وصولی	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی	(کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به اصل تسهیلات از مبلغ وصولی	××××	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی-اول	(کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به مبلغ سود تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به سود تسهیلات از مبلغ وصولی	××××	بس: سود دریافتنی تسهیلات	(کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	××××	بس: وجه‌التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی	(کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان مابه‌التفاوت کل وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه و وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	××××	بس: وجه‌التزام دریافتنی از محل تسهیلات اعطایی	(کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۱۳-۲- در صورتی که تسهیلات اعطایی استصناع نسبه اقساطی، پس از سررسید و قبل از انتقال

تسهیلات مذکور به طبقات غیر جاری وصول گردد، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به مبلغ اصل، سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین قسط یا اقساط وصولی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل قسط یا اقساط وصولی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی-اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به مبلغ سود قسط یا اقساط وصولی	xxxx	بس: سود دریافتنی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بس: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان مابه‌التفاوت کل وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه و وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	xxxx	بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۱۴- ثبت حسابداری وصول تسهیلات قبل از سررسید:

۱۴-۱- در صورت بازپرداخت تسهیلات قبل از سررسید، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به میزان مبلغ وصولی	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به میزان سود تسهیلات وصولی	xxxx	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان اصل تسهیلات وصولی	xxxx	بس: تسهیلات اعطایی تبصره‌ای استصناع/دولتی/غیردولتی - اول (کد حساب‌های: ۵۴۶، ۵۶۶، ۵۵۶ و ۳/۱/۰۵۷۶)
به میزان سود تسهیلات وصولی	xxxx	بس: سود دریافتنی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان سود دریافتی	xxxx	بس: سود دریافتنی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۱۵- ثبت‌های حسابداری زمان تسویه قرارداد استصناع نقدی یا نسبه:

۱۵-۱- پس از تسویه کامل قرارداد استصناع، قرارداد مزبور به شرح ذیل از حساب‌های انتظامی برگشت می‌شود:

به مبلغ یک ریال	xxxx	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	}
به مبلغ یک ریال	xxxx	بس: حساب‌های انتظامی - قراردادهای استصناع اول اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	

۱۵-۲- پس از استرداد وثایق مأخوذه، حساب‌های انتظامی مربوط به وثایق مأخوذه به شرح ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	}
به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - وثایق اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	

۱۵-۳- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	xxxx	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	}
به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	xxxx	بس: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	

بخش چهارم: عملیات حسابداری تنزیل سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی مدت‌دار در قالب عقد خرید

دین

عملیات حسابداری تنزیل سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی مدت‌دار بر اساس مفاد فصل هفتم «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» و نیز در چارچوب مقررات خرید دین (مصوب شورای پول و اعتبار)، به شرح ذیل می‌باشد:

۱- ثبت‌های حسابداری وثایق مأخوذه:

۱-۱- قبل از تنزیل اعتبار اسنادی داخلی، در صورت اخذ وثیقه از ذینفع، چنان‌چه وثایق مزبور از نوع اموال منقول و یا غیرمنقول باشد، به مبلغ ترهین، اگر از نوع اشیاء قیمتی باشد، به ارزش کارشناسی اشیاء مزبور و در صورتی‌که از نوع اوراق بهادار تضمینی باشد، به مبلغ تعهد شده و چنان‌چه از نوع سهام باشد، به مبلغ قیمت مورد محاسبه، به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	××××	بد: حساب‌های انتظامی - وثایق تنزیل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۱-۲- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	××××	بد: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال	××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۲- ثبت‌های حسابداری زمان انعقاد قرارداد خرید دین:

۲-۱- پس از انعقاد قرارداد خرید دین، قرارداد مذکور در حساب انتظامی قراردادها به مبلغ یک ریال به

شرح ذیل ثبت می‌گردد:

به مبلغ یک ریال	xxxx	بد: حساب‌های انتظامی - قراردادهای خرید دین اعتبار اسنادی داخلی-ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به مبلغ یک ریال	xxxx	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۲-۲- مبلغ دریافتی بابت ابطال تمبر مالیاتی باید به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت شود:

به مبلغ تمبر	xxxx	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ تمبر	xxxx	بس: حساب تمبر مالیاتی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۵۰)

۳- ثبت‌های حسابداری خرید سند تعهد پرداخت:

۳-۱- مبلغ پرداختی توسط بانک تنزیل‌کننده به داین بابت خرید سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی،

به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به مبلغ پرداختی بابت خرید سند تعهد پرداخت	xxxx	بد: تسهیلات اعطایی/خرید دین/ دولتی / غیردولتی (کد حساب: ۵۶۷ و ۳/۱/۰۵۷۷)
به میزان مابه‌التفاوت مبلغ اسمی سند تعهد پرداخت و مبلغ پرداختی به داین	xxxx	بد: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به مبلغ پرداختی به داین	xxxx	بس: صندوق یا حساب داین (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به میزان مابه‌التفاوت مبلغ اسمی سند تعهد پرداخت و مبلغ پرداختی به داین	xxxx	بس: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)

۳-۲- تعداد برگ‌های سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی خریداری شده، به ازای هر برگ، یک ریال
به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌شود:

به ازای هر برگ یک ریال ××××	بد: حساب‌های انتظامی - سند تعهد پرداخت خریداری شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)
به ازای هر برگ یک ریال ××××	بس: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

۴- ثبت‌های حسابداری در سررسید سند تعهد پرداخت:

۴-۱- وصول وجه سند تعهد پرداخت خریداری شده اعتبار اسنادی داخلی، در سررسید به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

به مبلغ اسمی سند تعهد پرداخت ××××	بد: صندوق یا حساب مدیون (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ پرداختی بابت خرید سند تعهد پرداخت ××××	بس: تسهیلات اعطایی/خرید دین/ دولتی/ غیردولتی (کد حساب: ۵۶۷ و ۳/۱/۰۵۷۷)
به میزان مابه‌التفاوت مبلغ اسمی سند تعهد پرداخت و مبلغ پرداختی به داین ××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)

۴-۲- هم‌زمان با ثبت وصول وجه اسناد، شناسایی درآمد تسهیلات نیز به شرح ذیل در حساب‌ها ثبت می‌گردد:

به میزان سود دوره مربوطه ××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/ غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان سود دوره مربوطه ××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۴-۳- هم‌زمان با ثبت وصول وجه اسناد، حساب‌های انتظامی مربوط به سند تعهد پرداخت خریداری شده به شرح ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	xxxx	به ازای هر برگ یک ریال
بس: حساب‌های انتظامی - سند تعهد پرداخت خریداری شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	xxxx	به ازای هر برگ یک ریال

تبصره - مؤکداً یادآور می‌گردد، ثبت موضوع این بند صرفاً در صورت وصول وجه اسناد برگشت داده می‌شود، در غیر این صورت در دفاتر باقی می‌ماند.

۵- ثبت‌های حسابداری شناسایی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین:

۵-۱- در صورتی که وجه سند تعهد پرداخت در سررسید از مدیون وصول نگردد، علاوه بر این که حساب تسهیلات اعطایی خرید دین همانند سایر تسهیلات اعطایی مشمول «دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری» می‌گردد، بانک تنزیل کننده موظف می‌باشد در مقطع تهیه صورت‌های مالی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را محاسبه و به شرح زیر در حساب‌ها ثبت نماید:

بد: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)	xxxx	به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه
بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)	xxxx	به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه

۵-۱-۱- بانک تنزیل کننده موظف است در صورت عدم تحقق معیارهای شناسایی درآمد وفق ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، شناسایی وجه‌التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه را به روش تعهدی متوقف نموده و ثبت حسابداری زیر را برای تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات و وجه‌التزام تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده در دفاتر خود اعمال نماید:

۵-۱-۱-۱-۵ ثبت حسابداری تعدیل حساب سود سال‌های آینده تسهیلات:

به میزان سودهای سررسید شده‌ی شناسایی نشده	××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۵۵۰)
به میزان سودهای سررسید شده‌ی شناسایی نشده	××××	بس: سود معوق تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۶۰۰ و ۳/۲/۰۵۹۰)

۵-۱-۱-۲ ثبت حسابداری تعدیل وجه التزام تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده:

به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده	××××	بد: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه شناسایی نشده	××××	بس: وجه التزام معوق تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۰۷۶۸، ۰۷۶۷، ۰۷۶۶، ۳/۲/۰۷۶۵)

۶- ثبت‌های حسابداری وصول تسهیلات خرید دین پس از سررسید و قبل از انتقال به طبقات غیر جاری:

۶-۱ در صورتی که تسهیلات اعطایی خرید دین، پس از سررسید و قبل از انتقال تسهیلات مذکور به طبقات غیر جاری وصول گردد، ثبت حسابداری زیر انجام می‌شود:

به مبلغ اصل، سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین تسهیلات اعطایی/مبلغ وصولی	××××	بد: صندوق یا حساب متقاضی (کد حساب: ۳/۱/۰۰۱۰)
به مبلغ اصل تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به اصل تسهیلات از مبلغ وصولی	××××	بس: تسهیلات اعطایی/خرید دین / دولتی / غیردولتی (کد حساب: ۵۶۷ و ۳/۱/۰۵۷۷)
به مبلغ سود تسهیلات اعطایی/سهم مربوط به سود تسهیلات از مبلغ وصولی	××××	بس: سود دریافتنی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)
به میزان وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	××××	بس: وجه التزام دریافتنی - اعتبار اسنادی داخلی ریالی (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۸)
به میزان مابه‌التفاوت کل وجه التزام تأخیر تأدیه دین متعلقه و وجه التزام تأخیر تأدیه دین شناسایی شده	××××	بس: وجه التزام دریافتی از محل تسهیلات اعطایی (کد حساب: ۳/۲/۰۷۵۰)

۷- ثبت‌های حسابداری تعدیل سود سال‌های آینده تسهیلات در مقطع تهیه صورت‌های مالی:

۷-۱- در صورتی که زمان سررسید (تسویه) قرارداد به گونه‌ای باشد که بخشی از سود آن مربوط به یک دوره مالی و بخشی دیگر مربوط به دوره/های مالی آتی باشد، بانک گشایش‌کننده باید حسب ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی، بابت تعدیل سود، ثبت حسابداری زیر را در مقطع تهیه صورت‌های مالی در دفاتر خود اعمال نماید:

بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی)	xxxx	به میزان سود متعلقه
(کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)		
بس: سود دریافتی تسهیلات	xxxx	به میزان سود متعلقه
((کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰))		

۷-۲- در زمان سررسید تسهیلات که در دوره آینده خواهد بود، دو حالت محتمل است:

۷-۲-۱- حالت اول: در صورتی که تسهیلات در سررسید تسویه (وصول) شود، علاوه بر ثبت حسابداری وصول تسهیلات خرید دین به شرح ثبت ردیف (۴-۱) این بخش، ثبت حسابداری زیر نیز انجام می‌شود:

بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی)	xxxx	به میزان سود متعلقه دوره مالی
(کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)		
بس: سود دریافتی تسهیلات	xxxx	به میزان سود متعلقه دوره مالی
((کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰))		

۷-۲-۱- حالت دوم: در صورتی که تسهیلات در سررسید تسویه (وصول) نشود، صرفاً ثبت حسابداری ذیل اعمال می‌شود:

بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی)	xxxx	به میزان سود متعلقه دوره مالی
(کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)		
بس: سود دریافتی تسهیلات	xxxx	به میزان سود متعلقه دوره مالی
((کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰))		

۸- ثبت‌های حسابداری باز خرید سند تعهد پرداخت:

۸-۱- در صورت باز خرید سند تعهد پرداخت توسط داین یا تنزیل آن نزد بانک مرکزی، موضوع مواد (۸) و (۹) دستورالعمل اجرایی عقد خرید دین، سود حاصل از نگهداری سند تعهد پرداخت و همچنین باز خرید اسناد مزبور به شرح زیر در حساب‌ها ثبت می‌شود:

۸-۱-۱- ثبت حسابداری سود حاصل از نگهداری سند تعهد پرداخت

به میزان سود مکتسبه از زمان خرید سند تعهد پرداخت یا آخرین مقطع شناسایی سود	××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)
به میزان سود مکتسبه از زمان خرید سند تعهد پرداخت یا آخرین مقطع شناسایی سود	××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۲/۰۷۷۰)

۸-۱-۲- ثبت حسابداری باز خرید سند تعهد پرداخت

به مبلغ فروش نقدی سند تعهد پرداخت	××××	بد: صندوق یا حساب ذینفع/جاری نزد بانک مرکزی (کد حساب‌های: ۳/۱/۰۰۸۰ یا ۳/۱/۰۰۱۰)
به میزان مانده حساب پس از اعمال ثبت ردیف قبل	××××	بد: سود سال‌های آینده تسهیلات (دولتی/غیردولتی) (کد حساب‌های: ۵۶۰ و ۳/۲/۰۵۵۰)
به مبلغ پرداختی بابت خرید سند تعهد پرداخت	××××	بس: تسهیلات اعطایی/خرید دین/دولتی/غیردولتی (کد حساب: ۵۶۷ و ۳/۱/۰۵۷۷)
به میزان مانده حساب	××××	بس: سود دریافتی تسهیلات (کد حساب: ۳/۱/۰۷۹۷)

۸-۱-۳- ثبت حسابداری برگشت حساب‌های انتظامی

به ازای هر برگ یک ریال	××××	بد: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)
به ازای هر برگ یک ریال	××××	بس: حساب‌های انتظامی - سند تعهد پرداخت خریداری شده (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

تبصره - علاوه بر ثبت‌های حسابداری فوق، ثبت‌های حسابداری موضوع ردیف (۱۰) نیز باید اعمال گردد.

۹- ثبت‌های حسابداری تنزیل اعتبار اسنادی داخلی توسط بانک گشایش‌کننده یا بانک تأییدکننده:

۹-۱- چنانچه سند تعهد پرداخت صادره توسط بانک گشایش‌کننده یا بانک تأییدکننده، نزد همان بانک تنزیل گردد، بانک یادشده موظف می‌باشد، تمامی رویدادهای مالی مرتبط با فرآیند تنزیل اعتبار اسنادی داخلی مربوط مشمل بر ثبت‌های ردیف (۲)، (۳)، (۴-۱) و (۸) در خصوص سند تعهد پرداخت و ثبت‌های ردیف (۴-۲)، (۴-۳) و (۷) را در ارتباط با شناسایی درآمد وفق مفاد این دستورالعمل در دفاتر خود ثبت نماید. در پایان دوره مالی، از آنجایی که بخشی از تسهیلات اعطایی خرید دین، بابت اعتبار اسنادی داخلی مدت‌داری می‌باشد که سند تعهد پرداخت آن توسط همان بانک صادر شده است، لذا باید مبلغ مزبور در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی در خصوص حساب‌های "حساب بدهی بانک بابت پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات ریالی مدت‌دار (دولتی/غیردولتی) - سند تعهد پرداخت اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب‌های: ۷۹۴ و ۷۸۴/۲/۳)" و "تسهیلات اعطایی/خرید دین/دولتی/غیردولتی" (کد حساب: ۵۶۷ و ۵۷۷/۱/۳) افشاء شود.

۱۰- ثبت‌های حسابداری زمان تسویه قرارداد خرید دین:

۱۰-۱- پس از تسویه کامل قرارداد خرید دین، قرارداد مزبور به شرح ذیل از حساب‌های انتظامی برگشت می‌شود:

به مبلغ یک ریال	××××	بده: طرف حساب‌های انتظامی (کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)	}
به مبلغ یک ریال	××××	بسی: حساب‌های انتظامی - قراردادهای خرید دین اعتبار اسنادی داخلی - ریالی (کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)	

۱۰-۲- پس از استرداد وثایق مأخوذه، حساب‌های انتظامی مربوط به وثایق مأخوذه به شرح ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

بد: طرف حساب‌های انتظامی

(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

××××

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی
اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار
مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام

بس: حساب‌های انتظامی - وثایق تنزیل اعتبار اسنادی داخلی-ریالی

(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

××××

به مبلغ ترهین اموال/ارزش کارشناسی
اشیاء قیمتی/مبلغ تعهد شده اوراق بهادار
مأخوذه/قیمت مورد محاسبه سهام

۱۰-۳- تعداد برگ‌های اوراق بهادار و قطعه‌های اشیاء قیمتی به ازای هر برگ و یا قطعه، یک ریال به شرح

ذیل از حساب‌ها برگشت می‌شود:

بد: طرف حساب‌های انتظامی

(کد حساب: ۵/۳/۲/۰۲۰۰)

××××

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال

بس: حساب‌های انتظامی - برگ‌های اوراق بهادار و اشیاء قیمتی

(کد حساب: ۵/۳/۱/۰۲۱۰)

××××

به ازای هر برگ و یا قطعه یک ریال

«دستورالعمل حسابداری اعتبار اسنادی داخلی - ریالی» در بیست و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۹/۱۴

کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب رسید و در

خصوص اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی که از تاریخ ۱۳۹۴/۱۱/۱۵ به بعد گشایش شده‌اند، لازم‌الاجرا

بوده و از تاریخ مزبور جایگزین دستورالعمل قبلی، موضوع مصوبه نهمین جلسه مورخ ۱۳۹۲/۳/۲۵

کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می‌گردد.

بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۳۱۵۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸؛ در خصوص لحاظ نمودن شرکت‌های با مشارکت ایرانی - خارجی به عنوان یک ذی‌نفع واحد

با سلام؛

احتراماً، به استحضار می‌رساند شورای محترم پول و اعتبار در یک‌هزار و دویست و بیست و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۴ در راستای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مبنی بر تشویق سرمایه‌گذاری خارجی با رویکرد صادرات‌محور و با هدف حمایت از سرمایه‌گذاری‌های مشترک با سرمایه‌گذاران خارجی در داخل کشور به عنوان یکی از مؤثرترین راهکارهای خروج از تنگنای اعتباری و رکود در شرایط کنونی کشور، مقرر نمود:

«کلیه شرکت‌هایی که با مشارکت ایرانی - خارجی و با حداقل ۵۰ درصد سرمایه‌گذاری طرف خارجی در کشور ایجاد می‌گردد، برای حداکثر سه سال به عنوان یک ذی‌نفع واحد مستقل قلمداد شوند، مشروط بر این‌که نسبت سرمایه‌گذاری طرف خارجی ظرف مدت مذکور از ۵۰ درصد کمتر نگردد. بدیهی است شرکت تأسیس شده ایرانی - خارجی به عنوان یک ذی‌نفع واحد مستقل، مشمول مفاد مقررات و آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان می‌گردد.»

با عنایت به مراتب فوق، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع به تمامی واحدهای آن بانک/ مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت دقیق به عمل آید. همچنین مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بانک مرکزی ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

عبدالمهدی ارجمندنژاد حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۳۴۴۳۹۶ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۳۰؛ ابلاغ دستورالعمل نحوه صدور اجازه‌نامه عملیات

ارزی مؤسسات اعتباری

باسلام؛

احتراماً، بدین وسیله به استحضار می‌رساند به استناد تبصره ذیل ماده (۶۶) «آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی» مصوب جلسه مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۲۸ هیأت محترم وزیران و با هدف روزآمد نمودن و متناسب و هماهنگ ساختن ضوابط و مقررات ناظر بر نحوه و شرایط صدور مجوز انجام عملیات ارزی برای بانک‌ها اعم از دولتی و غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی با اقتضائات و شرایط جدید، «دستورالعمل نحوه صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مؤسسات اعتباری» در بیست و دومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۰۸/۲۳ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مطرح و مورد تصویب قرار گرفت که مزید استحضار نسخه‌ای از آن به پیوست ایفاد می‌گردد.

در پایان ضمن اعلام این که از تاریخ ابلاغ این بخشنامه، ضوابط ناظر بر نحوه اخذ مجوزهای عملیات ارزی بانک‌های غیردولتی موضوع بخشنامه شماره مب/۱۰۹۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۲ (تصویر پیوست) منسوخ می‌شود، خواهشمند است دستور فرمایند، مراتب به قید تسریع به واحدهای ذی‌ربط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

«دستورالعمل نحوه صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مؤسسات اعتباری»

مقدمه:

به استناد بند (ب) ماده (۱۱) «قانون پولی و بانکی کشور» و تبصره ذیل ماده (۶۶) «آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی»، دستورالعمل نحوه صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مؤسسات اعتباری که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود، به شرح زیر تدوین می‌شود:

ماده ۱- گستره شمول تعاریف ذیل منحصرأ محدود به این دستورالعمل است:

۱-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

۱-۲- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت بانک مرکزی می‌باشد.

۱-۳- ضوابط ارزی: مجموعه مقررات، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های ارزی ابلاغی توسط حوزه ارزی بانک مرکزی.

۱-۴- اجازه‌نامه عملیات ارزی: موافقت کتبی بانک مرکزی با انجام عملیات ارزی توسط مؤسسه اعتباری مطابق با مفاد این دستورالعمل.

۱-۵- مؤسسه اعتباری خارجی: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که در خارج از ایران تأسیس شده و تحت نظارت مرجع نظارت بانکی کشور متبوع خویش به عملیات بانکی اشتغال دارد.

۱-۶- مرجع نظارتی: مقام مسئول ناظر بر مؤسسات اعتباری در کشور متبوع مؤسسه اعتباری خارجی.

۱-۷- اداره مجوزهای بانکی: اداره مجوزهای بانکی بانک مرکزی؛

۱-۸- کمیسیون مقررات و نظارت: کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی؛

۱-۹- سامانه ارزی: مجموعه سامانه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی معرفی شده توسط بانک مرکزی نظیر پورتال ارزی، سیستم ثبت معاملات ارزی (ITRS) و سنا.

ماده ۲- انجام عملیات ارزی موضوع این دستورالعمل توسط مؤسسه اعتباری صرفاً پس از اخذ اجازه‌نامه عملیات ارزی و با رعایت قوانین و مقررات ذی‌ربط از جمله ضوابط ارزی و همچنین مصوبات شورای پول و اعتبار و دستورات و بخشنامه‌های بانک مرکزی امکان‌پذیر می‌باشد.

ماده ۳- اجازه‌نامه عملیات ارزی مؤسسه اعتباری طی سه مرحله و طبق مفاد این دستورالعمل صادر می‌شود.

ماده ۴- مؤسسه اعتباری مجاز به انجام عملیات ارزی در هریک از مراحل اول، دوم و سوم به شرح ذیل می‌باشد:

۴-۱- مرحله اول:

۴-۱-۱- خرید، فروش، نقل و انتقال ارز؛

۴-۱-۲- عملیات مربوط به حواله‌های وارده و صادره ارزی داخل کشور؛

۴-۲- مرحله دوم:

۴-۲-۱- افتتاح حساب‌های قرض‌الحسنه جاری و پس‌انداز، سرمایه‌گذاری

مدت‌دار؛

۴-۲-۲- اعطای انواع تسهیلات؛

۴-۲-۳- صدور گواهی سپرده عام و خاص؛

۴-۲-۴- عملیات مربوط به اعتبار اسنادی وارداتی و صادراتی؛

۴-۲-۵- عملیات مربوط به بروات اسنادی وارداتی و صادراتی؛

۴-۲-۶- صدور انواع ضمانت‌نامه‌ها؛

۴-۲-۷- سرمایه‌گذاری در انواع اوراق بهادار؛

۴-۲-۸- ایجاد و برقراری روابط کارگزاری با مؤسسات اعتباری خارجی پس

از انجام بررسی‌های لازم در خصوص وضعیت اعتباری مؤسسات مذکور؛

۴-۲-۹- عملیات مربوط به حواله‌های وارده و صادره ارزی خارج کشور؛

۴-۲-۱۰- خدمات مربوط به وجوه اداره شده؛

۴-۲-۱۱- انجام سفارشات مستمر مشتریان (دستورپرداخت مستمر).

۴-۳- مرحله سوم:

۴-۳-۱- انعقاد قراردادهای ریفاینانس و فاینانس؛

۴-۳-۲- عضویت در بازارهای بین‌بانکی ارزی؛

۴-۳-۳- انتشار و فروش اوراق بهادار نظیر اوراق مشارکت و صکوک؛

۴-۳-۴- سایر عملیات ارزی که در مراحل اول و دوم پیش‌بینی نشده است.

ماده ۵- مؤسسه اعتباری می‌تواند حداقل شش ماه پس از تاریخ رسمی شروع به فعالیت اعلامی به بانک مرکزی، درخواست خود مبنی بر اخذ اجازه‌نامه عملیات ارزی مرحله اول که به امضای مدیرعامل رسیده را به همراه برنامه عملیاتی و سایر مدارک و مستندات لازم که فهرست آن توسط اداره مجوزهای بانکی اعلام می‌شود و تمامی آن‌ها ممه‌ور به مهر مؤسسه اعتباری می‌باشد، به اداره مذکور ارایه نماید.

ماده ۶- مؤسسه اعتباری موظف است، حداقل موارد زیر را در برنامه عملیاتی خود درج نماید:

۱-۶- راهبردها و اهداف انجام عملیات ارزی؛

۲-۶- سیاست‌ها و برنامه‌ها در خصوص نحوه تجهیز و تخصیص منابع ارزی طی سه سال آتی؛

۳-۶- سیاست‌های بازاریابی مرتبط با عملیات ارزی؛

۴-۶- برآورد درآمد، هزینه و سودآوری عملیات ارزی طی سه سال آتی؛

۵-۶- سیاست‌های مدیریت ریسک ارزی؛

۶-۶- سازوکارهای لازم و ضروری برای انجام عملیات ارزی نظیر اتصال به سیستم سوئیفت؛

۷-۶- سیاست‌ها و راهبردهای بانکداری الکترونیک در زمینه عملیات ارزی؛

۸-۶- ساختار سازمانی با ذکر عناوین واحدهای سازمانی مسئول انجام عملیات ارزی، شرح وظایف آن‌ها، روش‌های انجام کار، نحوه ارتباط، تبادل و گردش اطلاعات مابین آن‌ها، حدود اختیارات و مسئولیت‌های رده‌های مختلف مدیریتی و همچنین تعداد و کیفیت کارکنان واحدهای مزبور؛

۹-۶- سیاست‌ها و اقدامات در خصوص ایجاد نظام کنترل داخلی ذی‌ربط؛

۱۰-۶- تجهیزات رایانه‌ای اعم از سخت‌افزار و نرم‌افزار.

ماده ۷- اداره مجوزهای بانکی پس از دریافت تمامی مدارک لازم نسبت به استعلام؛ از اداره مبارزه با پولشویی در خصوص وجود واحد تطبیق در مؤسسه اعتباری و رعایت موارد مربوط به پولشویی، تأمین مالی تروریسم و سایر موارد مرتبط و از ادارات نظارتی ذی‌ربط در ارتباط با انطباق عملکرد

مؤسسه اعتباری با الزامات قانونی و ضوابط ابلاغی بانک مرکزی و نیز تأیید برنامه عملیاتی، اقدام می‌کند.

ماده ۸- اداره مجوزهای بانکی پس از اخذ نظرات ادارات مبارزه با پولشویی و نظارتی ذی‌ربط، مراتب را جهت اتخاذ تصمیم به کمیسیون مقررات و نظارت ارسال می‌دارد.

ماده ۹- اداره مجوزهای بانکی پس از اخذ تأییدیه معاون نظارت بانک مرکزی مبنی بر صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مرحله اول، نسبت به صدور اجازه‌نامه مذکور که به امضای مدیرکل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی و مدیر اداره مجوزهای بانکی رسیده است، اقدام و رونوشتی از آن را برای اعضای هیأت عامل بانک مرکزی ارسال می‌کند.

ماده ۱۰- مؤسسه اعتباری می‌تواند حداقل یک سال پس از صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مرحله اول، درخواست خود مبنی بر اخذ اجازه‌نامه عملیات ارزی مرحله دوم که به امضای مدیر عامل رسیده را به همراه برنامه عملیاتی به روز شده و سایر مدارک و مستندات مورد نیاز که فهرست آن توسط اداره مجوزهای بانکی اعلام می‌شود و تمامی آن‌ها ممهور به مهر مؤسسه اعتباری می‌باشد، به اداره مذکور ارائه نماید.

ماده ۱۱- اداره مجوزهای بانکی پس از دریافت تمامی مدارک لازم نسبت به استعلام؛ از اداره مبارزه با پولشویی در خصوص رعایت موارد مرتبط با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و از ادارات نظارتی ذی‌ربط به جهت انطباق عملکرد مؤسسه اعتباری با الزامات قانونی و ضوابط ابلاغی بانک مرکزی و نیز مناسب بودن عملکرد مؤسسه اعتباری در زمینه انجام عملیات ارزی و تأیید برنامه عملیاتی به‌روز شده اقدام می‌کند.

ماده ۱۲- اداره مجوزهای بانکی پس از اخذ نظرات ادارات مبارزه با پولشویی و نظارتی ذی‌ربط، مراتب را جهت اتخاذ تصمیم به معاون نظارت بانک مرکزی ارسال می‌دارد.

ماده ۱۳- اداره مجوزهای بانکی پس از اخذ تأییدیه معاون نظارت بانک مرکزی مبنی بر صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مرحله دوم، نسبت به صدور اجازه‌نامه مذکور که به امضای مدیرکل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی و مدیر اداره مجوزهای بانکی رسیده است، اقدام و رونوشتی از آن را برای اعضای هیأت عامل بانک مرکزی ارسال می‌کند.

ماده ۱۴- مؤسسه اعتباری می‌تواند حداقل شش ماه پس از صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مرحله دوم، درخواست خود مبنی بر اخذ اجازه‌نامه عملیات ارزی مرحله سوم که به امضای مدیرعامل رسیده را به همراه برنامه عملیاتی به‌روز شده و سایر مدارک و مستندات مورد نیاز که فهرست آن توسط اداره مجوزهای بانکی اعلام می‌شود و تمامی آن‌ها ممهور به مهر مؤسسه اعتباری می‌باشد، به اداره مذکور ارایه نماید.

ماده ۱۵- اداره مجوزهای بانکی پس از دریافت تمامی مدارک لازم نسبت به استعلام؛ از اداره مبارزه با پولشویی در خصوص رعایت موارد مرتبط با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و از ادارات نظارتی ذی‌ربط به جهت انطباق عملکرد مؤسسه اعتباری با الزامات قانونی و ضوابط ابلاغی بانک مرکزی و نیز مناسب بودن عملکرد مؤسسه اعتباری در زمینه انجام عملیات ارزی و تأیید برنامه عملیاتی به‌روز شده اقدام می‌کند.

ماده ۱۶- اداره مجوزهای بانکی پس از اخذ نظرات ادارات مبارزه با پولشویی و نظارتی ذی‌ربط، مراتب را جهت اتخاذ تصمیم به معاون نظارت بانک مرکزی ارسال می‌دارد.

ماده ۱۷- اداره مجوزهای بانکی پس از اخذ تأییدیه معاون نظارت بانک مرکزی مبنی بر صدور اجازه‌نامه عملیات ارزی مرحله سوم، نسبت به صدور اجازه‌نامه مذکور که به امضای مدیرکل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی و مدیر اداره مجوزهای بانکی رسیده است، اقدام و رونوشتی از آن را برای اعضای هیأت عامل بانک مرکزی ارسال می‌کند.

ماده ۱۸- در شرایط خاص، حداقل زمان‌های مقرر در مواد ۵، ۱۰ و ۱۴ منوط به تأیید ادارات نظارتی مربوط مبنی بر برخورداری مؤسسه اعتباری از شرایط لازم و موافقت معاون نظارت بانک مرکزی، قابل کاهش است.

ماده ۱۹- مؤسسه اعتباری موظف است، اطلاعات مربوط به عملیات ارزی خود را حسب مورد در سامانه ارزی درج نماید.

ماده ۲۰- مؤسسه اعتباری که قبل از تاریخ ابلاغ این دستورالعمل، مجوز عملیات ارزی مرحله سوم را مطابق مفاد بخشنامه شماره م/ب/۱۰۹۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۲ بانک مرکزی اخذ نموده است، مجاز به انجام تمامی عملیات ارزی موضوع مراحل اول، دوم و سوم مندرج در ماده (۴) این دستورالعمل بوده و اخذ اجازه‌نامه عملیات ارزی مجدد مورد نیاز نمی‌باشد.

ماده ۲۱- مؤسسه اعتباری که قبل از تاریخ ابلاغ این دستورالعمل، مجوز عملیات ارزی مرحله اول و یا دوم را دریافت نموده، صرفاً مجاز به انجام عملیات ارزی مرحله اول و یا مرحله دوم -حسب مورد- در

چارچوب مفاد بخشنامه شماره م/۱۰۹۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۲ بانک مرکزی می‌باشد.

ماده ۲۲- تخلف از مفاد این دستورالعمل، منجر به اعمال مجازات‌های انتظامی موضوع ماده (۴۴) قانون پولی و بانکی کشور مصوب تیرماه ۱۳۵۱ می‌شود.

ماده ۲۳- از تاریخ ابلاغ این دستورالعمل، مقررات مغایر با آن از جمله بخشنامه شماره م/۱۰۹۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۲ بانک مرکزی منسوخ اعلام می‌شود.

این دستورالعمل در ۲۳ ماده در بیست و دومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۸/۲۳ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری به تصویب رسید و از تاریخ ابلاغ لازم‌الاجراء می‌باشد.

بخشنامه شماره ۹۵/۳۷۶۲۹۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۲۴؛ ابلاغ دستورالعمل اجرایی افتتاح حساب سپرده ریالی برای اشخاص خارجی (اصلاح شده طی بخشنامه شماره ۹۶/۱۸۰۹۵۳ مورخ ۱۳۹۶/۶/۱۱)

با سلام؛

احتراماً، به استحضار می‌رساند بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران طی سالیان اخیر و به ویژه پس از نهایی شدن موافقت‌نامه بین‌المللی موسوم به برجام همواره بر آن بوده تا تمامی تمهیدات و شرایط مقتضی برای بهره‌برداری حداکثری از فرصت‌های بالقوه در دوره پس‌برجام در چارچوب منافع ملی و حصول اهداف اقتصادی کشور فراهم شود. از جمله، تلاش نموده برای تسهیل حضور سرمایه‌گذاران و گردشگران خارجی، تسهیلاتی از حیث خدمات پولی و بانکی ایجاد گردد. بر همین اساس، تدوین ضوابطی با رویکرد تسهیل شرایط و رفع برخی موانع افتتاح حساب سپرده ریالی برای اشخاص خارجی در دستور کار قرار گرفت که پس از اخذ و تأمین نظرات و ملاحظات مراجع مختلف در این خصوص، برای سیر تشریفات قانونی تصویب آن به شورای پول و اعتبار تقدیم شد. نهایتاً مراتب در یک‌هزار و دویست و بیست و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۴ آن شورا مطرح و به شرح پیوست مورد تصویب قرار گرفت.

در خاتمه ضمن امیدواری به این که پس از اجرای موفقیت‌آمیز دستورالعمل پیوست، شرایط برای تسهیل بیشتر ارایه خدمات پولی و بانکی به سرمایه‌گذاران خارجی در آینده‌ای نزدیک فراهم شود، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع به تمامی واحدهای آن بانک/مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت دقیق به عمل آید. همچنین مقتضی است ترتیبی اتخاذ شود تا نسخه‌ای از بخشنامه ابلاغی به واحدهای ذی‌ربط، به مدیریت کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بانک مرکزی ارسال گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

«دستورالعمل اجرایی افتتاح حساب سپرده ریالی برای اشخاص خارجی»

شورای پول و اعتبار بنا بر پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و به استناد بند (۸) از ماده (۱۴) قانون پولی و بانکی کشور مصوب تیر ماه ۱۳۵۱، «دستورالعمل اجرایی افتتاح حساب سپرده ریالی برای اشخاص خارجی» که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود را به شرح زیر تصویب نمود:

ماده ۱- در این دستورالعمل عبارات ذیل در معانی مشروح بکار می‌روند:

۱-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛

۲-۱- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون و یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت آن بانک قرار دارد؛

۳-۱- حساب سپرده: حساب سپرده قرض الحسنه جاری ریالی، حساب سپرده قرض الحسنه پس‌انداز ریالی و حساب سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار ریالی؛

۴-۱- اشخاص حقیقی خارجی مقیم: مشتمل بر الف- اشخاص حقیقی خارجی که دارای اجازه اقامت دائم (پروانه اقامت) هستند. ب- اشخاص حقیقی خارجی که دارای یکی از مدارک؛ دفترچه پناهندگی صادره توسط نیروی انتظامی یا کارت هویت صادره توسط وزارت کشور یا کارت خروجی مدت‌دار (آمایش) صادره توسط وزارت کشور می‌باشند.

۵-۱- اشخاص حقوقی خارجی مقیم: اشخاص حقوقی خارجی هستند که شعبه یا نمایندگی یا نظیر آن، ثبت شده در ایران دارند.

۶-۱- اشخاص حقیقی خارجی غیرمقیم: مشتمل بر الف- اشخاص حقیقی خارجی دارای روادید با تاریخ اعتبار صادره توسط وزارت امور خارجه و درج شده در گذرنامه؛ ب- اشخاص حقیقی خارجی دارای گذرنامه معتبر با تابعیت کشورهای لغو روادید با ایران و دارای مهر ورود به کشور که مدت اعتبار آن از زمان ورود به کشور تا کنون منقضی نشده باشد. پ- اشخاص حقیقی خارجی دارای روادید تمدید شده توسط نیروی انتظامی و درج شده در گذرنامه.

۷-۱- اشخاص حقوقی خارجی غیرمقیم: اشخاص حقوقی خارجی هستند که در ایران شعبه یا نمایندگی ثبت شده ندارند.

۱-۸- اجازه اقامت دائم (پروانه اقامت): اجازه اقامت دائم (پروانه اقامت) صادره توسط پلیس مهاجرت و گذرنامه نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (ناجا)، با مشخصات و ویژگی‌هایی که توسط نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران اعلام و توسط بانک مرکزی ابلاغ می‌گردد.

ماده ۲- افتتاح حساب سپرده برای آن دسته از اشخاص حقیقی خارجی مقیم که دارای اجازه اقامت دائم (پروانه اقامت) هستند، مجاز می‌باشد.

ماده ۳- افتتاح حساب سپرده برای اشخاص حقیقی خارجی که دارای اجازه اشتغال صادره توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی هستند، مجاز است.

ماده ۴- افتتاح حساب سپرده برای اشخاص حقوقی خارجی مقیم، مجاز می‌باشد.

ماده ۵- مؤسسه اعتباری می‌تواند برای آن دسته از اشخاص حقیقی خارجی مقیم که دارای یکی از مدارک؛ دفترچه پناهندگی صادره توسط نیروی انتظامی یا کارت هویت صادره توسط وزارت کشور یا کارت خروجی مدت‌دار (آمایش) صادره توسط وزارت کشور می‌باشند، حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری بدون دسته‌چک، حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز و حساب سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار افتتاح نماید.

ماده ۶- مؤسسه اعتباری می‌تواند برای اشخاص حقیقی خارجی غیرمقیم، منوط به حضور متقاضی در مؤسسه اعتباری و ارائه گذرنامه معتبر، حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز و حساب سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار افتتاح نماید.

ماده ۷- افتتاح حساب سپرده برای اشخاص حقیقی خارجی غیرمقیم کمتر از ۱۸ سال تمام شمسی ممنوع است. درمورد اشخاص حقیقی خارجی مقیم کمتر از ۱۸ سال تمام شمسی، افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز و حساب سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار توسط پدر و یا جد پدری آن‌ها مجاز می‌باشد.

ماده ۸- افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز و حساب سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار برای اشخاص حقوقی خارجی غیرمقیم مجاز است.

تبصره- درخصوص اشخاص حقوقی خارجی غیرمقیم، ارایه مدارکی مشعر بر تشکیل، ثبت و اساسنامه شخص مذکور که به تأیید نمایندگی ایران در کشور متبوع شخص حقوقی یا نزدیکترین نمایندگی ایران به کشور متبوع آن شخص رسیده باشد، الزامی است. افتتاح حساب‌های مذکور مستلزم حضور مدیران صاحب امضای مجاز آن‌ها در مؤسسه اعتباری می‌باشد.

ماده ۹- درمورد اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی غیرمقیم افتتاح حساب، تا مبلغ گردش سالانه یک‌هزار میلیون ریال با دریافت اطلاعات هویتی و رعایت قوانین و مقررات با پولشویی بلامانع است.

تبصره- مبلغ مزبور هر ۳ سال یک بار براساس تغییر شاخص قیمت‌های خرده‌فروشی متناسباً توسط بانک مرکزی تغییر می‌یابد.

ماده ۱۰- انتقال سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت صرفاً به پدر، مادر، همسر و فرزندان شخص حقیقی خارجی امکان‌پذیر می‌باشد.

تبصره- مؤسسه اعتباری مکلف است در زمان انتقال سپرده، الزامات مندرج در این دستورالعمل را نسبت به انتقال‌گیرنده نیز اعمال و رعایت نماید.

ماده ۱۱- افتتاح حساب سپرده برای سفارت‌خانه‌ها منوط به تأیید وزارت امور خارجه می‌باشد.

ماده ۱۲- مؤسسه اعتباری مکلف است در خصوص آن دسته از اشخاص حقیقی خارجی که اقامت آن‌ها محدود به حوزه جغرافیایی خاصی مانند استان می‌باشد، صرفاً در همان حوزه، نسبت به افتتاح حساب سپرده اقدام نماید.

ماده ۱۳- سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار اشخاص خارجی در سررسید مربوطه تمدید خواهد شد مگر آن‌که افتتاح‌کننده درخواست دیگری داشته باشد.

ماده ۱۴- در افتتاح حساب سپرده برای اشخاص خارجی غیرمقیم، اخذ گواهی معتبر خرید ارز صادره توسط مؤسسه اعتباری قابل ردیابی در سامانه پورتال ارزی و یا سند صادره مشابه توسط صرافی‌های مجاز قابل ردیابی در سامانه سنا از متقاضی الزامی است.

ماده ۱۵- در افتتاح حساب سپرده برای اشخاص خارجی، رعایت قوانین و مقررات مبارزه با پول‌شویی الزامی است.

ماده ۱۶- مواردی که در این دستورالعمل ذکر نشده است تابع مقررات حاکم بر افتتاح حساب سپرده برای اشخاص ایرانی است.

ماده ۱۷- از زمان لازم‌الاجرا شدن این دستورالعمل، تمامی ضوابط مغایر با آن، منسوخ اعلام می‌گردد.

این دستورالعمل در ۱۷ ماده و ۳ تبصره در یک‌هزار و دویست و بیست و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۴ شورای پول و اعتبار به تصویب رسید.

بخشنامه شماره ۸۳۹۳/۴۰/۹۵ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۸؛ ابلاغ اصلاحیه دستورالعمل نحوه احراز و سلب

صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسات اعتباری

با سلام؛

احتراماً، همان گونه که مستحضرنند؛ عملکرد صحیح و قانونمند مؤسسات اعتباری در گرو وجود مدیرانی است که ضمن داشتن شایستگی‌ها و صلاحیت‌های عمومی از قبیل حُسن شهرت و امانتداری، دارای صلاحیت تخصصی از جمله دانش و تجربه کافی برای اداره امور مؤسسه اعتباری نیز باشند. با همین نگاه، قانونگذار در تبصره ۴ ماده ۹۶ قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی، انتخاب مدیرعامل و هیأت مدیره بانک‌های دولتی را منوط به صدور مجوز صلاحیت حرفه‌ای آنان از سوی بانک مرکزی عنوان می‌نماید؛ همچنان‌که سابقاً به موجب قوانین و مقررات مربوط از جمله قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی مصوب سال ۱۳۷۹، تصدی سمت‌های مدیریتی در بانک‌های یاد شده را به تأیید صلاحیت داوطلبان توسط بانک مرکزی مشروط دانسته بود.

بر همین اساس، وفق تبصره ۳ ماده ۹۶ قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران این حق و تکلیف را یافت تا بر اساس مقررات قانونی، نسبت به سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و محکومیت متخلفین فعال در حوزه پولی به پرداخت جریمه اقدام نماید؛ همچنین در قانون یادشده تصریح شده بود که در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیأت مدیره و مدیران عامل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری توسط بانک مرکزی، اشخاص فوق‌الذکر از مسئولیت مربوطه منفصل شده و ادامه تصدی آنان، مصداق عنوان مجرمانه‌ای تحت عنوان «در حکم دخل و تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی» است.

عنايت دارند؛ با توجه به مراتب فوق و در راستای اجرای تکالیف مقرر در مقرره‌های پیش‌گفته، «دستورالعمل احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره مؤسسات اعتباری» در سال ۱۳۹۰، طی بخشنامه‌ی شماره ۱۳۷۵۹۳/۹۰ مورخ ۱۳۹۰/۶/۱۵، به شبکه بانکی کشور ابلاغ شد و البته پس از آن مشمول اصلاحات و الحاقات موردی نیز گردید. متعاقباً در «آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی» که به استناد تبصره ۲ ذیل ماده ۵ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی،

تدوین و در جلسه مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۲۸ هیأت وزیران به تصویب رسید، در مواد ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۹ و ۶۰ و همچنین ماده ۹۵ بر لزوم تأیید صلاحیت مدیران مؤسسات اعتباری غیردولتی و اعمال ضمانت اجرای انتظامی و کیفری تخلف‌کنندگان از قوانین و مقررات مهر تأکید زده شد.

علی‌احال با توجه به تجربیات حاصل از اجرای چندین ساله «دستورالعمل احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره مؤسسات اعتباری» و اخذ ملاحظات و نظرات اصلاحی و تکمیلی در این خصوص، بازنگری کلی در دستورالعمل یادشده در دستور کار قرار گرفت و نهایتاً اصلاحیه دستورالعمل موصوف در بیست و نهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۶ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مطرح و مورد تصویب قرار گرفت. اهم نکات و ویژگی‌های اصلاحیه دستورالعمل مزبور که نسخه‌ای از آن به پیوست ایفاد است، عبارتند از:

- ❖ تبیین دقیق و کامل شرایط عمومی، فردی و تخصصی لازم برای تصدی سمت‌های مدیریتی در مؤسسه اعتباری با لحاظ کلیه قوانین و مقررات لازم‌الاجرا؛
 - ❖ تبیین کامل ترتیبات رسیدگی از مرحله ابتدایی دریافت مدارک داوطلبان تصدی سمت‌های مدیریتی و نحوه رسیدگی به آن‌ها تا نحوه امتیازدهی و میزان امتیازات؛
 - ❖ تشریح ترتیبات اداری مشتمل بر اعضای «کمیسیون احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسات اعتباری»، کیفیت مصاحبه و مفاد آن و ترتیبات پس از مصاحبه به منظور تعیین امتیاز مکتسبه‌ی داوطلب؛
 - ❖ بیان ترتیبات سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسه اعتباری؛
 - ❖ وضع ضمانت اجرای دقیق و مناسب انتظامی برای متخلفین و سایر موارد.
- در خاتمه، خواهشمند است دستور فرمایند، انتخاب اشخاص برای تصدی سمت‌های مدیریتی مندرج در دستورالعمل یا تمدید دوره تصدی ایشان و همچنین اقدامات لازم‌الاجرا توسط آن بانک / مؤسسه اعتباری غیربانکی در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای اشخاص مزبور، مطابق با مفاد این دستورالعمل صورت پذیرد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی‌آبادی

۳۸۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

دستورالعمل نحوه‌ی احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسات اعتباری

مقدمه:

در اجرای تبصره‌های ۱، ۳ و ۴ ماده ۹۶ قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی و مواد ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۹ و ۶۰ آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیردولتی مصوب ۱۳۹۳/۱۰/۲۸ هیأت وزیران، "دستورالعمل نحوه‌ی احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسات اعتباری" که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود، به شرح ذیل تدوین می‌گردد:

فصل اول: تعاریف

ماده ۱- در این مقررات عناوین ذیل به جای عبارت‌های مربوط بکار می‌روند:

- ۱-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۲-۱- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون و یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده/ در شرف تأسیس بوده و تحت نظارت بانک مرکزی قرار دارد؛
- ۳-۱- نظام بانکی: شامل بانک مرکزی، مؤسسات اعتباری، صندوق‌های قرض‌الحسنه و شرکت‌های تعاونی اعتبار دارای مجوز از بانک مرکزی؛
- ۴-۱- بازار سرمایه: مجموعه نهادهای مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار و آیین‌نامه اجرایی آن؛
- ۵-۱- کمیسیون: کمیسیون احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسات اعتباری؛
- ۶-۱- سمت مدیریتی: شامل سمت‌های مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل، عضو هیأت مدیره؛
- ۷-۱- مدیران: دارندگان سمت مدیریتی موضوع بند ۱-۶ در مؤسسه اعتباری؛
- ۸-۱- صلاحیت حرفه‌ای: دارا بودن شرایط عمومی، تخصصی و فردی به شرح مندرج در این مقررات برای تصدی سمت‌های مدیریتی در مؤسسه اعتباری؛
- ۹-۱- متقاضی: شخصی که به نمایندگی از طرف مؤسسه اعتباری یا رکن ذی‌صلاح آن، تقاضای تأیید صلاحیت حرفه‌ای داوطلب را به بانک مرکزی ارایه می‌دهد و حسب مورد یکی از اشخاص ذیل است:

۱-۹-۱- نماینده مجمع عمومی مؤسس مؤسسه اعتباری در شرف تأسیس؛
۲-۹-۱- مدیرعامل مؤسسه اعتباری غیردولتی (و در نبود مدیرعامل، به ترتیب
قائم مقام مدیرعامل، رئیس یا نماینده هیأت مدیره، سرپرست منصوب توسط بانک
مرکزی)؛

۳-۹-۱- رئیس مجمع عمومی مؤسسه اعتباری دولتی یا معاون وی؛
۱۰-۱- داوطلب: شخصی حقیقی است که جهت تصدی سمت مدیریتی در مؤسسه اعتباری به
بانک مرکزی معرفی می‌شود.
۱۱-۱- تأییدیه صلاحیت حرفه‌ای: موافقت کتبی بانک مرکزی با تصدی سمت مدیریتی توسط
داوطلب در مؤسسه اعتباری پس از احراز صلاحیت حرفه‌ای وی که به متقاضی اعلام
می‌شود.

فصل دوم: کلیات

ماده ۲ - تصدی سمت مدیریتی توسط داوطلب در هر مؤسسه اعتباری و تمدید دوره مسئولیت وی منوط
به اخذ تأییدیه صلاحیت حرفه‌ای می‌باشد.
ماده ۳ - اطلاعاتی که به موجب این مقررات، در اختیار اعضای کمیسیون، دبیر کمیسیون یا هر یک از
کارکنان بانک مرکزی قرار می‌گیرد، محرمانه تلقی شده و به جز در موارد قانونی یا در چارچوب
این مقررات، نباید در اختیار سایرین قرار گیرد.

فصل سوم: شرایط لازم برای تصدی سمت‌های مدیریتی در مؤسسه اعتباری

الف - شرایط عمومی

ماده ۴ - شرایط عمومی لازم برای تصدی سمت مدیریتی مؤسسه اعتباری توسط داوطلب به شرح ذیل
است:

- ۱-۴- داشتن تابعیت ایران (برای مدیرعامل، رئیس هیأت مدیره و اکثریت اعضای هیأت مدیره و
اکثریت اعضای هیأت عامل)؛
۲-۴- نداشتن تابعیت دوگانه؛

- ۴-۳- پیرو دین اسلام یا یکی از ادیان شناخته شده در قانون اساسی؛
- ۴-۴- دارا بودن حُسن شهرت و امانتداری؛
- ۴-۵- نداشتن سابقه محکومیت قطعی مؤثر به هیچ یک از جرایم سرقت، ارتشاء، اختلاس، خیانت در امانت، کلاهبرداری، پولشویی، جعل و تزویر، صدور چک بی‌محل و ورشکستگی به تقصیر یا تقلب (اعم از این که حکم از دادگاه‌های داخلی یا خارج کشور صادر شده یا محکوم علیه، مجرم اصلی یا شریک یا معاون جرم بوده باشد)؛
- ۴-۶- نداشتن منع تصدی سمت مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل و عضویت در هیأت‌مدیره مؤسسات اعتباری ناشی از محکومیت قطعی در هیأت انتظامی بانک‌ها؛
- ۴-۷- نداشتن بدهی غیرجاری شخصی به بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیربانکی و سایر بنگاه‌های واسطه پولی اعم از دولتی یا غیردولتی تحت نظارت بانک مرکزی؛
- ۴-۸- نداشتن سهم یا سمت در سایر مؤسسات اعتباری مگر با اجازه بانک مرکزی؛
- ۴-۹- انقضای مدت‌های محرومیت ناشی از عدم کسب حد نصاب مصاحبه تخصصی یا عدم تأیید صلاحیت حرفه‌ای در کمیسیون (موضوع تبصره ماده ۳۰) و یا سلب صلاحیت حرفه‌ای در کمیسیون (موضوع تبصره یک ماده ۳۳)؛
- ۴-۱۰- برخورداری از شرایط تخصصی به شرح مندرج در ماده ۶ به تشخیص بانک مرکزی؛
- ۴-۱۱- نداشتن سابقه تصدی سمت مدیریتی در مؤسسه اعتباری دیگری که در زمان تصدی وی اجازه‌نامه تأسیس یا فعالیت آن لغو گردیده یا اداره آن بر عهده بانک مرکزی قرار گرفته است؛
- ۴-۱۲- قرار نگرفتن در شمول مصادیق ماده ۱۱۱ لایحه اصلاح قسمتی از قانون تجارت؛
- ۴-۱۳- عدم اشتغال هم زمان در وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی مگر در خصوص عضویت کارمندان دولت در هیأت‌مدیره مؤسسه اعتباری به عنوان نماینده سهام دولت و با رعایت قوانین و مقررات مربوط؛
- ۴-۱۴- نداشتن سمت مدیرعاملی یا عضویت در هیأت‌مدیره‌ی سایر شرکت‌هایی که تمام یا بخشی از سرمایه‌ی آن‌ها متعلق به دولت یا نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی باشد اعم از آن که سمت‌های مزبور، اصالتاً یا به نمایندگی از شخص حقوقی سهامدار شرکت باشد؛

۴-۱۵- دارا بودن حداقل سن ۳۵ و حداکثر ۷۰ سال برای مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره؛

۴-۱۶- نداشتن سابقه چک برگشتی رفع سوءاثرنشده‌ی شخصی و نیز چک‌های برگشتی رفع سوءاثرنشده‌ی صادره از سوی مدیران و صاحبان امضای مجاز اشخاص حقوقی؛

۴-۱۷- تأییدیه صلاحیت فردی داوطلب توسط حوزه‌ی حراست بانک مرکزی.

تبصره ۱- در بند ۴-۸، داشتن کمتر از یک‌دهم درصد سهام سایر مؤسسات اعتباری مانع از تصدی سمت مدیریتی در مؤسسه اعتباری نیست.

تبصره ۲- در بند ۴-۱۶، هرگاه فردی که به نمایندگی از شخص حقوقی اقدام به صدور چک نموده، در مرجع قضایی ثابت نماید عدم پرداخت چک، مستند به عمل صاحب حساب و یا وکیل یا نماینده بعد از وی بوده است، تصدی سمت مدیریتی توسط وی با رعایت سایر شرایط، بلامانع است.

تبصره ۳- مدیرعامل نمی‌تواند همزمان رییس یا نایب رییس هیأت‌مدیره مؤسسه اعتباری باشد.

ب- شرایط تخصصی

ماده ۵- شرایط تخصصی لازم برای تصدی سمت مدیریتی مؤسسه اعتباری توسط داوطلب به شرح ذیل است:

۵-۱- دارا بودن دانشنامه کارشناسی یا بالاتر در رشته‌های مرتبط به شرح جدول شماره ۲؛

۵-۲- داشتن حداقل ۱۰ سال سابقه کار در نظام بانکی برای رییس و نایب‌رییس و حداقل دو سوم اعضای هیأت مدیره؛

۵-۳- داشتن حداقل ۱۰ سال سابقه کار در نظام بانکی برای مدیرعامل و قائم‌مقام مدیرعامل که حداقل پنج سال از آن در سمت‌های مدیریتی به شرح جدول شماره ۳ باشد؛

۵-۴- کسب حدنصاب لازم در مصاحبه تخصصی کمیسیون.

فصل چهارم: ترتیبات رسیدگی

الف- دریافت مدارک و نحوه رسیدگی به آن‌ها

ماده ۶- متقاضی موظف است حداکثر به میزان دو برابر سمت‌های بلاتصدی هیأت‌مدیره مؤسسه اعتباری، تقاضای بررسی صلاحیت حرفه‌ای داوطلبانی که دارای حداقل رأی مقرر در اساسنامه ی مؤسسه اعتباری ذی‌ربط می‌باشند را به همراه فرم مشخصات، مدارک و مستندات آن‌ها، حداقل سه‌ماه پیش از تاریخ تشکیل مجمع عمومی که موضوع آن انتخاب اعضای هیأت‌مدیره است، جهت اخذ تأییدیه صلاحیت حرفه‌ای، از طریق «سامانه سوابق اعضای هیأت‌مدیره بانک‌ها و مؤسسات اعتباری» به دبیرخانه کمیسیون ارایه نماید.

تبصره - چنان‌چه متقاضی به هر دلیلی، تقاضای داوطلب واجد شرایط را ظرف مهلت مقرر به دبیرخانه کمیسیون ارایه ننماید، داوطلب می‌تواند رأساً تقاضای خود را همراه با مستندات مربوط به دبیرخانه کمیسیون ارسال دارد.

ماده ۷- فهرست مدارک و مستندات مورد نیاز و فرم‌های مربوط توسط دبیرخانه کمیسیون تعیین می‌گردد.

ماده ۸- دبیرخانه کمیسیون باید فرم مشخصات، مدارک و مستندات ارسالی را پس از وصول، ظرف مدت پانزده روز بررسی نموده، در صورت ناقص بودن مدارک و مستندات، موضوع را ظرف مدت ده روز به متقاضی اطلاع دهد. در صورتی که متقاضی ظرف مدت سی روز نسبت به تکمیل مدارک اقدام نکند، منصرف تلقی می‌گردد و نمی‌تواند تا مدت شش ماه نسبت به معرفی مجدد همان داوطلب اقدام نماید. در این صورت، دبیرخانه کمیسیون مراتب را طی نامه‌ای به متقاضی جهت معرفی فرد جدید اعلام می‌کند.

ماده ۹- دبیرخانه کمیسیون پس از دریافت کلیه مدارک و مستندات مورد نیاز، اقدامات ذیل را انجام می‌دهد:

۹-۱- استعلام از مراجع ذی‌صلاح جهت احراز شرایط عمومی داوطلب (موضوع ماده ۵ دستورالعمل)؛

۹-۲- استعلام مدرک تحصیلی از مراجع ذی‌صلاح؛

۹-۳- محاسبه امتیازات مربوط به سوابق تحصیلی و کاری داوطلب؛

۹-۴- تمهید مقدمات برگزاری مصاحبه.

تبصره - چنانچه داوطلب، شاغل یا بازنشسته‌ی قوای سه‌گانه و نهادها و سازمان‌های حکومتی وابسته به آنها، نیروهای مسلح، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و همچنین نهادهای عمومی غیردولتی باشد، مدرک تحصیلی ارائه شده توسط وی نیازی به استعلام موضوع بند ۹-۲ ندارد.

ماده ۱۰ - دبیرخانه کمیسیون هم‌زمان یا پس از انجام اقدامات موضوع ماده ۸ دستورالعمل، از طریق ارسال دعوت‌نامه برای متقاضی، از داوطلب برای حضور در جلسه آزمون یا مصاحبه دعوت می‌نماید. تاریخ، ساعت و محل انجام آزمون یا مصاحبه باید در دعوت‌نامه قید شده باشد.

ماده ۱۱ - دبیرخانه کمیسیون باید حداقل دو روز کاری قبل از برگزاری جلسه مصاحبه، سوابق و مشخصات داوطلب را برای اعضای کمیسیون ارسال دارد.

ماده ۱۲ - دبیرخانه کمیسیون با موافقت رئیس کمیسیون، از اشخاص مطلع برای حضور در جلسه مصاحبه دعوت به عمل خواهد آورد.

ماده ۱۳ - در صورتی که داوطلب، دو بار بدون عذر موجه (حسب تشخیص کمیسیون) در جلسه مصاحبه حاضر نشود، منصرف تلقی می‌گردد و نباید تا شش ماه برای تصدی سمت مدیریتی در هیچ مؤسسه اعتباری توسط متقاضی معرفی گردد. در شرایط خاص، با موافقت رئیس کل بانک مرکزی، دبیرخانه کمیسیون برای یک بار دیگر از وی برای مصاحبه دعوت خواهد نمود.

ب- نحوه امتیازدهی

ماده ۱۴ - حدنصاب لازم برای تصدی سمت مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل و رئیس هیأت‌مدیره، ۷۰ امتیاز و سایر اعضای هیأت مدیره ۶۰ امتیاز می‌باشد، مشروط بر این که داوطلب حداقل ۳۰ امتیاز از مصاحبه تخصصی کمیسیون کسب نموده باشد.

ماده ۱۵ - حداکثر امتیاز قابل اکتساب توسط داوطلب بابت سوابق تحصیلی، سوابق کاری و مصاحبه تخصصی به ترتیب ۲۰، ۳۰ و ۵۰ امتیاز می‌باشد.

ماده ۱۶ - امتیاز سوابق تحصیلی داوطلب به شرح ذیل محاسبه می‌شود:

$۲۰ \times (۱۰۰ / \text{امتیاز سوابق تحصیلی داوطلب})^*$

*امتیاز سوابق تحصیلی داوطلب مطابق جدول شماره ۲ تعیین می‌گردد.

ماده ۱۷ – امتیاز سوابق کاری داوطلب به صورت ذیل محاسبه می‌شود:

$۳۰ \times (۲۰ / \text{امتیاز سوابق کاری داوطلب}^*)$

*امتیاز سوابق کاری داوطلب مطابق جدول شماره ۱ تعیین می‌گردد.

تبصره – بیشترین امتیاز سابقه کاری (۳۰ امتیاز) متعلق به داوطلبی است که حداقل ۲۰ امتیاز طبق جدول شماره ۱ کسب نماید.

ماده ۱۸ – آن دسته از اعضای هیأت مدیره که مشمول شرط حداقل ۱۰ سال سابقه کار در نظام بانکی نمی‌باشند، باید دارای حداقل ۵ سال سابقه کار باشند. محاسبه امتیاز سوابق کاری داوطلبان مذکور به شرح ذیل است:

$۳۰ \times (۵ / \text{امتیاز سوابق کاری داوطلب}^*)$

*امتیاز سوابق کاری داوطلب مطابق جدول شماره ۱ تعیین می‌گردد.

تبصره – بیشترین امتیاز سابقه کاری (۳۰ امتیاز) در مورد این دسته از داوطلبان، به داوطلبی تعلق می‌گیرد که حداقل ۱۰ امتیاز مطابق جدول شماره یک کسب نماید.

ماده ۱۹ – امتیاز سوابق مدیریتی داوطلب مطابق جدول شماره ۳ و به صورت ذیل محاسبه می‌شود:

(ضریب سمت $\times$ مدت زمان تصدی سمت مدیریتی توسط داوطلب به سال)

فصل پنجم: ترتیبات اداری

الف – ترکیب کمیسیون

ماده ۲۰ – به منظور احراز صلاحیت تخصصی داوطلب، کمیسیونی با عنوان «کمیسیون احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسات اعتباری» در بانک مرکزی تشکیل می‌شود.

ماده ۲۱ – ترکیب اعضای کمیسیون که احکام مربوط به انتصاب هر یک از آنها توسط رئیس کل بانک مرکزی صادر می‌گردد به شرح زیر می‌باشد:

۲۱-۱- معاون نظارتی بانک مرکزی به عنوان رئیس کمیسیون؛

۲۱-۲- مدیر کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی به عنوان نایب رئیس اول کمیسیون؛

۲۱-۳- مدیر کل نظارت بر بانکها و مؤسسات اعتباری به عنوان نایب‌رییس دوم کمیسیون؛

۲۱-۴- مدیر کل عملیات و تعهدات ارزی و در غیاب وی، مدیر اداره عملیات ارزی؛

۲۱-۵- مدیر کل اعتبارات و در غیاب وی، مدیر اداره اعتبارات؛

۲۱-۶- مدیر کل حقوقی؛

۲۱-۷- مدیر کل اقتصادی.

تبصره - مدیر اداره اطلاعات بانکی به عنوان شخص مطلع و بدون حق رأی در جلسات کمیسیون شرکت می‌نماید.

ماده ۲۲ - اداره مجوزهای بانکی، به عنوان دبیرخانه کمیسیون تعیین می‌گردد. مدیر اداره مجوزهای بانکی و در غیاب وی، یکی از معاونین آن اداره، به عنوان دبیر جلسه کمیسیون، بدون حق رأی در جلسات کمیسیون شرکت می‌کند.

ماده ۲۳ - جلسات کمیسیون با حضور حداقل پنج عضو کمیسیون رسمیت می‌یابد.

ماده ۲۴ - تصمیمات کمیسیون پس از تأیید رییس کل بانک مرکزی، قطعی می‌باشد.

ب- مصاحبه

ماده ۲۵ - امتیاز مصاحبه تخصصی داوطلب بر اساس جدول ذیل محاسبه می‌شود:

سمت مصاحبه‌کننده	حداکثر امتیاز
معاون نظارتی	۸
مدیر کل مقررات، مجوزها و مبارزه با پولشویی	۷
مدیر کل نظارت بر بانکها و مؤسسات اعتباری	۷
مدیر کل عملیات و تعهدات ارزی	۷
مدیر کل اعتبارات	۷
مدیر کل حقوقی	۷
مدیر کل اقتصادی	۷
جمع امتیازات	۵۰

تبصره ۱- در صورت عدم حضور برخی از اعضای کمیسیون، امتیاز داوطلب به شرح ذیل محاسبه می‌شود:

۵۰ * (مجموع امتیازات قابل اکتساب ممکن از اعضای حاضر / امتیاز مکتسبه)

ماده ۲۶- هریک از اعضای کمیسیون (به استثنای رئیس کمیسیون) باید به منظور بررسی صلاحیت تخصصی داوطلب، بر حسب اطلاعات در دسترس، گزارشی از عملکرد پیشین وی در نظام بانکی (چنانچه سابقه عملکردی داشته باشد) به انضمام وضعیت فعلی مؤسسه اعتباری ذی‌ربط از حیث وظایف و اختیارات حوزه تحت مسئولیت خود را (چنانچه اطلاعات مربوطه در حوزه تحت مسئولیت اعضای کمیسیون موجود باشد) تهیه و ضمن ارسال نسخه‌ای از آن به دبیرخانه کمیسیون، در جلسه کمیسیون ارائه نمایند.

ماده ۲۷- کمیسیون برای احراز صلاحیت تخصصی داوطلب، حسب مورد باید وی را از حیث موارد ذیل ارزیابی نماید:

۲۷-۱- روند عملکرد گذشته داوطلب در سمت مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل یا عضو هیأت مدیره یا هیأت عامل در نظام بانکی از حیث مواردی از قبیل همکاری با بانک مرکزی در ارائه اطلاعات و اجرای سیاست‌ها و انجام تکالیف، ارائه اطلاعات تسهیلات و تعهدات (فرم‌های ۲۸/خ)، نسبت کفایت سرمایه، نسبت مطالبات غیرجاری، حدود سرمایه‌گذاری‌ها، حدود مقرر در تسهیلات و تعهدات اعطایی / ایجاد شده مربوط به اشخاص مرتبط، حدود مذکور در تسهیلات و تعهدات کلان، وضعیت باز ارزی، نسبت خالص دارایی‌های ثابت، میزان اضافه برداشت‌ها از منابع بانک مرکزی، مدیریت ریسک، سازوکارهای کنترل داخلی؛

۲۷-۲- میزان شناخت داوطلب از مؤسسه اعتباری که قصد تصدی سمت مدیریتی را در آن دارد از حیث مواردی چون شناخت صورت‌های مالی و توانایی تجزیه و تحلیل آن‌ها، میزان سپرده‌ها، میزان دارایی‌ها، کیفیت دارایی‌ها، سرمایه، نسبت مطالبات غیرجاری، کیفیت سرمایه، نسبت کفایت سرمایه، نسبت‌های مالی، سهم بازار، مختصات و ویژگی‌های خاص مؤسسه اعتباری، ترکیب سهامداران؛

۲۷-۳- برنامه کاری آتی داوطلب در مؤسسه اعتباری متبوع به لحاظ ارتقای شاخص‌های مذکور در ردیف‌های فوق.

ج- ترتیبات پس از مصاحبه

ماده ۲۸ - صورتجلسه مصاحبه شامل تاریخ تشکیل، نام حاضرین در جلسه شامل اعضای کمیسیون، مطلعین دعوت‌شده، دبیر جلسه و مصاحبه‌شونده، موضوعات و نتیجه‌ی هر یک از مصاحبه‌ها، توسط دبیر جلسه تنظیم شده و به امضای اعضای کمیسیون و دبیر جلسه می‌رسد و یک نسخه از آن به همراه سایر مدارک، توسط دبیرخانه کمیسیون بایگانی می‌شود.

ماده ۲۹ - دبیرخانه کمیسیون، صورتجلسه نهایی را متضمن مجموع امتیازات فرد از حیث سوابق کاری، تحصیلی و مصاحبه تخصصی تنظیم نموده و پس از تأیید توسط اعضای کمیسیون، برای تأیید نهایی به رییس کل بانک مرکزی ارایه می‌نماید.

ماده ۳۰ - در صورتی که صلاحیت‌های عمومی یا تخصصی داوطلب مورد تأیید قرار نگیرد، دبیرخانه کمیسیون مراتب را طی نامه‌ای به متقاضی اعلام می‌نماید.

تبصره - چنان چه داوطلب، حائز حد نصاب لازم در مصاحبه تخصصی کمیسیون نگردد یا به هر دلیل دیگری، صلاحیت حرفه‌ای وی تأیید نشود، معرفی مجدد وی برای بار اول تا سه ماه، برای بار دوم تا شش ماه و برای دفعات بعد تا یک سال پس از تاریخ مصاحبه‌ی قبلی یا عدم تأیید صلاحیت حرفه‌ای وی میسر نخواهد بود.

ماده ۳۱ - چنان چه صلاحیت حرفه‌ای داوطلب مورد تأیید قرار گرفته باشد، دبیرخانه کمیسیون برای وی تأییدیه صلاحیت حرفه‌ای صادر خواهد نمود.

ماده ۳۲ - مؤسسه اعتباری موظف است حداکثر ظرف شش ماه پس از صدور تأییدیه صلاحیت حرفه‌ای توسط بانک مرکزی، احکام انتصاب یا ابقای مدیرعامل، قائم‌مقام مدیرعامل یا عضو هیأت مدیره مؤسسه اعتباری را به بانک مرکزی ارسال نماید. در غیر این صورت مراتب مجدداً جهت تصمیم‌گیری به کمیسیون ارجاع می‌شود.

فصل ششم: ترتیبات سلب صلاحیت حرفه‌ای

ماده ۳۳ - کمیسیون در صورت حصول هر یک از موارد زیر، اقدام به سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسه اعتباری می‌نماید:

۳۳-۱- فرد برای اخذ تأییدیه صلاحیت حرفه‌ای، اطلاعات کذب ارائه نموده و یا برخی اطلاعات را کتمان کرده باشد؛

۳۳-۲- بنا بر گزارش‌های دریافتی از مراجع ذی‌ربط، فرد فاقد هر یک از شرایط عمومی مقرر در این مقررات گردد و یا صلاحیت فردی وی از سوی مراجع مسئول، مردود اعلام شود؛

۳۳-۳- بر اساس گزارش ادارات نظارتی/ حوزه‌های مختلف بانک مرکزی که به تأیید معاون نظارتی بانک مرکزی رسیده است، فرد مقررات و ضوابط بانکی را نقض نموده و یا به اخطار بانک مرکزی توجه ننموده باشد.

تبصره ۱- مدت محرومیت مدیری که صلاحیت حرفه‌ای وی سلب شده از تصدی مجدد سمت مدیریتی، حداقل شش ماه و حداکثر دو سال می‌باشد که توسط کمیسیون تعیین می‌گردد.

تبصره ۲- اقدام به سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران متخلف، منافاتی با امکان معرفی آن‌ها به هیأت انتظامی بانک‌ها جهت اعمال مجازات‌های انتظامی ندارد.

ماده ۳۴- در صورت وقوع هر یک از موارد موضوع ماده ۳۳ دستورالعمل، با اعلام معاون نظارتی بانک مرکزی، دبیرخانه کمیسیون، تاریخ تشکیل جلسه رسیدگی را که حداکثر تا یک هفته پس از اعلام مذکور خواهد بود، تعیین کرده و عنداللزوم از فرد برای حضور در جلسه دعوت می‌نماید.

ماده ۳۵- در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای فرد، دبیرخانه کمیسیون، مراتب را به مؤسسه اعتباری ذی‌ربط اعلام می‌نماید.

فصل هفتم: سایر

ماده ۳۶- در صورت عدم تأیید صلاحیت حرفه‌ای داوطلب توسط بانک مرکزی، تصدی سمت مدیریتی در مؤسسه اعتباری توسط وی امکان‌پذیر نمی‌باشد. همچنین در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیر، از تاریخ اعلام به وی، مدیر از سمت مربوطه منفصل می‌گردد. مؤسسه اعتباری باید پس از وصول مراتب سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیر، نسبت به تمهید مقدمات لازم جهت انتخاب و تأیید صلاحیت حرفه‌ای مدیر جدید اقدام نماید. تصدی سمت مدیریتی در مؤسسات اعتباری بدون داشتن تأییدیه صلاحیت حرفه‌ای، در حکم دخل و تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می‌شود.

ماده ۳۷ – چنانچه بنا به هر دلیل از جمله سلب صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیأت مدیره توسط بانک مرکزی، تعداد اعضای هیأت مدیره کمتر از حد نصاب مقرر شود، اعضای علی‌البدل متصدی سمت‌های خالی می‌گردند. در صورتی که عضو علی‌البدل به تعداد کافی وجود نداشته باشد، لازم است با رعایت مفاد اساسنامه و این مقررات نسبت به انجام تشریفات مقرر جهت تکمیل اعضای هیأت مدیره اقدام گردد.

"دستورالعمل نحوه‌ی احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران مؤسسات اعتباری" در ۳۷ ماده و ۱۲ تبصره در بیست و نهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۶ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی به تصویب رسید و از تاریخ ابلاغ آن لازم‌الاجرا بوده و از آن تاریخ، «دستورالعمل احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره مؤسسات اعتباری» مصوب چهلمین جلسه مورخ ۱۳۹۰/۶/۱۳ کمیسیون اعتباری بانک مرکزی و اصلاحات پس از آن ملغی می‌گردد.

جدول شماره ۱- نحوه محاسبه امتیاز سوابق کاری داوطلب

ردیف	محل یا موضوع فعالیت	سمت داوطلب	ضریب سمت
۱	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	عضو هیأت عامل و معاونین	۱/۵
		مدیر کل	۱
		مدیران ادارات	۰/۹
		معاون و رئیس گروه	۰/۷
		سایر مشاغل	۰/۵
	مؤسسه اعتباری	مدیر عامل و عضو هیأت مدیره	۱
		قائم مقام و سایر اعضای هیأت عامل	۰/۹
		مدیر ارشد ^{۳۴۴} و سایر مدیران ^{۳۴۵}	۰/۸
		روسای شعب/ کارشناسان/ بازرسان	۰/۶
		سایر مشاغل	۰/۴
	صندوق‌های قرض الحسنه و تعاونی‌های اعتبار مجاز	مدیر عامل و عضو هیأت مدیره/ امنا	۰/۷
		سایر مشاغل	۰/۳
۲	شرکت‌های لیزینگ	مدیر عامل و عضو هیأت مدیره	۰/۶
		سایر مشاغل	۰/۳
۳	قوای سه گانه و نهادها و سازمان‌های حکومتی وابسته به آن‌ها، نیروهای مسلح، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و همچنین نهادهای عمومی غیردولتی	نماینده‌گی مجلس شورای اسلامی، بالاترین مقام اجرایی و اعضای هیأت مدیره و هیأت عامل	۰/۶
		مدیریت ارشد که حداکثر تا دو سطح ذیل بالاترین مقام اجرایی فعالیت می‌نماید	۰/۵
		کارشناس	۰/۳
		سایر مشاغل	۰/۲
		مدیر حسابرسی	۰/۶
۴	مؤسسات حسابرسی	سرپرست حسابرسی	۰/۵
		حسابرس ارشد	۰/۴
		حسابرس	۰/۳
		مدیر عامل و عضو هیأت مدیره	۰/۴
۵	مؤسسات فعال در بازار سرمایه (از جمله شرکت‌های تامین سرمایه، کارگزاری، سرمایه گذاری سهامی عام و خاص، هلدینگ سهامی عام و خاص و ...)	سایر رده‌های مدیریتی	۰/۳
		مدیر عامل	۰/۳
۶	صرافی‌ها	مدیر عامل و عضو هیأت مدیره	۰/۳
		سایر مشاغل	۰/۱
۷	سایر	مدیر عامل و عضو هیأت مدیره	۰/۳
		سایر رده‌های مدیریتی	۰/۲
		کارشناس	۰/۱

^{۳۴۴} - کلیه مدیرانی که مستقیماً زیر نظر اعضای هیأت عامل فعالیت می‌نمایند و به فعالیت‌های اصلی و کنترلی بانک اشتغال دارند از جمله : مدیر اعتبارات، مدیر امور مالی، مدیر سرمایه‌گذاری، مدیر واحد حسابرسی و بین‌الملل.

^{۳۴۵} - از جمله رؤسای سرپرستی مناطق و مدیران ادارات.

جدول شماره ۲- نحوه محاسبه سوابق تحصیلی داوطلب

امتیاز	رشته تحصیلی	آخرین مدرک تحصیلی	ردیف
۱۰۰	مدیریت (گرایش‌های مرتبط به تشخیص بانک مرکزی)، حسابداری، اقتصاد، حقوق	دکتری	۱
۷۰	ریاضی، آمار، مهندسی کامپیوتر، مهندسی صنایع		
۳۰	سایر رشته‌ها		
۸۰	مدیریت (گرایش‌های مرتبط به تشخیص بانک مرکزی)، حسابداری، اقتصاد، حقوق	کارشناسی ارشد	۲
۶۰	ریاضی، آمار، مهندسی کامپیوتر، مهندسی صنایع		
۲۵	سایر رشته‌ها		
۷۰	مدیریت (گرایش‌های مرتبط به تشخیص بانک مرکزی)، حسابداری، اقتصاد، حقوق	کارشناسی	۳
۵۰	ریاضی، آمار، مهندسی کامپیوتر، مهندسی صنایع		
۲۰	سایر رشته‌ها		

جدول شماره ۳- نحوه محاسبه سوابق مدیریتی داوطلب برای احراز سمت مدیرعامل

ردیف	محل یا موضوع فعالیت	سمت داوطلب	ضریب سمت
۱	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	عضو هیأت عامل و معاونین	۱/۵
		مدیران کل	۱
		مدیران	۰/۸
		معاون و رئیس گروه	۰/۶
	مؤسسه اعتباری	مدیرعامل	۱
		قائم مقام و سایر اعضای هیأت عامل، عضو هیأت مدیره موظف و غیرموظف	۰/۹
		مدیر ارشد	۰/۸
		سایر مدیران رؤسای شعب بالاتر از درجه ۲	۰/۷
۲	شرکت‌های لیزینگ	مدیرعامل و عضو هیأت مدیره	۰/۵
		مدیرعامل و عضو هیأت مدیره / امنا	۰/۵
۳	قوای سه گانه و نهادها و سازمان‌های حکومتی وابسته به آن‌ها، نیروهای مسلح، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و همچنین نهادهای عمومی غیردولتی	نماینده مجلس شورای اسلامی، بالاترین مقام اجرایی و اعضای هیأت مدیره و هیأت عامل	۰/۸
		مدیریت ارشد که حداکثر تا دو سطح ذیل بالاترین مقام اجرایی فعالیت می‌نماید	۰/۶
۴	مؤسسات حسابرسی	مدیر حسابرسی	۰/۵
		سرپرست حسابرسی	۰/۳
۵	مؤسسات فعال در بازار سرمایه (از جمله شرکت‌های تأمین سرمایه، کارگزاری، سرمایه‌گذاری سهامی عام و خاص، هلدینگ سهامی عام و خاص و)	مدیرعامل و عضو هیأت مدیره	۰/۴
۶	سایر	مدیرعامل و عضو هیأت مدیره	۰/۴

بخش دوم:

بخشنامه‌های مجوزهای بانکی

بخشنامه شماره ۹۵/۱۵۸۱۲۶ مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۱۹؛ لزوم معرفی اعضای هیأت مدیره بانک‌ها برای تمدید دوره هیأت مدیره

با سلام؛

احتراماً، در اجرای تکالیف مندرج در ماده (۹۶) قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، قانون تجارت، آیین‌نامه نحوه تاسیس و اداره موسسات اعتباری غیردولتی، دستورالعمل احراز و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره موسسات اعتباری و اساسنامه آن بانک / موسسه اعتباری و پیرو بخشنامه‌ی شماره ۹۱/۱۸۹۹۵۷ مورخ ۱۳۹۱/۰۷/۲۰ و ضمن یادآوری مفاد ماده (۱۰۹) قانون تجارت تأکید می‌نماید؛ حداکثر مدت زمان قانونی جهت تصدی سمت در هیأت مدیره بانک‌ها و موسسات اعتباری در هر دوره به میزان دو سال و قابل تمدید می‌باشد. بدیهی است تصدی سمت یاد شده در هر دوره و یا تمدید دوره عضویت در هیأت مدیره قطعاً مستلزم اخذ تأییدیه مکتوب صلاحیت حرفه‌ای از جانب بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران پیش از قبول تصدی سمت می‌باشد. از این‌رو، ادامه تصدی سمت از سوی مدیرانی که بیش از دو سال از آخرین احراز صلاحیت حرفه‌ای آنان می‌گذرد و همچنان بدون اخذ تأییدیه مجدد از جانب بانک مرکزی مشغول به فعالیت می‌باشند، وفق قوانین مربوط، به منزله دخل و تصرف در اموال عمومی بوده و موجبات پیگرد قانونی را به دنبال خواهد داشت. لذا مقتضی است مسئولین امر ضمن رعایت مقررات مورد اشاره، در صورت اتمام دوره مسئولیت خود در اسرع وقت اقدامات لازم جهت معرفی اشخاص پیشنهادی برای تصدی سمت در دوره‌های آتی هیأت مدیره را مبذول فرمایند. در انتها خاطرنشان می‌سازد عدم رعایت مقررات مورد اشاره، در بررسی صلاحیت حرفه‌ای مجدد مدیران ذی‌مدخل تأثیرگذار خواهد بود.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مجوزهای بانکی

حمیدرضا آذرگون

۲۴۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۳۲۱۸۹۳ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۱؛ اخذ اطلاعات شعب و فهرست نمایندگی‌های
شرکت‌های واسپاری (لیزینگ)

باسلام؛

احتراماً، با اشاره به ماده (۱۳) دستورالعمل اجرایی «تاسیس، نحوه فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ» مصوب مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۶ شورای پول و اعتبار مبنی بر؛ "ماده ۱۳ - ایجاد و گسترش شعب و یا نمایندگی توسط شرکت (لیزینگ) با اطلاع قبلی بانک مرکزی امکان‌پذیر است" ضروری است آن شرکت ضمن رعایت مفاد ماده مذکور، نسبت به تهیه و تنظیم آخرین فهرست و مشخصات شعب و نمایندگی‌های خود، مطابق جدول پیوست در قالب فایل اکسل (excel) اقدام و اطلاعات مزبور را طی لوح فشرده در اسرع وقت به این اداره ارسال نماید.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مجوزهای بانکی

حمیدرضا آذرگون

۲۴۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بخشنامه شماره ۹۵/۴۱۲۲۴۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۲۱؛ لزوم ارسال دو نسخه اصل از صورتجلسه مجامع
کلیه بانکها و موسسات اعتباری جهت ارسال به مرجع ثبتی

با سلام؛

احتراماً، به استحضار می‌رساند از آنجایی که مرجع ثبتی از ثبت صورتجلسات و اساسنامه‌هایی که به صورت کپی تهیه و ممهور شده است، خودداری می‌نماید و انجام این موضوع، موجب دوباره‌کاری و اطاله روند رسیدگی‌ها می‌شود، خواهشمند است به منظور هماهنگی با مرجع ثبتی، ترتیبی اتخاذ شود تا از این پس، دو فقره از نسخه‌های اصلی کلیه صورتجلسات مجامع (اعم از عادی و فوق‌العاده)، صورتجلسات هیأت مدیره و اساسنامه مصوب به اداره مجوزهای بانکی ارسال شود.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مجوزهای بانکی

حمیدرضا آذرگون

۲۴۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

بخش سوم:

بخشنامه‌های مبارزه با پولشویی

بخشنامه شماره ۹۵/۴۲۹۳۰ مورخ ۱۳/۰۲/۱۳۹۵؛ ابلاغ "قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم"

با سلام؛

احتراماً، همان گونه که مستحضرید؛ موتور محرک فعالیت‌های تروریستی که امروزه به چالشی بین‌المللی تبدیل گشته است، تامین مالی این قبیل فعالیت‌هاست که البته خود به عنوان شرط بقاء سازمان و یا گروه تروریستی نیز به شمار می‌آید. به همین دلیل، مبارزه با تامین مالی تروریسم را می‌توان به عنوان قطع رگ حیات مالی تروریسم قلمداد نمود و از همین روست که اهمیت آن کمتر از مبارزه با تروریسم نمی‌باشد. کشور ما از جمله کشورهایی است که عزم جدی در عرصه مبارزه با تروریسم داشته و در این راه اقدامات عملی مهمی انجام داده و البته شهدای گرانقدری را نیز تقدیم نموده است لیکن به منظور تقویت مواضع منطقی جمهوری اسلامی ایران، لازم بود تا در عرصه سیاسی و حقوقی نیز گام اساسی و مهمی برداشته شود.

اینک پس از گذشت چندین سال از تلاش مستمر این بانک و همکاری با مراجع ذی‌ربط در تهیه و تدوین "لایحه مبارزه با تامین مالی تروریسم" و همچنین پی‌گیری مجدانه در تصویب آن؛ این لایحه در تاریخ ۱۳۹۴/۱۱/۱۳ در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید و نهایتاً در تاریخ ۱۳۹۴/۱۲/۱۳ نیز مورد تایید شورای محترم نگهبان قرار گرفت. به همین مناسبت، به پیوست «قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم» جهت اجرا ارسال می‌گردد. بدیهی است؛ پس از تصویب آیین نامه اجرایی مربوط به این قانون در هیأت محترم وزیران، مراتب به نحو مقتضی ابلاغ خواهد شد.

امید است، همان طور که نظام بانکی در مبارزه با پدیده شوم پولشویی پیشگام بوده است؛ در مبارزه با تامین مالی تروریسم که خود در زمره جرایم منشاء پولشویی نیز قلمداد می‌شود، پیشرو بوده و اقدامات موثری را در حوزه داخلی و بین‌المللی به انجام رساند.

از این رو، خواهشمند است دستور فرمایند؛ مراتب به نحو شایسته به اطلاع واحدهای ذی‌ربط رسانده شود و بر حسن اجرای آن نیز نظارت دقیق مبذول گردد.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مبارزه با پولشویی

فرید کیان

۲۳۱۶

عبدالمهدی ارجمندنژاد

۳۲۱۵-۰۲

شماره: ۹۰۶۶۱/۱۵

۱۳۹۴/۱۲/۲۲

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر حسن روحانی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۸۹۹۲۱/۴۴۳۲۲ مورخ ۲۶/۴/۱۳۸۹ در اجرای اصل یکصد و بیست و سوم (۱۲۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم که با عنوان لایحه به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردیده بود، با تصویب در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ ۱۳/۱۱/۱۳۹۴ و تأیید شورای محترم نگهبان، به پیوست ابلاغ می گردد.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی

شماره: ۱۷۱۵۱۷

۱۳۹۴/۱۲/۲۷

وزارت دادگستری - وزارت امور اقتصادی و دارایی

در اجرای اصل یکصد و بیست و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به پیوست «قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم» که در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ سیزدهم بهمن ماه یکهزار و سیصد و نود و چهار مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳/۱۲/۱۳۹۴ به تأیید شورای نگهبان رسیده و طی نامه شماره ۹۰۶۶۱/۱۵ مورخ ۲۲/۱۲/۱۳۹۴ مجلس شورای اسلامی واصل گردیده، جهت اجرا ابلاغ می گردد.

رئیس جمهور - حسن روحانی

قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم

ماده ۱- تهیه و جمع آوری عامداً و عالماً وجوه و اموال به هر طریق چه دارای منشأ قانونی باشد یا نباشد و یا مصرف تمام یا بخشی از منابع مالی حاصله از قبیل قاچاق ارز، جلب کمکهای مالی و پولی، اعانه، انتقال پول، خرید و فروش اوراق مالی و اعتباری، افتتاح مستقیم یا غیرمستقیم حساب یا تأمین اعتبار یا انجام هرگونه فعالیت اقتصادی اشخاص توسط خود یا دیگری جهت ارائه به افراد تروریست یا سازمان های تروریستی که مرتکب یکی از اعمال زیر می شوند، تأمین مالی تروریسم بوده و جرم محسوب می شود:

الف - ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه اقدام خشونت آمیز از قبیل قتل، سوءقصد، اقدام خشونت آمیز منجر به آسیب جسمانی شدید، ربودن، توقیف غیرقانونی و گروگانگیری اشخاص و یا اقدام خشونت آمیز آگاهانه علیه افراد دارای مصونیت قانونی یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آنها به قصد تأثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و یا سازمان های بین المللی دارای نمایندگی در قلمرو جمهوری اسلامی ایران

ب - ارتکاب اعمال زیر با مقاصد مذکور در بند (الف):

۱- خرابکاری در اموال و تأسیسات عمومی دولتی و غیردولتی

۲- ایراد خسارت شدید به محیط زیست از قبیل مسموم کردن آبها و آتش زدن جنگلها

۳- تولید، تملک، اکتساب، انتقال، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت غیرقانونی، سرقت، تحصیل متقلبانه و قاچاق سموم، عناصر و مواد هسته ای، شیمیایی، میکروبی و زیست شناسی (بیولوژیک)

۴- تولید، تهیه، خرید و فروش و استفاده غیرقانونی و قاچاق مواد منفجره، اسلحه و مهمات

پ - ارتکاب اعمال زیر صرف نظر از انگیزه مرتکب و نتیجه حاصله:

۱- اعمال خطرناک علیه ایمنی هواپیما یا هوانوردی

۲- تصرف هواپیمای در حال پرواز و اعمال کنترل غیرقانونی بر آن

۳- ارتکاب خشونت علیه مسافر یا مسافران و خدمه هواپیما یا اعمال خطرناک علیه اموال موجود در هواپیمای در حال پرواز

۴- تولید، تملک، اکتساب، انتقال، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت، غنی سازی و انفجار غیرقانونی، سرقت، تحصیل متقلبانه و قاچاق عناصر و یا مواد هسته ای به میزان غیرقابل توجیه برای اهداف درمانی، علمی و صلح آمیز

۵ - تولید، تملک، اکتساب، انتقال، سرقت، تحصیل متقلبانه، قاچاق، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت و استفاده یا تهدید به استفاده از سلاحهای هسته ای، شیمیایی، میکروبی و زیست شناسی (بیولوژیک)

۶ - دزدی دریایی، تصرف غیرقانونی کشتی و یا اعمال کنترل غیرقانونی بر آن و یا به خطر انداختن ایمنی کشتیرانی از طریق ارائه آگاهانه اطلاعات نادرست یا تخریب و وارد کردن آسیب شدید به کشتی، محموله و خدمه یا مسافران آن

۷- تصرف یا کنترل غیرقانونی سکوها یا تأسیسات مستقر در مناطق دریایی، ارتکاب اعمال خشونت بار علیه افراد حاضر در آنها و هرگونه اقدام برای تخریب یا صدمه به این سکوها یا تأسیسات به قصد ایجاد خطر برای ایمنی این مناطق

۸ - بمب گذاری در اماکن عمومی، تأسیسات دولتی، شبکه حمل و نقل عمومی یا تأسیسات زیرساختی

ت - ارتکاب جرائمی که به موجب قوانین داخلی یا کنوانسیون های بین المللی جرم تروریستی شناخته شده؛ در صورت الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به آنها

تبصره ۱- برای تعقیب تأمین کننده مالی اقدامات تروریستی علیه سایر کشورها صرف نظر از محل ارتکاب جرم، تابعیت و محل اقامت مجرم مفاد این قانون به شرط اقدام متقابل اعمال می شود.

تبصره ۲- اعمالی که افراد، ملتها یا گروهها یا سازمان های آزادی بخش برای مقابله با اموری از قبیل سلطه، اشغال خارجی، استعمار و نژادپرستی انجام می دهند، از مصادیق اقدامات تروریستی موضوع این قانون نمی باشد. تعیین مصادیق گروهها و سازمان های مشمول این تبصره برعهده شورای عالی امنیت ملی است.

ماده ۲- تأمین مالی تروریسم در صورتی که در حکم محاربه یا افساد فی الارض تلقی شود، مرتکب به مجازات آن محکوم می شود و در غیر این صورت علاوه بر مصادره وجوه و اموال موضوع ماده (۱) این قانون به نفع دولت، به مجازات دو تا پنج سال حبس و جزای نقدی معادل دو تا پنج برابر منابع مالی تأمین شده محکوم می شود.

ماده ۳- کلیه اشخاص مطلع از جرائم موضوع این قانون موظفند مراتب را در اسرع وقت به مقامات اداری، انتظامی، امنیتی یا قضائی ذی صلاح اعلام کنند، در غیر این صورت به مجازات تعزیری درجه هفت محکوم می شوند.

ماده ۴- در صورت ارتکاب جرائم موضوع این قانون توسط شخص حقوقی، طبق مقررات قانون مجازات اسلامی مصوب ۱/۲/۱۳۹۲ اقدام می شود.

ماده ۵ - مراجع قضائی و ضابطان دادگستری تحت نظارت و تعلیمات و یا دستور مقام قضائی حسب مورد مکلفند اقدامات زیر را انجام دهند:

الف - شناسایی، کشف و مسدودکردن وجوه استفاده شده یا تخصیص داده شده برای جرائم تأمین مالی تروریسم و عواید به دست آمده از آنها

ب - شناسایی و توقیف اموال موضوع جرائم مذکور در این قانون و عواید آنها که به طور کامل یا جزئی تبدیل به اموال دیگری شده و تغییر وضعیت یافته است.

پ - توقیف اموال و عواید موضوع جرم که با اموال قانونی امتزاج یافته به نحوی که اموال مزبور به اندازه تخمین زده شده قابل توقیف باشد.

ماده ۶ - دادگاه مکلف است علاوه بر مجازات های مقرر در ماده (۲) این قانون، مرتکب را متناسب با جرم ارتكابی حداکثر به دو مورد از مجازات تکمیلی محرومیت از حقوق اجتماعی مطابق قانون مجازات اسلامی محکوم نماید.

ماده ۷ - سردستگی، سازماندهی یا هدایت دو یا چند شخص در ارتكاب جرائم موضوع این قانون اعم از اینکه عمل آنان مباشرت یا معاونت در جرم باشد و همچنین ارتكاب جرائم مذکور به صورت سازمان یافته، از علل مشدده مجازات محسوب می شود و مرتکب مشمول ماده (۱۳۰) قانون مجازات اسلامی می باشد.

ماده ۸ - هر شخصی که داخل گروههای حامی مالی تروریسم باشد و قبل از تعقیب، همکاری مؤثر در شناسایی شرکا یا معاونان، تحصیل ادله یا کشف اموال و اشیای حاصله از جرم یا به کار رفته برای ارتكاب آن نماید، از مجازات معاف می شود و چنانچه پس از شروع به تعقیب با مأموران دولتی همکاری مؤثری نماید، از جهات مخففه محسوب و مطابق مقررات مربوط، مجازات وی تخفیف می یابد.

تبصره - در صورتی که شخص، مرتکب جرم دیگری شده باشد معافیت یا تخفیف موضوع این ماده مانع از اعمال مجازات نسبت به آن جرم نیست.

ماده ۹ - رسیدگی به جرائم موضوع این قانون در صلاحیت دادگاههای کیفری یک مرکز استان است.

ماده ۱۰ - جرائم موضوع این قانون مشمول اصل یکصد و شصت و هشتم (۱۶۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نمی شود.

ماده ۱۱- در مواردی که به موجب معاهدات بین المللی لازم الاجراء برای جمهوری اسلامی ایران، رسیدگی به جرائم موضوع این قانون در صلاحیت هر یک از کشورهای عضو معاهده باشد و متهم در ایران یافت شود، محاکم ایران طبق این قانون صلاحیت رسیدگی دارند.

ماده ۱۲- هرگاه جرائم موضوع این قانون در خارج از کشور و علیه جمهوری اسلامی ایران یا سازمان های بین المللی مستقر در قلمرو جمهوری اسلامی ایران ارتکاب یابد، رسیدگی به آن حسب مورد در صلاحیت دادگاههای کیفری یک تهران است.

ماده ۱۳- تمامی اشخاص و نهادها و دستگاههای مشمول قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۲/۱۱/۱۳۸۶ موظفند به منظور پیشگیری از تأمین مالی تروریسم اقدامات زیر را انجام دهند:

الف - شناسایی مراجعان هنگام ارائه تمام خدمات و انجام عملیات پولی و مالی از قبیل انجام هرگونه دریافت و پرداخت، حواله وجه، صدور و پرداخت چک، ارائه تسهیلات، صدور انواع کارت دریافت و پرداخت، صدور ضمانتنامه، خرید و فروش ارز و اوراق گواهی سپرده، اوراق مشارکت، قبول ضمانت و تعهد ضامن به هر شکل از قبیل امضای سفته، برات و اعتبارات اسنادی و خرید و فروش سهام

ب - نگهداری مدارک مربوط به سوابق معاملات و عملیات مالی اعم از فعال و غیرفعال و نیز مدارک مربوط به سوابق شناسایی مراجعان، حداقل به مدت پنج سال بعد از پایان عملیات

ماده ۱۴- کلیه اشخاص مشمول قانون مبارزه با پولشویی موظفند گزارش عملیات مشکوک به تأمین مالی تروریسم را به شورای عالی مبارزه با پولشویی موضوع ماده (۴) قانون مذکور ارسال کنند.

شورای یادشده موظف است گزارش های عملیات مشکوک موضوع این قانون را جهت سیر مراحل قانونی به مراجع ذی ربط ارسال کند.

تبصره ۱- چنانچه هر یک از اشخاص مذکور از روی آگاهی و عمد یا برای کمک و تسهیل ارتکاب جرم، وظایف مذکور را انجام ندهد، معاون جرم محسوب می شود و در صورتی که انجام این اعمال به دلیل اهمال و سهل انگاری باشد، مرتکب حسب مورد به مجازات های مقرر اداری و انضباطی محکوم می شود.

تبصره ۲- اشخاصی که در راستای اجرای این ماده مبادرت به ارسال گزارش به مراجع ذی ربط می کنند، مشمول مجازات های مربوط به افشای اسرار اشخاص نمی باشند.

ماده ۱۵- چنانچه تأمین مالی تروریسم به عملیات پولشویی منجر شود، مرتکب حسب مورد به مجازات شدیدتر محکوم می شود.

ماده ۱۶- به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می شود در اجرای این قانون مطابق تعهدات بین المللی خود در مبادله اطلاعات یا معاضدت قضائی با سایر کشورها، با رعایت اصل هفتاد و هفتم (۷۷) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید.

ماده ۱۷- آیین نامه اجرائی این قانون ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ این قانون توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی، دادگستری و اطلاعات تهیه و پس از تأیید رئیس قوه قضائیه به تصویب هیأت وزیران می رسد.

قانون فوق مشتمل بر هفده ماده و پنج تبصره در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ سیزدهم بهمن ماه یکهزار و سیصد و نود و چهار مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۱۳/۱۲/۱۳۹۴ به تأیید شورای نگهبان رسید.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی